

11 Erubescabant enim indicare sibi concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea:
12 Et observabant quotidie sollicitus videre eam. Dixitque alter ad alterum:

13 Eamus domum, quia hora prandii est. Et egressi recesserunt a se.

14 Cumque revertissent, venerunt in unum: & sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: & tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.

15 Factum est autem, cum observarent diem aprum, ingressa est aliquando sicut heri & nudius tertius, cum duabus solis puellis, volutque lavari in pomario: astus quippe erat:

16 Et non erat ibi quisquam, præter duos senes absconditos, & contemplantes eam.

17 Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum, & fismmata, & ostia pomarii claudite, ut laver.

18 Et fecerunt sicut præceperat: clausuruntque ostia pomarii, & egressæ sunt per posticum, ut afferrent quæ iusserat: nesciebantque senes intus esse absconditos.

19 Cum autem egressæ essent puellæ, surrexerunt duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt:

20 Ecce ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia rei sumus: quam ob rem assencire nobis, & commiscere nobiscum.

21 Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum juvenis, & ob hanc causam emiseris puellas a te.

22 Ingenuit Susanna, & ait: Angustias sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.

23 Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.

24 Et exclamavit voce magna Susanna: exclamaverunt autem & senes adversus eam.

25 Et cucurrit unus ad ostia pomarii, & aperuit.

26 Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum ut viderent quidnam esset.

27 Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer: quia nunquam dictus fuerat sermo hujuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina.

28 Cumque venisset populus ad Joakim virum ejus, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversus Susannam, ut interficerent eam.

29 Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciae uxorem Joakim. Et statim miserunt.

30 Et venit cum parentibus, & filiis, & universis cognatis suis.

31 Porro Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie.

32 At iniqui illi iusserunt ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic satiarentur decore ejus.

33 Flebat igitur sui, & omnes qui volebant eam.

34 Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput ejus.

35 Quæ flens suscepit ad caelum: erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino.

36 Et dixerunt presbyteri: Cum deambularem in pomario soli, ingressa est hæc cum duabus puellis: & clausit ostia pomarii, & dimisit a se puellas.

37 Venitque ad eam adolescens, qui erat absconditus, & concubuit cum ea.

38 Porro nos cum essemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem, encurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commiseri.

39 Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis ostiis exiit:

40 Hanc autem cum apprehendissemus, interrogavimus, quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: hujus rei testes sumus.

41 Credidit eis multitudo, quasi senibus & iudicibus populi, & condemnaverunt eam ad mortem.

42 Exclamavit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant,

43 Tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce maior, cum nihil horum fecerim, quia isti malitiose composuerunt adversum me.

44 Exaudivit autem Dominus vocem ejus.

45 Cumque duceretur ad mortem, suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri junioris, cujus nomen Daniel:

46 Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum a sanguine hujus.

47 Et conversus omnis populus ad eum: dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es?

48 Qui cum staret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Israel, non judicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel?

49 Revertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam.

50 Reversus est ergo populus cum festinatione, & dixerunt ei senes: Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.

51 Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, & disjudicabo eos.

52 Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, & dixit ad eum: Inveritate dierum malorum, nunc veniunt peccata tua, quæ operaberis prius;

53 Judicans iudicia iniusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino: † Innocentem & justum non interficies.

54 Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes tibi: Qui ait: Sub sehino.

55 Dixit autem Daniel: Recte mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scinder te medium.

56 Et, amoto eo, iussit venire alium, & dixit ei: Semen Chanaan, & non Juda, species decipit te, & concupiscentia subvertit cor tuum:

57 Sic faciebatis filiabus Israel, & illæ ridentes loquebantur vobis: sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram.

58 Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderit eos loquentes tibi. Qui ait: Sub primo.

59 Dixit autem ei Daniel: Recte mendicatus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut fecerit te medium, & interficiat vos.

60 Exclamavit itaque omnis cæterus voce magna, & benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

61 Et confurxerunt adversus duos presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntque eis sicut male egerant adversus proximum,

† Exod. 23. 7.

† Deut.
12. 28.
19.

62 † Ut facerent secundum legem Moyſi : & interfecerunt eos , & ſalvatus eſt ſanguis innoxios in die illa .

63 Helcias autem & uxor ejus laudaverunt Deum pro filia ſua Suſanna , cum Joakim marito ejus , & cognatis omnibus , quia non eſſet inventa in ea res turpis .

64 Daniel autem factus eſt magnus in conſpectu populi , a die illa , & deinceps .

65 Et rex Aſtyages ap-poſuit eſt ad patres ſuos , & ſuſcepit Cyrus Perſes regnum ejus .

CAPUT XIV.

Fraudes ſacerdotum idoli Bel , qui ap-poſitos illi cibos occulte auſerant , regi per Dani- elem detecta ſunt ; iſſiſque interemptis , idolum una cum templo ſuo everſum eſt : ſimiliter & draconem , quem colebant Babylonii , injeſta in os maſſa ex pice , adipe & pilis conſecta , Daniel interfecit : quapropter iſtantibus Babyloniiſ miſſus eſt in lacum leonum , illaſiſque ſervatus , allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Judæa : quod videns rex , adverſarij illius a leonibus in momento devoratis , jubet omnes timere Deum Danieliſ .

1 ERat autem Daniel conviva regis , & honoratus ſuper omnes amicos ejus .

2 Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel : & impendebatur in eo per dies ſingulos ſimile arabe duodecim , & oves quadraginta , viniſque amphoræ ſex .

3 Rex quoque colebat eum , & ibat per ſingulos dies adorare eum : porro Daniel adorabat Deum ſuum . Dixitque ei rex : Quare non adoras Bel ?

4 Qui reſpondens ait ei : Quia non colo idola manuſacta , ſed viventem Deum , qui creavit cælum & terram , & habet poteſtatem omnis carnis .

5 Et dixit rex ad eum : Non videtur tibi eſſe Bel vivens deus ? An non vides quantum comedat & bibat quotidie ?

6 Et ait Daniel ardens : Ne erres rex : iſte enim intrinſecus luteus eſt , & forinſecus æreus , neque comedit aliquando .

7 Et iratus rex vocavit ſacerdotes ejus , & ait eis : Niſi dixeritis mihi , quis eſt qui comedit impenſas has , morietur .

8 Si autem oſtenderitis , quoniam Bel comedit hæc , morietur Daniel , quia blaſphemavit in Bel . Et dixit Daniel regi : Fiat juxta verbum tuum .

9 Erant autem ſacerdotes Bel ſeptuaginta , exceptis uxoribus , & parvulis , & filiis . Et venit rex cum Daniele in templum Bel .

10 Et dixerunt ſacerdotes Bel : Ecce nos egredimur foras : & tu rex pone eſcas , & vinum miſce , & claude oſtium , & ſigna annulo tuo :

11 Et cum ingreſſus fueris mane , niſi inveneris omnia comecta a Bel , morte morietur , vel Daniel qui mentitus eſt adverſum nos .

12 Contemebant autem , quia fecerant ſub menſa abſconditum introitum , & per illum ingrediebantur ſemper , & devorabant ea .

13 Factum eſt igitur , poſtquam egreſſi ſunt illi , rex poſuit cibos ante Bel : præcepit Daniel pueris ſuis , & arulerunt cinerem , & cribavit per totum templum coram rege : & egreſſi clauſerunt oſtium : & ſignantes annulo regis abierunt .

14 Sacerdotes autem ingreſſi ſunt nocte juxta conſuetudinem ſuam , & uxores , & filii eorum : & comederunt omnia , & biberunt .

15 Surrexit autem rex primo diluculo , & Daniel cum eo .

16 Et ait rex : Salvæ ſunt ſignacula , Daniel : Qui reſpondit : Salvæ rex .

17 Statinque cum aperuiſſet oſtium , intravit rex menſam , exclamavit voce magna : Magnus eſt Bel , & non eſt apud te dolus quiſquam .

18 Et riſit Daniel : & tenuit regem ne ingrederetur intro : & dixit : Ecce pavimentum , animadvertite cujus veſtigia ſunt hæc .

19 Et dixit rex : Video veſtigia virorum , & mulierum , & infantium . Et iratus eſt rex .

20 Tunc apprehendit ſacerdotes , & uxores , & filios eorum : & oſtenderunt ei abſcondita oſtiola , per quæ ingrediebantur , & conſumebant quæ erant ſuper menſam .

21 Occidit ergo illos rex , & tradidit Bel in poteſtatem Danieliſ : qui ſubvertit eum , & templum ejus .

22 Et erat draco magnus in loco illo , & colebant eum Babylonii .

23 Et dixit rex Danieliſ : Ecce nunc non potes dicere quia iſte non ſit Deus vivens : adora ergo eum .

24 Dixitque Daniel : Dominum Deum meum adoro : quia ipſe eſt Deus vivens : iſte autem non eſt Deus vivens .

25 Tu autem rex da mihi poteſtatem , & interficiam draconem abſque gladio , & ſulle . Et ait rex : Do tibi .

26 Tulit ergo Daniel picem , & adipem , & pilos , & coxit pariter : ſecitque maſſas , & dedit in os draconis , & diſruptus eſt draco . Et dixit : Ecce quem colebatis .

27 Quod cum auდიſſent Babylonii , indignati ſunt vehementer : & congregati adverſum regem , dixerunt : Judæus factus eſt rex : Bel deſtruxit , draconem interfecit , & ſacerdotes occidit .

28 Et dixerunt cum veniſſent ad regem : Trade nobis Danieleſ , alioquin interficiemus te , & domum tuam .

29 Vidit ergo rex quod irruerent in eum vehementer , & neceſſitate compulſus tradidit eis Danieleſ .

30 Qui miſerunt eum in lacum leonum , & erat ibi diebus ſex .

31 Porro in lacu erant leones ſeptem , & dabatur eis duo corpora quotidie , & duæ oves : & tunc non data ſunt eis , ut devorarent Danieleſ .

32 Erat autem Habacuc propheta in Judæa , & ipſe coxerat pulmentum , & intriverat panes in alveo : & ibat in campum ut ferret meſſoribus .

33 Dixitque Angelus Domini ad Habacuc : Fer prandium , quod habes , in Babylonem Danieliſ , qui eſt in lacu leonum .

34 Et dixit Habacuc : Domine , Babylonem non vidi , & lacum neſcio .

35 † Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus , & portavit eum capillo capitis ſui , poſuitque eum in Babylone ſupra lacum in impetu ſpiritus ſui .

36 Et clamavit Habacuc , dicens : Daniel ſerve Deſ , tolle prandium , quod miſit tibi Deus .

37 Et ait Daniel : Recordatus eſt mei Deus , & non dereliquiſti diligentes te .

38 Surgenſque Daniel comedit . Porro Angelus Domini reſtituit Habacuc conſeſſum in loco ſuo .

39 Venit ergo rex die ſeptimo ut lugeret Danieleſ : & venit ad lacum , & introſpexit , & ecce Daniel ſedens in medio leonum .

40 Et exclamavit voce magna rex , dicens : Magnus eſt Domine Deus Danieliſ . Et extraxit eum de lacu leonum .

41 Porro illos , qui perditionis ejus cauſa fuerant , intromiſit in lacum , & devorati ſunt in momento coram eo .

42 Tunc rex ait : Pavent omnes habitantes in univerſa terra Deum Danieliſ : quia ipſe eſt ſalvator , faciens ſigna & mirabilia in terra : qui liberavit Danieleſ de lacu leonum .

† Exec.
8. 3.

PROPHETIA OSEE.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Osee prophetaverit, qui iussus fornicariam accipere uxorem, duos filios unamque filiam ex ea generavit: quibus nomina iubetur imponere juxta effectus quos Dominus in populo suo decreverat inducere: de Gentium conversione, & futuro eodem capite filiorum Juda & Israel.

Verbum Domini, quod factum est ad Osee filium Beeri, in diebus Ozii, Jonathan, Achaz, Ezechie, regum Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel.

Principium loquendi Domino in Osee: & dixit

Dominus ad Osee: Vade, sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra a Domino.

3 Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim: & concepit & peperit ei filium.

4 Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen ejus Jezrahel: quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Jezrahel super domum Jehu, & quietescere faciam regnum domus Israel.

5 Et in illa die conteram arcum Israel in valle Jezrahel.

6 Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen ejus Absque misericordia: quia non addam ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum.

7 Et domui Juda miserebor, & salvabo eos in Domino Deo suo: & non salvabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus.

8 Et ablactavit eam, quæ erat Absque misericordia. Et concepit, & peperit filium.

9 Et dixit: Voca nomen ejus Non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester.

10 Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur. † Et erit in loco ubi dicitur eis: Non populus meus vos: dicitur eis: Filii Dei viventis.

11 Et congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter: & ponent sibi met caput unum, & ascendent de terra: quia magnus dies Jezrahel.

CAPUT II.

Minatur Dominus Israeli tanquam uxori adultera repudium, & sepit vias ejus spinis, ut ad virum suum revertatur: cumque non advertat a quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: sequæ ipsum tandem ad se reduci turum, magnæque felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

1 Dicitis fratribus vestris: Populus meus; & sorori vestræ, Misericordiam consecuta.

2 Judicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus:

auferat fornicationes suas a facie sua, & adulteria sua: de medio uberum suorum.

3 Ne forte expollem eam nudam, & statuat eam secundum diem nativitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuat eam velut terram inviam, & interficiam eam sicut.

4 Et filiorum illius non miserebor: quoniam filii fornicationum sunt.

5 Quia fornicata est mater eorum, confusa est qui concepit eos: quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum.

6 Propter hoc ecce sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet.

7 Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & queret eos, & non inveniet, & dicit: Vadam, & revertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quam nunc.

8 Et hæc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.

9 Idcirco convertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus.

10 Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus: & vir non eruet eam de manu mea:

11 Et cessare faciam omne gaudium ejus, sollemnitatem ejus, neomeniam ejus, sabbatum ejus, & omnia festa tempora ejus.

12 Et corrumpam vineam ejus, & ficum ejus: de quibus dixit: Mercedes hæc, mea sunt, quas dederunt mihi amatores mei: & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri.

13 Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabat in aure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliviscetur, dicit Dominus.

14 Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem: & loquar ad cor ejus.

15 Et dabo ei vitinotes ejus ex eodem loco, & vallem Achor ad aperendam spem: & canet ibi juxta dies juventutis suæ, & juxta dies ascensionis suæ de terra Egypti.

16 Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus: & non vocabit me ultra, Baali.

17 Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultra nominis eorum.

18 Et percuciam cum eis foedus in die illa, cum bestia agri, & cum volucre caeli, & cum reptili terræ: & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciam fiducialiter.

19 Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & iudicio, & in misericordia, & in miserationibus.

20 Et sponsabo te mihi in fine: & scies quia ego Dominus.

21 Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam caelos, & illi exaudient terram.

† Rom. 9. 26.

22 Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum: & hæc exaudient Jezrahel.

23 Et seminabo eam mihi in terra, & misererebore ejus, quæ fuit Abque misericordia.

24 † Et dicam non populo meo: Populus meus es tu: & ipse dicet: Deus meus es tu.

CAPUT III.

Rursum jubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israel multis diebus sine rege & sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reversuros.

1 **E**T dixit Dominus ad me: Adhuc vade, & dilige mulierem dilectam amico & adulteram: sicut diligit Dominus filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vinacula uvarum.

2 Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei.

3 Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me: non fornicaberis, & non eris viro, sed & ego expectabo te.

4 Quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim.

5 † Et post hæc revertentur filii Israel, & querent Dominum Deum suum, & David regem suum: & pavebit ad Dominum, & ad bonum ejus, in novissimo dierum.

CAPUT IV.

Minatur terra Israel, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulit, & idololatria sicut deditus: dicit se relinquentem Israel in peccatis suis, cupiens ne Juda ipsum imitetur.

1 **A**udite verbum Domini filii Israel, quia iudicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra.

2 Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.

3 Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre celi: sed & pisces maris congregabuntur.

4 Verumtamen unusquisque non iudicet: & non arguatur vir: populus enim tuus, sicut hi qui contradicunt sacerdoti.

5 Et corruet hodie, & corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam.

6 Contraivit populus meus, eo quod non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum & ego.

7 Secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8 Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum sublevarunt animas eorum.

9 † Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.

10 Et comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

11 Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.

12 Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt a Deo suo.

13 Super capita montium sacrificabant & super colles accendebant thymiamam; subrus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat umbra ejus: ideo fornicabuntur filia vestra, & sponsæ vestrae adulteræ erunt.

14 Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cum adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur, & cum effeminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.

15 Si fornicaris tu Israel, non delinquat saltem Juda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Bethaven, neque juraveritis: Vivit Dominus.

16 Quoniam sicut vacca lascivens declinat Israel: nunc pascer eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17 Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum.

18 Separatum est convivium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt asserre ignominiam protectores ejus.

19 Ligavit eum spiritus in alis suis, & confundentur a sacrificiis suis.

CAPUT V.

Minatur Dominus se punieturum Israel propter peccata sua, similiter & Judam: nec proderit humanum auxilium, cum Dominus ei adverteretur.

1 **A**udite hoc sacerdotes, & attendite domus Israel, & domus regis auscultate: quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansam super Thabor.

2 Et victimas declinastis in profundum: & ego emittor omnium eorum.

3 Ego scio Ephraim, & Israel non est absconditus a me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel.

4 Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.

5 Et respondebit arrogantia Israel in facie ejus: & Israel & Ephraim rient in iniquitate sua, nec etiam Judas cum eis.

6 In gregibus suis, & in armentis suis vadent ad querendum Dominum, & non invenient: ablati sunt ab eis.

7 In Dominum prævaticati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc devorabit eos mensis cum partibus suis.

8 Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: titulate in Bethaven, post tergum tuum Benjamin.

9 Ephraim in desolatione erit in die correctionis: in tribulibus Israel ostendi fidem.

10 Facti sunt principes Juda quasi assumentes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam.

11 Calumniam patiens est Ephraim, fractus iudicio: quoniam cepit abire post sordes.

12 Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi purredo domui Juda.

13 Et vidit Ephraim languorem suum, & Juda vinculum suum: & alit Ephraim ad Asur, & misit ad regem Urtorem: & ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit a vobis vinculum.

14 Quoniam ego quasi leena Ephraim, & quasi catulus leonis domui Juda: ego ego capiam, & vadam: tollam, & non est qui eruat.

15 Vadens revertat ad locum meum: donec deficiatis, & quaratis faciem meam.

CAPUT VI.

Reversi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cum Israel & Juda, quod neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria alisque iniquitatibus sint revocati: cum praeferat misericordiam sacrificio.

IN tribulatione sua mane surgent ad me: venite, & revertamur ad Dominum:

2 Quia ipse cepit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos.

3 † Vivificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus. Sciemus, sequemurque ut cognoscimus Dominum: quasi dilectum prae paratum est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terrae.

4 Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Juda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros mane pertransiens.

5 Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei: & judicia tua quasi lux egrediuntur.

6 † Quia misericordiam volui, & non sacrificium: & scientiam Dei, plusquam holocausta.

7 Ipsi autem scit Adam transgressi sunt patrum, ibi praevaticati sunt in me.

8 Galaad civitas operantium idolum, supplantata sanguine.

9 Et quasi fauces virorum latronum, participes sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt.

10 In domo Israel vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus est Israel.

11 Sed & Juda pone messem tibi, cum convertero captivitatem populi mei.

CAPUT VII.

Cum sanaturus esset Dominus Israel, obstitērunt iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitia, omnes in idololatriam vehementer exarserunt: Dominoque relicto, conversi ad Aegypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

CUM sanare vellem Israel, revelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samaria, quia operati sunt mendacium: & sur ingressus est spolians, latrunculus foris.

2 Et ne forte dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos ad inventiones suae, coram facie mea factae sunt.

3 In malitia sua laetificaverunt regem: & in mendaciis suis principes.

4 Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus a coquente: quievit paululum civitas a commitione fermenti, donec fermentaretur totum.

5 Dies regis nostri: coeperunt principes furere a vino: extendit manum suam cum illu-
foribus.

6 Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cum infidiaretur eis: tota nocte dormivit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammae.

7 Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & devoraverunt iudices suos: omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8 Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non revertatur.

9 Comederunt alieni robur ejus, & ipse nescivit: sed & cani essui sunt in eo, & ipse ignoravit.

10 Et humiliabitur superbia Israel in facie ejus: nec reversi sunt ad Dominum Deum suum, & non quaesierunt eum in omnibus his.

11 Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: Aegyptum invocabant, ad Assyrios abierunt.

12 Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meae, quae volucrum caeli detrahant eos, cadam eos secundum audicionem catus eorum.

13 Vae eis, quoniam recesserunt a me: vastabuntur, quia praevaticati sunt in me: & ego redemi eos: & ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14 Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis: super criticum & vinum ruminabant, recesserunt a me.

15 Et ego erudivi eos, & confortavi brachia eorum: & in me cogitaverunt malitiam.

16 Reversi sunt ut essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, a furore linguae suae. Ista subsannatio eorum in terra Aegypti.

CAPUT VIII.

Samariam praedicat cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam: nec ipsorum hostia suscipiuntur: civitates autem Juda etiam concremabuntur.

IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini: pro eo quod transgressi sunt foedus meum, & legem meam praevaticati sunt.

2 Me invocabunt: Deus meus cognovimus te Israel.

3 Projecit Israel bonum, inimicus persequetur eum.

4 Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi: argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent:

5 Projectus est vitulus ruis Samaria, iratus est furor meus in eos: usquequo non poterunt emendari?

6 Quia ex Israel & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in araneorum telas erit vitulus Samariae.

7 Quia ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod & si fecerit, alieni comedent eam.

8 Devoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

9 Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus.

10 Sed & cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis: & principum.

11 Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: factae sunt ei arae in delictum.

12 Scribam ei multiplices leges meas, quae velut aliena computatae sunt.

13 Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non suscipiet eas: nunc recedabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in Aegyptum convertentur.

14 Et oblitus est Israel factoris sui, & edificavit delubra: & Judas multiplicavit urbes munitas: & mittam ignem in civitates ejus, & devorabit sedes illius.

† 1. Cor. 15. 22. Eccl. 4. 17. Matth. 9. 13. & 12. 7.

† 1. Reg. 15. 22. Eccl. 4. 17. Matth. 9. 13. & 12. 7.

CAPUT IX.

Dominus in populum Israel famem & captivitatem propter ipsius peccata immittet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseverant, perpetuo ejecti a Domino permanebunt, vagi inter nationes.

1 **N**oli lætari Israel, noli exultare sicut populi: quia fornicaveris es a Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici.

2 Area & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.

3 Non habitabunt in terra Domini: reversus est Ephraim in Ægyptum, & in Assiriis pollutum comedit.

4 Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum, quasi panis lugentium: omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini.

5 Quid facietis in die sollempni, in die festivitatis Domini?

6 Ecce enim profecti sunt a vastitate: Ægyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum.

7 Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israel stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentie.

8 Specularor Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias ejus, infamia in domo Dei ejus.

9 † Profunde peccaverunt, sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum: & visitabit peccata eorum.

10 Quasi uvæ in deserto, inveni Israel: quasi poma ficulneæ in cacumine ejus, vidi patres eorum: ipsi autem intraverunt ad Beelphegor, & abalienati sunt in confusione, & facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.

11 Ephraim quasi avis avolavit, gloria eorum a partu, & ab utero, & a conceptu.

12 Quod & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & vae eis cum recessero ab eis.

13 Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim educet ad interfectorem filios suos.

14 Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, & ubera amentia.

15 † Omnes nequitie eorum in Galgal, quasi ibi exofos habui eos: propter malitiam adinventionum eorum, de domo mea ejiciam eos: non addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes.

16 Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata est: fructum nequaquam facient. Quod & si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum.

17 Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

CAPUT X.

Propter idololatriam Israel traditur Assiriis: & cum a Domino revocati ad justitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

1 **V**itis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei: secundum multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, juxta ubertatem terræ suæ exuberavit simulacris.

2 Divisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulacra eorum, depopulabitur aras eorum.

3 Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timeamus Dominum: & rex quid faciet nobis?

4 Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri.

5 Vacca Bethaven coluerunt habitatores Samariae: quia luxit super eum populus ejus, & aditui ejus super eum exultaverunt in gloria ejus, quia migravit ab eo.

6 Siquidem & ipse in Assur delatus est: munus regi ultori: confusio Ephraim capiet, & confundetur Israel in voluntate sua.

7 Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

8 Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israel: lappa & tribulus ascendet super aras eorum: & dicent montibus: † Operite nos; & collibus: Cadite super nos.

9 † Ex diebus Gabaa, peccavit Israel, ibi steterunt: non comprehendit eos in Gabaa prælium super filios iniquitatis.

10 Juxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas.

11 Ephraim virgula docta diligere trituram, & ego transivi super pulchritudinem colli ejus: ascendam super Ephraim, arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob.

12 † Seminate vobis in justitia, & metite in ore misericordie, innovate vobis novale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam.

13 Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comeditis fugem mendacii: quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14 Consurget tumulus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus est † Salmana a domo ejus qui judicavit Baal in die prælii, matre super filios allisa.

15 Sic fecit vobis Bethel, a facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAPUT XI.

Beneficis ostendis Dominus se diligere populum Israel: sed propter illius scelera tradidit eum Assiriis: attramen propter suam misericordiam reducet eos, ut in terra sua serviant Domino, una cum Gentibus ad Deum conversis.

1 **S**icut mane transit, pertransit rex Israel. Quia puer Israel, & dilexi eum: & † ex Ægypto vocavi filium meum.

2 Vocaverunt eos, sic aberunt a facie eorum: Baalim immolabant & simulacris sacrificabant.

3 Et ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis: & nescierunt quod curarem eos.

4 In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans jugum super maxillas eorum: & declinavi ad eum ut vesceretur.

5 Non revertetur in Terram Ægypti, & Assur ipse rex ejus: quoniam noluerunt converti.

6 Cœpit gladius in civitatibus ejus, & consumer electos ejus, & comeder capita eorum.

7 Et populus meus pendebit ad reditum meum: jugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

8 Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israel? † quomodo dabo te sicut Adamam, ponam te ut Seboim? Converterit est in me cor meum, pariter conturbata est penitentia mea.

† Judic.
19. 25.

† 1. Reg.
8. 5.

† Isai.
3. 19.
Luc. 23.
30.
† Apoc.
6. 16.
† Judic.
19. 25.

† Jer. 4.
3.

† Judic.
8. 12.

† Matt.
2. 15.

† Gen.
19. 24.

9 Non faciam furorem irae meae: non convertar ut disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui sanctus, & non ingrediar civitatem.

10 Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, & formidabunt filii maris.

11 Et avolabunt quasi avis ex Aegypto, & quasi columba de terra Assyriorum: & colloabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12 Circumdedit me in negatione Ephraim, & in dolo domus Israel: Judas autem testis descendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

CAPUT XII.

Vane fidit Israel in Aegypto, ut ab Assur liberetur: sed iam ipsi quam Juda reddet Dominus juxta merita ipsorum qui immores beneficiorum Jacob patriarcha praestitorum, declinaverunt in avaritiam: quibus tamen pacem offert: carpens potissimum idololatriam Galaad.

1 Ephraim pascie ventum, & sequitur aestum: tota die mendacium & vastitatem multiplicat: & foedus cum Assyriis iavit, & oleum in Aegyptum ferebat.

2 Judicium ergo Domini cum Juda, & visitatio super Jacob: juxta vias ejus, & juxta adventiones ejus reddet ei.

3 † In utero supplantavit fratrem suum: & in fortitudine sua directus est cum angelo.

4 Et invaluit ad angelum, & confortatus est: flevit, & rogavit eum: in Bethel invenit eum, & ibi locutus est nobiscum.

5 Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale ejus.

6 Et tu ad Deum tuum converteris: misericordiam & judicium custodi, & spera in Deo tuo semper.

7 Chanaan, in manu ejus statera dolosa, calumniam dilexit.

8 Et dixit Ephraim: Verumtamen dives effectus sum, inveni idolum mihi: omnes labores mei non inveniunt mihi iniquitatem, quam peccavi.

9 Et ego Dominus Deus tuus ex Terra Aegypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatibus.

10 Et locutus sum super prophetas, & ego visionem multiplicavi, & in manu prophetarum assimilatus sum.

11 Si Galaad idolum, ergo frustra erant in Gaigal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi acervi super fulcos agri.

12 † Fugit Jacob in regionem Syriae, & servivit Israel in uxorem, & in uxorem servavit.

13 † In propheta autem eduxit Dominus Israel de Aegypto: & in propheta servatus est.

14 Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis ejus super eum venit, & opprobrium ejus restituet ei Dominus suus.

CAPUT XIII.

Abominaciones Israel offendit, propter quas ipsi minatur exitum: Dominus dicit se solum esse Deum & liberatorem, arguens Israel ingratitude de beneficiis in deserto acceptis, gravemque ob id vindictam illis comminatur: addens se eos de morte liberaturum, devotus morte & inferno.

1 Loquente Ephraim, horror invasit Israel, & deliquit in Baal, & mortuus est.

2 Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque sibi confiliale de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolate homines vitulos adorantes.

3 Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matutinus praererens, sicut pulvis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario.

4 † Ego autem Dominus Deus tuus ex Terra Aegypti: & Deum absque me nescies, & salvator non est praeter me.

5 Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis.

6 Juxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt: & levaverunt cor suum, & obliti sunt mei.

7 Et ego ero eis quasi leaena, sicut pardus in via Assyriorum.

8 Occurrat eis quasi ursa raptis castulis, & dirumpam interiora jecoris eorum: & consumam eos ibi quasi leo, bestia agri scindet eos.

9 Perditio tua Israel: tantummodo in me auxilium tuum.

10 Ubi est rex tuus? maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis; & judices tui, de quibus dixisti: † Da mihi regem, & principes.

11 Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

12 Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus.

13 Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens: nunc enim non stabit in contricione filiorum.

14 De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: † ero mors tua o mors, mortuus tuus ero inferne: consolatio abscondita est ab oculis meis.

15 Quia ipse inter fratres dividet: † adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas ejus, & desolabit fontem ejus, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

CAPUT XIV.

Perditionem annuntiat Israeli, propter ipsius peccata: revocat tamen ad se, & conversis plurima bona promittit.

1 Pereat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitavit Deum suum: in gladio pereant, parvuli eorum elidantur, & foetæ ejus discendantur.

2 Convertere Israel ad Dominum Deum tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua.

3 Tollite vobiscum verba, & convertimini ad Dominum: & dicit ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: & reddemus vitulos laborum nostrorum.

4 Assur non salvabit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus ultra: Dii nostri opera manuum nostrarum: quia ejus, qui in te est, miseraberis pupilli.

5 Sanabo contriciones eorum, diligam eos spontaneae: quia averfus est furor meus ab eis.

6 Ero quasi ros, Israel germinabit sicut lilium, & erumpet radix ejus ut Libani.

7 Ibi rami ejus, & erit quasi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani.

8 Convertentur sedentes in umbra ejus: vivent tritico, & germinabunt quasi vinea: memoriale ejus sicut vinum Libani.

9 Ephraim quid mihi ultra idola? ego exaudiam, & dirigam eum ego ut abietem virentem: ex me fructus tuus inventus est.

10 Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? quia rectæ via Domini, & justii ambulabunt in eis: praevicatoris vero corruent in eis.

† Gen. 27. 25. & 32. 24.

† Gen. 28. 5. † Exod. 14. 21. 22.

† Isai. 43. 11.

† 1. Reg. 8. 5.

† 1. Cor. 15. 54. Hebr. 2. 14. † Ezechi. 19. 12.

PROPHETIA JOEL.

CAPUT PRIMUM.

*Joel parabola proposita de eruca, locusta, bruchis, & rubigine, quatuor plagas contra Judam vaticinando, hortatur omnes & potissimum sacerdotes ad plantatum, jejunium & orationem, plangens & ipse va-
sificationem terra sua.*

1 **V**erbum Domini, quod factum est ad Joel filium Phatuel.

2 Audite hoc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ: si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum?

3 Super hoc filiis vestris narrate, & filii vestri filiis suis, & filii eorum generationi alteræ.

4 Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.

5 Expergiscimini ebrii, & flere, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam perit ab ore vestro.

6 Gens enim ascendit super terram meam, fortis & innumeralis: dentes ejus ut dentes leonis: & molares ejus ut canili leonis.

7 Posuit vineam meam in desertum, & sicut meam decorticavit: nudas spoliavit eam, & projecit: albi facti sunt rami ejus.

8 Plange quasi virgo accincta sacco super vinum pubertatis suæ.

9 Perit sacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.

10 Depopulata est regio, luxit humus: quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, & elanguit oleum.

11 Confusi sunt agricolæ, ululaverunt vinatores super frumento & hordeo, quia perit messis agri.

12 Vineæ confusa est, & ficus elanguit: malgranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium a filiis hominum.

13 Accingite vos, & plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interit de domo Dei vestri sacrificium & libatio.

14 † Sancti ficate jejunium, vocate cæterum, congregate senes, omnes habitatores terræ in domum Dei vestri: & clamate ad Dominum:

15 A, a, a, diei: quia prope est dies Domini, & quasi vastitas a potente venier.

16 Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, læticia & exultatio?

17 Computraverunt jumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatae sunt apothecæ: quoniam confusum est triticum.

18 Quid ingemuit animal, mugierunt greges amenti? Quia non est pasca eis: sed & greges pecorum disperierunt.

19 Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.

20 Sed & bestia agri, quasi area sitiens imbre, suspexerunt ad te: quoniam exsiccati sunt fontes aquarum, & ignis devoravit speciosa deserti.

CAPUT II.

Propheta Judæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quam terribilis erit ipsi dies illa: quapropter ad penitentiam eos hortatur: & conversam magnam pollicetur Dominus prosperitatem, sequæ daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem; eritque salvus omnis qui invocaverit nomen Domini.

1 **C**anite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: quia venit dies Domini, quia prope est.

2 Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi mane expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit a principio, & post eum non erit usque in annos generationis & generationis.

3 Ante faciem ejus ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

4 Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: & quasi equites sic current.

5 Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammæ ignis devorantis stipulam, velut populus fortis preparatus ad prælium.

6 A facie ejus cruciabantur populi: omnes vultus redigentur in ollam.

7 Sicut fortes current: quasi viri bellatores ascendunt murum: viri in viis suis gradientur, & non declinant a semitis suis.

8 Unusquisque fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent, & non demolientur.

9 Urbem ingredientur, in muro current: domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur.

10 A facie ejus contremuit terra, moti sunt cæli: † sol & luna obrebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.

11 Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra ejus, quia fortis & scientia verbum ejus: † magnus enim dies Domini, & terribilis valde: & quis sustinebit eum?

12 Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu.

13 Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & convertimini ad Dominum Deum vestrum: † quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.

14 † Quis scit si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo vestro?

15 Canite tuba in Sion, † sanctificate jejunium, vocate cæterum,

† Infra
2. 15.

† Inai.
13. 10.
Ezech.
32. 7.
Infra
v. 31.
& 3. 25.
Maeth.
24. 29.
Marc.
11. 24.
Lue.
22. 25.
† Jer.
30. 7.
Amos
5. 18.
Soph. 1.
15.
† Psa.
85. 5.
Jon. 4.
2.
† Jon.
3. 2.
† Sup.
1. 14.

16 Congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregato parvulos, & fugentes utera: egredietur sponfus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.

17 Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes: quare dicunt in populis: Ubi est Deus eorum?

18 Zelatus est Dominus terram suam, & peperit populo suo:

19 Et respondit Dominus, & dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis fumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos ultra opprobrium in Gentibus.

20 Et eum, qui ab Aquilone est, procul faciam a vobis: & expellam eum in terram iniviam & desertam: faciem ejus contra mare Orientale, & extremum ejus ad mare novissimum: & ascendet fector ejus, & ascendet putredo ejus, quia superbe egit.

21 Noli timere terra, exulta & lætare: quoniam magnificavit Dominus ut faceret.

22 Nolite timere animalia regionis: quia germinaverunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus & vinea dederunt virtutem suam.

23 Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro: quia dedit vobis doctorem iustitiam, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, sicut in principio.

24 Et implebuntur area frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo.

25 Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos.

26 Et comedetis vescentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: & non confundetur populus meus in sempiternum.

27 Et scietis quia in medio Israel ego sum: & ego Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confundetur populus meus in aeternum.

28 Et erit post hæc: † Effundam spiritum meum super omnem carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiae vestrae: senes vestri somnia somniant, & juvenes vestri visiones videbunt.

29 Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.

30 Et dabo prodigia in caelo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

31 † Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.

32 Et erit: † omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit: quia in monte Sion, & in Jerusalem erit salvatio, sicut dixit Dominus, & in residuis, quos Dominus vocaverit.

C A P U T I I I.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum suum afflixerunt: sequæ omnes in valle Josaphat judicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Judæa in aeternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato.

1 **Q**uia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cum converterto captivitatem Juda & Jerusalem:

2 Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Josaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hereditate mea Israel, quos disperferunt in nationibus, & terram meam dividerunt.

3 Et super populum meum miserunt fortem: & posuerunt puerum in prostibulo, & puellam venderunt pro vino ut biberent.

4 Verum quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palestinae? numquid ultionem vos reddetis mihi: & si ulciscimini vos contra me, cito velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum.

5 Argentum enim meum & aurum tulistis: & desiderabilia mea & pulcherrima intulistis in delubra vestra.

6 Et filios Juda, & filios Jerusalem vendidistis filiis Græcorum: ut longe faceretis eos de sinibus suis.

7 Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos: & convertam retributionem vestram in caput vestrum.

8 Et vendam filios vestros, & filias vestras in manibus filiorum Juda, & venundabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus est.

9 Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum: suscite robustos: accedant, ascendant omnes viri bellatores.

10 Concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego sum.

11 Erumpite, & venire omnes Gentes de circuitu, & congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos.

12 Confurgant, & ascendant Gentes in vallem Josaphat: quia ibi sedabo ut iudicem omnes Gentes in circuitu.

13 † Mitrite falces, quoniam maturavit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia: quid multiplicata est malitia eorum.

14 Populi populi in valle concisionis: quia juxta est dies Domini in valle concisionis.

15 † Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.

16 † Et Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & movebuntur cæli, & terra: & Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israel.

17 Et scietis quia ego Dominus Deus vester, habitans in Sion monte sancto meo: & erit Jerusalem sancta, & alieni non transibunt per eam amplius.

18 † Et erit in die illa: stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes rivos Juda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torquentem spinarum.

19 Aegyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis: pro eo quod inique egerint in filios Juda, & effuderint sanguinem innocentem in terra sua.

20 Et Judæa in aeternum habitabitur, & Jerusalem in generationem & generationem.

21 Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaveram: & Dominus commorabitur in Sion.

† Ifai.
44. 3.
Ador.
2. 17.

† Supra
2. 10.
March.
24. 29.
Luc. 21.
25.
Ador.
2. 20.
† Rom.
10. 13.

† Apoc.
14. 15.

† Supra
2. 10.
31.
† Jer.
25. 30.
Amos
1. 2.

† Amos
2. 13.

PROPHETIA AMOS.

CAPUT PRIMUM.

Tempus prophetie Amos: ultia Domini in Damascum, Philisthaos, Tyrum, Idumaam, & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non converter.

Verba Amos, qui fuit in pastoribus de Thecæ: quæ vidit super Israel in diebus Ozias regis Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel, † ante duos annos terræmotus.

† Zach. 14. 5.
† Jer. 25. 30.
Joel 3. 16.
2 Et dixit: † Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & luxerunt speciosa pastorum, & exsiccatus est vertex Carmeli.

3 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum: eo quod trituraverint in plaustris ferreis Galaad.

4 Et mittam ignem in domum Azael: & devorabit domos Benadad.

5 Et conteram vectem Damasci: & disperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriæ Cyrenen, dicit Dominus.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor non convertam eum: eo quod transfulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumæa.

7 Et mittam ignem in murum Gazæ, & devorabit ædes ejus.

8 Et disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & convertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philistinorum, dicit Dominus Deus.

9 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam eum: eo quod concluderint captivitatem perfectam in Idumæa, & non sint recordati feceris fratrum.

10 Et mittam ignem in murum Tyri, & devorabit ædes ejus.

11 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non convertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, & violaverit misericordiam ejus, & tenuerit ultra furorem suum, & indignationem suam servaverit usque in finem.

12 Mittrah ignem in Theman: & devorabit ædes Bosrae.

13 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non convertam eum: eo quod dissecuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.

14 Et succendam ignem in muro Rabba: & devorabit ædes ejus in ululatu in die belli, & in turbine in die commotionis.

15 Et ibit Melchom in captivitatem, ipse, & principes ejus simul, dicit Dominus.

CAPUT II.

Ultio Domini in Moab, Judam & Israellem, hisque minatur interitum, quem effugeret non poterunt: quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerunt.

1 **H**æc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor non convertam eum: eo quod incenderit ossa regis Idumææ usque ad cinerem.

2 Et mittam ignem in Moab, & devorabit ædes Carioth: & morietur in fonitu Moab, in clangore tubæ:

3 Et disperdam judicem de medio ejus, & omnes principes ejus interficiam cum eo, dicit Dominus.

4 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Juda, & super quatuor non convertam eum: eo quod abjecerit legem Domini & mandata ejus non custodierit: decepterunt enim eos idola sua, post quæ abierant patres eorum.

5 Et mittam ignem in Juda, & devorabit ædes Jerusalem.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum: pro eo quod vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis.

7 Qui conterunt super pulverem terre capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac pater ejus jurant ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum.

8 Et super vestimentis pignoratibus accubuerunt juxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui.

9 † Ego autem exterminavi Amorrhæum a facie eorum: cujus altitudo, cedrorum altitudo ejus, & fortis ipse quasi quercus: & contrivi fructum ejus desuper, & radices ejus subter.

10 † Ego sum, qui ascendere vos feci de Terra Egypti, & duxi vos in deserto quadraginta annis, ut possideretis terram Amorrhæi.

11 Et suscitavi de filiis vestris in prophetas, & de juvenibus vestris Nazaræos: numquid non ita est filii Israel, dicit Dominus?

12 Et propinabitis Nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.

13 Ecce ego strideo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno.

14 Et peribit fuga a veloce, & fortis non obtinebit virutem suam, & robustus non salvabit animam suam:

15 Et tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non salvabitur, & ascensor equi non salvabit animam suam:

16 Et robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAPUT III.

Domum Israel populum olim unice electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit servandos. In superventura afflictione, quam ipsi comminatur.

1 **A**udite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filii Israel: super omnem cognationem, quam eduxi de Terra Egypti, dicens:

2. Tantummodo vos cognovi ex omnibus con-
gnationibus terræ: idcirco visitabo super vos
omnes iniquitates vestras.

3. Numquid ambulabunt duo pariter, nisi
convenierit eis?

4. Numquid rugiet leo in saltu, nisi habue-
rit prædam? numquid dabit catulus leonis
vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehen-
derit?

5. Numquid cadet avis in laqueum terræ
absque aucupe? numquid auferentur laqueus
de terra antequam quid ceperit?

6. Si clanger tuba in civitate, & populus
non expavescet? si erit malum in civitate,
quod Dominus non fecerit?

7. Quia non facit Dominus Deus verbum,
nisi revelaverit secretum suum ad servos suos
prophetas.

8. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus
Deus locutus est, quis non prophetabit?

9. Audient facite in adibus Azoti, & in
adibus Terræ Ægypti: & dicite: Congrega-
mini super montes Samariæ, & videte infa-
nias multas in medio ejus, & calumniam pa-
tientes in penetrabilibus ejus.

10. Et nescierunt facere rectum, dicit Do-
minus, thesaurizantes iniquitatem & rapinas
in adibus suis.

11. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tri-
bulabitur, & circuetur terra: & deraha-
tur ex te fortitudo tua, & diripientur aedes
tuæ.

12. Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat
pastor de ore leonis duo crura, aut extremum
auriculæ: sic eruentur filii Israel, qui habi-
tant in Samaria in plaga lecluli, & in Dama-
sci grabato.

13. Audite, & contestamini in domo Jacob,
dicit Dominus Deus exercituum:

14. Quia in die cum visitare cæpero præva-
ricationes Israel, super eum visitabo, & su-
per altaria Bethel: & amputabuntur cornua
altaris, & cadent in terram.

15. Et percitiam domum hiemalem cum
domo æstiva: & peribunt domus eburnæ,
& dissipabuntur aedes multæ, dicit Domi-
nus.

CAPUT IV.

*Invehitur sub typo vaccarum pinguium in ini-
quos primates Samaria, ipsorum subsan-
tians idololatriam: & quia filii Israel variis
flagellis a peccatis suis revocari non
potuerunt, minatur eis Dominus familia
his qua prius passi fuerant; hortando ut ad
Deum omnipotentem convertantur.*

1. **A**udite verbum hoc vacca pingues, quæ
estis in monte Samariæ: quæ calum-
niam facitis egenis, & confringitis paupe-
res: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, &
bibemus.

2. Juravit Dominus Deus in sancto suo: quia
ecce dies venient super vos, & levabunt vos
in contis, & reliquias vestras in ollis ferven-
tibus.

3. Et per aperturas exhibitis altera contra al-
teram, & projiciemini in Armon, dicit Do-
minus.

4. Venite ad Bethel, & impie agite, ad Gal-
galam, & multiplicare prævaricationem: &
afferte mane victimas vestras, tribus diebus
decimas vestras.

5. Et sacrificare de fermentato laudem: &
vocate voluntarias oblationes, & annuntiate:
sic enim voluistis filii Israel, dicit Dominus
Deus.

6. Unde & ego dedi vobis stuporem dentium
in cupiis urbibus vestris, & indigentiam pan-
num in omnibus locis vestris: & non estis re-
versi ad me, dicit Dominus.

7. Ego quoque prohibui a vobis imbrem, cum
adhuc tres menses superessent usque ad mes-
sem: & plui super unam civitatem, & super
alteram civitatem non plui: pars una complu-
ta est, & pars, super quam non plui, aruit.

8. Et venerunt duæ & tres civitates ad unam
civitatem ut biberent aquam, & non sunt satia-
tæ: & non redistis ad me, dicit Dominus.

9. Percussi vos in vento urente, & in au-
rugine, multitudinem hortorum vestrorum, &
vinearum vestrarum: oliveta vestra, & ficeta
vestra comedit eruca: & non redistis ad me,
dicit Dominus.

10. Misi in vos mortem in via Ægypti, per-
cussi in gladio juvenes vestros, usque ad capti-
vitatem eorum vestrorum: & ascendere feci
putredinem castrorum vestrorum in nares
vestras: & non redistis ad me, dicit Dominus.

11. Subverti vos, sicut subvertit Deus So-
domam & Gomorham, & facti estis quasi
torris raptus ab incendio: & non redistis ad
me, dicit Dominus.

12. Quapropter hæc faciam tibi Israel: post-
quam autem hæc fecero tibi, præparare in
occursum Dei tui Israel.

13. Quia ecce formans montes, & creans
ventum, & annuntians homini eloquium
suum, faciens matutinam nebulam, & gra-
diens super excelsa terræ: Dominus Deus exer-
cituum nomen ejus.

CAPUT V.

*Luget casum Israelis Propheta, revocans eos
ad querendum Dominum, ut ita possint eva-
dere afflictiones suis peccatis debitas, pro-
pter quas ubique plantus erit: odit Domi-
nus festivitates ac sacrificia eorum, quibus
propter idololatriam minatur captivitatem.*

1. **A**udite verbum istud, quod ego levo su-
per vos plantum: Dominus Israel ceci-
dit, & non adjiciet ut resurgat.

2. Virgo Israel projecta est in terram suam,
non est qui suscitaret eam.

3. Quia hæc dicit Dominus Deus: Urbs de
qua egrediebantur mille, relinquentur in ea
centum: & de qua egrediebantur centum,
relinquentur in ea decem in domo Israel.

4. Quia hæc dicit Dominus domui Israel:
Querite me, & vivetis.

5. Et nolite querere Bethel, & in Galgalam
nolite intrare, & in Bersabee non transibitis:
quia Galgala captiva ducetur: & Bethel erit
inutilis.

6. Quærite Dominum, & vivite: ne forte
comburatur ut ignis domus Joseph, & devo-
rabit, & non erit qui extinguat Bethel.

7. Qui convertitis in absinthium iudicium,
& iustitiam in terra relinquitis.

8. Facientem Arcturum & Orionem, & con-
vertentem in mane tenebras, & diem in no-
ctem mutantem: qui vocat aquas maris,
& effundit eas super faciem terræ: Dominus
nomen est ejus.

9. Qui subridet vastitatem super robustum,
& depopulationem super potentem affert.

10. Odio habuerunt corripientem in porta:
& loquentem perfecte abominati sunt.

11. Idcirco, pro eo quod diripiebatis paupe-
rem, & prædam electam tollebatis ab eo:
qui domos quadro lapide ædificabitis, & non
habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissi-
mas, & non bibetis vinum earum.

† Arg. 2. 18.

† Gen. 19. 24.

† Infr. 9. 6.

† Soph. 1. 13.

12 Quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta:

13 Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.

14 Querite bonum, & non malum, ut vivatis: & erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

† Psa. 96. 10. Rom. 12. 9.

15 † Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta iudicium: si forte misereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Ioseph.

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator: In omnibus plateis planctus: & in cunctis, quæ foris sunt, dixerit vae vae: & vocabat agricolam ad luctum, & ad plantandum eos qui sciunt plangere.

17 Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

† Jer. 30. 7. Joel 2. 11. Soph. 1. 15.

18 † Vae desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux.

19 Quomodo si fugiat vir a facie leonis, & occurrat ei ursus: & ingrediar domum, & innicatur manu sua super parietem & mordeat eum coluber.

20 Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non splendor in ea?

† Isai. 1. 11. Jerem. 6. 20. Malac. 1. 11.

21 † Odi, & projeci festivitates vestras: & non capiam odorem cœtuum vestrorum.

22 Quod si obtuleritis mihi holocaustomata, & munera vestra, non suscipiam: & vota pinguium vestrorum non respiciam.

23 Aufer a me tumultum carminum tuorum: & cantica lyrae tuæ non audiam.

24 Et revelabitur quasi aqua iudicium, & iusticia quasi torrens foris.

† Act. 7. 42.

25 † Numquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel?

26 Et portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sidus dei vestri, quæ fecistis vobis.

27 Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in delictis agentibus exitum ac transmigratorem, una cum reliquo populo Israel, cuius detestatur superbiam.

Luc. 6. 24.

1 VAE qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samarie: optimates capita populorum, ingredientiæ pompaticæ domum Israel.

2 Transte in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descendite in Gerh Palestinorum, & ad optima quæque regnatorum: si latior terminus eorum termino vestro est.

3 Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis solio iniquitatis.

4 Qui dormitis in lectis uberrimis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.

5 Qui canitis ad vocem psalterii: sicut David putaverunt se habere vasa cantici.

6 Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibati: & nihil patiebantur super contritione Ioseph.

7 Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio lascivientium.

† Jer. 51. 24.

8 † Juravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Jacob, & domos ejus odi, & tradam civitatem cum habitatoribus suis.

9 Quod si reliqui fuerint decem viri in domo una, & ipsi moriantur.

10 Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, ut effugerat ossa de domo: & dicer ei, qui in penetrabilibus domus est: Numquid adhuc est penes te?

11 Et respondebit: Finis est. Et dicer ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.

12 Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruinis, & domum minorem scissionibus.

13 Numquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam convertistis in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiæ in absinthium?

14 Qui lætamini in nihilo: qui dicitis: Numquid non in fortitudine nostra assumptimus vobis cornua?

15 Ecce enim suscitabo super vos domus Israel, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath, usque ad torrentem deserti.

CAPUT VII.

Deprecatur Propheta penas quas videt imminere, & Dominus comminatur captivitatem, quam Amos sub parabola trullæ cæmentarii vaticinatur, adversante licet Amasia sacerdote Bethel: qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos, ut eat prophetatum in terram Juda: sed ostendit se factum a Domino prophetam ut super Israel propheteret, qui & Amasia & Israel vaticinatur afflictiones.

1 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce factor locuste in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post consensionem regis.

2 Et factum est: cum consummasset comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus propitius esto, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

3 Misertus est Dominus super hoc: Non erit, dicit Dominus.

4 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignem Dominus Deus: & devoravit abyssum multam, & comedit simul partem.

5 Et dixi: Domine Deus quiesce, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

6 Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dixit Dominus Deus.

7 Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu ejus trulla cæmentarii.

8 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non adiciam ultra superinducere eum.

9 Et demolientur excelsi idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur: & consurgam super domum Ieroboam in gladio.

10 Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Ieroboam regem Israel, dicens: Rebelavit contra te Amos in medio domus Israel: non poterit terra sustinere universos sermones ejus.

11 Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Ieroboam, & Israel captivus migrabit de terra sua:

12 Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Juda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi.

13 Et in Bethel non adicies ultra ut prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est.

14 Responditque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius prophetae: sed armentarius ego sum vellicans sycomoros.

15 Et tulit me Dominus cum sequeretur egegem: & dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israel.

16 Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israel, & non stillabis super domum idoli.

17 Propter hoc hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: & filii tui & filiae tuae in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israel captivus migrabit de terra sua.

CAPUT VIII.

Amos sub parabola uncinum pomorum prophetas finem imminere regni Israel, propter pauperum oppressiones: acerbiteram vero imminuentis calamitatis explicat: ac festivitates eorum dicit in luctum convertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

1 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce uncinum pomorum.

2 Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Uncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israel: non adjiciam ultra ut pertransiam eum.

3 Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco projicientur silentium.

4 Audite hoc qui conteritis pauperem, & despicere facitis egenos terre.

5 Dicentes: Quando transibit mensis, & venundabimus merces; & sabbarum, & aperimus frumentum: ut imminuamus mensuram, & augeamus solum, & supponamus stateras dolosas.

6 Ut possideamus in argento egenos & pauperes pro calcamentis, & quisquiliis frumenti vendamus?

7 Juravit Dominus in superbiis Jacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum.

8 Numquid super isto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator ejus: & ascendet quasi fluvius universus, & ejicietur, & defluet quasi rivus Aegypti?

9 Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebescere faciam terram in die luminis:

10 Et convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & indicam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput calvitium: & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.

11 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.

12 Et commovebuntur a mari usque ad mare, & ab aquilone usque ad orientem: circuitibunt quaerentes verbum Domini, & non invenient.

13 In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.

14 Qui jurant in delicto Samariae, & dicunt: Vivit Deus tuus Dan, & vivit via Bersabee: & cadent, & non resurgent ultra.

CAPUT IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic ut nulli pateat effugium; postea tamen suscitabit tabernaculum David, & captivitatem filiorum israel convertet, cum magna ipsorum felicitate.

1 Vidi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: avaricia enim in capite omnium, & novissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, & non salvabitur ex eis qui fugerit.

2 Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque in caelum, inde detraham eos.

3 Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: & sicelaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.

4 Et si abierint in captivitate coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: & ponam oculos meos super eos in malum, & non in bonum.

5 Et Dominus Deus exercitum, qui tangit terram, & baselet: & egredietur omnes habitantes in ea: & ascendet sicut rivus omnis, & defluet sicut fluvius Aegypti.

6 Qui ædificat in caelo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundavit: & qui vocat aquas maris, & effudit eas super faciem terræ, Dominus nomen ejus.

7 Numquid non ut filii Aethiopum vos estis mihi, filii Israel, ait Dominus? Numquid non Israel ascendere feci de terra Aegypti: & Palaestinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene?

8 Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, & conteram illud a facie terræ: Veruntamen conterens non conteram domum Jacob, dicit Dominus.

9 Ecce enim mandabo ego, & concitiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concitietur triticum in cribro: & non cadet lapillus super terram.

10 In gladio morientur omnes peccatores populi mei qui dicunt: Non appropinquabit, & non veniet super nos malum.

11 In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: & reedificabo aperturas murorum ejus, & ea quæ corruerant instaurabo: & reedificabo illud sicut in diebus antiquis.

12 Ut possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eo quod invocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens hæc.

13 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & comprehendet arator messorem, & calcator uvæ mittentem semen: & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt.

14 Et convertam captivitates populi mei Israel: & reedificabunt civitates desertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas, & bibent vinum earum: & facient hortos, & comedent fructus eorum.

15 Et plantabo eos super humum suam: & non evellam eos ultra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

† Tob. 3. 6. r. Machab. 1. 5. 41.

† psal. 138. 8.

† Jer. 44. 21.

† Supp. 5. 8.

† Act. 15. 16.

† Joel. 3. 18.

PROPHETIA ABDIÆ.

CAPUT UNICUM.

Vaticinatur exitum aduersus Idumæos, qui affligebant ac subsannabant filios Israel: qui tamen redulti, dominium accipiunt in eos qui ipsos afflixerant.

1 **V**isio Abdiæ. Hæc dicit Dominus Deus ad Edom: † Audiumus a Domino, & legatum ad gentes misit: Surgite, & confurgamus aduersus eum in prælium.

2 **E**cce parvulum dedi te in gentibus: contemptibilis tu es valde.

3 **S**uperbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solum tuum: qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram?

4 **S**i exaltatus fueris ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus.

5 **S**i fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo conticisses? nonne furati essent sufficientia tibi? si vindemiatores introissent ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi?

6 **Q**uomodo scrutari sunt Esau, investigauerunt abscondita eius?

7 **U**sque ad terminum emiserunt te: omnes viri foederis tui illuserunt tibi: invaluerunt aduertum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo.

8 † Numquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Idumæa, & prudentiam de monte Esau?

9 **E**t timebunt fortes tui a Meridie, ut intereat vir de monte Esau.

10 † Propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Jacob, operiet te confusio, & peribis in æternum.

11 **I**n die cum stares aduersus eum, quando capiebant alieni exercitum ejus, & extranei ingrediebantur portas ejus, & super Jerusalem mittebant sortem: tu quoque eras quasi unus ex eis.

12 **E**t non despicias in die fratris tui, in die peregrinationis ejus: & non letaberis super filios Juda in die perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die angustia.

13 **N**eque ingredietis portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicias & tu in malis ejus in die vastitatis illius: & non emitteris aduersus exercitum ejus in die vastitatis illius.

14 **N**eque stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos ejus in die tribulationis.

15 **Q**uoniam juxta est dies Domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam converteret in caput tuum.

16 **Q**uomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes gentes jugiter: & bibent, & absorbebunt, & erunt quasi non sint.

17 **E**t in monte Sion erit saluatio, & erit sanctus: & possidebit domus Jacob eos qui se possederant.

18 **E**t erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Esau stipula: & succendetur in eis, & devorabunt eos, & non erunt reliquæ domus Esau, quia Dominus locutus est.

19 **E**t hereditabunt hi qui ad austrum sunt, montem Esau, & qui in campetribus Philistinum: & possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ: & Benjamin possidebit Galaad.

20 **E**t transmigratio exercitus hujus filiorum Israel, omnia loca Chananzorum usque ad Sareptam: & transmigratio Jerusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit civitates austrum.

21 **E**t ascendent saluatores in montem Sion judicare montem Esau: & erit Domino regnum.

† Jer. 49. 14.

† Isai. 39. 14.
1. Cor. 1. 19.

† Gen. 27. 42.

Magnus rex

PROPHETIA JONÆ.

CAPUT PRIMUM.

Jonas a Domino missus ut in Ninive pradicaret, navis fugit in Tharsis a facie Domini: quo immittente in navim tempestatem, jactisque fortibus, deprehensus jonas in mare mittitur, cessatque tempestas.

Factum est verbum Domini ad Jonam filium Amathi, dicens:

1 **S**urge, & vade in Niniven civitatem grandem, & pradicata in ea: quia ascendit malitia ejus coram me.
 2 Et surrexit Jonas, ut fugeret in Tharsis a facie Domini, & descendit in Joppen, & invenit navem euntem in Tharsis: & dedit naulum ejus, & descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis a facie Domini.

3 **D**ominus autem misit ventum magnum in mari: & facta est tempestas magna in mari, & navis periclitabatur conteri.

4 Et timuerunt nautæ, & clamaverunt viri ad deum suum: & miserunt vasa, quæ erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: & Jonas descendit ad interiora navis: & dormiebat sopore gravi.

5 Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus.

6 Et dixit vir ad collegam suum: Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit fors super Jonam.

7 Et dixerunt ad eum: Indica nobis cujus causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua, & quo vadis? vel ex quo populo es tu?

8 Et dixit ad eos: Hebraeus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam.

9 Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (cognoverunt enim viri quod a facie Domini fugeret, quia indicaverat eis.)

10 Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & cessabit mare a nobis? quia mare ibat, & intumescibat.

11 Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare a vobis: scio enim

ego quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos.

12 Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumescibat super eos.

13 Et clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Quæsumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti.

14 Et tulerunt Jonam, & miserunt in mare: & stetit mare a fervore suo.

15 Et timerunt viri timore magno Dominum, & immolaverunt hostias Domino, & voverunt vota.

CAPUT II.

Jonas a ceto, quem Dominus preparaverat, absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cumque de ventre ejus orasset Dominum, ipsius jussu in aridam evomitur.

1 **E**T preparavit Dominus piscem grandem ut deglutiret Jonam: † & erat Jonas in ventre piscis tribus diebus & tribus noctibus.

2 Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum de ventre piscis.

3 Et dixit: † Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me: de ventre inferi clamavi, & exaudivisti vocem meam.

4 Et projecisti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transtulerunt.

5 Et ego dixi: Abjectus sum a conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum.

6 † Circumdederunt me aquæ usque ad animam: abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum.

7 Ad extrema montium descendi: terræ vestes concluderunt me in æternum: & sublevis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

8 Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

9 Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.

† Matt.
22. 40.
& 16. 4.

Luc. 11.
30.

1. Cor.
15. 4.

† Psal.
129. 1.

† Psal.
68. 2.

10 Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domini.

11 Et dixit Dominus pisci: & evomuit Jonam in aridam.

CAPUT III.

Rursum missus Jonas ad Ninivitas predicat civitatis subversionem: illis autem ad Deum conversis, & magna penitentia signa ostendentibus, parcit Dominus civitati.

1 **E**T factum est verbum Domini ad Jonam secundo, dicens:

2 Surge, & vade in Niniven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquar ad te.

3 Et surrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna æternæ triduum.

4 Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.

5 † Et crediderunt viri Ninivite in Deum: & prædicaverunt jejunium, & vestiti sunt sacco a majore usque ad minorem.

6 Et pervenit verbum ad regem Ninive: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum a se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.

7 Et clamavit, & dixit in Ninive ex ore regis & principum ejus, dicens: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non gustent quidquam: nec pascantur, & aquam non bibant.

8 Et operiantur sacco homines, & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir a via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.

9 † Quis scit si convertatur & ignoscatur Deus: & revertatur a furore iræ suæ, & non peribimus?

10 Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

CAPUT IV.

Afflictus Jonas quia vaticinium suum adversus Niniven videbat non impleri, mortem optat: verum a Domino corripitur, qui injustam ipsius indignationem convincit, quod putaret se recte dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominum parcere Ninive civitati maxime, in qua erant plus quam 120000. eorum qui non peccaverant.

1 **E**T afflictus est Jonas afflictione magna, & iratus est:

2 Et oravit ad Dominum, & dixit: Obsecro Domine, nunquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupavi ut fugerem in Tharsus: † scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiens & multa miserationis, & ignoscens super malitia.

3 Et nunc Domine tolle quæso animam meam a me: quia melior est mihi mors quam vita.

4 Et dixit Dominus: Putasne bene irasceris tu?

5 Et egressus est Jonas de civitate, & sedit contra orientem civitatis: & fecit sibi umbraculum ibi, & sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.

6 Et præparavit Dominus Deus hedera, & ascendit super caput Jonæ, ut esset umbra super caput ejus, & protegeret eum (laboraverat enim) & lætatus est Jonas super hedera, læticia magna.

7 Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hedera, & exaruit.

8 Et cum ortus fuisset sol præcepit Dominus vento callido & utenti: & percussit sol super caput Jonæ, & assuabat: & perivit animæ suæ ut moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quam vivere.

9 Et dixit Dominus ad Jonam: Putasne bene irasceris tu super hedera? Et dixit: Bene irascor ego usque ad mortem.

10 Et dixit Dominus: Tu doles super hedera, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret: quæ sub una nocte nata est, & sub una nocte perit.

11 Et ego non parcam Ninive civitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & jumenta multa?

† Matt. 12. 41.
Luc. 11. 32.

† Jer. 18. 31.
Joel 2. 14.

† Psal. 85. 5.
Joel 2. 13.

PROPHETIA MICHÆÆ.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Michæas prophetaverit: comminatur Samaria & Jerusalem exitium & captivitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta & ad planctum provocat.

Verbum Domini, quod factum est ad Michæam Morasthitem, in diebus Joathan, Achaz, & Ezechiae, regum Juda: quod vidit super Samariam, & Jerusalem.

† Audite populi omnes, & attendat terra, & pleniendo ejus: & sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo.

† Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: & descendet & calcabit super excelsa terræ.

4 Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera a facie ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in præcepis.

5 In scelere Jacob omne istud, & in peccatis domus Israel: quod scelis Jacob? nonne Samaria? & quæ excelsa Judæ? nonne Jerusalem?

6 Et ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea: & detrahā in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus revelabo.

7 Et omnia sculptilia ejus concidentur, & omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & usque ad mercedem meretricis revertentur.

8 Super hoc plangam, & ululabo: vadāni spoliatus, & nudus: faciam planctum velut draconum, & hūctum quasi struthionum.

9 Quia desperata est plaga ejus, quia venit usque ad Judam, tetigit portam populi mei usque ad Jerusalem.

10 In Geth nolite annuntiare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulveris pulvere vos conspergite.

11 Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa quæ habitat in exitu: plantum domus vicina accipiet ex vobis, quæ stetit sibi met.

12 Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum a Domino in portam Jerusalem.

13 Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filia Sion, quia in te inventa sunt scelera Israel.

14 Propterea dabit emissarios super hereditatem Geth: domus mendacii in deceptionem regibus Israel.

15 Adhuc heredem adducam tibi quæ habitas in Marefa: usque ad Odollam veniet gloria Israel.

16 Decalvare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata calvitium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

CAPUT II.

Propheta populi sui multiplicem injustitiam, aliaque peccata recensens, prædicat vindictam & captivitatem ipsi imminere, & ob id lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

1 **V**Æ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum.

2 Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabuntur virum, & donum ejus; virum, & hereditatem ejus.

3 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.

4 In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suavitare, dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet a me, cum reveratur, qui regiones nostras dividat?

5 Propter hoc non erit tibi mittens funiculum fortis in cætu Domini.

6 Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendat confusio.

7 Dicit domus Jacob: Numquid abbreviatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes ejus? Nonne verba mea bona sunt cum eo, qui recte graditur?

8 Et econtrario populus meus in adversarium confurrexit: desuper tunica pallium sustulistis: & eos, qui transibant simpliciter, convertistis in bellum.

9 Mulieres populi mei ejecistis de domo deliciarum suarum: a parvulis earum tulistis laudem meam in perpetuum.

10 Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem: propter immundiciam ejus corrumpetur putredine pessima.

11 Utinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit super quem stillatur populus iste.

12 Congregatione congregabo Jacob rotum te: in unum condecam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabunt a multitudine hominum.

13 Ascender enim panis iter ante eos: dividunt, & transibunt portam, & ingredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

CAPUT III.

Propter peccata principum, judicium, pseudoprophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus gravem ultionem, & Jerusalem deletionem.

1 **E**T dixi: Audite principes Jacob, & dices domus Israel: Numquid non vestrum est scire judicium.

2 Qui odio habetis bonum, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum?

3 Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoxiaverunt: & ossa eorum confregunt, & concenterunt sicut in lebere, & quasi carnem in medio ollæ.

4 Tunc clamabunt ad Dominum & non exaudit eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adventionibus suis.

5 Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium.

6 Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro divinatione: & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies.

7 Et confundentur qui vident visiones, & confundentur divini: & operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei.

8 Verumtamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, iudicio, & virtute: ut annuntiem Jacob scelus suum, & Israel peccatum suum.

9 Audite hoc principes domus Jacob, & iudices domus Israel: qui abominamini iudicium, & omnia recta pervertitis.

10 Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Jerusalem in iniquitate.

11 † Principes ejus in muneribus iudicabant, & sacerdotis ejus in mercede docebant, & propheta ejus in pecunia divinabant: & super Dominum requiescebant, dicentes: Numquid non Dominus in medio nostrum? non venient super nos mala.

12 Propter hoc, causa vestri, † Sion quasi ager arabitur, & Jerusalem quasi acervus lapidum erit, & mons templi in excelsa silvarum.

CAPUT IV.

Tempore gratia plurima nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cum magna securitate: consolatur Sion quod de captivitate sit a Domino redimenda, ut se de suis inimicis ulciscatur.

1 **E**T erit: In novissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi.

2 Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob: & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis ejus: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jerusalem.

3 Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum: & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non fumer gens adversus gentem gladium: & non discent ultra belligerare.

4 Et sedebit vir subtus vitam suam, & subtus ficum suam, & non erit qui detereat: quia os Domini exercituum locutum est.

5 Quia omnes populi ambulabunt unusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & ultra.

6 In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam, quam ejeceram, colligam, & quam affixeram:

7 † Et ponam claudicantem in reliquias: & eam, quæ laboraverat, in gentem robustam: † & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in æternum.

8 Et tu turris gregis nebulosa filia Sion usque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filia Jerusalem.

9 Nunc quare merore contraheris: numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus perit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10 Dole & fatage filia Sion, quasi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, & habitabis in regione, & venies usque ad Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11 Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus noster.

12 Ipsi autem non cognoverunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium ejus: quia congregavit eos quasi fenem areæ.

13 Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino univertæ terræ.

CAPUT V.

Imminens urbis Jerusalem vastatio ostenditur: & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquia Israel exaltabuntur, devictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

1 **N**unc vastaberis filia Ieronis: obsidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam iudicis Israel.

2 † **E**T TU BETHLEHEM Ephra parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis.

3 Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquias fratrum ejus convertentur ad filios Israel.

4 Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ.

5 Et erit iste pax: cum venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcaverit in domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines.

6 Et pascet terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis ejus: & liberabit ab Assur cum venerit in terram nostram, & cum calcaverit in finibus nostris.

7 Et erunt reliquie Jacob in medio populorum multorum quasi ros a Domino, & quasi stilla super herbam, quæ non expectat virum, & non prestolat filios hominum.

8 Et erunt reliquie Jacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in juvenis silvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum transtulerit, & conculcaverit, & cepit, non est qui eruat.

9 Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

10 Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas.

11 Et perdam civitates terræ tuæ, & destruaam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & divinationes non erunt in te.

12 Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis ultra opera manuum tuarum.

† Soph. 2. 19.
† Dan. 7. 14.
Luc. 1. 32.

† Ezech. 33. 27.
Soph. 3. 3.

† Jerem. 26. 18.

† Matt. 2. 6.
Joan. 7. 42.

Kai. 26.

13 Et evertam lucos tuos de medio tui, & conteram civitates tuas.

14 Et faciam in furore & in indignatione ultionem in omnibus Gentibus; quæ non audierunt.

CAPUT VI.

Discepat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia, indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus a populo suo requirat: sed propter injuriam aliisque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

1 **A**udite quæ Dominus loquitur: Surge, contende iudicio adversum montes, & audiant colles vocem tuam.

2 Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium Domini cum populo suo, & cum Israel dijudicabitur.

3 † Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi: responde mihi.

4 Quia eduxi te de Terra Ægypti, & de domo servitutium liberavi te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam?

5 † Popule meus memento quæso quid cogitaverit Balach rex Moab, & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres iustitias Domini.

6 Quid dignum offeram Domino? curvabo genu Deo excelso: numquid offeram ei holocaustomata, & vitulos anniculos?

7 Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?

8 Indicabo tibi o homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat a te: Utique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.

9 Vox Domini ad civitatem clamat, & falsus erit timencibus nomen tuum: Audite tribus, & quis approbabit illud?

10 Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena.

11 Numquid iustificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa?

12 In quibus divites ejus repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13 Et ego ergo cæpi percutere te perditione super peccatis tuis.

14 Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non salvabis: & quos salvaveris, in gladium dabo.

15 † Tu feminabis, & non metes: tu calcabis olivam, & non ungeris oleo; & mustum, & non bibes vinum.

16 Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab, & ambulasti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum: & opprobrium populi mei portabitis.

CAPUT VII.

Luget Propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo salvatore:

re: qui miseretur Sion: & pudefactis inimicis: eam ad se reducet, complens factas ad patres promissiones.

1 **V**æ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumnum ramos vindemiæ: non est bonus ad comedendum, præcoquas ficus desideravit anima mea.

2 Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur.

3 Malum manuum suarum & cunctum bonum: princeps postulat, & iudex in reddendo est: & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbaverunt eam.

4 Qui optimus in eis est, quasi paliorum: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum.

5 Nolite credere amico: & nolite confidere in duce: ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.

6 † Quia filius conumeliam facit patri, & filia confurgit adversus matrem suam, rursus adversus locum suam: † & inimici hominis domesticus ejus.

7 Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum salvatorem meum: audiet me Deus meus.

8 Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: confurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est.

9 Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam ejus.

10 Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum platearum.

11 Dies, ut ædificentur maceræ tuæ: in die illa longe fiet lex.

12 In die illa & usque ad te venit de Assur, & usque ad civitates munitas: & a civitatibus munitis usque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte.

13 Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, & propter fructum cogitationum eorum.

14 Pace populum tuum in virga sua, gregem hereditatis tuæ, habitans Sicos in saltu, in medio Carmeli: pascetur Basan & Galaad juxta dies antiquos.

15 Secundum dies egressionis tuæ de Terra Ægypti ostendam ei mirabilia.

16 Videbunt Gentes, & confandentur super omni fortitudine sua: ponet manum super os, aures eorum surdæ erunt.

17 Lingent perverbum sicut serpentes, velut reptilia terræ perturbabunt in ædibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te.

18 † Quis Deus similis tui, qui auferis iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hereditatis tuæ? non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est.

19 Revertetur, & miseretur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.

20 Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham: quæ jurasti patribus nostris a diebus antiquis.

† Jer. 2. 5.

† Num. 22. & 23.

† Deut. 32. 38. Aggæi 1. 6.

† Marc. 10. 35. † Marc. 11. 36.

† Jer. 20. 6. Adob. 20. 45.

PROPHETIA NAHUM.

CAPUT PRIMUM.

Zelus Dei adversus hostes suos, qui patiens est & fortitudine magnus, cujus ira nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, sui que populi hostes est consumpturus.

1 **Nus Ninive:** Liber visionis Nahum Elcesæi.

2 **Deus amulator,** & ulciscens Dominus: ulciscens Dominus, & habens furorem: ulciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis.

3 **Dominus patiens,** & magnus fortitudine, & mundanus non faciet innocentem. Dominus in tempestate, & turbine viæ ejus, & nebulae pulvis pedum ejus.

4 **Increpans mare,** & exsiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, & Carmelus: & hos Libani elanguit.

5 **Montes commoti** sunt ab eo, & colles desolati sunt: & contremuit terra a facie ejus, & orbis, & omnes habitantes in eo.

6 **Ante faciem indignationis** ejus quis stabit? & quis resistet in ira furoris ejus? indignatio ejus effusa est ut ignis: & petrae dissolutæ fuerunt ab eo.

7 **Bonus Dominus,** & confortans in die tribulationis: & sciens sperantes in se.

8 **Et in diluvio prætereunte,** consummationem faciet loci ejus: & inimicos ejus persequentur tenebræ.

9 **Quid cogitatis** contra Dominum? consummationem ipse faciet: non confurget duplex tribulatio.

10 **Quia sicut spinæ se invicem complestantur,** sic convivium eorum pariter potantium: consumentur quasi stipula ariditate plena.

11 **Ex te exibit cogitans** contra Dominum malitiam: mente pertractans prævaricationem.

12 **Hæc dicit Dominus:** Si perfecti fuerint, & ita plures; sic quoque attondentur, & pertransibit: affixit te, & non assequam te ultra.

13 **Et nunc contemam** virgam ejus de dorso tuo, & vincula tua dissumpam.

14 **Et præcipiet super te Dominus,** non seminabitur ex nomine tuo amplius: de dono Dei tui interficiam scilicet, & constabile, ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es.

15 **† Ecce super montes** pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem: celebra Juda festivitates tuas, & redde vota tua: quia non adjiciet ultra ut pertranseat in te Belial: univertus interit.

CAPUT II.

Obsidio Ninive ejusque a Chaldeis depopularia, quia superbe egit contra populum Domini.

1 **Ascendit qui dispergat** coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viam, conforta lumbos, roboram virtutem valde.

2 **Quia reddidit Dominus** superbiam Jacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores dissipaverunt eos, & propagines eorum corruperunt.

3 **Clypeus fortium** ejus ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habentæ currus in die præparationis ejus, & agitatores confopiti sunt.

4 **In itineribus** concubati sunt: quadrigæ collisæ sunt in plateis: aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrunt.

5 **Recordabitur** fornum suorum, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros ejus, & præparabitur umbraculum.

6 **Portæ fluviorum** apertæ sunt, & templum ad solum dirutum.

7 **Et miles captivus** abductus est: & ancillæ ejus minabantur gementes ut columbæ, murmurantes in cordibus suis.

8 **Et Ninive quasi piscina** aquarum aquæ ejus: ipsi vero fugerunt: stæte, stæte, & non est qui revertatur.

9 **Diripite argentum,** diripite aurum: & non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus.

10 **Dissipata** est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium eorum sicut nigredo olivæ.

11 **Ubi est habitaculum** leonum, & pascua catulorum leonum, ad quem ivit leo ut ingrederetur illuc, catulus leonis & non est qui exterrere?

12 **Leo cepit** sufficienter catulis suis, & necavit leonem suis: & implevit præda speluncas suas, & cubile suum rapina.

13 **Ecce ego ad te,** dicit Dominus exercituum, & succendam usque ad finem quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur ultra vox nuntiorum tuorum.

CAPUT III.

Ninive urbs sanguinum sub nomine adultera vastanda prædicatur: quod exemplo Alexandria a Babylonis devastata confirmatur: nec erit qui Ninive condoleat, aut eam consoletur super ipsius devastatione.

1 **Væ civitas sanguinum,** universa mendacii dilaceratione plena: non recedet a te rapina.

2 **Vox flagelli,** & vox impetus rotæ, & equi fremantis, & quadrigæ ferventis, & equitis ascendentis:

3 **Et micantis gladii,** & fulgurantis hastæ, & multitudinis infestæ, & gravis ruina: nec est finis cadaverum, & corruiet in corporibus suis.

4 **Propter multitudinem** fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit Gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficiis suis:

5 **Ecce ego ad te,** dicit Dominus exercituum, & † revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.

6 **Et projiciam** super te abominaciones, & contumelias te afficiam, & ponam te in exemplum.

† Hsai.
52. 7.
Roman.
10. 15.

Erech.
24. 9.
Hsb. 2.
12.

† Hsai.
47. 3.

7 Et erit: omnis, qui viderit te, resiliet a te, & dicit: Vastata est Ninaive: quis commovebit super te caput? unde queram consolatorem tibi?

8 Numquid melior es Alexandria populorum, quae habitat in fluminibus? aquae in circuitu ejus: cujus divitiarum, mare: aquae, muri ejus.

9 Aethiopia fortitudo ejus, & Aegyptus, & non est finis: Africa & Lihyes fuerunt in auxilio tuo.

10 Sed & ipsa in transmigratione ducta est in captivitatem: parvuli ejus elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos ejus miserunt sortem, & omnes optimates ejus confixi sunt in compedibus.

11 Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quaeres auxilium ab inimico.

12 Omnes munitiones tuae sicut ficus cum grossis suis: si concussa fuerint, cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adaptatione panden-

tur porta terrae tuae, devorabit ignis veteres tuos.

14 Aquam propter obsidionem hauri tibi, extruere munitiones tuas: in tra in lutum, & calca, subigens tene laterem.

15 Ibi comederit te ignis: propter brachium, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locusta.

16 Plures fecisti negotiationes tuas quam stellae sint caeli: bruchus expansus est, & avolvit.

17 Custodes tui quasi locustae: & parvuli tui quasi locustae locustarum, quae confidunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & avolaverunt, & non est cognitus locus earum ubi fuerint.

18 Dormitaverunt pastores tui, rex Assur: sepelientur principes tui: latitavit populus tuus in montibus, & non est qui congreget.

19 Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audiverunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transit malitia tua semper?

PROPHETIA HABACUC.

CAPUT PRIMUM.

Miratur Propheta impium prosperari, & praevalere adversus justum: nam adversus Judaeos suscitavit Dominus Chaldaeos, qui victoriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

1 Quid, quod vidit Habacuc Propheta.

2 Utsque Domine clamabo, & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non salvabis?

3 Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem, injustitiam contra me?

4 videre praedam & justitiam contra me? & factum est judicium, & contradictio potentior.

5 Propter hoc lacerata est lex, & non pervenit usque ad finem judicium: quia impius praevaleret adversus justum, propterea egreditur judicium perversum.

6 † Ascipite in Gentibus, & videre: admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credit cum narrabitur.

7 Quia ecce ego suscitabo Chaldaeos, Gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terrae, ut possideat tabernacula non sua.

8 Horribilis, & terribilis est: ex semetipso judicium, & omnis ejus egredietur.

9 Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis vespertinis; & distendantur equites ejus: equites namque ejus de longe venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.

10 Omnes ad praedam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quasi arenam, captivitatem.

11 Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi ejus erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam.

12 Tunc murabitur spiritus, & pertransibit, & corruet: haec est fortitudo ejus dei sui.

12 Numquid non tu a principio Domine Deus meus, sancte natus, & non morietur? Domine in judicium posuisti eum: & sortem, ut corriperes, fundasti eum.

13 Mundi sunt oculi tui, ne videas malum; & respicere ad iniquitatem non poteris: quare respicias super iniqua agentes, & taces devorante impio justiorum se?

14 Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.

15 Totum in hano sublevavit, traxit illud in fagina sua, & congregavit in rete suam. Super hoc letabitur & exultabit.

16 Propterea immolabit fagena suae, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars ejus, & cibus ejus electus.

17 Propter hoc ergo expandit fagenam suam, & semper interficere Gentes non parceat.

CAPUT II.

Propheta a Domino responsum expectanti recipitur, ut scribat visionem, ac longanimiter ipsius eventum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quod idola eis non proderunt.

1 Super custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem: & contempnabor, ut videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad argumentum me.

2 Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas, ut percurrat qui leserit eum.

3 Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur: si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit.

4 Ecce qui incredulus es, non erit recta anima ejus in semetipso: † justus autem in fide sua vivet.

5 Et quomodo vinum potantem decipit: sic erit vit superbus, & non decorabitur: qui dilatavit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & non adimpletur: & congregabit ad se omnes Gentes, & coarcevat ad se omnes populos.

† A3.
75. 44.

† Joan.
3. 56.
Rom. 1.
17.
Gal. 3.
11.
Hebr.
12. 39.

6 Numquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam enigmatum ejus: & dicentur: Vae ei, qui multiplicat non sua? usquequo & aggravat contra se dentium lutum?

7 Numquid non repente confurgent qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?

8 Quia tu spoliasti Gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis, propter sanguinem hominis, & iniquitatem terrae civitatis, & omnium habitantium in ea.

9 Vae qui congregat avasitiam malam domui suae, ut sit in excelso nidus ejus, & liberari se putat de manu mali.

10 Cogitasti confusionem domui tuae, concidisti populos multos, & peccavit anima tua.

11 Quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter juncturas adificiorum est, respondebit.

12 † Vae qui aedificat civitatem in sanguinibus, & preparat urbem in iniquitate.

13 Numquid non haec sunt a Domino exercituum? Laborant enim populi in multo igne, & Gentes in vacuum, & deficient.

14 Quia replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquae operientes mare.

15 Vae qui potum dat amico suo mittens fel suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem ejus.

16 Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & confopire: circumdabit te calix dexterae Domini, & vicium ignominiae super gloriam tuam.

17 Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, & iniquitate terrae, & civitatis, & omnium habitantium in ea.

18 Quid prodest sculpsile, quia sculpsit illud fictor suus, constabile, & imaginem falsam? quia speravit in signo fictor ejus, ut faceret simulachra muta.

19 Vae qui dicit ligno: Exspersere; Surge, lapidi racenti: numquid ipse docere poterit? Ecce ipse coopertus est auro & argento: & omnis spiritus non est in visceribus ejus.

20 † Dominus autem in tempore sancto suo: sileat a facie ejus omnis terra.

In medio annorum novum facies: cum iratus fueris, inifericordiae recordaberis.

3 Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan:

Operuit caelos gloria ejus: & laudis ejus plena est terra.

4 Splendor ejus ut lux erit: cotinua in manibus ejus:

Ibi abscondita est fortitudo ejus:

5 Ante faciem ejus ibit mors:

Et egredietur diabolus ante pedes ejus:

6 Stetit, & mensus est terram:

Aspexit, & dissolvit Gentes: & contriti sunt montes saeculi.

Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus aeternitatis ejus.

7 Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopiae, turbabuntur pelles terrae Madian.

8 Numquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?

Qui ascendes super equos tuos: & quadrigae tuae salvatio.

9 Sufficiens suscitabis arcum tuum, juramenta tribibus quae locutus es.

Fluvios scindes terrae:

10 Viderunt te, & coluerunt montes: gurges aquarum transiit.

Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas levavit.

11 Sol & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis haeae tuae.

12 In fremitu concutabis terram: in furore obtupestificas Gentes.

13 Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.

Percussisti caput de domo impij: denudasti fundamentum ejus usque ad collum.

14 Maledixisti sceptris ejus, capiti bellatorum ejus, venientibus ut turbo ad dispergendum me.

Exultatio eorum, sicut ejus qui devorat pauperem in abscondito.

15 Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multatarum.

16 Audivi, & conturbatus est venter meus: a voce contremuerunt labia mea.

Ingredietur putredo in ossibus meis, & subter me scateat.

Ut quiescam in die tribulationis: ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

17 Ficus enim non florebit: & non erit germen in vineis.

Mentietur opus olivae: & arva non afferent cibum.

Abscindetur de ovili pecus: & non erit umentum in praesentibus.

18 Ego autem in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Iesu meo.

19 Deus Dominus fortitudo mea: & ponet pedes meos quasi cervorum.

Et super excelsa mea deducet me victor in Psalms canentem.

† Ezech.
24. 9.
Nahum
3. 1.

† Psal.
10. 5.

I ORATIO HABACUC

PROPHETAE

PRO IGNORANTIIS.

CAPUT III.

2 **D**omine audivi auditionem tuam, & timui.
Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Sophonias prophetaverit: qui primum peccatoribus universis, deinde Judæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, divinam ultionem: Jerusalem quoque lucernis scrutanda dicitur, & quam erit amara dies ultionis Domini.

Verbum Domini quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filii Godoliae, filii Amariae, filii Ezechie, in diebus Josiae filii Amon regis Judæ.

1 Congregans congregabo omnia a facie terræ, dicit Dominus:

2 Congregans hominem & pecus, congregans volatilia cæli & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines a facie terræ, dicit Dominus.

3 Et extendam manum meam super Judam, & super omnes habitantes Jerusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina ædificatorum cum sacerdotibus;

4 Et eos qui adorant super tecta milliciam cæli, & adorant & jurant in Domino, & jurant in Melchom.

5 Et qui avertuntur de post tergum Domini, & qui non quæserunt Dominum, nec investiverunt eum.

6 Silere a facie Domini Dei: quia juxta est dies Domini, quia preparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos.

7 Et erit: in die hostiæ Domini visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrina:

8 Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Domini Dei sui iniquitate & dolo.

9 Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris a porta piscium, & ululatus a secunda, & contritio magna a collibus.

10 Ululare habitatores Pith: contigit omnis populus Chanaan, disperuerunt omnes involuti argento.

11 Et erit in tempore illo: scrutabor Jerusalem in lucernis: & visitabo super viros defixos in facibus suis: qui discunt in cordibus suis: Non faciet bene Dominus, & non faciet male.

12 Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum: & edificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum.

13 Juxta est dies Domini magnus, juxta est & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.

14 Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiae, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis.

15 Dies tubæ & clangoris super civitates munitas, & super angulos excelsos.

16 Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt: & effunde-

tur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercorea.

17 Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: † in igne zeli ejus devorabit omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

CAPUT II.

Hortatur Propheta populum ut ad Deum convertatur, priusquam ira Domini ei superveniat, omnesque mansuros terra ut Dominum querant: denuntians destructionem imminere Philistinis, Moabitibus, Ammonitis, Ethiopibus & Assiriis.

1 Convertite, congregamini gens non amabilis:

2 Priusquam pariat iusto quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos Dies indignationis Domini.

3 Querite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium ejus estis operati: querite iustum, querite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris Domini.

4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie elicient, & Accaron eradicabitur.

5 Vae qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Domini super vos Chanaan terra Philistinorum, & disperdam te, ita ut non sit inhabitator.

6 Et erit funiculus maris requies pastorum, & caula pecorum:

7 Et erit funiculus ejus, qui remanserit de domo Juda: ibi pascetur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent: quia visitabo eos Dominus Deus eorum, & avertet captivitatem eorum.

8 Audivi opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobraverunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum.

9 Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israel, quia Moab ut Sodoma erit, & filii Ammon quasi Gomorraha, siccitas spinarum, & acervi salis, & desertum usque in æternum: reliquias populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebunt illos.

10 Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blasphemaverunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.

11 Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.

12 Sed & vos Ethioptes interfecti gladio meo eritis.

13 Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur: & ponet speciosum in solidum, & in invium, & quasi desertum.

14 † Et accubabunt in medio ejus greges, omnes bestiæ Gentium: & onocrotalus & ericius in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur ejus.

† Amos 5. 11.

† Jerem. 30. 7. Joel 2. 11.

Amos 5. 18.

† Exec. 7. 19. † Infra 3. 8.

† Isai. 34. 11.

15 Hæc est civitas gloriosa habitans in confidētia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestię? omnis qui transit per eam, sibilabit, & movebit manum suam.

CAPUT III.

Arguit Jerusalem, & precipue rectores ejus, quibus minatur celerem Dei vindictam, quod neque beneficiis neque flagellis sint ad ipsum conversi: de felicitate nova legis, ac multiplicatione credentium: pannaque iniquorum predicatur.

1 VÆ provocatrix, & redempta civitas, columba.

2 Non audivit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit.

3 † Principes ejus in medio ejus quasi leones rugientes: judices ejus lupi vespere, non relinquebant in mane.

4 Prophetæ ejus vesani, viri infideles: sacerdotes ejus polluerunt sanctum, injuste egerunt contra legem.

5 Dominus justus in medio ejus non faciet iniquitatem: mane mane judicium suum dabit in lucem, & non abscondetur: nescivit autem iniquus confusionem.

6 Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore.

7 Dixi: Attamen timebis me, suscipies disciplinam: & non peribit habitaculum ejus, propter omnia in quibus visitavi eam: verumtamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.

8 Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia judicium meum ut congregem Gentes, & colligam regna: & effundam super eos indi-

gnationem meam, omnem iram furoris mei: † in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra. † *Supra 1. 18.*

9 Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno.

10 Ultra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei, filii dispersorum meorum deserent manus mihi.

11 In die illa non confunderis super cunctis adventionibus tuis, quibus prævaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adicies exaltari amplius in monte sancto meo.

12 Et derelinquam in medio tui populum pauperem & egenum: & sperabunt in nomine Domini.

13 Reliquiæ Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non invenietur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur, & accubabunt, & non erit qui exterrear.

14 Lauda filia Sion: jubila Israel: lætare, & exulta in omni corde filia Jerusalem.

15 Abstulit Dominus judicium tuum, avertit inimicos tuos: rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra.

16 In die illa dicitur Jerusalem: Noli timere: Sion, non dissolvantur manus tuæ.

17 Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse salvabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude.

18 Nugas, qui a lege recesserant, congregabo, quia ex te erant: ut non ultra habeas super eis opprobrium.

19 Ecce ego interficiam omnes, qui afflixerunt te in tempore illo: & salvabo claudicantem: & eam, quæ ejecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem, & in nomen, in omni terra confusionis eorum.

20 In tempore illo, quo adducam vos; & in tempore, quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ: cum convertero captivitatem vestram: toram oculis vestris, dicit Dominus.

† Exec.
22. 27.
Mich.
3. 22.

PROPHETIA AGGÆI.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore prophetaverit Aggæus: qui increpat Judæos, quod neglecta domo Dei propria edificia curarent: ob quam causam dicit illis immisissam a Deo sterilitatem: eoque tempore dux Zorobabel & Jesus sacerdos magnus una cum populo excitati, incipiunt edificare domum Dei.

N anno secundo Darii regis, in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi Prophetæ, ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Juda, & ad Jesum, filium Josedec, sacerdotem ma-

gnum, dicens:

2 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini edificanda.

3 Et factum est verbum Domini in manu Aggæi Prophetæ, dicens:

4 Numquid tempus vobis est ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?

5 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras.

6 † Insuper multum, & inulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertulum.

7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras:

8 Ascendite in montem, portate liena, & ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.

9 Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & inulistis in domum, & exufflavit illud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, & vos festinatis unusquisque in domum suam.

10 Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen suum:

11 Et vocavi scitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quecumque profert humus, & super homines, & super jumenta, & super omnem laborem manuum.

12 Et audivit Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedec sacerdos magnus, & omnes reliquie populi, vocem Domini Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus a facie Domini.

13 Et dixit Aggæus nuntius Domini de nuntio Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus.

14 Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel, ducis Juda, & spiritum Jesu filii Josedec sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciabant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

CAPUT II.

Et si templum reedificatum nihil videatur priori collatum, postea tamen veniente Messia, repletur gloria majori, quam fuerit prioris templi: & sicut Judæi ob neglectam templi reedificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorumque sacrificia, & sterilitas adducta; ita post incipientem reedificationem omnia ipsis facta sunt prospera.

1 IN die vigesima & quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darii regis.

2 In septimo mense, vigesima & prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

3 Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Juda, & ad Jesum filium Josedec sacerdotem magnum, & ad reliquos populi dicens:

4 Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc nunc? numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?

5 Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus: & confortare Jesu filii Josedec sacerdos magne, & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite (quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum)

6 Verbum quod pepigi vobiscum cum egredimini de Terra Aegypti: & spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere.

7 Quia hæc dicit Dominus exercituum: † Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cælum, & terram, & mare, & aridam.

8 Et movebo omnes Genes: ET VENIET DESIDERATUS cunctis Gentibus: & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum.

9 Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum.

10 Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam prima, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

11 In vigesima & quarta noni mensis, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens:

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Interroga sacerdotes legem, dicens:

13 Si rulerit homo carnem sanctificatam in oya vestimenti sui, & tergerit de summitate ejus panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: numquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes, dixerunt: Non.

14 Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contraminabitur? Et responderunt sacerdotes, & dixerunt: Contraminabitur.

15 Et respondit Aggæus, & dixit: Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum: & omnia que obtulerunt ibi, contraminata erunt.

16 Et nunc ponite corda vestra a die hæc supra, antequam poveretur lapis super lapidem in templo Domini.

1. Efdr.
5. 1.

† Deut.
18. 38.
Mich.
6. 15.

† Hebr.
12. 26.

17 Cum accederetis ad acervum viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, & sibiab viginti.

18 Percussit vos vento urente, & aurigine, & grandine omnia opera manuum vestrarum: & non fuit in vobis, qui reverteretur ad me, dicit Dominus.

19 Tonite corda vestra ex die ista, & in futurum, a die vigesima & quarta noni mensis: a die, qua fundamenta facta sunt templi Domini, ponite super cor vestrum.

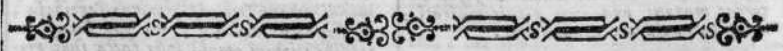
20 Numquid jam semen in germine est: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum olivæ non floruit? ex die ista benedicam.

21 Et factum est verbum Domini secundo ad Aggæum in vigesima & quarta mensis, dicens:

22 Loquere ad Zorobabel ducem Juda, dicens: Ego movebo cælum pariter & terram.

23 Et subvertam solium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & subvertam quadrangulum, & ascensorem ejus: & descendent equi, & ascensores eorum: vir in gladio fratris sui.

24 In die illa, dicit Dominus exercituum, assumam te † Zorobabel filii Salathiel serve meus, dicit Dominus: & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

PROPHEZIA ZACHARIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad respicientiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentis puniti sunt: duplici figura ostendit Dominum se puniturum Gentes qua populum suum afflixerant; hunc autem in Jerusalem revocandum; in qua adificabitur ipsi Domino templum.

In mense octavo, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, filium Barachie filii Ado, prophetam, dicens: Iratus est Dominus super patres vestros iracundia.

3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: † Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.

4 Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophete priores, dicentes: Hæc dicit Dominus exercituum: Convertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt, neque attendebant ad me, dicit Dominus.

5 Patres vestri ubi sunt? & Prophete numquid in sempiternum vivent?

6 Verumtamen verba mea, & legitima mea, que mandavi servis meis prophetis, numquid non comprehenderunt patres vestros, & conversi sunt, & dixerunt: Sicut cogitavit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secundum adinventiones nostras, fecit nobis?

7 In die vigesima & quarta undecimi mensis sabbati, in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachie, filii Ado, prophetam, dicens:

8 Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, que erant in profundo: & post eum equi rufi, varii, & albi.

9 Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint hæc.

10 Et respondit vir, qui stabat inter myrteta, & dixit: Isti sunt, quos misit Dominus ut perambularent terram.

11 Et responderunt Angelo Domini, qui

stabat inter myrteta, & dixerunt: Perambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quiescit.

12 Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum utique tu non miseraberis Jerusalem, & urbium Juda, quibus iratus es: iste jam septuagesimus annus est.

13 Et respondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria.

14 Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: † Zelatus sum Jerusalem & Sion zelo magno.

15 Et ira magna ego irascor super gentes opulentes: quia ego iratus sum parum, ipsi vero adjuverunt in malum.

16 Propterea hæc dicit Dominus: Revertar ad Jerusalem in misericordiis: & domus mea adificabitur in ea, ait Dominus exercituum: & perpendicularum extendetur super Jerusalem.

17 Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent civitates mee bonis: & consolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Jerusalem.

18 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce quatuor cornua.

19 Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in me: quid sunt hæc? & dixit ad me: Hæc sunt cornua, que ventilaverunt Judam, & Israel, & Jerusalem.

20 Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros.

21 Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens: Hæc sunt cornua que ventilaverunt Judam per singulos viros, & nemo eorum levavit caput suum: & venerunt isti deterrere ea, ut deficiat cornua Gentium, que levaverunt cornu super terram Juda ut dispergerent eam.

CAPUT II.

Apparet vir mensuraturus Jerusalem, qua post captivitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & assiduis Chaldeis ac ceteris qui filios Israel afflixerant, multa Gentes una cum Sion lata venient ad serviendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

1 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu ejus funiculus mensurum.

2 Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Jerusalem, & videam quanta sit latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

3 Et ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum ejus.

4 Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Jerusalem, præ multitudine hominum & iumentorum in medio ejus.

5 Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio ejus.

6 O, o fugite de terra aquilonis, dicit Dominus: quoniam in quatuor ventos caeli dispersi vos, dicit Dominus.

7 O Sion fuge, quæ habitas apud filiam Babylonis.

8 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliaverunt vos: qui enim terigerit vos, tangit pupillam oculi mei.

9 Quia ecce ego levo manum meam super eos, & erunt præde his, qui serviebant sibi: & cognoscetis quia Dominus exercituum misit me.

10 Lauda & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.

11 Et applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies quia Dominus exercituum misit me ad te.

12 Et possidebit Dominus Judam partem suam in terra sanctificata: & eliget adhuc Jerusalem.

13 Sileat omnis caro a facie Domini: quia confurrexit de habitaculo sancto suo.

CAPUT III.

Jesús sacerdos exutus sordidis, induitur muratoris, qui judicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulat: adducet Dominus servum suum Orientem: & de lapide agit super quem septem oculi sunt.

1 ET ostendit mihi Dominus Jesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini: & statan stabat a dextris ejus ut advertere ei.

2 Et dixit Dominus ad satan: Incepit Dominus in te facan: & inceptet Dominus in te, qui elegit Jerusalem: numquid non iste torris est erutus de igne?

3 Et Jesús erat indutus vestibus sordidis: & stabat ante faciem Angeli.

4 Qui respondit, & ait ad eos qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli a te iniquitatem tuam, & indui te muratoris.

5 Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput ejus. Et posuerunt cidarim mundam super caput ejus, & induerunt eum vestibus: & Angelus Domini stabat.

6 Et contestabatur Angelus Domini Jesum, dicens:

7 Hæc dicit Dominus exercituum: Si in viis meis ambulaveris, & custodiam meam custodieris: tu quoque judicabis domum meam, & custodies arria mea, & dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hic assistunt.

8 Audi Jesús sacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt, ecce enim ego ꝑ ADDUCAM SERVUM MEUM ORIENTEM.

9 Quia ecce lapis, quem dedi coram Jesús: super lapidem unum septem oculi sunt: ecce

ego cælabo sculpsuram ejus, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una.

10 In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vitem, & subter ficum.

CAPUT IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario & stanneo, ac septem oculis Domini, & horum interpretatio: quodque templum a Zorobabel fundatum, ab ipso consummabitur.

1 ET reversus est Angelus, qui loquebatur in me, & suscitavit me, quasi virum qui suscitatur de somno suo.

2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrum aureum rotum, & lampas ejus super caput ipsius, & septem lucernæ ejus super illud: & septem infusoria lucernis, quæ erant super caput ejus.

3 Et duæ oliivæ super illud: una a dextris lampadis, & una a sinistris ejus.

4 Et respondi, & ajo ad Angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid sunt hæc domine mi?

5 Et respondit Angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me: Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: non domine mi.

6 Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

7 Quis tu mons magne coram Zorobabel? in planum: & educet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ ejus.

8 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

9 Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, & manus ejus perficient eam: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos.

10 Quis enim desepxit dies parvos? & lætabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrent in universam terram.

11 Et respondi, & dixi ad eum: quid sunt duæ oliivæ istæ, ad dexteram candelabri, & ad sinistram ejus?

12 Et respondi secundo, & dixi ad eum: Quid sunt duæ spicæ oliivarum, quæ sunt juxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro?

13 Et ait ad me, dicens: Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.

14 Et dixit: Isti sunt duo filii olei, qui assistunt Dominatori universæ terræ.

CAPUT V.

Volumen volans, quo iniqui judicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: & duæ mulieres alatae levant illam in aera.

1 ET conversus sum, & levavi oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans.

2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego video volumen volans: longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum.

3 Et dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur: & omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.

Luc. 1. 78.

4 Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus ejus, & consumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.

5 Et egressus est Angelus, qui loquebatur in me: & dixit ad me: Leva oculos tuos, & vide quid est hoc, quod egreditur.

6 Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. Et dixit: Hæc est oculus eorum in universa terra.

7 Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in medio amphoræ.

8 Et dixit: Hæc est impietas. Et projecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbicam in os ejus.

9 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milvi: & levaverunt amphoram inter terram & cælum.

10 Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in me: Quo ista deferunt amphoram?

11 Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in terra Sennar: & stabilietur, & ponatur ibi super basem suam.

CAPUT VI.

Quattuor quadriga vise de medio duorum montium arcorum, quattuor venti sunt, egredientes in terram: de coronis in capite Jesu sacerdotis imponendis: de viro cuius nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in folio suo.

1 ET conversus sum, & levavi oculos meos, & vidi: & ecce quattuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium, & montes, montes aerei.

2 In quadriga prima equi rufi, & in quadriga secunda equi nigri,

3 Et in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varii, & fortes.

4 Et respondi, & dixi ad Angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt hæc, domine mi?

5 Et respondit Angelus, & ait ad me: Isti sunt quattuor venti cæli, qui egrediuntur, ut stent coram Dominatore omnis terræ.

6 In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi egressi sunt post eos: & varii egressi sunt ad terram Austris.

7 Qui autem erant robustissimi, exierunt, & quærebant ire & discurre per omnem terram. Et dixit: Ite, perambulare terram: & perambulaverunt terram.

8 Et vocavit me, & locutus est ad me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis.

9 Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 10 Sume a transfiguratione, ab Holdai, &

11 Tobia, & ab Idajæ; & venies tu in die illa, & intrabis domum Josæ, filii Sophonias, qui venerunt de Babylone.

12 Et sumes aurum & argentum: & facies coronas, & pones in capite Jesu filii Josedec sacerdotis magni,

13 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: **† ECCE VIR ORIENS NOMEN EJUS:** & subter eum orietur, & ædificabit templum Domino.

14 Et ipse extruet templum Domino: & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super folio suo: & erit sacerdos super folio suo, & consilium pacis erit inter illos duos.

15 Et corona erunt Helem, & Tobia, & Idajæ, & Hem, filio Sophonias, memoriale in templo Domini.

† Luc.
1. 78.

15 Et qui procul sunt, venient, & ædificabunt in templo Domini: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

CAPUT VII.

Jejunia quibus Judæi per 70. annos captivitate jejunaverunt non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad respiciendum; nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in Gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1 ET factum est in anno quarto Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, in quarta mensis noni, qui est Casleu.

2 Et miserunt ad domum Dei, Sarafar, & Rogommelech, & viri qui erant cum eo, ad deprecandam faciem Domini:

3 Ut dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum, & prophetis, loquentes: Numquid stendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut jam feci multis annis?

4 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

5 Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: **†** Cum jejunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos: numquid jejunastis mihi?

6 Et cum comedistis, & bibistis, numquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis?

7 Numquid non sunt verba, que locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cum adhuc Jerusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa & arbes in circuitu ejus, & ad Austrum, & in campestribus habitaretur?

8 Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens:

9 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Judicium verum judicate, & misericordiam & miserationes facite, unusquisque cum fratre suo.

10 **†** Et viduam, & pupillum, & advenam, & pauperem nolite calumniari: & malum viri fratri suo non cogite in corde suo.

11 Et noluerit attendere, & averterint scapulam recedentem, & aures suas aggravaverunt ne audirent.

12 Et cor suum posterunt ut adamantem, ne audirent legem, & verba que misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum: & facta est indignatio magna a Domino exercituum.

13 Et factum est sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabant, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14 Et dispersi eos per omnia regna, que non sciunt: & terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens & revertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAPUT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Jerusalem; sic nunc facit illam plurimum habitari, amniaque dabit prospera, modo ei serviant: quibus adjungetur & alia Gentes: de simbria Judæi a decem viris ethiopicis apprehensa.

1 ET factum est verbum Domini exercituum, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum: Zelarus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

† Isa.
58. 5.

† Exod.
22. 22.
Isai. 1.
23.
Jerem.
5. 28.

3 Hæc dicit Dominus exercituum: Revertetur enim ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem: & vocabitur Jerusalem civitas veritatis, & Mons Domini exercituum mons sanctificatus.

4 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabunt fenestras & anus in plateis Jerusalem: & viri baculus in manu ejus præ multitudinem dierum.

5 Et plateæ civitatis complebuntur infantibus & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6 Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego salvabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occafus solis.

8 Et adducam eos, & habitabunt in medio Jerusalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, in veritate & in iustitia.

9 Hæc dicit Dominus exercituum: Confortentur manus vestræ, qui audistis in his diebus sermones istos per os prophetarum, in die qua fundata est Domus Domini exercituum, ut templum edificaretur.

10 Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces jumentorum erat: neque introeunt, neque exeunt erat pax præ tribulatione: & dimissi omnes homines, unumquemque contra proximum suum.

11 Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquias populi hujus, dicit Dominus exercituum.

12 Sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cæli dabant rorem suum: & possidere faciam reliquias populi hujus universa hæc.

13 Et erit: sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Juda, & domus Israel: sic salvabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affigerem vos, cum ad iracundiam provocassetis patres vestros me, dicit Dominus.

15 Et non sum miseratus: sic conversus cogitavi in diebus istis ut benefaciam domui Juda, & Jerusalem: nolite timere.

16 Hæc sunt ergo verba, quæ facietis: † Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: veritatem, & iudicium pacis iudicate in portis vestris.

17 Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

18 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

19 Hæc dicit Dominus exercituum: Jejunium quartum, & jejunium quintum, & jejunium sextum, & jejunium decimum erit domui Juda in gaudium, & læticiam, & in solemnitates præclaras: veritatem tantum, & pacem diligite.

20 Hæc dicit Dominus exercituum: Usquequo veniant populi, & habitent in civitatibus multis.

21 Et vadant habitatores, unus ad alterum, dicentes: Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quaeramus Dominum exercituum: vadam etiam ego.

22 Et venient populi multi, & Gentes robustæ, ad quaerendum Dominum exercituum in Jerusalem, & deprecandam faciem Domini.

23 Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent

hendent fimbriam viri Judæi, dicentes: Ibinus vobiscum: audivimus enim quoniam Deus vobiscum est.

CAPUT IX.

Vaticinatur adversus civitates Syria, & superbos Philisthaos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace: quæ eriam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

1 **O** Nus verbi Domini in terra Hadrach, & Damasci requiescit ejus: quia Domini est oculus hominis, & omnium tribuum Israel.

2 Emath quoque in terminis ejus, & Tyrus, & Sidon: assumpserunt quippe sibi sapientiam valde.

3 Et edificavit Tyrus munitionem suam, & coacervavit argentum quasi humum, & aurum ut lutum platearum.

4 Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem ejus, & hæc igni devorabitur.

5 Videbit Afcalon, & timebit; & Gaza, & dolebit nimis; & Accaron, quoniam confusa est spes ejus: & peribit rex de Gaza, & Afcalon non habitabitur.

6 Et sedebit separator in Azoto, & disperdam superbiam Philistinorum.

7 Et auferam sanguinem ejus de ore ejus, & abominatiores ejus de medio dentium ejus, & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Juda, & Accaron quasi Jebuseus.

8 Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes & revertentes, & non transibit super eos ultra exactor: quia non vidi in oculis meis.

9 † Exulta facis filia Sion, jubila filia Jerusalem: ECCE REX TUUS venit tibi iustus, & salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asine.

10 Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem, & disperdatur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & portus ejus a mari usque ad mare, & a fluminibus usque ad fines terræ.

11 Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

12 Convertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.

13 Quoniam extendi mihi Judam quasi arcum, implevi Ephraim: & suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Græcia: & ponam te quasi gladium fortium.

14 Et Dominus Deus super eos videbitur; & exibit ut fulgur, jaculum ejus: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austris.

15 Dominus exercituum proteget eos: & devorabunt, & subibunt lapidibus fundæ: & bibentes inebriabuntur quasi a vino, & replebuntur ut phialæ, & quasi cornua altaris.

16 Et salvabit eos Dominus Deus in die illa, ut gregem populi sui: quia lapides sancti elevabuntur super terram ejus.

17 Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?

† Eph. 4. 25.

† Isai. 62. 11. Matth. 21. 5.

CAPUT X.

Solus Dominus potest petita prestare, qui confortabit Judæos: & miserus ipsorum congregabit eos de variis locis captivitatis in terram pristinam, humilitatis ipsorum inimicis.

1 **P**etite a Domino pluviam in tempore serotino, & Dominus faciet nives, & pluviam imbris dabit eis: singulis herbam in agro.

2 Quia simulacra locuta sunt inutile, & divini videntur mendacium, & somniores locuti sunt frustra: vane consolabantur: idcirco blandi sunt quasi grex: affligentur, quia non est eis pastor.

3 Super pastores iratus est furor meus, & super hitcos visitabo: quia visitavit Dominus exercituum gregem suum, domum Juda, & posuit eos quasi equum glorie sue in bello.

4 Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arum prælii, ex ipso egredietur omnis exactor simul.

5 Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur ascensores eorum.

6 Et confortabo domum Juda, & domum Joseph salvabo: & convertam eos, quia miserebor eorum: & erunt sicut fuerunt quando non projeceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, & exaudivi eos.

7 Et erunt quasi fortes Ephraim, & lerabuntur cor eorum quasi a vino: & filii eorum videntur, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino.

8 Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multiplicabo eos sicut autem fuerant multiplicati.

9 Et seminabo eos in populis, & de longe recordabuntur mei: & vivent cum filiis suis, & revertentur.

10 Et reducam eos de terra Ægypti, & de Assyriis congregabo eos, & ad terram Galaad & Libani adducam eos, & non inveniatur eis locus.

11 Et transibit in maris fræto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, & humiliabitur superbia Assur, & sceptrum Ægypti recedet.

12 Confortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt, dicit Dominus.

CAPUT XI.

Jubet Dominus pasce pecora occisionis, quibus non parceret, quia pastores eorum non parcebant eis: de duabus virgibus tandem abscissis, & tribus pastoribus uno mense succisis, de appensa mercede triginta argenteorum projectorum ad statuarium: de alio malo pastore a Domino suscitando.

1 **A**peri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas.

2 Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: ululate quercus Basan, quoniam succissus est saltus munitus.

3 Vox ululantis pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Jordanis.

4 Hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis.

5 Que qui possederant, occidebant, & non volebant, & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, divites facti sumus: & pastores eorum non parcebant eis.

6 Et ego non parcam ultra super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, & in manu regis sui: & concident terram, & non erunt de manu eorum.

7 Et pascam peces occisionis propter hoc, o pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem, & alteram vocavi Funiculum: & pavi gregem.

8 Et succidi tres pastores in mense uno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variavit in me.

9 Et dixi: Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur: & reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui.

10 Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus: & abscidi eam, ut irritum facerem foedus meum, quod percussis cum omnibus populis.

11 Et in irritum deducitur est in die illa: & cognoverunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est.

12 Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferite mercedem meam: & si non, quiescite. † Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.

13 Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appreciatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad statuarium.

14 Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, ut dissolverem germanitatem inter Judam & Israel.

15 Et dixit Dominus ad me: Adhuc fume tibi vasa pastoris stulti.

16 Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabo, dispersum non queret, & contritum non sanabit, & id quod stat non enuriet, & carnes pinguium comedet, & unculus eorum dissolvit.

17 O pastor, & idolum derelinquens gregem: gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus: brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrensens obscurabitur.

CAPUT XII.

Juda & Jerusalem a variis regnis affligentur, sed rursus redusti filii Israel in terram suam superiores erunt his qui se afflixerant: effusaque a Domino spiritu gratia super habitatores Jerusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolent, plangent singula familia secum.

1 **O**nus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens caelum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo:

2 Ecce ego ponam Jerusalem superliminare crapulae omnibus populis in circuitu: sed & Juda erit in obsidione contra Jerusalem.

3 Et erit: in die illa ponam Jerusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui levantur eam, concisione læcerabuntur, & colligentur adversus eam omnia regna terræ.

4 In die illa, dicit Dominus, Percutiam omnem equum in stuporem, & ascensores ejus in amentiam: & super domum Juda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cecitate.

5 Et dicent duces Juda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Jerusalem in Domino exercituum Deo eorum.

6 In die illa ponam duces Juda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facem ignis in feno: & devorabunt ad dexteram, & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Jerusalem tursus in loco suo in Jerusalem.

† Mart.
27. 9.

CAPUT XIV.

Postquam Jerusalem passa fuerit captivitate, aliasque afflictiones a Gentibus, ex die nota Domino, cum exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: & filii Israël revertentur, habitaturi secure in Jerusalem: percutietque Jerusalem plaga Gentes quæ pugnaverunt adversus Jerusalem, & harum reliquia ascendent, ut adorent Dominum in Jerusalem, sanctumque erit quod est super fratrum equi.

ECCE venient dies Domini, & dividetur spolia tua in medio tui.
 2 Et congregabo omnes Gentes ad Jerusalem in prælium, & capietur civitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars civitatis in captivitate, & reliquum populi non auferetur ex urbe.
 3 Et egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis.
 4 Et stabunt pedes ejus in die illa super Montem olivarum, qui est contra Jerusalem ad orientem: & scindetur Mons olivarum ex media parte sui ad orientem, & ad occidentem, prærupto grandi valde, & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem.
 5 Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum: & fugietis sicut fugistis a facie terræ motus in diebus Ozia: regis Juda: & veniet Dominus Deus meus, omnesque sancti cum eo.
 6 Et erit in die illa: Non erit lux, sed trigus & gelu.

7 Et erit dies una, quæ nota est Domino, non dies neque nox: & in tempore vespere erit lux.
 8 Et erit in die illa: Exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare novissimum: in æstate & in hieme erunt.
 9 Et erit Dominus rex super omnem terram: in die illa erit Dominus unus, & erit nomen ejus unum.
 10 Et revertetur omnis terra usque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Jerusalem: & exaltabitur, & habitabit in loco suo, a porta Benjamin usque ad locum portas prioris, & usque ad portam angulorum: & a turri Hanniel usque ad corcularia regis.

11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius: sed sedebit Jerusalem secuta.
 12 Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ pugnaverunt adversus Jerusalem: tabescent caro uniuscujusque stantis super pedes suos, & oculi ejus contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescent in ore suo.

13 In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: & apprehendet vitæ manum proximi sui, & confereat manus ejus super manum proximi sui.

14 Sed & Judas pugnabit adversus Jerusalem: & congregabuntur divitiæ omnium Gentium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ factis.
 15 Et sic erit ruina equi, & muli, & camel, & asini, & omnium jumentorum, quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc.
 16 Eruntque reliqui fuerint de universis Gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem, Dominum exercituum, & celebrent festivitatem tabernaculorum.

7 Et salvabit Dominus tabernacula Juda, sicut in principio: ut non magnifice glorietur domus David, & gloria habitantium Jerusalem contra Judam.

8 In die illa proteret Dominus habitatores Jerusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi David; & domus David quasi Dei, sicut Angelus Domini in conspectu eorum.

9 Et erit in die illa: quarum contere omnes Gentes quæ veniunt contra Jerusalem.

10 Et effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem, spiritum gratiæ & precum: & aspiciet ad me, quem confixerunt: & plangent eum plancu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut dolet solus in morte primogeniti.

11 In die illa magnus erit plancus in Jerusalem, sicut plancus Adadremmon in campo Mageddon.

12 Et plangent terra: familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum:

13 Familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Levi seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum.

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

CAPUT XIII.

Cum fuerit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, tollentur idola: & pseudopropheta sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plaga in medio manuum: percutientus pastor, & oves dispergenda: due partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

IN die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris & menstruaræ.

2 Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultra: & pseudopphetas, & spiritum inmundum auferam de terra.

3 Et erit cum prophetaverit quispiam ultra, dicent ei pater ejus & mater ejus, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini: & confitent eum pater ejus & mater ejus, genitores ejus, cum prophetaverit.

4 Et erit: In die illa confundentur prophete, unusquisque ex visione sua cum prophetaverit: nec operientur pallio faccino, ut mentiantur.

5 Sed dicit: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.

6 Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicit: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

7 Framæa fuscitare super pastorem meum, & super virum coherentem mihi, dicit Dominus exercituum: percutite pastorem, & dispergentur oves: & convertam manum meam ad parvulos.

8 Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes due in ea dispergentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea.

9 Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut urgam arcturum, & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es: & ipse dicit: Dominus Deus meus.

† Hoann. 19. 37.

† Par. 35. 22.

† Ezech. 30. 13.

† Matt. 26. 31. Marc. 14. 27.

† Amos 1. 1.

17 Et erit : qui non ascenderit de familiis terræ ad Jerusalem, ut adoret Regem, Dominum exercituum, non erit super eos imber.

18 Quod & si familia Egypti non ascenderit, & non venerit, nec super eos erit, sed erit ruina, qua percussit Dominus omnes Gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

19 Hoc erit peccatum Egypti, & hoc peccatum omnium Gentium, quæ non ascende-

rint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

20 In die illa erit quod super firmam equi est, sanctum Domino : & erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari.

21 Et erit omnis lebes in Jerusalem & in Juda sanctificatus Domino exercituum : & venient omnes immolantes, & fument ex eis, & coquent in eis : & non erit mercator ultra in domo Domini exercituum in die illo.

PROPHETIA MALACHIE.

CAPUT PRIMUM.

Prophetia Malachia ad Israel, quem Dominus arguit ingravitudinis, quod non agnoscebat se in Jacob, unde descenderat, dilectum, rejecto Esau cum populo suo : ideo conqueritur se ab Israel non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum rejicit sacrificia, gratiam habens oblationem mundam qua in omni loco ei offertur.

Nus verbi Domini ad Israel in manu Malachie.

Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis : In quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, & ¶ dilexi Jacob,

¶ Rom. 9. 23.
3 Esau autem odio habui? & posui montes ejus in solitudinem, & hereditatem ejus in dracones deserti.

4 Quod si dixerit Idumæa : Destructi sumus, sed revertentes ædificabimus quæ destructa sunt : Hæc dicit Dominus exercituum : Isti ædificabunt, & ego destruam : & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Dominus usque in æternum.

5 Et oculi vestri videbunt : & vos dicetis : Magnificetur Dominus super terminum Israel.

6 Filius honorat patrem, & servus dominum suum : si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus? dicit Dominus exercituum : ad vos, o sacerdotes, qui despiciatis nomen meum, & dixistis : In quo despeximus nomen tuum?

7 Offeritis super altare meum panem pollutum, & dicitis : In quo polluimus te? In eo quod dicitis : Mensa Domini despecta est.

8 Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est? offer illud ducituo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.

9 Et nunc deprecamini vultum Dei ut miseretur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quomodo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.

10 Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum : & munus non suscipiam de manu vestra.

11 ¶ Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus : & in

omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda : quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

12 Et vos polluistis illud in eo quod dicitis : Mensa Domini contaminata est : & quod superponitur, contemptibile est, cum igne qui illud devorat.

13 Et dixistis : Ecce de labore, & exuffastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum, & languidum, & intulistis munus : numquid suscipiam illud de manu vestra dicit Dominus?

14 Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & vorum faciens immolat debite Domino : quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAPUT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi respiciant : ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Levi, qui hic laudatur : transgressus est & Juda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum : de uxore diligenda, seu dimittenda : laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

1 ET nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes.

2 ¶ Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum : mittam in vos eestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis : quoniam non posuistis super cor.

3 Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum sterces foemnitatum vestrarum, & assumet vos seculum.

4 Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum.

5 Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis : & dedi ei timorem, & timuit me, & a facie nominis mei pavebat.

6 Lex veritatis fuit in ore ejus : & iniquitas non est inventa in labiis ejus : in pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos averit ab iniquitate.

7 Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus : quia Angelus Domini exercituum est.

8 Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege : irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

9 Propter quod & ego dedi vos contemp-
tibilis, & humiles omnibus populis, sicut non
servastis vias meas, & accepistis faciem in
lege.

10 Numquid non pater unus omnium no-
strum? Numquid non Deus unus creavit nos?
quare ergo despiciat unusquisque nostrum fratrem
suum, violans pactum patrum nostro-
rum?

11 Transgressus est Juda, & abominatio fa-
cta est in Israel & in Jerusalem: quia con-
taminavit Judas sanctificationem Domini,
quam dilexit; & habuit filiam dei alieni.

12 Disperdet Dominus virum qui fecerit
hoc, magistrum & discipulum de tabernacu-
lis Jacob, & offerentem munus Domino exer-
citurum.

13 Et hoc rursum fecistis, & operiebatis lacry-
mum altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut
non respiciam ultra ad sacrificium, nec acci-
piam placabile quid de manu vestra.

14 Et dixistis: Quam ob causam? quia Do-
minus sanctificatus est inter te, & uxorem pu-
bertatis tue, quam tu despexisti: & hac par-
ticipes tua, & uxor fœderis tui.

15 Nonne unus fecit, & residuum spiritus
ejus est? Et quid unus querit, nisi semen
Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxo-
rem adolescentie tue nolite despiciere.

16 Cum odio habueris, dimitte, dicit Do-
minus Deus Israel: operiet autem iniquitas
vestimentum ejus, dicit Dominus exer-
citurum: custodite spiritum vestrum, & nolite
despicere.

17 Laborare fecistis Dominum in sermoni-
bus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus
laborare? In eo quod dicitis: Omnis qui facit
malum, bonus est in conspectu Domini,
& tales ei placent: aut certe ubi est Deus
judicii?

CAPUT III.

*De Præcurfore Christi, & hujus adventu, ac
futuro judicio: qui purgatis filiis Levi gra-
tiam habeat sacrificium Juda & Jerusalem:
comminatur sceleratis gravem ultionem;
quos tamen ad se revocat, plurima bona
conversis promittens: conqueritur de ingra-
titudine filiorum Israel, & quod ipsum in
decimis suis configant, quodque dicant Deo
non esse curæ suos cultores, ejus contra-
rium tandem experientur.*

1 Ecce ego mitto Angelum meum, &
præparabit viam ante faciem meam.
Et statim veniet ad templum suum Domina-
tor, quem vos queritis; & Angelus testamen-
ti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Domi-
nus exerciturum:

2 Et quis poterit cogitare diem adventus
ejus, & quis stabit ad videndum eum? Ipse
enim quasi ignis confians, & quasi herba sul-
folium:

3 Et sedebit confians, & emundans argen-
tum, & purgabit filios Levi, & colabit eos
quasi aurum, & quasi argentum, & erunt
Domino offerentes sacrificia in justitia.

4 Et placebit Domino sacrificium Juda &
Jerusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni an-
tiqui.

5 Et accedam ad vos in judicio, & ero tes-
tis velox maleficis, & adulteris, & perjuriis,
& qui calumniantur mercedem mercenarii,
viduas, & pupillos, & opprimunt peregrin-
um, nec timeverunt me, dicit Dominus exer-
citurum.

6 Ego enim Dominus, & non mutor: &
vos filii Jacob non estis consumpti.

7 A diebus enim patrum vestrorum recessis-
tis a legitimis meis, & non custodistis. Re-
vertimini ad me, & revertar ad vos, dicit
Dominus exerciturum. Et dixistis: In quo re-
vertemur?

8 Si affiger homo Deum, quia vos configi-
tis me? Et dixistis: In quo configimus te?
In decimis, & in primitiis.

9 Et in penuria vos maledixisti estis, & me
vos configitis gens tota.

10 Inferre omnem decimam in horreum,
& sit cibus in domo mea, & probate me su-
per hoc, dicit Dominus: si non aperuero vo-
bis cataractas cæli, & effuderò vobis benedi-
ctionem usque ad abundantiam,

11 Et increpabo pro vobis devorantem, &
non corrumpet fructum terræ vestræ; nec
erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus
exerciturum.

12 Et beatos vos dicent omnes Gentes: eri-
tis enim vos terra desiderabilis, dicit Domi-
nus exerciturum.

13 Invaluerunt super me verba vestra, dicit
Dominus.

14 Et dixistis: Quid locuti sumus contra
te? Dixistis: Vanus est, qui servit Deo: &
quod emolumentum quia custodiimus præ-
cepta ejus, & quia ambulavimus tristes co-
ram Domino exerciturum?

15 Ergo nunc beatos dicimus arrogantes:
siquidem edificati sunt facientes impietatem;
& tentaverunt Deum, & salvi facti sunt.

16 Tunc locuti sumus timentes Dominum,
unusquisque cum proximo suo: Et attendit
Dominus, & audivit: & scriptus est liber
monumentis coram eo timentibus Dominum,
& cogitantibus nomen ejus.

17 Et erunt mihi, ait Dominus exerciturum,
in die qua ego facio, in speculum: & parcam
eis, sicut parci vi filio suo servienti sibi.

18 Et convertemini, & videbitis quid sit in-
ter justum & impium; & inter servientem
Deo, & non servientem ei.

CAPUT IV.

*Dies Domini inflammabit omnes facientes
impietatem, evulsa ipsorum radice: orie-
tur sol justitia Deum timentibus, qui cal-
cabant impios: jubet remissionem legis Moysi:
Elias antequam veniat dies Domini mirt-
endus prædicatur, qui convertat cor pa-
trum ad filios.*

1 Ecce enim dies venit succensa quasi
caminus: & erunt omnes superbi, &
omnes facientes impietatem, stipula: & in-
flammabit eos dies veniens, dicit Dominus
exerciturum, quæ non derelinquet eis radicem
& germen.

2 Et orietur vobis timentibus nomen
meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus:
& egrediemini, & saltetis sicut vituli de ar-
mento.

3 Et calcabitis impios, cum fuerint cinis
sub planta pedum vestrorum, in die qua ego
facio, dicit Dominus exerciturum.

4 Memento legis Moysi servi mei, quam
mandavi ei in Horeb ad omnem Israel, præ-
cepta & judicia.

5 Ecce ego mittam vobis Eliam propheta-
tam, antequam veniat dies Domini magnus,
& horribilis.

6 Et convertet cor patrum ad filios, & cor
filiorum ad patres eorum: ne forte veniam,
& percutiam terram anathemata.

† Matt.
23. 9.
Ephes.
4. 6.

† Zael.
1. 2.

† Job 2.
15.

Matth.
21. 10.
Marc. 1.
2.
Lucæ 2.
17. & 7.
27.

† Lucæ
1. 78.

† Erod.
28.
Deut. 4.
5. 6.
† Matt.
17. 10.
Marc. 9.
10.
Lucæ 1.
17.

S. Magni 1700

LIBER PRIMUS MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Jerusalem: Antiochus autem, devicto Ptolemæo rege Ægypti, invasit Jerusalem; & ablatiis omnibus vasibus templi ac thesauris, fecit eadem magnam; unde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Jerusalem, plurimisque in captivitatem ductis: Antiochus leges idololatriæ Judæis statuit; ablatiis cunctis divini cultus ceremoniis, & adificato idolo desolationis, revertentes miserè trucidans: cujus edita plurimi impii secuti sunt, & piti vero respicerunt, mortem potius subire parati.

Factum est, postquam percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium regem Persarum & Medorum:

Constituit prælia multa, & obtinuit omnium mutationes, & interfecit reges terræ:

3 Et pertransiit usque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu ejus.

4 Et congregavit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum est, & elevatum cor ejus:

5 Et obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum.

6 Et post hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur.

7 Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti a juventute: & divisit illis regnum suum, cum adhuc viveret.

8 Et regnavit Alexander annis duodecim, & mortuus est.

9 Et obtinuerunt pueri ejus regnum, uniusquisque in loco suo.

10 Et imposuerunt omnes sibi diademata post mortem ejus, & filii eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra.

11 Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obses: & regnavit in anno centesimo trigésimo septimo regni Græcorum.

12 In diebus illis exierunt ex Israel filii iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus, & disponamus testamentum cum Regibus, quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos multa mala.

13 Et bonus visus est sermo in oculis eorum. 14 Et destinaverunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem ut facerent justitiam Gentium.

15 Et edificaverunt gymnasium in Jerusalem secundum leges Nationum.

16 Et fecerunt sibi præputia, & recesserunt a testamento sancto, & juncti sunt Nationibus, & venundati sunt ut facerent malum.

17 Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cepit regnare in Terra Ægypti, ut regnaret super duo regna.

18 Et intravit in Ægyptum in multitudine gravi, in curribus, & elephantis, & equitibus, & copiosa navium multitudine.

19 Et constituit bellum adversus Ptolemæum regem Ægypti, & veritus est Ptolemæus a facie ejus, & fugie, & ceciderunt vulnerati multi.

20 Et comprehendit civitates munitas in Terra Ægypti: & accepit spolia Terræ Ægypti.

21 Et convertit Antiochus, postquam percussit Ægyptum in centesimo & quadragesimo tertio anno: & ascendit ad Israel.

22 Et ascendit Jerusalem in multitudine gravi.

23 Et intravit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & universa vasa ejus, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat: & commisit omnia.

24 Et accepit argentum, & aurum, & vasa concupiscibilia: & accepit thesauros occultos, quos invenit: & sublatis omnibus abijt in terram suam.

25 Et fecit eadem hominum, & locutus est in superbia magna.

26 Et factus est planctus magnus in Israel, & in omni loco eorum:

27 Et ingemuerunt principes, & seniores virgines, & iuvenes infirmati sunt: & speciositas mulierum immutata est.

28 Omnis maritus fumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro maritali, lugebant:

29 Et commota est terra super habitantes in ea, & uniuersa domus Jacobi induit confusionem.

30 Et post duos annos dierum, misit rex principem tributorum in ciuitates Iuda, & venit Ierusalem cum turba magna.

31 Et locutus est ad eos uerba pacifica in dolo: & crediderunt ei.

32 Et irruit super ciuitatem repente, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel.

33 Et accepit spolia ciuitatis: & succendit eam igni, & destruxit domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34 Et captiua duxerunt mulieres: & natos, & pecora possederunt.

35 Et ædificauerunt ciuitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem:

36 Et posuerunt illic Gentem peccatricem, viros iniquos, & conualuerunt in ea, & posuerunt arma, & escas, & congregauerunt spolia Ierusalem;

37 Et reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum.

38 Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum malum in Israel:

39 Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminauerunt sanctificationem.

40 Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est externa femini suo, & nati ejus reliquerunt eam.

41 Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo, † dies festi ejus conuersi sunt in iustum, sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum.

42 Secundum gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus: & sublimitas ejus conuersa est in luctum.

43 Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus, unus: & relinqueret unusquisque legem suam.

44 Et conseruauerunt omnes Gentes secundum uerbum regis Antiochi:

45 Et multi ex Israel conseruauerunt seruituti ejus, & sacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt sabbatum.

46 Et misit rex libros per manus nuntiorum in Ierusalem, & in omnes ciuitates Iuda: ut sequerentur leges Gentium terræ,

47 Et prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei,

48 Et prohiberent celebrari sabbatum, & dies solemnes:

49 Et iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israel.

50 Et iussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes sullas, & pecora communia,

51 Et relinquere filios suos incircumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut obliuiscerentur legem, & immutarent omnes iustificationes Dei.

52 Et quicumque non fecissent secundum uerbum regis Antiochi, morerentur.

53 Secundum omnia uerba hæc scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54 Et iusserunt ciuitatibus Iuda sacrificare.

55 Et congregati sunt multi de populo, ad eos qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala super terram:

56 Et effugauerunt populum Israel in abditiis, & in absconditis fugitiorum locis.

57 Die quintadecima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno, ædificauit rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei, & per uniuersas ciuitates Iuda in circuitu ædificauerunt aras:

58 Et ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant:

59 Et libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos:

60 Et apud quemcumque inueniebantur libri testamenti Domini, & quicumque obseruabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum.

61 In uirtute sua faciebant hæc populo Israel, qui inueniebatur in omni mente & mense in ciuitatibus.

62 Et quinta & vigesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare.

63 Et mulieres, quæ circumcidebant filios suos, trucidabantur secundum iustum regis Antiochi.

64 Et suspendebant pueros a cervicibus per uniuersas domos eorum: & eos, qui circumcidebant illos, trucidabant.

65 Et multi de populo Israel desinuerunt apud se, ut non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immundis:

66 Et noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt:

67 Et facta est ira magna super populum ualde.

CAPUT II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem ciuitatis, & sanctorum profanationem; ostensisque signis maestitia, respondet his qui a rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisique idololatra Iudæ & regis ministro, fugit cum filiis in montes: plures nolentes obtemperare trucidantur, cum nolent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, reuocat Dei cultum, destruit idololatria casoque Antiochi presidio: & moriturus hortatur filios, ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem militem suum in consultorem, & Iudam in militia principem.

IN diebus illis surrexit Mathathias filius Joannis, filii Simeonis, sacerdos ex filiis Joarib ab Ierusalem, & confedit in monte Modin:

2 Et habebat filios quinque, Joannem, qui cognominabatur Gaddis:

3 Et Simonem, qui cognominabatur Thasi:

4 Et Iudam, qui uocabatur Machabeus:

5 Et Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Jonathan, qui cognominabatur Appulus.

6 Hi uiderunt mala, quæ fiebant in populo Iuda, & in Ierusalem.

7 Et dixit Mathathias: Vix mihi, ut quid natus sum uidere contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, & federe illic, dum ætur in manibus inimicorum?

8 Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum ejus sicut homo ignobilis.

† Tob.
2. 6.
Amos 8.
10.

9 Vasa gloriæ ejus captiva abducta sunt: cruciati sunt fenés ejus in plateis, & juvenes ejus ceciderunt in gladio inimicorum.

10 Quæ gens non hereditavit regnum ejus, & non obtinuit spolia ejus?

11 Omnis compositio ejus ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla.

12 Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinaverunt ea Gentes.

13 Quo ergo nobis aduc vivere?

14 Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filii ejus: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valde.

15 Et venerunt illic qui missi erant a rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, & accendere thura, & a lege Dei discedere.

16 Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, & filii ejus constanter steterunt.

17 Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathias: Princeps & clarissimus & magnus es in hac civitate, & ornatus filius & fratris:

18 Ergo accede prior, & fac jussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes & viri Juda, & qui remanserunt in Jerusalem: & eris tu, & filii tui, inter amicos regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis.

19 Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discerdat unusquisque a servitute legis patrum suorum, & consensiat mandatis ejus:

20 Ego, & filii mei, & fratres mei, obediemus legi patrum nostrorum.

21 Propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem & justitias Dei:

22 Non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, ut eamus altera via.

23 Et ut cessavit loqui verba hæc, accessit quidam Judæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundum jussum regis:

24 Et vidit Mathathias, & doluit, & contremuit renes ejus, & accensus est furor ejus secundum judicium legis, & insiliens cruciavit eum super aram:

25 Sed & virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit.

26 Et zelatus est legem, † sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

27 Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis stauens testamentum, exeat post me.

28 Et fugit ipse, & filii ejus in montes, & reliquerunt quæcumque habebant in civitate.

29 Tunc descenderunt multi quærentes judicium, & justitiam, in desertum:

30 Et sederunt ibi ipsi, & filii eorum, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala.

31 Et renuntiavit eis viris regis, & exercitui, qui erat in Jerusalem civitate David, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis, in loca occulta in deserto, & absissent post illos multi.

32 Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt adversus eos prælium in die sabbatorum,

33 Et dixerunt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundum verbum regis Antiochi, & vivetis.

34 Et dixerunt: Non exibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum.

35 Et concitaverunt adversus eos prælium.

36 Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in: eos, nec oppilaverunt loca occulta.

37 Dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælum, & terra, quod injuste perditis nos.

38 Et intulerunt illis bellum sabbatis: & mortui sunt ipsi, & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum, usque ad mille animas hominum.

39 Et cognovit Mathathias, & amici ejus, & luctum habuerunt super eos valde.

40 Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus adversus Gentes pro animabus nostris, & justificationibus nostris: nunc citius disperderent nos a terra.

41 Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus adversus eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in oculis.

42 Tunc congregata est ad eos synagoga Assidæorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege:

43 Et omnes, qui fugiebant a malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.

44 Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & ceteri fugerunt ad nationes, ut evaderent.

45 Et circumcivit Mathathias, & amici ejus, & dextruxerunt aras:

46 Et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus Israel, & in fortitudine.

47 Et persecuti sunt filios superbia, & prosperatum est opus in manibus eorum:

48 Et obtinuerunt legem de manibus Gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

49 Et appropinquaverunt dies Mathathias moriendi, & dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus everisionis, & ira indignationis.

50 Nunc ergo, o filii, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum,

51 Et memento opus patrum, quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52 † Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis, & reputatum est ei ad justitiam?

53 † Joseph in tempore angustiarum sue custodivit mandatum, & factus est dominus Aegypti.

54 † Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotii æterni.

55 † Jesus dum implevit verbum, factus est dux in Israel.

56 † Caleb, dum testificatur in ecclesia, accepit hereditarem.

57 † David in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula.

58 † Elias, dum zelat zelum legis, receptus est in cælum.

59 † Ananias & Azarias & Misael credentes, liberati sunt de flamma.

60 † Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum.

61 Et ita cogitate per generationem & generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur.

† Num.
25. 23.

† Gen.
22. 2.
† Gen.
41. 40.

† Num.
25. 21.
Eccli.
45. 28.

† Jos. 1.
2.
† Num.
14. 6.
Jos. 14.

14.
† 2. Reg.
20. 4.
† 4. Reg.
14. 21.

† Dan.
3. 50.
† Dan.
6. 22.

62. Et a verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria ejus, stercus & vermis est:

63. Hodie exultatur, & cras non invenitur: quia conversus est in terram suam, & cogitatio ejus perit.

64. Vos ergo filii confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis.

65. Et ecce Simon frater vester, scio quod vir consilii est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.

66. Et Judas Machabæus fortis viribus a juventute sua, sic vobis princeps militiæ, & ipse agat bellum populi.

67. Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicatis vindictam populi vestri.

68. Retribuite retributionem Gentibus, & intendite in præceptum legis.

69. Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos.

70. Et defunctus est anno centesimo & quadragesimo sexto: & sepultus est a filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & plauerunt eum omnis Israel planctu magno.

CAPUT III.

Judas Machabæus dux eximius prædicatur, qui perambulans civitates Judæ, trucidabat omnes impios: & occiso duce Apollonio, ejusque exercitu disperso, vicis cum paucis potentissimum Syriae exercitum una cum duce Serone, iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lyfiam vice-regem, & dato belli in Judæos apparatu, qui misit contra terram Judæ Gorgiam cum exercitu: Judas autem & sui ad bellum se parant, maxime operibus penitentia & oratione ad Deum.

ET surrexit Judas, qui vocabatur Machabæus, filius ejus pro eo:

2. Et adjuvabat eum omnes fratres ejus, & universi qui se conjunxerant patri ejus, & præliabantur prælium Israel cum lætitia.

3. Et dilatavit gloriam populo suo, & induit se loriceam sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in præliis, & protegabat castra gladio suo.

4. Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.

5. Et persecutus est iniquos persecutans eos: & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:

6. Et repulsi sunt inimici ejus præ timore ejus, & omnes operarii iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu ejus.

7. Et exacerbabat reges multos, & herificabat Jacob in operibus suis, & in sæculum memoria ejus in benedictione.

8. Et perambulavit civitates Judæ, & perdidit impios ex eis, & avertit iram ab Israel.

9. Et nominatus est usque ad novissimum terræ, & congregavit pereuntes.

10. Et congregavit Apollonium Gentes, & a Samaria virtutem multam & magnam, ad bellandum contra Israel.

11. Et cognovit Judas, & exiit obviam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

12. Et accepit spolia eorum: & gladium Apollonii abstulit Judas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

13. Et audivit Seron princeps exercitus Syriæ, quod congregavit Judas congregationem fidelium, & ecclesiam secum,

14. Et ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Judam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.

15. Et preparavit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxiliarii, ut facerent vindictam in filios Israel.

16. Et appropinquerunt usque ad Bethoron: & exiit Judas obviam illi cum paucis.

17. Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviam, dixerunt Judæ: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fastigati sumus jejuniis hodie?

18. Et ait Judas: Facile est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis, & in paucis:

19. Quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de celo sortitudo est.

20. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci & superbia, ut disperdant nos, & uxores nostras, & filios nostros, & ut spolient nos:

21. Nos vero pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris:

22. Et ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.

23. Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subito: & contritus est Seron, & exercitus ejus in conspectu ipsius:

24. Et persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthiim.

25. Et cecidit timor Judæ, ac fratrum ejus, & formido super omnes Gentes in circuitu eorum.

26. Et pervenit ad regem nomen ejus, & de præliis Judæ narrabant omnes gentes.

27. Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & congregavit exercitum universi regni sui, castra fortia valde:

28. Et aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandavit illis ut essent parati ad omnia.

29. Et vidit quod defecit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter disensionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima, quæ erant a primis diebus:

30. Et timuit ne non haberet ut semel & bis, in sumptus & donaria, quæ dederat ante laeta manu: & abandonaverat super reges, qui ante eum fuerant.

31. Et confternatus erat animo valde, & cogitavit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.

32. Et reliquit Lyfiam hominemobilem de genere regali, super negotia regia, a flumine Euphrate usque ad flumen Ægypti:

33. Et ut nutritur Antiochum filium suum, donec rediret.

34. Et tradidit ei medium exercitum, & elephantos: & mandavit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus Judæam & Jerusalem:

35. Et ut mitteret ad eos exercitum, ad conterendam & extripandam virtutem Israel, & reliquias Jerusalem, & auferendam memoriam eorum de loco:

36. Et ut confunderet habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & forte distribueret terram eorum.

37. Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exiit ab Antiochia civitate regni sui, anno centesimo & quadragesimo septimo: & transfretavit Euphratem flumen, & perambulabat superiores regiones.

38 Et elegit Lyffas Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis:

39 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum, ut venient in terram Juda, & disperderent eam secundum verbum regis.

40 Et processerunt cum universa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campestris.

41 Et audierunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valde, & pueros: & venerunt in castra, ut acciperent filios Israël in servos; & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.

42 Et vidit Judas, & fratres ejus, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum: & cognoverunt verba regis, quæ mandavit populo facere in interitum & confumationem:

43 Et dixerunt unusquisque ad proximum suum: Erigamus defectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris.

44 Et congregatus est conventus ut essent parati in prælium; & ut orarent, & peterent misericordiam & miserationes.

45 Et Jerusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis ejus: & sanctum conculcabatur: & filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata est voluptas a Jacob, & defecit ibi tibia & cithara.

46 Et congregati sunt, & venerunt in Mafpha contra Jerusalem: quia locus orationis erat in Mafpha ante in Israël.

47 Et jejunaverunt illa die, & induerunt saccos, & cinerem imposuerunt capiti suo, & disciderunt vestimenta sua:

48 Et expandunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulachrorum suorum:

49 Et attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas: & susceperunt Nazaræos, qui impleverant dies:

50 Et clamaverunt voce magna in cælum, dicentes: Quid faciemus istis, & quo eos ducemus?

51 Et sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in lulum, & in humilitatem.

52 Et ecce nationes convenerunt adversum nos ut nos disperdant: tu scis quæ cogitant in nos.

53 Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adjuves nos?

54 Et tuis exclamaverunt voce magna.

55 Et post hæc constituit Judas duces populi, tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones.

56 † Et dixit his, qui edificabant domos, & sponfabant uxores, & plantabant vineas, & formidolosus, ut redirent unusquisque in domum suam secundum legem.

57 Et moverunt castra, & collocaverunt ad austrum Emmaum.

58 Et ait Judas: Accingimini, & estote filii potentes, & estote parati in mane, ut pugnetis adversus nationes has, quæ convenerunt adversus nos, disperdere nos & sancta nostra:

59 Quoniam melius est nos mori in bello, quam videre mala Gentis nostræ, & sanctorum.

60 Sicut autem fuerit voluntas in cælo, sic fiat.

CAPUT IV.

Gorgias quatit Judam: at hic suos hortatus judit hostes, rursusque Gorgia exercitu suo colligit spolia; & iterum suscit ad Deum precibus, devincit Lyffia exercitum, ac postmodum purificato templo, novum erigit altare: & omnibus qua ad Dei cultum requirebantur preparatis, sacrificiisque oblati, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo; statuto etiam hujus dedicationis annuo festo ad dies octo.

1 ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & moverunt castra nocte,

2 Ut applicarent ad castra Judæorum, & percuterent eos subito: & filii, qui erant ex arce, erant illis duces.

3 Et audivit Judas, & surrexit ipse, & potentes, percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum.

4 Adhuc enim dispersus erat exercitus a castris.

5 Et venit Gorgias in castra Judæ noctu, & neminem invenit, & quærebat eos in montibus: quoniam dixit: Fugiant hi a nobis.

6 Et cum dies factus esset, apparuit Judas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui tegumenta & gladios non habebant:

7 Et viderunt castra Gentium valida, & loricatoros, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium.

8 Et ait Judas viris, qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis.

9 † Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos Pharaos cum exercitu multo.

10 Et nunc clamemus in cælum; & miseretur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie:

11 Et scient omnes Gentes, quia est qui redimat & liberet Israël.

12 Et elevaverunt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex adverso.

13 Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Juda.

14 Et congressi sunt: & contrita sunt Gentes, & fugerunt in campum.

15 Novissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos usque Gezerion, & usque in campos Idumææ, & Azori, & Jammæ: & ceciderunt ex illis usque ad tria millia virorum.

16 Et reversus est Judas, & exercitus ejus, sequens eum.

17 Dixitque ad populum: Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos est,

18 Et Gorgias & exercitus ejus prope nos in monte: sed state nunc contra inimicos nostros, & expugnat e eos, & sumetis postea spolia securi.

19 Et adhuc loquente Juda hæc, ecce apparuit pars quedam prospiciens de monte.

20 Et visit Gorgias quod in fugam conversi sunt sui, & succenderunt castra: fumus enim, qui videbatur, declarabat quod factum est.

21 Quibus illi conspectis timuerunt valde, aspicientes simul & Judam, & exercitum in campo paratum ad prælium.

22 Et fugerunt omnes in campum alienigenarum:

† Deut. 20. 5. 6. 7. 8. Judic. 7.

† Exod. 14. 9.

23 Et Judas reversus est ad spolia castrorum, & accepit aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpuram marinarum, & opes magnas.

24 Et conversi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in caelum, quoniam bonus est, quoniam in saeculum misericordia ejus.

25 Et facta est salus magna in Israel in die illa.

26 Quicumque autem alienigenarum evaserunt, venerunt, & nuntiaverunt Lysiae universa quae acciderant.

27 Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contigerunt in Israel, & qualia mandavit rex.

28 Et sequenti anno congregavit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, ut debellaret eos.

29 Et venerunt in Judaeam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Judas cum decem millibus viris.

30 Et viderunt exercitum fortem, & oravit, & dixit: Benedictus es salvator Israel, † qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David, † & tradidisti castra alienigenarum in manu Jonathan filii Saul, & armigeri ejus.

31 Conclude exercitum illum in manu populi tui Israel, & confundantur in exercitu suo & equitibus.

32 Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoveantur contritione sua.

33 Desice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes, qui noverunt nomen tuum, in hymnis.

34 Et commiserunt praelium: & ceciderunt de exercitu Lysiae quinque millia virorum.

35 Videns autem Lysias fugam suorum, & Judaeorum audaciam, & quod parati sunt aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, ut multiplicati rursus venirent in Judaeam.

36 Dixit autem Judas, & fratres ejus: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renovare.

37 Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion.

38 Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atris virgulta nata sicut in salta vel in montibus, & pastophoria diruta.

39 Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum.

40 Et ceciderunt in faciem super terram, & exclamaverunt tubis signorum, & clamaverunt in caelum.

41 Tunc ordinavit Judas viros, ut pugnarent adversus eos qui erant in arce, donec emundarent sancta.

42 Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei:

43 Et mundaverunt sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.

44 Et cogitavit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.

45 Et incidit illis consilium bonum ut destruerent illud: ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminaverunt illud Gentes, & demoliti sunt illud.

46 Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis.

47 Et acceperunt lapides integros secundum legem, & edificaverunt altare novum, secundum illud quod fuit prius:

48 Et edificaverunt sancta, & quae intra domum erant intrinsecus: & eadem, & atria sanctificaverunt.

49 Et fecerunt vasa sancta nova, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum.

50 Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt incensas, quae super candelabrum erant, & lucebant in templo.

51 Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummaverunt omnia opera quae fecerant.

52 Et ante matutinum surrexerunt quinta & vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimo quadagesimo octavi anni:

53 Et obtulerunt sacrificium secundum legem, super altare holocaustorum novum quod fecerunt.

54 Secundum tempus & secundum diem, in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipsa renovatum est in canticis, & citharis, & citharis, & in cymbalis.

55 Et cecidit omnis populus in faciem, & adoraverunt, & benedixerunt in caelum eum, qui prosperavit eis.

56 Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum laetitia, & sacrificium salutaris & laudis.

57 Et ornaverunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicaverunt portas, & pastophoria, & imposuerunt eis januas.

58 Et facta est laetitia in populo magna valde, & aversum est opprobrium Gentium.

59 † Et stetit Judas, & fratres ejus, & universa ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis, ab anno in annum, per dies octo, a quinta & vigesima die mensis Casleu, cum letitia & gaudio.

60 Et edificaverunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, ne quando venirent Gentes, & conculcarent eum, sicut antea fecerunt.

61 Et collocavit illic exercitum, ut servarent eum, & munivit eum ad custodiendam Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumaeae.

CAPUT V.

Percussit Judas plurimas Gentes finitimas: obfessoque Galaaditis & Galileis ipse una cum fratre Simone liberat: & devicto semel atque iterum Timotheo, capraque civitate Ephron, qua transitum ipsi praeberet noluerat, & omni masculo ipsius interempto; tandem integro numero lati revertitur in montem Sion ad sacrificandum Domino: interea qui relinqui fuerant duces in Jerusalem, dum contra Juda praeceptum pugnant adversus Gentes, caduntur: Judas vero percussit Chebron & Azotum, subversis ipsarum simulacris.

1 **E**T factum est, ut audierunt Gentes in circuitu, quia edificatum est altare & sanctuarium sicut prius, ita sunt valde:

2 Et cogitabant tollere genus Jacob, qui erant inter eos, & ceperunt occidere de populo, & persequi.

3 Et debellabat Judas filios Esau in Idumaea, & eos qui erant in Acrabathane, quia circumfedeabant Israelitas, & percussit eos plaga magna.

4 Et recordatus est militiam filiorum Beniamin, qui erant populo in laqueum, & in scandalum, insidiantes ei in via.

† 1. Reg.
17. 50.
† 1. Reg.
14. 23.

Joann.
10. 22.

5 Et conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos; & anathematizavit eos, & incendit turres eorum igni, cum omnibus qui in eis erant.

6 Et transiit ad filios Ammon, & invenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum ducem ipsorum:

7 Et commisit cum eis praelia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos:

8 Et cepit Gazer civitatem, & filias ejus, & reversus est in Judæam.

9 Et congregatae sunt Gentes quæ sunt in Galaad, adversus Israelitas qui erant in finibus eorum, ut tollerent eos: & fugerunt in Dathemam munitionem,

10 Et miserunt litteras ad Judam & fratres ejus, dicentes: Congregatae sunt adversum nos gentes per circuitum, ut nos auferant:

11 Et parant venire, & occupare munitionem, in quam confugimus; & Timotheus est dux exercitus eorum.

12 Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13 Et omnes fratres nostros, qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: & captivos duxerunt uxores eorum, & natos, & spolia, & peremerunt illic fere mille viros.

14 Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alii nuntii venerunt de Galilæa conficissis tunicis, nuntiantes secundum verba hæc:

15 Dicentes convenisse adversum se a Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, ut nos consumant.

16 Ut audivit autem Judas, & populus, sermones istos, convenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.

17 Dixitque Judas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Jonathas ibimus in Galaaditiam.

18 Et reliquit Josephum filium Zachariæ & Azariam, duces populi, cum residuo exercitu in Judæa ad custodiam:

19 Et præcepit illis, dicens: Præstote populo huic: & nolite bellum committere adversum Gentes, donec revertamur.

20 Et partiti sunt Simoni viri tria millia, ut iret in Galilæam: Judæ autem octo millia in Galaaditiam.

21 Et abiit Simon in Galilæam, & commisit praelia multa cum Gentibus: & contritæ sunt Gentes a facie ejus, & persecutus est eos usque ad portam.

22 Ptolemaidis: & ceciderunt de Gentibus fere tria millia virorum, & accepit spolia eorum.

23 Et assumpsit eos, qui erant in Galilæa, & in Arabiis, cum uxoribus, & natis, & omnibus quæ erant illis; & adduxit in Judæam cum læticia magna.

24 Et Judas Machabæus & Jonathas frater ejus transferunt Jordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum.

25 Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacifice, & narraverunt eis omnia, quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide.

26 Et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim: hæc omnes civitates munitæ, & magna.

27 Sed & in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, & in crastinum constituerunt admoveere exercitum civitatis his, & comprehendere, & tollere eos in una die.

28 Et convertit Judas, & exercitus ejus, viam in desertum Bosor repente, & occupavit civitatem: & occidit omnem masculum in ore gladii, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni.

29 Et surrexerunt inde nocte: & ibant usque ad munitionem.

30 Et factum est diluculo, cum elevassent oculos suos, ecce populus multus, cujus non erat numerus, portantes scalas & machinas, ut comprehenderent munitionem, & expugnarent eos.

31 Et vidit Judas quia conspexit bellum, & clamor belli ascendit ad caelum sicut tuba, & clamor magnus de civitate:

32 Et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris.

33 Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamaverunt tubis, & clamaverunt in oratione.

34 Et cognoverunt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerunt a facie ejus: & percusserunt eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in die illa fere octo millia virorum.

35 Et divertit Judas in Maspha, & expugnavit, & cepit eam: & occidit omnem masculum ejus, & sumpsit spolia ejus, & succendit eam igni.

36 Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reliquas civitates Galaaditidis.

37 Post hæc autem verba congregavit Timotheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem.

38 Et misit Judas specularem exercitum: & renuntiaverunt ei, dicentes: Quia convenerunt ad eum omnes Gentes, quæ in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis:

39 Et Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in praelium. Et abiit Judas obviam illis.

40 Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cum appropinquerit Judas, & exercitus ejus ad torrentem aquæ: si transferat ad nos prior, non poterimus sustinere eum; quia potens poterit adversum nos.

41 Si vero timeret transire, & posuerit castra extra flumen, transfretum ad eos, & poterimus adversus illum.

42 Ut autem appropinquaret Judas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandavit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in praelium.

43 Et transfretavit ad illos prior, & omnis populus post eum; & contritæ sunt omnes Gentes a facie eorum, & projecerunt arma sua, & fugerunt ad sanium, quod erat in Carnaim.

44 Et occupavit ipsam civitatem, & sanium succendit igni, cum omnibus qui erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Judæ.

45 Et congregavit Judas universos Israelitas, qui erant in Galaaditide, a minimo usque ad maximum, & uxores eorum, & natos, & exercitum magnum valde, ut venirent in terram Judæ.

46 Et venerunt usque Ephron: & hæc civitas magna in ingressu postica, munita valde; & non erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per mediam iter erat.

47 Et incluserunt se qui erant in civitate, & obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Judas verbis pacificis,

48 Dicens: Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus. Et nolabant eis aperire.

49 Et præcepit Judas prædicare in castris, ut applicarent unusquisque in quo erat loco.

50 Et applicuerunt se viri virtutis: & oppugnavit civitatem illam tota die, & tota nocte, & tradita est civitas in manu ejus:

51 Et peremerunt omnem masculum in ore gladii, & eradicavit eam, & accepit spolia ejus, & transiit per totam civitatem super interfectos.

52 Et transgressi sunt Jordanem in campo magno, contra faciem Bethsan.

53 Et erat Judas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Juda.

54 Et ascenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset, donec revertentur in pace.

55 Et in diebus, quibus erat Judas & Jonathas in terra Galaad, & Simon frater ejus in Galilæa contra faciem Ptolemaidis,

56 Audivit Josephus Zacharias filius, & Azarias princeps virtutis, res bene gestas, & prælia que facta sunt,

57 Et dixit: Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare adversus Gentes, quæ in circuitu nostro sunt.

58 Et præcepit his qui erant in exercitu suo, & abierunt Jamniam.

59 Et exivit Gorgias de civitate, & viri ejus obviam illis in pugnam.

60 Et fugati sunt Josephus & Azarias usque in fines Judææ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo milia viri, & facta est fuga magna in populo:

61 Quia non audierunt Judam, & fratres ejus, existimantes fortiter se facturos.

62 Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel.

63 Et viri Juda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & Gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.

64 Et convenerunt ad eos fausta acclamantes.

65 Et exivit Judas, & fratres ejus, & expugnabat filios Esau, in terra que ad austrum est, & percussit Chebron & filias ejus: & muros ejus & turres succendit igni in circuitu.

66 Et movit castra ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.

67 In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium.

68 Et declinavit Judas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculptra deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia civitatum, & reversus est in terram Juda.

CAPUT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta civitate Elymaide venit in Babylonem; ubi auditis infortunis qua sui in Judæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Judæa exercebat: quo ibi mortuo, & Juda arcem Jerusalem obsidente, successor ejus filius Antiochus dictus Eupator, congregato adversus Judam potentissimo exercitu non potuit eum vincere: & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interiit: Rex autem oppugnans Jerusalem revocatur a Lyfia, sed post juratam pacem non servat jurandum.

ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audivit esse civitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro,

2 Templumque in ea locuples valde: & illic velamina aurea, & lorice, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Græcia.

3 Et venit, & quærebat capere civitatem, & deprædari eam: & non potuit, quoniam innovit sermo his qui erant in civitate:

4 Et insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reversus est in Babyloniam.

5 Et venit qui nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra, quæ erant in terra Juda:

6 Et quia abiit Lyfias cum virtute forti in primis, & fugatus est a facie Judæorum, & invaluerunt armis, & viribus, & spoliis multis, quæ ceperunt de castris, quæ exciderunt:

7 Et quia diruerunt abominationem, quam ædificaverat super altare, quod erat in Jerusalem, & sanctificationem, sicut prius, circumdederunt muris excelsum, sed & Bethsuram civitatem suam.

8 Et factum est ut audivit rex sermones istos, expavit, & commotus est valde: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat.

9 Et erat illic per dies multos: quia renovata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori.

10 Et vocavit omnes amicos suos & dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, & concidit, & corru corde præ sollicitudine:

11 Et dixi in corde meo: In quantum tribulationem deveni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum; qui jucundus eram, & dilectus in potestate mea!

12 Nunc vero reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem, unde & abstuli omnia spolia aurea & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Judæam sine causa.

13 Cognovi ergo quia propterea invenierunt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena.

14 Et vocavit Philipppum, unum de amicis suis, & præposuit eum super universum regnum suum:

15 Et dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, ut adduceret Antiochum filium suum, & nutritur eum, & regnaret.

16 Et mortuus est illic Antiochus rex, anno centesimo quadragésimo nono.

17 Et cognovit Lyfias quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium ejus, quem nutritur adolescentem: & vocavit nonien ejus Eupator.

18 Et hi qui erant in arce, concluderant, Israel in circuitu sanctorum: & quærebant eis mala semper, & firmamentum Gentium.

19 Et cogitavit Judas disperdere eos: & convocavit universum populum, ut obsiderent eos.

20 Et convenerunt simul, & obsederunt eos, anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas & machinas.

21 Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur, & adjunxerunt se illis aliqui impii ex Israel.

22 Et abierunt ad regem, & dixerunt: Quousque non facis judicium, & vindicas fratres nostros?

23 Nos decrevimus servire patri tuo, & ambulare in præceptis ejus, & obsequi edictis ejus:

24 Et filii populi nostri propter hoc alienabant se a nobis, & quicumque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, & hereditates nostræ diripiebantur.

25 Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros.

26 Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Ierusalem occupare eam, & munitionem Bethsuram munierunt:

27 Et nisi præveneris eos velocius, majora quam hæc facient, & non poteris obtinere eos.

28 Et iratus est rex, ut hæc audivit: & convocavit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equites erant.

29 Sed & de regnis aliis, & de insulis maritimis, venerunt ad eum exercitus conductitii.

30 Et erat numerus exercitus ejus, centum millia pedum, & viginti millia equitum, & elephanti trigintado, docti ad prælium.

31 Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas; & exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnaverunt viriliter.

32 Et recessit Judas ab arce, & movit castra ad Bethzacharam contra castra regis.

33 Et surrexit rex ante lucem, & concitavit exercitum in impetum contra viam Bethzacharam: & comparaverunt se exercitum in prælium, & tubis cecinerunt:

34 Et elephanti ostenderunt sanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prælium:

35 Et dividerunt bestias per legiones: & affixerunt singulis elephantis mille viri in loriceis concatenatis, & galææ arææ in capribus eorum: & quingenti equites ordinati unicuique bestia electi erant.

36 Hi ante tempus ubicumque erat bestia, ibi erant: & quocumque ibat, ibant, & non discedebant ab ea.

37 Sed & turres lignæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis trigintado, qui pugnabant desuper, & Indus ministrabat bestia.

38 Et residuum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere, & perurgere consipatos in legionibus ejus.

39 Et ut resuscitaret sol in clypeos aureos, & aereos, resplenderunt montes ab eis, & resplenderunt sicut lampades ignis.

40 Et distincta est pars exercitus regis per montes excessos, & alia per loca humilia: & ibant caute & ordinate.

41 Et commovebantur omnes inhabitantes terram a voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus valde, & fortis.

42 Et appropriavit Judas, & exercitus ejus in prælium: & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.

43 Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestijs loricatam loriceis regis: & erat eminentis super ceteras bestias, & visum est ei quod in ea esset rex:

44 Et dedit se ut liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum.

45 Et cucurrit ad eam adducter in medio legionis, interfecit a dextris & a sinistris, & cadebant ab eo huc atque illic.

46 Et ivit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.

47 Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus ejus, diventerunt se ab eis.

48 Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalem, & applicuerunt castra regis ad Judæam & montem Sion.

49 Et fecit pacem cum his qui erant in Bethsura: & exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terræ.

50 Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam servare eam.

51 Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis jacula, & tormenta ad lapides jactandos, & spicula, & scorpiones ad mittendas sagittas, & fundibula.

52 Fecerunt autem & ipsi machinas adversus machinas eorum, & pugnaverunt dies multos.

53 Etsæ autem non erant in civitate, eo quod septimus annus esset: & qui remanserant in Judæa de Gentibus, consumperant reliquias eorum, quæ repositæ fuerant.

54 Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obrinauerat eos fames: & dispersi sunt unusquisque in locum suum.

55 Et audivit Lysias quod Philippus, quem constituerat rex Antiochus, cum adhuc viveret, ut nutrieret Antiochum filium suum, & regnaret,

56 Reversus esset a Perside, & Mediæ, & exercitus qui aberat cum ipso, & quia querebat suscipere regni negotia:

57 Festinavit ire, & dicere ad regem, & dices exercitus: Deficitis quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinate de regno.

58 Nunc itaque demus dexteras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni Gente eorum:

59 Et constituimus illis ut ambulent in legitimis suis sicut prius: propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.

60 Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere, & receperunt illam.

61 Et juravit illis rex, & principes: & exierunt de munitione.

62 Et intravit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citius juramentum, quod juravit: & mandavit destruere murum in gyro.

63 Et discessit festinanter, & reversus est Antiochiam, & invenit Philippum dominantem civitati: & pugnavit adversus eum, & occupavit civitatem.

CAPUT VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho & Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Juda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel: sed cum non possent adversus Judam prevalere, missus est a rege Nicanor, qui, ut & priores, cum dolo nequiret, vi Judam aggressus, semel atque iterum ab eo devictus est, & premissi ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irritis Judæorum sacrificiis superbe contra locum sanctum exulerat: ejus victoria dies annuus apud Judæos celebris instituitur.

ANno centesimo quinquagesimo primo, exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, & ascendit cum paucis viris in civitatem maritimam, & regnavit illic.

2 Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitum Antiochum & Lysiam, ut adducerent eos ad eum.

3 Et res ei innouit: & ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum.

4 Et occidit eos exercitus. Et sedit Deinetrius super sedem regni sui:

5 Et uenerunt ad eum viri iniqui & impii ex Israel: & Alcimus dux eorum, qui uolebat fieri sacerdos.

6 Et accusauerunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Judas, & fratres ejus, omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra nostra.

7 Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, & videat exterminium omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos ejus, & adutores eorum.

8 Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum.

9 Ut uideret exterminium, quod fecit Judas: sed & Alcimus impium constituit in sacerdotium, & mandauit ei facere ultionem in filios Israel.

10 Et surrexerunt, & uenerunt cum exercitu magno in terram Juda: & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Judam, & ad fratres ejus, uerbis pacificis in dolo.

11 Et non intenderunt sermonibus eorum: uiderunt enim quia uenerunt cum exercitu magno.

12 Et conueniunt ad Alcimum & Bacchidem congregatio scribarum requirere quæ iusta sunt:

13 Et primi, Assidæi qui erant in filiis Israel, & exquirebant ab eis pacem.

14 Dixerunt enim: Homo sacerdos de femine Aaron uenit, non decipiet nos.

15 Et locutus est cum eis uerba pacifica: & iurauit illis, dicens: Non inferemus uobis malum, neque amicis uestris.

16 Et crediderunt ei: & comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in una die, secundum uerbum quod scriptum est:

17 † Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalem, & non erat qui sepeliret.

18 Et incubuit timor & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est ueritas & iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & iurandum quod iurauerunt.

19 Et movit Bacchides castra ab Ierusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis qui a se effugerant, & quosdam de populo mastravit, & in puteum magnum proiecit.

20 Et commisit regionem Alcimo, & reliquit eum eo auxilium in adiutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21 Et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui.

22 Et conueniunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Juda, & fecerunt plagam magnam in Israel.

23 Et uidit Judas omnia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant, filiis Israel, multo plus quam Gentes.

24 Et exiit in omnes fines Judæ in circuitu, & fecit uindictam in viros desertores, & cessauerunt ultra exire in regionem.

25 Vidit autem Alcimus quod præualuit Judas, & qui cum eo erant: & cognouit quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusauit eos multis criminibus.

26 † Et misit rex Nicanorem, unum ex principibus suis nobilitioribus: qui erat inimicitias exercens contra Israel: & mandauit ei euertere populum.

27 Et uenit Nicanor in Ierusalem cum exercitu magno, & misit ad Judam & ad fratres ejus uerbis pacificis cum dolo.

28 Dicens: Non sit pugna inter me & uos: ueniam cum uiris paucis, ut uideam facies uestras cum pace.

29 Et uenit ad Judam, & salutauerunt se inuicem pacifice: & hostes parati erant rapere Judam.

30 Et innouit sermo Judæ, quoniam cum dolo uenerat ad eum: & conterritus est ab eo, & amplius noluit uidere faciem ejus.

31 Et cognouit Nicanor quoniam denudatum est consilium ejus: & exiit obuiam Judæ in pugnam juxta Capharsalama.

32 Et ceciderunt de Nicanoris exercitu fere quinque millia uiri, & fugerunt in ciuitatem David.

33 Et post hæc uerba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocausta, quæ offerebantur pro rege.

34 Et irridens spreuit eos, & polluit: & locutus est superbe.

35 Et iurauit cum ira, dicens: Nisi traditus fuerit Judas, & exercitus ejus in manus meas, continuo cum regressus fuero in pace, succendam domum istam. Et exiit cum ira magna.

36 Et intrauerunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris & templi: & flentes dixerunt:

37 Tu Domine elegisti domum istam ad uocandum nomen tuum in ea, ut esset domus orationis & obsecrationis populo tuo.

38 Fac uindictam in homine isto, & exercitu ejus, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dederis eis ut permaneant.

39 Et exiit Nicanor ab Ierusalem, & castra applicuit ad Bethoron: & occurrit illi exercitus Syriæ.

40 Et Judas applicuit in Adarsa cum tribus millibus uiris: & orauit Judas, & dixit:

41 † Qui missi erant a rege Sennacherib, Domine, quia blasphemauerunt te, exiit angelus, & percussit ex eis centum octoginta quinque millia:

42 Sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie: & sciant ceteri quia male locutus est super sancta tua: & iudica illum secundum malitiam illius.

43 Et commiserunt exercitus prælium terdecima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio.

44 Ut autem uidit exercitus ejus quia cecidisset Nicanor, proiecerunt arma suas, & fugerunt:

45 Et persecuti sunt eos uiam unius diei, ab Adazer usque ueniat in Gazara, & tibus cecinerunt post eos cum significationibus:

46 Et exierunt de omnibus castellis Judæ in circuitu, & uentilabant eos cornibus, & conuertebantur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis nec unus.

47 Et acceperunt spolia eorum in prædam: & caput Nicanoris amputauerunt, & dexteram ejus, quam extendat superbe, & attulerunt & suspenderunt contra Ierusalem.

48 Et lætatus est populus ualde, & egerunt diem illum in læticia magna.

49 Et constitit agi omnibus annis diem istam, terdecima die mensis Adar.

50 Et sicut terra Juda dies paucos.

† Psal.
78. 1.
2. 3.

† 2. Machab.
15. 1.

† 4. Reg.
29. 35.
Tob. 1.
21.
Eccli.
48. 24.
Isai. 37.
36.
2. Machab. 8.
19.

CAPUT VIII.

Judas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute qua hic recitantur, missis nuntiis fœdus eum illis percussit, ut ipsorum præsidio Judæi a Græcorum jugo liberentur. Romani autem Judæ venissent illi fœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

ET audivit Judas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: & quicumque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus.

2 Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt eos, & duxerunt sub tributum:

3 Et quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & quod in potestatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo, & patientia:

4 Locaque quæ longe erant valde ab eis, & Reges qui supervenerant eis ab extremis terræ, contriverunt, & percusserunt eos plaga magna: ceteri autem dant eis tributum omnibus annis.

5 Et Philippum & Persen Ceteorum regem, & ceteros qui adversum eos arma tulerant, contriverunt in bello, & obtinuerunt eos:

6 Et Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat, habens centum viginti elephantos, & equitatum, & currius, & exercitum magnum valde, contritum ab eis.

7 Et quia ceperunt eum vivum, & statuerunt ei ut daret ipse, & qui regnarent post ipsum, tributum magnum, & daret obfides, & constituerunt.

8 Et regionem Indorum, & Medos, & Lydos, de optimis regionibus eorum: & acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi.

9 Et quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, & tollere eos: & innovit sermo his.

10 Et miserunt ad eos ducem unum, & pugnauerunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captivas duxerunt uxores eorum, & filios, & diruperunt eos, & terram eorum possederunt, & destruxerunt muros eorum, & in servitum illos redegerunt usque in hunc diem:

11 Et residua regna, & insulas, quæ aliquando resisterant illis, exterminaverunt, & in potestatem redegerunt.

12 Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conservaverunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longe: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos:

13 Quibus vero vellet auxilio esse ut regnarent, regnabant: quos autem vellet, regno deturbabant: & exaltati sunt valde.

14 Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea.

15 Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti, consilium agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt gerant:

16 Et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universæ terræ suæ, & omnes obediunt uni, & non est invidia, neque zelus inter eos.

17 Et elegit Judas Eupolemum, filium Joannis, filii Jacob, & Jafonem, filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem:

18 Et ut auferent ab eis jugum Græcorum, quia viderunt quod in servitum premerent regnum Israel.

19 Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt curiam, & dixerunt:

20 Judas Machabæus, & fratres ejus, & populus Judæorum miserunt nos ad vos itantere vobiscum societatem & pacem, & conscribere nos socios & amicos vestros.

21 Et placuit sermo in conspectu eorum.

22 Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Jerusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.

23 **BENE SIT ROMANIS**, & Genti Judæorum, in mari & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul fit ab eis.

24 Quod si intulerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum:

25 Auxilium feret Gens Judæorum, prout tempus dictaverit, corde pleno:

26 Et præstantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.

27 Similiter autem & si Genti Judæorum prius acciderit bellum, adjuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit:

28 Et adjuvantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum absque dolo.

29 Secundum hæc verba constituerunt Romani populo Judæorum.

30 Quod si post hæc verba hi aut illi addere aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcumque addiderint, vel dempserint, rata erunt.

31 Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare gravasti jugum tuum super amicos nostros, & socios Judæos?

32 Si ergo iterum adierint nos, adversum te faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAPUT IX.

Bacchide & Alcimo contra Judam missi a Demetrio, Judas minimo exercitui fortissime resistens occidit, ac lugetur: graviterque afflictis piis Israelitis frater ipsius Jonathan in ejus locum suscitatur: qui ob fratris Joannis mortem percussit filios Sambri in nuptiis: rursumque percussit de Bacchidis exercitu mille viros, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus a Deo paralyti, mortuus est: sed & Bacchides cum nec dolo nec vi posset Jonathan perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec amplius in Judæam reversus est.

INterea ut audivit Demetrius, quia cecidit Nicanor & exercitus ejus in prælio, apposuit Bacchidem & Alcimum rursus mittere in Judæam, & dextrum cornu cum illis.

2 Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloch, quæ est in Arbellis: & occupaverunt eam, & peremerunt animas hominum multas.

3 In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum ad Jerusalem:

4 Et surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equium.
 5 Et Judas posuerat castra in Laifa, & tria millia viri electi cum eo:
 6 Et viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timerunt valde: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.
 7 Et vidit Judas quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & contractus est corde, quia non habebat tempus congregandi milites, & dissolutus est.
 8 Et dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversus eos.
 9 Et avertent eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modis, & revertamur ad fratres nostros, & tunc pugnamus adversus eos: nos autem pauci sumus.
 10 Et ait Judas: Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis: & si opprovium tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimem gloriæ nostræ.
 11 Et movit exercitus de castris, & steterunt illis obviam: & divisi sunt equites in duas partes, & fundibularii & sagittarii præstant exercitum, & primi certaminis omnes poentes.
 12 Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximavit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis:
 13 Exclamaverunt autem & hi, qui erant ex parte Judæ, etiam ipsi, & commota est terra a voce exercituum: & commissum est prælium a mane usque ad vesperam.
 14 Et vidit Judas, quod firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & convenerunt cum ipso omnes constantes corde:
 15 Et contrita est dextera pars ab eis, & percutus est eos usque ad montem Azoti.
 16 Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quod contritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Judam, & eos qui cum ipso erant, a tergo:
 17 Et ingravatum est prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis.
 18 Et Judas cecidit, & ceteri fugerunt.
 19 Et Jonathas & Simon tulerunt Judam fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin.
 20 Et fleverunt eum omnis populus Israel planctu magno, & lugebant dies multos,
 21 Et dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui salvum faciebat populum Israel!
 22 Et cetera verba bellorum Judæ, & virtutum quas fecit, & magnitudinis ejus, non sunt descripta: multa enim erant valde.
 23 Et factum est: post obitum Judæ emerferunt iniqui in omnibus finibus Israel, & exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem.
 24 In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.
 25 Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis:
 26 Et exquirebant, & persectabantur amicos Judæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.
 27 Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israel.
 28 Et congregati sunt omnes amici Judæ, & dixerunt Jonathæ:
 29 Ex quo frater tuus Judas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros Bacchidem, & eos qui inimici sunt gentis nostræ.
 30 Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.

31 Et suscepit Jonathas tempore illo principatum, & surrexit loco Judæ fratris sui.

32 Et cognovit Bacchides, & quærebat eum occidere.

33 Et cognovit Jonathas, & Simon frater ejus, & omnes qui cum eo erant: & figerunt in desertum Thecuz, & confederunt ad aquam lacus Asphar.

34 Et cognovit Bacchides, & die sabbatorum venit ipse, & omnis exercitus ejus, trans Jordanem.

35 Et Jonathas misit fratrem suum ducem populi, & rogavit Nabuthæos amicos suos, ut commodarent illis apparatus suum, qui erat copiosus.

36 Et exierunt filii Jambri ex Madaba, & comprehenderunt Joannem, & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea.

37 Post hæc verba, renuntiatum est Jonathæ, & Simoni fratri ejus, quia filii Jambri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam ex Madaba, filiam unius de magnis principibus Chanaan, cum ambitione magna.

38 Et recordati sunt sanguinis Joannis fratris sui: & ascenderunt, & absconderunt se sub tegumento montis.

39 Et elevarunt oculos suos, & viderunt: & ecce tumultus, & apparatus multus: & sponsus processit, & amici ejus, & fratres ejus obviam illis cum tympanis & musicis, & armis multis.

40 Et surrexerunt ad eos ex insidiis, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui figerunt in montes: & acceperunt omnia spolia eorum:

41 Et conversæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum in lamentum.

42 Et vindicaverunt vindictam sanguinis fratris sui: & reversi sunt ad ripam Jordanis.

43 Et audivit Bacchides, & venit die sabbatorum usque ad oram Jordanis in virtute magna.

44 Et dixit ad suos Jonathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros: non est enim hodie sicut heri & nudifertus.

45 Ecce enim bellum ex adverso, aqua vero Jordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus divertendi.

46 † Nunc ergo clamate in cælum, ut liberemini de manu inimicorum vestrorum, & commissum est bellum.

47 Et extendit Jonathas manum suam percutere Bacchidem, & divertit ab eo retro:

48 Et dissiuit Jonathas, & qui cum eo erant, in Jordanem, & transfugerunt ad eos Jordanem.

49 Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri. Et reversi sunt in Jerusalem.

50 Et edificaverunt civitates munitas in Judæa, munitionem, quæ erat in Jericho, & in Ammaum, & in Bethoron, & in Bethel, & Thamnata, & Phara, & Thopo muris excelsis, & portis, & feris.

51 Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Israel:

52 Et munivit civitatem Bethsuram, & Gazaram, & Arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatus escamum:

53 Et accepit filios principum regionis obsides, & posuit eos in arce in Jerusalem in custodiam.

54 Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris, & destrui opera prophetarum: & cepit destruere.

55 In tempore illo percussus est Alcimus: & impedita sunt opera illius, & occlusum est os ejus, & dissolutus est paralyti, nec ultra potuit loqui verbum, & mandare de domo sua.

56 Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.

21. Par.
20. 2.

57 Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alcimus: & reversus est ad regem, & siluit terra annis duobus.

58 Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Ecce Jonathan, & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehender eos omnes una nocte.

59 Et abierunt, & consilium ei dederunt.

60 Et surrexit ut veniret cum exercitu multo: & misit occulte epistolas fociis suis, qui erant in Judæa, ut comprehenderent Jonathan, & eos qui cum eo erant: sed non potuerunt, quia innovit eis consilium eorum.

61 Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant malitiæ, quinquaginta viros, & occidit eos:

62 Et secessit Jonathan, & Simon, & qui cum eo erant, in Bethbesen, quæ est in deserto: & extruxit diruta ejus, & firmaverunt eam.

63 Et cognovit Bacchides, & congregavit universam multitudinem suam: & his, qui de Judæa erant, denuntiavit.

64 Et venit, & castra posuit desuper Bethbesen: & oppugnavit eam dies multos, & fecit machinas.

65 Et reliquit Jonathan Simonem fratrem suum in civitate, & exiit in regionem, & venit cum numero,

66 Et percussit Odaren, & fratres ejus, & filios Phaseron in tabernaculis ipsorum; & cepit cadere, & crescere in virutibus.

67 Simon vero, & qui cum ipso erant, exierunt de civitate, & succenderunt machinas,

68 Et pugnaverunt contra Bacchidem, & contritus est ab eis: & affixerunt eum valde, quoniam consilium ejus, & congressus ejus erat inanis.

69 Et iratus contra viros iniquos, qui ei consilium dederant ut veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam.

70 Et cognovit Jonathan, & misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, & reddere ei captivitatem.

71 Et libenter accepit, & fecit secundum verba ejus, & juravit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ ejus.

72 Et reddidit ei captivitatem, quam prius erat prædatus de terra Juda: & conversus abiit in terram suam, & non apposuit amplius venire in fines ejus.

73 Et cessavit gladius ex Israel: & habitavit Jonathan in Machmas, & cepit Jonathan ibi judicare populum, & exterminavit impios ex Israel.

CAPUT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaida, conatur Demetrius ferire sædus cum Jonathan, semel ac iterum plurima pollicens: at ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias: qui Alexander, devicto occisique Demetrio, ducit uxorem Cleopatram Ptolemai regis Ægypti filiam, plurimum Jonathan honorans: porro Apollonium ducent junioris Demetrii devicit Jonathan, successa Azoto & templo Dagon: rursusque ab Alexandro honoratur data sibi Accaron ac Sibula aurea.

ET anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilitas: & occupavit Ptolemaidam: & ceperunt eum, & regnavit illic.

2 Et audivit Demetrius rex, & congregavit exercitum copiosum valde, & exivit obviam illi in prælium.

3 Et misit Demetrius epistolam ad Jonathan verbis pacificis, ut magnificaret eum.

4 Dixit enim: Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro adversum nos:

5 Recordabitur enim omnium malorum, quæ fecimus in eum, & in fratrem ejus, & in gentem ejus.

6 Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium ejus: & obsides, qui erant in arce, justitiam tradi ei.

7 Et venit Jonathan in Jerusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi, & eorum qui in arce erant.

8 Et timuerunt timore magno, quoniam audiverunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum.

9 Et traditi sunt Jonathanæ obsides, & reddidit eos parentibus suis:

10 Et habitavit Jonathan in Jerusalem, & cepit ædificare & innovare civitatem.

11 Et dixit faciendibus opera, ut extruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem: & ita fecerunt.

12 Et fingerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas Bacchides ædificaverat:

13 Et reliquit uniuersique locum suum, & abiit in terram suam:

14 Tantum in Bethsura remanserunt aliqui, ex his qui reliquerant legem & præcepta Dei: erat enim hæc eis ad refugium.

15 Et audivit Alexander rex promissâ, quæ promissæ Demetrius Jonathanæ: & narraverunt ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit, & fratres ejus, & labores, quos laboraverunt.

16 Et ait: Numquid invenimus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum.

17 Et scripsit epistolam, & misit ei secundum hæc verba, dicens:

18 REX Alexander fratri Jonathanæ salutem.

19 Audivimus de te, quod vir potens sis viribus, & aptus es ut sis amicus nostris:

20 Et nunc constituimus te hominem summum sacerdotem gentis tuæ, & ut amicus voceris regis, (& misit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & conserves amicitias ad nos.

21 Et induit te Jonathan stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo, in die solemnî scenopægiæ: & congregavit exercitum, & fecit arma copiosa.

22 Et audivit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, & ait:

23 Quid hoc fecimus, quod præoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Judæorum ad munimen sui?

24 Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: ut fiat mecum in adiutorium.

25 Et scripsit eis in hæc verba: REX Demetrius genti Judæorum salutem:

26 Quoniam servastis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audivimus, & gavisi sumus.

27 Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his quæ fecistis nobiscum:

28 Et remitemus vobis præstationes multas, & dabimus vobis donationes.

29 Et nunc absolvo vos & omnes Judæos a tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & tertias feminis:

30 Et dimidiã partem fructus ligni, quod est portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps, nec accipietur a terra Juda, & a tribus civitatibus, quæ additæ sunt illi ex Samaria & Galilæa, ex hodierna die & in totum tempus:

31 Et Jerusalem sit sancta, & libera cum finibus suis: & decimæ & tributa ipsius sint.

32 Remitto etiam potestatem arcis, quæ est in Jerusalem: & do eam summo sacerdoti, ut constituit in ea viros quoscumque ipse elegerit, qui custodiant eam.

33 Et omnem animam Judæorum, quæ captiva est a terra Juda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes a tribuitis solvantur, etiam pecorum suorum.

34 Et omnes dies solemnes, & sabbata, & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diem solemnem, & tres dies post diem solemnem, sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Judæis, qui sunt in regno meo:

35 Et nemo habebit potestatem agere aliquid, & movere negotia adversus aliquem illorum, in omni causa.

36 Et ascribantur ex Judæis in exercitu regis ad triginta millia virorum: & dabuntur illis copiæ ut oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui sunt in munitionibus regis magni:

37 Et ex his constituantur super negotia regni, quæ aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut præcepit rex in terra Juda.

38 Et tres civitates, quæ additæ sunt Judææ ex regione Samariæ, cum Judæa reputentur: ut sint sub uno, & non obediant alii potestati, nisi summi sacerdotis.

39 Ptolemaida, & confines ejus, quas dedi donum sanctis, qui sunt in Jerusalem, ad necessarios sumptus sanctorum.

40 Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quæ me contingunt:

41 Et omne quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus.

42 Et super hæc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: & hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur.

43 Et quicumque confugerit in templum, quod est Jerusalem, & in omnibus finibus ejus, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, & universa, quæ sunt eis in regno meo, libera habeant.

44 Et ad edificanda vel restauranda opera sanctorum, sumptus dabuntur de ratione regis:

45 Et ad extruendos muros Jerusalem, & communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Judæa.

46 Ut audivit autem Jonathan & populus sermones istos, † non crederunt eis, nec receperunt eos: quia recordati sunt malitiæ magnæ, quam fecerat in Israel, & tribulaverat eos valde.

47 Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

48 Et congregavit rex Alexander exercitum magnum, & advovit castra contra Demetrium.

49 Et commiserunt prælium duo reges, & fugit exercitus Demetrii, & insécutus est eum Alexander, & incubuit super eos.

50 Et invaluit prælium nimis, donec occidit sol: & cecidit Demetrius in die illa.

51 Et misit Alexander ad Ptolemaum regem Egypti legatos secundum hæc verba, dicens:

52 QUONIAM regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contrivi Demetrium, & possedi regionem nostram,

53 Et commisi pugnam cum eo, & contritus est ipse, & castra ejus a nobis, & sedi in sede regni ejus:

54 Et nunc statuimus ad invicem amicitiam: & da mihi filiam tuam uxorem; & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi, digna te.

55 Et respondit rex Ptolemaus, dicens: FELIX dies, in qua reversus es ad terram patrum tuorum, & sedisti in sede regni eorum.

56 Et nunc faciam tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, & spondeam tibi sicut dixisti.

57 Et exivit Ptolemaus de Egypto, ipse, & Cleopatra filia ejus, & venit Ptolemaidam, anno centesimo sexagesimo secundo.

58 Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam suam: & fecit nuptias ejus Ptolemaidæ, sicut reges, in magna gloria.

59 Et scripsit rex Alexander Jonathan, ut veniret obviam sibi.

60 Et abiit cum gloria Ptolemaidam, & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & invenit gratiam in conspectu eorum.

61 Et convenere adversus eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes adversus eum: & non intendit ad eos rex.

62 Et iussit spoliari Jonathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt. Et collocavit eum rex federe secum.

63 Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis, & prædicate, ut nemo adversus eum interpellet de ullo negotio, nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione.

64 Et factum est, ut viderunt qui interpellabant gloriam ejus, quæ prædicabatur, & opertum eum purpura, fugerunt omnes:

65 Et magnificavit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem principatus.

66 Et reversus est Jonathan in Jerusalem cum pace, & lætitia.

67 In anno centesimo sexagesimo quinto, venit Demetrius filius Demetrii a Creta in terram patrum suorum.

68 Et audivit Alexander rex, & contristatus est valde, & reversus est Antiochiam.

69 Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cæleſyriæ: & congregavit exercitum magnum, & accessit ad Jamniam: & misit ad Jonathan summum sacerdotem,

70 Dicens: Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum, & in opprobrium, propterea quia tu potestatem adversum nos exerces in montibus.

71 Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, & comparemus illic invicem: quia mecum est virtus bellorum.

72 Interroga, & discite quis sum ego, & ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra tua:

† Supra
7. 11.

73 Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, ubi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi?

74 Ut audivit autem Jonathas sermones Apollonii, motus est animo: & elegit decem millia virorum; & exiit ab Jerusalem, & occurrit ei Simoa frater ejus in adiutorium:

75 Et applicuerunt castra in Joppen, & exclusit eum a civitate (quia custodia Apollonii Joppe erat) & oppugnavit eam.

76 Et exterriti qui erant in civitate, aperuerunt ei, & obtinuit Jonathas Joppen.

77 Et audivit Apollonius, & admovit tria millia equitum, & exercitum multum.

78 Et abiit Azorum tamquam iter faciens, & statim exiit in campum, eo quod haberet multitudinem equitum, & consideret in eis. Et insecutus est eum Jonathas in Azotum, & commiserunt prælium.

79 Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occulte.

80 Et cognovit Jonathas quoniam insidiæ sunt post se, & circumierunt castra ejus, & jecerunt jacula in populum a mane usque ad vesperam.

81 Populus autem stabat, sicut præceperat Jonathas: & laboraverunt equi eorum.

82 Et ejecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem: equites enim fatigati erant: & contriti sunt ab eo, & fugerunt.

83 Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, & intraverunt in Bethdagon idolum suum, ut ibi se liberarent.

84 Et succendit Jonathas Azorum, & civitates, quæ erant in circuitu ejus, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & omnes, qui fugerunt in illud, succendit igni.

85 Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his qui succensi sunt, fere octo millia virorum.

86 Et movit inde Jonathas castra, & applicuit ea Ascalonem: & exierunt de civitate obviam illi in magna gloria.

87 Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum suis, habentibus spolia multa.

88 Et factum est: ut audivit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Jonatham.

89 Et misit ei fibulam auream, sicut consuevit dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, & omnes fines ejus, in possessionem.

CAPUT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo, qui Alexandri regnum dolo invaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Jonatham honorat datis litteris immunitatis a tributis: Jonathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis uno die centum milibus, regem a civibus Antiochia liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem sædus cum Jonatha initum prævaricante, Antiochus filius Alexandri devicto Demetrio regnans, sædus init cum Jonatha, qui una cum fratre Simone sæpius videtur evadit adversus alienigenas.

ET rex Egypti congregavit exercitum, sicut atena quæ est circa oram maris, & naves multas: & quærebatur obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo.

2 Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei civitates, & occurrerunt ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eo quod focer suus esset.

3 Cum autem introiret civitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus.

4 Et ut appropiavit Azoro, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azorum & cetera ejus demolita, & corpora projecta, & eorum qui cæsi erant in bello tumulos, quos fecerat fecus viam.

5 Et narraverunt regi quia hæc fecit Jonathas, ut invidiam facerent ei: & tacuit rex.

6 Et occurrit Jonathas regi in Joppen cum gloria, & invicem se salutaverunt, & dormierunt illic.

7 Et abiit Jonathas cum rege usque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus: & reversus est in Jerusalem.

8 Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum consilia mala.

9 Et misit legatos ad Demetrium, dicens: VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui.

10 Pœniter enim me quod dederim illi filiam meam: quæsit enim me occidere.

11 Et vituperavit eum, propterea quod concupierat regnum ejus.

12 Et abtulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienavit se ab Alexandro, & manifestatae sunt inimicitie ejus.

13 Et intravit Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Egypti & Asiæ.

14 Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in Iocis illis.

15 Et audivit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugavit eum.

16 Et fugit Alexander in Arabiam, ut ibi protegeretur: rex autem Ptolemæus exaltatus est.

17 Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri, & misit Ptolemæo.

18 Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra castra.

19 Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20 In diebus illis congregavit Jonathas eos qui erant in Judæa, ut expugnarent arcem, quæ est in Jerusalem: & fecerunt contra eam machinas multas.

21 Et abierunt quidam qui oderant Gentem suam viti iniqui ad regem Demetrium, & renuntiaverunt ei quod Jonathas obsideret arcem.

22 Et ut audivit, iratus est: & statim venit ad Ptolemæidam, & scripsit Jonathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinatum.

23 Ut audivit autem Jonathas, iussit obsidere: & elegit de senioribus Israel, & de sacerdotibus, & dedit se periculo.

24 Et accepit aurum, & argentum, & vestem, & alia venia multa, & abiit ad regem Ptolemæidam, & invenit gratiam in conspectu ejus.

25 Et interpellabant adversus eum quidam iniqui ex gente sua.

26 Et fecit ei rex, sicut fecerant ei qui ante eum fuerant: & exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum,

27 Et statuit ei principatum sacerdotii, & quæcumque alia habuit prius pretiosa, & fecit eum principem amicorum.

28 Et postulavit Jonathas a rege, ut immu- nem faceret Judæam, & tres toparchias, & Samaritaniam, & confines ejus: & promisit ei talenta trecenta.

29 Et consentit rex: & scripsit Jonathæ epistolâs de his omnibus, hunc modum continentes:

30 REX Demetrius fratri Jonathæ salutem, & Genti Judæorum.

31 Exemplum epistolæ, quam scripsimus Latheni parenti nostro de vobis, misimus ad vos ut sciretis:

32 Rex Demetrius Latheni parenti salutem.

33 Genti Judæorum, amicis nostris, & conservantibus quæ justa sunt apud nos, decrevimus benefacere, propter benignitatem ipsorum, quam erga nos habent.

34 Statuimus ergo illis omnes fines Judææ, & tres civitates, Lydan, & Ramathan, quæ additæ sunt Judææ ex Samaria, & omnes confines earum, sequestrari omnibus sacrificantibus in Jerusalemis, pro his quæ ab eis prius accipiebat rex per singulos annos, & pro fructibus terræ & pomorum.

35 Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: & areas salinarum, & coronas quæ nobis deferebantur.

36 Omnia istis concedimus: & nihil horum irritum erit ex hoc, & in omne tempus.

37 Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Jonathæ, & ponatur in monte sancto, in loco celebri.

38 Et videns Demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus patrum ejus.

39 Tryphon autem erat quidam partium Alexandri prius: & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, & ivit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri:

40 Et assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui: & enuntiavit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum ejus adversus illum. Et mansit ibi diebus multis.

41 Et misit Jonathas ad Demetrium regem, ut egeret eos, qui in arce erant in Jerusalem, & qui in prædiis erant: quia impugnant Israel.

42 Et misit Demetrius ad Jonathan, dicens: Non hæc tantum faciam tibi, & Genti tuæ: sed gloria illustrabo te, & Gentem tuam, cum fuerit opportunum.

43 Nunc ergo recte feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.

44 Et misit ei Jonathas tria millia virorum fornum Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus est rex in adventu eorum.

45 Et convenerunt qui erant de civitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.

46 Et fugit rex in aulam: & occupaverunt qui erant de civitate, itinera civitatis, & cæperunt pugnare.

47 Et vocavit rex Judæos in auxilium, & convenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per civitatem:

48 Et occiderunt in illa die centum millia hominum, & succenderunt civitatem, & ceperunt spolia multa in die illa, & liberaverunt regem.

49 Et viderunt qui erant de civitate, quod obtinissent Judæi civitatem sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, & clamaverunt ad regem cum precibus, dicentes:

50 Da nobis dexteras, & cessent Judæi oppugnare nos & civitatem.

51 Et projecerunt arma sua, & fecerunt pacem, & glorificati sunt Judæi in conspectu regis, & in conspectu omnium qui erant in regno ejus, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Jerusalem habentes spolia multa.

52 Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu ejus.

53 Et mentitus est omnia quæcumque dixit, & abalienavit se a Jonathâ, & non retribuit ei secundum beneficia quæ sibi tribuerat, & vexabat eum valde.

54 Post hæc autem reversus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolefcentis, & regnavit, & imposuit sibi diademam.

55 Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos disperferat Demetrius, & pugnaverunt contra eum: & fugit, & terga vertit.

56 Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam:

57 Et scripsit Antiochus adolescens Jonathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor civitates, ut sis de amicis regis.

58 Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream:

59 Et Simonem fratrem ejus constituit ducem a terminis Tyri usque ad fines Ægypti.

60 Et exiit Jonathas, & perambulabat trans flumen civitatis: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorifice de civitate.

61 Et abiit inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ: & obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu civitatis, & prædatus est ea.

62 Et rogaverunt Gazenses Jonathan, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Jerusalem: & perambulavit regionem usque Damascum.

63 Et audivit Jonathas quod prævaricari sunt principes Demetrii in Cades, quæ est in Galilæa, cum exercitu multo, volentes eum removere a negotio regni:

64 Et occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam.

65 Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit eos.

66 Et postulerunt ab eo dexteras accipere, & dedit illis: & ejecit eos inde, & cepit civitatem, & posuit in ea præsidium.

67 Et Jonathas & castra ejus applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilaverunt in campo Afor.

68 Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex adverso.

69 Insidiæ vero exurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium.

70 Et fugerunt qui erant ex parte Jonathæ omnes, & nemo relictus est ex eis, nisi Malthathias filius Abshalomi, & Judas filius Calphi, principes militiae exercitus.

71 Et scidit Jonathas vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & oravit.

72 Et reversus est Jonathas ad eos in prælium, & convertit eos in fugam, & pugnaverunt.

73 Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reversi sunt ad eum, & insequabantur cum eo omnes usque Cades ad castra sua, & pervenerunt usque illuc.

74 Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reversus est Jonathas in Jerusalem.

CAPUT XII.

Jonathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renovat: principes Demetrii ipsum invadentes fugat: percussisque Arabibus ordinat edificare prœsidia in Judæa, & muros contra arcem in Jerusalem: sed a Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaida dolo captus est, omnesque qui cum eo erant, interfecit.

1 **ET** vidit Jonathas quia tempus eum juvat, & elegit viros, & misit eos Romam, statuere & renovare cum eis amicitiam:

2 Et ad Spartiatis, & ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam.

3 Et abierunt Romam, & intraverunt curiam, & dixerunt: Jonathas summus sacerdos, & Gens Judæorum miserunt nos, ut renovarem amicitiam, & societatem secundum pristinam.

4 Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Juda cum pace.

5 Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Jonathas Spartiatis:

6 **JONATHAS** summus sacerdos, & seniores Gentis, & sacerdotes, & reliquus populus Judæorum, Spartiatis fratribus salutem.

7 Jampridem missæ erant epistolæ ad Oniam summum sacerdotem, ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut rescriptum continet, quod subiectum est.

8 Et suscepit Onias virum, qui missus fuerat, cum honore: & accepit epistolas, in quibus significatur de societate & amicitia.

9 Nos, cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris,

10 Maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem, & amicitiam, ne forte alieni efficiamur a vobis: multa enim tempora transeerunt, ex quo misistis ad nos.

11 Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solemnibus, & ceteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis quæ offerimus, & in observationibus, sicut fas est & decet meminisse fratrum.

12 Lætamur itaque de gloria vestra.

13 Nos autem circumdederunt multas tribulationes, & multa prœlia, & impugnaverunt nos reges, qui sunt in circuitu nostro.

14 Nolimus ergo vobis molesti esse, neque ceteris focis & amicis nostris, in his prœliis.

15 Habuimus enim de cælo auxilium, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri.

16 Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Jafonis filium, & misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam & societatem pristinam.

17 Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, & salvent vos; & reddent vobis epistolas nostras de innovatione fraternitatis nostræ.

18 Et nunc beneficietis respondentes nobis ad hæc.

19 Et hoc est rescriptum epistolarum, quod miserat Onia:

20 Arius, rex Spartiatarum, Oniæ sacerdoti magno salutem.

21 Inventum est in scriptura de Spartiatis & Judæis, quoniam sunt fratres, & quod sunt de genere Abraham.

22 Et nunc ex quo hæc cognovimus, beneficietis scribentes nobis de pace vestra.

23 Sed & nos rescriptimus vobis: Pecora nostra, & possessiones nostræ, vestræ sunt; & vestræ, nostræ: mandavimus itaque hæc nuntiari vobis.

24 Et audivit Jonathas, quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra quam prius, pugnare adversus eum.

25 Et exiit ab Jerusalem, & occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spatium ut ingrederentur regionem ejus.

26 Et misit speculatores in castræorum: & reversi renuntiaverunt quod constituunt supervenire illis nocte.

27 Cum occidisset autem sol, præcepit Jonathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum.

28 Et audiverunt adversarii quod paratus est Jonathas cum suis in bello: & timerunt, & formidaverunt in corde suo: & accenderunt focos in castris suis.

29 Jonathas autem, & qui cum eo erant, non cognoverunt usque mane: videbant autem luminaria ardentia:

30 Et secutus est eos Jonathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum.

31 Et divertit Jonathas ad Arabas, qui vocantur Zabadaei, & percussit eos, & accepit spolia eorum.

32 Perjunxit, & venit Damascus, & perambulabat omnem regionem illam.

33 Simon autem exiit, & venit usque ad Aicalonem, & ad proxima prœsidia: & declinavit in Joppen, & occupavit eam.

34 (Audivit enim quod vellet præsidium tradere partibus Demetrii) & posuit ibi custodes ut custodirent eam.

35 Et reversus est Jonathas, & convocavit seniores populi, & cogitavit cum eis edificare præsidia in Judæa.

36 Et edificare muros in Jerusalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & civitatis, ut separaret eam a civitate, ut esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant.

37 Et convenerunt, ut edificarent civitatem: & cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparavit eum, qui vocatur Capheretha:

38 Et Simon edificavit Adia in Sephela, & munivit eam, & imposuit portas & feras.

39 Et cum cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diademata, & extendere manum in Antiochum regem:

40 Timens ne forte non permetteret eum Jonathas, sed pugnaret adversus eum, querebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.

41 Et exiit Jonathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan.

42 Et vidit Tryphon quia venit Jonathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, timuit.

43 Et excepit eum cum honore, & commendavit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis ut obedirent ei, sicut sibi.

44 Et dixit Jonathæ: Ut quid vexasti universum populum, cum bellum nobis non sit?

45 Et nunc remitte eos in domos suas: elege autem tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitum, & universos præpositos negotii, & conversos abibo: propterea enim veni.

46 Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Juda.

47 Restitit autem secum tria milia viro- rum: ex quibus remisit in Galileam duo milia, mille autem venerunt cum eo.

48 Ut autem intravit Ptolemaidam Jonathas, clausit portas civitatis Ptolemenses: & comprehenderunt eum: & omnes, qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.

49 Et misit Tryphon exercitum & equites in Galileam, & in campum magnum, ut perderent omnes socios Jonathæ.

50 At illi cum cognovissent quia comprehensus est Jonathas, & perierat, & omnes qui cum eo erant, horitati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium.

51 Et videntes hi qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt:

52 Illi autem venerunt omnes cum pace in terram Juda. Et planxerunt Jonathan, & eos qui cum ipso fuerant, valde: & luxit Israel lætæ magno.

53 Et quaesierunt omnes Gentes, quæ erant in circuitu eorum, contere e eos: dixerunt enim:

54 Non habent principem, & adjvantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPUT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Jonathæ misit peritiam a Tryphone pecuniam, una cum filiis Jonathæ, ad ejus redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepulchra ac desideria, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon vero, occiso Antiocho, regnum ejus invasit: & Simon, impetratis a rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnavit Gazaram, & arcem Jerusalem obrinuit: propter quod latum agunt festum, quod etiam quotannis apud Judæos agi præcipitur.

1 ET audivit Simon quod congregavit Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in terram Juda, & atteteret eam.

2 Videns enim in tremore populus est, & in timore, ascendit Jerusalem, & congregavit populum:

3 Et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei, fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus:

4 Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, & relictus sum ego solus.

5 Et nunc non mihi contingat parere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis.

6 Vindicabo itaque Gentem meam, & sancta, natos quoque nostros, & uxores: quia congregatæ sunt universæ Gentes contere nos inimicitia gratia.

7 Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos:

8 Et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux nosster loco Judæ & Jonathæ fratris tui:

9 Pugna prælium nostrum: & omnia, quæcumque dixeris nobis, faciemus.

10 Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Jerusalem, & munivit eam in gyro.

11 Et misit Jonatham filium Abshalomi, & cum eo exercitum novum, in Joppen: & ejecit his, qui erant in ea, remanit illic ipse.

12 Et movit Tryphon a Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Juda, & Jonathas cum eo in custodia.

13 Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

14 Et ut cognovit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Jonathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos,

15 Dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Jonathas in ratione regis, propter negotia quæ habuit, detinimus eum.

16 Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios ejus obfides, ut non dimissus fugiat a nobis, & remitteamus eum.

17 Et cognovit Simon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israel, dicentem:

18 Quia non misit ei argentum, & pueros, propterea perierat.

19 Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Jonathan.

20 Et post hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyraverunt per viam quæ ducit Ador: & Simon, & castra ejus ambulabant in omnem locum quocumque ibant.

21 Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.

22 Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim.

23 Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Jonathan & filios ejus illic.

24 Et convertit Tryphon, & abiit in terram suam.

25 Et misit Simon, & accepit ossa Jonathæ fratris sui, & sepelivit ea in Modin civitate patrum ejus.

26 Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, & luxerunt omnes dies multos.

27 Et ædificavit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum monumentum altum visum, lapide polito retro & ante:

28 Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri & matri, & quatuor fratribus:

29 Et his circumposuit columnas magnas 5 & super columnas arma, ad memoriam æternam: & juxta arma naves scilpas, quæ viderentur ab omnibus navigantibus mare.

30 Hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem.

31 Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adolefcente, dolo occidit eum.

32 Et regnavit loco ejus, & imposuit sibi diadema Asiæ, & fecit plagam magnam in terra.

33 Et ædificavit Simon præsidia Judææ, muniens ea turribus excelis, & muris magnis, & portis, & feris: & posuit alimenta in munitionibus.

34 Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem, ut faceret remissionem regionis: quia actus omnes Tryphonis perditionem fuerant gestis.

35 Et Demetrius rex ad verba ista respondit
 et scripsit epistolam talem:

36 REX Demetrius Simoni summo sacer-
 doti, & amico regum, & senioribus & Genti
 Judæorum, salutem.

37 Coronam auream, & bahem, quam mi-
 sistis, suscepimus: & parati sumus facere vo-
 biscum pacem marinam, & scribere præpositis
 regis remittere vobis quæ indulgimus.

38 Quaecumque enim constitutus, vobis con-
 stant. Munitiones, quas adificastis, vobis sint.

39 Remittimus quoque ignorantias, & pec-
 cata usque in hodiernum diem, & coronam
 quam debebatis: & si quid aliud erat tributa-
 rium in Jerusalem, jam non sit tributarium.

40 Et si qui ex vobis apti sunt conscribi in-
 ter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax.

41 Anno centesimo septuagesimo ablatum est
 jugum Gentium ab Israel.

42 Et cepit populus Israel scribere in tabu-
 lis & gestis publicis, anno primo sub Simone
 summo sacerdote, magno duce, & principe
 Judæorum.

43 In diebus illis applicuit Simon ad Ga-
 zam, & circumdedit eam castris, & fecit machi-
 nas, & applicuit ad civitatem, & percussit
 turrim unam, & comprehendit eam.

44 Et eruperant qui erant intra machinam
 in civitatem: & factus est motus magnus in
 civitate.

45 Et ascenderunt qui erant in civitate,
 cum uxoribus & filiis supra murum, scissis
 tunicis suis, & clamaverunt voce magna, pos-
 tulantes a Simone dextram sibi dari.

46 Et dixerunt: Non nobis reddas secundum
 malitias nostras, sed secundum misericordias
 tuas.

47 Et flexus Simon, non debellavit eos: e-
 jecit tamen eos de civitate, & mundavit aedes
 in quibus fuerant simulacra, & tunc intravit
 in eam cum hymnis benedicens Dominum.

48 Et ejecta ab ea omni immunditia, collo-
 cavit in ea viros qui legem facerent: & mu-
 nivit eam, & fecit sibi habitationem.

49 Qui autem erant in arce Jerusalem,
 prohibebantur egredi & ingredi regionem, &
 emere, ac vendere: & esurierunt valde, &
 multi ex eis fame perierunt.

50 Et clamaverunt ad Simonem ut dexteras
 acciperent: & dedit illis: & ejecit eos inde, &
 mundavit arcem a contaminationibus.

51 Et intraverunt in eam tertia & vigesima
 die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo
 primo, cum laude, & ramis palmarum,
 & cinyris, & cymbalis, & nabilis, & hymnis,
 & canticis, quia contritus est inimicus ma-
 gnus ex Israel.

52 Et constituit ut omnibus annis agerentur
 dies hi cum læticia.

53 Et munivit ontem templi, qui erat secus
 arcem, & habitavit ibi ipse, & qui cum eo erant.

54 Et vidit Simon Joannem filium suum, quod
 fortis prælii vir esset: & posuit eum ducentum
 virtutum universarum: & habitavit in Gazais.

CAPUT XIV.

*Demetrio a duce Arsaces devicto & capto,
 Simon cum suo populo magna pace fruatur:
 ad quem missa sunt litteræ renovari fede-
 ris a Spartianis & Romanis cum maxima
 laude Simonis, qui Romanis clypeum au-
 reum mmarum mille miserat.*

1 ANNO centesimo septuagesimo secundo
 congregavit rex Demetrius exercitum
 suum, & abiit in Mediam ad contrahenda sibi
 auxilia, ut expugnaret Tryphonem.

2 Et audivit Arsaces rex Persidis & Mediæ,
 quia intravit Demetrius confines suos, & mi-
 sit unum de principibus suis ut comprehen-
 deret eum vivum, & adduceret eum ad se.

3 Et abiit, & percussit castra Demetrii: &
 comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem,
 & posuit eum in custodiam.

4 Et siluit omnis terra Juda omnibus diebus
 Simonis, & quævis bona Genti suæ: & pla-
 cuit illis potestas ejus, & gloria ejus, omni-
 bus diebus.

5 Et cum omni gloria sua accepit Joppen
 in portum, & fecit introitum in insulis mar-
 tis.

6 Et dilatavit fines Gentis suæ, & obtinuit
 regionem.

7 Et congregavit captivitatē multam, &
 dominatus est Gazaræ, & Beshuræ, & arci:
 & abstulit immunditias ex ea, & non erat qui
 resisteret ei.

8 Et unusquisque colebat terram suam cum
 pace: & terra Juda dabat fructus suos, & li-
 gna camporum fructum suum.

9 Seniores in plateis sedebant omnes, & de
 bonis terræ tractabant, & juvenes inducebant
 se gloriam & stolas belli.

10 Et civitatibus tribuebat alimonias, &
 constituebat eas ut essent vasa munitionis,
 quosvisque nominatum est nomen gloriæ ejus
 usque ad extremum terræ.

11 Fecit pacem super terram, & lætans est
 Israel lætitia magna.

12 Et sedet unusquisque sub vite sua, & sub
 ficulnea sua: & non erat qui eos terreret.

13 Defecit impugnans eos super terram: res-
 gregati sunt in diebus illis.

14 Et confirmavit omnes humiles populi sui
 & legem exquisivit, & abstulit omnem in-
 iquum & malum:

15 Sancta glorificavit, & multiplicavit vasa
 sanctorum.

16 Et audium est Romæ quia defunctus es-
 set Jonathas, & usque in Spartias: & con-
 tristati sunt valde.

17 Ut audierunt autem quod Simon frater
 ejus factus esset summus sacerdos loco ejus,
 & ipse obtineret omnem regionem, & civita-
 tes in ea:

18 Scripserunt ad eum in tabulis æreis, ut
 renovarent amicitias & societatem, quam fe-
 cerant cum Juda, & cum Jonatha fratribus
 ejus.

19 Et lætæ sunt in conspectu ecclesiæ in Je-
 rusalem. Et hoc exemplum epistolarum, quas
 Spartias miserunt.

20 SPARTIANORUM principes, &
 civitates, Simoni Sacerdoti magno, & senio-
 ribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Ju-
 dæorum, fratibus, salutem.

21 Legati, qui missi sunt ad populum nos-
 trum, nunciaverunt nobis de vestra gloria, &
 honore, ac læticia: & gavisi sumus in introi-
 tu eorum.

22 Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in
 conciliis populi, sic: Numenius Antiochi, &
 Antipater Jafonis filius, legati Judæorum,
 venerunt ad nos, renovantes nobiscum amici-
 tiam pristinam.

23 Et placuit populo excipere viros glorio-
 se, & ponere exemplum sermionum eorum in
 segregatis populii libris, ut sit ad memoriam
 populo Spartiarum. Exemplum autem horum
 scripsimus Simoni magno sacerdoti.

24 Post hæc autem misit Simon Numenium
 Romanum, habentem clypeum aureum mag-
 num, pondo mmarum mille, ad statendam
 cum eis societatem. Cum autem audisset po-
 pulus Romanus

25 Seniores istos, dixerunt: Quam gratiarum: Simonem reddens Simoni, & filius ejus: 26 Restitit enim ipse fratres suos, & expugnavit inimicos Israel ab eis: & stauerunt ei libertatem: & descripserunt in tabulis aereis, & posuerunt in titulis in monte Sion.

27 Et hoc est exemplum scripturae: OCTAVA decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel.

28 In conuentu magno sacerdotum, & populi, & principum Gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt haec: Quoniam frequenter facta sunt praedia in regione nostra.

29 Simon autem Mathathiae filius ex filiis Jario, & fratres ejus dederunt se periculo, & resisterunt adversariis Gentis suae, ut starent sancta ipsorum, & lex: & gloria magna glorificauerunt Gentem suam.

30 Et congregavit Jonathas Gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum.

31 Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum.

32 Tunc restitit Simon, & pugnavit pro Gente sua, & erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis Gentis suae, & dedit illis stipendia:

33 Et munivit civitates Judae, & Bethsuram, quae erat in sinibus Judae, ubi erant arma hostium antea: & posuit illic praesidium viros Judaeos.

34 Et Joppen munivit, quae erat ad mare: & Gazaram, quae est in sinibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocavit illic Judaeos: & quaecumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

35 Et vidit populus actum Simonis, & gloriam quam cogitabat facere Gentis suae, & posuerant eum ducem suum, & principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat haec omnia, & justitiam, & fidem, quam conservavit Gentis suae, & exquirit omni modo exaltare populum suum.

36 Et in diebus ejus prosperatum est in manibus ejus, ut tollerentur Gentes de regione ipsorum, & qui in civitate David erant in Jerusalem, in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia haec: in circuitu sanctorum sunt, & interebant plagam magnam castrati:

37 Et collocavit in ea viros Judaeos ad tutamentum regionis, & civitatis, & exaltavit muros Jerusalem.

38 Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39 Secundum haec fecit eum amicum suum, & glorificavit eum gloria magna.

40 Audivit enim quod appellati sunt Judaei a Romanis amici, & socii, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriose:

41 Et quia Judaei, & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in aeternum, donec surgat propheta fidelis:

42 Et ut sit super eos dux, & ut cura esset illi pro sanctis, & ut constitueret praepositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super praedia:

43 Et cura sit illi de sanctis: & ut audiat ab omnibus, & scribantur in nomine ejus omnes conscriptiones in regione, & ut operiatur purpura, & auro:

44 Et ne liceat ulli ex populo, & ex sacerdotibus, irritum facere aliquid horum, & contradicere his quae ab eo dicuntur, aut con-

vocare conuentum in regione sine ipso: & venire purpura, & uti fibula aurea.

45 Qui autem fecerit extra haec, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46 Et complacuit omni populo statim Simone, & sic est secundum verba ista.

47 Et suscepit Simon, & placuit ei ut summus sacerdos fungeretur, & esset dux & princeps Gentis Judaeorum, & sacerdotum, & praeslet omnibus.

48 Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis aereis, & ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri:

49 Exemplum autem eorum ponere in aeterno, ut habeat Simon, & filii ejus.

CAPUT XV.

Antiochus Demetrii filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani foederati sibi Judaeos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum a Simone militum auxilium vocat, mittitque ad eum Atheniensem qui multa tanquam debita reposcat: & Simoni responsa accepto, constitit adversus eum Cendebum ducenti exercitus, ipse vero Tryphonem persequitur.

ET misit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insinibus maris Simoni sacerdoti, & principi Gentis Judaeorum, & universae Genti:

1 Et erant continentes hunc modum: REF. Antiochus Simoni sacerdoti magno, & Genti Judaeorum, salutem.

2 Quoniam quidem pestilentes obtulerunt regnum patrum nostrorum, volo autem veni- care regnum, & restituere illud sicut erat antea: & electam feci mulitudinei exercitus, & feci naves bellicas.

3 Volo autem procedere per regionem, ut ulciscar in eos, qui contempserunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno meo.

4 Nunc ergo statim tibi omnes oblationes, quas remisit tibi ante me omnes reges, & quaecumque alia dona remisit tibi:

5 Et permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua:

6 Jerusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma quae fabricata sunt, & praedia quae construxisti, quae tenes, maneat tibi.

7 Et omne debitum regis, & quae futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi.

8 Cum autem obtulerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & Gentem tuam, & templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.

9 Audo centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram partum suorum, & convehent ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum Tryphone.

10 Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.

11 Sciebat enim quod congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.

12 Et applicuit Antiochus super Doram centum viginti millibus virorum belligeratorum, & octo millibus equitum:

13 Et circumvit civitatem, & naves a mari accesserunt: & vexabant civitatem a terra & mari, & neminem sinebat ingredi vel egredi.

15 Venit autem Numenius; & qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebantur hæc:

16 LUCIUS consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem.

17 Legati Judæorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam & societatem; missi a Simone principe Sacerdotum, & populo Judæorum.

18 Atulerunt autem & clypeum aureum minarum mille.

19 Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, & civitates eorum, & regiones eorum: & ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos.

20 Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

21 Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem suam.

22 Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Arsalo, & Ariarathi, & Arsaci,

23 Et in omnes regiones: & Lampfaci, & Spartiatis, & in Delum, & in Myndum, & in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, & in Pamphyliam, & in Lyciam, & in Alycarnassum, & in Coos, & in Siden, & in Aradon, & in Rhodom, & in Phasfidem, & in Corynyam, & Gnidum, & Cyprium, & Cyrenen.

24 Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, & populo Judæorum.

25 Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundo, admoventis ei semper manus, & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne pederet.

26 Et misit ad eum Simon duo millia viro- rum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, & vasa copiosa:

27 Et noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ factus est cum eo antea, & alienavit se ab eo.

28 Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Joppen, & Gazaram, & arcem quæ est in Jerusalem, civitates regni mei:

29 Fines earum desolatis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo.

30 Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis; & tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Judææ.

31 Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminii, quod exterminastis, & tributorum civitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos.

32 Et venit Athenobius amicus regis in Jerusalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro & argento, & apparatus copiosum: & obstupuit: & retulit ei verba Regis.

33 Et respondit ei Simon, & dixit ei: Neque alienam terram sumptimus, neque aliena detinemus: sed hereditatem patrum nostrorum, quæ injuste ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.

34 Nos vero tempus habentes, vindicamus hereditatem patrum nostrorum.

35 Nam de Joppe & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horum damus talenta æorum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

36 Reversus autem cum ira ad regem, renuntiavit ei verba ista, & gloriam Simonis, & universa quæ vidit: & iratus est rex ira magna.

37 Tryphon autem fugit navi in Orthosia.

38 Et constituit rex Cendebeum ducem maritimum, & exercitum peditem & equitum dedit illi.

39 Et mandavit illi movere castra contra faciem Judææ: & mandavit ei edificare Gedomem, & obstruere portas civitatis, & debellare populum. Rex autem persequatur Tryphonem.

40 Et pervenit Cendebeus Iamnam, & cepit irritare plebem, & conculcare Judæam, & captivare populum, & interficere, & edificare Gedomem.

41 Et collocavit illic equites, & exercitum: ut egressi perambularent viam Judææ, sicut constituit ei rex.

CAPUT XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filiis suis Juda & Joanne adversus Cendebeum: quo devicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos convivio socerum ejusque filios Martham & Judam dolo interfecit, ut ita Judææ provincias obtineret: porro nuntii quos ad Joannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo intercepti, & Joannes patri in summo sacerdotio successit.

1 ET ascendit Joannes de Gazaris, & nuntiavit Simoni patri suo quæ fecit Cendebeus in populo ipsorum.

2 Et vocavit Simon duos filios seniores, Judam & Joannem, & ait illis: Ego, & fratres mei, & domus patris mei, expugnabimus hostes Israel ab adolescentia usque in hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquoties.

3 Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratres mei, & egressi pugnate pro Gente nostra: auxilium vero de celo vobiscum sit.

4 Et elegit de regione viginti millia viro- rum belligerorum, & equites; & profecti sunt ad Cendebeum: & dormierunt in Modin.

5 Et surrexerunt mane, & abierunt in campum: & ecce exercitus copiosus in obvium illis peditem, & equitum, & fluvius torrens erat inter medium ipsorum.

6 Et admovit castra contra faciem eorum ipse, & populus ejus, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, & transfretavit primus: & viderunt eum viri, & transierunt post eum.

7 Et divisit populum, & equites in medio peditem: erat autem equitatus adversariorum copiosus nimis.

8 Et exclamaverunt sacris tubis, & in fugam conversus est Cendebeus, & castra ejus: & ceciderunt ex eis multi vulnerati, residui autem in munitionem fugerunt.

9 Tunc vulneratus est Judas frater Joannis, Joannes autem infectus est eos, donec venit Cedronem, quam edificavit:

10 Et fugerunt usque ad turres, quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia viro- rum, & reversus est in Judæam in pace.

11 Et Ptolemæus filius Anobi constitutus erat dux in campo Jericho, & habebat argentum & aurum multum.

12 Erat enim gener summi sacerdotis.

13 Et exaltatum est cor ejus, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum adversus Simonem, & filios ejus, ut tolleret eos.

14 Simon autem, perambulans civitates quæ erant in regione Judææ, & solitudinem gerens earum, descendit in Jericho ipse, & Mathathias filius ejus, & Judas, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo: hic est mensis Sabbath.

15 Et suscepit eos filius Aboli in munitionem, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam edificavit: & fecit eis convivium magnum, & abscondit illis viros.

16 Et cum inebriatus esset Simon, & filii ejus, surrexit Prolemaus cum suis, & suspulerunt arma sua, & intraverunt in convivium, & occiderunt eum, & duos filios ejus, & quosdam pueros ejus.

17 Et fecit deceptionem magnam in Israel, & reddidit mala pro bonis.

18 Et scripsit hæc Prolemaus, & misit regi, ut mitteret ei exercitum in auxilium, &

traderet ei regionem, & civitates eorum, & tributa.

19 Et misit alios in Gazaram tollere Joannem: & tribunis misit epistolas, ut venirent ad se, & daret eis argentum & aurum, & dona.

20 Et alios misit occupare Jerusalem, & montem templi.

21 Et præcurrens quidam, nuntiavit Joanni in Gazara, quia perierat pater ejus, & fratres ejus, & quia misit te quoque interfici.

22 Ut audivit autem, vehementer expavit: & comprehendit viros, qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognovit enim quia quærebant eum perdere.

23 Et cetera sermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & edificii murorum quos extruxit, & rerum gestarum ejus:

24 Ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotii ejus, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

LIBER SECUNDUS MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

Judæi habitantes Jerusalemis scribunt Judæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum, que in Perside contigerat, gratius Deo agentes, & hortantes ut celebrent diem scenopægiæ & diem dati ignis post reductionem captivitatis: cuius rei narratur hic historia, & oratio Nehemia.

PATRIBUS, qui sunt per Ægyptum, Judæis, salutem dicunt fratres, qui sunt in Jerusalemis, Judæi, & qui in regione Judææ, & pacem bonam.

Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui, quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Jacob, servorum suorum fidelium:

Et det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem, corde magno, & animo volenti.

4 Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.

5 Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo.

6 Et nunc hic sumus orantes pro vobis.

7 Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Judæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu, qui supervenit nobis in illis annis, ex quo recessit Jason a sancta terra, & a regno.

8 Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & oravimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium, & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes.

9 Et nunc frequentate dies scenopægiæ mensis Casleu.

10 Anno centesimo octogesimo octavo, populus, qui est Jerusalemis, & in Judæa, Semanisque & Judas, Aristolulo magistro Ptolemæi regis, qui est de genere christorum sacerdotum, & his, qui in Ægypto sunt, Judæis, salutem & sanietatem.

11 De magnis periculis a Deo liberati, magnifice gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus.

12 Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnaverunt contra nos, & sanctam civitatem.

13 Nam cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso inmensus exercitus, cecidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ.

14 Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

15 Cumque proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clausit templum.

16 Cum intrasset Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percuf-

serunt ducem & eos qui cum eo erant, & disverserunt membratim, & capibus amputatis foras projecerunt.

17 Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18 Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: ut & vos quoque agatis diem scenopægiæ, & diem ignis qui datus est, quando Nehemias edificavit templo & altari obtulit sacrificia.

19 Nam cum in Persidem ducerentur patres nostri: sacerdores, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat puteus altus & siccus, & in eo contutari sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus.

20 Cum autem præterissent anni multi, & placuit Deo ut mitteretur Nehemias a rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam.

21 Et iussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, que imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & que erant superposita.

22 Utque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol resulset, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

23 Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Jonathan inchoante, ceteris autem respondentibus.

24 Et Nehemias erat oratio. hunc habens modum: DOMINE Deus omnium creator, terribilis & fortis, iustus & misericors, qui solus es bonus rex,

25 Solus præstans, solus iustus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos:

26 Accipe sacrificium pro universo populo tuo Israel, & custodi partem tuam, & sanctifica.

27 Congrega dispersionem nostram, libera eos qui serviunt Gentibus, & contempnos & abominatos respice: ut sciant Gentiles quia tu es Deus noster.

28 Afflige opprimentes nos, & contumeliam, facientes in superbia.

29 Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, utquequo consumptum esset sacrificium.

31 Cum autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides majores perfundi.

32 Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod resulset ab altari, consumpta est.

33 Ut vero manifestata est res, renunciatum est regi Persiarum, quod in loco, in quo ignem absconderant hi qui transire fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia.

† Deut.
30. 3. 5.
Infra
2. 18.

34 Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quod factum erat.

35 Et cum probasset, sacerdotibus donavit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis.

36 Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAPUT II.

Jeremias sub Babylonicam captivitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensis, ut ibi essent usque ad populi reditum ex captivitate Babylonica: quadam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Jude Machabai & fratrum ejus, de quo quinque saloni volumina in unum hunc librum contrahuntur.

1 **I**nvenitur autem in descriptionibus Jeremie prophete, quod iussit eos ignem accipere qui transmigrabant: ut significatum est, & ut mandavit transmigrationis.

2 Et dedit illis legem ne obliviscerentur præcepta Domini, & ut non errarent mentibus videntes simulacra, aurea & argentea, & ornamenta eorum.

3 Et alia huiusmodi dicens, hortabatur ne legem amoverent a corde suo.

4 Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam iussit propheta divino responso ad fe facto comitari secum, usquequo exiit in montem, † in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hereditatem.

5 Et veniens ibi Jeremias invenit locum speluncæ: & tabernaculum, & arcam; & altare incensis intulit illuc, & ostium obstruxit.

6 Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: & non potuerunt invenire.

7 Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat.

8 Et tunc Dominus ostendit hæc, & apparuit majestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, & † sicut cum Salomon periiit ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.

9 Magnificus etenim sapientiam tractabat: & ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis & consummationis templi.

10 Sicut & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de caelo, & consumpsit holocaustum, sic † & Salomon oravit, & descendit ignis de caelo, & consumpsit holocaustum.

11 Et dixit Moyses, † eo quod non sit comestum quod erat pro peccato, consumptum est.

12 Similiter & Salomon octo diebus celebravit dedicationem.

13 Interabantur autem in descriptionibus & commentariis Nehemias hæc eadem: & ut construens Bibliothecam congregavit de regionibus libros, & Prophetarum, & David, & epistolas Regum, & de donariis.

14 Similiter autem & Judas ea, quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos.

15 Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

16 Acturi itaque purificationem scripsimus

vobis: bene ergo facietis, si egeritis hos dies.

17 Deus autem, qui liberavit populum suum, & reddidit hereditatem omnibus, & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem.

18 † Sicut promisit in lege, speramus quod cito nostri miseretur, & congregabit de sub caelo in locum sanctum.

19 Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgavit.

20 De Juda vero Machabæo, & fratribus ejus, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione;

21 Sed & de præliis, quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem;

22 Et de illuminationibus quæ de caelo factæ sunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fecerunt, ita ut universon regionem, cum pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent;

23 Et famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & civitatem liberarent, & leges, quæ abolitæ erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis:

24 Itemque ab Iasone Cyrenæo quinque libris comprehensa, tentavimus nos unum volumine breviate.

25 Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus asgredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,

26 Curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosis vero, ut facilius possint memoria commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur.

27 Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus brevianti causa suscepimus, non facilem laborem, immo vero negotium plenum vigiliarum & sudoris assumpsimus,

28 Sicut hi qui præparant convivium, & querunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.

29 Veritatem quidem de singulis, auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes.

30 Sicut enim novæ domus architecto de universa structura curandum est: ei vero qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis.

31 Etenim intellectum colligere, & ordinare sermonem, & curiosius partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori:

32 Brevitatem vero dictionis sectari, & executiones rerum vitare, brevianti concedendum est.

33 Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantum dixisse sufficiat: tultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

CAPUT III.

Simon templi præpositus thesaurus ejus Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus a rege Heliodorus, post suas judæorum orationes, a Deo percussus, sed Onia pontificis sacrificio ac precibus liberatur, altissime Deo & Onia gratias, narrat regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

1 **I**citur cum sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur, propter Oniam pontificis pietatem, & animos odio habentes mala,

2 Fiebat ut & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent:

3 Ita ut Selencus Asia rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

4. Simon autem de tribu Benjamin præpositus templi constitutus, contendebat, obstitente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in civitate moliri.

5. Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsæ filium, qui eo tempore erat dux Cœleſyriæ & Phœnicis:

6. Et nuntiavit ei, pecuniis innumerabilibus plenum esse ærarium Ierosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere univêrsa.

7. Cumque renulisset ad regem Apollonius de pecuniis quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia eius, misit cum mandatis, ut prædicat pecuniam transportaret.

8. Statimque Heliodorus iter est aggressus, fræcie quidem quasi per Cœleſyriam & Phœnicen civitates esse peragraturus, revera autem regis propositum perfecturus.

9. Sed, cum venisset Ierosolymam, & benigne a summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato iudicio pecuniarum: & cuius rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si vere hæc ita essent.

10. Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & vidualia viduarum & pupillorum:

11. Quædam vero esse Hircani Tobiz viri valde eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: univêrsa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta.

12. Decipi vero eos, qui credidissent loco & templo, quod per univêrsam mundum honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omnino impossibile esse.

13. At ille pro his quæ habebat in manibus a rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda.

14. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica vero per univêrsam civitatem erat trepidatio.

15. Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotibus iactaverunt se, & invocabant de cælo eum, qui de depositis legem posuit, ut his, qui deposuerant ea, salva custodiret.

16. Jam vero qui videbat summi sacerdotis vitium, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus, declarabat internum animi dolorem.

17. Circumsusa enim erat mæsticia quedam viro, & horror corporis, pro quem manifestus aspicientibus dolor cordis ejus efficiebatur.

18. Alii etiam præteritum de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quod in contemptum locus esset venturus.

19. Accinctæque mulieres citicis pectus, per plateas confluebant: sed & virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, alias autem ad muros, quædam vero per fenestras aspicebant:

20. Univêrsa autem protentes manus in cælum, deprecabantur.

21. Erat enim misera commixta multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio.

22. Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi, his qui cœdiderant, cum omni integritate conservarentur.

23. Heliodorus autem, quod decreverat, perficere eodem loco ipse cum satellitibus citica ærarium præfens.

24. Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam, ira ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, mentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem converterentur.

25. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens fessorem, optimis operimentis adornatus: & isque cum impetu Heliodoro

priores calcas elisit: qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26. Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27. Subito autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, arque in sella gestatoria positum eiecerunt.

28. Et is, qui cum militibus cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29. Et ille quidem per divinam virtutem jacebat murus, arque omni spe & salute privatus.

30. Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: & templum, quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & læticia impletum est.

31. Tunc vero ex amicis Heliodori qui iam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32. Considerans autem summus sacerdos, ne forte rex suspicaretur malitiam aliquam ex Judæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutare.

33. Cumque summus sacerdos exoraret, fidem juvenes eidem vestibus amicti, altantes Heliodoro, dixerunt: Onia sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit.

34. Tu autem a Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt.

35. Heliodorus autem, hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit, & Onia gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem.

36. Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei.

37. Cum autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adiacere semel Ierosolymam mitti, ait:

38. Si quæra habes hostem, aut regni tui infideliorem, mittere illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eo quod in loco sit vere Dei quedam virtus.

39. Nam ipse, qui habet in cælis habitationem, visitator & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40. Igitur de Heliodoro, & ærarii custodia, ita res se habet.

CAPUT IV.

Onias ab Simonis detractione ad Seleucum concessit: cuius pontificatum ambiens frater ejus Jason, promisit regi plurima talenta; accepioque pontificatu omnem Dei cultum pervexit; quem pontificatu privati curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lyſimachus: Onias cum Menelaum de sacrificio argueret, illius suâsu ab Andronico perimitur; propter quod jussu Antiochi in eodem loco Andronicus invenitur: Lyſimacho a populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus dominis absolvitur, occisus innocentibus ejus accusatoribus.

1. Simon autem prædictis pecuniarum & patriæ delator, male loquebatur de Onia, quamquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset incensor malorum:

2 Provisoremque civitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat infidelitatem regni dicere.

3 Sed, cum inimicitie in tantum procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent:

4 Considerans Onias periculum contentio- nis, & Apollonium in sinire, ut ipse ducem Cœlesyriæ & Phœnicis, ad augendam mali- tiam Simonis, ad regem se contulit,

5 Non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universæ multitudinis considerans.

6 Videbat enim sine regali providentia impos- sibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare a hostilitate sua.

7 Sed post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis ap- pellabatur, ambiebat Jason fratrem Onis sum- mum sacerdotium:

8 Adito regem, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex redditibus aliis ta- lanta octoginta,

9 Super hæc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati ejus concederetur gymnasium & ephebias sibi constituere, & eos, qui in Jerosolymis erant, Antiochenos scribere.

10 Quod cum rex annuisset, & obtinisset principatum, statim ad gentilem ritum con- tributes suos transferre cepit.

11 Et amoris his, quæ humanitatis causa Judæis a regibus fuerant constituta, per Joannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione legitima, civium jura destitutus, prava insti- tuta sanciebat.

12 Etenim ausus est sub ipsa arce gymna- sium constituere, & optimos quoque ephe- borum in Iupanaribus ponere.

13 Erat autem hoc non iniurium, sed incre- mentum quoddam, & profectus gentilis & alienigenæ conversationis, propter impij & non sacerdotis Jasonis nefarium & inauditum scelus:

14 Ita ut sacerdotes jam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis, festinant participes fieri palæstræ, & præbitionis ejus injustæ, & in exercitiis disci.

15 Et patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur:

16 Quam gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes & peremptores habuerant.

17 In leges enim divinas impie agere im- pune non cedit: sed hoc tempus sequens de- clarabit.

18 Cum autem quinquennalis agon Tyri ce- lebraretur, & rex præsens esset,

19 Misit Jason facinorosus ab Jerosolymis viros peccatores, portantes argenti didrach- mas trecentas in sacrificium Herculis: quas postulare videntur hi qui asportaverant ne in sacri- ficiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20 Sed hæc oblatae sunt quidem ab eo, qui miserat, in sacrificium Herculis: propter præsentem autem datæ sunt in fabricam na- vim triremiam.

21 Misso autem in Aegyptum Apollonio Mæ- thei filio, propter primates Ptolemæi Philo- metoris regis, cum cognovisset Antiochus alien- num se a negotiis regni esse cum, propriis utili- tatis consulens, profectus inde venit Jop- pen, & inde Jerosolymam.

22 Et magnifice ab Jafone & civitate susce- ptus, cum secularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde in Phœnicen exercitum convertit.

23 Et post triennii tempus misit Jason Menelaum, supradicti Simonis fratrem, portan- tem pecunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaratum.

24 Ac ille commendatus regi, cum magni- ficasset faciem potestatis ejus, in semetipsum revertisse summum sacerdotium, superponens Jasoni talenta argenti trecenta.

25 Acceptisque a rege mandatis venit, ni- hil quidem habens dignum sacerdotiæ: ani- mos vero crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens.

26 Et Jason quidem, cui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptor profugus in Am- manitem expulsus est: restitorem.

27 Menelaus autem principatum quidem ob- tenuit: de pecuniis vero regi promissis, nihil agebat, cum exactorem faceret Softratus, qui arci erat præpositus:

28 (Nam ad hunc exactio vestigalium per- tinebat) quam ob causam utrique ad regem sunt evocati.

29 Et Menelaus amotus est a sacerdotio, succedente Lyfimacho fratre suo: Softratus au- tem prælatus est Cypris.

30 Et cum hæc agerentur, contigit, Thar- sensis & Mallotæ seditionem movere, eo quod Antiochi regi concubinae dono essent dari.

31 Festinanter itaque rex venit sedare il- los, relicto suscepto uno ex comitibus suis Andronico.

32 Ratus autem Menelaus accepit: se tem- plo opportunum, aurea quædam vasa et tem- plo furatus donavit Andronico, & alia ven- diderat Tyri, & per vicinas civitates.

33 Quod cum certissime cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem.

34 Unde Menelaus accedens ad Androni- cum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, & datis dextris cum jurjurando (quamvis esset ei suspectus) fuisset de asylo procedere, statim cum peremisset, non veritus justitiam.

35 Ob quam causam non solum Judæi, sed aliæ quoque nationes indignabantur, & mole- ste ferebant de necesse tanti viri iniusta.

36 Sed regressum regem de Ciliciae locis, adierunt Judæi apud Antiochiam, simul & Græci, conquerentes de iniqua necesse Onie.

37 Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem, & modestiam.

38 Accensisque animis, Andronicum pur- pura exutum, per totam civitatem subit circumduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegium vice pri- vari. Domino illi condignam retribuente pec- nam.

39 Multis autem sacrilegiis in templo a Ly- fimacho commissis Menelai consilio, & di- vulgata fama, congregata est multitudo ad- versum Lyfimachum, multo jam antea expo- rato.

40 Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lyfimachus armatis fere tribus millibus iniquis manibus uti cepit, duce quodam tyranno, ætate pariter & dementia profecto.

41 Sed, ut intellexerunt conatum Lyfima- chi, alii lapides alii fustes validos arripere: quidam vero cinerem in Lyfimachum jacere.

42 Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes vero in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ararium interfecerunt.

43 De his ergo cepit iudicium adversus Menelaum agitari.

44 Et cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri a senioribus.

45 Et cum superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46 Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit, & deduxit a sententia.

47 Et Menelaum quidem universæ malitiæ reum criminibus absolvit: miseros autem, qui, etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnavit.

48 Cito ergo injustam penam dederunt, qui pro civitate, & populo, & sacris vasis, causam persecuti sunt.

49 Quam ob rem Tyrii quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.

50 Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

CAPUT V.

Armatus exercitus, ipsorumque congressiones Ierosolymis in aere quadraginta diebus conspicitur: Iason Ierosolymam invadens, & cives crudeliter trucidans, apud externos misere moritur: Antiochus, innumeris in Ierosolymam trucidatis, vinctis ac venundatis, templum spoliat: & discedens, reliquit crudeliter prepositos qui populum affligant: rursusque misso duce Apollonio plurimos interficit: Judas vero Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

1 Eodem tempore Antiochus secundam profectionem paravit in Ægyptum.

2 Contigit autem per universam Ierosolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastis, quasi cohortes, armatos.

3 Et cursus eorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum iactus, & aurorum armorum splendorem, omnisque generis loricatorum.

4 Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti.

5 Sed cum falsus rumor exisset, tamquam vita excessisset Antiochus, assumptis Iason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem: & civibus ad murum convolantibus, ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem.

6 Iason vero non parcebat in cæde civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non civium se trophæa capturum.

7 Et principatum quidem non obtinuit, finem vero insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterum abiit in Ammaniten.

8 Ad ultimum, in exitium sui conclusus ab Aera Arabum tyranno, fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum & execrabilis, ut patriæ & civium hostis, in Ægyptum extrusus est.

9 Et qui multos de patria sua expulerat, peregre perit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus.

10 Et qui insepultos multos abiecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abiecit, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

11 His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Judæos: & ob hoc profectus ex Ægypto effertis animis, civitatem quidem armis cepit.

12 Iussit autem militibus interficere, nec parcere occurrentibus, & per domos ascendentes trucidare.

13 Fiebant ergo cædes juvenum ac seniorum, & mulierum & natorum exterminia, virginumque & parvulorum neces.

14 Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venundati.

15 Sed nec ista sufficit: ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius, Menelaus ductore, qui legum & patriæ fuit proditor.

16 Et scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab aliis regibus & civitatibus erant posita ad ornatum loci, & gloriam, contractabat indigne, & contaminabat.

17 Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat, quod propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio.

18 Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, † sicut Heliodorus, qui missus est a Seleuco rege ad expoliandum ararium, etiam hic statim adveniens flagellatus, & repulsus utriusque fuisset ab audacia.

19 Verum non propter locum, gentem; sed propter gentem locum Deus elegit.

20 Ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum: postea autem fiet socius honorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

21 Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis velociter Antiochiam regressus est, exitimans se præ superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.

22 Reliquæ autem & præpositos ad affligendam gentem: Ierosolymis quidem Philip-pum genere Phrygem, moribus crudeliorum eo ipso, a quo constitutus est.

23 In Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui gratius quam ceteri imminebant civibus.

24 Cumque appositus esset contra Judæos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac juvenes vendere.

25 Qui cum venisset Ierosolymam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: & tunc feriatis Judæis, arma capere suis præcepit.

26 Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidavit: & civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27 Judas autem Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fani cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent conquinacionis.

† Supr. 3. 25. 27.

C A P U T VI.

Per duce[m] a rege missum Judæi a lege Dei arcen[tur], templumque sanctissime profanantur, & Judæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum supplicium eo quod filios suos circumcidissent; sabbatum celebrantes concremantur: ostenduntur tamen hac afflictio[n]e non esse Dei deserventis, sed suis corripientis: egregium Eleazar[is] senis martirium volentis porcinis, vesci carnibus, nec id simulare.

1 SED non post multum temporis, misit rex senem quendam Antiochenum, qui compelleret Judæos, ut se transferrent a patrijs & Dei legibus.

2 Contaminare etiam quod in Jerusalemis erat templum, & cognominatè Jovis Olympi: & in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Jovis hospitalis.

3 Pessima autem, & universis gravis erat malorum incurso.

4 Nam templum luxuria & comestationibus gentium erat plenum, & secontantium cum meretricibus, sacratissime adibus mulieres se ultro ingerebant, intro ferentes ea, quæ non licebat.

5 Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

6 Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies sollempnes patrii servabantur, nec simpliciter Judæum se esse, quicquam confitebatur.

7 Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: & cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circumire.

8 Decretum autem exit in proximas gentium civitates, suggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipsi adversus Judæos agerent, ut sacrificarent.

9 Eos autem, qui nolent transire ad instituta gentium, interfecerunt: erat ergo videre miseriam.

10 Duæ enim mulieres delatæ sunt ratos suas circumcidisse: quas infantibus ad ubera suspensis, cum publice per civitatem circumduxissent, per muros precipitaverunt.

11 Alii vero, ad proximas coeuntes spalungas, & latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur, propter religionem & observantiam, manu sibi met auxiliium ferre.

12 Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent, ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13 Etenim multo tempore non finire peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii esse indicium.

14 Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cum judicii dies advenit, in plenitudine peccatorum puniat:

15 Ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicaret.

16 Propter quod nunquam quidem a nobis misericordiam suam amovet: corripit nos vero in adversis, populum suum non deselinquit.

17 Sed hæc nobis ad communionem legentium dicta sunt paucis. Jam autem veniendum est ad narrationem.

18 Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate provectus, & vultu decoratus, aperto ore hians compellebatur canem porcinam manducare.

19 Arille gloriosissimum mortem magis quam odibilem vitam complectens, voluntarie præbat ad supplicium.

20 Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere; patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitam amorem.

21 Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secreto rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat, & sacrificii carnibus:

22 Ut, hoc facto, a morte liberaretur: & propter veterem viri amicitiam, hæc in eo faciebant humanitatem.

23 Ac ille cogitare cepit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenite nobilitatis canidem, & arque a puero optime conversationis actus: & secundum sanctæ & a Deo conditæ legis constitutionem, respondit cito, dicens, præmitti se velle in infernum.

24 Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere, ut multi adolescentium, arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transiisse ad vitam alienigenarum:

25 Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur; & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectutis conquiram.

26 Nam, etsi in præsentî tempore supplicii hominum eripiar, sed manus Omnipotentis nec virus, nec defunctio effugiam.

27 Quamobrem fortiter vita excedendo, senecture quidem dignus apparebo:

28 Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis, confestim ad supplicium trahebatur.

29 Hi autem, qui eum ducebant, & paulo ante fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30 Sed, cum plagis perimeretur, ingenuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia, cum a morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundum animam vero propter temporis tui liberer hæc parior.

31 Et iste quidem hoc modo vita discessit, non solum juvenibus, sed & universæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

C A P U T VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimeque tolerata supplicia, quod porcinis nolent vesci carnibus: & quam constantem regi ob suam crudelitatem ostendunt paratam esse damnationem: & mater suos filios sic exhortata.

1 Contigit autem & septem fratres una cum matre sua apprehensos, compelli a rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatis.

2 Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid queris, & quid vis discere a nobis: parati sumus mori, magis quam patrias Dei leges prævaricari.

3 Iratus itaque rex, iussit fartagines & otras aeneas succendi: quibus statim succensis,

4 Jussit ei, qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cure capitis abtracta, summas quoque manus & pedes ei præscindit, cæteris ejus fratribus & matre insipientibus.

5 Et, cum jam per omnia inutilis factus esset, jussit ignem adnoveri, & adhuc spiritum torredi in sartagine: in qua cum diu cruciaretur, cæteri una cum matre invicem se horrabantur mori fortiter.

6 Dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur.

7 Mortuo itaque illo primo, hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum: & cure capitis ejus cum capillis abtracta, interrogabant, si manducaret prius, quam toto corpore per membra singula puniretur.

8 At ille, respondens patriæ voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit.

9 Et in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem sceleratissime in præsentem vitam nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternam vitam resurrectione suscitabit.

10 Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus cito proluit, & manus constanter extendit:

11 Et cum fiducia ait: E cælo ista possideo, sed propter Deum leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero:

12 Ita ut rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolecentis animum, quod tanquam nihil duceret cruciatus.

13 Et hoc ita defuncto, quantum vexabant similiter torquentes.

14 Et, cum jam esset ad mortem, sic ait: Porcius est ab hominibus morti datos spem expectare a Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15 Et cum admovissent quinam, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit:

16 Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: nos autem putare genus nostrum a Deo esse derelictum.

17 Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & feminem tuam torquebit.

18 Post hunc dicebant sexum, & is, mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19 Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

20 Supra modum autem mater mirabilis, & honorum memoria digna, quæ parentes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat:

21 Singulos illorum horrabatur voce patriæ fortiter, repleta sapientia: &, feminæ cogitationi maculinum animum inferens,

22 Dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa concepisti:

23 Sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quoque omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despiciatis propter leges ejus.

24 Antiochus autem, contemni se arbitrans, simul & exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolefcentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed & cum juramento affirmabat, se divitem & beatum facturum, & translaturum a patriis legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25 Sed ad hæc cum adolefcentem nequaquam inclinaretur, vocavit matrem, & suadebat ei ut adolefcenti ferret in salutem.

26 Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.

27 Itaque inclinata ad illum, irridens crudelium tyrannum, ait patriæ voce: Fili mi, miserere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxi.

28 Peto, nare, ut aspicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus:

29 Ita fiet, ut non timeas carnificem istum; sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30 Cum hæc illa adhuc diceret, ait adolefcentens: Quem sustineris? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.

31 Tu vero, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugas manum Dei.

32 Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33 Et si nobis propter increpationem & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.

34 Tu autem, o scelerate, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in servos ejus intamatus:

35 Non sum enim omnipotens Dei, & omnia insipientis, judicium effragisti.

36 Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternam vitam effecti sunt: tu vero judicio Dei justas superbiæ tuæ pœnas solves.

37 Ego autem, sicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum manuum genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri quod ipse est Deus solus.

38 In me vero & in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum iuste superducta est.

39 Tuque rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius deservit, indigne ferens se derisum.

40 Et hic itaque mundus obit, per omnia in Domino confidens.

41 Novissime autem post filios & mater consumpta est.

42 Igitur de sacrificiis, & de nimis crudelitatibus satis dictum est.

CAPUT VIII.

Judas Machabeus, invocans Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem, qui certam sibi de Judæis pollicebatur victoriam, suos primum, ad constantiam adhortatus, prostigavit, interfectis de ejus exercitu una cum Timotheo & Bacchide plusquam 20000. ita ut Nicanor solus effugiens predicaret Judæis Deum habere protectorem.

Judas vero Machabeus, & qui cum illerant, introibant latenter in castris: & convocantes cognatos & amicos, & eos, qui permanerunt in Judæisimo, affluentes, eduxerunt ad se sex milia virorum.

2 Et invocabat Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & miseretur templo, quod contaminabatur ab impiis:

3 Miseretur etiam extremum civitatis, quæ esset illico complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

4 Memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocens, & blasphemias nominis suo illatas, & indignaretur super his.

5 At Machabæus, congregata multitudine, intolerabilis Gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.

6 Et superveniens castellis & civitatibus improvisis, succedebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas horum strages dabat:

7 Maxime autem noctibus ad hujusmodi excursus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.

8 Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prospere, ad Prolemaum ducem Cælesyriæ & Phœnicis scripsit, ut auxilium ferret regis negotiis.

9 At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicis, datis ei de permittis Gentibus, armatis non minus viginti millibus, ut universum Judæorum genus deleteret, adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

10 Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum duo milia talentorum, de captivitate Judæorum suppleret:

11 Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad compersionem Judaicorum municipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quæ eum ab Omnipotente esset consecuturâ.

12 Judas autem ubi comperit, indicavit his qui secum erant Judæis, Nicanoris adventum.

13 Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei justitiæ, in fugam vertebantur.

14 Alii vero si quid ei supererat vendebant, simulque Dominum deprecabantur, ut epiret eos ab impio Nicanore, qui eos, priusquam cominus veniret, venderet;

15 Et si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter invocationem sancti & magnifici nominis ejus super ipsos.

16 Convocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquæ venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent.

17 Ante oculos habentes contumeliam, quæ loco sancto ab his iniuste esset illata, itemque & ludibrio habitæ civitatis injuriam, adhuc etiam veterum instituta consula.

18 Nam illi quidem armis confidunt, ait, final & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes adversum nos, & universum mundum uno nutu deletere, confidimus.

19 Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ facta sunt erga parentes: & quod sub Sennacherib centum octoginta quinque milia perierunt:

20 Et de prælio, quod eis adversus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex milia soli peremerunt centum viginti milia, propter auxilium illis datum de caelo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21 His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patriâ mori parati.

22 Constituit itaque fratres suos duces utrique ordinis, Simonem, & Josephum, & Jonathan, subjectis unicuique millenis & quingentis.

23 Ad hoc etiam ab Edra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24 Et factis sibi adiutore Omnipotentes, interfecerunt super novem milia hominum: majorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25 Pecuniam vero eorum, qui ad emptionem ipsorum venerant, sublati, ipsos usqueaque persecuti sunt.

26 Sed reversi sunt hora conclusi: nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes.

27 Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedictens Dominum qui liberavit eos in isto die, misericordie initium stillans in eos.

28 Post sabbatum vero debilibus, & orphanis, & viduis diviserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuerunt.

29 His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

30 Et ex his, qui cum Timotheo & Bacchide erant contra se contententes, super viginti milia interfecerunt, & munitiones excessas obtinuerunt: & plures pradas diviserunt, æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, sed & senioribus facientes.

31 Et cum armorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Jerusalem delulerunt.

32 Et Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Judæos affixerat.

33 Et cum epinicia agerent Jerusalem, eum, qui sacra januas incenderat, idest, Callistænem, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34 Facinorosissimum autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Judæorum venditionem adduxerat,

35 Humiliatus auxilio Domini, ab his quos nullos existimaverat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36 Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Jerusalemorum prædicabat nunc protectorem Deum habere Judæos, & ob ipsum invulnerabile esse, eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAPUT IX.

Antiochus a Persæpolis fugatus, dum Judæos ad interfectionem perdere meditaretur, maxime viscerum doloribus a Dea percussus, cum satore intolerabili statuerentibus eorum verbis, post suorum criminum agnitionem, & sero promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Judæos literis ut filio suo subditi persistere.

1 Eodem tempore Antiochus inhoneste revertetur de Perside.

2 Intraverat enim in eam, quæ dicitur Persæpolis, & tentavit expoliare templum, & civitatem opprimere: sed multitudo ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita constringit Antiochus post fugam recipere redire.

† 1. Reg. 1. 35.
Tob. 1.
21.
Ecl. 1.
48. 24.
1. Sai.
17. 6.
1. Mac. 7. 41.

3 Et cum venisset circa Ecbatanam, recognovit quæ erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt.

4 Elatus autem in ira, arbitrabatur se, injuriam filiorum qui se fugaverant, posse in Judæos reorqueri: ideoque iuste agitari curam suam, sine intermissione agens iter, caelesti eum iudicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Judæorum eam facturum.

5 Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili & invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dicitur viscerum, & amara interporum tormenta.

6 Et quidem satis iuste, quippe qui multis & novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malicia cessaret.

7 Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illam impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis collisione membra vexari.

8 Itaque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humilior ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans.

9 Ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fetore exercitus gravaretur.

10 Et qui paulo ante sidera cæli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare.

11 Hinc igitur cepit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitio plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus:

12 Et cum nec ipse iam factorem suum ferre posse, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13 Orabat autem hic sollestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecutus.

14 Et civitatem, ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

15 Et Judæos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendum traditurum, & cum parvulis exterminandum dixerat, æquales nunc Atheniensibus facturum pollicetur.

16 Templum etiam sanctum, quod prius expoliaverat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicatum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum.

17 Super hæc, & Judæam se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.

18 Sed non cessantibus doloribus (supervenerat enim in eum iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Judæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem:

19 OPTIMIS civibus Judæis plurimam salutem, & bene valere, & esse felices, rex & princeps Antiochus.

20 Si bene valeatis, & filii vestri, & exsententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21 Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benigne, reversus de Persidis locis, & infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere:

22 Non desperatis memetipsum, sed spem multatam habens effugiendi infirmitatem.

23 Respicens autem quod & pater meus, quibus temporibus in locis superfluis dicebatur exercitum, ostendit qui post se susceperet principatum:

24 Ut si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerum summa relicta, non turbarentur.

25 Ad hæc confiderans de proximo potentes quosque & vicinis temporibus insidiantes, & eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sæpe recurrens in superiora regna multos vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subjecta sunt.

26 Oro itaque vos & pæto, memores beneficiorum publice & privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me & ad filium meum.

27 Confido enim, eum modeste, & humane acturum, & sequentem propositum meum, & communem vobis fore.

28 Igitur homicida & blasphemus pessime percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita functus est.

29 Transferebat autem corpus Philippus colactaneus ejus, qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiecit.

CAPUT X.

Judas Machabæus, purgatis templo ac civitate, octo diebus sollemnitate celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno exincto, Gorgiam adæm locorum constituit, Judæos fœdus pugna molestantem: Judæi & hunc & Timotheum variisque hostium munitionibus devincunt, & occisus plurimis millibus, quinque etiam equitibus de caelo apparentibus, qui Judæis in auxilium venerant.

1 Machabæus autem, & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem, & civitatem recepit.

2 Aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque debura demolitus est.

3 Et purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

4 Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed, & si quando percaesent, ut ab ipso mitius corripentur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur.

5 Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6 Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis, diem solemnem tabernaculorum in montibus & in speluncis more bestiarum egerant.

7 Propter quod thyrso, & ramos virides, & palmas præsterebant ei, qui prosperavit mundari locum suum.

8 Et decreverunt communi præcepto & decreto, universæ genti Judæorum, omnibus annis agere dies istos.

9 Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10 Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

11 Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni LySIam quandam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

12 Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, iusti tenax erga Judæos esse constituit, & præcipue propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacifice agere cum eis.

13 Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quod Cyprium crædam sibi a Philomero deseruisset, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

14 Gorgias autem, cum esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Judæos debellabat.

15 Judæi vero, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant, & bellare tentabant.

16 Hi vero qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Iudææorum.

17 Multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt.

18 Quidam autem, cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatus ad repugnandum habentes.

19 Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simone, & Iosepho, itemque Zachæo, eisque qui cum ipsis erant fatis multis, ipse ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas conversus est.

20 Hi vero qui cum Simone erant, cupiditate ducti, a quibusdam qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

21 Cum autem Machabæo nuntiarum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit, quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis.

22 Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupavit.

23 Armis autem ac manibus omnia prospere agendo, in duobus munitionibus plus quam viginti millia peremit.

24 At Timotheus, qui prius a Judæis fuerat superatus, convocato exercitu peregrinæ multitudinis: & congregato equitatu Asiatico, advenit quasi armis Judæam capturus.

25 Machabæus autem, & qui cum ipso erant appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, Iumbosque cilicis præcincti,

26 Ad altaris crepidinem provolvi, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & adversariis adversaretur, sicut lex dicit.

27 Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes, & proximi hostilius effecti, resederunt.

28 Primo autem solis ortu utriusque commiserunt: isti quidem victorie & prosperitatis sponsores cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29 Sed, cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de cælo viri quinque in equis, frænis aureis decori, ducatum Judæis præstantes.

30 Ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolentem conservabant: in adversariis autem tela & fulmina jaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & replecti perturbatione cadebant.

31 Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.

32 Timotheus vero confugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chæres.

33 Machabæus autem, & qui cum eo erant, lætantes obsederunt præsidium diebus quatuor.

34 At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, & sermones nefandos iactabant.

35 Sed cum dies quinta illucesceret, viginti juvenes ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes ascendebant.

36 Sed & alii similiter ascendentes, turres portasque succedente aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremaverunt.

37 Per continuum autem biduum præsidium vastato, Timotheum occultantem se, in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream & Apollophanem occiderunt.

38 Quibus gestis in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, & victoriam dedit illis.

CAPUT XI.

Judas Machabæus feroci Lyſia maximum prostravit exercitum fretus auxilio missi calitus equitis; quod animadvertens Lyſias pacem inter Judæos & regem componit: referuntur epistole Lyſia, Antiochi, ac Romanorum ad Judæos, & Antiochi ad Lyſiam pro Judæis.

1 SED parvo post tempore, Lyſias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, graviter ferens de his quæ acciderant,

2 Congregatis octoginta millibus, & equitatu universo, veniebat adversus Judæos, existimans se civitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum,

3 Templum vero in pecuniæ questura, sicut cetera delubra gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium.

4 Nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrænatus, in multitudine pedum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.

5 Ingressus autem Judæam, & appropriatis Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Ierosolyma intervallo quinque stadiorum, illud præsidium expugnabat.

6 Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præsidia, cum fetu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, ut bonum Angelum mitteret ad salutem Israel.

7 Et ipse primus Machabæus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis.

8 Cumque pariter prompto animo procederent, Ierosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9 Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & convalescerunt animis: non solum homines, sed & bestias ferro cissimas, & muros ferreos parati penetrare.

10 Ibant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum.

11 Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia pedum, & equitum mille sexcentos.

12 Univerfos autem in fugam verterunt, plures aurem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed & ipse Lyſias turpiter fugiens evaſit.

13 Et quia non inſenſatus erat, ſecum ipſe reparans, factam erga ſe diminutionem, & intelligens invictos eſſe Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, miſit ad eos: 14 Promiſitque ſe conſenſurum omnibus quæ juſta ſunt, & regem compulſurum amicum fieri.

15 Annuit autem Machabæus precibus Lyſias, in omnibus utilitati conſulens: & quæcumque Machabæus ſcripſit Lyſias de Judæis, ea rex conceſſit.

16 Nam erant ſcriptæ Judæis epiſtolæ a Lyſia quidem hunc modum continentes:

LYSIAS populo Judaorum ſalutem.

17 Joannes & Abefalom, qui miſi fuerant a vobis, tradentes ſcripta, poſtulabant ut ea, quæ per illos ſignificabantur, implem.

18 Quæcumque igitur regi poterunt perferri, expoſui: & quæ res permitterebat, conceſſit.

19 Si igitur in negotiis fidem conſervaveritis, & deinceps bonorum vobis cauſa eſſe tentabo.

20 De ceteris autem per ſingula verbo mandavi, & iſtis, & hiſ qui a me miſi ſunt, colloqui vobis ſcum.

21 Bene valete. Anno centeſimo quadreſimo octavo, menſis Dioſcori die vigeſima & quarta.

22 Regis autem epiſtolâ iſta continebat: **R EX** Antiochus Lyſiæ fratri ſalutem.

23 Patre noſtro inter deos tranſlato, nos volentes eos, qui ſunt in regno noſtro, ſine tumultu agere, & rebus ſuis adhibere diligentiam,

24 Audivimus Judæos non conſenſiſſe patri meo ut tranſferrentur ad ritum Græcorum, ſed cenſere velle ſuum inſtitutum, ac propterea poſtulare a nobis concedi ſibi legitima ſua.

25 Volentes igitur hanc quoque gentem quietam eſſe, ſtatuentes judicavimus, templum reſtitui illis, ut agerent ſecundum ſuorum majorum conſuetudinem.

26 Bene igitur feceris, ſi miſeris ad eos, & dexteram dederis: ut cognita noſtra voluntate, bono animo ſint, & utilitatibus propriis deſerviant.

27 Ad Judæos vero regis epiſtolâ talis erat: **R EX** Antiochus ſenatui Judaorum, & ceteris Judæis ſalutem.

28 Si valeris, ſic eſtis ut volumus: ſed & ipſi bene valeamus.

29 Adiit nos Menelaus, dicens velle vos deſcendere ad veſtros, qui ſunt apud nos.

30 Hiſ igitur, qui comeant uſque ad diem vigeſimum menſis Xanthis, danius dextras ſecuritatiſ,

31 Ut Judæi utantur cibis & legibus ſuis, ſicut & prius: & nemo eorum ullo modo moleſtiam patiarur de hiſ, quæ per ignorantiam geſta ſunt.

32 Miſimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33 Valete. Anno centeſimo quadreſimo octavo, Xanthis menſis quintadecima die.

34 Miſerunt autem etiam Romani epiſtolam, ita ſe haberem:

QUINTUS Memmius & Titus Manilius legati Romanorum, populo Judaorum ſalutem.

35 De hiſ, quæ Lyſias cognatus regis conceſſit vobis, & nos conceſſimus.

36 De quibus autem ad regem judicavit referendum, conſeſtim aliquem mittre, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus, ſicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37 Ideoque feſtinate reſcribere, ut nos quoque ſciamus cuius eſtis voluntatis.

38 Bene valete. Anno centeſimo quadreſimo octavo, quintadecima die menſis Xanthis.

CAPUT XII.

Judas ac duces ipſius divino freti auxilio pugnant feliciter adverſus Joppitas, Jannitas, Arabes, Caſphin & Ephron civitates; item adverſus Timotheum habentem ingentem exercitum, adverſus praſidium Carnion, & Gorgiam: occiſis autem quibusdam Judæis, qui de donariis idolorum ſuſtulerant, Judas curat pro ipſorum peccatis offerri ſacrificium.

HIS factis pactionibus, Lyſias pergebat ad regem, Judæi autem agriculturæ operam dabant.

2 Sed hi qui reſederant, Timotheus, & Apollonius Gennæi filius, ſed & Hieronymus, & Demophon ſuper hos, & Nicanor Cypriarches, non ſinebant eos in ſilentio agere, & quiete.

3 Joppitæ vero tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Judæos, cum quibus habitabatur, aſcendere ſcaphas, quas paraverant, cum uxoribus & filiis, quaſi nullis inimicitias inter eos ſubiacentibus.

4 Secundum commune itaque decretum civitatis & ipſis acquieſcentibus, pacique cauſa nihil ſuſpectum habitentibus: cum in altum proceſſiſſent, ſubmerſerunt non minus ducentos.

5 Quam crudelitatem Judas in ſua gentis homines factam ut cognovit, præcepit viris, qui erant cum ipſo: & invocato juſto iudice Deo,

6 Venit adverſus interfectores fratrum, & portum quidem noctu ſuccendit, ſcaphas exuſſit, eos autem qui ab igne refugerant, gladio peremit.

7 Et cum hæc ita egiſſet, diſceſſit quaſi iterum reverſurus, & univerſos Joppitæ eradicaturus.

8 Sed cum cognoviſſet & eos, qui erant Jannitæ, velle pari modo facere habitantibus ſecum Judæis,

9 Jannitis quoque nocte ſupervenit, & portum cum navibus ſuccendit: ita ut lumen ignis appareret Jerofolymis a ſtadiis ducentis quadraginta.

10 Inde cum jam abiſſent novem ſtadiis, & iter facerent ad Timotheum, commiſerunt cum eo Arabes, quinque milia viri, & equites quingenti.

11 Cumque pugna valida fieret, & auxilio Dei proſpere ceſſiſſet, reſidui Arabes victi, petebant a Juda dextram ſibi dari, promittentes ſe paſcua daturos, & in ceteris profuturos.

12 Judas autem, arbitratus vere in multis eos utiles, promiſit pacem: dextrisque acceptis, diſceſſere ad tabernacula ſua.

13 Aggreſſus eſt autem & civitatem quamdam firmam, pontibus murique circumſeptam, quæ a turſis habitabatur Gentium promiſcuarum, cui nomen Caſphin.

14 Hi vero qui intus erant, confidentes in ſtabilitate murorum, & apparatu alimoniarum, remiſſius agebant: maledictis laeſcentes Judam, & blaſphemantes, ac loquentes quæ ſas non eſt.

15 Machabæus autem, invocato magno mundi Principe, qui ſine artibus & machinis temporibus Jeſu præcipitavit Jericho, irritiſ ferociter muris:

16 Et capta civitate per Domini voluntatem, innumerabiles cædes fecit, ita ut adiacens flagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17 Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Judæos:

18 Et Timotheum quidem in illis locis non comprehendere, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19 Dositheus autem & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt a Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros.

20 At Machabæus, ordinatis circum se sex millibus, & constitutis præ cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equumque duo millia quingentos.

21 Cognito autem Judæ adventu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatus, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.

22 Cumque cohors Judæ prima apparuisset, timor hostibus incusus est, ex præsentia Dei, qui universa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis a suis deicerentur, & gladium suorum ictibus debilitarentur.

23 Judas autem vehementer instabat puniens profanos, & prostravit ex eis triginta millia virorum.

24 Ipse vero Timotheus incidit in partes Dosithei & Sosipatris: & multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex Judæis parentes haberet, ac fratres, quos morte ejus decipi eveniret.

25 Et cum fidem dedisset restitutum se eos secundum constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26 Judas autem egressus est ad Carnion, interfectis viginti quinque millibus.

27 Post horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: & robusti juvenes pro militris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus.

28 Sed, cum omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: & ex eis qui intus erant, viginti quinque millia prostraverunt.

29 Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quæ ab Jerusalem sexcentis stadiis aberat.

30 Constantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Judæis, quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modeste secum egerint:

31 Gratiis agentes eis, & exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Jerusalem die sollempni septimanarum instante.

32 Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ.

33 Exiit autem cum peditibus tribus millibus, & equibus quadringentis.

34 Quibus congressis, contigit paucos milite Judæorum.

35 Dositheus vero quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: & cum veller illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Mareâ.

36 At illis, qui cum Efdrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, invocavit Judas Dominum adiutorem & ducem belli fieri:

37 Incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus iniecit.

38 Judas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: & cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificari, in eodem loco sabbatum egerunt.

39 Et sequenti die venit cum suis Judas, ut corpora prostratorum tollerent, & cum parentibus poneret in sepulchris parentis.

40 Invenierunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Janniam fuerunt, † a quibus lex prohibet Judæos: omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse.

41 Omnes itaque benedixerunt justum judicium Domini, qui occulta fecerat manifesta.

42 Atque ita ad preces conversi, rogaverunt, ut id quod factum erat delictum oblivioni traderetur. At verò fortissimus Judas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum, qui prostrati sunt.

43 Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerusalem offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitans.

44 (Nisi enim eos, qui cederant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis)

45 Et quia considerabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.

46 Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.

CAPUT XIII.

Menelaus Judæus transfuga jussu Antiochi extremo afflictor supplicio: Antiochus vero maximum ducens in Judæos exercitum, semel ac iterum victus & repulsus, multisque millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplicem pacem cum Judæis firmat juramento, oblato in templo sacrificio, Judæaque in principem Ptolemaidis constituit.

1 Anno centesimo quadagesimo nono, cognovit Judas Antiochum Eupatorum venire cum multitudine adversus Judæam,

2 Et cum eo Lyfiam procuratorem & præpositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elefantos viginti duos, curus cum falcibus trecentos.

3 Commisit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ salute, sed sperans se constitui in principatum.

4 Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem: & suggerente Lyfia hunc esse causam omnium malorum, jussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari.

5 Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, ægestum undique habens cineris: hæc prospectum habebat in præcepis.

6 Inde in cinerem dejecti jussit sacrilegum, omnibus eum propeitentibus ad interitum.

7 Et tali lege prævaricatorem legis contigit mori, nec terre dari Menelaum.

8 Et quidem satis iuste: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis & cinis erant sanctus, ipse in cineris mortæ damnatus est.

† Deut. 7. 25.

9 Sed rex mente estranatus veniebat, nequiores se patre suo Judæis ostensurus.

10 Quibus Judas cognitis, præcepit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quo, sicut semper, & nunc adjuvaret eos:

11 Quippe qui lege, & patria, sanctoque templo privari vererentur: ac populum, qui nuper paululum respirasset, ne fineret blasphemis rursus nationibus subdi.

12 Omnibus itaque simul id facientibus, & prementibus à Domino misericordiam, cum fieri & jejuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Judas ut se præpararent.

13 Ipse vero cum senioribus cogitavit, prius quam rex admovent exercitum ad Judæam, & obtineret civitatem, exire, & Domini judicio committere exitum rei.

14 Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus suos ut fortiter dimicarent, & usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, & civibus starent, circa Modin exercitum constituit.

15 Et dato signo suis Dei victoriæ, juvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant:

16 Summoque metu ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prospere gestis, abierunt.

17 Hoc autem factum est illucescente, advante eum Domini protectione.

18 Sed rex, accepto gusto audacia Judæorum, arte difficultatem locorum tentabat:

19 Et Bethsuræ, quæ erat Judæorum præsidium munitum, castra admovebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur.

20 His autem, qui insus erant, Judas necessaria mittebat.

21 Enuntiavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Judaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus.

22 Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit: abiit.

23 Commisit cum Juda: superatus est. Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente confectus, Judæos deprecans, subditusque eis, jurat de omnibus quibus justum visum est: & reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, & munera posuit:

24 Machabæum amplexatus est, & fecit eum a Ptolemaide usque ad Gerrenos duces & principem.

25 Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitiam conventionem, indignantes ne forte fœdus irumpent.

26 Tunc ascendit Lyfias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedavit, regressus est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus profecit.

C A P U T XIV.

Suggestente Alcimo, qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Judæos missus a rege Demetrio auditis Judæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum rege cogente solvens, dum Judam nequit comprehendere, templi minatur eversionem, & senem Raziam Judæum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus jam se capiendum videret, elegit potius constantissimo animo sibi mortem inferre

quam indigna pari ab hostibus, in quos propriis manibus sua infestina projecit.

1 Sed post triennii tempus cognovit Judas, & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci, cum multitudinè valida, & navibus, per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna,

2 Et tenuisse regiones adversus Antiochum, & duces ejus Lyfiam.

3 Alcimus autem quidem, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie conjuvatus est temporibus commissionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare,

4 Venit ad regem Demetrium centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam, super hæc & thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siliuit.

5 Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, convocatus a Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & consiliis Judæi niterentur,

6 Respondit: Ipsi qui dicuntur Assidæ Judæorum, quibus præest Judas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones movent, nec paciuntur regnum esse quietum.

7 Nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni:

8 Primo quidem utilitatibus regis fidem servans, secundo autem etiam civibus consulens: nam illorum pravitate universum genus nostrum non minime vexatur.

9 Sed oro his singulis, o rex, cognitis, & regioni, & generi, secundum humanitatem tuam pervulgatum omnibus, prospice.

10 Nam, quamdiu superest Judas, impossibile est, pacem esse negotio.

11 Talibus autem ab hoc dictis, & ceteri amici, hostiliter se habentes adversus Judam, instauraverunt Demetrium.

12 Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum duces misit in Judæam:

13 Datis mandatis, ut ipsam quidem Judam caperet: eos vero, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.

14 Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim se Nicanori miscbant, miserias & clades Judæorum, prosperitates reum suarum existimantes.

15 Audio itaque Judæi Nicanor adventu, & convenu nationum, conpersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternam custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit.

16 Imperante autem duce, statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Dessau.

17 Simon vero frater Judæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repente adventu adversariorum.

18 Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebat, sanguine iudicium facere metuebat.

19 Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dexteras atque acciperent.

20 Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium iam fœdus sententia amicitiam annuere.

21 Itaque diem constituerunt, qua secreto inter se agerent: & singulis sellæ prolatae sunt, & politæ.

22 Præcepit autem Judas armatos esse Joicim opportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.

23 Morabatur autem Nicanor Jerosolymis, nihilque inique agebat, gregesque turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimisit.

24 Habebat autem Judam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25 Rogavitque eum ducere uxorem, filioque procreare. Nuptias fecit: quiete egit, communiterque vivebant.

26 Alcimus autem, videns charitatem illum ad invicem, & conventiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Judamque regni infidiatorem successorem sibi destinasse.

27 Itaque rex exasperatus, & pessimis hujus criminacionibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferro de amicitia conventionem, jubere tamen Machabæum citius vincum mittere Antiochiam.

28 Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & graviter ferebat, si ea, quæ conveniant, irrita faceret, nihil læsus a viro:

29 Sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat qua præceptum perficeret.

30 At Machabæus, videns secum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se a Nicanore.

31 Quod cum ille cognovit fortiter se a viro præventum, venit ad maximum & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum.

32 Quibus cum juramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33 Juravit, dicens: Nisi Judam mihi vincum tradideritis, istud Dei sanum in plautium deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.

34 Et his dictis, abiit. Sacerdotes autem protendentibus manus in cælum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes:

35 Tu Domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitacionis tuæ fieri in nobis.

36 Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollucam domum istam, quæ nunc mundata est.

37 Razias autem quidam de senioribus ab Jerosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, & bene audiens: qui pro affectu pater Judæorum appellabatur.

38 Hic multis temporibus continentia propositum tenuit in Judaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseverantia.

39 Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Judæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent.

40 Putabat enim, si illum decessisset, se cladem Judæis maximam illaturum.

41 Turbis autem irrure in domum ejus, & januam disrumpere, atque ignem admoveere cupientibus, cum jam comprehenderetur, gladio se petiit;

42 Eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi.

43 Sed, cum per festinationem non certo scitu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum viriliter in turbas:

44 Quibus velociter locum dantibus casui ejus, venit per mediam cervicem:

45 Et eum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cum sanguis ejus magno

fluxu deflueret, & gravissimis vulneribus esset faucibus, cursu turbam pertransiit:

46 Et stans supra quamdam petram præruptam, & jam exsanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus projecit super turbas, invocans dominantorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPUT XV.

Judas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatur, tum nocturnæ apparitionis manifestatur, & de viso Jeremia pro populo Israel orante; qui in Deum spem habentes, ingentem profertur exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Jerosolymis in memoriam divinae protectionis suspensa sunt, lingua ejus blasphemata avibus particulatim tradita, eoque die in annuam sollemnitatem instituta.

1 Nicanor autem, ut comperit Judam esse in locis Samaritæ, cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bellum.

2 Judæis vero, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbare feceris, sed honorem tribue diel sanctificationis, & honora eum, qui universa conspiciat:

3 Ille infelix interrogavit, si esset potens in cælo, qui imperavit agi diem sabbatorum.

4 Et respondentibus illis, Est Dominus vivus ipse in cælo potens, qui iussit agi septimam diem.

5 At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune trophæum statuere de Juda.

7 Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi a Deo assumum.

8 Et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adjutoria sibi facta de cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.

9 Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius, prompções constituit eos:

10 Et ita animis eorum erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, & juramentorum prævaricationem.

11 Singulos autem illorum armavit, non clypei & hasta munitione, sed sermonibus optimis, & exhortacionibus, exposito digno fide somnio, per quod universos lætificavit.

12 Erat autem hujusmodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui a puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orate pro omni populo Judæorum:

13 Post hoc apparuisse & alium virum, ætate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14 Respondentem vero Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate, Jeremias propheta Dei.

15 Extendisse autem Jeremiam dextram, & dedisse Judæ gladium aureum, dicentem:

16 Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo deficiet adversarius populi mei Israel.

1. Mach.
7. 26.

17 Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset imperus, & animi juvenum confortari, statuerunt dimittere & confingere fortiter, ut virtus de negotiis judicaret, eo quod civitas sancta & templum periclitarentur.

18 Erat enim pro uxoribus, & filiis, itemque pro fratribus, & cognatis, minor sollicitudo: maximus vero & primus pro sanctitate timor erat templi.

19 Sed & eos qui in civitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant.

20 Et, cum jam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus: bestiarum equitesque opportuno in loco compositi,

21 Considerans Machabæus adventum multitudinis, & apparatus varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.

22 Dixit autem invocans hoc modo: † Tu Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Judæ, & interfecisti de castris Sennacherib centum octogintaquinque millia:

23 Et nunc dominator cælorum mitte angelum tuum bonum ante nos, in timore & tremore magnitudinis brachii tui,

24 Ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

25 Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admovebant.

26 Judas vero, & qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt:

27 Manu quidem pugnantem, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus trigintaquinque millia, præsentia Dei magnifice delectati.

28 Cumque cessassent, & cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem fuisse cum armis suis.

29 Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, parva voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30 Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore & animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Jerusalemam perferri.

31 Quo cum pervenisset, convocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accessit & eos qui in arce erant.

32 Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnifice gloriatus est:

33 Linguam etiam impii Nicanoris præcisam iussit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum suspendi.

34 Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit.

35 Suspexit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset & manifestum signum auxilii Dei.

36 Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire:

37 Habere autem celebritatem terciadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochei diei.

38 Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis.

39 Et si quidem bene, & ut historiæ competit, hoc & ipse velim: fin autem minus digne, concedendum est mihi.

40 Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est, alternis autem uti, delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit fermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

F I N I S.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT PRIMUM.

† Lucæ 3. 31.
† Gen. 21. 3.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 35.
† Gen. 38. 29.
2. Par. 2. 4.
† Ruth 4. 18.
2. Par. 2. 5.
† Num. 7. 12.
† Ruth 4. 21.
† Ruth 4. 22.
† Reg. 16. 1.
† 2. Reg. 12. 24.
† 3. Reg. 11. 41.
† 2. Reg. 14. 31.
† 3. Reg. 15. 8.
† 2. Par. 26. 23.
† 2. Par. 27. 9.
† 2. Par. 28. 27.
† 2. Par. 32. 33.
† 3. Par. 20.
† 3. Par. 25.
† 2. Par. 36. 2, 22.

A quibus majoribus Christus secundum carnem descenderit: Angelus instruit Joseph de Maria sponsa sua conceptione, parturique futuro.

Iber generationis Jesu Christi filii † David, filii Abraham.
2 † Abraham genuit Isaac.
† Isaac autem genuit Jacob.
† Jacob autem genuit Judam, & fratres ejus.

3 Judas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.

† Phares autem genuit Efron.

Efron autem genuit Aram.

4 Aram autem genuit Aminadab;

† Aminadab autem genuit Naasson.

Naasson autem genuit Salmon.

5 Salmon autem genuit Booz de Rahab.

† Booz autem genuit Obed ex Ruth.

Obed autem genuit Jesse.

† Jesse autem genuit David regem.

6 † David autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuit Urias.

7 † Salomon autem genuit Roboam.

† Roboam autem genuit Abiam.

Abias autem genuit Asa.

8 Asa autem genuit Josaphat.

Josaphat autem genuit Joram.

Joram autem genuit Oziam.

9 † Ozias autem genuit Joatham.

† Joatham autem genuit Achaz.

† Achaz autem genuit Ezechiam.

10 † Ezechias autem genuit Manassem.

† Manassem autem genuit Amon.

† Amon autem genuit Josiam.

11 † Josias autem genuit Jechoniam, & fratres ejus in transmigratione Babylonis.

12 Et post transmigrationem Babylonis: Jechonias genuit Salathiel.

Salathiel autem genuit Zorobabel.

13 Zorobabel autem genuit Abiud.

Abiud autem genuit Eliacim.

Eliacim autem genuit Azor.

14 Azor autem genuit Sadoc.

Sadoc autem genuit Achim.

Achim autem genuit Eliud.

15 Eliud autem genuit Eleazar.

Eleazar autem genuit Mathan.

Mathan autem genuit Jacob.

16 Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.

17 Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes quattuordecim: & a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quattuordecim: & a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quattuordecim.

18 Christi autem generatio sic erat: † Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto.

19 Joseph autem vir ejus, cum esset justus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.

20 Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.

21 Pariet autem filium: † & vocabis nomen ejus JESUM: ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum.

22 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem:

23 † Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen ejus Emmanuel: quod est interpretatum, Nobiscum Deus.

† Lucæ 1. 27.

† Lucæ 1. 31.

Act. 4. 22.

† Isaiæ 7. 24.

24 Exurgens autem Joseph a somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini, & accepit conjugem suam.

25 Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocavit nomen ejus Jesum.

C A P U T II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes scivitia, & Christi in Ægyptum exilio, ipsiusque reditu in terram Israel.

1 CUM ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Jerosolymam,

2 Dicens: Ubi est qui natus est rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in oriente, & venimus adorare eum.

3 Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo.

4 Et congregans omnes principes sacerdotum, & scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur.

5 At illi dixerunt ei: In Bethlehem Judæ: Sic enim scriptum est per Prophetam:

6 † Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda: ex te enim exiit dux, qui regat populum meum Israel.

7 Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis:

8 Et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite & interrogate diligenter de puero: & cum inveneritis, renuntiate mihi, ut & ego veniens adorem eum.

9 Qui cum audissent regem, abierunt: & ecce stella, quam viderant in oriente, antecesserat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer.

10 Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valde.

11 Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum: † & aperti thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12 Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

13 Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes querat puerum ad perdendum eum.

14 Qui confurgens, accepit puerum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum:

15 Et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: † Ex Ægypto vocavi filium meum.

16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis.

17 Tunc adimplerum est quod dictum est per Jeremiam prophetam dicentem:

18 † Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.

19 Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto.

20 Dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & vade in terram Israel: de-

functi sunt enim, qui querebant animam pueri.

21 Qui confurgens, accepit puerum, & matrem ejus, & venit in terram Israel.

22 Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illi ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ.

23 Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaraus vocabitur.

C A P U T III.

Joannes Baptista (cujus vita austeritas describitur) penitentiam juxta Isaiaë vaticinium in deserto prædicat: & populo ad ipsum confluentem reprehendit Pharisæos una cum Sadducæis, docens ut dignos faciant fructus penitentia: & quantum suis a Christi baptismo differat: super Christum autem a Joanne baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris cælis audita est.

1 IN diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ,

2 Et dicens: † Penitentiam agite: appropinquavit enim regnum cælorum.

3 Hic est enim, qui dictus est per Isaiaem prophetam dicentem: † Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus.

4 Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem ejus erat locustæ, & mel silvestre.

5 † Tunc exibat ad eum Jerosolyma, & omnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem,

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane consententes peccata sua.

7 Videns autem multos Pharisæorum, & Sadducæorum, † venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira?

8 Facite ergo fructum dignum penitentia:.

9 Et ne velitis dicere intra vos: † Patrem habemus Abraham: dico enim vobis quoniam potens est Deus ide lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

10 Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

11 † Ego quidem baptizo vos in aqua in penitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calcæam portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.

12 Cujus ventilabrum in manu sua: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

13 † Tunc venit Jesus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo.

14 Joannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc dimisit eum.

16 Baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli: & vidit † spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.

17 † Et ecce vox de cælis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Luc. 2.
7.

† Mich.
5. 2.
Joan. 7.
42.

† Psal.
71. 19.

† Osee
11. 1.

† Jerem.
31. 25.

† Mar.
1. 4.
Luc. 3.
3.
† Isaie
40. 3.
Marc. 1.
3.
Luc. 3.
4.

† Mar.
1. 5.

† Luc.
3. 7.

† Joan.
8. 30.

† Mar.
1. 8.
Luc. 3.
16.
Joan. 1.
26.
Agor.
1. 5.

† Mar.
1. 9.

† Luc.
3. 22.
† Luc.
9. 35.
† Petr.
1. 27.

CAPUT IV.

Christus in deserto post jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Joanne secedens in Capharnaum, & penitentiam predicat: piscatores Petrum & Andream, Jacobum & Joannem Zebedai ad se vocat: annuntians quoque Galilaeis evangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.
 2 Et cum jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esurivit.
 3 Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.
 4 Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.
 5 Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & stavit eum super pinnaculum templi,
 6 Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: Quia angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
 7 At illi Jesus: Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.
 8 Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum,
 9 Et dixit ei: Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.
 10 Tunc dicit ei Jesus: Vade Satana: Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.
 11 Tunc reliquit eum diabolus: & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.
 12 Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, recessit in Galilaeam:
 13 Et, relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephthalim:
 14 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam:
 15 Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilaea gentium,
 16 Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.
 17 Exinde cepit Jesus predicare, & dicere: Penitentiam agite: appropinquavit enim regnum caelorum.
 18 Ambulans autem Jesus juxta mare Galilaeae, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, (erant enim piscatores)
 19 Et ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.
 20 At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.
 21 Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedai, & Joannem fratrem ejus, in navi cum Zebedaeo patre eorum, recipientes retia sua: & vocavit eos.
 22 Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.
 23 Et circumbat Jesus toram Galilaeam, docens in synagogis eorum, & praedicans evangelium regni: & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.
 24 Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui daemonia habebant, & huncicos, & paralyticos, & curavit eos:

25 Et secuta sunt eum turbae multae de Galilaeae, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Judea, & de trans Jordanem.

CAPUT V.

Oratio tradit beatitudines: Apostolos salem terra & lucem mundi dicit: nec venit ut solvat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irasendo fratri, sed ut ei reconciliemur, de non concubiscenda muliere, de membro scandalizante abjiciendo, de uxore extra casum adulterii non dimittenda: non jurandum nec malo resistendum, inimicos diligendum, & de male meritis bene merendum.

Videns autem Jesus turbas, ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus,
 2 Et aperiens os suum docebat eos, dicens:
 3 Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum caelorum.
 4 Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.
 5 Beati, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.
 6 Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.
 7 Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.
 8 Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.
 9 Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.
 10 Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est regnum caelorum.
 11 Beati estis cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me:
 12 Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis: sic enim persecuti sunt prophetae, qui fuerunt ante vos.
 13 Vos estis (sal terra). Quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculetur ab hominibus.
 14 Vos estis sals mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.
 15 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.
 16 Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est.
 17 Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere.
 18 Amen quippe dico vobis, donec transeat caelum & terra, jota unum, aut unus apex non prateribit a lege, donec omnia fiant.
 19 Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum.
 20 Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum, & Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum.
 21 Audistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio.
 22 Ego autem dico vobis: qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, farise: reus erit gehennae ignis.

† Marc. 3. 7.
 Luc. 6. 17.
 † Luc. 6. 20.
 † Psal. 36. 11.
 † Ifai. 61. 2.
 † Psal. 23. 4.
 † 1. Pet. 2. 20.
 & 1. 19.
 & 4. 14.
 † Marc. 9. 49.
 Luc. 14. 34.
 † Marc. 4. 21.
 Luc. 8. 16. & 12. 33.
 † 1. Pet. 2. 12.
 † Luc. 16. 17.
 † Jac. 2. 10.
 † Luc. 11. 39.
 † Exod. 20. 13.
 Deut. 5. 17.

23 Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adverterum te:

24 Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offers munus tuum.

25 † Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo: ne forte tradat te adversarius iudici, & iudex tradat te ministro: & in carcerem mittaris.

26 Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

27 Audistis quia dictum est antiquis: † Non mechaberis.

28 Ego autem dico vobis: quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechaurit eam in corde suo.

29 † Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30 Et si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.

31 Dicitum est autem: † Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii.

32 Ego autem dico vobis: † Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mechauri: & qui dimissam duxerit, adulterat.

33 Iterum audistis quia dictum est antiquis: † Non perjurus: reddes autem Domino juramenta tua.

34 Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per caelum, quia thronus Dei est:

35 Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Jerusalem, quia civitas est magni regis:

36 Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

37 † Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, a malo est.

38 Audistis quia dictum est: † Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego autem dico vobis, non resistere malo: † sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebere illi & alteram.

40 † Et ei, qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.

41 Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.

42 † Qui petit a te, da ei: & volenti mutuari a te, ne avertaris.

43 Audistis quia dictum est: † Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego autem dico vobis: † Diligite inimicos vestros, † benefacite his qui oderunt vos: † & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos:

45 Ut sitis filii patris vestri, qui in caelis est: qui solem suum orti facit super bonos & malos: & pluit super justos & injustos.

46 Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt?

47 Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?

48 Eritis ergo vos perfecti, sicut & pater vester caelestis perfectus est.

Docet Christus quo modo facienda sint elemosyna & oratio, traditque discipulis formam orandi, & offensas alius condonandi: item quo modo sit jejunandum: quod non in terra sed in calo thesaurizandum, oculis mundandum, non servendum a nobis dominis: vetat itaque sollicitudinem de vestitu, vestitu, & de crastino.

1 **A**ttendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in caelis est.

2 Cum ergo facis elemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

3 Te autem faciente elemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:

4 Ut sit elemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

5 Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

6 Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

7 Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur.

8 Nolite ergo assimilari eis: scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

9 Sic ergo vos orabitis: † Pater noster, qui es in caelis: sanctificetur nomen tuum.

10 Adveniat regnum tuum. Fiac voluntas tua, sicut in caelo, & in terra.

11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Amen.

14 † Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester caelestis delicta vestra.

15 Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

16 Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17 Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava,

18 Ne videaris hominibus jejunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi aergo, & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur.

20 † Thesaurizate autem vobis thesauros in caelo: ubi neque aergo, neque tinea demolitur: & ubi fures non effodiunt, nec furantur.

21 Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

22 † Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit.

† Lucæ
11. 58.

† Exod.
20. 14.

† Mar.
9. 46.
Infra
18. 9.

† Deut.
24. 1.
Infra
19. 7.

† Marc.
20. 11.
Lucæ
16. 18.

1. Cor.
5. 10.
7. 10.

† Exod.
20. 7.
Levit.
19. 12.

Deut.
5. 11.
Jac. 5. 5.

† Jac.
12.
5. 12.

† Exod.
21. 24.
Levit.
24. 27.

Deut.
6. 29.
† 1. Cor.
6. 7.

† Deut.
15. 8.
† Lev.
19. 18.

† Lucæ
6. 27.
† Rom.
12. 20.

† Lucæ
23. 34.
Act. 7.
39.

† Lucæ
11. 2.

† Eccl.
28. 34.

5.
Infra
18. 35.
Marc.
11. 35.

† Lucæ
12. 33.
1. Tim.
6. 29.

† Lucæ
12. 34.

23 Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?

† Luca
16. 3.
† Psal.
54. 23.
Luc. 12.
22.
Philip.
4. 6.
1. Tim.
6. 7.
1. Petr.
5. 7.

24 † Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & mammonæ.

25 † Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca: & corpus plus quam vestimentum?

26 Respicite volatilia cæli, quoniam non ferunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?

27 Quis autem vestrum cogitans potest adiacere ad staturam suam cubitum unum?

28 Er de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent.

29 Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30 Si autem sanum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicæ fidei?

31 Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

32 Hæc enim omnia gentes inquirent. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigeris.

33 Quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiam ejus: & hæc omnia adicientur vobis.

34 Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit filii ipsi: sufficit diei malitia sua.

CAPUT VII.

Docet non iudicandum: de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulsantem a Deo exaudiri: faciendum aliis quod nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quo modo dignoscantur falsi propheta, & arbor bona a mala: comparatio de audiente Christi verba, & operante aut non operante iuxta illa.

1 **N**olite iudicare, ut non iudicemini.

2 In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini: † & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides?

4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine eiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo?

5 Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.

6 Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.

7 † Petite, & dabitur vobis: quærite, & inveniatis: pulsate, & aperietur vobis.

8 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

9 † Aut quis est ex vobis homo, quem si perierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?

10 Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?

11 Si ergo vos, cum sitis mali, nostris bona data dare filijs vestris: quanto magis pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se?

12 † Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ.

13 † Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam.

14 Quam angustam porta, & accla via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inveniunt eam!

15 Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces:

16 A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?

17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.

18 Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere: 19 † Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

21 † Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

22 Multi dicunt mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & † in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?

23 Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos: † disceditis a me, qui operamini iniquitatem.

24 † Omnis ergo, qui audit verba meæ hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram,

25 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram.

26 Et omnis, qui audit verba meæ hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam:

27 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

28 Et factum est: cum consummasset Iesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrinam ejus.

29 † Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi.

CAPUT VIII.

Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cujus fidem commendat; item sacrum Petri febricitantem, aliosque plurimos male habentes: verba spiritus eijcit: Scribam sequi volentem rejicit, alium vero, parte insepulto mox sequi jubet: navicula fluctibus periclitante excutitur a discipulis mare sedat: duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, demonibus in porcos ingredi permittens; quo viso Geraseni precantur ut a suis finibus discedat.

1 **C**um autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ:

2 † Et ecce leprosus veniens, adorabatur eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

† Tob.
4. 16.
Luc. 6.
31.
† Luc.
13. 24.

† Supra
5. 10.

† Infra
25. 11.
Luc. 6.
46.

† Ad.
19. 13.

† Psal.
6. 9.

† Infra
25. 47.
Luc. 13.
27.
† Luc. 6.
48.
Rom.
2. 13.
Jac. 1.
22.

† Marc.
1. 22.
Luc. 4.
32.

Luc. 6.
37.
Rom. 2.
1.
† Mar.
4. 24.

† Infra
21. 22.
Marc.
11. 24.
Lucæ
11. 9.
Joan.
24. 13.
Jac. 1. 6.
† Luc.
11. 11.

† Marc.
1. 40.
Luc. 5.
13.

3 Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Volo, Mundare. Et confestim mundata est lepra ejus.

† Lev.
24. 20.

4 Et ait illi Iesus: Vide, nemini dixeris: sed vade, † ostende te sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses, in testimonium illis.

† Luc.
7. 10.

5 † Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, 6 Et dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & male torquetur.

7 Et ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum.

† Luc.
7. 6.

8 Et respondens Centurio, ait: † Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit; & alii, Veni, & venit; & servo meo, Fac hoc, & facit.

10 Audiens autem Iesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.

† Mal.
1. 11.

11 Dico autem vobis, quod multi † ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno caelorum:

12 Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

13 Et dixit Iesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

14 Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem:

15 Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis.

† Marc.
1. 32.

16 † Vespere autem facta, obtulerunt ei multos daemones habentes: & eiciebat spiritus verbo: & omnes male habentes curavit.

† Isaia
53. 4.
1. Petr.
2. 24.

17 Ut adimpleretur quod dictum est per † Isaia prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit: & aegrotationes nostras portavit.

18 Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit ire trans fretum.

19 Et accedens unus Scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris.

† Luc.
9. 58.

20 Et dicit ei Iesus: † Vulpes foveas habent, & volucres caeli nidus: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius autem de discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primum ire, & sepelire patrem meum.

22 Iesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

† Marc.
4. 36.
Luc.
8. 22.

23 † Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus:

24 Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat.

25 Et accesserunt ad eum discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.

26 Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis, modice fidei? Tunc surgens, imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.

27 Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?

† Marc.
5. 1.
Luc.
8. 26.

28 † Et cum venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes daemones, de monumentis exeuntes, sivi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.

29 Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?

30 † Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pacens.

31 Daemones autem rogabant eum, dicentes: Si, ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

32 Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præcepis in mare: & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis, qui daemones habuerant.

34 Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu: & † viso eo rogabant, ut transiret a finibus eorum.

† Marc.
5. 11.
Luc.
8. 37.

C A P U T I X.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quod dixisset remissa illi peccata: vocat Matthaum publicanum, & respondet Pharisais murmurantibus quod cum publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non jejunarent: mulierem a sanguinis profusio liberat: filiam principis mortuam suscitavit: visu duobus caecis restituit, daemoniacum mutum sanat: & ubique predicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos vero operarios.

1 ET ascendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem suam.

2 † Et ecce efferebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

3 Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur.

4 Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Quid est facilius, dicere: Dimittantur tibi peccata tua; an dicere: Surge, & ambula?

6 Ut autem scitis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

7 Et surrexit, & abiit in domum suam.

8 Videntes autem turbae timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

9 † Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthaum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.

10 Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu, & discipulis ejus.

11 Et videntes Pharisaei, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatur Magister vester?

12 At Iesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.

13 Euntes autem discite quid est: † Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, † sed peccatores.

14 Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes: † Quare nos, & Pharisaei, jejunamus frequenter: discipuli autem tui non jejunant?

15 Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt.

16 Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus a vestimento, & pejor scissura fit.

† Marc.
2. 3.
Luc.
5. 18.

† Marc.
2. 14.
Luc.
5. 27.

† Osee
6. 6.
Infr. 12.
71.

† 1. Tim.
1. 15.
† Marc.
2. 18.
Luc.
5. 33.

17 Neque mittunt vinum novum in utres veteres: alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & ambo conservantur.

18 † Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.

19 Et surgens Jesus, sequeretur eum, & discipuli ejus.

20 † Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tergit simbriam vestimenti ejus.

21 Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero.

22 At Jesus conversus, & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23 Et cum venisset Jesus in domum principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuantem, dicebat:

24 Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Et cum ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus. Et surrexit puella.

26 Et exiit fama hæc in universam terram illam.

27 Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Misere nostri, fili David.

28 Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Credidistis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum: & comminatus est illis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat.

31 Illi autem exeuntes, dissiſamaverunt eum in tota terra illa.

32 Egressis autem illis, † ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

33 Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit sic in Israël.

34 Pharisei autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.

35 † Et circuibat Jesus omnes civitates, & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

36 Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis: † Messis quidem multa, operarii autem pauci.

38 Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

CAPUT X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad evangelizandum Judæis, & dæmoniacos infirmosque curandos: qui adversus mala hic imminenta præmonentur & roborantur: Christus non venit ut mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confidens est, neque liquidum ejus amoris præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

1 **ET** convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus,

3 Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Jacobus Alphaei, & Thaddæus,

4 Simon Chananzæus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum.

5 Hos duodecim misit Jesus; præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis:

6 Sed potius ite † ad oves, quæ perierunt domus Israel.

7 Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum caelorum.

8 Infirmos curate, mortuos suscite, leproſos mundate, dæmones ejicite: gratis accepistis, gratis date.

9 † Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris:

10 Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

11 In quamcumque autem civitatem aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.

13 Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.

14 Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.

15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit terra Sodomorum, & Gomorrhæorum in die iudicii, quam illi civitati.

16 † Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

17 Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos:

18 Et ad præsidēs, & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis, & gentibus.

19 † Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient:

22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

23 Cum autem persequantur vos in civitate ista, fugite in aliam: Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel donec veniat Filius hominis.

24 † Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum.

25 Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus: & servo, sicut dominus ejus. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt: quanto magis domesticos ejus?

26 Ne ergo timueritis eos: † Nihil enim est operum, quod non revelabitur: & occultum, quod non scietur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timeate eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

† Marc. 5. 22.
Luc. 8. 41.

† Marc. 5. 15.
Luc. 8. 43.

† Infra 12. 22.
Luc. 11. 14.

† Marc. 6. 6.

† Luc. 10. 2.

Marc. 3. 13.
Luc. 6. 13.
& 9. 11.

† Act. 13. 46.

† Marc. 6. 8.
Luc. 9. 3. & 10. 4.

† Luc. 10. 3.

† Luc. 12. 11.

† Luc. 6. 40.
Joan. 13. 16.
& 15. 24.
† Marc. 4. 23.
Luc. 8. 17. & 12. 2.

† 2. Reg. 14. 21. Ador. 27. 35.

29 † Nonne duo passeris asse vaneunt : & unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro ?
30 Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere : multis passeribus meliores estis vos.

32 † Omnis ergo qui constituitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in caelis est :

33 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in caelis est.

34 † Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram : non veni pacem mittere, sed gladium.

35 Veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam :

36 † Et inimici hominis, domestici ejus.

37 † Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus : & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.

38 † Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

39 Qui invenit animam suam, perdet illam : & qui † perdidit animam suam propter me, inveniet eam.

40 † Qui recipit vos, me recipit : † & qui me recipit, recipit eum qui me misit.

41 Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet : & qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet.

42 † Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli : amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

† Marc. 9. 38. Lucæ 9. 26. & 21. 8. 21. Tim. 2. 12.

† Mich. 7. 6.

† Lucæ 14. 26. † Infra 16. 24. Marc. 8. 34. Lucæ 14. 27.

† Lucæ 9. 24. & 17. 33. Joan. 12. 25.

† Lucæ 10. 16. Joan. 13. 20.

† Marc. 9. 40.

11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista : qui autem minor est in regno caelorum, major est illo.

12 A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc, regnum caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim prophetæ & lex, usque ad Joannem, prophetaverunt :

14 Et si vultis recipere, † ipse est Elias, qui venturus est.

15 Qui habet aures audiendi, audiat.

16 Cui autem similem æstimabo generationem istam ? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes cœqualibus

17 Dicunt : Cecinimus vobis, & non saltastis : lamentavimus, & non planxistis.

18 Venit enim Joannes neque manducans neque bibens, & dicunt : Dæmonium habet.

19 Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt : Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia a filiis suis.

20 Tunc cepit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent penitentiam.

21 † Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida : quia, si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere penitentiam egissent.

22 Verumtamen dico vobis : Tyro & Sidoni remissus erit in die judicii, quam vobis.

23 Et tu Capharnaum, numquid usque in caelum exaltaberis : usque in infernum descendes : quia, si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem.

24 Verumtamen dico vobis, quia terra Sodomorum remissus erit in die judicii, quam tibi.

25 In illo tempore respondens Jesus dixit : Confiteor tibi, Pater, Domine caeli & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.

26 Ita Pater : quoniam sic fuit placitum ante te.

27 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. † Et nemo novit Filium, nisi Pater : neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

28 Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.

29 Tollite jugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde : & † invenietis requiem animabus vestris.

30 Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

† Lucæ 10. 13.

C A P U T X I

Joannes de carcere nuntios mittit ad Jesum : quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Joannem : Judæos vero pueris in foro invicem acclamantibus assimilat, exprobrans civitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes : confesso Jesu ad Patrem : oneratos ad se vocat Christum, dicens jugum suum esse suave.

1 E T factum est, cum consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret & predicaret in civitatibus eorum.

2 † Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis,

3 Ait illi : Tu es, qui venturus es, an alium expectamus ?

4 Et respondens Jesus ait illis : Eumte respondite Joanni quæ audistis, & vidistis.

5 † Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, † pauperes evangelizantur :

6 Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

7 † Illis autem abeuntibus, cepit Jesus dicere ad turbas de Joanne : Quid existis in desertum videre ? arundinem vento agitatam ?

8 Sed quid existis videre ? hominem mollioris vestitum ? Ecce qui mollioris vestiuntur in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis videre ? prophetam ? Etiam dico vobis, & plus quam prophetam.

10 Hic est enim de quo scriptum est : † Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

† Lucæ 7. 18.

† Isaia 35. 5. † Isaia 61. 1.

† Lucæ 7. 24.

† Mal. 3. 1. Marc. 1. 2. Lucæ 7. 27.

† Mal. 4. 5.

† Lucæ 10. 13.

† Joan. 6. 46. & 7. 28. & 8. 19. & 10. 15.

† Jer. 6. 16.

† Joan. 5. 3.

C A P U T X I I

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, manuum quoque aridam sabbato curat : Pharisæorum machinationi tacitus cedens, variisque a se curatos flere præcipiens, implet Isaia vaticinium : dæmoniaco cæco & mutuo curato, Pharisæos ipsum in Bethsæbæ ejicere dæmonia blasphemantes convincit falsum dicere : dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem : Scribis autem & Pharisæis signum perentibus, dandum dicit Jone signum : & quæ sint mater & fratres ipsius.

1 I N illo tempore abiit Jesus per fara sabbato : discipuli autem ejus esurientes ceperunt vellere spicas, & manducare.

Marc. 2. 23. Lucæ 6. 1.

2 Pharisei autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis.

3 At ille dixit eis: Non legistis quid fecerit David, quando esurivit, & qui cum eo erant:

4 Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solum sacerdotibus?

5 Aut non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotibus in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt?

6 Dico autem vobis, quia templo major est hic.

7 Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium: nunquam condemnassetis innocentes.

8 Dominus enim est filius hominis etiam sabbati.

9 Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum.

10 Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum.

11 Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc sabbatis in fossam, nonne tenebit & levabit eam?

12 Quanto magis melior est homo ove? Itaque licet sabbatis beneficare.

13 Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitas sicut altera.

14 Exeuntes autem Pharisei, consilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum.

15 Jesus autem sciens recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit eos omnes.

16 Et præcepit eis ne manifestum eum facerent.

17 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem:

18 Et ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nuntiabit.

19 Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plerisque vocem ejus:

20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiciat ad victoriam iudicium:

21 Et in nomine ejus Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatas est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.

23 Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius David?

24 Pharisei autem audientes, dixerunt: Hic non ejiat dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.

25 Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum divinum contra se, desolabitur: & omnis civitas, vel domus divisa contra se, non stabit.

26 Et si satanas satanam ejiat, adversus se divisus est: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27 Et si ego in Beelzebub ejiat dæmones, filii vestri in quo ejiat: Ideo ipsi iudices vestri erunt.

28 Si autem ego in spiritu Dei ejiat dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29 Aut quomodo potest aliquis intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem? & tunc domum illius diripiet.

30 Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.

31 Ideo dico vobis: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur.

32 Et quicumque dixerit verbum contra fructum hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor agnoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Et ex abundantia enim cordis os loquitur.

35 Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.

36 Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii.

37 Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Phariseis, dicentes: Magister, volumus a te signum videre.

39 Qui respondens ait illis: Generatio mala & adultera signum querit: & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophete.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.

41 Viri Ninivite surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia poenitentiam egerunt in predicatione Jonæ. Et ecce plus quam Jonas hic.

42 Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam: quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quam Salomon hic.

43 Cum autem inmundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, querens requiem, & non invenit.

44 Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatum.

45 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant tibi: & sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic pessima.

46 Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus & fratres stabant foris, querentes loqui ei.

47 Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant querentes te.

48 At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.

50 Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT XIII.

Sedens in navicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de sermone in farina occultato, de thesauro & margarita inventis; de reti in mare missis, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

1 IN illo die exiit Jesus de domo, sedebat secus mare.

2 Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens sederet: & omnis turba stabat in litore:

† 1. Reg. 21. 4.

† Lev. 24. 9. † Num. 35. 9.

† 1. Reg. 25. 23. † Eccl. 4. 17. † Osee 6. 6.

Supra 9. 13. † Marc. 3. 1. Lucæ 6. 6. † Deut. 22. 4.

† Isaiæ 42. 1.

† Supra 9. 34. † Marc. 3. 22. Lucæ 11. 15. † Lucæ 11. 17.

† Marc. 3. 28. 29. Lucæ 12. 10.

† Lucæ 6. 45.

† Infra 16. 4. Lucæ 11. 29. 1. Cor. 1. 22. † Jonæ 2. 1. † Jonæ 3. 5.

† 2. Reg. 10. 1. 2. Par. 9. 1. † Lucæ 11. 24.

† 2. Pet. 2. 20.

† Marc. 3. 31. Lucæ 8. 19.

† Marc. 4. 1. Lucæ 8. 4.

5 Et locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit qui seminari, feminare.

4 Et dum seminari, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt ea.

5 Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terra.

6 Sole autem orto assuauerunt: & quia non habebant radicem, auferuntur.

7 Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.

8 Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

9 Qui habet aures audiendi, audiat.

10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

11 Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum.

12 † Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

13 Ideo in parabolis loquitur eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.

14 Et adimpletur in eis prophetia isaie dicens: † Audiuistis, & non intelligistis: & videntes videtis, & non videbitis.

15 Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus graviter auferunt, & oculos suos clausurunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanentur.

16 Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestra quia audiunt.

17 † Amen quippe dico vobis, quia multi prophetae & iusti cupierunt videre quæ videntis, & non videntur: & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos ergo audite parabolam seminantis.

19 Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, veniet in malis, & rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem super petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud:

21 Non habet autem in se radicem, sed est temporalis, facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.

22 Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & sollicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23 Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum, & intelligit, & fructum afferit, & facit aliud quidem centesimum, aliud sexagesimum, aliud vero trigesimum.

† Marc. 4. 26. 24 † Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum cælorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

25 Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superfeminavit zizania in medio tritici, & abiit.

26 Cum autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

27 Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?

28 Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis, imus, & colligimus ea?

29 Et ait: Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum.

30 Sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam servis: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

31 † Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo:

32 Quod minimum quidem est omnibus feminibus: cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis ejus.

33 Aliam parabolam locutus est eis: † Simile est regnum cælorum fermento, quod accipit mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentatum est totum.

34 Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis:

35 Ut impleteretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: † Aperiam in parabolis os meum, & eructabo abscondita a constitutione mundi.

36 † Tunc, dimissis turbis, venit in domum: & accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Edifcare nobis parabolam zizaniorum agri.

37 Qui respondens ait illis: Qui seminavit bonum semen, est Filius hominis.

38 Ager autem, est mundus. Bonum vero semen, hi sunt filii regni. Zizania autem, filii sunt nequam.

39 Inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus. † Messis vero, consummatio sæculi est: Messores autem, angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburantur: sic erit in consummatione sæculi.

41 Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem:

42 Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & stridor dentium.

43 † Tunc iusti subibunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

44 Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa quæ habet, & emit agrum illum.

45 Iterum simile est regnum cælorum homini negotiatori, querenti bonas margaritas.

46 Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.

47 Iterum simile est regnum cælorum fagena missa in mare, & ex omni genere piscium congreganti.

48 Quam, cum impleta esset, educentes & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49 Sic erit in consummatione sæculi: exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum.

50 Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dentium.

51 Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.

52 Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.

53 Et factum est, cum consummasset Jesus parabolam istas, transiit inde.

54 Et † venit in patriam suam, docebat eos in synagoga eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic sapientia hæc, & virtutes?

† Marc. 4. 31. Lucæ 13. 29.

† Lucæ 13. 21.

† Psal. 77. 1.

† Marc. 4. 34.

† Apoc. 14. 15.

† Sap. 3. 7. Dan. 22. 5.

† Marc. 4. 26.

† Marc. 6. 1. Lucæ 4. 16.

† Joan.
6. 42.

55 † Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria: & fratres ejus, Jacobus, & Joseph, & Simon & Judas?

56 Et sorores ejus, nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista?

57 Et scandalizabantur in eo. Jesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.

58 Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

CAPUT XIV.

Caput Joannis datur puella saltarici: Jesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiatur, sublati duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitato confortat, Petrumque a submersione liberat: in terra Genesar variis curantur languores tactu vestimenti ipsius.

Marc. 6.
14.

1 IN illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jesu:

Lucæ 9.
7.

2 Et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo.

† Marc.
6. 17.
Lucæ 3.
19.

3 † Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris sui.

4 Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.

† Infra
11. 26.

5 Et volens illum occidere, timuit populum: † quia sicut prophetam eum habebant.

6 Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.

7 Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.

8 At illa præmonita a matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistæ.

9 Et contristatus est rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbent, iussit dari.

10 Misitque & decollavit Joannem in carcere.

11 Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & artulit matri suæ.

12 Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jesu.

† Marc.
6. 31.
Lucæ 9.
10.

13 † Quod cum audisset Jesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum: & cum audisset turbæ, secuta sunt eum pedes tres de civitatibus.

Joan. 1.
2.

14 Et exiens vidit turbam multam, & miseratus est eis, & curavit languidos eorum.

15 Vespere autem facta, accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præterit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas.

16 Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare.

† Joan.
6. 9.

17 Respondit ei: † Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.

19 Et cum iussisset turbam discumbere super fœnum, accepit quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

20 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

21 Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.

† Marc.
6. 45.

22 † Et statim compulsi sunt Jesus discipulos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

† Joan.
6. 15.

23 Et dimissa turba, † ascendit in montem solus orare. Vespere autem facta solus erat ibi.

Marc. 6.
46.

24 Navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

25 Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.

26 Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.

27 Statimque Jesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.

28 Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29 At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam ut veniret ad Jesum.

30 Videns vero ventum validum, timuit: & cum cepisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac.

31 Et continuo Jesus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?

32 Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33 Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum, dicentes: Vere Filius Dei es.

† Marc.
6. 53.

34 † Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar.

35 Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes:

36 Et rogabant eum ut vel simbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

CAPUT XV.

Pharisæorum de lavandis manibus aliiisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & qua sint coinquinantia hominem: mulier Chananaea per severantiam fide ac supplicatione impetrat filia curacionem: Jesus curatis juxta mare Galilæe variis languoribus, quatuor virorum vailia septem panibus paucisque piscibus satiatur, sublati septem sportarum reliquiis.

† Marc.
7. 1.

1 Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ, & Pharisei, dicentes:

† Marc.
7. 5.

2 † Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cum panem manducant.

3 Ipse autem respondens ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit:

4 † Honora patrem, & matrem; &: † Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

† Exod.
20. 13.
Deut. 5.
16.

5 Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit:

Ephes.
6. 2.

6 Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

† Exod.
22. 17.
Levit.
20. 9.

7 Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias, dicens:

Prov.
30. 20.

8 † Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me.

† Isai.
29. 13.

9 Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.

† Marc.
7. 6.

10 Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite.

11 Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei: Scis quia Pharisei audito verbo hoc, scandalizati sunt?

† Joan. 15. 2.
† Lucz 6. 39.
13 At ille respondens ait: † Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur.

14 Sinite illos: † cæci sunt, & duces cæcorum: cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

† Marc. 7. 17.
15 † Respondens autem Petrus dixit ei: Ediffere nobis parabolas istam.

16 At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?

17 Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in fecesum emittitur?

18 Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinat hominem:

19 De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias.

20 Hæc sunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

† Marc. 7. 24.
21 † Et egressus inde Jesus, secessit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine filii David: filia mea male a dæmone vexatur.

23 Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli ejus rogabant eum dicientes: Dimitte eam: quia clamat post nos.

† Supra 10. 6.
Joan. 10. 3.
24 Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi † ad oves, quæ perierunt domus Israel.

25 At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine adjuva me.

26 Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

27 At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis.

Et sanata est filia ejus ex illa hora.

29 Et cum transisset inde Jesus, venit secus Mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi.

† Isaiæ 35. 5.
30 † Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum muros, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos:

31 Ita ut turbæ mirarentur, videntes muros loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israel.

† Marc. 8. 2.
32 † Jesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: Miserere turbæ, quia triduo iam perseverant tecum, & non habent quod manducent; & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.

33 Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?

34 Et ait illis Jesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.

35 Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram.

36 Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo.

37 Et comederunt omnes, & saturati sunt: Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sporas plenas.

38 Erant autem qui manducaverunt, quattuor millia hominum, extra parvulos & mulieres.

39 Et, dimissa turba, ascendit in naviculam: & venit in fines Magedan.

CAPUT XVI.

Jesus signi petitione ipsum tentantes arguit: quod signa temporum non diducant: jubet discipulos cavere a fermento Pharisæorum ac Sadducæorum: ipsosque interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illorum responsonem promittit claves regni cælorum: suam autem passionem prædicans, a Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum unicuique juxta sua opera redditurum.

1 ET accesserunt ad eum Pharisei & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum ut signum de celo ostenderet eis.

2 At ille respondens, ait illis: † Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cælum;

3 Et mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum.

4 Faciem ergo cæli diducare nostis: signa autem temporum non potestis scire? † Generatio mala & adultera signum querit: & signum non dabitur ei, † nisi signum Jonæ prophætæ. Et relictis illis, abiit.

5 Et cum venissent discipuli ejus trans fretum, oblitii sunt panes accipere.

6 Qui dixit illis, † Intuemini, & cavete a fermento Pharisæorum & Sadducæorum.

7 At illi cogitabant intra se dicientes: Quia panes non accepimus.

8 Sciens autem Jesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?

9 Nondum intelligitis, neque recordamini † quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpstistis?

10 Neque † septem panum in quattuor millia hominum, & quot sporas sumpstistis?

11 Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cavete a fermento Pharisæorum, & Sadducæorum?

12 Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum a fermento panum, sed a doctrina Pharisæorum, & Sadducæorum.

13 † Venit autem Jesus in partes Cæsariæ Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis?

14 At illi dixerunt: † Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex prophetis.

15 Dicit illis Jesus: Vos autem quem me esse dicitis?

16 Respondens Simon Petrus dixit: † Tu es Christus, filius Dei vivi.

17 Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar Jona: quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.

18 † Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.

19 † Et tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.

20 Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent quia ipse dicit Jesus Christus.

Marc. 8. 11.

† Luc. 12. 54.

† Supra 22. 39.
† Joan. 2. 4.

† Marc. 8. 15.
Luc. 12. 1.

† Supra 14. 17.
Joan. 6. 9.

† Supra 15. 34.

† Marc. 8. 27.

† Marc. 8. 18.
Luc. 9. 19.

† Joan. 6. 70.

† Joan. 1. 42.

† Isaiæ 22. 21.
† Joan. 30. 23.

21 Exinde cepit Iesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum ire Ierosolymam, & multa pati a senioribus & Scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.

22 Et assilens eum Petrus, cepit increpare illum dicens: Absit a te Domine: non erit tibi hoc.

23 Qui conversus, dixit Petro: † Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum.

24 Tunc Iesus dixit discipulis suis: † Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

25 † Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me inveniet eam.

26 Quid enim prodest homini, si mundum universum lucratur, animæ vero suæ detrimentum patiar? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

27 Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: † & tunc reddet unicuique secundum opera ejus.

28 Amen dico vobis, † tunc quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.

C A P U T XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam jubet discipulos silentio servare, donec a mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imo jam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Joannem Baptistam: puerum lunaticum curat, quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant; ostendens quanta sint virtutis, fides similis grano sinapis, jejunium; & oratio: passionem suam predicat: pro se quoque & Petro didrachma solvit, invento in ore piscis statere.

1 **E**T post dies sex assumit Iesus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & ducit illos in montem excelsum seorsum:

2 Et resplenduit facies ejus sicut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.

3 Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.

4 Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moyfi unum, & Elise unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. † Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit: ipsum audite.

6 Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timerunt valde.

7 Et accessit Iesus, & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

8 Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.

9 Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat.

10 Et interrogaverunt eum discipuli, dicientes: † Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam oporteat primum venire?

11 † At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & retineat omnia.

12 Dico autem vobis, † quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, † sed fecerunt in eo quicquidque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis.

13 Tunc intellexerunt discipuli, & quia de Joanne Baptista dixisset eis.

14 † Et cum venisset ad curiam, accessit ad eum homo genibus prostratus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur: nam sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam.

15 Et obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

16 Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula, & perversa, quousque ero vobiscum? usquequo patiar vos? Afferre huc illum ad me.

17 Et increpavit illum Iesus, & exiit ab eo demonium, & curatus est puer ex illa hora.

18 Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum?

19 Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram. † Amen quippe dico vobis, si haberitis fidem, sicut granum sinapis, diceris monti huic, Transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.

20 Hoc autem genus non ejicitur nisi per orationem, & jejunium.

21 Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: † Filius hominis tradendus est in manus hominum:

22 Et occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

23 Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma?

24 Ait: Eriam. Et cum intrasset in domum, prævenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis, an ab alienis?

25 Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii.

26 Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenies statorem: illum sumens, da eis pro me, & te.

C A P U T XVIII.

Proposito parvulo docet quisnam major sit in regno calorum, & quam sit a pusillorum scandalo cavendum: quomodo frater in nos peccans debeat corrigi, & ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestare ligandi atque solvendi discipulis tradita: docet etiam quam sit apud Deum efficax duorum peccato sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum servis suis inuente.

1 **I**N illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicientes: Quis, putas, major est in regno calorum?

2 † Et advocans Iesus parvulum, statuit eum in medio eorum,

3 Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & † efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum calorum.

4 Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno calorum.

5 Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

† Marc. 8. 33.

† Supra 19. 38. Luc. 9. 24. 25. & 26. 27.

† Luc. 17. 33. Joann. 12. 25.

† Ad. 17. 31. Rom. 2. 6.

† Marc. 8. 39. Luc. 9. 27.

Marc. 9. 3. Luc. 9. 28.

† Supra 3. 17. 2. Petr. 1. 17.

† Marc. 9. 10. † Mal. 4. 5.

† Supra 11. 14. † Supra 14. 10.

† Marc. 9. 16. Luc. 9. 38.

† Luc. 17. 6.

† Infra 20. 18. Marc. 9. 30. Luc. 9. 44.

Marc. 9. 33. Luc. 9. 46.

† Infra 19. 14. 11. Cor. 14. 20.

† Marc. 6
Lucæ 27. 2.
6 † Qui autem scandalizaverit unum de pus-
sillis istis, qui in nie credunt, expedit ei ut
suspendatur niola aïnaria in collo ejus, &
demergatur in profundum maris.

7 Væ mundo a scandalis. Necessè est enim
ut veniant scandala: veruntamen væ homini
illi, per quem scandalum venit.

Supra 5. 30.
Marc. 9. 42.
8 † Si autem manus tua, vel pes tuus scan-
dalizat te: abscide eum, & projice abs te:
bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel
claudum, quam duas manus vel duos pedes
habentem mitti in ignem æternum.

9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum,
& projice abs te: bonum tibi est cum uno
oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem
mitti in gehennam ignis.

† Psal. 138. 8.
10 Videte ne contentatis unum ex his pu-
sillis: dico enim vobis, † quia angeli eorum
in calis semper vident faciem Patris mei, qui
in calis est.

† Lucæ 19. 10.
11 † Venit enim Filius hominis salvare
quod perierat.

12 † Quid vobis viderur? si fuerint alicui
centum oves, & erraverit una ex eis: nonne
relinquit nonagintanovem in montibus, & va-
dit quærere eam que erravit?

13 Et si contigerit ut inveniat eam: Amen
dico vobis, quia gaudet super eam magis quam
super nonagintanovem, quæ non erraverunt.

14 Sic non est voluntas ante Patrem vestrum,
qui in calis est, ut pereat unus de pus-
sillis istis.

† Levit. 29. 17.
Eccl. 19. 13.
Lucæ 17. 3.
15 † Si autem peccaverit in te frater tuus,
vade, & corripue eum in cer & ipsum solum:
si te audierit, lucratus eris frater tuum.

16 Si autem te non audierit, adhibe tecum
ad hoc unum, vel duos, † ut in ore duorum
vel trium testium stet omne verbum.

17 † Quod si non audierit eos: dic eccle-
sias: si autem ecclesias non auferit, sit tibi
sicut ethnicus & publicanus.

† Deut. 19. 15.
Joan. 8. 17.
2. Cor. 13. 1.
Hebr. 10. 28.
† 1. Cor. 5. 2.
2. Theff. 3. 14.
† Joan. 20. 23.
† Lucæ 17. 4.
18 † Amen dico vobis, quæcumque alliga-
veritis super terram, erunt ligata & in celo:
& quæcumque solveritis super terram, erunt
soluta & in celo.

19 Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis
conferentur super terram, de omni re quan-
tumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui
in calis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres congregati
in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit:
† Domine quoties peccabit in me frater meus,
& dimittam ei? usque septies?

22 Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque sep-
ties, sed usque septuagies septies.

23 Ideo assimilatur est regnum calorum
homini regi, qui voluit rationem ponere cum
servis suis.

24 Et cum coepisset rationem ponere, obla-
tus est ei unus, qui debebat ei decem millia
talenta.

25 Cum autem non haberet unde redderet,
iussit eum dominus ejus vændimari, & uxorem
ejus, & filios, & omnia quæ habebat,
& reddi.

26 Procidens autem servus ille, orabat eum,
dicens: Patientiam habe in me, & omnia red-
dam tibi.

27 Misertus autem dominus servi illius, di-
misit eum, & debitum dimisit ei.

28 Egredius autem servus ille, invenit unum
de servis suis, qui debebat ei centum dena-
rios: & tenens suffocabat eum, dicens:
Redde quod debes.

29 Et procidens confervus ejus, rogabat
eum, dicens: Patientiam habe in me, &
omnia reddam tibi.

30 Ille autem noluit: sed abiit, & misit
eum in carcerem, donec redderet debitum.

31 Videntes autem confervi ejus quæ fie-
bant, contristati sunt valde: & venerunt, &
narraverunt domino vœ omnia quæ facta fue-
rant.

32 Tunc vocavit illum dominus suus: &
ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi
tibi quoniam rogasti me?

33 Nonne oportuit & te miseri con-
servi tui, sicut & ego tui miserus sum?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tor-
toribus, quoadusque redderet universum debi-
tum.

35 Sic & Pater meus cælestis faciet vobis,
si non remiseritis unusquisque fratri suo de
cordibus vestris.

CAPUT XIX.

*Matrimonium docet ex sua institutione esse
indissolubile, nec uxorem extra causam for-
nicationis posse dimitti: inter vivos eunuchos
laudat illos qui se castraverunt propter
regnum calorum: parvulis manus imponit:
adolescens qui omnia se servasse præcepta
dicebat, audito Christi consilio de omnibus
vendidis abiit tristis: difficile ergo assertit
divitem intrare regnum calorum, & quid
illis præmi sit qui omnibus reliquis ipsum
sequuntur.*

1 ET factum est, cum consummasset Jesus
sermones istos, migravit a Galilæa, &
† venit in fines Judææ trans Jordanem,

2 Et secuta sunt eum turba multe, & cu-
ravit eos ibi.

3 † Et accesserunt ad eum Pharisei tenta-
tes eum, & dicentes: Si licet homini dimit-
tere uxorem suam, quacumque ex causa?

4 Qui respondens, ait eis: Non legitis,
quia † qui fecit hominem ab initio, masculum
& feminam fecit eos? & dixit:

5 † Propter hoc dimittit homo patrem &
matrem, & adheret uxori suæ, & erunt
duo in carne una.

6 Itaque jam non sunt duo, sed una caro.
Quod ergo Deus conjunxit, homo non se-
paret.

7 Dicunt illi: † Quid ergo Moyses manda-
vit dare libellum repudii, & dimittere?

8 Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam
cordis vestri permisit vobis dimittere uxores
vestras: ab initio autem non fuit sic.

9 † Dico autem vobis, quia quicumque di-
miserit uxorem suam, nisi ob fornicationem,
& aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam
duxerit, mœchatur.

10 Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est causa
hominis cum uxore, non expedit nubere.

11 Qui dixit illis: Non omnes capiunt ver-
bum istud, sed quibus datum est.

12 Sunt enim eunuchi, qui de matris utero
sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt
ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipso
castraverunt propter regnum calorum. Qui
potest capere, capiat.

13 † Tunc oblatis sunt ei parvuli, ut manus
eis imponeret, & oraret. Discipuli autem in-
crepabant eos.

14 Jesus vero ait eis: † Sinite parvulos, &
nolite eos prohibere ad venire: talium est
enim regnum calorum.

15 Et cum imposuisset eis manus, abiit
inde.

16 † Et ecce unus accedens, ait illi: Ma-
gister bone, quid boni faciam ut habeam vi-
tam æternam?

† Marc. 10. 2.

† Marc. 10. 2.

† Gen. 1. 27.

† Gen. 2. 24.

† 1. Cor. 6. 16.

Ephes. 5. 31.

† Deut. 24. 1.

† Supra 5. 32.

Marc. 10. 13.

Lucæ 10. 11.

Lucæ 16. 18.

1. Cor. 7. 10.

† Marc. 10. 13.

Lucæ 18. 15.

† Supra 18. 3.

† Marc. 10. 17.

Lucæ 18. 18.

17 Qui dixit ei : Quid me interrogas de bono ? Unus est bonus, Deus . Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata .

18 Dixit illi : Quæ ? Jesus autem dixit : Non homicidium facies : Non adulterabis : Non facies futurum : Non falsum testimonium dices :

19 Honora patrem tuum, & matrem tuam : & Diliges proximum tuum sicut teipsum .

20 Dixit illi adolescens : Omnia hæc custodivi a juventute mea, quid adhuc mihi deest ?

21 Air illi Jesus : Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo : & veni, sequere me .

22 Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis : erat enim habens multas possessiones .

23 Jesus autem dixit discipulis suis : Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum caelorum .

24 Et iterum dico vobis : Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum caelorum .

25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes : Quis ergo poterit salvus esse ?

26 Aspiciens autem Jesus, dixit illis : Apud homines hoc impossibile est : apud Deum autem omnia possibilia sunt .

27 Tunc respondens Petrus, dixit ei : Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te : quid ergo erit nobis ?

28 Jesus autem dixit illis : Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel .

29 Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut forores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit .

30 Multi autem enim primi novissimi, & novissimi primi .

CAPUT XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum ultimis idem datur denarius cum primis : Jesus discipulis passionem ac resurrectionem suam prædicit ; & occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quod non potestate & ostensione domini, sed officio ministerii debeant esse majores : egrediens vero Jericho duos cecos illuminat .

1 Simile est regnum caelorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam .

2 Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam .

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos ,

4 Et dixit illis : Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit dabo vobis .

5 Illi autem abierunt . Iterum autem exiit circa sextam & nonam horam : & fecit similiter .

6 Circa undecimam vero exiit, & invenit alios stantes, & dixit illis : Quid hic statis tota die otiosi ?

7 Dicunt ei : Quia nemo nos conduxit . Dicit illis : Ite & vos in vineam meam .

8 Cum fero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo : Voca operarios,

& redde illis necedem, incipiens a novissimis usque ad primos .

9 Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios .

10 Venientes autem & primi, arbitrat sunt quod plus essent accepturi : acceperunt autem & ipsi singulos denarios .

11 Et accipientes numerabant adversus patremfamilias,

12 Dicentes : Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstus .

13 At ille respondens uni eorum, dixit : Amice non facio tibi injuriam : nonne ex denario convenisti mecum ?

14 Tolle quod tuum est, & vade : volo autem & huic novissimæ dare sicut & tibi .

15 Aut non licet mihi quod volo, facere ? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum ?

16 Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi : multi enim sunt vocati, pauci vero electi .

17 Et ascendens Jesus Jerosolimam, assumpsit duodecim discipulos secreto, & ait illis :

18 Ecce ascendimus Jerosolimam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte,

19 Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget .

20 Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo .

21 Qui dixit ei : Quid vis ? Air illi : Dic ut sedeat hic duo filii mei, unus ad dextram tuam, & unus ad sinistram, in regno tuo .

22 Respondens autem Jesus, dixit : Nescitis quid petatis . Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum ? Dicunt ei : Possumus .

23 Air illis : Calicem quidem meum bibetis : sedere autem ad dextram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo .

24 Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus .

25 Jesus autem vocavit eos ad se, & ait : Scitis quia principes gentium dominantur eorum : & qui majores sunt potestatem exercent in eos .

26 Non ita erit inter vos : sed quicumque voluerit inter vos major fieri, si vester minister :

27 Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus .

28 Sic sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam, redemptionem pro multis .

29 Et egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa :

30 Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Jesus transiret : & clamaverunt, dicentes : Domine miserere nostri, fili David .

31 Turba autem increpabat eos ut tacerent . At illi magis clamabant, dicentes : Domine, miserere nostri, fili David .

32 Et stetit Jesus, & vocavit eos, & ait : Quid vultis ut faciam vobis ?

33 Dicunt illi : Domine, ut aperiantur oculi nostri .

34 Misertus autem eorum Jesus, tergit oculos eorum . Et confestim viderunt, & secuti sunt eum .

† Exod.
30. 13.

† Infra
10. 16.
Marc.
10. 31.
Lucæ
13. 30.

† Supra
19. 30.
Marc.
10. 31.

Lucæ
13. 30.

† Marc.
10. 32.
Lucæ
18. 31.

† Marc.
10. 32.
Lucæ
18. 31.

† Marc.
10. 35.

† Marc.
10. 41.
† Lucæ
22. 25.

† Lucæ
22. 25.

† Phil.
2. 7.

† Marc.
10. 46.
Lucæ
18. 35.

† Lucæ
18. 35.

CAPUT XXI.

Jesús super asinam Jerusalem cum triumpho ingressus, negotiatores de templo eiecit, & Phariseis de triumpho indignantibus respondit: discipulis autem de ficulnea Christi verbo arsefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de sua potestate retundit questione de Joannis baptismo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patrefamilias, cujus vintores post alios servos, etiam filium vineæ heredem occiderunt, prædicit regnum Dei a Judæis ad Gentes transferendum.

1 Et cum appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage ad Montem oliveti: tunc Jesús misit duos discipulos,

2 Dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi:

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos.

4 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem:

5 † Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugalis.

6 Euntes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Jesús.

7 Et adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.

8 Phirima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternerant in via:

9 Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequébantur, clamabant, dicens: Hosanna filio David: † benedictus qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis.

10 Et cum intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic?

11 Populi autem dicebant: Hic est Jesús propheta a Nazareth Galilææ.

12 † Et intravit Jesús in templum Dei, & eiecit omnes vendentes & ementes in templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas everit:

13 Et dicit eis: Scriptum est: † Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.

14 Et accesserunt ad eum cæci, & claudii in templo: & sanavit eos.

15 Videntes autem principes sacerdotum, & Scribæ, mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio David: indignati sunt.

16 Et dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Jesús autem dixit eis: Utrique nunquam legitis: † Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?

17 Et relicti illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam: ibique mansit.

18 Mane autem revertens in Civitatem, esurivit.

19 † Et videns ficum arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arsefacta est continuo ficulnea.

20 † Et videntes discipuli, mirati sunt, dicens: Quomodo continuo aruit?

21 Respondens autem Jesús, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæs-

taveritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in mare, fiet.

22 † Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.

23 Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum, & seniores populi, dicentes: † In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hæc potestatem?

24 Respondens Jesús dixit eis: Interrogabo vos & ego unum sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio.

25 Baptismus Joannis unde erat: è celo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicens:

26 Si dixerimus, è celo, dicit nobis: Quare ergo non credidistis illis? Si autem dixerimus, ex hominibus, timeamus turbam: † In quibus enim habebant Joannem sicut prophetam.

27 Et respondentes Jesús, dixerunt: Nescimus. Ait illi & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

28 Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: fili, vade hodie, operare in vinea mea.

29 Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem, penitentia motus, abiit.

30 Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait: Eo, domine, & non ivit.

31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Jesús: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ, & non credidistis ei: publicani autem, & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec penitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.

33 Aliam parabolam audite: † Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, & fossit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregre profectus est.

34 Cum autem tempus fructuum appropinquaret, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.

35 Et agricolæ, apprehensis servis ejus, alium occiderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt.

36 Iterum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.

37 Novissime autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.

38 Agricola autem videntes filium, dixerunt intra se: † Hic est heres, venite, occidamus eum, & habebimus hereditatem ejus.

39 Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.

40 Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Ajunt illi: Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

42 Dicit illis Jesús: Numquam legitis in Scripturis: † Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

43 Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.

44 Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum.

Marc.
11. 1.
Lucæ
19. 29.

† Ifaiz
62. 11.
Zach. 9.
9.
Joann.
12. 15.

† Psal.
117. 26.
Marc.
11. 10.
Lucæ
19. 38.
† Marc.
11. 15.
Lucæ
19. 45.
Joann.
2. 14.
† Ifaiz
56. 7.
Jer. 7.
12.
Lucæ
19. 46.

† Psal.
8. 3.

† Marc.
11. 13.

† Marc.
11. 20.

† Sutra
7. 7.
Marc.
11. 24.
1. Joann.
9. 22.
† Marc.
11. 28.
Lucæ
10. 2.

† Sutra
14. 5.

† Ifaiz
5. 1.
Jer. 2.
21.
Marc.
12. 1.
Lucæ
20. 9.

† Ifra
26. 3.
& 27.
Joann.
11. 53.

† Psal.
117. 22.
Actos.
4. 11.
Rom.
9. 33.
1. Petr.
2. 7.

45 Et cum audissent principes sacerdotum & Pharisæi parabolas ejus, cogoverunt quod de ipsis diceret.

46 Et querentes eum tenere, timerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAPUT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebris ejicitur exteriores: tentatur Jesus a Pharisæis super censu dando Cæsari, & a Sadduceis super resurrectione, quorum redarguit incitiam & mortuorum evincens resurrectionem: rursumque a legis doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Pharisæos, cujus filius sit Christus.

1 **E**T respondens Jesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens:

2 Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3 Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & volebant venire.

4 Iterum misit alios servos, dicens: Dicitis invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5 Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam:

6 Reliqui vero tenuerunt servos ejus, & contumelias affectos occiderunt.

7 Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit.

8 Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9 Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos: & impleta: tunc nuptiæ discumbentium.

11 Intrauit autem rex ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12 Et ait illi: Amice, quomodo huc intraisti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13 Tunc dixit rex ministris: † Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

15 † Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent eum in sermone.

16 Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis portionam hominum:

17 Dic ergo nobis quid tibi videatur, licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognita autem Jesus nequicia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.

20 Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio?

21 Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: † Reddate ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.

22 Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

23 In illo die accesserunt ad eum Sadducæi: qui dicunt † non esse resurrectionem: & interrogaverunt eum,

24 Dicentes: Magister, Moyses dixit: † Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius: & succedet semen fratri suo.

25 Erant autem apud nos septem fratres: & primus, uxore ducta, defunctus est: & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter secundus, & tertius, usque ad septimum.

27 Novissime autem omnium & mulier defuncta est.

28 In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30 In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cælo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legitis quod dictum est a Deo dicente vobis:

32 † Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob: Non est Deus mortuorum, sed viventium.

33 Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus.

34 Pharisæi autem audientes quod silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum:

35 † Et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum:

36 Magister, quod est mandatum magnum in Lege?

37 Ait illi Jesus: † Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

38 Hoc est maximum, & primum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic: † Diliges proximum tuum, sicut teipsum:

40 In his duobus mandatis universa lex pendet, & propheta.

41 Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus:

42 Dicens: Quid vobis videtur de Christo: cujus filius est? Dicunt ei: David.

43 Ait illis: † Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens:

44 † Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?

46 Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAPUT XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram Moysi sedentibus præcipit Jesus obedire, ipsorum autem opera non imitari; reticens ipsorum hypocritism & ambitionem, discipulos vero contrariam docens humilitatem: deinde multiplex va illis ob hypocritism ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicans eos patrum suorum mensuram in justorum perfectionibus impleturos, ac Jerusalem deserendam.

1 **T**unc Jesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos,

2 Dicens: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi.

Lucæ 14. 16. Apoc. 19. 9.

† Supra 8. 12. & 13. 47. infra 25. 30.

† Marc. 12. 13. Lucæ 20. 20.

† Rom. 13. 7.

† Act. 23. 6. † Deut. 25. 6. Marc. 12. 19. Lucæ 20. 20.

† Exod. 3. 6.

† Marc. 12. 28. Lucæ 10. 25. † Deut. 6. 5.

† Levit. 19. 28. Marc. 12. 21.

† Lucæ 20. 41. † Psal. 109. 1.

† 1. Cor. 8. 4.

3 Omnia ergo quaecumque dixerint vobis, servate, & facite: secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.

4 † Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.

5 Omnia vero opera sua faciunt ut videantur ab hominibus: † dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fibrias.

6 † Aman: ameni primos recipiunt in cenis, & primas cathedras in synagoga.

7 Et salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

8 † Vos autem nolite vocari Rabbi: unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis.

9 † Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim pater vester, qui in caelis est.

10 Nec vocemini magistri: quia Magister vester unus est, Christus.

11 Qui major est vestrum, erit minister vester.

12 † Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.

13 Vae autem vobis Scribae & Pharisei hypocritae: quia clauditis regnum caelorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes finitis intrare.

14 Vae vobis Scribae & Pharisei hypocritae: † quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium.

15 Vae vobis Scribae & Pharisei hypocritae: quia circumcis mare & aridam, ut faciatis unum profelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennae duplo quam vos.

16 Vae vobis duces caeci, qui dicitis: Quicumque iuraverit per templum, nihil est: qui autem iuraverit in auro templi, debet.

17 Stulti, & caeci: Quid enim majus est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18 Et quicumque iuraverit in altari, nihil est: quicumque autem iuraverit in dono, quod est super illud, debet.

19 Caeci: Quid enim majus est, donum, an altare, quod sanctificat donum?

20 Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus quae super illud sunt.

21 Et quicumque iuraverit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso:

22 Et qui iurat in caelo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum.

23 † Vae vobis Scribae & Pharisei hypocritae: qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis quae graviora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem: haec oportuit facere, & illa non omittere.

24 Duces caeci, excolantes culicem, camelum autem glaucientes.

25 Vae vobis Scribae & Pharisei hypocritae: quia mundatis quod deforis est calicis & paropidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia.

26 Pharisee caeci, munda prius quod intus est calicis & paropidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.

27 Vae vobis Scribae & Pharisei hypocritae: quia similes estis sepulchris dealbatis, quae aforis parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

28 Sic & vos aforis quidem paretis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocritis, & iniquitate.

29 Vae vobis Scribae & Pharisei hypocritae, qui edificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum,

30 Et dicitis: Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum.

31 Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetae occiderunt.

32 Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

33 † Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennae?

34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidit, & crucifigit, & ex eis flagellabit in synagoga vestris, & persequemini de civitate in civitatem:

35 Ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, † a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem † Zachariae, filii Barachae, quem occidistis inter templum & altare.

36 Amen dico vobis, venient haec omnia super generationem istam.

37 † Ierusalem, Ierusalem, quae occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit?

38 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

C A P U T XXIV.

Prædicat templi everisionem, monetque ut caveant a venturis seductoribus, futura praenuntians bella ac persecutiones: surgent pseudochristi & pseudoprophetae: de adventu filii hominis, precedentibus signis in sole, luna, & stellis: omnibus ignotum dicit Christus diem iudicii: & de fidei ac mala servo, propter qua docet semper esse vigilandum.

1 **E**T egressus Iesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei edificationes templi.

2 Ipse autem respondens dixit illis: Videtis haec omnia? Amen dico vobis, † non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur.

3 Sedente autem eo super Montem Oliveti, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando haec erunt? & quod signum adventus tui, & consummationis saeculi?

4 Et respondens Iesus, dixit eis: † Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus: & multos seducunt.

6 Audituri enim estis praemia, & opiniones praetiorum. Videte ne turbemini: oportet enim haec fieri, sed nondum est finis.

7 Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt peccitentiae, & fames, & tertamorus per loca.

8 Haec autem omnia initia sunt dolorum.

9 † Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc scandalizabuntur multi, & invicem tradent, & odio habebunt invicem.

11 Et multi pseudoprophetae surgent, & seducunt multos.

† Lucae 11. 46.
Act. 15. 10.
† Deut. 6. 2. & 23. 11.
Num. 15. 38.
† Marc. 12. 39.
Lucae 11. 43. & 20. 46.
† Jac. 3. 1.
† Mal. 1. 6.

† Lucae 14. 11.
& 18. 24.

† Marc. 12. 40.
Lucae 20. 47.

† Lucae 11. 43.

† supra 3. 7.

† Gen. 4. 8.
Hebr. 12. 6.
† 2. Par. 24. 22.

† Lucae 13. 34.

Marc. 13. 1.
Lucae 21. 5.
† Lucae 19. 44.

† Ephes. 5. 6.
Col. 2. 18.

† supra 10. 17.
Lucae 21. 12.
Joann. 15. 30.
& 16. 22.

12 Et quoniam abundavit iniquitas, refri-
geſcet charitas multorum.

13 Qui autem perſeveraverit uſque in fi-
nem, hic ſalvus erit.

14 Et prædicabitur hoc Evangelium regni
in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus
gentibus: & tunc veniet conſummatio.

15 † Cum ergo videritis abominationem deſo-
lutionis, quæ dicta eſt † a Daniele prophe-
ta, ſtantem in loco ſancto: qui legit, intel-
ligat:

16 Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad
montes:

17 Et qui in teſto, non deſcendant tollere
aliquid de domo ſua:

18 Et qui in agro, non revertatur tollere
tunicam ſuam.

19 Vt autem prægnantibus & nutrientibus
in illis diebus.

20 Orate autem ut non fiat fuga veſtra in
hieme, † vel ſabbato:

21 Erat enim tunc tribulatio magna, qualis
non fuit ab initio mundi uſque modo, neque
fiet.

22 Et niſi breviati fuiſſent dies illi, non fie-
ret ſalva omnis caro: ſed propter electos bre-
viabuntur dies illi.

23 † Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt
Chriſtus, aut illic: nolite credere.

24 Surgent enim pseudo-chriſti, & pseudo-
propheætæ: & dabunt ſigna magna, & prodigi-
a, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri
poſſeſt) etiam electi.

25 Ecce prædixi vobis.

26 Si ergo dixerint vobis, Ecce in deſerto
eſt, nolite exire: ecce in peneſtribus, nolite
credere.

27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, &
pater uſque in Occidentem: ita erit & adventus
Filii hominis.

28 † Ubicumque fuerit corpus, illic con-
gregabuntur & aquilæ.

29 † Starim autem poſt tribulationem die-
rum illorum, ſol obſcurabitur, & luna non
dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo,
& virtutes cælorum commovebuntur:

30 Et tunc parebit ſignum Filii hominis in
cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ:
& † videntur Filium hominis venientem in
nubibus cæli cum virtute multa, & majeſtate.

31 † Et mittet angelos ſuos cum tuba, &
voce magna: & congregabunt electos ejus a
quatuor ventis, a ſummis cælorum uſque ad
terminos eorum.

32 Ab arbore autem ſici deſicte parabolam:
cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia na-
ta, ſcitus quia prope eſt aſtas:

33 Ita & vos cum videritis hæc omnia, ſci-
tote quia prope eſt in januis.

34 Amen dico vobis, quia non præteribit
generatio hæc, donec omnia hæc fiant.

35 † Cælum & terra tranſibunt, verba autem
mea non præteribunt.

36 De die autem illa & hora nemo ſcit,
neque angeli cælorum, niſi ſolus Pater.

37 † Sicut autem in diebus Noe, ita erit &
adventus filii hominis.

38 Sicut enim erant in diebus ante diluvium
comedentes, & bibentes, nubentes & nuptui
tradentes, uſque ad eum diem quo intravit
Noe in arcam,

39 Et non cognoverunt donec venit dilu-
vium, & tulit omnes: ita erit & adventus
filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus aſſumetur,
& unus relinquetur.

41 Duæ molentes in mola: una aſſumetur,
& una relinquetur.

42 Vigilate ergo, quia nescitis quæ hora
Dominus veſter venturus ſit.

43 Illud autem ſciote, † quoniam ſi ſcioret
paterfamilias quæ hora ſur venturus eſſet, vi-
gilaret utique, & non ſineret perſodi domum
ſuam.

44 Ideo & vos eſtote parati: quia quæ nescitis
hora Filius hominis venturus eſt.

45 Quis, putas, eſt fidelis ſervus, & prudens,
quem conſtituit dominus ſuus ſuper familiam
ſuam, ut det illis cibum in tempore:

46 † Beatus ille ſervus, quem cum venerit
dominus ejus, invenierit ſic facientem.

47 Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia
bona ſua conſtituet eum;

48 Si autem dixerit malus ſervus ille in corde
ſuo: Motam facit dominus meus venire:

49 Et ceperit percutere conſervos ſuos,
manducet autem & bibat cum ebriolis:

50 Veniet dominus ſervi illius, in die qua
non ſperat, & hora qua ignorat:

51 Et dividet eum, & partemque ejus ponet
cum hypocritis. † Illic erit ſteris, & ſtridor
dentium.

CAPUT XXV.

*Parabolas proponit de decem virginibus, ac
talentis diſtributis ſervis; quorum dominus
peregre rediens ſingulos præmiat: aut punit
juxta iſſorum merita: extremum judicium
ponit ob oculos, & cauſas præmiationis bo-
norum, ac poſitionis malorum.*

1 **T**unc ſimile erit regnum cælorum de-
cem virginibus: quæ accipientes lampades
ſuas, exierunt obviam ſponſo &
ſponſæ.

2 Quinque autem ex eis erant fatuæ, &
quinque prudentes:

3 Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus,
non ſumplerunt oleum ſecum:

4 Prudentes vero acceperunt oleum in vaſis
ſuis cum lampadibus.

5 Moram autem faciente ſponſo, dormita-
verunt omnes & dormierunt.

6 Media autem nocte clauſus eſt: Ecce
ſponſus venit, exite obviam ei.

7 Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, &
ornaverunt lampades ſuas.

8 Fatuæ autem ſapientibus dixerunt: Date
nobis de oleo veſtro: quia lampades noſtræ
extinguntur.

9 Reſponderunt prudentes, dicentes: Ne
forte non ſufficiat nobis & vobis, ite potius
ad vendentes, & emite vobis.

10 Dum autem irent emere, venit ſponſus:
& quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad
nuptias, & clauſa eſt janua.

11 Noviſſime vero veniunt & reliquæ vir-
gines, dicentes: Domine, Domine, aperi
nobis.

12 At ille reſpondens ait: Amen dico vobis,
neſcio vos.

13 † Vigilate itaque, quia nescitis diem,
neque horam.

14 † Sicut enim homo peregre proficiſcens,
vocavit ſervos ſuos, & tradidit illis bona ſua.

15 Et uni dedit quinque talenta, alii autem
duo, alii vero unum, unicuique ſecundum
propriam virtutem, & proſectus eſt ſtatim.

16 Abiit autem qui quinque talenta acceperat,
& operatus eſt in eis, & lucratuſ eſt alia
quinque.

17 ſimiliter & qui duo acceperat, lucratus
eſt alia duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiens fodit
in terram, & abſcondit pecuniam domini ſui.

† Marc.
13. 34.
Luce
21. 20.
† Dan.
9. 27.

† Act.
1. 12.

† Marc.
13. 21.
Luce
17. 23.

† Luce
17. 37.
† Mat.
13. 10.
Ezech.
31. 7.
Joel. 1.
10. &
1. 15.
Marc.
13. 24.
Luce
21. 25.
† App.
1. 7.
1. Cor.
15. 51.
1. Theſſ.
4. 13.

† Marc.
13. 34.

† Gen.
7. 7.
Luce
17. 26.

† Marc.
13. 34.
Luce
22. 39.

† Apoc.
16. 15.

† Supra
13. 42.
Infra
25. 30.

† Marc.
13. 34.
† Luce
19. 22.

19 Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis.

20 Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucraui sum.

21 Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

22 Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23 Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & congregas ubi non sparsisti:

25 Et timens alii, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est.

26 Respondens autem dominus ejus, dixit ei: Serve male, & piger, sciebas quia meto ubi non semino, & congrego ubi non sparsi:

27 Oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura.

28 Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

29 † Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.

30 Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

31 Cum autem venerit Filius hominis in majestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis sue:

32 Et congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis:

33 Et statuet oves quidem a dextris suis, hœdos autem a sinistris.

34 Tunc dicit rex his, qui a dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

35 † Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me:

36 Nudus, & cooperulistis me: † infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37 Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pavimus te: sitientem, & dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te?

39 Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?

40 Et respondens rex, dicit illis: Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41 Tunc dicit & his qui a sinistris erunt: † Descidite a me maledicti in ignem æternum, qui parastis est diabolo, & angelis ejus.

42 Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum:

43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperulistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me.

44 Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45 Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

46 † Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

C A P U T XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu: qui unguento pretioso a muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur a Juda; de cujus prodicione discipulis in cena loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicat omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: & post trinam orationem capitur a Judæis; quorum uni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha a falsis testibus accusatus, mortisque reus judicatus, conspuitur ac caditur, & ter a Petro negatur.

1 ET factum est: cum consummasset Jesus sermones hos omnes, dicit discipulis suis:

2 † Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur.

3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas:

4 Et consilium fecerunt ut Jesum dolo teneant, & occiderent.

5 Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

6 Cum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7 Accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, † & effudit super caput ipsius recubentis.

8 Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: Uo quid perditio hæc?

9 Potuit enim istud vendi multo, & dari pauperibus.

10 Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.

11 Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

12 Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

13 Amen dico vobis, ubiqueque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriam ejus.

14 † Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum:

15 Et ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16 Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.

17 † Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis patrem tuum comedere Pascha?

18 At Jesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha.

20 † Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis.

† Dan.
1. 3.
Joann.
5. 29.

† Marc.
14. 1.
Lucæ
22. 1.

† Marc.
14. 8.
Joann.
11. 2. &
12. 3.

† Marc.
14. 10.
Lucæ
22. 4.

† Marc.
14. 12.
Lucæ
22. 7.

† Marc.
14. 17.
Lucæ
22. 14.

† Supra
15. 12.
Marc.
4. 25.
Lucæ 8.
18. &
19. 16.

† Isaïæ
58. 7.
Ezech.
18. 7.
16.
† Eccl.
7. 39.

† Psal.
6. 9.
Supra
7. 33.
Lucæ
13. 27.

† Joan. 13. 21. 21 Et edencibus illis, dixit: Amen dico vobis, † quia unus vestrum me traditurus est.

22 Et contristati valde, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine?

23 At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

† Psal. 40. 10. 24 Filius quidem hominis vadit, † sicut scriptum est de illo: vā autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.

25 Respondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.

† 1. Cor. 11. 24. 26 † Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, & edidit discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

28 Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis: non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et hymno dicto, exierunt in Montem oliueti.

† Marc. 14. 27. Joann. 16. 32. † Zach. 13. 7. † Marc. 14. 28. & 16. 7. 31 Tunc dicit illis Jesus: † Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: † Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem resurrexero, † præcedam vos in Galilæam.

† Marc. 14. 28. & 16. 7. 33 Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.

† Marc. 14. 30. Joann. 13. 38. † Marc. 14. 31. Luc. 22. 33. 34 Ait illi Jesus: † Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallico canter, ter me negabis.

35 Ait illi Petrus: † Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem.

37 Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse.

38 Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hęc, & vigilate mecum.

39 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

40 Et venit ad discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuisti una hora vigilare mecum?

41 Vigilare, & orate ut non inretris in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42 Iterum secundo abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43 Et venientem, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relicto illis, iterum abiit, & oravit tertio, eundem sermonem dicens.

45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquaret hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

† Marc. 14. 43. Luc. 22. 47. Joann. 18. 3. 46 Surgite, eamus: ecce appropinquaret qui me tradet.

47 † Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi a principibus sacerdotum, & senioribus populi.

48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenere eum.

49 Et contestum accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum.

50 Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Jesum, & tenuerunt eum.

51 Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum principis sacerdotum ampuravit auriculam ejus.

52 Tunc ait illi Jesus: Converte gladium tuum in locum suum, † omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum?

54 † Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?

55 In illa hora dixit Jesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quogdie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis.

56 Hoc autem totum factum est, † ut adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, † relicto eo, fugerunt.

57 At illi tenentes Jesum, † duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi Scribæ & seniores congenerant.

58 Petrus autem sequebatur eum a longe, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Principes autem sacerdotum, & omne concilium, querebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent:

60 Et non inveniunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt duo falsi testes,

61 Et dixerunt: Hic dixit: † Possum destruere templum Dei, & post triduum reedificare illud.

62 Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quæ isti adversum te testificantur?

63 Jesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei.

64 Dicit illi Jesus: Tu dixisti: verumtamen dico vobis, † amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cæli.

65 Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:

66 Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.

67 † Tunc experunt in faciem ejus, & cœlaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt.

68 Dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?

69 † Petrus vero sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70 At ille negavit eorum omnibus, dicens: Nescio quid dicis.

71 Exeunte autem illo janam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno.

72 Et iterum negavit eum juramento: Quia non novi hominem.

73 Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Vere & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit.

† Gen. 5. 6. Apoc. 15. 10.

† Isai. 53. 10.

† Thre. 4. 20. † Marc. 14. 50. † Luc. 22. 54. Joann. 18. 24.

† Jo. an. 2. 19.

† Supra 16. 27. Rom. 14. 10. 1. Thess. 4. 15.

† Isai. 50. 6. Marc. 14. 65.

† Luc. 22. 55. Joann. 18. 27.

74 Tunc cepit detestari & jurare quia non no-
visset hominem. Et continuo gallus cantavit.
75 Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod
dixerat: Prius quam gallus cantet, ter me ne-
gabis. Et egressus foras, siveit amare.

C A P U T XXVII.

Judas, relatis argenteis, laqueo se suspen-
dit: Jesus coram Pilato accusatus, non
respondit: uxor autem Pilati dicit ipsum
justum: praelegit tamen Barabbas: Pi-
latus latis manibus Jesum flagellatum tra-
didit cruciandum: qui a militibus multi-
pliciter illusus, ducitur ad cruciandum:
& jelleo vino potatus, inter latrones crucifi-
gitur, divisis ipsis vestimentis: & a va-
riis multa jactantur in ipsum blasphemias:
suboriuntur tenebrae: & clamans Jesus Eli,
aequoque potatus, cum clamore expirat, ac
signa varia sunt: corpus Jesu a Joseph se-
pulturam, custoditur a militibus.

1 Ane autem factio, consilium inierunt
populi advertere Jesum, ut eum morti traderent.
2 † Et vincium adduxerunt eum, & tradi-
derunt Pontio Pilato praesidi.

3 Tunc videns Judas, qui eum tradidit,
quod damnatus esset: poenitentia ductus, re-
tulit triginta argenteas principibus sacerdotum,
& senioribus,

4 Dicens: Peccavi, tradens sanguinem ju-
stum. Et illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

5 Et projectis argenteis in templo, recessit:
† & abiens laqueo se suspendit.

6 Principes autem sacerdotum, acceptis ar-
genteis, dixerunt: Non licet eos mittere in
corbonam: quia pretium sanguinis est.
7 Consilio autem inito, emerunt ex illis
agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.

8 † Propter hoc vocatus est ager ille, Ha-
celdama, hoc est, ager sanguinis, usque in
hodiernum diem.

9 Tunc impletum est quod dictum est per
Jeremiam prophetam, dicentem: † Et accepit
triginta argenteos pretium appreciati, quem
appreciaverunt a filiis Israel:

10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut
constituit mihi Dominus.

11 Jesus autem stetit ante praesidem, † & in-
terrogavit eum praeses, dicens: Tu es Rex
Judaeorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis.

12 Et cum accusaretur a principibus sacer-
dotum, & senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta
adversum te dicant testimonia?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum,
ita ut miraretur praeses vehementer.

15 Per diem autem sollemnem consueverat
praeses populo dimittere unum vincium,
quem voluissent.

16 Habebat autem tunc vincium insignem,
qui dicebatur Barabbas.

17 Congregatis ergo illis, dixit Pilatus:
Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an
Jesum, qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quod per invidiam tradi-
dissent eum.

19 Sedenae autem illo pro tribunali, misit ad
eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & justo illi mi-
lita enim passa sum hodie pro visum propter eum.

20 † Principes autem sacerdotum, & senio-
res persuaserunt populis ut peterent Barab-
bam, Jesum vero perderent.

21 Respondens autem praeses, ait illis:
Quem vultis vobis de duobus dimittere? At illi
dixerunt: Barabbam.

22 Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam
de Jesu, qui dicitur Christus?

23 Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis
praeses: Quid enim mali fecit? At illi magis
clamabant dicentes: Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus quia nihil profice-
ret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua,
lavit manus coram populo, dicens: Innocens
ego sum a sanguine iusti hujus: vos videricis.

25 Et respondens universis populis, dixit:
Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.

26 Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum au-
tem flagellarum tradidit eis ut crucifigeretur.

27 Tunc milites praesides suscipientes Jesum
in praetorium, † congregaverunt ad eum uni-
versam cohortem:

28 Et exuentes eum, chlamydem cocci-
neam circumdederunt ei,

29 † Et praecedentes coronam de spinis, pos-
uerunt super caput ejus, & arundinem in
dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illude-
bant ei, dicentes: Ave rex Judaeorum.

30 Et expuentes in eum, acceperunt arundi-
nem, & percutiebant caput ejus.

31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum
chlamydem, & induerunt eum vestimentis ejus,
& duxerunt eum ut crucifigerent.

32 † Exeuntes autem inveniunt hominem
Cyrenaeum, nomine Simonem: hunc angari-
averunt ut tollere crucem ejus.

33 † Et venerunt in locum, qui dicitur
Golgotha, quod est Calvariae locus.

34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle
mistum. Et cum gustasset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, † di-
viderunt vestimenta ejus, sortem mittentes:
ut impletur quod dictum est per Prophetam
dicentem: † Diviserunt sibi vestimenta mea,
& super vestem meam miserunt sortem.

36 Et sedentes servabant eum.

37 Et imposuerunt super caput ejus causam
ipsius scriptam: HIC EST JESUS
R EX J U D A E O R U M.

38 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latro-
nes: unus a dextris, & unus a sinistris.

39 Praeterentes autem blasphemabant eum
movenes capita sua,

40 Et dicentes: † Vah qui destruis templum
Dei, & in triduo illud reaedificas: salva tunc
ipsum: si filius Dei es, descende de cruce.

41 Similiter & principes sacerdotum illu-
dentes cum scribis & senioribus dicebant:

42 Alios salvos fecit, seipsum non potest
salvum facere: † si rex Israel est, descendat
nunc de cruce, & credimus ei:

43 † Confidit in Deo: liberet nunc, si vult
eum: dixit enim: Quia filius Dei sum.

44 Idipsum autem & latrones, qui crucifixi
erant cum eo, improperabant ei.

45 A sexta autem hora tenebrae factae sunt
super universam terram usque ad horam nonam.

46 Et circa horam nonam clamavit Jesus
voce magna, dicens: † Eli, Eli, lamia fa-
bachani? hoc est: Deus meus, Deus meus,
ut quid dereliquisti me?

47 Quidam autem illic stantes, & audien-
tes, dicebant: Eliam vocat iste.

48 Et continuo currens unus ex eis accepit
spongiam implevit aceto, & imposuit
arundini, & dabat ei bibere.

49 Ceteri vero dicebant: Sine videamus an
veniat Elias liberans eum.

50 Jesus autem iterum clamans voce ma-
gna, emisit spiritum.

51 † Et ecce velum templi scissum est in
duas partes a summo usque deorsum, & ter-
ra mota est, & petrae scissae sunt.

Agor.
3. 14.

† Marc.
15. 16.
Palm.
21. 17.
† Joan.
19. 2.

† Marc.
15. 22.
Luc.
23. 26.
† Marc.
15. 22.
Luc.
23. 33.

Joann.
19. 17.
† Marc.
15. 24.
Luc.
23. 34.
Joann.
19. 23.

† Pal.
21. 29.

† Joan.
3. 19.

† Sap.
2. 18.
† Pal.
21. 20.

† Pal.
21. 22.

† 1. Par.
3. 17.

52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

53 Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.

54 Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terramotu & his quæ fiebant, timerunt valde, dicentes: Vere Filius Dei erat iste.

55 Erant autem ibi mulieres multæ a longe, quæ secutæ erant Jesum a Galilæa, ministrantes ei:

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

57 † Cum autem sero factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu.

58 Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus.

59 Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda.

60 Et, osuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.

61 Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

62 Altera autem die, quæ est post Parasceven, conveniunt principes sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum.

63 Dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens. Post tres dies resurgam.

64 Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium: ne forte veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit a mortuis, & erit novissimus error pejor priore.

65 Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.

66 Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

CAPUT XXVIII.

Facto terramotu, exterritisque custodibus Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem; qui ipsis apparens jubet (sicut & Angelus jussit) ut discipuli nuntient, quod Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, jubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

1 **V**espere autem sabbati, quæ lucefcit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria, videre sepulchrum.

2 Et ecce terramotus factus est magnus: Angelus enim Domini descendit de celo: & accedentes revolvit lapidem, & sedebat super eum:

3 Erat autem aspectus ejus sicut fulgur: & vestimentum ejus sicut nix.

4 Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

5 Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quod Jesum, qui crucifixus est, queritis:

6 Non est hic: surrexit enim, sicut dixit. Venite, & videte locum, ubi positus erat Dominus.

7 Et cito euntes dicite discipulis ejus quia surrexit: & ecce præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis: ecce prædixi vobis.

8 Et exierunt cito de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.

9 Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Ave-te. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait illis Jesus: Nolite timere: ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.

11 Quæ cum abissent, ecce quidam de custodibus veniunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant.

12 Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus,

13 Dicentes: Dicite quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis cornitentibus.

14 Et si hoc auditum fuerit a præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus.

15 At illi, accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem.

16 Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem, ubi constituerat illis Jesus.

17 Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.

18 Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra.

19 † Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:

20 Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.

† Marc.
16. 41.
Lucæ
24. 50.
Joann.
39. 38.

Marc.
16. 1.
Joann.
20. 11.

† Marc.
16. 45.

S A N C T U M J E S U C H R I S T I E V A N G E L I U M S E C U N D U M M A R C U M .

CAPUT PRIMUM.

Joannes in austeritate vita predicat, ac baptizat aqua; Christus vero Spiritu sancto: qui a Joanne baptizatus, cum bestis agens in deserto, post jejunium quadraginta dierum a satana tentatur, & Joanne tradito predicare incipit in Galilæa, vocatisque Simone & Andrea, Jacobo & Joanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilææ loca, ibique predicans curat sacrum Simonis, & leprosum, quem mittit ad sacerdotes, & leprosum, quem mittit ad sacerdotes, plurimosque demoniacos ac male habentes, cum magna omnium admiratione.

Initium Evangelii Jesu Christi, filii Dei.

Sicut scriptum est in Isaiâ propheta: † Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

† Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4 Fuit Joannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorum.

5 † Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, & Jerosolymite universi, & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, consentientes peccata sua.

6 † Et erat Joannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & † locustas & mel silvestre edebat. Et prædicabat dicens:

7 † Venit fortior me post me: cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus.

8 † Ego baptizavi vos aqua; ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.

9 Et factum est: in diebus illis venit Jesus a Nazareth Galilææ: & baptizatus est a Joanne in Jordane.

10 Et statim ascendens de aqua, vidit caelos apertos, & † Spiritum tanquam columbam descendentem, & manentem in ipso.

11 Et vox facta est de caelis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.

12 † Et statim Spiritus expulit eum in desertum.

13 Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur a sa-

tana: eratque cum bestiis, & angeli ministrabant illi.

14 † Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei;

15 Et dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: poenitentini, & credite Evangelio.

16 † Et præteriens secus mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream fratrem ejus, mittentes retia in mare (erat enim piscatores)

17 Et dixit eis Jesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

18 Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.

19 Et progressus inde pusillum, vidit Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, & ipsos componentes retia in navi:

20 Et statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.

21 † Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos.

22 † Et stupebant super doctrina ejus: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ.

23 † Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: & exclamavit,

24 Dicens: Quid nobis, & tibi Jesu Nazarene: venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.

25 Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine.

26 Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exiit ab eo.

27 Et mirati sunt omnes, ita ut conquirent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quanam doctrina hæc nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.

28 Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilææ.

29 † Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis & Andree, cum Jacobo & Joanne.

30 Decumbere autem focus Simonis fabricitans: & statim dicunt ei de illa.

31 Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus: & continuo dimisit eam febris, & ministrabat eis.

32 Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebat ad eum omnes male habentes, & demonia habentes:

33 Et erat omnis civitas congregata ad januam.

† Mal.
3. 1.

† Isaiæ
40. 3.
Matt.
3. 3.
Lucæ
3. 4.
Joann.
1. 23.
† Matt.
3. 5.

† Matt.
3. 4.
† Levit.
11. 22.
† Matt.
3. 16.
Lucæ
3. 27.
Joann.
1. 27.

† Agor.
1. 5. &
2. 4. &
11. 16.
† Lucæ
3. 22.
Joann.
1. 32.

† Matt.
4. 1.
Lucæ
4. 1.

† Matt.
4. 12.
Lucæ
4. 14.
Joann.
4. 43.
† Matt.
4. 18.
Lucæ
5. 2.

† Matt.
4. 23.
Lucæ
4. 32.
† Matt.
7. 28.
Lucæ
4. 32.
† Lucæ
4. 33.

† Matt.
8. 14.
Lucæ
4. 38.

† Luca 4. 47. 34 Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, & daemonia multa eiciebat, & non sinebat ea loqui, quoniam sciabant eum.

35 Et diluculo valde furgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat.

36 Et profectus est eum Simon, & qui cum illo erant.

37 Et cum invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quaerunt te.

38 Et ait illis: Eamus in proximos vicus, & civitates, ut & ibi praedicem: ad hoc enim veni.

39 Et erat praedicans in synagogis eorum, & in omni Galilaea, & daemonia eiciens.

† Matt. 8. 2. Luca 5. 12. 40 † Et venit ad eum leprosus deprecans eum: & genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare.

41 Jesus autem misertus ejus, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi: Volo: Mundare.

42 Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.

43 Et comminatus est ei, statimque eiecit illum:

44 Et dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, & quae praecepit Moyses in testimonium illis.

† Levit. 14. 2. 45 At ille egressus cepit praedicare, & difsamare sermonem, ita ut jam non posset manserisse introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset, & conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Murmurantibus Scribis quod paralytico per seipsum in grabato demisso diceret remitti peccata, jubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Levin, quem ad se sequendum vocaverat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus Phariseis, quare cum peccatoribus convesteretur, & cur ipsius discipulis non jejunent, quas etiam spicas sabbata vellentes excusat.

† Matth. 9. 1. I ET iterum intravit Capharnaum post dies,

2 Et auditum est quod in domo esset, & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.

† Luca 5. 18. 3 † Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a quatuor portabatur.

4 Et cum non possent offerre eum illi turbata, nudaverunt tectum ubi erat: & patefacientes subniferunt grabatum, in quo paralyticus jacebat.

5 Cum autem vidisset Jesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem illi quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis:

7 Quid hic sic loquitur: blasphematur: † Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

† Job 14. 4. 43. 25. 8 Quo statim cognito Jesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?

9 Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?

10 Ut autem sciat is quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico)

11 Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

12 Et statim surrexit ille: & sub lato grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: omnique turba veniebat ad eum, & docebat eos.

14 † Et cum praeteriret, vidit Levi Alphaei sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et furgens secutus est eum.

15 Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus: erant enim multi, qui & sequebantur eum.

16 Et Scribae & Pharisei videntes quia manducaret eum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit Magister vester?

17 Hoc audito Jesus ait illis: Non necesse habent sani medico, sed qui male habent: † non enim veni vocare justos, sed peccatores.

18 Et erant discipuli Joannis & Pharisei jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Joannis & Phariseorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19 Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii nuptiarum, quandovis sponsum cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 † Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsum: & tunc jejunabunt in illis diebus.

21 Nemo assumentum panni rudis affuit vestimento veteri: alioquin auferet supplementum novum a veteri, & major scissura fit.

22 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet.

23 † Et factum est iterum cum Dominus sabbatis ambularet per fara, & discipuli ejus ceperunt progredi, & vellere spicas.

24 Pharisei autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis quod non licet?

25 Et ait illis: † Numquam legis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esurit ipse, & cum eo erant?

26 Quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare, † nisi sacerdotibus, & dedit eis qui cum eo erant?

27 Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum.

28 Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

CAPUT III.

Postquam manum aridam curaverat, Phariseorum cedens machinationi secedit, turbis undique ad ipsum confluentibus, quorum inprimis curat: duodecim a se electos (qui hic recensentur) mittit ad praedicandum, data ipsis potestate super infirmos curare ac demonia: Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub eicere demonia convincit falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quae sint mater & frater ejus.

† Matth. 12. 9. 1. I ET introivit iterum in synagogam: & erat ibi homo habens manum aridam.

2 Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accuserent illum.

3 Et ait homini habenti manum aridam : Surge in medium.

4 Et dicit eis : Licet sabbatis bene facere, an male? animam salvam facere, an perdere? At illi tacabant.

5 Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cecitatem cordis eorum, dicit homini : Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.

† Matth. 12. 14. 6 † Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis consiliū faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

7 Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare : & multa turba a Galilæa & Judæa secuta est eum,

8 Et ab Ierosolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem : & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.

9 Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum :

10 Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11 Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei : & clamabant dicentes : 12 Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum.

† Matth. 10. 1. Lucæ 6. 13. 13 † Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse : & venerunt ad eum.

14 Et fecit ut essent duodecim cum illo : & ut mitteret eos prædicare.

15 Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eiciendi demonia.

16 Et imposuit Simoni nomen Petrus : 17 Et Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitruū :

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphaei, & Thaddæum, & Simonem Cananæum,

19 Et Judam Iscariotem, qui & tradidit illum.

20 Et venit ad domum : & convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21 Et cum audissent sui, exierunt tenere eum : dicebant enim : Quoniam in furorem vertus est.

† Matth. 9. 34. 22 Et scribæ, qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant : † Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe demoniorum eicit demonia.

23 Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis : Quomodo potest satanas satanam eicere?

24 Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

25 Et si domus super semetipsam dispertiat, non potest domus illa stare.

26 Et si satanas confurxerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet.

27 Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.

† Matth. 12. 31. Lucæ 12. 10. 1. Joan. 5. 16. 28 † Amen dico vobis, peccata omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemia quibus blasphemaverint :

29 Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.

30 Quoniam dicebat : Spiritum immundum habet.

† Matth. 12. 46. 31 † Et veniunt mater ejus & fratres : & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum,

32 Et sedebat circa eum turba : & dicunt ei : Ecce mater tua & fratres tui foris querunt te.

33 Et respondens eis, ait : Quæ est mater mea, & fratres mei?

34 Et circumspiciens eos, qui in circuitu ejus sedebant, ait : Ecce mater mea, & fratres mei.

35 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & foror mea, & mater est.

C A P U T I V.

Parabolam proponit seminantis, quam discipulis declarat : lucernam dicit super candelabrum ponendam, addens parabolam de semine in terram jacto, quod excreverit dormiente eo qui seminavit, & de grano sinapis : discipulis autem seorsim omnia interpretatur : in navi a somno excitatus, tempestatem maris sedat.

1 E T iterum cepit docere ad mare : & congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat :

2 Et dicebat eis in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua :

3 Audite : ecce exiit seminans ad seminandum.

4 Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres caeli, & comederunt illud.

5 Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam : & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ :

6 Et quando exortus est sol, exstipavit : & eo quod non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas : & ascenderunt spinæ, & suffocaverunt illud, & fructum non dedit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam : & dabit fructum ascendente, & crescentem, & assererat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

9 Et dicebat : Qui habet aures audiendi, audiat.

10 Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.

11 Et dicebat eis : Vobis datum est nosse mysterium regni Dei : illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt :

12 † Ut videntes videant, & non videant : & audientes audiant, & non intelligant : nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.

13 Et ait illis : Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolam cognoscitis?

14 Qui seminat, verbum seminat.

15 Hi autem sunt, qui circa viam, ubi feminatur verbum, & cum audierint, confestim venit satanas, & auferit verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.

16 Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur : qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud :

17 Et non habent radicem in se, sed temporales sunt : deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18 Et alii sunt qui in spinis seminantur : hi sunt, qui verbum audiunt,

19 Et ærumnæ sæculi, & † deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

10 Et hi sunt, qui super terram bonam seminari sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt & fructificant, unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

21 † Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

22 † Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultatum, sed ut in palam veniat.

23 Si quis habet aures audiendi, audiat.

24 Et dicebat illis: Videte quid audiat. † In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.

25 † Qui enim habet, dabitur illi, & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

26 Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram,

27 Et dormiat, & exurgat nocte & die, & fenum germinat, & increstat dum nescit ille.

28 Ulro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum fumentum in spica.

29 Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

30 Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolae comparabimus illud?

31 † Sicut granum sinapis, quod cum seminatam fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quae sunt in terra:

32 Et cum seminatam fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves caeli habitare.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire.

34 Sine parabola autem non loquebatur eis: secretum autem discipulis suis differebat omnia.

35 Et ait illis in illa die, cum sero esset factum: Transeamus contra.

36 † Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in nave: & aliae naves erant cum illo.

37 Et facta est procella magna venti, & fluctus mitebat in navim, ita ut impleretur navis.

38 Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te perinet, quia perimus?

39 Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: & facta est tranquillitas magna.

40 Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est ille, quia & ventus & mare obediunt ei?

C A P U T V.

In regione Gerasenorum demoniacum curat ferocissimum a legione demonum; quibus permittit ut in porcos ingredientur, nec sine ut ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata muliere a profluvio sanguinis, venit ad domum Jairo, ejusque filiam resuscitat.

1 ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

2 Et exeundi ei de nave, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

3 Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quinquam poterat eum ligare:

4 Quoniam saepe compedibus & catenis vincus, dirupisset catenas, & compedes commisisset, & nemo poterat eum domare.

5 Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.

6 Videns autem Jesum a longe, occurrit, & adoravit eum:

7 Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Jezu filii Dei altissimi? adjuro te per Deum, ne me torquesas.

8 Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9 Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10 Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

11 Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, passens.

12 Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: mitte nos in porcos ut in eos introeamus.

13 Et concessit eis statim Jezu. Et exierunt spiritus immundi introierunt in porcos: & magno impetu grex percipitatus est in mare ad duo milia, & suffocati sunt in mari.

14 Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et egressi sunt videns quid esset factum:

15 Et veniunt ad Jesum: & vident illum, qui a demonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanae mentis, & timerunt.

16 Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei qui demonium habebat, & de porcis.

17 Et rogare coeperunt eum ut discederet de finibus eorum.

18 Cumque ascenderet navim, cepit illum deprecari, qui a demonio vexatus fuerat, ut esset cum illo:

19 Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.

20 Et abiit, & cepit predicare in Decapoli, & contra sibi fecisset Jezu: & omnes mirabantur.

21 Et cum transcendisset Jezu in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

22 † Et venit quidam de archisynagogis nomine Jairo: & videns eum, prociidit ad pedes ejus,

23 Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est. Veni, impone manum super eam, ut salva sit, & vivat.

24 Et abiit cum illo: & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 Et mulier, quae erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26 Et fuerat multa perpeffa a compluribus medicis: & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis dederius habebat:

27 Cum audisset de Jezu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus:

28 Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

29 Et confestim miratus est fons sanguinis ejus: & sensit corpore quia sanata esset a plaga.

30 Et statim Jezu in semetipso cognoscens virtutem, quae exierat de illo, conversus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicit: Quis me tetigit?

32 Et circumspiciebat videre eam, quae hoc fecerat.

33 Mulier vero timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & prociidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.

† Matt. 13. 12. Luc. 8. 16. & 17. 33. † Matt. 10. 26. Luc. 8. 17. † Matt. 7. 2. Luc. 6. 38. † Matt. 13. 12. & 35. 29. Luc. 8. 18. & 19. 26.

† Matt. 13. 31. Luc. 13. 19.

† Matt. 8. 13. Luc. 23. 22.

† Matt. 9. 15. Luc. 8. 41.

Math. 8. 18. Luc. 8. 16.

† Luc. 7.
50. & 8.
46.

34 Ille autem dixit ei: † Filia, fides tua te salvam fecit: vade in pace, & esto sana a plaga tua.

35 Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?

36 Jesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodo crede.

37 Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.

38 Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & fientes, & ejulantes multum.

39 Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit.

40 Et iridebant eum. Ipse vero, eiecit omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur ubi puella erat jacens.

41 Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.

42 Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt supore magno.

43 Et præcepit illis vehementer ut nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

C A P U T V I

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; ubi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad predicandum, instruit quid observare debeant: Herodes, audita Christi fama, dicit Joannem Baptistam resurrexisse; cujus caput postulanti Herodiadis filia saltatrix propter jusjurandum tradiderat: in deserto quinque panibus & duobus piscibus quinque millia vtrorum faciat: super mare ambulans, respiciens sedat: in terra Genesareth plurimos tactu sœmbria vestimenti sanat.

Math. 23. 54.
Luc. 4. 16.

1 ET egressus inde, abiit in patriam suam: & sequebantur eum discipuli sui:

2 Et facto sabbato cepit in synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi; & virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur?

† Joann. 6. 42.

3 † Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? nonne & sorores ejus hic nobiscum sunt? & scandalizabantur in illo.

† Math. 23. 57.
Luc. 4. 24.
Joann. 4. 44.

4 Et dicebat illis Jesus: † Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.

5 Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit:

6 Et mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu docens.

7 † Et vocavit duodecim: & cepit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum.

8 Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum: non peram, non panem, neque in zona, &c.

† Ador. 12. 8.

9 † Sed calcetis sandalios, & ne induerentur duabus tunicis.

10 Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde:

† Matt. 10. 24.
Luc. 9. 5.
Ador. 13. 51.
& 18. 6.
† Jac. 5. 14.
† Matt. 14. 1. 2.
Luc. 9. 7.

11 Et quicumque non receperit vos, nec audierint vos, † exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis.

12 Et exeuntes prædicabant ut penitentiam agerent:

13 Et dæmonia multa ejiciebant, † & ungebant oleo multos ægros, & sanabant.

14 † Et audivit rex Herodes, (manifestum enim factum est nomen ejus) & dicebat: Quia Joannes Baptistæ resurrexit a mortuis: & propterea virtutes operantur in illo.

15 Alii autem dicebant: Quia Elias est. Alii vero dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis.

16 Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic a mortuis resurrexit.

17 † Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

† Luc. 3. 19.

18 Dicebat enim Joannes Herodi: † Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum & sanctum; & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

† Levit. 18. 16.

22 Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi simulque recumbentibus, rex ait puellæ: Pete a me quod vis, & dabo tibi:

23 Et juravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.

24 Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptistæ.

25 Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Joannis Baptistæ.

26 Et contristatus est rex: propter jusjurandum, & propter simul discumbentes, noluit eam contristare:

27 Sed misso spiculatore præcepit afferri caput ejus in disco, Et decollavit eum in carcere.

28 Et attulit caput ejus in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

29 Quo audito, discipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus: & posuerunt illud in monumento.

30 † Et venientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.

† Luc. 9. 10.

31 Et ait illis: † Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant.

† Matt. 14. 23.
Luc. 9. 10.
Joann. 6. 1.

32 Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

33 Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, & prævenierunt eos.

34 † Et exiens vidit turbam multam Jesus: & misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, & cepit illos docere multa.

† Matt. 9. 36. & 14. 14.

35 Et cum jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus hic, & jam hora præteriiit:

36 † Dimitte illos, ut euntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos, quos manducent.

† Luc. 9. 13.

37 Et respondens ait illis : Date illis vos manducare . Et dixerunt ei : Hunc enim manus ducentis denariis panes , & dabimus illis manducare .

38 Et dicit eis : Quot panes habetis ? ite , videte . Et cum cognovissent , dicunt : Quinque , & duos pisces .

39 † Et præcepit illis , ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fœvum .

40 Et discubuerunt in parres , per centenos & quinquagenos .

41 Et accepit quinque panibus , & duobus piscibus , intrens in cœlum , benedixit , & fregit panes , & dedit discipulis suis , ut ponerent ante eos : & duos pisces divisit omnibus .

42 Et manducaverunt omnes , & saturati sunt .

43 Et sustulerunt reliquias , fragmentorum duodecim cophinos plenos , & de piscibus .

44 Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum .

45 Et statim coegit discipulos suos ascendere navim , ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam , dum ipse dimitteret populum .

46 Et cum dimisisset eos , abiit in montem orare .

47 Et cum sero esset , erat navis in medio mari , & ipse solus in terra .

48 † Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quarum vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare : & volebat præterire eos .

49 At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare , putaverunt phantasma esse , & exclamaverunt .

50 Omnes enim viderunt eum , & conturbati sunt . Et statim locutus est cum eis , & dixit eis : Confidite , ego sum , nolite timere .

51 Et ascendit ad illos in navim , & cessavit ventus . Et plus magis intra se stupebant :

52 Non enim intellexerunt de panibus : erat enim cor eorum obtuscatum .

53 † Et cum transfretassent , venerunt in terram Genesareth , & applicuerunt .

54 Cumque egressi essent de navis , continuo cognoverunt eum :

55 Et percurrentes universam regionem illam , coperunt in grabatis eos , qui se male habebant , circumferre , ubi audiebant eum esse .

56 Et quocumque introibat , in vicos , vel in villas , aut civitates , in plateis ponebant infirmos , & deprecabantur eum , ut vel simbrim vestimenti eius tangerent : & quot tangebant eum , salvi fiebant .

C A P U T VII.

Pharisæos redarguit , Christi arguentes discipulos , quod non lotis ederent manibus , cum ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgredenderent ; declarans quanam possint hominem conquinare , nempe qua de corde exeunt : Syrophœnisæ filiam , ad posseverantem illius supplicationem a demonio liberat : & surdum ac mutum sanat .

† **E**T conveniunt ad eum Pharisæi , & quidam de Scribes , venientes ab Ierosolymis .

2 † Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus , communibus manibus , id est non lotis , manducare panes , vituperaverunt .

3 Pharisæi enim , & omnes Judæi , nisi crebro laverint manus , non manducant , tenentes traditionem seniorum :

4 Et a foro nisi baptizentur , non comedunt :

& alia multa sunt , quæ tradita sunt illis servare , baptisimata calicum , & urceorum , & aramentorum , & lectorum :

5 Et interrogabant eum Pharisæi , & Scribæ : Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum , sed communibus manibus manducant panem ?

6 At ille respondens , dixit eis : Bene propheta vit Iſaias de vobis hypocritis , sicut scriptum est : † Populus hic labiis me honorat , cor autem eorum longe est a me .

7 In vanum autem me colunt , docentes doctrinas & præcepta hominum .

8 Relinquentes enim mandatum Dei , tenetis traditionem hominum , baptisimata urceorum , & calicum , & alia similia his facitis multa .

9 Et dicebat illis : Bene irritum facitis præceptum Dei , ut traditionem vestram servetis .

10 Moyses enim dixit : † Honora patrem tuum , & matrem tuam . Et : † Qui maledixerit patri , vel matri , morte moriatur .

11 Vos autem dicitis : Si dixerit homo patri , aut matri , Corban (quod est donum) quodcumque ex me , tibi profuerit :

12 Et ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo , aut matri ,

13 Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram , quam tradidistis : & similia hujusmodi multa facitis .

14 † Et advocans iterum turbam , dicebat illis : Audite me omnes , & intelligite .

15 Nihil est extra hominem introiens in eum , quod possit eum conquinare , sed quæ de homine procedunt , illa sunt quæ communicant hominem .

16 Si quis habet aures audiendi , audiat .

17 Et cum introisset in domum a turba , interrogabant eum discipuli ejus parabolas .

18 Et ait illis : Sic & vos imprudentes estis : Non intelligitis , quia omne extrinsecus introiens in hominem , non potest eum communicare :

19 Quia non intrat in cor ejus , sed in ventrem vadit , & in secessum exit , purgans omnes eas ?

20 Dicebat autem , quoniam quæ de homine exeunt , illa communicant hominem .

21 † Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt , adulteriæ , fornicationes , homicidia ,

22 Furta , avaritiæ , nequitia , dolus , impuditiæ , oculus malus , blasphemia , superbia , stultitia .

23 Omnia hæc mala ab intus procedunt , & communicant hominem .

24 † Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis : & ingressus domum , neminem voluit scire , & non potuit latere .

25 Mulier enim statim ut audivit de eo , cujus filia habebat spiritum immundum , intravit , & proccidit ad pedes ejus .

26 Erat enim mulier Gentilis , Syrophœnificæ genere . Et rogabat eum ut demonium eiceret de filia ejus .

27 Qui dixit illi : Sine prius saturari filios : non est enim bonum sumere panem filiorum , & mittere canibus .

28 At illa respondit , & dixit illi : Utique Domine , nam & canelli comedunt sub mensa de micis puerorum .

29 Et ait illi : Propter hunc sermonem vade , exiit demonium a filia tua .

30 Et cum abiisset domum suam , invenit puellam jacentem supra lectum , & demonium exiisse .

31 Et iterum exiens de finibus Tyri , venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapolois .

† Joan. 6. 10.

† Matt. 14. 25.

† Matt. 14. 34.

† Matt. 15. 2.

† Iſaias 29. 13.

† Exod. 20. 12. Deut. 5. 16. Ephes. 6. 2.

† Exod. 21. 17. Levit. 20. 9. Prov. 20. 20.

† Matt. 25. 10.

† Gen. 6. 5.

† Matt. 15. 21.

† Matr. 32 † Et adducunt ei furdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.
 33 Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus: & exspuens, tetigit linguam ejus:
 34 Et suspiciens in cælum, ingemit, & ait illi: Ephetha, quod est adapere.
 35 Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est visciculum linguæ ejus, & loquebatur recte.
 36 Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant:
 37 Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

C A P U T VIII.

Septem panibus paucisque pisciculis satiat quattuor hominum millia: discipulis a fermento Pharisæorum cavere jubet: cacum sensum curat: interrogat illi Apollolis quem Jesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulo post satanas ab eo dicitur, quod increparet illum dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quod anima nihil debet esse charius.

† Matr. 15. 32. 1 IN diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis:
 2 Misereor super turbam: quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducant:
 3 Et si dimisero eos hujus in domum suam, deficiunt in via: quoniam enim ex eis de longe venerunt.
 4 Et responderunt ei discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?
 5 Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.
 6 Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabit discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbæ.
 7 Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi.
 8 Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.
 9 Erant autem qui manducaverant, quasi quattuor millia: & dimisit eos.
 10 Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.
 11 † Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo, tentantes eum.
 12 Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi illi signum.
 13 Et dimittens eos, ascendit iterum navim, & abiit trans fretum.
 14 † Et oblitus sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi.
 15 Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete a fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.
 16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.
 17 Quo cognito, ait illis Jesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc cæcaturum habetis cor vestrum?
 18 Oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? † Nec recordamini,
 19 Quando quingentos panes fregi in quinque millia: quot cochinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.

† Supra
 Joann.
 6. 41.
 Joann.
 6. 12.

20 Quando & septem panes in quattuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.

21 Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis?
 22 Et venit Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.
 23 Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & exspuens in oculos ejus impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret.
 24 Et respiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.
 25 Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus: & cepit videre, & restitutus est, ita ut clare videret omnia.

26 Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum introieris, nemini dixeris.

27 † Et egressus est Jesus, & discipuli ejus, in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: † Quem me dicunt esse homines?

28 Qui responderunt illi, dicentes: Joannem Baptistam, alii Eliam, alii vero quasi unum de prophetis.

29 Tunc dicit illis: Vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus ait ei: Tu es Christus.

30 Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

31 Et cepit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari a senioribus, & a summis sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere.

32 Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cepit increpare eum.

33 Qui conversus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

34 Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: † Si quis vult me sequi, denegat semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.

35 † Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me & Evangelium, salvam faciet eam.

36 Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animæ suæ faciat?

37 Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

38 † Qui enim me confusus fuerit, & verba mea, in generatione ista adultera & peccatrice: & filius hominis confundet eum, cum venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

39 Et dicebat illis: † Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.

C A P U T IX.

Transfigurato Jesu junguntur Moyses & Elias: dicit Eliam, dum venerit, omnia restitutum, imo jam venisse, nec fuisse suscepum: furdum ac mutum spiritum ejicit, qui sola oratione & jejuniis ejicitur: suam passionem prædicat: disputans discipulos docet quis eorum sit major: de amputando qui non sequatur Jesum: de amputando manus, pedis, vel oculi scandalo.

† ET post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem: & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.

† Matr.
 16. 13.
 † Lucæ
 9. 18.

† Matr.
 10. 38.
 & 16.

† Lucæ
 9. 25.
 & 14.
 17.

† Lucæ
 17. 33.
 Joann.
 12. 25.

† Matr.
 10. 33.
 Lucæ 9.
 26. &

12. 9.
 † Matr.
 16. 28.
 Lucæ 9.
 27.

Marth.
 17. 2.
 Lucæ 9.
 28.

2 Et vestimenta ejus facta sunt splendida, & candida nimis velut nix, qualia sullo non potest super terram candida facere.

3 Et apparuit illis Elias cum Moysè : & erant loquentes cum Jesu.

4 Et respondens Petrus, ait Jesu : Rabbi, bonum est nos hic esse : & faciamus tria tabernacula, Tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum.

5 Non enim sciebat quid diceret : erant enim timore exterriti.

6 Et facta est nubes obumbrans eos : & venit vox de nube, dicens : Hic est filius meus charissimus : audite illum.

7 Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Jesum tantum secum.

8 † Et descendit illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ viderent, narrent : nisi cum filiis hominæ a mortuis resurrexerit.

9 Et verbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset : Cum a mortuis resurrexerit.

10 Et interrogabant eum, dicientes : † Quid ergo dicunt Pharisei & Scribæ, quia Eliam oportet venire primum ?

11 Qui respondens, ait illis : Elias, cum venerit primo, restituet omnia : & quo modo † scriptum est in Filium hominis, ut multa patiar & contemnarur.

12 Sed dico vobis quia & † Elias venit (& fecerunt illi quæcumque voluerunt) sicut scriptum est de eo.

13 Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis.

14 Et contestim omnis populus videns Jesum, stupefactus est, & expaverat, & accurrentes salutabant eum.

15 Et interrogavit eos : Quid inter vos conquiritis ?

16 † Et respondens unus de turba, dixit : Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum :

17 Qui ubicumque eum apprehenderit, alidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arefcit : & dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt.

18 Qui respondens eis, dixit : O generatio incredula, quamdiu apud vos ero ? quamdiu vos patiar ? afferite illum ad me.

19 Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum : & cecidit in terram, volutabatur spumans.

20 Et interrogavit patrem ejus : Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit ? At ille ait : Ab infantia :

21 Et frequenter eum in ignem, & in aquas mittit, ut eum perderet : sed si quid potes, adjuva nos, miserus nostri.

22 Jesus autem ait illi : Si potes credere, & omnia possibilia sunt credenti.

23 Et continuo exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat : Credo, Domine : adjuva incredulitatem meam.

24 Et cum videret Jesus concurrentem turbam, & comminatus est spiritui immundo, dicens illi : Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo : & amplius ne introeas in eum.

25 Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent : Quia mortuus est.

26 Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.

27 Et cum introisset in domum, discipuli ejus secreto interrogabant eum : Quare nos non potuimus ejicere eum ?

28 Et dixit illis : Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, & jejunio.

29 Et inde profecti prætergredebantur Gallilæam : nec volebat quemquam scire.

30 † Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis : Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occidus tertia die resurget.

31 At illi ignorabant verbum : & timebant interrogare eum.

32 Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi essent, interrogabat eos : Quid in via tractabatis ?

33 At illi tacebant : siquidem in via inter se disputaverant, † quæ quis eorum major esset.

34 Et respondens vocavit duodecim, & ait illis : Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.

35 Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum : quem cum complexus esset, ait illis :

36 Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, non recipit : & quicumque me susceperit, non me suscipit : sed eum, qui misit me.

37 † Respondit illi Joannes, dicens : Magister, vidimus quemdam in nomine tuo eicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibitus est eum.

38 Jesus autem ait : Nolite prohibere eum : nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit cito male loqui de me :

39 Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

40 † Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis : amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

41 † Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me : bonum est ei magis si circumdaretur mæla asinaia collo ejus, & in mare mitteretur.

42 † Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam : bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem :

43 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

44 Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum : bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam, ignis inextinguibilis :

45 † Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

46 Quod si oculus tuus scandalizat te, ejice eum : bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam, ignis :

47 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

48 † Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur.

49 † Bonum est sal : quod si sal insulum fuerit : in quo illud condietis ? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.

CAPUT X.

Nulla modo dimittendam uxorem astruit aliam ducendo : parulos complexus, benedixit eis : dives qui præcepta a juventute observarat, non amplectitur Christi consilium de omnibus divendendis : quid referret præmii qui omnia relinquunt : rursam suam prædicit passionem : occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos quod non offensione dominis, sed officio ministerii debeant esse majores : Bartimeum cæcum sanat.

† ET inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem : & conveniunt iterum turbæ ad eum : & sicut consueverat, iterum docebat illos.

† Matt. 17. 9.

† Mal. 4. 5.

† Isaie 53. 3. 4. † Marc. 17. 12.

Luce 9. 38.

† Matt. 17. 21. Luce 9. 22. 44.

† Matt. 18. 1. Luce 9. 45.

† Luce 9. 49.

† 1. Cor. 12. 3.

† Matt. 10. 42.

† Matt. 18. 6. Luce 17. 2. † Matt. 5. 30. & 18. 8.

† Isaie 66. 24.

† Levit. 2. 13. † Matt. 5. 13. Luce 14. 34.

† Matth. 19. 31.

2 Et accedentes Pharisei interrogabant eum : Si licet viro uxorem dimittere : tentantes eum .

3 At ille respondens , dixit eis : Quid vobis præcepit Moyses ?

† Deut. 24. 1. 4 Qui dixerunt : † Moyses permisit libellum repudiij scribere , & dimittere .

5 Quibus respondens Jesus , ait : Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud .

† Gen. 1. 27. 6 Ab initio autem creaturæ , † masculum & feminam fecit eos Deus .

† Gen. 2. 24. 7 Propter hoc † relinquet homo patrem suam & matrem , & adheret ad uxorem suam :

† Matth. 19. 5. 8 Et † erunt duo in carne una . Itaque jam non sunt duo , sed una caro .

† 1. Cor. 7. 10. 9 Quod ergo Deus conjunxit , homo non separet .

† Ephes. 3. 32. 10 Et in domo iterum discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum .

† 1. Cor. 6. 16. 11 Et ait illis : Quicumque dimiserit uxorem suam , & aliam duxerit , adulterium committit super eam .

12 Et si uxor dimiserit virum suum , & alii nupsit , moechatur .

13 Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos . Discipuli autem commigabantur offerentibus .

14 Quos cum videret Jesus , indigne tulit , & ait illis : Sinite parvulos venire ad me , & ne prohibueritis eos : talium enim est regnum Dei .

15 Amen dico vobis : Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus , non intrabit in illud .

16 Et complexans eos , & imponens manus super illos , benedicebat eos .

17 Et cum egressus esset in viam , procurrens quidam genu flexo ante eum , rogabat eum : † Magister bone , quid faciam ut vitam æternam percipiam ?

† Matth. 19. 16. 18 Jesus autem dixit ei : Quid me dicis bonum ? Nemo bonus , nisi unus Deus .

† Lucæ 18. 18. 19 † Præcepta nosti : Ne adulteres , Ne occidas , Ne fureris , Ne falsum testimonium dixeris , Ne fraudem feceris , Honora patrem tuam & matrem .

† Exod. 20. 13. 20 At ille respondens , ait illi : Magister , hæc omnia observavi a juventute mea .

21 Jesus autem inquitus eum , dilexit eum , & dixit ei : Unum tibi deest : vade , quæcumque habes vende , & da pauperibus , & habebis thesaurum in celo : & veni , sequere me .

22 Qui contristatus in verbo abiit mœrens : erat enim habens multas possessiones .

23 Et circumspiciens Jesus , ait discipulis suis : Quam difficile qui pecunias habent , in regnum Dei introibunt !

24 Discipuli autem obstupescabant in verbis ejus . Ac Jesus rursus respondens ait illis : Filiioli , quam difficile est , confidentes in pecuniis , in regnum Dei introire !

25 Facilius est , camelum per foramen acus transire , quam divitem intrare in regnum Dei .

26 Qui magis admirabantur , dicentes ad semetipsos : Et quis potest salvus fieri ?

27 Et intuens illos Jesus , ait : Apud homines impossibile est , sed non apud Deum : omnia enim possibilia sunt apud Deum .

† Matth. 20. 29. 28 † Et cœpit ei Petrus dicere : Ecce nos dimittimus omnia , & secuti sumus te .

† Lucæ 18. 28. 29 Respondens Jesus , ait : Amen dico vobis : Nemo est , qui reliquerit domum , aut fratres , aut sorores , aut patrem , aut matrem ,

aut filios , aut agros , propter me , & propter evangelium ,

30 Qui non accipiat centies tantum , nunc in tempore hoc , domos , & fratres , & forores , & matres , & filios , & agros , cum perfectionibus , & in sæculo vitam æternam .

† Matth. 19. 30. 31 † Multi autem erunt primi novissimi , & novissimi primi .

† Lucæ 18. 31. 32 Erant autem in via ascendentes Jerosolymam : & præcedebat illos Jesus , & stapebant : & sequentes timebant . † Et assumens iterum duodecim , cœpit illis dicere quæ essent ei eventura .

33 Quia ecce ascendimus Jerosolymam , & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum , & Scribis , & senioribus , & damnabitur eum morte , & tradent eum gentibus :

34 Et illudent ei , & conspuent eum , & flagellabunt eum , & interficient eum : & tertia die resurget .

† Matth. 20. 20. 35 † Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi , dicentes : Magister , volumus , ut quicumque petierimus , facias nobis .

36 At ille dixit eis : Quid vultis ut faciam vobis ?

37 Et dixerunt : Da nobis , ut unus ad dexteram tuam , & alius ad sinistram tuam , sedeamus in gloria tua .

38 Jesus autem ait eis : Nescitis quid petatis : potestis bibere calicem , quem ego bibo , aut baptismo , quo ego baptizor , baptizari ?

39 At illi dixerunt ei : Possumus . Jesus autem ait eis : Calicem quidem , quem ego bibo , bibetis ; & baptismo , quo ego baptizor , baptizabimini :

40 Sedere autem ad dexteram meam , vel ad sinistram , non est meum dare vobis , sed quibus paratum est .

41 Et audientes decem , cœperunt indignari de Jacobo , & Joanne .

42 Jesus autem vocans eos , ait illis : † Scitis quia hi , qui videntur principari gentibus , dominantur eis : & principes eorum potestatem habent ipsorum .

† Lucæ 22. 29. 43 Non ita est autem in vobis , sed quicumque voluerit fieri major , erit vester minister :

44 Et quicumque voluerit in vobis primus esse , erit omnium servus .

45 Nam & Filius hominis non venit ut ministraretur ei , sed ut ministraret , & daret animam suam redemptionem pro multis .

† Matth. 20. 29. 46 † Et veniunt Jericho , & proficiscente eo de Jericho , & discipulis ejus , & plurima multitudo , filius Timæi Bartimeus cæcus , sedebat juxta viam mendicans .

† Lucæ 18. 35. 47 Qui cum audisset quia Jesus Nazareus est , cœpit clamare , & dicere : Jesu fili David , miserere mei .

48 Et comminabantur ei multi ut taceret . At ille multo magis clamabat : Fili David miserere mei .

49 Et stans Jesus præcepit illum vocari . Et vocans cæcum dicens ei : Animumquor esto : surge , vocat te .

50 Qui projecto vestimento suo exiliens , venit ad eum .

† Matth. 20. 29. 51 Et respondens Jesus dixit illi : Quid tibi vis faciam ? Cæcus autem dixit ei : Rabbi , ut videam .

† Lucæ 18. 35. 52 Jesus autem ait illi : Vade , fides tua te salvum fecit . Et confestim vidit , & sequebatur eum in via .

CAPUT XL

Super pullum asina cum honore Ierusalem ingreditur: sicum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de templo eiecit: efficaciam fiducia in Deum ostendit, dicens fratri remittenda qua in nos commisit: Scribit non dicit qua potestate hac faciat, eo quod nec illi responderent ad propositam de Joannis baptismo quaestionem.

1 **E**T cum appropinquarent Ierusalem & Bethaniam ad Montem olivarum, mittit duos ex discipulis suis,

2 Et ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.

3 Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicitis, quia Domino necessarius est: & continuo illum dimittet huc.

4 Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio: & solvunt eum.

5 Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum?

6 Qui dixerunt eis sicut praeceperat illis Jesus, & dimiserunt eum.

7 **T** Et duxerunt pullum ad Jesum: & impo-
nunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.

8 Multi autem vestimenta sua straverunt in via: alii autem frondes caedebant de arboribus, & sternebant in via.

9 Et qui praebant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: **H**osanna: **H**osanna: **B**enedictus qui venit in nomine Domini: **B**enedictum quod venit regnum patris nostri David: **H**osanna in excelsis.

11 **T** Et introivit Ierusalem in templum: & circumspexit omnibus, cum jam vespera esset hora, exit in Bethaniam cum duodecim.

12 Et alia die cum exirent a Bethania, esurivit.

13 **T** Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit siquid forte inveniret in ea: & cum venisset ad eam, nihil invenit praeter folia: non enim erat tempus ficorum.

14 Et respondens dixit ei: Jam non amplius in aeternum ex te fructum quicumquam manducet. Et audiebant discipuli eius.

15 Et veniunt Ierusalem. Et cum introisset in templum, cepit eiecere vendentes & ementes in templo: & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.

16 Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum:

17 Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est: **Q**uia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus: Vos autem fecistis eam speluncam latronum.

18 Quo audito, principes sacerdotum & Scribae quaerebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina eius.

19 Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate.

20 Et cum mane transiret, viderunt sicum aridam factam a radicibus.

21 Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit.

22 Et respondens Jesus ait illis: **H**abete fidem Dei.

23 Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere, & mittere in mare; & non habitarit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.

24 **P**ropterea dico vobis, omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, & evenient vobis.

25 **E**t cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater vester qui in caelis est, dimittat vobis peccata vestra.

26 Quod si vos non dimiseritis: nec Pater vester, qui in caelis est, dimittet vobis peccata vestra.

27 Et veniunt rursus Ierusalem: Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, & Scribae, & seniores:

28 Et dicunt ei: **I**n qua potestate haec facis? & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias?

29 Jesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi: & dicam vobis in qua potestate haec faciam.

30 Baptismus Joannis, de caelo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.

31 At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus: De caelo, dicet: Quare ergo non credidistis ei?

32 Si dixerimus, Ex hominibus, timeamus populum: omnes enim habebant Joannem qui vere propheta esset.

33 Et respondentes dicunt Jesu: Nescimus. Et respondens Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec faciam.

CAPUT XLII

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata, qui servos ac silium patris familias occiderunt: tentatur a Phariseis de censu Caesari solvendo, & a Sadducais de resurrectione: interrogatur a Scriba de primo mandato: ipse vero rogat quomodo Scriba dicant Christum filium esse David, docens ab ipsis viduam laudat eo duo minuta in gazophylacium missa:

1 **E**T cepit illis in parabolis loqui: **V**ineam passivavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & edificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregre profectus est:

2 Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineae.

3 Qui apprehensum eum ceciderunt: & dimiserunt vacuum.

4 Et iterum misit ad illos alium servum: & illum in capite vulneraverunt, & contumeliis affecerunt:

5 Et rursum alium misit, & illum occiderunt: & plures alios: quosdam cadentes, alios vero occidentes.

6 Adhuc ergo unum habens filium charissimum: & illum misit ad eos novissimum, dicens: **Q**uia reverebuntur filium meum:

7 Coloni autem dixerunt ad invicem: **H**ic est heres: venite, occidamus eum: & nostra erit hereditas.

8 Et apprehendentes eum, occiderunt: & eiecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineae? **V**eniet, & perdet coloros: & dabit vineam aliis.

10 Nec scripturam hanc legis: **L**apidem quem reproboverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli:

11 **A** Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12 Et quaerebat eum tenere: & timerunt turbam: cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt.

Math. 21. 7. Luc. 19. 29.

Joan. 12. 14.

Psal. 117. 26. Math. 21. 9. Luc. 19. 38. Mart. 22. 40.

Math. 21. 19.

Isaia. 56. 7. Jerem. 7. 11.

Math. 21. 31.

Math. 7. 7. & 21. 22. Mart. 6. 14. & 18. Luc. 11. 9.

Luc. 20. 2.

Isaia. 56. 7. Jerem. 7. 21. Math. 22. 33. Luc. 20. 9.

Psal. 118. 28. 16. Math. 21. 42. Act. Rom. 9. 33. 1. Petr. 2. 7.

† Matt.
23. 25.
Lucæ
20. 20.

13 † Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo.

14 Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quæ verax es, & non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces: licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?

15 Qui sciens versutus illorum, ait illis: Quid me tentatis? asserite mihi denarium ut videam.

16 At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cujus est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris.

† Rom.
13. 7.

17 Respondens autem Jesus dixit illis: † Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo, † Et mirabantur super eo.

† Matt.
22. 23.
Lucæ

18 † Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem non esse: & interrogabant eum dicentes:

† 20. 27.
† Deut.
25. 1. 5.

19 Magister, Moyses nobis scripsit, † ut si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est non relicto semine.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.

22 Et acceperunt eam similiter septem: & non reliquerunt semen. Novissima opinium defuncta est & mulier.

23 In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit uxor? septem enim habuerunt eam uxorem.

24 Et respondens Jesus, ait illis: Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?

25 Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in cælis.

26 De mortuis autem quod resurgant, non legitis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquit: † Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac & Deus Jacob?

† Exod.
3. 6.
Matth.
22. 32.

27 Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

† Matt.
22. 35.

28 † Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquærentes, & videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum.

† Deut.
6. 4.

29 Jesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: † Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est:

30 Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum.

† Levit.
19. 18.

31 † Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tanquam te ipsum, Majus horum aliud mandatum non est.

Matth.
22. 39.
Rom.

32 Et ait illi Scriba: Bene Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum.

13. 9.
Galat.

33 Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam seipsum, majus est omnibus holocaustomaticis, & sacrificiis.

5. 14.
Jacob.

34 Jesus autem videns quod sapienter responderit, dixit illi: Non es longe a regno Dei. Et nemo jam audebat eum interrogare.

7. 2.

35 Et respondens Jesus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum filium esse David?

36 Ipse enim David dicit in spiritu sancto: † Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

† Psal.
109. 1.
Matth.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus? Et multa turba eum libenter audivit.

22. 44.
Lucæ

38 Et dicebat eis in doctrina sua: † Cavete a Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & saluari in foro.

† Matth.
23. 5.
Lucæ

39 Et in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in cenis:

11. 43.
& 20.
46.

40 Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis: hi accipient prolixius iudicium.

41 † Et sedens Jesus contra gazophylacium, aspicebat quomodo turba factaretur in gazophylacium, & multi divites faciabant multa.

† Lucæ
21. 1

42 Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadans,

43 Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.

44 Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: hæc vero de penuria sua omnia quæ habuit misit totum victum suum.

C A P U T XIII.

Templum dicit evertendum, prædicitque bella & varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudo-christis & pseudoprophetis: post signa in corporibus celestibus veniet cum gloria filius hominis, & hujus signum dat a ficu: quia autem nemo tempus novit, jubet omnes vigilare.

1 **E**T cum egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ.

Matth.
24. 1.

2 Et respondens Jesus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? † Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat.

† Lucæ
19. 44.
& 21. 6.

3 Et cum sederet in Monte olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas:

4 Dic nobis, quando ista fient? & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari?

5 Et respondens Jesus cepit dicere illis: † Videte ne quis vos seducat:

† Ephes.
5. 6.
2. Theof.

6 Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum: & multos seducent.

7 Cum audieritis autem bella, & opinionem bellorum, ne timeveritis: oportet enim hæc fieri: sed nondum finis.

8 Exurget enim gens contra gentem, & regnum super regnum, & erunt terræ motus per loca, & fames. Initium dolorum hæc.

9 Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis vapulabitis, & ante præfides & reges stabitis propter me, in testimonium illis.

10 Et in omnes gentes primum oportet prædicari Evangelium.

11 † Et cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini: non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus.

† Matt.
10. 19.
Lucæ

12 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & confurgent filii in parentes, & morte afficient eos.

12. 11.
& 21.
14.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.

14 † Cum autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet: qui legit, intelligat: tunc qui in Judaea sunt, fugiant in montes:
15 Et qui super testum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua:
16 Et qui in agro erit, non revertatur retro tollere vestimentum suum.

17 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.
18 Orate vero ut hieme non fiant.
19 Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus, usque nunc, neque fient.

20 Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro: sed propter electos, quos elegit, brevavit dies.
21 † Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis.

22 Exurgent enim pseudochristi, & pseudoprophetae, & dabunt signa & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.
23 Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia.

24 † Sed in illis diebus, post tribulationem illam, sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum:
25 Et stellæ cæli erunt decedentes, & virtutes, quæ in cælis sunt, movebuntur.

26 Et tunc videbitur filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria.
27 † Et tunc mittet angelos suos, & congregabit electos suos a quatuor ventis, a summo terræ, usque ad summum cæli.

28 A sicu autem discite parabolam. Cum jam ramus ejus tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit æstas:
29 Sic & vos cum videritis hæc fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis.

30 Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.
31 Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

32 De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater.
33 † Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit.

34 Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cuiusque operis, & janitori præcepit ut vigilet.
35 Vigilate ergo, (nescitis enim quando dominus domus veniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mare)

36 Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes.
37 Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

CAPUT XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu: qui unguento pretioso a muliere perfunditur murmurantibus discipulis: venditur a Juda; de cujus prodicione discipulis loquitur in cena, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur a Judæis; quorum unus Petrus absceidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha a falsis testibus accusatus, morrisque reus judicatus, conspuitur ac caditur, & ter a Petro negatur.

1 **E**Rat autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, & occiderent.

2 Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fierent in populo.

3 † Et cum esset Bethanæ in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro, effudit super caput ejus.
4 Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?

5 Poterat enim unguentum istud vanumdari plus quam trecentis denariis, & dari pauperibus: Et fremebat in eam.
6 Jesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiscum: & cum volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habebitis.
8 Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulchrum.

9 Amen dico vobis: Ubicumque prædicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriis ejus.
10 † Et Judas Iscariotes unus de duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis.

11 Qui audientes gavisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat quomodo illum opportune traderet.
12 † Et primo die Azymorum quando Pascha immolabatur, dicunt ei discipuli: Quovis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?

13 Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis hominagenam aquæ bajulans, sequimini eum:
14 Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

15 Et ipse vobis demonstrabit cænaculum grande, stratum: & illic parate nobis.
16 Et abiierunt discipuli ejus, & venerunt in civitatem: & invenerunt sicut dixerat illis, & paraverunt Pascha.
17 † Vespere autem facta, venit cum duodecim.

18 Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait JESUS: Amen dico vobis, † quia unus ex vobis tradet me, qui manducat vicium.
19 At illi ceperunt contestari, & dicere ei singulatim: Numquid ego?

20 Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.
21 Et Filius quidem hominis vadit, † sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis traderet: bonum erat ei, si non esset natus homo ille.

22 † Et manducantibus illis, accepit Jesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum.
23 Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.

24 Et ait Jesus: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.
25 Amen dico vobis, quia jam non bibam de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud libam novum in regno Dei.
26 Et hymno dicto exierunt in Montem olivarum.

27 Et ait eis Jesus: † Omnes scandalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est: † Percutiam pascorem, & dispergentur oves.
28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.

30 Et ait illi: Tu scis quod dico, sed tu nescis quod visis: quia spiritus meus non vult te custodire, ut non cadas.

31 Et ait illi: Domine, si cecidero, iterum suscitabis me: quia non habeo fiduciam in me, sed in te.
32 Et ait illi: Tu scis quod dico, sed tu nescis quod visis: quia spiritus meus non vult te custodire, ut non cadas.

33 Et ait illi: Domine, si cecidero, iterum suscitabis me: quia non habeo fiduciam in me, sed in te.
34 Et ait illi: Tu scis quod dico, sed tu nescis quod visis: quia spiritus meus non vult te custodire, ut non cadas.

35 Et ait illi: Domine, si cecidero, iterum suscitabis me: quia non habeo fiduciam in me, sed in te.
36 Et ait illi: Tu scis quod dico, sed tu nescis quod visis: quia spiritus meus non vult te custodire, ut non cadas.

37 Et ait illi: Domine, si cecidero, iterum suscitabis me: quia non habeo fiduciam in me, sed in te.
38 Et ait illi: Tu scis quod dico, sed tu nescis quod visis: quia spiritus meus non vult te custodire, ut non cadas.

39 Et ait illi: Domine, si cecidero, iterum suscitabis me: quia non habeo fiduciam in me, sed in te.
40 Et ait illi: Tu scis quod dico, sed tu nescis quod visis: quia spiritus meus non vult te custodire, ut non cadas.

41 Et ait illi: Domine, si cecidero, iterum suscitabis me: quia non habeo fiduciam in me, sed in te.
42 Et ait illi: Tu scis quod dico, sed tu nescis quod visis: quia spiritus meus non vult te custodire, ut non cadas.

† Dan. 9. 27. Math. 24. 15. Lucæ 21. 20.

† Matt. 24. 23. Lucæ 21. 8.

† Isaïæ 53. 10. Ezech. 37. 7. Joel. 2. 10.

† Matt. 24. 31.

† Matt. 24. 42.

Math. 26. 1. Lucæ 22. 1.

† Matt. 26. 6. Joann. 12. 1.

† Matt. 26. 14.

† Matt. 26. 17. Lucæ 22. 7.

† Matt. 26. 20. Lucæ 22. 24.

† Joann. 13. 21.

† Psal. 40. 10. Actor. 1. 16. † Matt. 26. 26. 1. Cor. 11. 24.

† Joann. 16. 30. † Zach. 13. 7.

30 Et ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem his dederit, ter me es negaturus.

31 At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

32 † Et venit in prædium, cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis: † Sedete hic donec orem.

33 Et assumit Petrum, & Jacobum, & Joannem secum: & cepit pavere, & tædere.

34 Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate.

35 Et cum processisset paululum, proci-dit super terram: & orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora:

36 Et dixit: Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calcem hanc a me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37 Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non ponisti una hora vigilare?

38 Vigilate, & orate ut non intretis intentionem. Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma.

39 Et iterum abiens oravit, eundem sermonem dicens.

40 Et reversus, denuo invenit eos dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant quid responderent ei.

41 Et venit tertio, & ait illis: Dormite jam, & requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42 Surrexite, eamus: ecce qui me tradet, prope est.

43 Et, adhuc eo loquente, venit Judas Iscariotes unus de duodecim, & † cum eo turba multa, cum gladis & lignis, a summis sacerdotibus, & Scribis, & senioribus.

44 Dederat autem traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite caute.

45 Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.

46 At illi manus injecerunt in eum, & tenuerunt eum.

47 Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis: & amputavit illi auriculam.

48 Et respondens Jesus, ait illis: Tamquam ad latronem existis cum gladis & lignis comprehendere me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed ut impleantur Scriptura:

50 † Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt.

51 Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum.

52 At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis.

53 † Et adduxerunt Jesum ad summum sacerdotem: & convenerunt omnes sacerdotes, & Scribæ, & seniores.

54 Petrus autem a longe secutus est eum, usque intro in atrium summi sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefiebatur se.

55 † Summi vero sacerdotes, & omne concilium, quærebant adversus Jesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant.

56 Multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum: & convenientia testimonia non erant.

57 Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversus eum, dicens:

58 Quoniam nos audivimus eum dicentem: † Ego dissolvam templum hoc manu factum, & per triduum aliud non manu factum ædificabo.

59 Et non erat conveniens testimonium illorum.

60 Et exargens summus sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea, quæ tibi obijciuntur ab his?

61 Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?

62 Jesus autem dixit illi: Ego sum: † & videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus caeli.

63 Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

65 Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cadere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cadebant.

66 † Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis:

67 Et cum vidisset Petrum calefactientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras.

68 At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.

69 † Rursum autem cum vidisset illum ancilla, cepit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est.

70 At ille iterum negavit. † Et post pusillum rursum qui altabant, dicebant Petro: Vere ex illis es: nam & Galilæus es.

71 Ille autem cepit anathematizare, & jurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis.

72 Et statim gallus iterum cantavit. † Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: Prius quam gallus cantet bis, ter me negabis. Et cepit flere.

CAPUT XV.

Jesus coram Pilato accusatus, nihil responderet: præligitur Barabbas, & Jesus traditur crucifigendus; qui multis modis illusus a militibus, ducitur ad crucifigendum: & divisis ipsis vestimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum jactatas in se blasphemias: suboriuntur tenebra: & clamans Jesus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat; cujus corpus a Joseph sepelitur.

1 **ET** confestim mane concilium facientes summi sacerdotes, cum senioribus, & Scribis, & universo concilio, vincientes Jesum, dixerunt, & tradiderunt Pilato.

2 Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.

3 † Et accusabant eum summi sacerdotes in multis.

4 † Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? vide in quantis te acculant.

5 Jesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.

6 Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petissent.

† Matth.
26. 36.
† Luc.
22. 40.

† Matth.
26. 47.
Luc. 22.
47.
Joann.
18. 3.

† Matth.
26. 56.

† Matth.
27. 57.
Luc.
22. 54.
Joann.
18. 13.

† Matth.
27. 59.

† Joann.
21. 39.

† Matth.
24. 30.
& 26.
64.

† Matth.
26. 69.
Luc. 22.
56.
Joann.
18. 17.

† Matth.
26. 71.

† Luc.
22. 59.
Joann.
18. 25.

† Matth.
26. 75.
Joann.
18. 38.

Matth.
27. 31.
Luc.
22. 66.
Joann.
18. 28.

† Matth.
27. 32.
Luc. 23.
2.
† Joann.
18. 33.

7 Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditionis erat vincus, qui in seditione fecerat homicidium.

8 Et cum ascendisset turba, cepit rogare, sicut semper faciebat illis.

9 Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Judæorum?

10 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotés.

11 Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.

12 † Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Judæorum?

13 † At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.

14 Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali feci? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15 Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.

16 † Milites autem duxerunt eum in atrium prætorii, & convocant totam cohortem.

17 Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.

18 Et ceperunt salutare eum: Ave rex Judæorum.

19 Et percutiebant caput ejus arundine: & conspuiebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20 Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis: & educunt illum ut crucifigerent eum.

21 † Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem ejus.

22 Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvarie locus.

23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

24 † Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

26 Et erat titulus causæ ejus inscriptus: REX JUDÆORUM.

27 Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum a dextris, & alium a sinistris ejus.

28 † Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.

29 Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: † Vah qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reedificas:

30 Salvum fac teipsum descendens de cruce.

31 Similiter & summi sacerdotés illudentes, ad alterutram cum scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.

32 Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33 Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.

34 Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: † Eloi Eloi, lamma sabachthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

35 Et quidam de circumstantibus audientes dicebant: Ecce Eliam vocat.

36 Currens autem unus, & implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

37 Jesus autem emisit voce magna exspiravit.

38 Et velum templi scissum est in duo, a summo usque deorsum.

39 Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans exspirasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat.

40 † Erant autem & mulieres de longe aspicientes: intrer quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris, & Josephmater, & Salome:

41 Et cum esset in Galilæa, sequebantur eum, † & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ simul cum eo ascenderant Jerosolymam.

42 † Et cum jam sero esset factum (quia erat parasceve, quod est ante sabbatum)

43 Venit Joseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum dei, & audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44 Pilatus autem mirabatur si jam obisset: Et accessit centurione, interrogavit eum si jam mortuus esset.

45 Et cum cognovisset a centurione, donavit corpus Joseph.

46 Joseph autem mercatus sindonem, & deponens eum involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat exitum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti.

47 Maria autem Magdalene, & Maria Joseph, aspiciebant ubi poneretur.

CAPUT XVI

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, Angelus resurrectionem ipsius annuntiat; qui primum Maria Magdalene apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apprens; exprobrata incredulitate, mittit eos ut in universo mundo predicant ac baptizent, subjunctis signis qua sequantur credentes, ac ita in calum ascendit.

1 **E**T mara transisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.

2 Et valde mane una sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto jam sole.

3 Et dicebant ad invicem: Quis revolvit nobis lapidem ab ostio monumenti?

4 Et respicientes videntur revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.

5 † Et introentes in monumentum vident juvenem sedentem in dextris, cooperitum stola candida, & obstupuerunt.

6 Qui dicit illis: Nolite expavescere: Jesus quæritis Nazarenum, crucifixum: Surrexit, non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.

7 Sed ite, dicite discipulis ejus, & Petro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, † sicut dixit vobis.

8 At illæ exeuntes, fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor & pavor: & nemini quidquam dixerunt: timebant enim.

9 Surgens autem mane, † prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua egerat septem dæmonia.

10 Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo fuerant, lugentibus & stentibus.

11 Et illi audientes quia viveret, & visus esset ab ea, non crederunt.

12 † Post hæc autem duobus ex his ambulans ostensus est in alia effigie, euntibus in viam:

† Matt. 27. 22. Luc. 23. 14. † Joann. 18. 40.

† Matt. 27. 27. Joann. 19. 2.

† Matt. 27. 32. Luc. 23. 26.

† Matt. 27. 35. Luc. 23. 39. Joann. 19. 23.

† Isaia. 53. 22.

† Joann. 20. 19.

† Psal. 21. 2. Math. 27. 46.

† Matt. 27. 55.

† Luc. 8. 2.

† Matt. 27. 57. Luc. 23. 50. Joann. 19. 38.

† Matt. 28. 1. Luc. 24. 1. Joann. 20. 1.

† Matt. 28. 5. Luc. 24. 4. Joann. 20. 12.

† Supra 24. 28.

† Joann. 20. 26.

† Luc. 24. 13.

13 Et illi euntes nuntiaverunt ceteris : nec illis crediderunt.

14 Novissime recumbentibus illis undecim apparuit : & exprobravit incredulitatem eorum & duritiam cordis ; quia iis , qui viderant eum resurrexisse , non crediderunt .

15 Et dixit eis : Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ .

16 Qui crediderit , & baptizatus fuerit , salvus erit : qui vero non crediderit , condemnabitur .

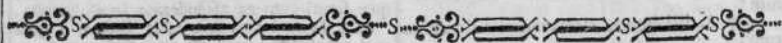
17 Signa autem eos , qui crediderint , hæc sequentur : † In nomine meo demonia eijicient : † linguis loquentur novis :

18 † Serpentes tollent : & si mortiferum quid biberint , non eis nocebit : † super ægros manus imponent , & bene habebunt .

19 Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis , † assumptus est in cælum , & sedet a dextris Dei .

20 Illi autem profecti prædicaverunt ubique , Domino cooperante , & sermonem confirmante , sequentibus signis .

† Actor.
16. 18.
† Actor.
20. 4. &
10. 46.
† Actor.
28. 5.
† Actor.
28. 8.
† Lucæ
24. 51.

S A N C T U M J E S U C H R I S T I E V A N G E L I U M S E C U N D U M L U C A M .

C A P U T P R I M U M .

Zacharia sacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Elisabeth sterilis ; qui Angelo non credens , mutus efficitur : idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Jesu filii Dei de Spiritu sancto : ad Mariæ salutationem Joannes exultat in utero , & Elisabeth prophetat , ipsaque Mariæ canticum gratiarum actionis Domino decantat : in nati Joannis circumcissione , Zacharias pater , recepta loquela , canticum gratiarum actionis edit .

1 Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem , quæ in nobis completa sunt , verum :

2 Sicut tradiderunt nobis , qui ab initio ipsi viderunt , & ministri fuerunt sermonis :

3 Vifum est & mihi , affectu omnia a principio diligenter , ex ordine tibi scribere , optime Theophile ,

4 Ut cognoscas eorum verborum , de quibus eruditus es , veritatem .

5 Fuit in diebus Herodis , regis Judææ , sacerdos quidam nomine Zacharias , † de vice Abia , & uxor illius de filiabus Aaron , & nomen ejus Elisabeth .

6 Erant autem justi ambo ante Deum , incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela .

7 Et non erat illis filius , eo quod esset Elisabeth sterilis , & ambo processissent in diebus suis .

8 Factum est autem , cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum ,

9 Secundum consuetudinem sacerdotii , forte exiit ut incensum poneret , ingressus in templum Domini :

10 Et † omnis multitudo populi erat orans foris hora incensii .

11 Apparuit autem illi Angelus Domini , stans a dextris altaris incensii .

12 Et Zacharias turbatus est videns , & timor irruit super eum .

13 Ait autem ad illum Angelus : Ne timeas Zacharia , quoniam exaudita est deprecatio tua : & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium , & vocabis nomen ejus Joannem :

14 Et erit gaudium tibi , & exultatio , & multi in nativitate ejus gaudebunt :

15 Erit enim magnum coram Domino : & vinum & siceram non bibet , & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ :

16 Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum :

17 Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ : † ut convertat corda patrum in filios , & incredulos ad prudentiam justorum , patere Domino plebem perfectam .

18 Et dixit Zacharias ad Angelum : Unde hoc sciam ? ego enim sum senex , & uxor mea processit in diebus suis .

19 Et respondens Angelus dixit ei : Ego sum Gabriel , qui sto ante Deum : & missus sum loqui ad te , & hæc tibi evangelizare .

20 Et ecce eris tacens , & non poteris loqui , usque in diem quo hæc fiant , pro eo quod non credidisti verbis meis , quæ implebuntur in tempore suo .

21 Et erat plebs expectans Zachariam : & mirabantur quod tardaret ipse in templo .

22 Egressus autem non poterat loqui ad illos , & cognoverunt quod visum vidisset in templo . Et ipse erat inmensis illis , & permanfit mutus .

23 Et factum est , ut impleti sunt dies officii ejus , abiit in domum suam :

24 Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus , & occultabat se mensibus quinque , dicens :

25 Quia sic fecit mihi Dominus in diebus , quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines .

26 In mense autem sexto , missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ , cui nomen Nazareth ,

27 Ad virginem desponsatam viro , cui nomen erat Joseph , de domo David , & nomen virginis Maria .

† Mal.
4. 6.
Math.
11. 14.

† 1. Par.
34. 10.

† Exod.
10. 7.
Lev. 16.
47.

28 Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

29 Quæ cum audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista saluatio.

30 Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum:

31 † Ecce concipies in utero, & paries filium, & † vocabis nomen ejus JESUM.

32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: † & regnabit in domo Jacob in æternum;

33 Et regni ejus non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fieri istud, quoniam virum non cognosco?

35 Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis:

37 Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

38 Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus.

39 Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, in civitatem Juda:

40 Et intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth.

41 Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus: & repleta est Spiritu sancto Elisabeth:

42 Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

43 Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45 Et beata, quæ credidisti, quoniam perficietur ea, quæ dicta sunt tibi a Domino.

46 Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum:

47 Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

48 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

49 Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.

50 Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum.

51 Fecit potentiam in † brachio suo: † dispersit superbos mente cordis sui.

52 Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.

53 † Elurientes implevit bonis: & divites dimisit inanes.

54 Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.

55 Sicut locutus est ad patres nostros, † Abraham, & seminæ ejus in fœcula.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reversa est in domum suam.

57 Elisabeth autem impletum est tempus partendi, & peperit filium.

58 Et audiverunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.

59 Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam.

60 Et respondens mater ejus, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Joannes.

61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

62 Innebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.

63 Et postulans pugillarem scriptis, † dicens: Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.

64 Apertum est autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.

65 Et factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc:

66 Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

67 Et Zachariæ pater ejus repletus est Spiritu sancto: & prophetavit dicens:

68 † Benedictus Dominus Deus Israel: quia visitavit, & fecit redemptionem plebis suæ:

69 † Et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui.

70 † Sicut locutus est per os sanctorum, qui a sæculo sunt, prophetarum ejus:

71 Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos:

72 Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorati testamenti patris sancti.

73 † Jusjurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis:

74 Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi,

75 In sanctitate & justitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76 Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus:

77 † Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum:

78 Per viscera misericordie Dei nostri, in quibus visitavit nos, † oriens ex alto:

79 Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu: & erat in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israel.

C A P U T II,

Ex Augusti decreto Joseph cum Maria ascendit in Bethlehem, ubi illa peperit Salvatorem, cujus nativitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Jesus: quem post dies purificationis in Jerusalem delatum ut Domino offerretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus propheta, Annaque prophetissa vetula Domino conficitur: Jesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditur a parentibus, in medio doctorum invenitur; descenditque Nazareth factus illis subditus.

1 Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Cesare Augusto, ut describeretur universus orbis.

2 Hæc descriptio prima facta est a præfide Syriæ Cyrino:

3 Et ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam civitatem.

† Isaiæ 7. 14.
† Infra 2. 21.
† Dan. 7. 14.
27.
Mich. 4. 7.

† Supra v. 13.

† Psal. 73. 12.
† Psal. 131. 17.

† Jer. 23. 6.
& 30. 10.

† Gen. 22. 16.
Jerem. 31. 33.
Hebr. 6. 13.
17.

† Mal. 4. 5.
Supra v. 17.
† Zach. 8. 9. & 6. 12.
Mal. 4. 2.

† Isaiæ 51. 9.
† Psal. 32. 10.
† Reg. 2. 5.
Psal. 33. 11.
† Gen. 27. 9.
& 32. 16.
Psal. 137. 17.
Isaiæ 44. 8.

4 Ascendit autem & Joseph a Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam in civitatem David, quæ vocatur Bethlehém: eo quod esset de domo & familia David.

5 Ut proficeretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.

6 Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.

7 Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio.

8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes, vigilias noctis super gregem suum.

9 Et ecce angelus Domini stetit juxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno.

10 Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.

11 Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.

12 Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.

13 Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis, laudantium Deum, & dicentium:

14 Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

15 Et factum est, ut discesserant ab eis Angeli in cælum, pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehém, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.

16 Et venerunt festinantes: & invenerunt Mariam, & Joseph, & infantem positum in præsepio.

17 Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.

18 Et omnes, qui audierunt, mirati sunt: & de his, quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos.

19 Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

20 Et reversi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.

21 Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum est nomen ejus Iesus, quod vocatum est ab Angelo prius quam in utero conciperetur.

22 Et postquam impleti sunt dies purificationis ejus secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sciterent eum Domino,

23 Sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur.

24 Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

25 Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in eo.

26 Et responsum acceperat a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.

27 Et venit in spiritum in templum. Et eum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut faceret secundum consuetudinem legis pro eo.

28 Et ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit:

29 Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace:

30 Quia viderunt oculi mei salutare tuum,

31 Quod parasti ante faciem omnium populorum;

32 Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.

33 Et erat pater ejus & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo.

34 Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem ejus: Quia ecce postus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum, cui contradicatur:

35 Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

36 Et erat Anna prophetissa, filia Phannuel, de tribu Aser: hæc procefferat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua.

37 Et hæc vidua usque ad annos octoginta quattuor: quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die.

38 Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.

39 Et ut perfererent omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth.

40 Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo.

41 Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem, in die solemnium Paschæ.

42 Et cum factus esset annorum duodecim, ascendit illis Jerusalem secundum consuetudinem diei festi,

43 Consummatique diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, & non cognoverunt parentes ejus.

44 Existimantes autem illum esse in conitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos.

45 Et non inventientes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum.

46 Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.

47 Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentiam & responsis ejus.

48 Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.

49 Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?

50 Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.

51 Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.

52 Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.

C A P U T I I I

Joannes mittitur a Domino impleturus sua predicatione Isaia vaticinium: & turbis, publicanis, ac militibus dat consilium, dicens quid singulos facere oporteat, testaturque Christi excellentiam & baptismi ipsius, super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur: textiturque ejus genealogia a Joseph usque ad Adam ascendens.

1 Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis, & Lyfania Abilæ tetrarcha,

† Mich.
2.
Marth.
2. 6.

† Ifsaim
8. 14.
Rom. 9.
33.
1. Petr.
2. 7.

† Exod.
23. 15.
& 34.
18.
Deut.
16. 1.

† Gen.
17. 13.
Lev. 12.
3.

† Matt.
1. 21.
Supra 1.
31.

† Levit.
12. 6.
† Exod.
13. 2.

Num.
8. 16.
† Levit.
12. 8.

† Ador. 4. 6. 2 † Sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum Domini super Joannem, Zachariam filium, in deserto.

† Marc. 3. 1. 4. 3 † Et venit in omnem regionem Jordanis, predicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorum,

† Hsiaz. 49. 3. Joann. 1. 23. 4 Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiae Prophetae: † Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus:

5 Omnis vallis implebitur: & omnis mons, & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas:

6 Et videbit omnis caro salutem Dei.

† Matt. 3. 7. 7 Dicebat ergo ad turbas quae exibant ut baptizarentur ab ipso: † Genitivaviperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira?

8 Facite ergo fructus dignos penitentiae, & ne coperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham.

9 Jam enim securus ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

10 Et interrogabant eum turbae, dicentes: Quid ergo faciemus?

† Jac. 2. 15. 1. Joann. 3. 17. 11 Respondens autem dicebat illis: † Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13 At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciares.

14 Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciamus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.

15 Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus:

† Marc. 1. 8. Joann. 1. 26. † Matt. 3. 11. A. & 1. 5. & 11. 16 Respondit Joannes, dicens omnibus: † Ego quidem aqua baptizo vos: venit autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calcamentorum ejus: † ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni:

17 † Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

18 Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo.

† Matt. 3. 22. 19 † Herodes autem tetrarcha, cum corripere- retur ab illo de Herodiade, uxore fratris sui, & de omnibus malis quae fecit Herodes,

† Marc. 6. 17. 20 Adjecit & hoc super omnia, & inclusit Joannem in carcere.

† Matt. 3. 16. 21 † Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante apertum est caelum:

† Marc. 1. 10. Joann. 1. 32. † Matt. 3. 17. & 17. 5. infra 2. 35. 2. Petri. 1. 17. 22 Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: & vox de caelo facta est: † Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

23 Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathath.

24 Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph,

25 Qui fuit Mathathia, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,

26 Qui fuit Mathath, qui fuit Mathathia. qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,

27 Qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,

29 Qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathath, qui fuit Levi,

30 Qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,

31 Qui fuit Melsea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David,

32 Qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,

33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Ison, qui fuit Phares, qui fuit Juda,

34 Qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,

35 Qui fuit Sarug, qui fuit Ragan, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,

36 Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,

37 Qui fuit Mathufale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,

38 Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Jesús post jejunium quadraginta dierum, ac devotas satana tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaia prophetiam; dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte precipitare: ejecit in Capernaum demonium, sanaturque socrum Simonis, & plures alios a variis languoribus, ac demonia ejecit.

1 Jesus autem plenus spiritu sancto regressus est a Jordane: & agebatur a Spiritu in desertum

† Matt. 4. 1. Marc. 1. 12.

2 Diebus quadraginta, & tenabatur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis: & consummatis illis esurivit.

3 Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat.

4 Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est: † Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei.

† Deut. 8. 3. Math. 4. 4.

5 Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terrarum in momento temporis,

6 Et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt; & cui volo do illa.

7 Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia.

8 Et respondens Jesus, dixit illi: † Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

† Deut. 6. 13. & 10. 20.

9 Et duxit illum in Jerusalem, & statuit eum super pinnam templi, & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum.

10 † Scriptum est enim quod Angelis suis mandavit de te, ut conservet te;

† Psal. 90. 11.

11 Et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

12 Et respondens Jesus, ait illi: Dictum est: † Non tentabis Dominum Deum tuum.

† Deut. 6. 16.

13 Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus.

14 † Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilaeam, & fama exiit per universam regionem de illo.

† Matt. 4. 12. Marc. 1. 14.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.

16 † Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere.

† Matt. 13. 54. Marc. 6. 1.

17 Et traditus est illi Liber Isaiae prophetae. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat:

Joann. 6. 1. Joann. 4. 45.

† Hsiaz
62. 2.

18 † Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,

19 Prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere contractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis.

20 Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnia in synagoga oculi erant intendentes in eum.

21 Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

22 Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Joseph?

23 Et ait illis: Utique diceis mihi hæc similitudinem: Medice cura teipsum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.

24 Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

25 In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra:

26 † Et ad nullam illarum misit Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 † Et multi leprosi erant in Israel sub Eliseo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.

28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

29 Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

30 Ipse autem transiens per medium illorum, ibat.

31 † Et descendit in Capharnaum civitatem Galiliæ, ibique docebat illos sabbatis.

32 † Et stupebat in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius.

33 † Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamavit voce magna,

34 Dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jesu Nazarene: venisti perdere nos? scio te quis sis, Sanctus Dei.

35 Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutescere, & exi ab eo. Et cum projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum noverit.

36 Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exiunt?

37 Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

38 Surgens autem Jesus de synagoga, introiit in domum Simonis. † Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogaverunt illum pro ea.

39 Et stans super illam, imperavit febrim: & dimisit illam. Et continuo surgens ministrabat illis.

40 Cum autem sol occidisset, somnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.

41 † Exhibant autem dæmonia a multis, clamantia & dicentia: Quia tu es Filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

42 Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis.

43 Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei: quia ideo misus sum.

44 Et erat prædicans in synagogis Galiliæ.

C A P U T V.

Ubi de navicula Petri docuisset, ille laxato ipse iussu reti conclusit copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotem: paralyticum, remisit primum peccatis, jubet ut lectum suum tollat: discumbens cum Levi, quem ex telonio vocaverat, causam dat murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejunent.

1 Factum est autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth.

2 † Et vidit duas naves stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lavabant retia.

3 Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

4 Uccessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.

5 Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

6 Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum.

7 Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut pene mergerentur.

8 Quod cum videret Simon Petrus, proclit ad genua Jesu, dicens: Exi a me, quia homo peccator sum, Domine.

9 Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant:

10 Similiter autem Jacobum & Joannem, filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.

11 Et subvertis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

12 † Et factum est, cum esset in una civitate, & ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & proci dens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis potes me mundare.

13 Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.

14 Et ipse præcepit illi ut nemini diceret: sed, Vade, ostende te sacerdoti, & offer pro emundatione tua, † sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.

15 Perambulabat autem magis festino de illo: & conveniebant turbæ multæ ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.

17 Et factum est in una diebus, & ipse sedebat docens. Et erant Pharisæi sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello Galiliæ, & Judææ, & Jerusalem: & virtus Domini erat ad sanandum eos.

18 † Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.

19 Et non inveniētes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summisserunt eum cum lecto in medium ante Jesum.

† Matt.
9. 18.
Marc. 1.
16.† Matt.
9. 2.
Marc. 1.
40.† Levit.
14. 4.† Matt.
9. 3.
Marc.
3. 3.† 4. Reg.
17. 9.† 4. Reg.
5. 14.† Matt.
4. 13.
Marc. 1.
21.† Matt.
7. 28.
† Marc.
2. 23.† Matt.
8. 14.
Marc. 1.
30.† Marc.
1. 34.

20 Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua.

21 Et ceperunt cogitare Scribæ & Pharisei, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

22 Ut cognovit autem Jesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris?

23 Quid est facilis dicere: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, & ambula?

24 Ut autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico) Tibidico, surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

25 Et confestim surgens coram illis, tulit lectum, in quo jacebat: & abiit in domum suam, magnificans Deum.

26 Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

27 † Et post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me.

28. Et relinxis omnibus, surgens secutus est eum.

29 Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes.

30 Et murmurabant Pharisei & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?

31 Et respondens Jesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent.

32 Non veni vocare justos, sed peccatores ad penitentiam.

33 At illi dixerunt ad eum: † Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Phariseorum: tui autem edunt & bibunt?

34 Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponfus, facere jejunare?

35 Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab illis sponfus, tunc jejunabunt in illis diebus.

36 Dicebat autem & similitudinem ad illos: Quia nemo commisituram a novo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin & novum rumpit, & veteri non convenit commisituram a novo.

37 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpet vinum novum utres, & ipsum effundetur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres novos mittendum est, & utraque conservantur.

39 Et nemo bibens vetus, statim vult novum, dicit enim: Vetus melius est.

CAPUT VI.

Discipulos spicas sabbato videntes excusat, & alioque sabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines, aliasque consilia ac præcepta evangelica: de festuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui compararetur si ea opere compleat, & cui si non compleat.

1 Factum est autem in sabbato secundo, primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli ejus spicas, & manducabant confricantes manibus.

2 Quidam autem Phariseorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis?

3 Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit David, cum esurisset ipse, & qui cum illo erant:

4 † Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant: quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus?

5 Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis, etiam sabbati.

6 Factum est autem & in alio sabbato, ut intraret in synagogam, & doceret. † Et erat ibi homo, & manus ejus dextra erat arida.

7 Observabant autem Scribæ, & Pharisei, si in sabbato curaret: ut inventum viderent accusarent eum.

8 Ipse vero sciebat cogitationes eorum: & ait homini, qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium. Et surgens stetit.

9 Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos, si licet sabbatis beneficare, an male; animam salvam facere, an perdere?

10 Et circumspiciens omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus ejus.

11 Ipsi autem repleti sunt insipientia, & colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu.

12 Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.

13 † Et cum dies factus esset, vocavit discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos & Apostolos nominavit)

14 Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum, & Joannem, & Philippum, & Bartholomæum,

15 Matthæum, & Thomam, Jacobum Alphæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes,

16 Et Judam Jacobi, & Judam Isariotem, qui fuit proditor.

17 Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum ejus, & multitudo copiosa plebis ab omni Judea, & Jerusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis,

18 Qui venerant ut audirent eum, & sanarentur a spiritibus immundis, curabantur.

19 Et omnis turba que erat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.

20 † Et ipse elevatis oculis in discipulos suos dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

21 Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati, qui nunc stertis: quia ridebitis.

22 † Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separaverint vos, & reprobraverint, & ejectionem nomen vestrum tanquam malum, propter Filium hominis.

23 Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in celo: secundum hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.

24 † Verumtamen vobis divitiis, quia habetis consolationem vestram.

25 † Vobis, qui saturati estis: qui esurietis. Vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.

26 Væ cum benedixerint vobis homines: secundum hæc enim faciebant pseudoprophetae patres eorum.

27 Sed vobis dico, qui auditis: † Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.

28 Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniatoribus vos.

29 † Et

† Matt. 9. 9. Marc. 2. 14.

† Marc. 3. 18.

† 1. Reg. 21. 6.

† Etrod. 49. 31. Levit. 24. 9.

† Matt. 12. 10. Marc. 3. 1.

† Matt. 10. 1. Marc. 3. 13.

† Matt. 5. 2.

† Matt. 5. 11.

† Eccli. 31. 8. Amos 6. 1. † Isaie 65. 13.

Matth. 12. 1. Marc. 2. 3.

† Matt. 5. 44.

† Matt. 5. 39.
1. Cor. 6. 7.
29 † Et qui percutit in maxillam, præbe et alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.

30 Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tu sunt, ne repetas.

† Tob. 4. 16.
31 † Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

† Matt. 7. 12.
32 † Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt.

33 Et si benefeceritis his, qui vobis benefaciunt; quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt.

† Deut. 15. 8.
† Matt. 5. 42.
34 † Et si mutuum dederitis his, a quibus speratis recipere; quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia.

35 Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.

36 Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.

† Matt. 7. 1.
37 † Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimitte, & dimittemini.

38 Date, & dabitur vobis: mensuram bonam, & conferentam, & coagitatam, & super-effluentem dabunt in sinum vestrum. † Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.

† Marc. 4. 24.
39 Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere: nonne ambo in foveam cadunt?

† Matt. 10. 24.
† Joann. 13. 16.
† Matt. 7. 3.
40 † Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sic sicut magister ejus.

41 † Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies ut educaas festucam de oculo fratris tui.

† Matt. 7. 18.
& 22.
33.
43 † Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum.

44 Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.

45 Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

† Matt. 7. 21.
† Rom. 2. 13.
† Jac. 1. 32.
46 Quid autem vocatis me, † Domine, Domine: & non facitis quæ dico?

47 Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos: ostendam vobis cui similis sit:

48 Similis est homini ædificanti domum, qui fœdit in alium, & posuit fundamentum super petram: inundatione autem facta, illius est flumen domui illi, & non potuit eam movere: fundata enim erat supra petram.

49 Qui autem audit, & non facit: similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento, in quam illius est fluvius, & continuo cecidit: & facta est ruina domus illius magna.

CAPUT VII.

Admiratus Centurionis fidem, absens sanat illius servum: juxta portam civitatis Naim filium unicam vidua resuscitat: co-

ram discipulis Joannis Baptista per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa edit signa: illis que abeuntibus Joannem plurimum extollit: Judas nec Joannis nec Christi vita placuit, quos pueri invicem in foro acclamantibus assimilat: a peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simon ob hoc murmuranti proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissa mulieri peccatis.

1 CUM autem impleffet omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum.

2 Centurionis autem cuiusdam servus male habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.

3 Et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & salvaret servum ejus.

4 At illi cum venissent ad Jesum, rogabant eum sollicitè, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi præstes.

5 Diligit enim gentem nostram: & synagogam ipse ædificavit nobis.

6 Jesus autem ibat cum illis. Et cum jam non longe esset a domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens: † Domine noli vexari: Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres.

7 Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te: sed dico verbo, & sanabitur puer meus.

8 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic vade, & vadit; & alii veni, & veni; & servo meo, fac hoc, & facit.

9 Quo audito Jesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.

10 Et reversi, qui missi fuerant, domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.

11 Et factum est: deinceps ibat in civitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli ejus, & turba copiosa.

12 Cum autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicæ matris suæ: & hæc vidua erat: & turba civitatis multa cum illa.

13 Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

14 Et accessit & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt.) Et ait: Adolescenti, tibi dico, surge.

15 Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui.

16 Acceptit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes: † Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitavit plebem suam.

17 Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo, & in omnem circa regionem.

18 Et nuntiaverunt Joanni discipuli (ejus de omnibus his.

19 † Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

20 Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt: Joannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

21 (In ipsa autem hora multos curavit a languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.)

22 Et respondens, dixit illis: Euntes renunciate Joanni quæ audistis, & vidistis: † Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:

† Matth. 8. 5.

† Matth. 8. 8.

† Infra 20. 19.
† Joann. 4. 19.

† Matth. 11. 2.

† Matth. 23. 5.

23 Et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me.
 24 Et cum discessissent nuntii Joannis, cepit de Joanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitaram?
 25 Sed quid existis videre? hominem molibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt.
 26 Sed quid existis videre? Prophetam? Utique dico vobis, & pluraquam Prophetam:
 27 † Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te.
 28 Dico enim vobis: Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est: qui autem minor est in regno Dei, major est illo.
 29 Et omnis populus audiens & publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis.
 30 Pharisei autem, & legisperiti consilium Dei sperverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.
 31 Ait autem Dominus: † Cui ergo similes dicam homines generationis hujus? & cui similes sunt?
 32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibis, & non saluistis: lamentavimus, & non plorastis.
 33 † Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet.
 34 Venit Ilius hominis manducans, & bibens, & dicitis: Ecce homo devorator, & bibens vinum; & amicus publicanorum, & peccatorum.
 35 Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.
 36 Rogabat autem illum quidam de Pharisæis ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit.
 37 † Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accubisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti:
 38 Et stans retro secus pedes ejus, lacrymis cepit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.
 39 Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Ille si esset propheta, sciret utique, quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est.
 40 Et respondens Jesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic.
 41 Duo debitores erant cuidam fræneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.
 42 Non habentibus illis unde redderent, donavit utrique. Quis ergo eum plus diligit?
 43 Respondens Simon dixit: Assimo quia is, cui plus donavit. At ille dixit ei: Recte judicasti.
 44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, & aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis suis terxit.
 45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intravi, non cessavit osculari pedes meos.
 46 Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.
 48 Dixit autem ad illam: † Remittuntur tibi peccata.
 49 Et cæperunt qui simul accumbabant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?
 50 Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit: Vade in pace.

CAPUT VIII.

Parabolas de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur: quos dicat suam esse matrem, suosque fratres: in mari a somno excitatus, ventum increpat: demoniacum ferocissimum a demonum legione liberat, permittens demonibus ut in porcos introeant: casta simbria vestimenti ejus mulier a fluxu sanguinis curatur, & filia Jairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

1 ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per civitates & castella, prædicans & evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo.
 2 Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ a spiritibus malignis, & infirmatibus: † Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant,
 3 Et Joanna uxor Chusie procuratoris Herodis, & Susanna, & alia multe, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.
 4 Cum autem turba plurima conveniret, & de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:
 5 † Exiit qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud.
 6 Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem.
 7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul exorta spine suffocaverunt illud.
 8 Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.
 9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola.
 10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis: † ut videntes non videant, & audientes non intelligant.
 11 Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.
 12 Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt; deinde venit diabolus, & rollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.
 13 Nam qui supra petram: qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.
 14 Quod autem in spinas cecidit: hi sunt, qui audierunt, & a sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ, euntes, suffocantur, & non referunt fructum.
 15 Quod autem in bonam terram: hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.
 16 † Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subitus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.
 17 † Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat.

† Mal.
 3. 1.
 Math.
 21. 16.
 Marc.
 2.
 † Matt.
 11. 16.
 † Matt.
 3. 4.
 Marc.
 1. 6.
 † Matt.
 26. 7.
 Marc.
 14. 3.
 3. ann.
 52. 3.

† Matt.
 9. 2.
 † Marc.
 16. 9.
 † Matt.
 13. 3.
 Marc.
 4. 3.
 † Isaac
 6. 9.
 Math.
 13. 44.
 Marc.
 4. 12.
 Joann.
 12. 40.
 Ador.
 28. 26.
 Rom.
 11. 8.
 † Matt.
 5. 15.
 Marc.
 4. 21.
 † Matt.
 10. 26.
 Marc.
 4. 22.

† Matt. 13. 17. 25. 29. 32. 32. 18 Videre ergo quomodo audiat. † Qui enim habet, dabitur illi: & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.

† Matt. 17. 46. Marc. 3. 32. 19 † Venerunt autem ad illum mater & fratres ejus, & non poterant adire eum pro turbis. 20 Et nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre.

21 Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.

† Matt. 8. 23. Marc. 4. 16. 22 † Factum est autem in una dierum: & ipse ascendit in naviculam, & discipuli ejus, & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt.

23 Et navigantibus illis, obdormivit, & descendit procella venti in stagnum, & complantabantur, & periclitabantur.

24 Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens; increpavit ventum, & tempestatem aquæ, & cessavit: & facta est tranquillitas.

25 Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes: Quis putas hic est, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei?

26 Et navigaverunt ad regionem Gerasænum, quæ est contra Galilæam.

27 Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.

28 Is, ut vidit Jesum, procidit ante illum: & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, & tibi est Jesu Filii Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.

29 Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vincebatur carnis, & compedibus custoditus: & ruptis vinculis agebatur a dæmonio in deserta.

30 Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intraverant dæmonia multa in eum.

31 Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33 Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos: & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.

34 Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in villas.

35 Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Jesum: & invenerunt hominem sedentem, a quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente, ad pedes ejus, & timuerunt.

36 Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset a legione:

37 Et rogarunt illum omnis multitudo regionis Gerasænum ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38 Et rogabat illum vir, a quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens:

39 Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.

40 Factum est autem cum rediisset Jesus, excepit illum turba: erant enim, omnes expectantes eum.

† Matt. 9. 18. Marc. 5. 22. 41 † Et ecce venit vir, cui nomen Jairus, & ipse princeps synagoga erat: & cecidit ad pedes Jesu, rogans eum ut intraret in domum ejus.

42 Quia unica filia erat ei fere annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, a turbis comprimebatur.

43 Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari.

44 Accessit retro, & tetigit simbriam vestimenti ejus: & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.

45 Et ait Jesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?

46 Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis: nam ego novi virtutem de me exiisse.

47 Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & prostravit ante pedes ejus: & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.

48 At ipse dixit ei: Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49 Achuc illo loquente, venit quidam ad principem synagoga, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50 Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salva erit.

51 Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem & matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes & plangebant illum. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53 Et deridebant eum, scientes quod mortua esset.

54 Ipse autem tenens manum ejus clamavit, dicens: Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, & surrexit continuo. Et iussit illi dari manducare.

56 Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

C A P U T I X.

Discipulos ad prædicandum mittens, servanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus sariat Jesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicat passionem, & de propria cruce tollenda: transfugato junguntur Moyses & Elias in majestate: ad præces patris dæmonium a filio ejicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filii Zebedæi volunt igne calefacti consumi Samaritanos volentes Jesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit ut primum sepelet patrem.

1 **C**onvocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent.

2 Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

3 † Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habetis.

† Matt. 9. 18. Marc. 5. 22.

† Matt. 10. 1. Marc. 3. 15.

† Matt. 10. 9. Marc. 6. 8.

† Aa. 13. 51.

4 Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

5 Et quicumque non receperint vos: † ex-euntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.

6 Egrediens autem circumibant per castella, evangelizantes & curantes ubique.

† Matt. 14. 1. Marc. 6. 14.

7 † Andivit autem Herodes tetrarcha omnia quae fiebant ab eo, & haesitabat eo quod diceretur

8 A quibusdam: Quia Joannes surrexit a mortuis: a quibusdam vero: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

9 Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et querebat videre eum.

10 Et reversi Apostoli, narraverunt illi quaecumque fecerunt: & assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida.

11 Quod cum cognovissent turbae, secutae sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat.

† Matt. 14. 13. Marc. 6. 36.

12 Dies autem coeperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: † Dimitte turbas, ut euntes in castella villasque quae circa sunt, divertant, & inveniant escas: quia hic in loco deserto sumus.

13 Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: † Non sunt nobis plusquam quinque panes, & duo pisces: nisi forte nos eatmus, & emamus in omnem hanc turbam escas.

† Joan. 6. 9.

14 Erant autem fere viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos.

15 Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt omnes.

16 Accepit autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in caelum, & benedixit illis: & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas.

17 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et sublatus est quod superavit illis, fragmentorum cophini duodecim.

† Matt. 16. 13. Marc. 8. 27.

18 † Et factum est, cum solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbae?

19 At illi responderunt, & dixerunt: Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero quia unus Propheta de prioribus surrexit.

20 Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei.

21 At ille increpans illos, praecipit ne cui dicerent hoc,

† Matt. 17. 23. Marc. 8. 31. & 9. 30.

22 Dicens: † Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari a senioribus, & principibus sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere.

23 † Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

† Matt. 10. 38. & 16. 24. Marc. 8. 34.

24 † Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdat illam: nam qui perdidit animam suam propter me, salvam faciet illam.

25 Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?

† Matt. 10. 33. Marc. 8. 38. Tim. 2. 12.

26 † Nam qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.

27 † Dico autem vobis vere: sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei.

† Matt. 16. 28. Marc. 8. 39.

28 † Factum est autem post haec verba fere dies octo, & assumpti Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret.

† Matt. 17. 1. Marc. 9. 1.

29 Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera: & vestitus ejus albus & resplendens.

30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses & Elias;

31 Visi in majestate: & dicebant excessum ejus, quem compleverat erat in Jerusalem.

32 Petrus vero, & qui cum illo erant, gravati erant somno. Et evigilantes viderunt majestatem ejus, & duos viros, qui stabant cum illo:

33 Et factum est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Praceptor, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, unum Tibi, & unum Moysi, & unum Eliae: nesciens quid diceret.

34 Haec autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos: & timerunt, intrantibus illis in nubem.

† 2. Pet. 1. 17.

35 Et vox facta est de nube, dicens: † Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.

36 Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his quae viderant.

37 Factum est autem in sequenti die, descendebitis illis de monte, occurrit illis turba multa.

38 † Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi:

† Matt. 17. 14. Marc. 9. 16.

39 Et ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma: & vix discedit dilanans eum.

40 Et rogavi discipulos tuos ut ejecerent illum; & non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus, dixit: O generatio infidelis, & perversa, usquequo ero apud vos, & patiar vos? Adduc huc filium tuum.

42 Et cum accederet, elisit illum daemonium, & dissipavit.

43 Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum Patri ejus.

44 Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibusque mirantibus in omnibus quae faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum.

45 At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

46 † Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset.

† Matt. 18. 1. Marc. 9. 33.

47 At Jesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & stavit illum secus se.

48 Et ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.

49 Respondens autem Joannes, dixit: Praceptor, vidimus quemdam in nomine tuo ejectionem daemonia, & prohibuimus eum: quia non sequitur nobiscum.

50 Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

51 Factum est autem dum compleverat dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem.

52 Et misit nuntios ante conspectum suum : & euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut pararent illi.

53 Et non receperunt eum, quia facies ejus erat erantis in Jer. salem.

54 Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus & Joannes, dixerunt : Domine, vis dicimus ut ignis descendat de caelo, & consumat illos ?

55 Et conversus increpavit illos, dicens : Nescitis cujus spiritus estis.

56 ¶ Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

57 Factum est autem ambulantis illis in via, dixit quidam ad illum : Sequar te quocumque ieris.

58 Dixit illi Jesus : ¶ Vulpes foveas habent, & volucres caeli nidus : Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Ait autem ad alterum : Sequere me ; ille autem dixit : Domine permittite mihi primum ire, & sepelire patrem meum.

60 Dixitque ei Jesus : Sine ut mortui sepeliant mortuos suos : tu autem vade, & annuntia regnum Dei.

61 Et ait alter : Sequar te Domine, sed permittite mihi primum renuciare his quae domi sunt.

62 Ait ad illum Jesus : Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.

C A P U T X.

Septuaginta duos praeiens ad singulas civitates, tradit praecepta quae in praedicando observent ; & gaudentibus de subiectis sibi demonibus, dicit non esse ob hoc potissimum gaudendum : comminatur civitatibus obstinatis in quibus facti erant plurima virtutes, & exultans in spiritu confiteatur Patri : tentanti Legisperito, post recitatum praeceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis a Jerusalem descendentis : Marthae ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

1 ¶ Ost haez autem designavit Dominus & alios septuaginta duos : & misit illos binos ante faciem suam, in omnem civitatem & locum, quo erat Iose venturus.

2 Et dicebat illis : ¶ Messis quidem multa, operarii autem pauci : Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

3 Ite : ¶ ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.

4 ¶ Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, ¶ & neminem per viam salutareris.

5 In quancumque domum intraveritis, primum dicitte : Pax huic domui :

6 Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra, sin autem, ad vos revertetur.

7 In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quae apud illos sunt : ¶ dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

8 Et in quancumque civitate intraveritis, & susceperint vos, manducate quae apponuntur vobis :

9 Et curate infirmos, qui in illa sunt, & dicitte illis : Appropinquavit in vos regnum Dei.

10 In quancumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicitte :

11 ¶ Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos : tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.

12 Dico vobis, quia Sodomi in die illa remissius erit, quam illi civitati.

13 ¶ Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida : quia si in Tyro & Sidone factae fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes poeniterent.

14 Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, quam vobis.

15 Et tu Capharnaum usque ad caelum exaltata, usque ad infernum demergeris.

16 ¶ Qui vos audit, me audit : & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.

17 Reverti sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes : Domine, etiam demonia subiciuntur nobis in nomine tuo.

18 Et ait illis : Videbam satanam sicut fulgur de caelo cadentem.

19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici : & nihil vobis nocebit.

20 Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subiciuntur : gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in caelis.

21 ¶ In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit : Confiteor tibi pater, Domine caeli & terrae, quod abscondisti haec a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Etiam Pater : quoniam placuit ante te.

22 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo : Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater ; & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

23 Et conversus ad discipulos suos, dixit : ¶ Beati oculi, qui vident quae vos videtis.

24 Dico enim vobis, quod multi prophetae & reges voluerunt videre quae vos videtis, & non viderunt ; & audire quae auditis, & non audierunt.

25 ¶ Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens : Magister quid faciendo vitam aeternam possidebis ?

26 At ille dixit ad eum : In lege quid scriptum est : quomodo legis ?

27 Ille respondens dixit : ¶ Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua : & proximum tuum sicut teipsum.

28 Dixitque illi : Recte respondisti : hoc fac, & vives.

29 Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Jesum : Et quis est meus proximus ?

30 Suscipiens autem Jesus, dixit : Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum : & plagis impositis abierunt semivivo relicto.

31 Accidit autem ut faceris quidam descenderet eadem via : & viso illo praeterivit.

32 Similiter & Levita, cum esset secus locum, & videret eum, pertransiit.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum : & videns eum, misericordia motus est.

34 Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum : & imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum, & curam ejus egit.

35 Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait : Curam illius habe : & quodcumque supererogaveris, ego cum reddero reddam tibi.

Joanni 3. 17. & 12. 47.

Matt. 8. 20.

Matt. 9. 37.

Matt. 10. 16.

Matt. 6. 8.

Reg. 4. 39.

Deut. 24. 14.

Matt. 10. 10.

Tim. 5. 18.

Apost. 13. 51.

Matt. 12. 21.

Matt. 10. 40. Joanni 13. 20.

Matt. 12. 25.

Matt. 13. 16.

Matt. 22. 35. Marc. 12. 38.

Deut. 6. 5.

46 Quis horum trium viderit tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?
 47 At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter.
 48 Factum est autem, dum irent, & ipse intravit in quoddam castellum; & mulier quaedam Martha nomine, excepit illum in domum suam:
 49 Et huius erat soror nomine Maria, quae etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.
 50 Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quae stetit, & ait: Domine non est tibi cura, quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.
 51 Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima.
 52 Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti oratione omnia impetrari: ejectione demonio muto, confutat dicentes quod in Beelzebub ejiceret demonia: mulier quaedam dicit beata ubera quae Iesus suxerat: de signo Jonae, de regina Austri, & Ninivitis; & scilicet quae simplici & nequam: Pharisaum qui ipsum invitaverat reprehendit, murmurantem quod illos pranderet manibus: taxat hypoerisim Pharisaorum & Scribarum, dicens quod ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

1 **E**T factum est: cum esset in quodam locis orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Joannes discipulos suos
 2 Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.
 3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
 4 Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.
 5 Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, & ibic ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes,
 6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum,
 7 Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi.
 8 Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.
 9 Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quaerite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.
 10 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quaerit, invenit: & pulsantem aperietur.
 11 Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? aut piscem, numquid pro pisce serpenstem dabit illi?
 12 Aut si petierit ovum: numquid porriget illi scorpionem?
 13 Si ergo vos cum sitis mali, nosis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de caelo dabit spiritum bonum petentibus fe?

14 Et erat eiciens demonium, & illud erat mutum. Et cum eiecisset demonium, locutus est mutus, & admirare sunt turbae.
 15 Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe demoniorum eicitur demonia.
 16 Et alii tentantes, signum de caelo quaerebant ab eo.
 17 Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum divinum desolabitur, & domus super domum cadet.
 18 Si autem & Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus? quia dicitur in Beelzebub me eicere demonia.
 19 Si autem ego in Beelzebub eicio demonia: filii vestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.
 20 Porro si in digito Dei eicio demonia: profecto pervenit in vos regnum Dei.
 21 Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace suat ea quae possidet.
 22 Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuet.
 23 Qui non est mecum contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.
 24 Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quaerens requiem: & non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi.
 25 Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatum.
 26 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus.
 27 Factum est autem, cum haec diceret: extollens vocem quaedam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter, qui te portavit; & ubera, quae suxisti.
 28 At ille dixit: Quinimmo beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.
 29 Turbis autem concurrentibus cepit dicere: Generatio haec, generatio nequam est: signum quaerit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonae prophetae.
 30 Nam sicut fuit Jonas signum Ninivitis: ita erit & Filius hominis generationi isti.
 31 Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis hujus, & condemnabit illos: quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon hic.
 32 Viri Ninivitarum surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam: quia poenitentiam egerunt ad praedicationem Jonae: & ecce plus quam Jonas hic.
 33 Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.
 34 Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.
 35 Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebrae sint.
 36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.
 37 Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisaus ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit.
 38 Pharisaus autem cepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

† Matt. 6. 9.

† Matt. 7. 7. & 21. 22. Marc. 11. 24. Joann. 14. 13. Jac. 1. 5. † Matt. 7. 9.

† Matt. 9. 32. & 12. 22. † Matt. 9. 34. Marc. 3. 22.

† Matt. 12. 39.

† Jonae 2. 1. † 3. Reg. 10. 1. 2. Par. 9. 31.

† Jonae 3. 5. † Matt. 5. 15. Marc. 4. 21. † Matt. 6. 22.

† Matt. 23. 35. 39 Et ait Dominus ad illum: † Nunc vos Pharisei, quod deforis est calicis & carini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, & iniquitate.

40 Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?

41 Verumtamen quod superest, date elemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

42 Sed vae vobis Phariseis, quia decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & prateriticis iudicium & charitatem Dei: hac autem oportuit facere, & illa non omittite.

† Matt. 23. 6. Marci 12. 39. Infra 10. 46. 43 † Vae vobis Phariseis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

44 Vae vobis, quia estis ut monumenta quae non apparent, & homines ambulantes supra, nesciunt.

45 Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hac dicens etiam contumeliam nobis facis.

† Matt. 23. 4. 46 At ille ait: Et vobis Legisperitis vae: † quia oneratis homines oneribus, quae portare non possunt, & ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas.

47 Vae vobis, qui aedificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

48 Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem aedificatis eorum sepulchra.

49 Propterea & sapientia Dei dixit: Mitram ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occidit, & persequitur:

50 Ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista.

† Gen. 4. 8. † 2. Par. 24. 22. 51 † A sanguine Abel, usque ad sanguinem † Zachariae, qui perit inter altare & aedem. Ita dico vobis, requirerit ab hac generatione.

52 Vae vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiae, ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.

53 Cum autem hac ad illos diceret, cepere Pharisei & Legisperiti graviter insultare, & os ejus opprimere de multis,

54 Insidiantes ei, & quarentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum.

CAPUT XII.

Cavendum docet a sermone Phariseorum, & quod omne oculum detegerit: quis etiam timendus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos adversus persecutiones: non vult se immiscere in dividenda fratrum hereditate: per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans sollicitum esse de vultu & vestitu: hortaturque ut lumbi praecipiantur: & quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit ut mittat ignem in terram & separationem: reprehendit quod tempus gratia non disjunctum: monet ut quisque constet ab adversariis se liberare.

1 **M**ULTIS autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculerent, cepit dicere ad discipulos suos: † Attendite a sermone Phariseorum, quod est hypocrisis.

† Matt. 16. 6. Marci 8. 15. † Matt. 10. 26. Marci 4. 22. 2 † Nihil autem operum est, quod non reveletur: neque absconditum, quod non sciatur.

3 Quoniam quae in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, praedicabitur in testis.

4 Dico autem vobis amicis meis: Ne timeamini ab his qui occidunt corpus, & post hac non habent amplius quid faciant.

5 Ostendam autem vobis quem timeatis: timeate eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timeate.

6 Nonne quinque passeresset vaneunt disponit, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo?

7 Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timeate: multis passeribus pluris estis vos.

8 Dico autem vobis: † Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei:

9 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.

10 † Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur.

11 Cum autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus & potestates, nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis.

12 Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere.

13 Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem.

14 At ille dixit illi: Homo, quis me constituit iudicem aut divisorem super vos?

15 Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita ejus est, ex his quae possidet.

16 Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: † Hominis cuiusdam divites uberes fructus ager attulit:

17 Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos?

18 Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & majora faciam: & illic congregabo omnia quae nata sunt mihi, & bona mea,

19 Et dicam animae meae: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.

20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quae autem parasti, cujus erunt?

21 Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.

22 Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis: † Nolite solliciti esse animae vestrae: quid manducetis, neque corpori quid induamini.

23 Anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum.

24 Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis?

25 Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staurum suum cubicum unum?

26 Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis?

27 Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque metunt: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis.

28 Si autem fenum, quod hodie est in agro, & cras in cilibano mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos pusillae fidei?

29 Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:

† Matt. 19. 32. arc. 8. 38. 2. Tim. 2. 12. † Matt. 12. 32. Marc. 3. 29.

† Ecdi. 11. 19.

† Psal. 50. 23. Marci 6. 25. 1. Petri 5. 7.

30 Hac enim omnia gentes mundi querunt. Pater autem vester scit quoniam his indigentis.

31 Verumtamen querite primum regnum Dei, & iustitiam eius: & haec omnia adiicientur vobis.

32 Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.

33 † Vendite quae possidetis, & date elemosynam. Facite vobis facculos qui non veterascunt, † thesaurum non deficientem in caelis: quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit.

34 Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri praecincti, & lucernae ardentes in manibus vestris.

36 Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur a nuptiis: ut, cum venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quod praecingerit se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.

39 † Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non iniret perfordi domum suam.

40 Et vos estote parati: † quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.

41 Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolum, an & ad omnes?

42 Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?

43 Beatus ille servus, quem cum venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Vere dico vobis, quoniam supra omnia quae possidet, constituet illum.

45 Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & coeperit percutere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46 Veniet dominus servi illius, in die qua non sperat, & hora qua nescit, & divider eum, partemque eius cum infidelibus ponet.

47 Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non praeparavit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis:

48 Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multam quaereat ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49 Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?

50 Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coardor usque dum perficiatur?

51 † Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem:

52 Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duos, & duo in tres.

53 Dividentur: pater in filium, & filius in patrem suum; mater in filiam, & filia in matrem; focrus in nurum suam, & nurus in focrum suam.

54 † Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbis venit: & ita fit.

55 Et cum austru stantem, dicitis: Quia aestus erit: & fit.

56 Hypocritae, faciem caeli & terrae nobis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?

57 Quid autem & a vobis ipsis non iudicatis quod iustum est?

58 † Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

† Matr. 5. 25.

C A P U T XIII.

Occasione Galileorum in suis sacrificiis interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad penitentiam, alioqui exterminandos instat sicut infructuose: archisynagogum redarguit, indignantem quod sabbato curasset mulierem a spiritu infirmitatis: comparat regnum celorum grano sinapis ac fermento: de angusta porta: & quod quidam clauso ostio frustra pulsabant: Herodem dicit vulpem, & Jerusalem ob crudelitatem suam deserendam.

1 **A**derant autem quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilaeis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.

2 Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilaei praeter omnibus Galilaeis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3 Non, dico vobis: sed nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4 Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint praeter omnes homines habitantes in Jerusalem?

5 Non, dico vobis: sed si penitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

6 Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quaerens fructum in illa, & non invenit.

7 Dixit autem ad cultorem vineae: Ecce anni tres sunt ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac, & non invenio: succide ergo illam; ut quid etiam terram occupat?

8 At ille respondens, dicit illi: Domine dimitte illam & hoc anno, utque dum fodiam circa illam, & mittam fercora:

9 Et siquidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

10 Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis.

11 Et ecce mulier, quae habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.

12 Quam cum videret Iesus, vocavit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Iesus, dicebat turbae: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite & curamini, & non in die sabbati.

15 Respondens autem ad illum Dominus dixit: Hypocritae, unusquisque vestrum sabbato non solvit bovem suum aut asinum a praesepio, & ducit adquare?

16 Hanc autem filiam Abrahae, quam alligavit satanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati?

† Matr. 19. 21. † Matr. 6. 20.

† Matr. 24. 43.

† Apoc. 16. 15.

† Matr. 10. 34.

† Matr. 16. 2.

17 Et cum hæc diceret, erubescabant omnes adversarii ejus: & omnis populus gaudebat in universis, quæ gloriose fiebant ab eo.

18 Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud?

† Matt. 13. 31. Marc. 4. 31. 19 † Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factum est in arbore magnam: & volucres caeli requieverunt in ramis ejus.

20 Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei?

† Matt. 13. 33. 21 † Simile est fermento, quod accepit mulier abscondit in farinae fana tria, donec fermentaretur totum.

22 Et ibat per civitates & castella docens, & iter faciens in Jerusalem.

23 Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos:

† Matt. 7. 13. 24 † Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.

† Matt. 25. 10. 25 † Cum autem intraverit paterfamilias, & clauserit ostium, incipientis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis: & respondens dicit vobis: Nescio vos unde sitis:

26 Tunc incipientis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

27 Et dicit vobis: † Nescio vos unde sitis: † Descendite a me omnes operarii iniquitatis.

† Matt. 7. 23. † Psal. 6. 9. Math. 25. 44. 28 Ibi erit fletus, & stridor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

29 Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei.

† Matt. 19. 30. & 30. 16. Marc. 10. 34. 30 † Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt novissimi.

31 In ipsa die accesserunt quidam Phariseorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere.

32 Et ait illis: Ite & dicit vobis: Ecce ejicio demonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consumor.

33 Verumtamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare: quia non capio prophetam perire extra Jerusalem.

† Matt. 23. 37. 34 † Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluisti?

35 Ecce relinquere vobis domus vestra deserta, Dico autem vobis, quia non videbitis me, donec veniat cum dicitis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

C A P U T XIV.

In domo principis Phariseorum hydropicus sabbato curat, offendens Legis peritis ac Pharisæis hoc licere; & horum notans ambitionem, docet invitatum in novissimo loco recumbere: parabola de invitatis ad cenam qui se excusant: sequens Christum dicit omnibus renuntiare, sublata cruce sua, usque ad odium anime propria: volens turrim adificare computat primum sumptus: commendatio salis.

1 **E**T factum est cum intraret Jesus in domum cujusdam Principis Phariseorum sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum.

2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3 Et respondens Jesus dixit ad Legis peritos, & Phariseos, dicens: Si licet sabbato curare?

4 At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum, ac dimisit.

5 Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati?

6 Et non poterat ad hæc respondere illi.

7 Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos;

8 Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honorator te sit invitatus ab illo;

9 Et veniens is, qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum robore novissimum locum tenere.

10 Sed cum vocatus fueris, vade, & recumbe in novissimo loco: ut, cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: † Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus;

11 † Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

12 Dicebat autem & ei, qui se invitaverat: † Cum facis prandium, aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne forte te & ipsi reinventent, & fiat tibi terribitudo.

13 Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos:

14 Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 Hæc cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.

16 At ipse dixit ei: † Homo quidam fecit cenam magnam, & vocavit multos.

17 Et mittit servum suum hora cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia.

18 Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te habe me excusatum.

19 Et alter dixit: Jura boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excusatum.

20 Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non possum venire.

21 Et reversus servus nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo: Exi cito in plateas & vicus civitatis: & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduce huc.

22 Et ait servus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est.

23 Et ait dominus servo: Exi in vias, & seges: & compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24 Dico autem vobis, quod nemo vitorum illorum qui vocati sunt, gustabit cenam meam.

25 Ibant autem turba multa cum eo: & conversus dixit ad illos:

† Matt. 10. 37. 26 † Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.

27 † Et qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim ex vobis volens turrim adificare, non prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum;

29 Ne, postquam posuerit fundamentum, & non poterit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei;

30 Dicentes: Quia hic homo cepit œdificare, & non potuit consummare?

31 Aut quis rex inturus committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit eum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?

32 Alioquin adhuc illo longe agente legationem mittens, rogat eae quæ pacis sunt.

33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

34 † Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur?

35 Næque in terram, neque in sterquilinum utile est, sed foras mittetur: Qui habet aures audiendi, audiat.

CAPUT XV.

Scribis & Pharisæis murmurantibus quod peccatores reciperet, parabolas proponit de ovis & drachma perditis ac inventis, & de filio prodigo ad patrem reverso, benigneque ab ipso suscepto, seniore filio indignè hoc ferente: & quantum sit in celo gaudium super peccatore penitentiam agente.

1 ERant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, ut audirent illum.

2 Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

3 Et ait ad illos parabolam istam dicens:

4 † Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: & si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam?

5 Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

6 Et veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat?

7 Dico vobis, quod ita gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent penitentia.

8 Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & evertit domum, & quærit diligenter, donec inveniat?

9 Et cum invenerit, convocat amicos & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram?

10 Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente.

11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios:

12 Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illis substantiam.

13 Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose.

14 Et postquam omnia consummasse, facta est fames valida in regione illa, & ipse cepit egere.

15 Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam ut pasceret porcos.

16 Et cupiebat implere ventrem suum de sitiquis, quas porci manducabant: & nemo illi dabat.

17 In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!

18 Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cælum, & coram te:

19 Jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.

20 Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater ipsius, & miseracione motus est, & accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.

21 Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cælum, & coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus.

22 Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus:

23 Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur:

24 Quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat & inventus est. Et ceperunt epulari.

25 Erat autem filius ejus senior in agro: & cum veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam & chorum:

26 Et vocavit unum de servis, & interrogavit quid hæc essent.

27 Ilque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

28 Indignatus est autem, & volebat introire. Pater ergo illius egressus, cepit rogare illum.

29 At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi, & nunquam dedisti mihi hædum ut cum amicis meis epularer:

30 Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.

31 At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt:

32 Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est.

CAPUT XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendam elemosinam, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammona dispensator, quodque nemo servire potest Deo & mammona: Legem ac prophetas usque ad Joannem fuisse dicit, & nihil de Lege periturum; nec dimittendam ullo modo uxorem ut alia ducatur: de divite epulone, & Lazaro mendico.

1 DICtebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona ipsius.

2 Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.

3 Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus auferet a me villicationem: fodere non valeo, mendicare erubescio.

4 Scio quid faciam, ut, cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos suas.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?

† Matt.
7. 23.
Marc.
9. 49.

† Matt.
18. 12.

6 At ille dixit : Centum cados olei . Dixitque illi : Accipe cautionem tuam : & sede cito , scribe quinquaginta .

7 Deinde alii dixit : Tu vero quantum debes ? Qui ait : Centum coros tritici . Ait illi : Accipe litteras tuas , & scribe octoginta .

8 Et laudavit Dominus villicum iniquitatis , quia prudenter fecisset : quia filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt .

9 Et ego vobis dico : facite vobis amicos de mammona iniquitatis : ut , cum defeceritis , recipiant vos in æterna tabernacula .

10 Qui fidelis est in minimo , & in majori fidelis est : & qui in modico iniquus est , & in majori iniquus est .

11 Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis : quod verum est , quis crederet vobis ?

12 Et si in alieno fideles non fuistis : quod vestrum est , quis dabit vobis ?

† Matt.
6. 24.

13 † Nemo servus potest duobus dominis servire : aut enim unum odiet , & alterum diligit : aut uni adhaerebit , & alterum contemnet : non potestis Deo servire & mammonæ .

14 Audiebant autem omnia hæc Pharisei , qui erant avari : & deridebant illum .

15 Et ait illis : Vos estis , qui justificatis vos coram hominibus : Deus autem novit corda vestra : quia quod hominibus altum est , abominatio est ante Deum .

† Matt.
11. 12.

16 † Lex & prophetæ , usque ad Joannem : ex eo regnum Dei evangelizatur , & omnis in illud vim facit .

17 † Facilius est autem cælum & terram præterire , quam de Lege unum apicem cadere .

† Matt.
5. 18.

18 † Omnis qui dimittit uxorem suam , & alteram ducit , meretur : & qui dimissam a viro ducit , meretur .

† Matt.
19. 11.

19 Homo quidam erat dives , qui induebatur purpura & bysso : & epulabatur quotidie splendide .

1. Cor.
7. 10.

20 Et erat quidam mendicus nomine Lazarus , qui jacebat ad januam ejus , ulceribus plenus ,

21 Cupiens saturari de micis , quæ cadebant de mensa divitis , & nemo illi dabat : sed & canes veniebant , & lingeabant ulcera ejus .

22 Factum est autem ut moreretur mendicus , & portaretur ab Angelis in sinum Abraham . Mortuus est autem & dives , & sepultus est in inferno .

23 Elevans autem oculos suos , cum esset in tormentis , vidit Abraham a longe , & Lazarum in sinu ejus :

24 Et ipse clamans dixit : Pater Abraham , miserere mei , & mitte Lazarum , ut iningat extremum digiti sui in aquam , ut refrigeret linguam meam , quia crucior in hac flamma .

25 Et dixit illi Abraham : Fili , recordare quia receperisti bona in vita tua , & Lazarus similiter mala : nunc autem hic consolatur , tu vero cruciaris .

26 Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est : ut hi , qui volunt hinc transire ad vos , non possint , neque inde huc transmeare .

27 Et ait : Rogo ergo te pater ut mittas eum in domum patris mei .

28 Habeo enim quinque fratres , ut testetur illis , ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum .

29 Et ait illi Abraham : Habent Moysen , & prophetas : audiant illos .

30 At ille dixit : Non , pater Abraham : sed si quis ex mortuis iterit ad eos , penitentiam agent .

31 Ait autem illi : Si Moysen & prophetas non audiant ; neque si quis ex mortuis resurrexerit , credent .

C A P U T X V I I

Væ scandalizanti pusillos ; frater in nos peccans increpandus est , eique penitenti ignoscendum : Apostolus docet fidei efficaciam ; quodque dum omnia ipsis præcepta fecerint , se servos dicant inutiles : decem leprosi mundantur , unico qui Samaritanus erat ad agendas gratias revertente : dicit adventum filii Dei non occultum fore , sed illustrem , & inexpectato superventurum , sicut diluvium mundo & Sodomis subversio supervenit .

1 **E**T ait ad discipulos suos : Impossibile est ut non veniant scandalia : væ autem illi , per quem veniunt .

Matth.
18. 7.
Marc. 9.
47.

2 Utilis est illi , si lapis molaris imponatur circa collum ejus , & projiciatur in mare , quam ut scandalizat unum de pusillis istis .

3 Attendite vobis : † Si peccaverit in te frater tuus , increpa illum : & si penitentiam egerit , dimitte illi .

† Levit.
19. 17.
Eccli.
19. 13.

4 Et si septies in die peccaverit in te , & septies in die conversus fuerit ad te , dicens : Pœnitet me : dimitte illi .

Matth.
18. 13.

5 Et dixerunt Apostoli Domino : Adauge nobis fidem .

6 † Dixit autem Dominus : Si habueritis fidem , sicut granum sinapis , dicetis huic arbori moro : Eradicare , & transplantare in mare : & obediet vobis .

† Matt.
17. 19.

7 Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem , qui regresso de agro dicat illi : Statim transi , recumbe :

8 Et non dicat ei : Para quod cenem , & præcinge te , & ministra mihi donec manducem & bibam , & post hæc tu manducabis & bibes ?

9 Numquid gratiam habet servo illi , quia fecit quæ ei imperaverat ?

10 Non puto . Sic & vos , cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis , dicite : Servi inutiles sumus : quod debuimus facere , fecimus .

11 Et factum est , dum iret in Jerusalem , transibat per mediam Samariam & Galilæam .

12 Et cum ingrederetur quoddam castellum , occurrerunt ei decem viri leprosi , qui steterunt a longe :

13 Et levaverunt vocem , dicentes : Jesu præceptor , miserere nostri .

14 Quos ut vidit , dixit : † Ite , ostendite vos sacerdotibus . Et factum est , dum irent , mundati sunt .

† Levit.
14. 2.

15 Unus autem ex illis , ut vidit quia mundatus est , regressus est , cum magna voce magnificans Deum ,

16 Et cecidit in faciem antepedes ejus , gratias agens : & hic erat Samaritanus .

17 Respondens autem Jesus , dixit : Nonne decem mundati sunt : & novem ubi sunt ?

18 Non est inventus qui rediret , & daret gloriam Deo , nisi hic alienigena .

19 Et ait illi : Surge , vade : quia fides tua te salvum fecit .

20 Interrogatus autem a Phariseis : Quando venit regnum Dei ? respondens eis , dixit : Non venit regnum Dei cum observatione :

21 Neque dicent : Ecce hic , aut ecce illic . Ecce enim regnum Dei intra vos est .

22 Et ait ad discipulos suos : Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis , & non videbitis .

† Matt. 24. 23. Marc. 13. 21. 23 † Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque secutemini.
 24 Nam, sicut fulgur conficans de sub caelo, in ea quæ sub caelo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.
 25 Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari a generatione hac.
 † Gen. 7. 7. Matth. 24. 57. 26 † Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis.
 27 Edebant, & bibebant: uxores ducebant, & dabantur ad nuptias, usque in diem, qua intravit Noe in arcam: & venit diluvium, & perdidit omnes.
 † Gen. 19. 25. 28 † Similiter sicut factum est in diebus Noe: Edebant, & bibebant: emebant, & vendebant: plantabant, & ædificabant:
 29 Quia die autem exiit Noe a Sodomis, pluit ignem & sulphur de caelo, & omnes perdidit:
 30 Secundum hæc erit quæ die Filii hominis revelabitur.
 31 In illa hora, qui fuerit in recto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa, & qui in agro, similiter non redeat retro.
 32 Memores estote uxoris Lot.
 † Matt. 10. 39. Marc. 8. 35. Supr. 9. 24. Joann. 12. 25. † Matt. 24. 40. 33 † Quicumque quaesierit animam suam salvam facere, perdet illam: & quicumque perdidit illam, vivificabit eam.
 34 Dico vobis: † in illa nocte erunt duo in lecto uno; unus assumetur, & alter relinquetur:
 35 Duæ erunt molentes in unum; una assumetur, & altera relinquetur: duo in agro; unus assumetur, & alter relinquetur.
 36 Respondentes dicunt illi: Ubi Domine?
 37 Qui dixit illis: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

C A P U T X V I I I.

Per parabolam de iudice iniquitatis & vidua importuna docet semper orandum; per parabolam vero de Pharisæo & Publicano, quomodo sit orandum; pueros a se repellit: dicitur: dicitur qui a juventute omnia se servasse præcepta dicebat, & auditio Christi consilio de omnibus relinquendis, abiit tristis: & quid erit præmiis omnia propter Christum relinquendis: prædicat suam passionem, & prope Jericho caecum illuminat.

Ecclesi. 18. 22. 1. Thel. 5. 17.

1 Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare & non deficere,
 2 Dicens: Iudex quidam erat in quadam civitate qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur.
 3 Vidua autem quædam erat in civitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo.
 4 Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Eui Deum non timeo, nec hominem revereor:
 5 Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens suggerat me.
 6 At autem Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit:
 7 Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?
 8 Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?
 9 Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam iusti, & spernabantur ceteros, parabolam istam:

10 Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Pharisæus, & alter publicanus.
 11 Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum: raptoreus, iniustus, adulteri: velut etiam hic publicanus.
 12 Jejuno bis in sabbato: decimas do omnium quæ possideo.
 13 Et publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad caelum levare: sed percutiebat pectus suam, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.
 14 Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo: † quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.
 15 † Afferebant autem ad illum & infantes, ut eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos.
 16 Jesus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei.
 17 Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.
 18 † Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?
 19 Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus.
 20 Mandata noli: † Non occides: Non moechaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem.
 21 Qui ait: Hæc omnia custodivi a juventute mea.
 22 Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo: & veni, sequere me.
 23 His ille auditis, contristatus est: quia dives erat valde.
 24 Videns autem Jesus illum tristem factum, dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.
 25 Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.
 26 Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?
 27 Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.
 28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.
 29 Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei,
 30 Et non recipiat multo plura in hoc tempore, & in saeculo venturo vitam æternam.
 31 † Assumpsit autem Jesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Ierosolimam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.
 32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur:
 33 Et postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.
 34 Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.
 35 † Factum est autem cum appropinquaret Jericho, caecus quidam sedebat secus viam, mendicans.
 36 Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset.
 37 Dixerunt autem ei, quod Jesus Nazareus transiret.

† Matt. 23. 12. Supr. 24. 11. † Matt. 19. 13. Marc. 10. 13.

† Matt. 19. 16.

† Exod. 20. 13.

† Matt. 20. 17. Marc. 10. 32.

† Matt. 20. 29. Marc. 10. 46.

38 Et clamavit dicens : Jesu fili David miserere mei.

39 Et qui præbant, increpabant eum ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat : fili David miserere mei.

40 Stans autem Jesus justitiam illam adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum.

41 Dicens : Quid tibi vis faciam ? At ille dixit : Domine ut videam.

42 Et Jesus dixit illi : Respice, fides tua te salvum fecit.

43 Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

C A P U T XIX.

Ad Zachæam plurimis murmurantibus dicitur : parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem servis decem mnas, quem cives super se regnare volebant : super pullum asina intrans cum honore jerosolymam, stet super illam, prædicitque evertendam, & ingressus in templum ejicit ementes ac vendentes.

1 ET ingressus perambulabat Jericho.

2 Et ecce vir nomine Zachæus : & hic princeps erat publicanorum, & ipse dives :

3 Et quærebat videre Jesum, quis esset : & non poterat præ turba, quia saturata pupillus erat.

4 Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum ut videret eum : quia inde erat transiurus.

5 Et cum venisset ad locum, suspiciens Jesus vidit illum : & dixit ad eum : Zachæe festinans descende : quia hodie in domo tua oportet me manere.

6 Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

7 Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes quod ad hominem peccatorem divertisset.

8 Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum : Ecce dimidium bonorum meorum Domine, do pauperibus : & si quid aliquid defraudavi, reddo quadruplum.

9 Ait Jesus ad eum : Quia hodie salus domui huic facta est : eo quod & ipse filius sit Abraham.

† Matt. 18. 22. 10 † Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat.

11 Hæc illis audientibus adiciens, dixit parabolam, eo quod esset prope Jerusalem : & quia existimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur.

† Matt. 25. 14. 12 Dixit ergo : † Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti.

13 Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos : Negotiamini dum venio.

14 Cives autem ejus oderant eum : & miserunt legationem post illum, dicentes : Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est ut rediret accepto regno : & jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset.

16 Venit autem primus dicens : Domine, mna tua decem mnas acquisivi.

17 Et ait illi : Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.

18 Et alter venit, dicens : Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19 Et huic ait : Et tu esto super quinque civitates.

20 Et alter venit, dicens : Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario :

21 Timui enim te, quia homo austerus es : tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

22 Dicit ei : De ore tuo te iudico serve nequam : sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminavi :

23 Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam ?

24 Et astantibus dixit : Austerus ab illo mnas, & date illi qui decem mnas habet.

25 Et dixerunt ei : Domine, habet decem mnas.

26 † Dico autem vobis quia omni habenti dabitur, & abundabit : ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.

27 Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.

28 Et his dictis, præcedebat ascendens Jerosolymam.

29 Et factum est, † cum appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos,

30 Dicens : Ite in castellum, quod contra est : id quod introeuntes, invenietis pullum asinae alligatum, cui nemo unquam hominum sedic : solvite illum, & adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit : Quare solvitis : sic dicetis ei : Quia Dominus operam ejus desiderat.

32 Abierunt autem qui missi erant : & invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.

33 Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos : Quid solvitis pullum ?

34 At illi dixerunt : Quia Dominus eum necessarium habet.

35 † Et duxerunt illum ad Jesum. Et jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum.

36 Euntes autem illo, substernebant vestimenta sua in via.

37 Et cum appropinquaret jam ad descensum Montis Oliveti, ceperunt omnes turbæ discipulorum gaudens laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,

38 Dicentes : Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in cælo, & gloria in excelsis.

39 Et quidam Phariseorum de turbis, dixerunt ad illum : Magister increpa discipulos tuos.

40 Quibus ipse ait : Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.

41 Et ut appropinquaret, videns civitatem flevit super illam, dicens :

42 Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43 Quia venient dies in te : & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te : & coangustabunt te undique :

44 Et ad terram prosternerent te, & filios tuos, qui in te sunt, † & non relinquent in te lapidem super lapidem : eo quod non cognoveris visitationis tuæ.

45 † Et ingressus in templum, cepit ejicere vendentes in illo, & ementes,

† Matt.

23. 12.

& 25.

29.

Marc.

4. 25.

Supra 8.

25.

† Matt.

21. 1.

Marc.

11. 11.

† Joani

12. 24.

† Matt.

18. 22.

† Matt.

25. 14.

† Matt.

24. 24.

Marc.

13. 2.

Infra

21. 6.

† Matt.

21. 12.

Marc.

11. 15.

† Ifai.
56. 7.
Jer. 7.
12.

46 Dicens illis : Scriptum est : † Quia domus mea domus orationis est . Vos autem fecistis illum speluncam latronum .

47 Et erat docens quotidie in templo . Principes autem sacerdotum , & Scribæ , & Principes plebis quærebant illum perdere :

48 Et non inveniebant quid facerent illi . Omnis enim populus suspensus erat , audiens illum .

C A P U T XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate hæc faciat , quia nec illi respondebant ad propositam de Joannis baptismo quaestionem ; parabolam refert de vinitoribus , qui casus domini servus etiam filium ejus occiderunt : tentatur Jesus de tributo Cæsari dando , & a Sadducæis de resurrectione : quomodo dicunt Christum filium esse David : cavendum a Scribis ambitiosiss.

Matth.
23. 23.
Marc.
11. 27.

1 **E**T factum est in una dierum , docente illo populum in templo , & evangelizante , conveniunt Principes sacerdotum , & Scribæ cum senioibus ,

2 Et ajunt dicentes ad illum : Dic nobis , in qua potestate hæc facis ? aut : Quis est , qui dedit tibi hæc potestatem ?

3 Respondens autem Jesus , dixit ad illos : Interrogabo vos & ego unum verbum . Respondere mihi :

4 Baptismus Joannis de cælo erat , an ex hominibus ?

5 At illi cogitabant intra se , dicentes : Quia si dixerimus , De cælo , dicit , Quare ergo non credidistis illi ?

6 Si autem dixerimus , Ex hominibus , plebs universa lapidabit nos : certi sunt enim , Joannem prophetam esse .

7 Et responderunt se nescire unde esset .

8 Et Jesus ait illis : Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio .

9 Cæpit autem dicere ad plebem parabolam hæc : † Homo plantavit vineam , & locavit eam colonis : & ipse peregre sui multitis temporibus .

10 Et in tempore misit ad cultores servum , ut de fructu vineæ darent illi . Qui casum dimiserunt eum inanem .

11 Et addidit alterum servum mittere . Illi autem hunc quoque cadentes , & afficientes contumelia , dimiserunt inanem .

12 Et addidit tertium mittere : qui & illum vulnerantes ejecerunt .

13 Dixit autem Dominus vineæ : Quid faciam ? mittam filium meum dilectum : forsitan , cum hunc viderint , verebuntur .

14 Quem cum vidissent coloni cogitaverunt intra se , dicentes : Hic est heres , occidamus illum , ut nostra fiat hereditas .

15 Et ejectum illum extra vineam , occiderunt . Quid ergo faciet illis dominus vineæ ?

16 Veniet , & perdet colonos istos , & dabit vineam aliis . Quo audito , dixerunt illi : Absit .

17 Ille autem aspiciens eos , ait : Quid est ergo hoc , quod scriptum est : † Lapidem quem reproboverunt ædificantes , hic factus est in caput anguli ?

18 Omnis qui occiderit super illum lapidem , conquisabitur : super quem autem ceciderit , comminabit illum .

19 Et quærebant principes sacerdotum , & Scribæ , mittere in illum manus illa hora : & timerunt populum : cognove-

runt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem hæc .

20 † Et observantes miserunt insidiatores , qui se justos simularent , ut caperent eum in sermone , ut traderent illum principibus & potestati præiudis .

21 Et interrogaverunt eum , dicentes : Magister , scimus quia recte dicis & doces : & non accipis personam , sed viam Dei in veritate doces :

22 Licet nobis tributum dare Cæsari , an non ?

23 Considerans autem dolum illorum , dixit ad eos : Quid me tentatis ?

24 Ostendite mihi denarium . Cujus habet imaginem & inscriptionem ? Respondentes dixerunt ei : Cæsaris .

25 Et ait illis : † Reddite ergo quæ sunt Cæsari , Cæsari ; & quæ sunt Dei , Deo .

26 Et non poterunt verbum ejus reprehendere coram plebe : & mirati in responso ejus , tacuerunt .

27 † Accefferunt autem quidam Sadducæorum , qui negant esse resurrectionem , & interrogaverunt eum ,

28 Dicentes : Magister , Moyses scripsit nobis : † Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem , & hic sine liberis fuerit , ut accipiat eam frater ejus uxorem , & susciteat semen fratri suo .

29 Septem ergo fratres erant : & primus accepit uxorem , & mortuus est sine filio .

30 Et sequens accepit illam , & ipse mortuus est sine filio .

31 Et tertius accepit illam . Similiter & omnes septem , & non reliquerunt semen , & mortui sunt .

32 Novissime omnium mortua est & mulier .

33 In resurrectione ergo , cujus eorum erit uxor ? siquidem septem habuerunt eam uxorem .

34 Et ait illis Jesus : Filii hujus sæculi nudent , & traduntur ad nuptias :

35 Illi vero , qui digni habebuntur sæculo illo , & resurrectione ex mortuis , neque nudent , neque ducent uxores :

36 Neque enim ultra mori poterunt : æquales enim Angelis sunt , & filii sunt Dei , cum sint filii resurrectionis .

37 Quia vero refurgant mortui , & Moyses ostendit secus rubum , † sicut dicit Dominum , Deum Abraham , & Deum Isaac , & Deum Jacob .

38 Deus autem non est mortuorum , sed vivorum : omnes enim vivunt ei .

39 Respondentes autem quidam Scribarum , dixerunt ei : Magister , bene dixisti .

40 Et amplius non audebant eum quidquam interrogare .

41 Dixit autem ad illos : Quomodo dicunt Christum , filium esse David ?

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum : † Dixit Dominus Domino meo , sede a dextris meis ,

43 Donec ponam inimicos tuos , scabellum pedum tuorum .

44 David ergo Dominum illum vocat : & quomodo filius ejus est ?

45 Audiente autem omni populo , dixit discipulis suis :

46 † Attendite a Scribis , qui volunt ambulare in stolis , & amant salutationes in foro , & primas cathedras in synagogis , & primos discubitus in conviviis :

47 Qui devorant domos viduarum , simulant longam orationem . Hi accipient damnationem majorem .

† Matth.
23. 23.
Marc.
12. 13.

† Rom.
13. 7.

† Matth.
23. 23.
Marc.
12. 18.
† Deut.
35. 5.

† Ifai.
5. 12.
Jerem.
7. 21.
Matth.
23. 33.
Marc.
12. 1.

† Exod.
3. 6.

† Psal.
117. 22.
Ifai. 28.
16.
Matth.
23. 43.
Ahor.
4. 11.
Rom.
9. 33.
1. Petr.
2. 7.

† Psal.
109. 1.
Matth.
22. 24.
Marc.
12. 36.

† Matth.
23. 6.
Marc.
12. 38.
Supra
11. 43.

CAPUT XXI.

Vidua duo minuta offerentem profert, divitiis modica offerentibus: subversionem templi pradicat, variaque pradia, afflictiones & persecutiones, adversus qua roborat Apostolos: pradicat quoque subversionem Jerusalem, & Judaeorum captivitatem ac dispersionem: de signis processuris iudicium: cavendum a crapula, ebrietate, curisque hujus vite, & vigilandum ac orandum.

Marc.
12. 41.

Respiciens autem, vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites.

2 Vidit autem & quamdam viduam pauperulam mittentem ara minuta duo.

3 Et dixit: Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quam omnes misit.

4 Nam omnes hi ex abundantia sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit.

5 Et quibusdam dicentibus de templo, quod bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit:

† Matt.
24. 2.
Marc.
13. 2.
Supra
19. 44.

6 Hæc quæ videris, † venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat.

7 Interrogaverunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cum fieri incipient?

8 Qui dixit: Videte ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: & tempus appropinquant: nolite ergo ire post eos.

9 Cum autem audieritis prælia, & seditiones, nolite terri: oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis.

10 Tunc dicebat illis: Surgeat gens contra gentem, & regnum adversus regnum.

11 Et terræ motus magni erunt per loca, & pestilentia, & fames, terroresque de cælo, & signa magna erunt.

12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas, & persequentur, tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges, & præfides, propter nomen meum:

13 Continget autem vobis in testimonium. 14 Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis.

15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes adversarii vestri.

16 Trademini autem a parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis:

17 Et eritis odio omnibus propter nomen meum:

18 Et capillus de capite vestro non peribit. 19 In patientia vestra possidebitis animas vestras.

† Dan.
9. 27.
Math.
24. 15.
Marc.
13. 29.

20 † Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquant desolatio ejus:

21 Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam.

22 Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt.

23 Væ autem prægnantibus, & nutriendis in illis diebus: erit enim pressura magna super terram, & ita populo huic.

24 Et cadent in ore gladii: & captivi ducuntur in omnes gentes, & Jerusalem calcabitur a Gentibus: donec impleantur tempora nationum.

25 † Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura Gentium præ confusionem sonitus maris, & fluctuum:

26 Arescentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ superveniet universo orbi: nam virtutes cælorum movebuntur:

27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate.

28 His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra: † quoniam appropinquant redemptio vestra.

29 Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores:

30 Cum producant jam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas.

31 Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei.

32 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

33 Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.

34 Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vite: & superveniat in vos repentina dies illa:

35 Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.

36 Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.

37 Erat autem diebus docens in templo: noctibus vero exiens, morabatur in monte, qui vocatur Olivæ.

38 Et omnis populus manebat ad eum in templo audire eum.

CAPUT XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Jesu, quem vendit Judas: jubet parari pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens ut idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit major; pradicat trinam Petri negationem; jubens vendi tunicam & emi gladium: post praxim in agonia orationem, & sudorem insar sanguinis in terram decurrentis, capitur a Judais, quorum uni Petrus abscondit auriculam: conqueritur quod ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter a Petro negatur; & a Judæis caditur ac illudatur, & mane in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

Appropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha.

2 Et quærebant principes sacerdotum, & Scribæ, quomodo Jesum interficerent: timebant vero plebem.

3 † Intravit autem satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim.

4 Et abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.

5 Et gavisus sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare.

6 Et spondit. Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis.

7 Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.

8 Et misit Petrum & Joannem, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus.

9 At illi dixerunt: Ubi vis paremus?

† Isaie
13. 10.
Ezech.
32. 7.
Joel. 3.
15.
Math.
24. 29.
Marc.
13. 24.
† Rom.
8. 23.

† Matt.
24. 2.
Marc.
13. 2.
Supra
19. 44.

Math.
26. 2.
Marc.
14. 2.

† Matt.
26. 24.
Marc.
14. 10.

10 Et dixit ad eos : Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aque portans : sequimini eum in domum, in quam intrat.

11 Et dicetis paritafamilias domus : Dicit tibi Magister : Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducet?

12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum thraurum, & ibi parate.

13 Euntcs autem, invenerunt sicut dixit illis, & paraverunt pascha.

14 † Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.

15 Et ait illis : Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar.

16 Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.

17 Et accepto calice gratias egit, & dixit : Accipite, & dividite inter vos.

18 Dico enim vobis quod non bibam de generatione istius, donec regnum Dei veniat.

19 † Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens : Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur : hoc facite in meam commemorationem.

20 Similiter & calicem, postquam cenavit, dicens : Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

21 † Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.

22 Et quidem Filius hominis, † secundum quod definitum est, vadit : verumtamen vas homini illi, per quem traderet.

23 Et ipsi ceperunt querere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset.

24 Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major.

25 Dixit autem eis : † Reges Gentium dominantur eorum : & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.

26 Vos autem non sic : sed qui major est in vobis, fiat sicut minor : & qui præcessor est, sicut ministratur.

27 Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.

28 Vos autem estis, qui permanistis mecum in tentationibus meis :

29 Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum,

30 Ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo : & sedetis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.

31 Ait autem Dominus : Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum :

32 Ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua : & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

33 Qui dixit ei : Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.

34 † At ille dixit : Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis :

35 † Quando misit vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?

36 At illi dixerunt : Nihil. Dixit ergo eis : Sed nunc, qui habet sacculum, tollat, similiter & peram : & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me : † Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quæ sunt de me, finem habent.

38 At illi dixerunt : Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis : Satis est.

39 † Et egressus ibat secundum consuetudinem in Monem olivarum. Secuti sunt autem illum & discipuli.

40 Et cum pervenisset ad locum, dixit illis : Orate ne intretis in tentationem.

41 † Et ipse avulsus est ab eis quantum iactus est lapidis : & positus genibus orabat,

42 Dicens : Pater si vis, transfer calicem istum a me : Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43 Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat.

44 Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

45 Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.

46 Et ait illis : Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.

47 † Adhuc eo loquente, ecce turba : & qui vocabatur Judas, unus de duodecim, antecesserat eos : & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.

48 Jesus autem dixit illi : Juda, osculo Filium hominis tradis?

49 Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei : Domine, si percutimus in gladio?

50 Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram.

51 Respondens autem Jesus, ait : Sinite usque huc. Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant ad se, principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores : Quasi ad latronem existis cum gladiis & fistulis?

53 Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me : sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.

54 † Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum : Petrus vero sequebatur a longe.

55 † Accento autem igne in medio atrii, & circumfidentibus illis, erat Petrus in medio eorum.

56 Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit : Et hic cum illo erat.

57 At ille negavit eum, dicens : Mulier, non novi illum.

58 Et post pusillum alius videns eum, dixit : Et tu de illis es, Petrus vero ait : O homo, non sum.

59 † Et intervallo facto quasi horæ unius, alius quidam affirmabat, dicens : Vere & hic cum illo erat : nam & Galilæus est.

60 Et ait Petrus : Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantavit gallus.

61 Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat : † Quia prius quam gallus canteret, ter me negabis :

62 Et egressus foras Petrus flevit amare.

63 Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, exidentes.

64 Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus : & interrogabant eum, dicentes : Prophetica, quis est qui te percussit?

65 Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

† Matth. 26. 30. Marc. 14. 17.

fr. Cor. 11. 24.

† Matth. 26. 31. Marc. 14. 20. Joann. 13. 18. † Psal. 40. 9.

† Matth. 20. 25. Marc. 10. 42.

† Matth. 26. 34. Marc. 14. 30. † Matth. 10. 9.

† Isai. 53. 12.

† Matth. 26. 36. Marc. 14. 32. Joann. 18. 1. † Matth. 26. 39. Marc. 14. 35.

† Matth. 26. 47. Marc. 14. 43. Joann. 18. 3.

† Matth. 26. 57. Marc. 14. 53. Joann. 18. 24. † Matth. 26. 69. Marc. 14. 66. Joann. 18. 25.

† Joann. 18. 26.

† Matth. 26. 34. Marc. 14. 30. Joann. 13. 38.

† Matth.
27. 1.
Marc.
15. 1.
Joann.
18. 28.

66 † Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dice nobis.

67 Et ait illis: Si vobis dixerò, non creditis mihi:

68 Si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.

69 Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei.

70 Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.

71 At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.

C A P U T XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spreum illuſit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proſiſto Barabba homicida, & promiſſa caſtigazione: Judæis tamen inſtantiſſimis mori adjudicatur; duſſusque ad ſupplicium, vetat mulieres ſuper ſe ſere: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus; irridetur a principibus & a militibus acetum offerentibus: poſtra ſuſcripſione blaſphematur ab uno latrone, alteri vero promittit ſui in paradifo conſortium: poſt tenebras aliaque ſigna clamans exſpirat, quem Centurio juſtum prædicat, & Joſeph corpus ejus ſepelit.

1 E T furgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum.

2 Cœperunt autem illum accuſare, dicentes: Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, † & prohibentem tributa dare Caſari, & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe.

3 † Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Judæorum? At ille reſpondens ait: Tu dicis.

4 Ait autem Pilatus ad principes ſacerdotum, & turbas: Nihil invenio cauſæ in hoc homine.

5 At illi invaleſcebant, dicentes: Commovet populum, docens per univerſam Judæam, incipiens a Galilæa uſque huc.

6 Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit ſi homo Galilæus eſſet.

7 Et ut cognovit quod de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Jeruſolyms erat illis diebus.

8 Herodes autem viſo Jeſu, gaviſus eſt valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audierat multa de eo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri.

9 Interrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil reſpondebat.

10 Strabant autem principes ſacerdotum & Scribæ conſtanter accuſantes eum.

11 Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo: & illuſit indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum.

12 Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die: nam antea inimici erant ad invicem.

13 Pilatus autem convocatis principibus ſacerdotum, & magiſtratibus, & plebe,

14 Dixit ad illos: Obuſiſtis mihi hunc hominem, quaſi avertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans, † nullam cauſam inveni in homine iſto ex his, in quibus eum accuſatis.

15 Sed neque Herodes: nam remiſi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei.

16 Emendarum ergo illum dimittam.

17 Neceſſe autem habebat dimittere eis per diem ſeſtum, unum.

18 Exclamavit autem ſimul univerſa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabam,

19 Qui erat propter ſeditionem quamdam factam in civitate & homicidium, miſſus in carcerem.

20 Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos, volens dimittere Jeſum.

21 At illi fucllamabant, dicens: Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertio dixit ad illos: † Quid enim mali fecit iſte? nullam cauſam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam.

23 At illi inſtabant vocibus magnis poſtulantem ut crucifigeretur: & invaleſcebant voces eorum.

24 Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.

25 Dimiſit autem illis eum, qui propter homicidium & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quem petebant: Jeſum vero tradidit voluntati eorum.

26 † Et cum dicerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenenſem, venientem de villa: & impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum.

27 Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum: quæ plangebant, & lamentabantur eum.

28 Converſum autem ad illas Jeſus, dixit: Filie Jeruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flere, & ſuper filios veſtros.

29 Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beata ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt.

30 Tunc incipient dicere moniſtis: † Cadite ſuper nos; & collibus: Operite nos.

31 Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fieri?

32 Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

33 † Et poſtquam venerunt in locum, qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum; & latrones, unum a dextris, & alterum a ſiniſtris.

34 Jeſus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim ſciunt quid faciunt. Dividentes vero veſtimenta ejus, miſerunt ſortes.

35 Et ſtabat populus ſpectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios ſalvos fecit, ſe ſalvum faciat, ſi hic eſt Chriſtus Dei electus.

36 Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei,

37 Et dicentes: Si tu es rex Judæorum, ſalvum te fac.

38 Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic eſt rex Judæorum.

39 Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blaſphemabat eum dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac teſmetipſum, & nos.

40 Reſpondens autem erat increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es.

41 Et nos quidem juſte, nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali geſſit.

42 Et dicebat ad Jeſum: Domine, memens tui mei, cum veneris in regnum tuum.

43 Et dixit illi Jeſus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradifo.

44 Erat autem ſere hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in univerſam terram uſque in horam nonam.

† Matth.
27. 23.
Marc.
15. 24.

† Matth.
27. 32.
Marc.
15. 21.

† Iſaia
53. 10.
Offic. ro. 8.
Apoc. 6.
16.

† Matth.
27. 33.
Marc.
15. 22.
Joann.
19. 17.

† Matth.
23. 21.
Marc.
27. 17.
† Matth.
27. 21.
Marc.
15. 2.
Joann.
18. 33.

† Joann.
18. 36.
& 19. 4.

45 Et obscuratus est sol : & velum templi scissum est medium.
 46 Et clamans voce magna Jesus ait : † Pater , in manus tuas commendo spiritum meum . Et hæc dicens , expiravit .
 47 Videns autem Centurio quod factum fuerat , glorificavit Deum , dicens : Vere hic homo iustus erat .
 48 Et omnis turba eorum , qui simul aderant ad spectaculum istud , & videbant quæ fiebant , percussantes pectora sua revertentur .
 49 Stabant autem omnes noti ejus a longe , & mulieres quæ secutæ eum erant a Galilæa , hæc videntes .
 50 † Et ecce vir nomine Joseph , qui erat decurio , vir bonus & iustus :
 51 Hic non confecerat consilio & actibus eorum , ab Arimathæa civitate Judææ , qui expectabat & ipse regnum Dei .
 52 Hic accessit ad Pilatum , & petiit corpus Jesu :
 53 Et depositum involvit sindone , & posuit eum in monumento excavo , in quo nondum quisquam positus fuerat .
 54 Et dies erat parasceves , & sabbatum illucescebat .
 55 Subsecutæ autem mulieres , quæ cum eo venerant de Galilæa , viderunt monumentum , & quemadmodum positum erat corpus ejus .
 56 Et revertentes paraverunt aromata , & unguenta : & sabbato quidem siluerunt secundum mandatum .

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis quod ejus corpus non invenirent , Angeli ipsum resurrexisse nuntiant , & illa Apostolorum , qui id ramquam deliramentum accipiunt : Petrus ad monumentum currens & ipse admiratur quod corpus non inveniret : duobus in Emmaus euntibus , Jesus Scripturas interpretatur , & in fractione panis ab eis agnoscitur : congregatis discipulis palpandum se prebet , & cum eis edens aperit sensum ut Scripturas intelligant , ac promisso Spiritu sancto in caelum ascendit .

1 **U**Na autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum , portantes , quæ paraverunt , aromata :
 2 Et invenerunt lapidem revolutum a monumento .
 3 Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu .
 4 Et factum est , dum mente consternatæ essent de isto , ecce duo viri steterunt secus illas , in veste fulgenti .
 5 Cum timerent autem , & declinarent vultum in terram , dixerunt ad illas : Quid quæritis viventem cum mortuis ?
 6 Non est hic , sed surrexit : recordamini qualiter locutus est vobis cum adhuc in Galilæa esset .
 7 Dicens : † Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum , & crucifigi , & die tertia resurgere .
 8 Et recordatæ sunt verborum ejus .
 9 Et regressæ a monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim , & ceteris omnibus .
 10 Erat autem Maria Magdalene , & Joanna , & Maria Jacobi , & ceteræ quæ cum eis erant , quæ dicebant ad Apostolos hæc .
 11 Et visa sunt ante illos , sicut deliramentum , verba ista : & non crediderunt illis .

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum : & procumbens vidit lineamina sola posita , & abiit , secum mirans quod factum fuerat .
 13 † Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum , quod erat in spatio stadorum sexaginta ab Jerusalem , nomine Emmaus .
 14 Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant .
 15 Et factum est , dum fabularentur , & secum quærerent : & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis :
 16 Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent .
 17 Et ait ad illos : Qui sunt hi sermones , quos confertis ad invicem ambulantes , & estis tristes ?
 18 Et respondens unus , cui nomen Cleophas , dixit ei : Tu solus peregrinus es in Jerusalem , & non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus ?
 19 Quibus ille dixit : Quæ ? Et dixerunt : De Jesu Nazareno , qui fuit vir propheta , potens in opere & sermone , coram Deo & omni populo :
 20 Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotibus & principibus nostris in damnationem mortis , & crucifixerunt eum .
 21 Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel : & nunc super hæc omnia , tertia dies est hodie quod hæc facta sunt .
 22 Sed & mulieres quædam ex nostris tenuerunt nos , quæ ante lucem fuerunt ad monumentum ,
 23 Et , non invento corpore ejus , venerunt , dicentes se etiam visionem Angelorum vidisse , qui dicunt eum vivere .
 24 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum : & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt , ipsum vero non invenerunt .
 25 Et ipse dixit ad eos : O stulti , & tardi corde ad credendum , in omnibus quæ locuti sunt Prophætæ !
 26 Nonne hæc oportuit pati Christum , & ita intrare in gloriam suam ?
 27 Et incipiens a Moyse , & omnibus Prophætis , interpretabatur illis in omnibus Scripturis , quæ de ipso erant .
 28 Et appropinquaerunt castello quo ibant : & ipse se finxit longius ire .
 29 Et coegerunt illum , dicentes : Mane nobiscum , quoniam advesperascit , & inclinata est jam dies . Et intravit cum illis .
 30 Et factum est , dum recumberet cum eis , accepit panem , & benedixit , ac fregit , & porrigebat illis .
 31 Et aperti sunt oculi eorum , & cognoverunt eum : & ipse evanuit ex oculis eorum .
 32 Et dixerunt ad invicem : Nonne cor nostrum ardens erat in nobis , dum loqueretur in via , & aperiret nobis Scripturas ?
 33 Et surgentes eadem hora ingressi sunt in Jerusalem : & invenerunt congregatos undecim , & eos qui cum illis erant ,
 34 Dicentes : Quod surrexit Dominus vere , & apparuit Simoni .
 35 Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via : & quomodo cognoverunt eum in fractione panis .
 36 † Dum autem hæc loquuntur , stetit Jesus in medio eorum , & dicit eis : Pax vobis : ego sum , nolite timere .
 37 Conturbati vero , & consternati , exultabant se spiritum videre .
 38 Et dixit eis : Quid turbati estis , & cogitationes ascendunt in corda vestra ?

† Pfal.
30. 6.

† Matt.
27. Marc.
15. 43.
Joann.
19. 38.

† Marc.
16. 23.

Matth.
28. 1.
Marc.
16. 2.
Joann.
20. 1.

† Matt.
16. 21.
& 17.
21.
Marc.
8. 31. &
9. 30.
Supra
9. 22.

† Marc.
16. 14.
Joann.
20. 19.

39 Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate, & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

40 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes.

41 Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?

42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis.

43 Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44 Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.

45 Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.

46 Et dixit eis: † Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die:

47 Et prædicari in nomine ejus penitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Jerosolyma.

48 † Vos autem testes estis horum.

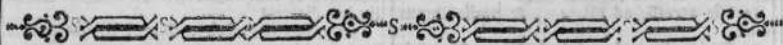
49 † Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam: & elevatis manibus suis benedixit eis.

51 † Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum.

52 Et ipsi adorantes, regressi sunt in Jerosalem cum gaudio magno:

53 Et erant semper in templo, laudantes & benedicentes Deum. Amen.

S A N C T U M J E S U C H R I S T I E V A N G E L I U M S E C U N D U M J O A N N E M.

C A P U T P R I M U M.

Verbum est Deus, vita, & lux omnem hominem illuminans, per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est, cui testimonium perhibet Joannes, dicens se vocem, & indignum qui illius solvat corrigiam calcamenti, eumque esse agnum Dei qui tollit peccatum mundi: Andreas alter duorum Joannis discipulorum qui Jesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque a Jesu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

1 **I**N principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.

2 Hoc erat in principio apud Deum.

3 Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est.

4 In ipso vita erat, & vita erat lux hominum:

5 Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.

6 † Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes.

7 Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.

8 Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.

9 † Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

10 In mundo erat, † & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.

11 In propria venit, & sui eum non ceperunt.

12 Quotquot autem ceperunt eum, & desit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus:

13 Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

14 † Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a patre, plenum gratiæ & veritatis.

15 Joannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat.

16 † Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

17 Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est.

18 † Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit.

19 Et hoc est testimonium Joannis, quando miserunt Judæi ab Jerosolymis sacerdotes & Levitas ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es?

20 Et confessus est, & non negavit: & confessus est: Quia non sum ego Christus.

21 Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.

22 Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

23 Ait: † Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta.

24 Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.

25 Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

† Marc.
3. 14.
1. 2.

† Insa.
3. 19.
† Hebr.
11. 3.

† Pfal.
118. 6.

† Ador.
1. 8.
† Joan.
14. 26.

† Marc.
16. 19.
Ador.
1. 9.

† Matt.
1. 16.
Lucæ 2.
7.

† Tim.
6. 17.

† Tim.
6. 16.
† Joan.
1. 22.

† Insa.
40. 7.
Math.
3. 3.
† Marc.
1. 5.
Lucæ 3.
4.

CAPUT II

Jesus ad nuptias invitatus, & aquam in vinum convertit; & a Capharnaum veniens Jerosolymam, eicit de templo negotiatores; ac signo a Judæis petito, dicit: Solvite templum hoc, &c. multi propter signa crediderunt in nomine Jesu, quibus ipse non se credebat.

ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Jesu ibi.
 2 Vocatus est autem & Jesus, & discipuli ejus, ad nuptias.
 3 Et deficiente vino, dicit mater Jesu ad eum: Vinum non habent.
 4 Et dicit ei Jesus: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea.
 5 Dicit mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.
 6 Erant autem ibi lapidæ hydræ sex posttæ secundum purificationem Judæorum, & capientes singulæ metretas binas vel tertias.
 7 Dicit eis Jesus: Implete hydras aqua, & impleverunt eas usque ad summum.
 8 Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt.
 9 Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus;
 10 Et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit: & cum inebriari fuerint, runc id, quod deterius est: Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.
 11 Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ: & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli ejus.
 12 Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater ejus, & fratres ejus, & discipuli ejus: & ibi manserunt non multis diebus.
 13 Et prope erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam:
 14 Et invenit in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & numularios sedentes.
 15 Et cum scisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque, & boves, & numulariorum effudit, & mensas subvertit.
 16 Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.
 17 Recordati sunt vero discipuli ejus quia scriptum est: Zelus domus tue comedit me.
 18 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?
 19 Respondit Jesus, & dixit eis: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.
 20 Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?
 21 Ille autem dicebat de templo corporis sui.
 22 Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, & f. crediderunt scripturæ, & sermoni quem dixit Jesus.
 23 Cum autem esset Jerosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, vendentes signa ejus, quæ faciebat.
 24 Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes,
 25 Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

† Matt. 3. 11.
 † Marc. 1. 7.
 Lucæ 3. 16.
 Ador. 1. 5.
 1. 11.
 16. &
 19. 4.

† Matt. 3. 16.
 Marc. 1. 10.
 Lucæ 3. 22.

† Gen. 49. 10.
 Deut. 18. 18.
 † Isaiæ 40. 10.
 4. & 45. 8.
 Jer. 23. 5.
 Ezech. 34. 23.
 4. & 37. 24.
 Dan. 9. 24. 25.

† Psal. 68. 20.

† Marc. 26. 67.
 4. & 27. 40.
 Marc. 14. 58.
 1. & 15. 39.

† Psal. 3. 6. & 56. 9.

CAPUT III.

Nicodemum nocte docet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui infans aevi serpentis exaltatione, quodque Deus Filium suum misit ad salvandum mundum: facta quaestione de purificatione, Joannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum, dicens illum crescere oportere, se autem minui; & quod Pater omnia dedit in manu ejus; ut qui in eum credit, habeat vitam aeternam; qui vero non credit, maneat ira Dei super eum.

ERAT autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum.

1 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister: nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

2 Respondit Jesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.

3 Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci?

4 Respondit Jesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

5 Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

6 Non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo.

7 Spiritus ubi vult spirat: & vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritu.

8 Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?

9 Respondit Jesus, & dixit ei: Tu es magister in Israël, & hæc ignoras?

10 Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis.

11 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, si dixerò vobis cælestia, crederis?

12 Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.

13 Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet Filium hominis:

14 Ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

15 Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

16 Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicaret mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.

17 Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.

18 Hoc est autem judicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem; erant enim eorum mala opera.

19 Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus:

20 Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.

21 Post hæc venit Jesus, & discipuli ejus, in terram Judæam: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.

22 Erat autem & Joannes baptizans in Ennon juxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

23 Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem.

24 Facta est autem quaestio ex discipulis Joannis cum Judæis de purificatione.

25 Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, & cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.

26 Respondit Joannes, & dixit: Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo.

27 Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Non sum ego Christus: sed quia missus sum ante illum.

28 Qui habet sponsum, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.

29 Illud oportet crescere, me autem minui.

30 Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur. Qui de cælo venit, super omnes est.

31 Et quod vidit, & audivit, hoc testatur: & testimonium ejus nemo accipit.

32 Qui accepit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est.

33 Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad mensuram dat Deus spiritum.

34 Pater diligit Filium: & omnia dedit in manu ejus.

35 Qui credit in Filium, habet vitam aeternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAPUT IV.

Jesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva, & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: & discipulis dicit se cibum habere quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de messe & metente ac seminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati reseruit.

UT ergo cognovit Jesus, quia audierunt Pharisæi quod Jesus plures discipulos facit, & baptizat, quam Joannes, 1 (Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus)

2 (Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus)

3 Reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum transire per Samariam.

5 Venit ergo in civitatem Samaritæ, quæ dicitur Sichar: juxta prædium, quod dedit Jacob Joseph filio suo.

6 Erat autem ibi fons Jacob. Jesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat quasi sexta.

7 Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus: Da mihi bibere.

8 (Discipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent.)

9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Judæus cum sis, libere a me potestis, quæ sum mulier Samaritana? non enim conturbari Judæi Samaritanis.

10 Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan potisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.

+ Psal.
134. 7.

+ Num.
21. 9.

+ Joan.
4. 9.

+ Supra
1. 9.

+ Infra
4. 30.

+ Supra
1. 19.

+ Supra
1. 20.

+ Rom.
3. 4.

+ Joan.
5. 20.

+ Supra
3. 22.

+ Gen.
33. 19.
& 48.

22.
Joel. 24.

32.

11 Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam?

12 Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?

13 Respondit Jesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum:

14 Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eons aquae salientis in vitam aeternam.

15 Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.

16 Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti, quia non habeo virum:

18 Quinque enim viros habuisti; & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti.

19 Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu.

20 Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Ierosolymis est locus, ubi adorare oportet.

21 Dicit ei Jesus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitur Patrem.

22 † Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judaeis est.

23 Sed venit hora, & nunc est quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quaerit, qui adorent eum.

24 † Spiritus est Deus: & eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

25 Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit (qui dicitur Christus) cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26 Dicit ei Jesus: Ego sum, qui loquor tecum.

27 Et continuo venerunt discipuli ejus: & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quaeris, aut quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydrium suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus:

29 Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quaecumque feci: numquid ipse est Christus?

30 Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.

31 Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manua.

32 Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

33 Dicebant ergo discipuli ad invicem: Numquid aliquis aruit ei manducare?

34 Dicit eis Jesus: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.

35 Nonne vos dicitis, quod adhuc quattuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis: † Quia abae sunt jam ad messem.

36 Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam aeternam: ut, & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37 In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, & alius est qui metit.

38 Ego misit vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.

39 Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mu-

lieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quaecumque feci.

40 Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.

41 Et multo plures crederunt in eum propter sermonem ejus.

42 Et mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquam credimus: ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est verus Salvator mundi.

43 Post duos autem dies exiit inde: & abiit in Galilaeam.

44 † Ipse enim Jesus testimonium perhibuit, quia Propheta in sua patria honorem non habet.

45 † Cum ergo venisset in Galilaeam, exceperunt eum Galilaei, cum omnia vidissent quae fecerat Ierosolymis in die festo: & ipsi enim venerant ad diem festum.

46 Venit ergo iterum in Cana Galilaeae, † ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum.

47 Hic cum audisset quia Jesus adveniret a Judaea in Galilaeam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus: incipiebat enim mori.

48 Dixit ergo Jesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.

49 Dicit ad eum Regulus: Domine, descende prius quam moriatur filius meus.

50 Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit. Creditit homo sermoni, quem dixit ei Jesus, & ibat.

51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.

52 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius haberet. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris.

53 Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus: Filius tuus vivit: & credidit ipse, & domus ejus tota.

54 Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cum venisset a Judaea in Galilaeam.

CAPUT V.

Jesus ad piscinam sanato aegroti qui 38 annis languerat, jubet sabbato tollere grabatum; & Judaeis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuusque vivificare, ac iudicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Joannes & propria opera ac Pater, imo & Moyses ipse, testimonium perhibent.

1 Post haec erat dies festus Judaeorum, & ascendit Jesus Ierosolymam.

2 Est autem Ierosolymis Probatica piscina, quae cognominatur Hebraice Bethesda, quinque porticus habens.

3 In his jacebat multitudo magna languentium, caecorum, claudorum, aridorum, expectantium aquae motum.

4 Angelus autem Domini descendeat secundum tempus in piscinam: & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquae, sanus fiebat a quocumque detinebatur infirmitate.

5 Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua.

6 Haec cum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?

7 Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittar me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.

† Deut. 12. 5.

† Reg. 17. 41.

† 1. Cor. 3. 17.

† Mart. 9. 37. Luc. 10. 2.

† Mart. 13. 57. Marc. 6. 1. Luc. 4. 34. † Mart. 4. 12. Marc. 7. 14. Luc. 4. 14. † Supra 3. 9.

Levit. 23. 4. 5. Deut. 16. 1.

8 Dicit ei Jesus : Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille : & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

† Exod.
20. 11.
Jerem.
17. 24.

10 Dicebant ergo Judæi illi qui sanatus fuerat : † Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.

11 Respondit eis : Qui me sanum fecit, ille mihi dixit : Tolle grabatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt ergo eum : Quis est ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula?

13 Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Jesus enim declinavit a turba constituta in loco.

14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit illi : Ecce sanus factus es : jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15 Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.

16 Propterea persequerentur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in sabbato.

17 Jesus autem respondit eis : Pater meus usque modo operatur, & ego operor.

18 Propterea ergo magis querēbant eum Judæi interficere : quia non solum solvebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus, & dixit eis :

19 Amen, amen dico vobis : non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem : quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.

20 Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit : & majora his demonstrat ei opera, ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater suscitavit mortuos, & vivificavit : sic & Filius, quos vult, vivificat.

22 Neque enim Pater judicat quemquam : sed omne iudicium dedit Filio.

23 Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem : qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.

24 Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed transit a morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei : & qui auverint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitam in semetipso : sic dedit & Filio habere vitam in semetipso :

27 Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.

28 Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei :

† Matth.
25. 46.

29 † Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ : qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii.

30 Non possum ego a meipso facere quidquam. Sicut audio, iudico : & iudicium meum iustum est : quia non quero voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

31 Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.

† Matth.
3. 17.
Supra.
15.

32 † Alius est, qui testimonium perhibet de me : & scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me.

33 Vos misistis ad Joannem : & testimonium perhibuit veritati.

34 Ego autem non ab homine testimonium accipio : sed hæc dico ut vos salvii sitis.

35 Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus.

36 Ego autem habeo testimonium majus Joanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea : ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me :

37 Et qui misit me Pater, † ipse testimonium perhibuit de me : neque vocem ejus unquam audistis, † neque speciem ejus vidistis.

† Matth.
3. 17.
& 17. 5.
† Deut.
4. 12.

38 Et verbum ejus non habetis in vobis manens : quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere : & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me :

40 Et non vultis venire ad me ut vitam habeatis.

41 Claritatem ab hominibus non accipio.

42 Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43 Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me : si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis : & gloriam, quæ a solo Deo est, non queritis?

45 Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem : est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi : † de me enim ille scripsit.

47 Si autem illius litteris non creditis : quomodo verbis meis creditis?

† Gen.
3. 15. &
22. 18. &
49. 10.
Deut.
18. 15.

C A P U T V I.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia : fugit volentes ipsum facere regem : super mare ad discipulos vento agitato ambulat : de pane celesti docet, quodque ipse sit panis vite, & caro ejus cibus quem oportet manducare, sanguisque ejus potus quem oportet bibere : quidam discipuli offensi ejus sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent ; quorum tamen unum dicit esse diabolum.

1 Post hæc abiit Jesus trans mare Gallilææ, quod est Tiberiadis :

Matth.
14. 13.
Marc.
6. 37.
Lucæ 9.
10.

2 Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his qui infirmabantur.

3 Subiit ergo in montem Jesus : & ibi sedebat cum discipulis suis.

4 Erat autem proximum Pascha, dies festus Judæorum.

5 Cum sublevasset ergo oculos Jesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum : Unde ememus panes, ut manducantur hi?

6 Hoc autem dicebat tentans eum : ipse enim sciebat quid esset facturus.

7 Respondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut uniusquisque modicum quid accipiat.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas frater Simonis Petri :

9 Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces : sed hæc quid sunt inter tantos?

10 Dixit ergo Jesus : Facite homines discumbere. Erat autem scenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia.

11 Accepit ergo Jesus panes: & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex piscibus quantum volebant.

12 Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.

13 Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his qui manducaverant.

14 Illi ergo homines cum vidissent quod Jesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum.

15 Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum regem, † fugit iterum in montem ipse solus.

16 Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et cum ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant: & non venerat ad eos Jesus.

18 Mare autem, vento magno sante, exurgebat.

19 Cum remigassent ergo quasi stadia vigin-tiquinque aut triginta, vident Jesum ambulantem supra mare, & proximum navi fieri, & timerunt.

20 Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.

21 Voluerunt ergo accipere eum in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.

22 Altera die, turba quæ sabbat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, & quia non introisset cum discipulis suis Jesus in navim, sed soli discipuli ejus abissent:

23 Aliæ verò supervenerunt naves a Thibe-riade, juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino.

24 Cum ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quaerentes Jesum.

25 Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.

27 Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. † Hunc enim Pater signavit Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29 Respondit Jesus, & dixit eis: † Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.

30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: † Panem de cælo dedit eis manducare.

32 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum.

33 Panis enim Dei est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc.

35 Dixit autem eis Jesus: Ego sum panis vitæ: † qui venit ad me, non esuriat: & qui credit in me, non sitiet umquam.

36 Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & non creditis.

37 Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui venit ad me, non ejiciam foras:

38 Quia descendendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.

40 Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.

42 Et dicebant: † Nonne hic est Jesus filius Joseph, cuius nos novimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo descendi?

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis: Nolite murmurare in invicem:

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in novissimo die.

45 Est scriptum in Prophetis: † Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audit a Patre, & didicit, venit ad me.

46 † Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem.

47 Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis vitæ.

49 † Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt.

50 Hic est panis de cælo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

51 Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.

52 Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

53 Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

54 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

55 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die.

56 † Caro enim mea, vere est cibus: & sanguis meus, vere est potus.

57 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

58 Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipse vivet propter me.

59 Hic est panis, qui de cælo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.

60 Hæc dixit in synagoga docens, in Capharnaum.

61 Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?

62 Sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat?

63 Si ergo videritis † Filium hominis ascendentem ubi erat prius?

64 Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam: verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.

65 Sed tunc quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.

† Matt. 14. 23. Marc. 6. 46.

† Matt. 13. 55. Marc. 6. 3.

† Isaie 54. 13.

† Matt. 11. 27.

† Exod. 16. 15.

† Matt. 3. 17. & 17. 5. Supra 1. 33. † Joan. 3. 25.

† 1. Cor. 11. 27.

† Exod. 16. 14. Num. 11. 7. Psalm. 77. 24. Sáp. 16. 20.

† Eccli. 34. 29.

† Supra 3. 13.

66 Et dicebat : Propterea dixi vobis , quia nemo potest venire ad me , nisi fuerit ei datum a Patre meo .

67 Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro , & jam non cum illo ambulabant .

68 Dixit ergo Jesus ad duodecim : Numquid & vos vultis abire ?

69 Respondit ergo ei Simon Petrus : Domine , ad quem ibimus ? verba vitæ æternæ habes .

70 † Et nos credidimus , & cognovimus : quia tu es Christus Filius Dei .

71 Respondit eis Jesus : Nonne ego vos duodecim elegi : & ex vobis unus diabolus est ?

72 Dicebat autem Judas Simonis Iscariotem : hic enim erat traditurus eum , cum esset unus ex duodecim .

C A P U T V I I

Ad Scenopægiæ festum quasi in occulto ascendens convincit de ipsius doctrina Judæos , quod ipsum injuste calumniarentur de curato homine sabbato : sicientes ad se vocat , & de ipso turba varie loquitur : ministri qui ad eum apprehendendum missi erant , audita ejus predicatione collaudant ipsum ; sed & Nicodemus ipsum defendens , male audit a pontificibus & Phariseis .

1 **P**ost hæc autem ambulabat Jesus in Galilæam , non enim volebat in Judæam ambulare , quia quærebant eum Judæi interficere .

2 Erat autem in proximo dies festus Judæorum , † Scenopægia .

3 Dixerunt autem ad eum fratres ejus : Transi hinc , & vade in Judæam , ut & discipuli tui videant opera tua , quæ facis .

4 Nemo quippe in occulto quid facit , & quærit ipse in palam esse : si hæc facis , manifesta te ipsum mundo .

5 Neque enim fratres ejus credebant in eum .

6 Dicit ergo eis Jesus : Tempus meum nondum advenit : tempus autem vestrum semper est paratum .

7 Non potest mundus odisse vos : me autem odit : quia ego testimonium perhibeo de illo , quod opera ejus mala sunt .

8 Vos ascendite ad diem festum hunc , ego autem non ascendo ad diem festum istum : quia meum tempus nondum impletum est .

9 Hæc cum dixisset , ipse mansit in Galilæa .

10 Ut autem ascenderunt fratres ejus , tunc & ipse ascendit ad diem festum non manifeste , sed quasi in occulto .

11 Judæi ergo quærebant eum in die festo , & dicebant : Ubi est ille ?

12 Et murmur multum erat in turba de eo . Quidam enim dicebant : Quia bonus est . Alii autem dicebant : Non , sed seducit turbas .

13 Nemo tamen palam loquebatur de illo , propter metum Judæorum .

14 Jam autem die festo mediante , ascendit Jesus in templum , & docebat .

15 Et mirabantur Judæi , dicentes : Quomodo hic litteras scit , cum non didicerit ?

16 Respondit eis Jesus , & dixi : Mea doctrina non est mea , sed ejus , qui misit me .

17 Si quis voluerit voluntatem ejus facere : cognoscat de doctrina , utrum ex Deo sit , an ego a meipso loquar .

18 Qui a semetipso loquitur , gloriam propriam quærit : qui autem quærit gloriam ejus , qui misit eum , hic verax est , & iustitia in illo non est .

19 † Nonne Moyses dedit vobis legem : & nemo ex vobis facit legem ?

20 † Quid me quæritis interficere ? Respondit turba , & dixit : Dæmonium habes : quis te quærit interficere ?

21 Respondit Jesus , & dixit eis : Unum opus feci , & omnes miramini :

22 Propterea † Moyses dedit vobis circumcisionem (non quia ex Moysse est , † sed ex patribus) & in sabbato circumciditis hominem .

23 Si circumcisionem accipit homo in sabbato , ut non solvatur lex Moysi : mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato ?

24 † Nolite judicare secundum faciem , sed justum judicium judicate .

25 Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis : Nonne hic est , quem quærent interficere ?

26 Et ecce palam loquitur , & nihil ei dicunt . Numquid vere cognoverunt principes quia hic est Christus ?

27 Sed hunc scimus unde sit : Christus autem cum venerit , nemo scit unde sit .

28 Clamabat ergo Jesus in templo docens , & dicens : Et me scitis , & unde sim scitis : & a meipso non veni , sed est verus , qui misit me , quem vos nescitis .

29 Ego scio eum : quia ab ipso sum , & ipse me misit .

30 Quærebant ergo eum apprehendere : & nemo misit in illum manus , quia nondum venerat hora ejus .

31 De turba autem multi crediderunt in eum , & dicebant : Christus cum venerit , numquid plura signa faciet quam quæ hic facit ?

32 Audierunt Pharisei turbam murmurantem de illo hæc : & miserunt Principes & Pharisei ministros , ut apprehederent eum .

33 Dixit ergo eis Jesus : Adhuc modicum tempus vobiscum sum : & vado ad eum , qui me misit .

34 † Quæritis me , & non invenietis : & ubi ego sum , vos non potestis venire .

35 Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos : Quo hic iturus est , quia non inveniemus eum ? numquid in dispersionem Gentium iurus est , & docturus Gentes ?

36 Quis est hic sermo , quem dixit : Quæritis me , & non invenietis : & ubi ego sum , vos non potestis venire ?

37 In novissimo autem † die magno festivitatis , stabat Jesus , & clamabat , dicens : Si quis sitit , veniat ad me , & bibat .

38 † Qui credit in me , sicut dicit Scriptura , flumina de ventre ejus fluent aquæ viva .

39 Hoc autem dixit de Spiritu , quem accipuri erant credentes in eum : nondum enim erat Spiritus datus , quia Jesus nondum erat glorificatus .

40 Ex illa ergo turba , cum audissent hos sermones ejus , dicebant : Hic est vere propheta .

41 Alii dicebant : Hic est Christus . Quidam autem dicebant : Numquid a Galilæa venit Christus ?

42 † Nonne Scriptura dicit , quia ex semine David , & de Bethlehém castello , ubi erat David , venit Christus ?

43 Dissensio itaque facta est in turba propter eum .

44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum : sed nemo misit super eum manus .

45 Venerunt ergo ministri ad Pontifices , & Phariseos . Et dixerunt eis illi : Quare non adduxistis illum ?

† Erod. 24. 1.
† Supra 5. 18.

† Levit. 11. 3.
† Gen 17. 10.

† Deut. 10. 16.

† Infra 13. 35.

† Levit. 23. 37.

† Joël. 2. 18.
† Ador. 2. 27.

† Mich. 5. 2.
† Matth. 20. 6.

† Matt. 16. 16.
† Marci 8. 29.
† Lucæ 9. 20.

† Lev. 23. 34.

46 Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.

47 Responderunt ergo eis Pharisei: Numquid & vos seducti estis?

48 Numquid ergo principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariseis?

49 Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt.

50 Dixit Nicodemus ad eos, † ille qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis?

51 Numquid lex nostra judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, † & cognoverit quid faciat?

52 Responderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es? Scrutatur Scripturas, & vide quia a Galilæa propheta non surgit.

53 Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

CAPUT VIII

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in terra absolvit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi, & Phariseos in peccato suo mortuos: qui etiam vere sint ejus discipuli, quibus servi aut liberi: dicit illos neque ex Deo, neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent: blasphemantibus dicit se demonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret se esse, volentibusque eum lapidare, auferens sui prospectum exit de templo.

1 Jesus autem perrexit in montem Oliveti:

2 Et discipulo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3 Adducunt autem Scribæ, & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam: & stanturunt eam in medio,

4 Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier modo deprehensa est in adulterio.

† In lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.

7 Cum ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: † Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.

8 Et iterum se inclinans, scribebat in terra.

9 Audientes autem unus post unum exibant, incipientes a senioribus: & remansit solus Jesus, & mulier in medio stans.

10 Erigen autem se Jesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt, qui te accusabant? nemo te condemnavit.

11 Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jesus: Nec ego te condemnabo: Vade, & jam amplius noli peccare.

12 Iterum ergo locutus est eis Jesus, dicens: † Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite.

13 Dixerunt ergo ei Pharisei: Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tamen non est verum.

14 Respondit Jesus, & dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, & quo vado: vos autem nescitis unde venio, aut quo vado.

15 Vos secundum carnem judicatis: ego non judico quemquam:

16 Et si judico ego, judicium meum verum est, quia solus non sum: sed ego, & qui misit me, Pater.

17 Et in lege vestra scriptum est, † quia duorum hominum testimonium verum est.

18 Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater.

19 Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tuus? Respondit Jesus: Neque me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis.

20 Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus.

21 Dixit ergo iterum eis Jesus: Ego vado, & quaeritis me, & in peccato vestro mortemini. Quo ego vado, vos non potestis venire.

22 Dicebant ergo Judæi: Numquid interficiet semetipsum, quia dixit: Quo ego vado, vos non potestis venire?

23 Et dicebat eis: Vos de deorsum estis: ego de supernis sum. Vos demundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo.

24 Dixi ergo vobis, quia mortemini in peccatis vestris: si enim non crederetis quia ego sum, mortemini in peccato vestro.

25 Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Jesus: Principium, qui & loquor vobis.

26 Multa habeo de vobis loqui, & judicare: sed qui me misit, † verax est: & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.

27 Et non cognoverunt quia Patrem ejus dicebat Deum.

28 Dixit ergo eis Jesus: Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & a meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, & loquor vobis:

29 Et qui me misit, mecum est, & non reliquit me solum: quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.

30 Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.

31 Dicebat ergo Jesus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis:

32 Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.

33 Responderunt ei: Semen Abraham sumus, & nemini servivimus unquam: quomodo tu dicis: Liberi eritis?

34 Respondit eis Jesus: Amen, amen dico vobis: † quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati.

35 Servus autem non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum.

36 Si ergo vos filius liberaverit, vere liberi eritis.

37 Scio quia filii Abraham estis: sed quaeritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.

38 Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor: & vos quæ vidistis apud patrem vestrum, facitis.

39 Responderunt, & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Jesus: Si filii Abraham estis, opera Abraham facite.

40 Nunc autem quaeritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo: hoc Abraham non fecit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati: unum patrem habemus Deum.

42 Dixit ergo eis Jesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis utique me: ego enim ex Deo processi, & veni: neque enim a meipso veni, sed ille me misit.

† Supra 3. 2.

† Deut. 17. 8. & 19. 5.

† Levit. 24. 10.

† Deut. 17. 7.

† Joan. 1. 9.

† Deut. 17. 6. & 19. 15. Math. 18. 16. 2. Cor. 13. 1. Heb. 10. 28.

† Rom. 3. 4.

† Rom. 5. 15. 16. 2. Petr. 2. 19.

43 Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

† Joan.
3. 2.

44 † Vos ex patre diaboli estis: & desideria patris vestri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus.

45 Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

† Joan.
4. 6.

47 † Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

48 Responderunt ergo Judaei, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & daemonium habes?

49 Respondit Jesus: Ego daemonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me.

50 Ego autem non quero gloriam meam: est qui querat, & judicet.

51 Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in aeternum.

52 Dixerunt ergo Judaei: Nunc cognovimus quia daemonium habes. Abraham mortuus est, & Propheta: & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in aeternum.

53 Numquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est: & Propheta mortui sunt. Quem te ipsum facis?

54 Respondit Jesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est.

55 Et non cognovistis eum: ego autem novi eum: & si dixero quia non scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo.

56 Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum: vidit, & gavisus est.

57 Dixerunt ergo Judaei ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?

58 Dixit eis Jesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.

59 Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, & exivit de templo.

C A P U T I X.

Caecum a natiuitate sabbato illuminat: cuius miraculi gloriam Pharisei multis technis laborant Christo detrabere: & quia is qui caecus fuerat Christum ruerit, extra synagogam eiecit: sed a Christo edoctus credit, & adorat ipsum, qui in iudicium se in mundum venisse ait.

1 **E**T prateriens Jesus vidit hominem caecum a natiuitate:

2 Et interrogauerunt eum discipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut caecus nasceretur?

3 Respondit Jesus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus: sed ut manifestentur opera Dei in illo.

4 Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.

5 Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.

6 Haec cum dixisset, expulit in terram, & fecit lutum ex spuro, & linivit lutum super oculos ejus,

7 Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus.) Abit ergo, & lavit, & venit videns.

8 Itaque vicini, & qui viderant eum prius quia mendicis erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, & mendicabat? Alii dicebant: Quia hic est.

9 Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille vero dicebat: Quia ego sum.

10 Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11 Respondit: Ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit: & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, & lava. Et abiit, lavi, & video.

12 Et dixerunt ei: Ubi est ille? At: Nescio.

13 Adducunt eum ad Phariseos, qui caecus fuerat.

14 Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Jesus, & aperuit oculos ejus.

15 Iterum ego interrogavit eum Phariseus quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lavi, & video.

16 Dicebant ergo ex Phariseis quidam: Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: Quomodo potest homo peccator haec signa facere? Et schisma erat inter eos.

17 Dicunt ergo caeco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est.

18 Non crediderunt ergo Judaei de illo, quia caecus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat:

19 Et interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia caecus natus est? Quomodo ergo nunc videt?

20 Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt: scimus quia hic est filius noster, & quia caecus natus est:

21 Quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate: aetatem habet, ipse de se loquatur.

22 Haec dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judaeos: jam enim conspiraverant judaei, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.

23 Propterea parentes ejus dixerunt: Quia aetatem habet, ipsum interrogate.

24 Vocaverunt ergo rursum hominem, qui fuerat caecus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo: nos scimus quia hic homo peccator est.

25 Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: unum scio, quia caecus cum essem, modo video.

26 Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?

27 Respondit eis: Dixi vobis jam, & audistis: quid iterum vultis audire? nunquid & vos vultis discipuli ejus fieri?

28 Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus.

29 Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus unde sit.

30 Respondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, & aperuit meos oculos:

31 Scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.

32 A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.

33 Nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam.

34 Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras.

35 Audivit Jesus quia elecerunt eum foras: & cum invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?

36 Respondit ille, & dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Et dixit ei Jesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.

38 At ille ait: Credo Domine. Et proci-dens adoravit eum.

39 Et dixit Jesus: In iudicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.

40 Et audierunt quidam ex Phariseis, qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus?

41 Dixit eis Jesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum: nunc vero dicitis: Quia videmus. Peccatum vestrum manet.

CAPUT X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ovium & bonum pastorem; qui & alias habeat oves ad idem ovile adducendas: animam suam ponit, ut iterum sumat eam: Judæi lapidantes ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat unum esse cum Patre, & Filium Dei; quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

1 Amen, amen dico vobis: qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.

2 Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.

3 Huic ostiarius aperit, & oves vocem ejus audiunt, & proprias vobis vocat nominatim, & educit eas.

4 Et cum proprias oves emiserit, ante eas vadit: & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus.

5 Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non noverunt vocem alienorum.

6 Hoc proverbium dixit eis Jesus. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis.

7 Dixit ergo eis iterum Jesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium.

8 Omnes quotquot venerunt, fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oves.

9 Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.

11 Ego sum pastor bonus. † Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oves:

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus.

14 Ego sum pastor bonus: & cognosco meas, & cognoscunt me meæ.

15 † Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem: & animam meam pono pro ovibus meis.

16 Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus pastor.

17 Propterea me diligit Pater: † quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.

18 Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam a meipso, & potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam: Hoc mandatum accepi a Patre meo.

19 Dissensio iterum facta est inter Judæos propter sermones hos.

20 Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habitentis: numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22 † Facta sunt autem Encarnia in Jerosolymis: & hiems erat.

23 Et ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis.

24 Circumdedere ergo eum Judæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam.

25 Respondit eis Jesus: Loquor vobis, & non creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me:

26 Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.

27 Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me:

28 Et ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu meâ.

29 Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum.

32 Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

33 Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in lege vestra: † quia Ego dixi, dii estis?

35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura:

36 Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemias: quia dixi: Filius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credere, ut cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.

39 Quærebant ergo eum apprehendere: & exivit de manibus eorum.

40 Et abiit iterum trans Jordanem, in eum locum, ubi erat Joannes baptizans primum: & mansit illic.

41 Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Joannes quidem signum fecit nullum.

42 Omnia autem quæcumque dixit Joannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

† Matth. 11. 27. Lucæ 10. 22.

† Isaie 53. 7.

† 1. Machab. 4. 56. 59.

† Psal. 81. 6.

† Isaie 40. 11. Ezech. 34. 23. & 37. 24.

CAPUT XI.

Jesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, prafatus multa cura discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisei inito consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophete tante oportere Jesum mori, ne totus populus periret: Jesus autem secedit in civitatem Ephrem.

ERat autem quidam languens Lazarus a Bethania, de castello Marise, & Marthæ sororis ejus.

2 (Maria autem erat, † quæ unxit Dominum unguento, & exersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur.)

3 Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.

4 Audiens autem Jesus dixit eis: Infirmus hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

5 Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

7 Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Judæam iterum.

8 Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc querebant te Judæi lapidare, & iterum vadis illic?

9 Respondit Jesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quies ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt:

10 Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

11 Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut a somno excitem eum.

12 Dixerunt ergo discipuli ejus: Domine, si dormit, salvus erit.

13 Dixerat autem Jesus de morte ejus: illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret.

14 Tunc ergo Jesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est:

15 Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi: sed eamus ad eum.

16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dithymus, ad condiscipulos: Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

17 Venit itaque Jesus: & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.

18 (Erat autem Bethania juxta Jerosolyam quasi stadiis quindecim.)

19 Multi autem ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.

21 Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus:

22 Sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus.

23 Dicit illi Jesus: Refurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha: Scio quia resurget † in resurrectione in novissimo die.

25 Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectio, & vita: † qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet:

26 Et omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27 Ait illi: Utiq; Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28 Et cum hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.

29 Illa ut audivit, surgit cito, & venit ad eum:

30 Nondum enim venerat Jesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurserat ei Martha.

31 Judæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cum viderent Mariam quia cito surrexit & exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32 Maria ergo, cum venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33 Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritus, & turbavit seipsum,

34 Et dixit: Ubi posuisti eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

35 Et lacrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt: † Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?

38 Jesus ergo rursus fremens in semetipso, venit ad monumentum: erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ei.

39 Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat: Domine, jam sceret, quærituanus est enim.

40 Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi, quoniam si crederetis, videbis gloriam Dei?

41 Tulerunt ergo lapidem: Jesus autem elevatis sursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audisti me.

42 Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi: ut credant quia tu me misisti.

43 Hæc cum dixisset, voce magna clamavit: Lazare veni foras.

44 Et statim prodit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus infinis, & facies illius sudaio erat ligata. Dixit eis Jesus: Solvite eum, & finite abite.

45 Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Phariseos, & dixerunt eis quæ fecit Jesus.

47 Collegerunt ergo Pontifices & Pharisei concilium, & dicebant: Quid facinus, quia hic homo multa signa facit?

48 si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.

49 † Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam,

50 Ne cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

51 Hoc autem a semetipso non dixit: sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod Jesus mortuus erat pro gente.

52 Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

54 Jesus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

† Matr.
6. 7.
Lucæ 7.
37.
infra
12. 3.

† Supra
9. 6.

† infra
13. 24.

† Luca
24. 14.
supra
7. 29.
† supra
6. 49.

55 Proximum autem erat Pascha Judæorum : & ascenderunt multi Jerosolimam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipfos.

56 Quererebant ergo Jesum : & colloquebantur ad invicem, in templo stantes : Quid putatis, quia non venit ad diem festum ? Dederunt autem Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, unguento a Maria ungitur, murmurante Judæa fure : cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere ; Jesus asellum vestitus eum honore Jerusaleme ingreditur ; & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam sua clarificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum : vox Patris auditur de clarificatione nomine suo : principes hujus mundi foras ejiciendus : de execratione Judæorum prophetata ab Isaia : in Christo honoratur aut spernitur Pater.

1 Jesus ergo ante sex dies Pasche venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Jesus.

2 Fecerunt autem ei cenam ibi : & Martha ministrabat, Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo.

3 Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici, pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis : & domus impleta est ex odore unguenti.

4 Dixit ergo unus ex discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus :

5 Quare hoc unguentum non veniti trecentis denariis, & datum est egenis ?

6 Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

7 Dixit ergo Jesus : Sinite illam, ut in diem sepulture mee servet illud.

8 Pauperes enim semper habebis vobiscum : me autem non semper habebis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis quia illic est : & venerunt, non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit a mortuis.

10 Cogitaverunt autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerent :

11 Quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Jesum.

12 In crastinum autem, turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Jerosolimam :

13 Acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant : Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israel.

14 Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est :

15 Noli timere filia Sion : ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ.

16 Hæc non cognoverunt discipuli ejus primum : sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt, quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei.

17 Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum a mortuis.

18 Propterea & obviam venit ei turba : quia audierunt eum fecisse hoc signum.

19 Pharisæi ergo dixerunt ad semetipfos : Videtis quia nihil proficimus ? ecce mundus totus post eum abiit.

20 Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderunt ad adorantem in die festo.

21 Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilæe, & rogabant eum, dicentes : Domine, volumus Jesum videre.

22 Venit Philippus, & dicit Andree : Andreas rursum & Philippus dixerunt Jesu.

23 Jesus autem respondit eis, dicens : Venit hora, ut clarificetur filius hominis.

24 Amen, amen dico vobis : nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit ; ipsum solum manet : si autem mortuum fuerit, multum fructum afferet. † Qui amat animam suam, perdet eam : & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.

25 Si quis mihi ministrat, me sequatur : & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.

27 Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam ? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hæc.

28 Pater clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo : Et clarificavi, & iterum clarificabo.

29 Turba ergo, quæ stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alii dicebant : Angelus ei locutus est.

30 Respondit Jesus, & dixit : Non propter me hæc vox venit, sed propter vos.

31 Nunc judicium est mundi : nunc princeps hujus mundi efficietur foras.

32 Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.

33 (Hoc autem dicebat, significans quæ morte esset moriturus.)

34 Respondit ei turba : Nos audivimus † ex lege, quia Christus manet in æternum : & quomodo tu dicis, Oporteret exaltari Filium hominis ? Quis est iste Filius hominis ?

35 Dixit ergo eis Jesus : A-huc modicum lumen in vobis est. Ambulare dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant : & qui ambulat in tenebris, nescit quæ vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Hæc locutus est Jesus : & abiit, & abscondit se ab eis.

37 Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum :

38 Ut sermo Isaie prophetæ impleretur, quem dixit : † Domine, quis credidit auditui nostro ? & brachium Domini cui revelatum est ?

39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaia :

40 † Excavavit oculos eorum, & induravit cor eorum : ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanent eos.

41 Hæc dixit Isaia, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.

42 Verumtamen & ex principibus multi crederent in eum : sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è synagoga non ejicerentur.

43 Dilixerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.

44 Jesus autem clamavit, & dixit : Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

45 Et qui videt me, videt eum, qui misit me. 46 Ego lux in mundum veni : ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat.

47 Et si quis audierit verba mea, & non custodierit : ego non judico eum : non enim veni ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum.

Matth. 26. 6. Marc. 14. 3.

† Matth. 10. 19. & 16. 25. Marc. 8. 35. Lucæ 9. 24. & 17. 33.

† Psal. 109. 4. & 116. 2. Isaie 40. 8. hecch. 37. 23.

† Isaie 53. 1. Rom. 10. 16.

† Isaie 6. 9. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Luc. 8. 20. Ador. 28. 26. Rom. 11. 8.

† Zach. 9. 9. Matth. 21. 7. Marc. 11. 7. Lucæ 19. 35.

48 Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet qui iudicet eum: † sermo, quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die.

49 Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.

50 Et scio quia mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

CAPUT XIII.

Jesus a cœna linteæ præcinctus, lavat pedes discipulorum, renuente primum Petro, exhortans ut idem invicem faciant: proditoriæ suam Joanni indicat; quo post buccellam egresso, dicit se clarificaturum: de novo mandato dilectionis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.

1 **A** Nte diem festum Paschæ, siens Jesus quia venit hora eius ut transiret ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

2 Et cœna facta, cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ:

3 Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia a Deo exivit, & ad Deum vadit:

4 Surgit a cœna, & ponit vestimenta sua: & cum accepisset linteum, præcinxit se.

5 Deinde mittit aquam in pelvim, & cepit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea.

8 Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.

9 Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus, & caput.

10 Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.

11 Sciebat enim quisquam esset qui traderet eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes.

12 Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua: cum recubisset iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?

13 Vos vocatis me Magister, & Domine: & bene dicitis: sum etenim.

14 Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus, & Magister: & vos debetis alter alterius lavare pedes.

15 Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

16 † Amen, amen dico vobis: Non est servus maior domino suo: neque Apostolus maior est eo, qui misit illum.

17 Si hac scitis, beati eritis si feceritis ea.

18 Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: † Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum.

19 Amodo dico vobis, priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis quia ego sum.

20 † Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.

21 Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, & dixit: † Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me.

22 Aspiciabant ergo ad invicem discipuli, habilitantes de quo diceret.

23 Erat ergo recubens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus.

24 Innuit ergo hæc Simon Petrus: & dixit ei: Quis est, de quo dicit?

25 Itaque cum recubisset ille supra pectus Jesu, dicit ei: Domine quis est?

26 Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ.

27 Et post buccellam, introivit in eum satanas. Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citius.

28 Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid diceret.

29 Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus: Emne ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo. Erat autem nox.

31 Cum ergo exisset, dixit Jesus: Nunc clarificatus est filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.

32 Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuo clarificabit eum.

33 Illioli, adhuc modicum vobiscum sum. † Quæretis me: & sicut dixi Judæis: Quo ego vado vos non potestis venire: & vobis dico modo.

34 † Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.

35 In hoc cognoscet omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

36 Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Respondit Jesus: Quo ego vado, non potes me modo sequi: sequeris autem postea.

37 Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modo? † Animam meam pro te ponam.

38 Respondit ei Jesus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAPUT XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursus illos assumpturum: Thoma dicit, se esse viam & veritatem & vitam; Philippo autem, Patrem in se videri; illosque accepturos quidquid suo nomine petierint; & se alium Patrem a Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu merito gaudere debent.

1 **N**on turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.

2 In domo Patris mei mansiones multe sunt: si quo minus, dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3 Et si abiero, & præparavero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.

4 Et quo ego vado scitis, & viam scitis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo vadis: & quomodo possumus viam scire?

6 Dicit ei Jesus: Ego sum via, & veritas, & vita: nemo venit ad Patrem, nisi per me:

7 Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis: & amodo cognovissetis eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

Matth.
26. 24.
Marc.
14. 1.
Luc. 22.
1.

† Supra
7. 34.

† Levit.
19. 18.
Matth.
22. 39.
Infra
15. 12.

† Matth.
26. 35.
Marc.
14. 29.
Luc. 22.
33.

† Matth.
10. 24.
Luc. 6.
40.
Infra
15. 20.
† Psal.
40. 10.

† Matth.
20. 40.
Luc. 10.
16.

† Matth.
26. 22.
Marc.
14. 18.
Luc. 22.
21.

9 Dicit ei Jesus : Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me ? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis : Offende nobis Patrem ?

10 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est ? Verba, quæ ego loquor vobis, a me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.

11 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est ?

12 Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet : quia ego ad Patrem vado.

13 † Et quocumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam : ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

15 Si diligitis me, mandata mea servate.

16 Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum.

17 Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum : vos autem cognovistis eum ; quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orphanos : veniam ad vos.

19 Adhuc moticum : & mundus me jam non videt. Vos autem videtis me : quia ego vivo, & vos vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21 Qui habet mandata mea, & servat ea : ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo : & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

22 Dicit ei Judas, non ille Iscariotes : Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo ?

23 Respondit Jesus, & dixit ei : Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.

24 Qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem quem audistis, non est meus : sed ejus, qui misit me, Patris.

25 Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.

26 Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixerit vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis : non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbeat cor vestrum, neque formidet.

28 Audistis quia ego dixi vobis : Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis trique, quia vado ad Patrem : quia Pater major me est.

29 Et nunc dixi vobis prius quam fiat : ut cum factum fuerit, credatis.

30 Jam non multa loquar vobiscum : venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.

31 Sed ut cognoscatur mundus quia diligo Patrem, & † sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

CAPUT XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli vero palmites : præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum : Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicavit, & elegit eos ut fructum perpetuum

afferrent ; quos roborat adversus mundi odium ac persecutiones ; dicens Judæos excusationem non habere de peccato suo.

1 Ego sum vitis vera : & Pater meus agricola est.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum ; tollit eum ; & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

3 † Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.

4 Manete in me : & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite : sic nec vos, nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis, vos palmites : qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum : quia sine me nihil potestis facere.

6 Si quis in me non manserit : mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint : quocumque volueritis petitis, & fiet vobis.

8 In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

9 Sicut dilexiti me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10 Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.

11 Hæc locutus sum vobis : ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

12 † Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.

13 Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

14 Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.

15 Jam non dicam vos servos : quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos : quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis :

16 Non vos me elegistis : sed ego elegi vos, & posui vos † ut eatis, & fructum afferatis ; & fructus vester maneat : ut quocumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

17 † Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.

18 Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.

19 Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret : quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

20 Meminote sermonis mei, quem ego dixi vobis : † Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, † & vos persequentur : si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum : quia nesciunt eum, qui misit me.

22 Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

23 Qui me odit : & Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent : nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.

25 Sed ut adimpleatur sermo, qui in legum scriptis est : † Quia odio habuerunt me gratis.

† Matt. 7. 7. & 21. 22. Marc. 11. 24. infra 16. 23.

† Supra 13. 10.

† Supra 13. 34. Eph. 5. 2. 1. Theff. 4. 9.

† Matt. 18. 19.

† Joan. 3. 11. & 4. 7.

† Supra 13. 16. Math. 10. 24.

† Matt. 24. 9.

† Ad. 1. 23.

† Psal. 14. 19.

† Lucz
24. 49.

26 † Cum autem venerit Paracliticus, quem ego mittam vobis a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me:

27 Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

C A P U T X V I.

Discipulis predicat futuras persecuciones, & quod eis expediat ut ipse vadat, quo veniat Paracliticus qui mundum arguat, ipsosque doceat, & Christum clarificet: declarat quod dixerat, Modicum & jam non videbitis me, &c. addens similitudinem de muliere pariente: hortatur ut a Patre petant ipsius nomine; predicatque ipsorum fugam.

† HÆC locutus sum vobis, ut non scandalizemini.

2 Absque synagoga facient vos: sed venit hora, ut omni qui interficit vos, arbitretur obsequium se prestare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc locutus sum vobis: ut cum venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.

5 Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram: & nunc vado ad eum, qui misit me; & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?

6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paracliticus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

8 Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9 De peccato quidem, quia non crediderunt in me:

10 De justitia vero, quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me:

11 De judicio autem, quia princeps hujus mundi jam judicatus est.

12 Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo.

13 Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: sed quæcumque audiet loquetur a semetipso: sed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

14 Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

15 Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

16 Modicum, & jam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur.

19 Cognovit autem Jesus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc queritis inter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me.

20 Amen, amen dico vobis: quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

21 Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus: cum autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

23 Et in illo die me non rogabitis quidquam. † Amen, amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc in proverbis locutus sum vobis. Venit hora, cum jam non in proverbis loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis.

26 In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia ego a Deo exivi.

28 Exivi a Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.

29 Dicunt eis discipuli ejus: Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis.

30 Nunc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus quia a Deo existi.

31 Respondit eis Jesus: Modo creditis?

32 † Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquantis: & non sum solus, quia Pater mecum est.

33 Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

C A P U T X V I I.

Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarificatione, pro discipulis & iis qui per illos in ipsum essent credituri, ut serventur a malo, & omnes sint unum, mundusque cognoscat ipsum fuisse a Patre missum.

1 HÆC locutus est Jesus: & sublevatis oculis in caelum, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te:

2 † Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc est autem vita æterna: Ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quo dedisti mihi ut faciam:

5 Et nunc clarifica me tu Pater apud te ipsum, claritate, quam habui prius, quam mundus esset, apud te.

6 Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo: Tui erant & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servaverunt.

7 Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt:

8 Quia verba, quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt, & cognoverunt vere quia a te exivi, & crediderunt quia tu me misisti.

9 Ego pro eis rogo: Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt:

10 Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: & clarificatus sum in eis.

† Matt.
7. 7. &
21. 22.
Marci
11. 24.
Luc. 12.
9.
Supra
14. 13.
Jac. 1.
5.

† Matt.
26. 31.
Marci
14. 27.

† Matt.
28. 18.

11 Et jam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos.

12 Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo, † Quos dedisti mihi, custodiui: & nemo ex eis perit, nisi filius perditionis, † ut Scriptura impleatur.

13 Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis.

14 Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.

15 Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serues eos a malo.

16 De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo.

17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est.

18 Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.

19 Et pro eis ego sanctifico meipsum: ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:

21 Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti.

22 Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus.

23 Ego in eis, & tu in me: ut sint consummati in unum: & cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

25 Pater iuste, mundus te non cognovit: ego autem te cognovi: & hi cognouerunt, quia tu me misisti.

26 Et notum faci eis nomen tuum, & notum faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

CAPUT XVIII.

Jesús a Judæis capitur, illis primùm ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: respondens interroganti Pontifici, alapa caditur: ter a Petro negatur: ductus in prætorium, dicit Pilato suam Regnum non esse de hoc mundo: Judæi Jesum mori cupiunt, soluto Barabba.

1 **H**æc cum dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiit ipse, & discipuli ejus.

2 Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jesus convenerat illic cum discipulis suis.

3 † Judas ergo cum accepisset cohortem, & a Pontificibus & Phariseis ministros, venit illic cum laternis, & facibus, & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, processit, & dixit eis: Quem queritis?

† Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipsis.

6 Ut ergo dixit eis: Ego sum: abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.

7 Iterum ergo interrogavit eos: Quem queritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus: Dixi vobis, quis ego sum: si ergo me queritis, finite hos abire.

9 Ut impletur sermo, quem dixit: † Quia quos dedisti mihi non peridi ex eis quemquam.

10 Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: & percussit pontificis servum: & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen seruo Malchus.

11 Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?

12 Cohors ergo, & tribunus, & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & ligaverunt eum:

13 Et adduxerunt eum ad † Annam primum, erat enim fover Caiphæ, qui erat pontifex anni illius.

14 Erat autem Caiphæ, † qui consilium dederat Judæis: Quia expedit, unum hominem mori pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introivit cum Jesu in atrium pontificis.

16 Petrus autem stabat ad ostium foris. † Exiit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum.

18 Stabant autem servi & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se: erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se.

19 Pontifex ergo interrogavit Jesum de discipulis suis, & de doctrina ejus.

20 Respondit ei Jesus: Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga: & in templo, quæ omnes Judæi conveniunt: & in oculo locutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus sum ipsis: ecce hi sciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu, dicens: Sic respondes pontifici?

23 Respondit ei Jesus: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me cædis?

24 † Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.

25 Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se. † Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.

26 Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus ejus, cujus abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo?

27 Iterum ergo negavit Petrus: & statim gallus cantavit.

28 † Adducunt ergo Jesum a Caipha in prætorium. Erat autem mane: & ipsi non introierunt in prætorium, † ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.

29 Exiit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem afferitis adversus hominem hunc?

30 Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.

31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundum legem vestram judicate eum. Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam.

† Infra 18. 9.
† Psal. 108. 8.

† Supra 17. 21.

† Luca 5. 2.

† Supra 11. 49.

† Matth. 26. 58.
† Marc. 14. 54.
† Luc. 22. 55.

2. Reg. 15. 23.
† Matth. 26. 36.
† Marc. 14. 32.
† Luc. 22. 39.
† Matth. 26. 47.
† Marc. 14. 42.
† Luc. 22. 47.

† Matth. 26. 57.
† Marc. 14. 52.
† Luc. 22. 54.

† Matth. 26. 69.
† Marc. 14. 67.
† Luc. 22. 56.

† Matth. 27. 2.
† Marc. 15. 4.
† Luca 23. 1.
† Act. 10. 18.
† 11. 3.

† Math.
10. 19.
† Marc.
27. 21.
Marci
15. 2.
Luc. 23.
30

32 † Ut sermo Jesu impletur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus.

33 † Introivit ergo iterum in pratorium Pilatus, & vocavit Jesum, & dixit ei: Tu es rex Judæorum?

34 Respondit Jesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus: Numquid ego Judæus sum? Gens tua, & pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderet Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit itaque ei Pilatus: Rex rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritatem: omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exivit ad Judæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam.

† Math.
27. 15.
Marci
15. 6.
Luc. 23.
17.

39 † Est autem consuetudo vobis, ut munus dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis regem Judæorum?

40 Clamaverunt ergo rursus omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAPUT XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem depositus: rursusque a Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantum habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulousus, Jesum, quem regem dicit Judæorum, morti adjudicavit: Jesus bajulans sibi crucem, inter latrones crucifixus; posito a Pilato super crucem titulus, divisisque a militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Jesus matri Joannem, matremque Joanni commendavit: & sitiens aceto potatur, consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profudit, ejusque corpus myrrha & alve conditum sepelitur.

Math.
27. 27.
Marci
15. 16.

1 **T**unc ergo apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit.

2 Et milites placentes coronam de spinis, inposuerunt capiti ejus: & veste purpurea circumdederunt eum.

3 Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum: & dabant ei alapas.

4 Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce addugo vobis eum foras, ut cognoscatis quia nullam invenio in eo causam.

5 (Exivit ergo Jesus postans coronam spinæam, & purpuream vestimentum.) Et dicit eis: Ecce homo.

6 Cum ergo vidissent eum Pontifices, & ministri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non invenio in eo causam.

7 Responderunt ei Judæi: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit.

8 Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.

9 Et ingressus est pratorium iterum: & dicit ad Jesum: Unde es tu? Jesus autem respondit non dedit ei.

10 Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?

11 Respondit Jesus: Non haberes potestatem advertere me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Et exinde quærebatur Pilatus dimittere eum. Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis enim, qui se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras Jesum: & sedit pro tribunal, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabbatha.

14 Erat autem Parasæve Pascha, hora quasi sexta, & dicit Judæis: Ecce rex vester.

15 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigimus? Responderunt Pontifices: Non habemus regem, nisi Cæsarem.

16 Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Susceperunt autem Jesum, & duxerunt.

17 † Et bajulans sibi crucem, exiit in eum, qui dicitur Calvaria, locum, Hebraice autem Golgotha:

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.

19 Scriptum autem & titulum Pilatus: & posuit super crucem. Erat autem scriptum: Jesus Nazarenus, Rex Judæorum.

20 Hunc ergo titulum multum Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus, ubi crucifixus est Jesus. Et erat scriptum Hebraice, Græce, & Latine.

21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli scribere, Rex Judæorum: sed quia ipse dixit: Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergo cum crucifixissent eum, † acceperunt vestimenta ejus, (& fecerunt quatuor partes: uniuicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum.

24 Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed fortiamur de illa cuius sit. Ut Scriptura impletur, dicens: † Partici sunt vestimenta mea sibi: & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hac fecerunt.

25 Stabant autem juxta cruem Jesu mater ejus, & soror matris ejus Maria Cleopæ, & Maria Magdalene.

26 Cum vidisset ergo Jesus matrem, & discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

28 Postea sciens Jesus quia omnia consummata sunt, † ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.

29 Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.

30 Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo, (quoniam parasæve erat) ut non remaneret in cruce corpora sabbati, (erat enim magnus dies ille sabbati) rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, & tollerentur.

32 Veniunt ergo milites: & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo.

† Math.
27. 33.
Marci
15. 22.
Luc. 23.
35.

† Math.
27. 35.
Marci
15. 24.
Luc. 23.
34.
† Psal.
21. 19.

† Psal.
68. 32.

33 Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura:

34 Sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis, & aqua.

35 Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verum est testimonium ejus. Et ille scit quia vera dicit: ut & vos credatis.

36 Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: † Os non comminuetis ex eo.

37 Et iterum alia Scriptura dicit: † Videbunt in quem transixerunt.

38 † Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph ab Arimathæa, (eo quod esset discipulus Jesu, occultus autem propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Jesu.

39 Venit autem & Nicodemus, † qui venerat ad Jesum nocte priam, ferens mixturam myrrhæ & aloes, quasi libras centum:

40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.

41 Erat autem in loco, ubi crucifixus est, hortus: & in horto monumentum novum, in quo nondum quiquam positus erat.

42 Ibi ergo propter Parasceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum.

CAPUT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Joannes: illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Jesum agnoscit: qui apprensus Apostolis, pacem illis operat; & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, ut peccata remittant ac retineant; rursusque non credenti Thomæ apprensus cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum; beatos dicens qui in ipso non viso crediderunt: multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

1 **U**na autem sabbati, Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum: & vidit lapidem sublatum a monumento.

2 Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum, quem amabat Jesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum.

3 Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Correbant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum.

5 Et cum se inclinaffet, vidit posita linteamina, non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina posita.

7 Et sudarium, quod fuerat super caput ejus, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit:

9 Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum a mortuis resurgere.

10 Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos.

11 † Maria autem stabat ad monumentum foras, plorans. Dum ergo steter, inclinavit se, & prospexit in monumentum:

12 Et vidit duos angelos in albis, sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu.

13 Dicit ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum; & nescio ubi posuerunt eum.

14 Hæc cum dixisset, conversa est retrorsum, & vidit Jesum stantem: & non sciebat quia Jesus est.

15 Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum dicito mihi ubi posuisti eum; & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus: Maria. Conversa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister).

17 Dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascen- ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuntians discipulis. Quia vidit Dominum, & hæc dixit mihi.

19 † Cum ergo sero esset die illo, una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

20 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus. Gavisus sunt ergo discipuli, viso Domino.

21 Dixit ergo eis iterum: Pax vobis, sicut misit me Pater, & ego mitto vos.

22 Hæc cum dixisset, intussisset: & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:

23 † Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

24 Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus.

25 Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus figuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.

26 Et post dies octo, iterum erant discipuli ejus intus; & Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.

28 Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29 Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thomas, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

30 † Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus.

CAPUT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Jesus copiosam piscium multitudinem, quo signo Petrus per Joannem Dominum agnoscens, mittit se in mare: & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pastendas ipsius ovas: & de futura passione sua admonetur frustra de Joannis morte curiose scrutatus; non omnia Joannis facta scripta sunt.

1 **P**ostea manifestavit se iterum Jesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic:

† Exod. 12. 46. Num. 9. 13. † Zach. 12. 10. † Matt. 27. 57. Marci 15. 43. Luc. 23. 60. † Supra 3. 2.

† Marci 16. 14. Lucæ 24. 36. 1. Cor. 15. 5.

† Matt. 28. 18.

Mateh. 28. 1. Marci 16. 1. Luc. 24. 1.

† Infra 21. 25.

† Matt. 28. 1. Marci 16. 5. Luc. 24. 4.

2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat a Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum, Et exierunt, & ascenderunt in navim: & illa nocte nihil preceperunt.

4 Mane autem factus stetit Jesus in litore: non tamen cognoverunt discipuli quia Jesus est.

5 Dixit ergo eis Jesus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.

6 Dicit eis: Mittere in dextram navigii rete; & invenietis. Miserunt ergo; & jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.

7 Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.

8 Alii autem discipuli navigio venerunt, (non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

9 Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus: Asserete de piscibus, quos preceperidistis nunc.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete.

12 Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.

13 Et venit Jesus, & accipit panem, & datus est, & piscem similiter.

14 Hoc jam tertio manifestatus est Jesus discipulis suis, cum resurrexisset a mortuis.

15 Cum ergo prandissent, dicit simoni Petro Jesus: Simon Joannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

16 Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? At illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

17 Dicit ei tertio: Simon Joannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oves meas.

18 † Amen dico tibi: cum esses junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis.

19 Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me.

20 Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, † qui & recubuit in cœna super pedus ejus, & dixit: Domine quis est qui tradet te?

21 Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Jesus: Domine hic autem quid?

22 Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jesus: Non moritur; sed: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium ejus.

25 † Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus: quæ si scribatur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.

† 2. Pet. 1. 14.

† Supra 13. 23.

† Supra 20. 30.

A C T U S A P O S T O L O R U M.

CAPUT PRIMUM.

Jesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: & post ipsius in caelum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Juda proditoris sufficiendo; ubi praemissis precibus eligitur sorte Matthias.

Rimum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quae cepit Jesus facere, & docere,

Usque in diem, qua praecipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est:

Quibus & praebuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apprensus eis, & loquens de regno Dei.

4 Et convalescens, praecipit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem patris, quae cum audistis (inquit) per os meum:

5 Quia Joannes quidem baptizavit, aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.

6 Igitur qui convenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine, si in tempore hoc restitutus regnum Israel?

7 Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate:

8 Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierosalem, & in omni Judaea, & Samaria, & usque ad ultimum terrae.

9 Et cum haec dixisset, videntibus illis, elevatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

10 Cumque inquerentur in caelum euntem illum, ecce duo viri asciterunt juxta illos in vestibus albis,

11 Qui & dixerunt: Viri Galilaei, quid statis aspicientes in caelum? hic Jesus, qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in caelum.

12 Tunc reversi sunt Hierosolymam, a monte qui vocatur Oliveti, qui est juxta Hierosalem, sabbati habens iter.

13 Et cum introissent in coenaculum, ascenderunt ubi manebant Petrus & Joannes, Jacobus & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomaeus & Matthaeus, Jacobus Alphaei, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi.

14 Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jesu, & fratribus ejus.

15 In diebus illis exargens Petrus in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, fere centum viginti.)

16 Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quae praedixit Spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum:

17 Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus.

18 Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepit medius: & diffusa sunt omnia viscera ejus.

19 Et notum factum est omnibus habitantibus Hierosalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Hamaeldama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commemoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: & episcopatum ejus accipiat alter.

21 Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo inavit & exivit inrer nos Dominus Jesus,

22 Incipiens a baptizante Joannis usque in diem qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.

23 Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur Barfabas, qui cognominatus est Justus, & Matthiam.

24 Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nostri omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum,

25 Accipere locum ministerii hujus, & apostolatus, de quo praevicatus est Judas ut abiret in locum suum.

26 Et dederunt sortes eis, & cecidit sortis super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis.

† Psal.
40. 10.
Joann.
15. 18.

† Matt.
27. 7.

† Psal.
68. 26.
† Psal.
108. 6.

† Lucæ
24. 49.
Joann.
14. 26.

† Matth.
3. 11.
Marc. 1.
8.
Lucæ 3.
16.
Joann.
1. 26.

† Infra
2. 2.
† Lucæ
24. 48.

CAPUT II.

Effusa super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Judæi quod omnium loquantur linguis: dicentes autem multo plenos esse consutat Petrus, citata inter alia sue concionis, Prophetia Joel: convertuntur ad Christum tria circiter millia; simulque perseverant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

1 ET cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco:

2 Et factus est repente de celo sonus, tamquam adveniens spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes.

3 Et apparuerunt illis dispersæ linguæ tamquam ignis, sedique supra singulos eorum:

4 † Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.

5 Erant autem in Jerusalem habitantes Judæi, viri religiosi ex omni natione quæ sub celo est.

6 Facta autem hac voce, convenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebant unusquisque lingua sua illos loquentes.

7 Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt,

8 Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus?

9 Parthi, & Medi, & Ælamiæ, & qui habitant Mesopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam,

10 Phrygiæ, & Pamphylia, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, & advenæ Romani;

11 Judæi quoque & Proselyti: Cretes, & Arabes: audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

12 Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quisquam vult hoc esse?

13 Alii autem insidentes dicebant: Quia multo pleni sunt isti.

14 Stans autem Petrus cum undecim, levavit vocem suam, & locutus est eis: Viri Judæi, & qui habitatis Jerusalem universi, hoc vobis notum sit, & aures percipite verba mea.

15 Non enim sicut vos astimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia:

16 Sed hoc est, quod dictum est per prophetam Joel:

17 † Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabit filii vestri, & filia vestra: & juvenes vestri villis vicebunt, & seniores vestri somnia somniant.

18 Et quidem super servos meos, & super ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt:

19 Et dabo prodigia in celo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifestus.

21 † Et erit: omnis qui cum invocaverit nomen Domini, salvus erit.

22 Viri Israëlita, audite verba hæc: Jesum Nazarenum, virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ

fecit Deus per illum in medio vestri, sicut & vos scitis:

23 Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemisistis:

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.

25 David enim dicit in eum: † Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi ne commovear:

26 Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea quiescebat in spe:

27 Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis me jucunditate cum facie tua.

29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David, † quoniam defunctus est, & sepultus: & sepulchrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem.

30 Propheta igitur cum esset, & sciret quia iurejurando † jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus federe super sedem ejus:

31 Providens locutus est de resurrectione Christi, quia † neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.

32 Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus.

33 Dextera igitur Dei exaltatus, & promissionis Spiritus sancti accepta a Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.

34 Non enim David ascendit in caelum: dixit autem ipse: † Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis,

35 Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Cerissime sciat ergo omnis domus Israël, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum, quem vos crucifixistis.

37 His autem auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?

38 Petrus vero ad illos: **Pœnitentiam** (inquit) agite, & baptize ur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

39 Vobis enim est repressio, & filiis vestris, & omnibus qui longe sunt, quoscumque advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens: Salvamini a generatione ista prava.

41 Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa anime circiter tria millia.

42 Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

43 Fiebat autem omni anime timor: multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Jerusalem fiebant, & metus erat magnus in universis.

44 Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia.

45 Possessiones & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

46 Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, tangebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis;

47 Collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat, qui salvati fiunt quotidie in idipsum.

† Matt. 3. 11.
Marc. 1. 8.
Luc. 3. 16.
Joann. 7. 39.
Supra 1. 8.
Infra 11. 16. & 19. 6.

† Ysaie 44. 3.
Joel. 2. 28.

† Joel. 2. 32.
Rom. 10. 13.

† Psal. 138. 8.

† Reg. 2. 10.

† Psal. 131. 11.

† Psal. 15. 10.
Infra 13. 35.

† Psal. 109. 1.

CAPUT III.

Petrus cum Joanne claudum a matris utero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi: quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & prophetas, ipsique Abraba.

Petrus autem & Joannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam.
 2 Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris suæ, bajulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret elemosynam ab introeuntibus in templum.

3 Is cum vidisset Petrum & Joannem incipientes introire in templum, rogabat ut elemosynam acciperet.

4 Intuens autem in eum Petrus cum Joanne, dixit: Respice in nos.

5 At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis.

6 Petrus autem dixit: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni surge, & ambula.

7 Et apprehensa manu ejus dextera, allevavit eum, & protinus consolidatæ sunt bases ejus & plantæ.

8 Et exiliens stetit, & ambulabat: & intravit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

9 Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum.

10 Cognoscebant autem illum, quod ipse erat, qui ad elemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt stupore & extasi, in eo quod contigerat illi.

11 Cum teneret autem Petrum & Joannem, cucurrit omnis populus ad eos, ad porticum quæ appellatur Salomonis, supponentes.

12 Videns autem Petrus, respondit ad populum: Viri Israelitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare?

13 Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, Deus patrum nostrorum, glorificavit filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti.

14 Vos autem sanctum & justum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis:

15 Autorem vero vitæ interfecistis, quem Deus suscitavit a mortuis, cujus nos testes sumus.

16 Et in fide nominis ejus, hunc, quem vos vidistis, & nostis, confirmavit nomen ejus: & fides, quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum.

17 Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.

18 Deus autem, quæ prænuñtiavit per os omnium prophetarum, patri Christum suum, sic implevit.

19 Pœnitentini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra:

20 Ut cum venerint tempora refrigerii a conspectu Domini, & miserit eum, qui prædicatus est vobis, Jesum Christum,

21 Quem oportet quidem calum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum suorum a sæculo prophetarum.

22 Moyses quidem dixit: Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester

de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis.

23 Erat autem: omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24 Et omnes prophetæ a Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.

25 Vos estis filii prophetarum, & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham: Quod in semine tuo benedicentur omnes familie terre.

26 Vobis primum Deus suscitavit Filium suum, misit eum benedicentem vobis: ut converterat se unusquisque a nequitia sua.

CAPUT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei jussum obtemperant cessando a doctrina nominis Christi: dimissi vero, & orantes, accipiunt signa dari Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis divendendis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas divendito agro suo.

Loquentibus autem illis ad populum, supervenerunt sacerdores, & magistratus templi, & Sadducei,

2 Dolentes quod docerent populum, & annuntiant in Jesu resurrectionem ex mortuis:

3 Et iniecerunt in eos manus, & posuerunt eos in custodiam in crastinum: erat enim jam vespera.

4 Multi autem eorum, qui audierant verbum, crediderunt: & factus est numerus virorum quinque millia.

5 Factum est autem in crastinum, ut congregarentur principes eorum, & seniores, & Scribæ in Jerusalem;

6 Et Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, & Joannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali.

7 Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?

8 Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & seniores audite:

9 Si nos hodie judicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste salvus factus est,

10 Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel: quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste altat coram vobis sanus.

11 Hic est lapis, qui reprobus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli:

12 Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

13 Videntes autem Petri constantiam & Joannis, comperto quod homines essent sine litteris, & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cum Jesu fuerant:

14 Hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

15 Jusserunt autem eos foras extra concilium secedere: & conferebant ad invicem,

16 Dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus Jerusalem: manifestum est, & non possumus negare.

† Magt.
27. 20.
Marc.
15. 12.
Lucæ.
23. 18.
Joann.
18. 49.

† Dent.
18. 15

† Gen.
12. 5.

† Psal.
117. 22.
161æ
28. 16.
Matth.
21. 42.
Marc.
12. 10.
Luc. 20.
17.
Rom. 9.
33.
1. Petri.
2. 7.

17 Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemat eis, ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum.

18 Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu.

19 Petrus vero & Joannes respondentes, dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audite quam Deum, iudicate:

20 Non enim possumus quæ vicimus & audivimus non loqui.

21 At illi comminantes dimiserunt eos: non inveniētes quomodo punirent eos, propter populum, quia omnes clarificabant id quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo factum fuerat signum istud fanitatis.

23 Dimissi autem venerunt ad suos: & annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixerunt.

24 Qui cum audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es qui fecisti cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt:

† Psa. 1. 25 Qui Spiritu sancto per os patris nostri David, pueri tui, dixisti: † Quare fremuerunt Genes, & populi meditati sunt inania?

26 Absiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus?

27 Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populis Israel,

28 Facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.

29 Et nunc Domine respice in minas eorum, & da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum,

30 In eo quod manum tuam extendas ad fanitates, & signa & prodigia fieri per nomen sancti filii tui Jesu.

31 Et cum orassent, motus est locus, in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

32 Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

33 Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis:

34 Neque enim quisquam egeus erat inter illos. Quotquot enim possesores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant,

35 Et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebant autem singulis prout cuique opus erat.

36 Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananias & uxor sua Saphira agro divendito pretii partem sibi servant; quod tamen interrogante Petro fallum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percucitur: multa per Apostolos, & maxime per Petrum sunt si-

gna; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursus apprehensi non consentiunt ut a predicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio celsi dimittuntur, gaudentes quod pro Christi nomine cædi moruissent, quem continue annuntiant.

1 Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua, vendidit agrum,

2 Et fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit.

3 Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit fatanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?

4 Nonne manens tibi manebat, & venudatum in tua erat pofestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo.

5 Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expiravit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt.

6 Surgentes autem juvenes amoverunt eum, & efferentes sepelierunt.

7 Factum est autem quasi horarum trium spatium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit.

8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidisti? At illa dixit: etiam tanti.

9 Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum, ad ostium; & efferent te.

10 Confestim cecidit ante pedes ejus, & expiravit. Intrantes autem juvenes, invenerunt illam mortuam, & exulerunt, & sepelierunt ad virum suum.

11 Et factus est timor magnus in universa ecclesia, & in omnes qui audierunt hæc.

12 Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.

13 Cæterorum autem nemo audebat se conjugere illis: sed magnificabat eos populus.

14 Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum,

15 Ita ut in plateas eicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, ut, veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quendam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis.

16 Concurrere autem & multitudo vicinarum civitatum Jerusalem, afferentes agros, & vevatos a spiritibus immundis: qui curabantur omnes.

17 Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes qui cum illo erant: (quæ est hæresis Sadducæorum) repleti sunt zelo:

18 Et iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica.

19 Angelus autem Domini per noctem aperiens januas carceris, & educens eos, dixit:

20 Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ hujus.

21 Qui cum audissent, intraverunt diluculo in templum, & docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum, & qui cum eo erant, convocaverunt concilium, & omnes seniores filiorum Israel: & miserunt ad carcerem ut adducerentur.

22 Cum autem venissent ministri, & aperto carcere non invenissent illos, reversi nuntiaverunt;

23 Dicentes : Carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante januas : aperientes autem neminem intus invenimus.

24 Ut autem audierunt hos sermones magistratus templi, & principes sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret.

25 Adveniens autem quidam nuntiavit eis : Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum.

26 Tunc abiit magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi : timebant enim populum ne lapidarentur.

27 Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio : Et interrogavit eos princeps sacerdotum,

28 Dicens : Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretur in nomine isto : & ecce replestis Jerusalem doctrina vestra : & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus, & Apostoli, dixerunt : Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.

30 Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno.

31 Hunc principem & salvatorem Deus exaltavit dextera sua, ad dandam penitentiam Israel, & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi.

33 Hæc cum audissent, discabantur, & cogitabant interficere illos.

34 Surgens autem quidam in concilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legis doctor honorabilis universæ plebi, iussit foras ad breve homines fieri.

35 Dixitque ad illos : Viri Israelitæ, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.

36 Ante hos enim dies exiit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consentit numerus virorum circiter quadringentorum : qui occisus est : & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.

37 Post hunc exiit Judas Galilæus in diebus professionis, & averit populum post se, & ipse perit : & omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.

38 Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, & sinite illos : quoniam si est eis hominibus consilium hoc, aut opis, dissolvetur :

39 Si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne forte & Deo repugnare inveniamini. Consenserunt autem illi.

40 Et convocantes Apostolos, cæcis denuntiaverunt ne omnino loquerentur in nomine Jesu, & dimiserunt eos.

41 Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.

42 Omni autem die non cessabant, in templo & circa domos docentes, & evangelizantes Christum Jesum.

CAPUT VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero : Stephani vehementia cum signis & prodigiis, in quem plures insurgunt Judæi : cumque eum non possent convincere, falsis testibus mirantur opprimere.

IN diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despice-

rentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.

2 Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt : Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.

3 Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.

4 Nos vero orationi, & ministerio verbi instantes erimus.

5 Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum.

6 Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum : & orantes imposuerunt eis manus.

7 Et verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valde : multa etiam turba sacerdotum obedeat fidei.

8 Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo.

9 Surrexerunt autem quidam de synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant a Cilicia, & Asia, disputantes cum Stephano :

10 Et non poterant resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur.

11 Tunc summisserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem verba blasphemie in Moyse, & in Deum.

12 Commoverunt itaque plebem, & seniores, & Scribas : & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium,

13 Et statuerunt falsos testes, qui dicerent : Homo iste non cessat loqui verba adversus locum sanctum, & legem.

14 Audivimus enim eum dicentem : Quoniam Jesus Nazareus hic, destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyse.

15 Et iuvenes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tanquam faciem Angeli.

CAPUT VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham ejusque minoribus, de Moyse & egressione filiorum Israel ex Aegypto, de tabernaculo testimonii & templo per Salomonem edificato, Judæos reprehendens quod ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper resistunt : cum autem diceret se Jesum a dexteris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus : oratque pro lapidantibus.

Dixit autem princeps sacerdotum : Si hæc ita se habent ?

2 Qui ait : Viri fratres, & patres audite : Deus gloriæ apparuit patri nostro Abraham cum esset in Mesopotamia, prius quam moreretur in Charan,

3 Et dixit ad illum : Exi de terra tua, & ^{† Gen. 12. 1.} de cognatione tua, & veni in terram, quam monstravero tibi.

4 Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater ejus, transfudit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.

- 5 Et non dedit illi hereditatem in ea, nec passum pedis: sed reponit dare illi eum in possessionem, & semini ejus post ipsum, cum non haberet filium.
- † Gen. 15. 23.
6 Locutus est autem ei Deus: † Quia erit semen ejus accola in terra aliena, & servituti eos subijciet, & male tractabunt eos annis quadringentis.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
7 Et gentem cui servierint, judicabo ego dixit Dominus, & post hoc exhibuit, & servient mihi in loco isto.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
8 † Et dedit illi testamentum circumcisionis: † & sic genuit Isaac, & circumcidit eum die octavo: & † Isaac, Jacob: & † Jacob, duodecim Patriarchas.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
9 Et Patriarchæ emulantes, † Joseph vendiderunt in Ægyptum: & erat Deus cum eo.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
10 Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus ejus: & † dedit ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis Ægypti, & constituit eum præpositum super Ægyptum, & super omnem domum suam.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
11 Venit autem famas in universam Ægyptum & Chanaan, & tribulatio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
12 † Cum audisset autem Jacob esse frumentum in Ægypto: misit patres nostros primum:
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
13 † Et in secundo, cognitus est Joseph a fratribus suis, & manifestatum est Pharaoni genus ejus.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
14 Mirrens autem Joseph accessit Jacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuagintaquæ.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
15 † Et descendit Jacob in Ægyptum, & † defunctus est ipse, & patres nostri.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
16 Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro, † quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
17 Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quam confessus erat Deus Abraham, † crevit populus, & multiplicatus est in Ægypto.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
18 Quoadquæ surrexit alius rex in Ægypto, qui non sciebat Joseph.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
19 Hic circumveniens genus nostrum, afflixit patres nostros, ut exponerent infantes suos ne vivificarentur.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
20 † Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
21 Expositus autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutritiv eum sibi in filium.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
22 Et eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum, & erat potens in verbis, & in operibus suis.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
23 Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor ejus ut visitaret fratres suos filios Israel.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
24 † Et cum vidisset quendam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei qui injuriam sustinebat, percussio Ægyptio.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
25 Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt.
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
26 † Sequenti vero die apparuit illis litigantibus: & reconcillabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum?
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
27 Qui autem injuriam faciebat proximo, requirit eum, dicens: Quis te constituit principem & judicem super nos?
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
28 Numquid interfecisti heri Ægyptium?
- † Gen. 17. 10.
† Gen. 21. 2, 4.
† Gen. 25. 25.
† Gen. 29. 32.
† Gen. 35.
† Gen. 37. 28.
† Gen. 42. 37.
29 Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est advena in terra Madian, ubi generavit filios duos.
- † Exod. 5. 2.
30 Et expletis annis quadraginta, † apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.
- † Exod. 5. 2.
31 Moyses autem videns, admiratus est visum, & accedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini, dicens:
- † Exod. 5. 2.
32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham: Deus Isaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considerare.
- † Exod. 5. 2.
33 Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim in quo stas, terra sancta est.
- † Exod. 5. 2.
34 Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audivi, & descendit liberare eos. Et nunc veni, & mitam te in Ægyptum.
- † Exod. 5. 2.
35 Hunc Moysen, quem negaverunt, dicentes: Quis te constituit principem & judicem? hunc Deus principem & redemptorem misit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.
- † Exod. 5. 2.
36 † Hic eduxit illos faciens prodigia & signa in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.
- † Exod. 5. 2.
37 Hic est Moyses qui dixit filiis Israel: † Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis.
- † Exod. 5. 2.
38 † Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris: qui accepit verba vitæ dare nobis.
- † Exod. 5. 2.
39 Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, & averti sunt cordibus suis in Ægyptum.
- † Exod. 5. 2.
40 Dicentes ad Aaron: † Fac nobis deos, qui præcedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum sit ei.
- † Exod. 5. 2.
41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulachro, & iurabantur in operibus manuum suarum.
- † Exod. 5. 2.
42 Convertit autem Deus, & tradidit eos servire militiæ cæli, sicut scriptum est in Libro Prophetarum: † Numquid victimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?
- † Exod. 5. 2.
43 Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sidus Dei vestri Rempham, figuras, quas fecistis, adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.
- † Exod. 5. 2.
44 Tabernaculum testimonii fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus, † loquens ad Moysen, ut faceret illud secundum formam quam viderat.
- † Exod. 5. 2.
45 † Quod & induxerunt suscipientes partes nostri cum Jesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus a facie patrum nostrorum, usque in diebus David.
- † Exod. 5. 2.
46 † Qui invenit gratiam ante Deum, † & peritit ut inveniret tabernaculum Deo Jacob.
- † Exod. 5. 2.
47 † Salomon autem ædificavit illi domum.
- † Exod. 5. 2.
48 † Sed non excelsus in manufactis habitabat, sicut Propheta dicit:
- † Exod. 5. 2.
49 † Calum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ est?
- † Exod. 5. 2.
50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?
- † Exod. 5. 2.
51 Dura cervice, & incircumcisus cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resististis, sicut patres vestri, ita & vos.
- † Exod. 5. 2.
52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænantabant de adventu Justii, cujus vos nunc proditores & homicidæ fuitis:
- † Exod. 5. 2.
† Deut. 18. 15.
† Exod. 19. 3.
† Am. 5. 25.
† Exod. 15. 40.
† Jos. 5. 24.
† Hebr. 8. 9.
† Reg. 1. 16. 13.
† Plal. 131. 5.
† Reg. 6. 1.
† Par. 17. 12.
† Infra 17. 24.
† Hæc. 86. 1.

43 Quia accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis.

44 Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.

45 Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in caelum, vidit gloriam Dei, & Jesum stantem a dextris Dei. Et ait: Ecce video caelos apertos, & Filium hominis stantem a dextris Dei.

46 Exclamantes autem voce magna contulerunt aures suas, & impetum fecerunt unanimiter in eum.

47 Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua, secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.

48 Et lapidabant Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Jesu suscipe spiritum meum.

49 Postis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci ejus.

CAPUT VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo devastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria convertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Joannes, oratione ac manu impositione impetrant creditibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, dicit a Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunucho, quem ubi credentem baptizasset, a Spiritu raptus defertur in Azorum.

Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Jerosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos.

1 Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.

2 Saulus autem devastabat Ecclesiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam.

3 Igitur qui dispersi erant, pertransibant, evangelizantes verbum Dei.

4 Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.

5 Intendebant autem turbæ his quæ a Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat.

6 Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos clamantes voce magna exibant.

7 Multi autem paralytici & claudi curati sunt.

8 Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquid magnum:

9 Cui auscultabant omnes a minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.

10 Attendebant autem eum propter quod multo tempore magis suis dementasset eos.

11 Cum vero credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres.

12 Tunc Simon & ipse credit: & cum baptizatus esset, adhaerebat Philippo. Videns etiam signa & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

13 Cum autem audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem.

14 Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum.

15 Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu.

16 Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

17 Cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

18 dicens: Date et mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:

19 Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

20 Non est tibi pars, neque sors in sermone isto: cor enim tuum non est rectum coram Deo.

21 Penitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

22 In selle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

23 Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum quæ dixistis.

24 Et illi quidem testificati & locuti verbum Domini, redibant Jerosolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

25 Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum, ad viam quæ descendit ab Jerusalem in Gazam: hæc est deserta.

26 Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops, Eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopia, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Jerusalem:

27 Et revertebatur sedens super currum suum, legentem Isaiam prophetam.

28 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adjuve te ad currum istum.

29 Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis quæ legis?

30 Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum ut ascenderet, & sederet secum.

31 Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: † Tamquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

32 In humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus?

33 Respondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

34 Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum.

35 Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

36 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Jesum Christum.

37 Et iussit stare currum: & descendens uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum.

38 Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

† Isaiæ
53. 7.

40 Philippus autem inventus est in Azoto, & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

CAPUT IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domino ei apparente, & Anania ad ipsum missi; a quo baptizatus cepit Damasci accerrime rueri Jesum esse Christum: discipuli vero ipsam demerunt per murum propter Judæorum insidias: quem Barnabas Jerosolymis ducit ad Apostolos; unde rursum propter insidias dimittitur: Petrus Lydæ sanat Æneam paralyticum, & in Joppe Tabitham resuscitat.

Gal. 1. 1. **S**aulus autem adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit ad Principem sacerdotum,

2 Et petit ab eo epistolam in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus viæ viros, ac mulieres, victos perduceret in Jerusalem.

3 † Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco: & subito circumfulsit eum lux de cælo.

4 Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saul, Saul, quid me persequeris?

5 Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris, durum est tibi contra stimulum calcitrare.

6 Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?

7 Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicitur tibi quid te oportet facere. Viri autem illi, qui comitabantur eum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9 Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illum in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine:

11 Et Dominus ad eum: Surge, & vade in vicum, qui vocatur Rectus: & quere in domo Judæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat.

12 (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manus ut visum recipiat.)

13 Respondit autem Ananias: Domine, audivi a multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Jerusalem:

14 Et hic habet potestatem a principibus sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel.

16 Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

17 Et abiit Ananias, & introiit in domum: & imponens ei manus, dixit: Saul, frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto.

18 Et confectum ceciderunt ab oculis ejus tamquam squame, & visum recepit: & surgens baptizatus est.

19 Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et continuo in synagogis prædicabat Jesum, quoniam hic est Filius Dei.

21 Stupebant autem omnes qui audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Jerusalem eos, qui invocabant nomen istud: & huc ad hoc venit, ut victos illos duceret ad principes sacerdotum?

22 Saulus autem multo magis convalescebat, & confundebar Judæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.

23 Cum autem implemur dies multi, consilium fecerunt in unum Judæi ut eum interficerent.

24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. † Custodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent.

25 Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta.

26 Cum autem venisset in Jerusalem, tentabat se fungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus.

27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Jesu.

28 Et erat cum illis intrans & exiens in Jerusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.

29 Loquebatur quoque Gentibus: & disputabat cum Græcis: illi autem querebant occidere eum.

30 Quod cum cognovissent fratres, dederunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.

31 Ecclesia quidem per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam, habebat pacem, & accrescebat ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.

32 Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lydæ.

33 Invenit autem ibi hominem quemdam, nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Jesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuo surrexit.

35 Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lydæ & Saronæ: qui conversi sunt ad Dominum.

36 In Joppe autem fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hac erat plena operibus bonis, & elemosynis, quas faciebat.

37 Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt eam in cenaculo.

38 Cum autem prope esset Lydæ ad Joppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire usque ad nos.

39 Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum advenisset, duxerunt illum in cenaculum: & circumsteterunt illum omnes viduæ senes, & offendentis ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40 Electis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit: & conversus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

41 Dans autem illi manum, erexit eam. Et cum vocasset sanctos, & viduas, assignavit eam vivam.

42 Notum autem factum est per universam Joppen: & crederent multi in Domino.

†. Cor. 11. 32.

† infra 20. 6. 1. Cor. 15. 8. 2. Cor. 12. 2.

43 Factum est autem, ut dies multos moraretur in Joppe, apud Simonem quemdam coriarium.

CAPUT X.

Jussu Angeli accessit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus Gentes ad Evangelium admittendas esse, venit ad illum: cumque super omnes verbum ejus de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, iussit eos baptizari.

1 **V**ir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis quæ dicitur Italica,

2 Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens elemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper:

3 Is vidit in visu manifeste, quasi hora diei nona, Angelum Dei introentem ad se, & dicentem sibi, Cornelie:

4 At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est, Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & elemosynæ tuæ, ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

5 Et nunc mitte viros in Joppen, & accessi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus:

6 Hic hospitatur apud Simonem quemdam coriarium, cujus est domus juxta mare: hic dicit tibi quid te oportet facere.

7 Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum, ex his qui illi parebant.

8 Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Joppen.

9 Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam.

10 Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

11 Et vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteam magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram,

12 In quo erant omnia quadrupes, & serpentina terræ, & volatilia cæli.

13 Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.

14 Ait autem Petrus: Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum.

15 Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.

16 Hoc autem factum est per ter: & statim receptum est vas in cælum.

17 Et dum intra se hæsitaret Petrus, quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant a Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad januam.

18 Et cum vocarent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19 Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quæruunt te.

20 Surge itaque, descende, & vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos.

21 Descendens autem Petrus ad viros dixit: Ecce ego sum, quem quæritis: quæ causa est, propter quam venistis?

22 Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir justus, & timens Deum, & testimonium habens ab universa gente Judæorum, responsum accepit ab Angelo sancto, accessit te in domum suam, & audire verba abs te.

23 Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis; & quidam ex fratribus ab Joppe comitari sunt eum.

24 Altera autem die introiit Cæsaream. Cornelius vero expectabat illos, convocatis cogeratis suis & necessariis amicis.

25 Et factum est cum introisset Petrus, obviavit ei Cornelius, & procidens ad pedes ejus adoravit.

26 Petrus vero elevavit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum.

27 Et loquens cum illo intravit, & invenit multos qui convenerant:

28 Dixitque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Judæo, conjungi aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29 Propter quod sine dubitatione veni accessit. Interrogo ergo, quam ob causam accessistis mei?

30 Et Cornelius ait: A nudiusquarta die usque ad hanc horam, orans, eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait:

31 Corneli, exaudita est oratio tua, & elemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo in Joppen, & accessi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarii juxta mare.

33 Confestim ergo misi ad te: & tu beneficii veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt a Domino.

34 Apertis autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus:

35 Sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam acceptus est illi.

36 Verum misit Deus filius Israel, annuntians pacem per Jesum Christum: (hic est omnium Dominus.)

37 Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam: incipienti enim a Galilæa, post baptismum quod prædicavit Joannes,

38 Jesum a Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransiit beneficiendo, & sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Judæorum, & Jerusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno.

40 Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri,

41 Non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo: nobis, qui manducavimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis.

42 Et præcepit nobis predicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo iudex vivorum & mortuorum.

43 Hic omnes Prophetæ testimonium perhibent; remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum.

45 Et obstupuerunt ex circumfusione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

46 Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificentibus Deum.

† Deut. 10. 17.
2. Pat. 19. 7.
Job 34. 19.
Sap. 6. 8
Ecclesi. 35. 15.
Rom. 2. 11.
Gal. 2. 6.
Ephes. 6. 9.
Coloss. 3. 25.
1. Petr. 1. 17.
† Lucæ 4. 14.

† Jerem. 31. 34.
Mich. 7. 18.

47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et iussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XL

Petrus discipulantibus fratribus quod ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochia conversis predicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Ierosolymitana, qui multis conversis adducit eo & Saulum a Tarso: cum quo mittitur Iersusalem, ut in famem ab Agabo propheta predictam ferant fratribus elemosynam.

1 Audierunt autem Apostoli, & fratres, qui erant in Iudæa: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.

2 Cum autem ascendisset Petrus Ierosolymam, discipabant adversus illum, qui erant ex circumcissione,

3 Dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?

4 Incipiens autem Petrus exponere illis ordinem, dicens:

5 Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis summitti de caelo, & venit usque ad me.

6 In quod intuens considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cæli.

7 Audivi autem & vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, & manduca.

8 Dixi autem: Nequaquam Domine: quia commune aut immundum nunquam introivit in os meum.

9 Respondit autem vox secundo de caelo: Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.

10 Hoc autem factum est per te: & recepta sunt omnia rursum in caelum.

11 Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi a Caesarea ad me.

12 Dixit autem Spiritus mihi, ut irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti: & ingressi sumus in domum viri.

13 Narravit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua, stantem & dicentem sibi: Mitte in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus,

14 Qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, & universa domus tua.

15 Cum autem cepissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.

16 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: ¶ Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.

17 Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum: ergo quis eram, qui possem prohibere Deum?

18 His auditis, tacuerunt: & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus penitentiam dedit Deus ad vitam.

19 Et illi quidem, qui dispersi fuerant a tribulatione, que facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phenicien, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenæi, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Jesum.

21 Et erat manus Domini cum eis: multoque numerus credentium conversus est ad Dominum.

22 Pervenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ erat Ierosolymis, super istis: & miserunt Barnabam usque ad Antiochiam.

23 Qui cum pervenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino:

24 Quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Domino.

25 Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut quæret Saulum: quem cum invenisset, perduxit Antiochiam.

26 Et annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ discipuli, Christiani.

27 In his autem diebus supervenerunt ab Ierosolymis prophetae Antiochiam:

28 Et surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio.

29 Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudæa fratribus:

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

CAPUT XII.

Herodes occiso Jacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum: sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris custodiibus inquisitione, Herodes profectus est Caesarem: cumque divinos honores a populo oblatos non respiceret, percussus est ab Angelo, & consumptus a vermis expiravit.

1 Et Odem autem tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia.

2 Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3 Videns autem quia placeret Judæis, apposuit ut apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4 Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus milium custodiendum, volens post Pascha producere eum populo.

5 Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6 Cum autem produceretur eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinculis catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerem.

7 Et ecce Angelus Domini astitit: & lumen resulit in habitaculo: percussioque latere Petri, excitavit eum, dicens: surge velociter. Et ceciderunt catene de manibus ejus.

8 Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.

9 Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est, quod fiebat per Angelum: existimabat autem se visum videre.

† Matt.
3. 11.
Marc.
1. 8.
Lucæ 3.
16.
Joann.
1. 26.
Supra
1. 5.
Iosra
19. 4.

10 Transierunt autem primam & secundam custodiam, & venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad civitatem: quæ ultra aperta est eis. Et exiuntes processerunt vicum unum: & continuo discessit Angelus ab eo.

11 Et Petrus ad se reversus dixit: Nunc scio vere, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum.

12 Constanterque venit ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati, & orantes.

13 Pulsante autem eo ostium januæ, processit puella ad audiendum, nomine Rhode.

14 Et ut cognovit vocem Petri, præ gaudio non aperuit januam, sed intro currens nuntiavit stare Petrum ante januam.

15 At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat se sic habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est.

16 Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt.

17 Annuens autem eis manu, ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo, & fratribus hinc. Et egressus abiit in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19 Herodes autem cum requisisset eum, & non invenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensque a Judæa in Cæsaream, ibi commoratus est.

20 Erat autem itatus Tyriis, & Sidoniis, At illi unanimes venerunt ad eum, & persuasione Blaſto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo.

21 Statuto autem die, Herodes vestiens veste regii, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

22 Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.

23 Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: & consumptus a vermibus, expiravit.

24 Verbum autem Domini crescebat, & multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi suæ ab Hierosolymis, & expleto ministerio, assumpto Joanne, qui cognominatus est Marcus.

C A P U T XIII

Saulus & Barnabas jubentur a Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter Gentes, & Barjesu sive Elyma mago, qui eorum prædicationi resistebat, ad Pauli verbum exacerato, restit Sergius Paulus: in Antiochia Pisdia Paulus in synagoga largus de Christo disserit: sed Judæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus, convertuntur ad Gentes juxta Isaiâ variisimam.

1 Erant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, propheta, & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.

2 Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos.

3 Tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.

4 Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto abierunt Seleuciam, & inde navigaverunt: Cyprum;

5 Et cum venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in synagogis Judæorum. Habebant autem & Joannem in ministerio.

6 Et cum perambulasset universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam vitum magum pseudopropheta, Judæum, cui nomen erat Barjesu,

7 Qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8 Resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen ejus) quærens avertere Proconsulem a fide.

9 Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum,

10 Dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas.

11 Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circumcisus quærebatur qui ei manum daret.

12 Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit admirans super doctrinâ Domini.

13 Et cum a Papho navigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphiliæ. Joannes autem discedens ab eis, reversus est Hierosolymam.

14 Illi vero pertransientes Pergen, venerunt Antiochiam Pisdia: & ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt.

15 Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt principes synagoga ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16 Surgens autem Paulus, & manu stentium indicens, ait: Viri Israelitæ, & qui timentis Deum, audite:

17 Deus plebis Israel elegit patres nostros, & plebem exaltavit cum essent incolæ in terra Aegypti, & in brachio excelso eduxit eos ex ea.

18 Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.

19 Et desiciens gentes septem in terra Chanaan, forte distribuit eis terram eorum,

20 Quasi post quadringentos & quinquaginta annos: & post hæc dedit iudices usque ad Samuel Prophetam.

21 Et exinde postulaverunt regem & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, & suscitavit illis David regem: cui testimonium perhibens, dixit: Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

23 Huius Deus ex semine & secundum promissionem eduxit Israel salvatorem Jesum,

24 & predicante Joanne ante faciem adveniens ejus baptismum penitentia: omni populo Israel.

25 Cum impletet autem Joannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, & non sum ego, sed ecce venit post me, cujus nos sum dignus calcæmentis pedum solvere.

26 Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis hujus missum est.

+ Supra 11. 29.

+ Exod. 1. 10.
+ Exod. 13. 21.
+ Exod. 16. 3.
+ Jos. 16. 2.
+ Judic. 1. 9.
+ 1. Reg. 8. 5. & 9. 16. & 10. 1.
+ 1. Reg. 13. 14.
+ 26. 13.
+ Psal. 83. 21.
+ Isaiâ 41. 1.
+ Matt. 1. 1.
Marc. 1. 4.
Luca. 3. 3.
+ Matt. 3. 11.
Marc. 1. 7.
Joann. 1. 27.

17 Qui enim habitabant Jerusalem, & principes ejus, hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur, judicantes impleverunt:

18 Et nullam causam mortis invenientes in eo, † petierunt a Pilato, ut interficerent eum.

19 Cumque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, & deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento.

20 † Deus vero suscitavit eum a mortuis, tertia die: qui visus est per dies multos his,

21 Qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Jerusalem: qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem.

22 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissa facta est:

23 Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: † Filius meus es tu, ego hodie genui te.

24 Quod autem suscitavit eum a mortuis, amplius jam non reverferum in corruptionem, ita dixit: † Quia dabo vobis sancta David fidelia.

25 Ideoque & alias dicit: † Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

26 David enim in sua generatione cum administrasset, voluntarij Dei † dormivit: & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem.

27 Quem vero Deus suscitavit a mortuis, non vidit corruptionem.

28 Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur: & ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi justificari,

29 In hoc omnis, qui credit, justificatur.

30 Videte ergo ne superveniat vobis quod dictum est in Prophetis.

31 † Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

32 Exeuntibus autem illis, rogabant ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.

33 Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Judæorum, & colentium advenarum, Paulum & Barnabam: qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei.

34 Sequenti vero sabbato pæne universa civitas convenit audire verbum Dei.

35 Videntes autem turbas Judæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ a Paulo dicebantur, blasphemantes.

36 Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.

37 Sic enim præcepit nobis Dominus: † Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ.

38 Audientes autem Gentes gavissæ sunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

39 Diffeminabatur autem verbum Domini per universam regionem.

40 Judæi autem concitaverunt mulieres religiofas, & honestas, & primos civitatis, & excitarunt persecutionem in Paulum & Barnabam: & eiecerunt eos de sinibus suis.

41 † At illi, excussis pulvere pedum in eos, venerunt Iconium.

42 Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

Multis Judæorum ac Ethnicorum Iconii fidem in Christum suscipientibus, concitatur a Judæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, ubi Paulus claudum a matris utero curat; populumque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam diis sacrificare volentes agere compescunt: sed concitata a Judæis supervenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

1 Factum est autem Iconii, ut simul introirent in synagoga Judæorum, & loquerentur, ita ut crederet Judæorum & Græcorum copiosa multitudo.

2 Qui vero increduli fuerunt Judæi, suscitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversus fratres.

3 Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum.

4 Divisa est autem multitudo civitatis: & quidam quidem erant cum Judæis, quidam vero cum Apostolis.

5 Cum autem factus esset impetus Gentium & Judæorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos,

6 Intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniæ, Lystram & Derben, & universam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant.

7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

8 Hic audivit Paulum loquentem. Qui inruitur eum, & videns quia fidem haberet ut salvus fieret,

9 Dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exiit, & ambulabat.

10 Turba autem cum vidisset quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam, Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

11 Et vocabant Barnabam Jovem, Paulum vero Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12 Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante civitatem, tauros & coronas ante januas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13 Quod ubi audiverunt Apostoli, Barnabas & Paulus, concessis tunicis suis exierunt in turbas clamantes

14 Et dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, † qui fecit caelum, & terram, † Gen. 1. 1.

15 Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16 Et quidem non sine testimonio fœtissimum reliquit, beneficiens de cælo, dans pluvias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra.

17 Et hæc dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.

18 Supervenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Judæi: & persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse.

19 Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben.

† Matt. 27. 20.

23. Marc. 15. 13.

Luc. 23. 21. 23.

Joan. 19. 15.

† Matt. 28.

16. Marc. 16.

Luc. 24. Joann. 20.

† Psal. 2. 7.

† Isai. 55. 3.

† Psal. 15. 10.

† Reg. 3. 10.

† Hab. 1. 5.

† Isai. 49. 6.

† Matt. 7. 14.

† Marc. 6. 11.

† Luc. 9. 5.

† Gen. 1. 1.

† Psal. 145. 6.

† Apoc. 14. 7.

20 Cumque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam,

21 Confirmantes animas discipulorum, exhortantesque ut permanent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22 Et cum constituissent illis per singulas Ecclesias presbyteros, & orassent cum jejunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crederunt.

23 Transeuntisque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam,

24 Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:

25 † Et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus quod compleverunt.

26 Cum autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27 Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

CAPUT XV.

Orta Antiochia seditione propter Judæos, volentes Gentes ad Deum conversas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Jacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conversas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia invisere loca in quibus predicaverat, separatur a Barnaba, eo quod vellet Joannem assumi.

1 **E**T quidam descendentes de Judæa, docebant fratres: † Quia nisi circumciderint secundum morem Moysi, non poterit salvari.

2 Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ adversus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis, ad Apostolos & presbyteros in Jerusalem, super hac questione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransibant Phœnicem & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4 Cum autem venissent Jerusalem, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.

5 Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crederunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, precipere quoque servare legem Moysi.

6 Conveniruntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc.

7 Cum autem magna conflictio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: † Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere.

8 Et qui novit corda Deus, testimonium perhibuit, † dans illis Spiritum sanctum; sicut & nobis.

9 Et nihil discrevit inter nos & illos, sive purificans corda eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervicibus discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare posuimus?

11 Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi.

12 Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes

quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos.

13 Et postquam tacuerunt, respondit Jacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

14 Simon naravit quemadmodum primum Deus visitavit fumere ex Gentibus populum nomini suo.

15 Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est:

16 † Post hæc revertar, & reedificabo tabernaculum David, quod decidit: & diruta ejus reedificabo, & erigam illud:

17 Ut requirant ceteri hominum Dominum, & omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.

18 Notum a sæculo est Domino opus suum.

19 Propter quod ego judico, non inquietari eos qui ex Gentibus converterunt ad Deum,

20 Sed scribere ad eos ut abstineant a contaminationibus simulacrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.

21 Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22 Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Judam, qui cognominabatur Barfabas, & Silam, viros primos in fratribus.

23 Scribentes per manus eorum, A P O S T O L I & seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ, fratribus ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25 Placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos, cum charissimis nostris Barnabæ & Paulo;

26 Hominiibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem.

28 Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria:

29 Ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione; a quibus custodientes vos, bene agitis. Vate.

30 Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam: & congregata multitudo tradiderunt epistolam.

31 Quam cum legissent, gavisi sunt super consolatione.

32 Judas autem & Silas, & ipsi cum essent: Prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaverunt.

33 Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos qui miserant illos.

34 Visum est autem Silæ ibi remanere: Judas autem solus abiit Jerusalem.

35 Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochia, docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

36 Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus predicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37 Barnabas autem volebat secum assumere & Joannem, qui cognominabatur Marcus.

38 Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non isset cum eis in opus) non debere recipi.

† Supra 13. 1.

† Gal. 5. 2.

† Supra 16. 20.

† Supra 16. 45.

† Amos 9. 11.

39 Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumptio Marco navigavit Cyprum.

40 Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei a fratribus.

41 Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAPUT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit servanda Apostolorum dogmata: venturum a Spiritu sancto predicare in Asia & Bithynia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam, proficiscuntur: primumque Philippis predicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed ejecto per Paulum spiritu pythone, virgis casti mittuntur in carcerem: ubi facto terramotu, solutisque eorum vinculis, custos carceris convertitur: posteroque die magistratus orant ut civitatem egrediantur.

Pervenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erit ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patre Gentili.

2 Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant, & Iconio fratres.

3 Hinc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum, propter Judæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater ejus erat Gentilis.

4 Cum autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & seniotibus, qui erant Jerosolymis.

5 Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6 Transientes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem; vetati sunt a spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

7 Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Jesu.

8 Cum autem pertransisset Mysiam, descendenter Troadem:

9 Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, adjuva nos.

10 Ut autem visum vidit, statim quasi-vivus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus evangelizare eis.

11 Navigantes autem a Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim.

12 Et inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in hac Urbe diebus aliquot, confiterentes.

13 Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, ubi videbatur oratio esse: & fœdentes loquebantur mulieribus, quæ convenerant.

14 Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum audivit: cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur a Paulo.

15 Cum autem baptizata esset, & domus ejus, deprecata est dicens: Si judicasti me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos.

16 Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythionem obviare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis divinando.

17 Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsum sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.

18 Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conversus, spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.

19 Videntes autem domini ejus quia exivit spes quæstus eorum, apprehenderunt Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes:

20 Et offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem nostram, cum sint Judæi:

21 Et annuntiant mortem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cum simus Romani.

22 Et cucurrit plebs adversus eos: & magistratus, scissis tunicis eorum, & jussert eos virgis cædi.

23 Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi ut diligenter custodiret eos.

24 Qui cum tale præceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno.

25 Media autem nocte Paulus & Silas orantes, laudabant Deum: & audiebant eos, qui in custodia erant.

26 Subito vero terræmotus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & universorum vincula soluta sunt.

27 Expergesfactus autem custos carceris, & videns januas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vios.

28 Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.

29 Petitque lumine, introgressus est: & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes:

30 Et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam?

31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum: & salvus eris tu, & domus tua.

32 Et locuti sunt ei verbum Domini, cum omnibus qui erant in domo ejus.

33 Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis domus ejus continuo.

34 Cunque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua credens Deo.

35 Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos.

36 Nuntiavit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus ut dimittamini: nunc igitur exeuntes, ire in pace.

37 Paulus autem dixit eis: Cæcos nos publice, indemnos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte nos ejiunt? Non ita: sed veniant,

38 Et ipsi nos efficiant. Nuntiaverunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque auditio quod Romani essent:

39 Et venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant ut egredierentur de Urbe.

40 Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

7. Cor.
11. 25.
Phil. 1.
13.
1. Thef.
2. 2.

CAPUT XVII.

Facto Thessalonica magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur adversus eum a Judæis seditio, similiter & Berææ: Paulus Athenis cum Judæis & philosophis disserit; ac Dionysium Areopagitam ad Christum convertit cum quibusdam aliis:

1 **C**Um autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Judæorum.

2 Secundum consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, & per sabbata tria diserebat eis de Scripturis,

3 Adaperiens & insinuans quia Christum oportuit pati, & resurgere a mortuis: & quia hic est Jesus Christus, quem ego annuntio vobis.

4 Et quidam ex eis crediderunt, & adjuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibusque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.

5 Zelantes autem Judæi, assumentesque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem: & assidentes domui Jasonis quærebant eos producere in populum.

6 Et cum non invenissent eos, trahebant Jasonem & quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes: Quoniam hi, qui Urbem concitant, & huc venerunt,

7 Quos suscepit Jason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, Jesum.

8 Concitaverunt autem plebem, & principes civitatis audientes hæc.

9 Et accepta satisfactione a Jasonem, & a ceteris dimiserunt eos.

10 Fratres vero confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Beræam. Qui cum venissent, in synagogam Judæorum introierunt.

11 Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonica, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.

12 Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci.

13 Cum autem cognovissent in Thessalonica Judæi, quia & Berææ prædicatum est a Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commoventes & turbantes multitudinem.

14 Statimque tunc Paulum dimiserunt fractes, ut iret usque ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt ibi.

15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, ut quam celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

16 Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, videns idololatriam deditam civitatem.

17 Disputabat igitur in synagoga cum Judæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies, ad eos qui aderant.

18 Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi diserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult seminiverbis hic, dicere? Alii vero: Novorum dæmoniorum videtur annunciator esse: quia Jesum, & resurrectionem annuntiabat eis.

19 Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc nova, quæ a te dicitur, doctrina?

20 Nova enim quædam infers auribus nostris: Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse.

21 (Athenienses autem omnes, & advena hospites, ad nihil aliud vocabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.)

22 Scans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiones vos video.

23 Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inventi & aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24 † Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus, † non in manufactis templis habitat,

25 Nec manibus humanis colitur indigenis aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem; & omnia:

26 Fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ; definitis statuta tempora; & terminos habitationis eorum;

27 Quæretes Deum, si forte atrectent eum, aut inveniunt, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum.

28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: Iplius enim & genus sumus.

29 Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare, auro, aut argento, aut lapidi; sculpturæ artis & cogitationis hominis, Divinum esse simile.

30 Et tempora quidem hujus ignorantia despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique poenitentiam agant,

31 Eo quod statuit diem; in quo judicaturus est orbem in æquitate, & in viro, in quo statuit; fidem præbens omnibus, suscitans eum a mortuis.

32 Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

33 Sic Paulus exivit de medio eorum.

34 Quidam vero viri adhaerentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita; & mulier nomine Damaris, & alii cum eis:

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exerceat artificium apud Aquilam, & quamquam ad ejus prædicationem blasphemarent Judæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem convertendum: verum post sesquiannum accusatur a Judæis apud Gallionem proconsulem; & post multos dies venit Ephesum; ac variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Judæos convincit; ostendens Scripturis Jesum esse Christum, quamquam tantum nosset baptisma Joannis:

1 **P**ost hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum:

2 Et inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus, (eo quod præcepisset Claudius descendere omnes Judæos a Roma) accessit ad eos.

3 Et quia ejusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: (erant autem scenofactoriæ artis.)

4 Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Jesu, suadebatque Judæis, & Græcis.

† Gen.
1. 1.
† Supra
7. 48.

5 Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum.

6 Contradictibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentem vadam.

7 Et migrans inde, intravit in domum cujusdam, nomine Titii Justii, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta synagoga.

8 Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas.

10 Propter quod ego sum tecum: & nemo apponet tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate.

11 Sedit autem ibi annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei.

12 Gallione autem proconsule Achajæ, insurrexerunt uno animo Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal.

13 Dicens: Quia contra legem hie persuadet hominibus colere Deum.

14 Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, o viri Judæi, recite vos sustinerem.

15 Si vero questiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: Judex ego horum nolo esse.

16 Et minavit eos a tribunali.

17 Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagoga, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus vero cum adhuc sustinisset dies multos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam, (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi præcederant in Cenchris caput: habebat enim votum.

19 Devenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagoga, disputabat cum Judæis.

20 Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit.

21 Sed valefaciens, & dicens, Iterum revertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.

22 Et descendens Cæsaream, ascendit, & salutavit Ecclesiam, & descendit Antiochiam.

23 Et factus ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, consummans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.

25 Hic erat edoctus viam Domini: & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt Jesu, sciens tantum baptismum Joannis.

26 Hic ergo cœpit fiducialiter acere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini.

27 Cum autem vellet ire Achajam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, consulit multum his qui crederant.

28 Vehementer enim Judæos revincebat publice, ostendens per Scripturas, esse Christum Jesum.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Joannis tantum baptismate baptizatos, jubet in Jesu nomine baptizari, ac manus impositione Spiritum sanctum ipsis imperat, ubique predicans multa edit signa: de Judæis qui non credentes conabantur nomine Jesu a Paulo predicari adjurare demonia est; multi peccata confitentes libros superstitiosos excurrunt: Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam agrè tandem sedat Alexander.

1 Factum est autem, cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inveniret quosdam discipulos:

2 Dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus.

3 Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Joannis baptismate.

4 Dixit autem Paulus: ¶ Joannes baptizavit baptismum penitentiae populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Jesum.

5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu.

6 Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7 Erant autem omnes viri fere duodecim.

8 Ingressus autem synagoga, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei.

9 Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia: audirent verbum Domini, Judæi atque Gentiles.

11 Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:

12 Ita ut etiam saper languidos deserrentur a corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

13 Tentaverunt autem quidam & de circumventibus Judæis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesum, quem Paulus predicat.

14 Erant autem quidam Judæi Scævæ principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.

15 Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliens in eos homo, in quo erat demonium pessimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudis & vulnerati effugerent de domo illa.

17 Hoc autem notum factum est omnibus Judæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Multique credentium veniebant, consistentes & annuntiantes actus suos.

19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denarium quinquaginta millium.

20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.

† Num.
6. 18.
infra
12. 24.

† Matth.
3. 11.
Marci
1. 8.
Lucæ 3.
16.
Joann.
1. 26.
Supra
1. 5. &
12. 15.

21 His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaja ire Hierosolimam, dicens: Quoniam postquam factum est tibi, oportet me & Romam videre.

22 Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.

23 Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.

24 Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quantum.

25 Quos convocans, & eos qui huiusmodi erant officines, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26 Et videtis, & auditis, quia non solum Ephesi, sed pene totius Asiæ, Paulus hic suadens averit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus fiunt.

27 Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia, & orbis colit.

28 His auditis, repleti sunt ira, & exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas confusione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum, iusto Gajo & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30 Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli.

31 Quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum:

32 Alii autem alium clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant qua ex causa convenissent.

33 De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

34 Quem ut cognoverunt Judæam esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35 Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesi, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem culticem esse magnæ Dianæ, Jovisque prolis?

36 Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temere agere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

38 Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur, & proconsules sunt, accusent invicem.

39 Si quid autem alterius rei quæritis in legitima Ecclesiæ potestate absolvi.

40 Nam & periclitamur argui seditionis hominæ: cum nullus obnoxius sit (de quo potissimum reddere rationem) concursus istius. Et cum hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAPUT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedonia & Græcia, conclonatur Troade in mediâ noctem: cumque adolescens Eutyclus cadens a tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: & variis locis peragratis, advocatos ex Epheso presbyteros exhortatur ut vigilantes sint in regenda Ecclesiâ, prædicans quod non essent amplius eum visuri.

Postquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est ut iret in Macedoniam.

2 Cum autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam:

3 Ubi cum fecisset menses tres, facta sunt illi insidiæ a Judæis navigaturo in Syriam: habuitque consilium ut reverteretur per Macedoniam.

4 Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Berœensis, Theffalonicensium vero Aristarchus, & Secundus, & Gajus Derbeus, & Timotheus: Asiæ vero Tychicus & Trophimus.

5 Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos Troade:

6 Nos vero navigavimus post dies azymorum a Philippis, & venimus ad eos Troaden in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

7 Una autem Sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, proraxique sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, ubi eramus congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutyclus super fenestram, cum mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & subleatus est mortuus.

10 Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum: & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11 Ascendens autem, frangensque panem, & gustans, satisque allocutus usque in lucem, sic profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & consolati sunt non minime.

13 Nos autem ascendentes navem, navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturum.

14 Cum autem convenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenam.

15 Et inde navigantes, sequenti die venimus contra Chium, & alia applicimus Samum, & sequenti die venimus Miletum.

16 Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, nequa mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Hierosolymis.

17 A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit majores natu Ecclesiæ.

18 Qui cum venissent ad eum & simul essent, dixit eis: Vos scitis, a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim.

19 Serviens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Judæorum:

20 Quomodo nihil subtraxerim utilium, quo minus annuntiatem vobis, & docerem vos publice, & per domos.

21 Testificans Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Jerusalem: quæ in ea ventura sint mihi, ignorans:

23 Nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Hierosolymis me manent.

24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosorem quam me, dummodo consummum cursum meum, & ministerium verbi, quod accepi a Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce ego scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Quapropter confessor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium.

27 Non enim subterfugi, quo minus annuntiare omne consilium Dei vobis.

28 Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

29 Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.

30 Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.

31 Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum.

32 Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hereditatem in sanctificationis omnibus.

33 Argentum & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut

34 Ipsi scitis: † quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.

35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere.

36 Et cum hæc dixisset, positis genibus suis oravit cum omnibus illis.

37 Magnus autem stertus factus est omnium; & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum,

38 Dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXL

Paulo Ierosolymam tendenti post varias navigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen amicum lacrymis averti potest ne ascendat Ierosalem, paratur pro Christo etiam mortem subire: cumque Ierosalem pervenisset, Iacobus ipsi suadet ut cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cum faceret, rapitur a Iudæis, sed ex eorum manibus eripitur a tribuno, a quo catenis alligatus ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

1 **C**um autem factum esset ut navigarem abstracti ab eis, recto cursu venimus Coam, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram.

2 Et cum invenissemus navem transfratantem in Phœnicem, ascendentes navigavimus.

3 Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim navis expositura erat onus.

4 Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Ierosolymam.

5 Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus & fi-

liis usque foras civitatem: & positis genibus in litore, oravimus.

6 Et cum valescissimus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua.

7 Nos vero navigatione expleta a Tyro descendimus Ptolemaidam: & salutatis fratribus, mansimus die una apud illos.

8 Alia autem die profecti, venimus Cæsaream. Et intrantes domum Philippi evangelistæ, † qui erat unus de septem, mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quattuor filia: virgines prophetantes.

10 Et cum moraremur per dies aliquot, supervenit quidam a Judæa propheta, nomine Agabus.

11 Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans sibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus Sanctus: Virum, cujus est zona hæc, sic alligabunt in Ierosalem Judæi, & tradent in manus Gentium.

12 Quod cum audissemus, rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderent Ierosolymam.

13 Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis stertentes, & affligentes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Ierosalem paratus sum, propter nomen Domini Jesu.

14 Et cum ei suadere non possemus, quiescimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

15 Post dies autem istos preparari, ascendebamus in Ierosalem.

16 Venerunt autem & ex discipulis a Cæsarea nobiscum, adducentes secum arud quem hospitaremur Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Et cum venissemus Ierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnesque collecti sunt seniores.

19 Quos cum salutasset, narrabat per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.

20 At illi cum audissent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides, frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis.

21 Audierunt autem de te, quia discessionem doceas a Moysæ eorum, qui per Gentes sunt, Iudæorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi.

22 Quid ergo est? unique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse.

23 Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quattuor, votum habentes super se.

24 His assumptis, sanctifica te cum illis: & impende in illis † ut radant capita: & scient omnes quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.

25 De his autem qui crediderunt ex Gentibus, † nos scriptissimus, iudicantes ut abstineant se ab idolis, immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

26 Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.

27 Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Iudæi, cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, & iniecerunt ei manus, clamantes:

† 1. Cor.
4. 11.
1. Theff.
2. 9.
1. Theff.
3. 8.

† Supra
6. 5.

† Num.
6. 18.
Supra
16. 18.

† Supra
15. 20.
29.

18 Viri Israelitæ, adjuvare: hic est homo, qui adversus populum, & legem, & locum hunc, omnes ubique docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violavit sanctum locum istum.

19 Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem aestimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus.

20 Commotaque est civitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, traherant eum extra templum: & statim clausæ sunt januæ.

21 Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Jerusalem.

22 Qui statim assumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidisset tribunalum, & milites, cessaverunt percussere Paulum.

23 Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset.

24 Alii autem aliquid clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra.

25 Et cum venisset ad gradus, contigit eum portaretur a militibus propter viam populi.

26 Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum.

27 Et cum cepisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græce nosti?

28 Nonne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quattuor millia virorum scariorum?

29 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Judæus a Tarso Ciliciæ, non ignote civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

30 Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est in lingua Hebræa, dicens:

CAPUT XXII

Ubi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conversionis ordinem, vociferantur Judæi ipsum de terra tollendum; eo quod diceret se a Deo missum fuisse ad predicandum Gentibus; a tribuno autem iussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

1 Viri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

2 Cum audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præhiterunt silentium.

3 Et dicit: Ego sum vir Judæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos omnes estis hodie:

4 Qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres,

5 Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddidit, & omnes majores natu, præ quibus & epistolæ accipiens, ad fratres Damascus pergebam, ut adducerem inde vinctos in Jerusalem ut punirentur.

6 Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito de caelo circumfulsit mihi lux copiosa:

7 Et decidens in terram, audivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.

9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audiverunt ejus, qui loquebatur mecum.

10 Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: & ibi tibi dicitur de omnibus, quæ te oporteat facere.

11 Et cum non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus a comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Judæis,

13 Veniens ad me, & astans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

14 At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, & videres justum, & audires vocem ex ore ejus:

15 Quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.

17 Factum est autem revertenti mihi in Jerusalem, & oranti in templo; fieri me in stupore mentis,

18 Et videre illum dicentem mihi: Festina, & exi velociter ex Jerusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi: Domine ipsi sciunt præ quibus ego eram concludens in carcerem, & cædens per synagogas eos qui credebant in te:

20 Et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, præ ego astabam, & confentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum.

21 Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in nationes longe mittam te.

22 Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, & levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere.

23 Vociferantibus autem eis, & projicientibus vestimenta sua, & pulverem jactantibus in aerem,

24 Iussit tribunus induci eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

25 Et cum atrinxissent eum loris: dicit astanti sibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?

26 Quo audito, Centurio accessit ad tribunalum, & nuntiavit ei, dicens: Quid astutus es? hic enim homo, civis Romanus est.

27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.

28 Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus sum.

29 Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, & quia alligasset eum.

30 Postera autem die volens scire diligentius, quæ ex causa accusaretur a Judæis, solvit eum, & iussit sacerdotes convenire, & omne concilium, & produens Paulum, statuit inter illos.

† Supra 8. 3.

† Supra 20. 2.

† Supra 8. 3.

† Supra 7. 57.

CAPUT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio principem sacerdotum qui ipsum iusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbarum, sed excusat se quod nescisset esse principem sacerdotum: cumque ibidem dixisset se Pharisaeum, & de resurrectione mortuorum iudicari, orta est inter Pharisaeos & Sadduceos magna dissensio: Dominus nocte Paulum confortat, praedicans quod etiam Roma esset de ipso testificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Caesarem militibus stipatum ad Felicem praesidem, scriptis ad eum litteris qua hic referuntur.

¶ **I**ntendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum, usque in hodiernum diem.

¶ **2** Princeps autem sacerdotum Ananias precepit astantibus sibi percutere os ejus.

¶ **3** Tunc Paulus dixit ad eum: Percutier te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem, & contra legem jubes me percuti?

¶ **4** Et qui astantes dixerunt. Summum sacerdotem Dei maledicis?

¶ **5** Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: ¶ Principem populi tui non maledices.

¶ **6** Sciens autem Paulus, quia una pars esset Sadduceorum, & altera Pharisaeorum, exclamavit in concilio: Viri fratres, ¶ ego Pharisaeus sum, filius Pharisaeorum, de spe & resurrectione mortuorum ego iudico.

¶ **7** Et cum haec dixisset, facta est dissensio inter Pharisaeos & Sadduceos, & soluta est multitudo.

¶ **8** ¶ Sadducei enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharisaei autem utraque consentuntur.

¶ **9** Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisaeorum, pugnabant, dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto: quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?

¶ **10** Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerneretur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

¶ **11** Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constant esto: sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet & Romae testificari.

¶ **12** Facta autem die collegerunt se quidam ex Iudaeis, & devoverunt se dicentes, neque manducatuos, neque bibituos, donec occiderent Paulum.

¶ **13** Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant:

¶ **14** Qui accesserunt ad principes sacerdotum, & seniores, & dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustatuos, donec occidamus Paulum.

¶ **15** Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certis cogniuri de eo. Nos vero prius quam appropiet, parati sumus interfecere illum.

¶ **16** Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intravit in castra, nuntiavitque Paulo.

¶ **17** Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc per-

duc ad tribunalum, habet enim aliquid indicare illi.

¶ **18** Et ille quidem assumens eum, duxit ad tribunalum, & ait: Vincus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

¶ **19** Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo foris, & interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi?

¶ **20** Ille autem dixit: Iudaeis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquiri sint de illo:

¶ **21** Tu vero ne crederis illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt, expectantes promissum tuum.

¶ **22** Tribunus igitur dimisit adolescentem, praecipiens ne cui loqueretur quoniam haec nota sibi fecisset.

¶ **23** Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Caesarem, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, a tertia hora noctis:

¶ **24** Et jumenta praeparate, ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem praesidem.

¶ **25** (Timuit enim ne forte raperent eum Iudaei, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam.)

¶ **26** Scribens epistolam continentem haec: CLAUDIUS Lyfias optimo praesidi, Felici, salutem.

¶ **27** Vinum hunc comprehensum a Iudaeis, & incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est:

¶ **28** Volensque scire causam quam obiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.

¶ **29** Quem inveni accusari de questionibus legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem criminis.

¶ **30** Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

¶ **31** Milites ergo secundum praecipium sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.

¶ **32** Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra.

¶ **33** Qui cum venissent Caesarem, & tradidissent epistolam praesidi, statuerunt ante illum & Paulum.

¶ **34** Cum legisset autem, & interrogasset de qua provincia esset: & cognoscens quia de Cilicia,

¶ **35** Andiam te, inquit, cum accusatores tui venerint: Iussitque in pretorio Herodis custodiri eum.

CAPUT XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice praeside a Tertullo Iudaorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse, se de resurrectione mortuorum iudicari: Felix & Druxilla ipsius uxor Iudaea audiunt Paulum de fide Christiana: cum autem non acciperet a Paulo pecuniam, reliquit eum vincum successori suo Portio Festo.

¶ **P**ost quinque autem dies descendit princeps sacerdotum, Ananias, cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt praesidem adversus Paulum.

2 Et citato Paulo cepit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam providentiam;

3 Semper & ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne diutius autem reprobam, oro, breviter audias nos pro tua clementia.

5 Invenimus hunc hominem pessimum, & concitantem seditiones omnibus Judæis in universo orbe, & auctorem seditionis factæ Nazarenorum;

6 Qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundum legem nostram judicare.

7 Superveniens autem tribunus Lyfias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris,

8 Jubens accusatorum ejus ad te venire: a quo poteris ipse judicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9 Adjecerunt autem & Judæi, dicentes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, (annuente sibi Præfide dicere:) Ex multis annis te esse judicem Genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.

11 Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies, quam duodecim, ex quo ascendi adorare in Jerusalem;

12 Et neque in templo inveniunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turba, neque in synagogis;

13 Neque in civitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14 Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic deservio Patri & Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege & Prophetis scripta sunt:

15 Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum, & iniquorum.

16 In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.

17 Post annos autem plures, elemosynas facturus in Gentem meam, veni, & oblationes, & vota.

18 † In quibus inveniunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu.

19 Quidam autem ex Asia Judæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare si quid haberent adversum me:

20 Aut hi ipsi dicant siquid inveniunt in me iniquitatis, cum stem in concilio,

21 Nisi de una hac solummodo voce, qua clamavi inter eos stans: † Quoniam de resurrectione mortuorum ego judicor hodie a vobis.

22 Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: Cum tribunus Lyfias descenderit, audiam vos.

23 Justique Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

24 Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, vocavit Paulum, & audivit ab eo fidem, quæ est in Christum Jesum.

25 Disputante autem illo de justitia, & castitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc ardet, vade: tempore autem opportuno accersam te.

26 Simul & sperans, quod pecunia ei daretur a Paulo; propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27 Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Judæis Felix, reliquit Paulum vincitum.

CAPUT XXV.

Festus non obsequitur Judæis insidiosè petentibus ut Paulus Jerusalem ducatur: sed Casarea audit ejus accusatores & Pauli responsionem: qui a Festo requisitus an vellet de his judicari Jerusalem, appellat Casarem: Festus Pauli causam regi Agrippa indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die jubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

1 Festus ergo cum venisset in provinciam, post triduum ascendit Jerusalem a Casarea.

2 Adieruntque eum principes sacerdotum, & primi Judæorum, adversus Paulum: & rogabant eum,

3 Postulantes gratiam adversus eum, ut juberet perducere eum in Jerusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via.

4 Festus autem respondit, servari Paulum in Casarea: se autem maturius profecturum.

5 Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum.

6 Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo, aut decem, descendit Casaream, & altera die sedit pro tribunali, & justit Paulum adduci.

7 Qui cum perditus esset, circumsteterunt eum, qui ab Jerusalem descenderant Judæi, multas & graves causas objicientes, quas non poterant probare,

8 Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Judæorum, neque in templum, neque in Casarem quidquam peccavi.

9 Festus autem volens gratiam præstare Judæis, respondens Paulo, dixit: Vis Jerusalem ascendere, & ibi de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus: Ad tribunal Casaræsto, ibi me oportet judicari: Judæis non nocui, sicut tu melius nosti.

11 Si enim nocui, non recuso mori: si vero nihil est eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Casarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio locutus, respondit, Casarem appellasti? ad Casarem ibis.

13 Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Casaream ad salutandum Festum.

14 Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus a Felice vincitus,

15 De quo cum essem Jerusalem, adierunt me principes sacerdotum, & seniores Judæorum, postulantes adversus illum damnationem.

16 Ad quos respondi: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, prius quam is qui accusat, præsentem habeat accusatores, locumque defendenti accipiat ad abluenda crimina.

17 Cum ergo hoc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, jussi adduci virum.

18 De quo, cum steterent accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum:

† Supra 21. 26.

† Supra 23. 6.

19 Quæstiones vero quasdam de sua superstitione habebant advertebat eum, & de quodam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

20 Hæsitans autem ego de hujusmodi quæstione, dicebam si vellet ire Jerosolymam, & ibi judicari de istis.

21 Paulo autem appellante ut fervaretur ad Augusti cognitionem, jussi servari eum, donec mittam eum ad Cæsarem.

22 Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23 Altera autem die, cum venisset Agrippa, & Bernice, cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus civitatis, jubente Festo, adductus est Paulus.

24 Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me Jerosolymis, petentes & acclamantes non oportere eum vivere amplius.

25 Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, judicari mittere.

26 De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam.

27 Sine ratione enim mihi videtur mittere vincum, & causas ejus non significare.

CAPUT XXVII.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit; referens suæ ad Christum conversionis ordinem, & se Judæis ac Gentibus sub divina protectione predicasse ostendens: Festusque ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnesque optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

1 Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu cepit rationem reddere.

2 De omnibus, quibus accusor a Judæis, rex Agrippa, astimo me beatum, apud te cum sim defensorus me hodie,

3 Maxime te sciente omnia, & quæ apud Judæos sunt consuequidines, & quæstiones: propter quod obsecro patienter me audias.

4 Et quidem vitam meam a juventute, quæ ab initio fuit in gente mea in Jerosolymis, noverunt omnes Judæi:

5 Præscientes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniam secundum certissimam sectam nostræ religionis vixi Pharisæus.

6 Et nunc in spe, quæ ad patres nostros reprovisionis facta est a Deo, sicut iudicio subjectus:

7 In quam duodecim tribus nostræ, nocte ac die deservientes, sperant devenire: De qua spe accusor a Judæis, rex.

8 Quid incredibile judicatur apud vos, si Deus mortuos suscitaret?

9 Et ego quidem existimaveram, me adversus nomen Jesu Nazareni debere multa contraria agere.

10 Quod & feci Jerosolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, a prin-

cipibus sacerdotum potestate accepta: & cum occiderentur, detuli sententiam.

11 Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: & amplius insaniens in eos, persequerbar usque in exterarum civitates.

12 In quibus + dum irem Damascum cum potestate & permisso principum sacerdotum,

13 Die media in via, vidi, rex, de cælo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos qui mecum simul erant.

14 Omnesque nos cum decidissemus in terram, audivi vocem loquentem mihi Hebræica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra simulum calcitrare.

15 Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Jesus, quem tu persequeris.

16 Sed exurge, & sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum, & testem eorum quæ vidisti, & eorum quibus apparebo tibi,

17 Eripiens te de populo, & gentibus, in quas nunc ego mitto te,

18 Aperire oculos eorum, ut convertantur a tenebris ad lucem, & de potestate satanæ ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos, per fidem quæ est in me.

19 Unde rex Agrippa, non fui incredulus cælesti visioni:

20 Sed his, qui sunt Damasci primum, & Jerosolymis, & in omnem regionem Judææ, & Gentibus annuntiabam, ut poenitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna poenitentia opera facientes.

21 Hæc ex causâ me Judæi, cum essem in templo, + comprehensum tentabant interficere.

22 Auxilio autem aditus Dei, usque in hodiernum diem sto, testificans minori atque majori, nihil extra dicens quam ea quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses,

23 Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est populo, & Gentibus.

24 Hæc loquente eo, & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paulus: multa te litteræ ad insaniam convertunt.

25 Et Paulus: Non insanio (inquit) optime Feste, sed veritatis & sobrietatis verba loquor.

26 Scit enim de his rex, ad quem & constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est.

27 Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis?

28 Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri.

29 Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.

30 Et exiit rex, & præses, & Bernice & qui assidebant eis.

31 Et cum secessissent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32 Agrippa autem Festo dicit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

+ Supra
9. 2.+ Supra
13. &
14.+ Supra
21. 32.+ Supra
8. 3.

CAPUT XXVII.

Paulus a centurione Julio ducitur Romam versus navigans per varia loca: adversante autem ipsis vento, vix perveniunt ad quandam in Creta locum: a quo licet praediceret Paulus periculosam esse navigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem: tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute revelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum: passi naufragium omnes evadunt incolumes.

1 UT autem iudicatum est navigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio cohortis Augustae;

2 ↑ Ascendentes navem Adrumeinam, incipientes navigare circa Asiae loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

3 Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humane autem tractans Iulius Paulum, permittit ad amicos ire, & curam sui agere.

4 Et inde cum sustulissimus, subnavigavimus Cyprum, propterea quod essent venti contrarii.

5 Et Pelagus Ciliciae & Pamphyliae navigantes, venimus Lystiam, quae est Lyciae:

6 Et ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam.

7 Et cum multis diebus tarde navigaremus, & vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretae, juxta Salmonem;

8 Et vix juxta navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui juxta erat civitas Thalassa.

9 Multo autem tempore peracto, & cum iam non esset tuta navigatio, eo quod & jejunium iam praeterisset, consolabatur eos Paulus;

10 Dicens eis: Viri, video quoniam cum injuria & multo damno, non solum oneris & navis, sed etiam animarum nostrarum, incipit esse navigatio.

11 Centurio autem gubernatori & paucero magis credebatur, quam his quae a Paulo dicebantur.

12 Et cum aptus portus non esset ad hie mandum, plurimi stauerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phoenicem, hiemate, portum Cretae respicientem ad Africum, & ad Corum.

13 Aspirante autem Austro, astimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asion, legebant Cretam.

14 Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaegilo.

15 Cumque arrepta esset navis, & non posset conari in ventum, data nave stacibus, ferebatur.

16 In insulam autem quandam decurrentes, quae vocatur Cauda, potissimum vix obtinere scapham.

17 Qua sublata, adjuvantis utebantur, accingentes navem, timentes, ne in Syrtim incidere, summissis vase sic ferebantur.

18 Valida autem nobis tempestate jactatis, sequenti die jactum fecerunt:

19 Et tertia die suis manibus armamenta navis profererunt.

20 Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, jam ablata erat spes omnium salutis nostrae.

21 Et cum multa jejunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, o viri, audire me, non tollere a Creta, luctrique facere injuriam hanc & jacturam.

22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse, amissio enim nullius animae erit ex vobis, praeterquam navis.

23 Assitit enim mihi haec nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui deservio,

24 Dicens: Ne timeas Paulus, Caesari te oportet assistere: & ecce donavit tibi Deus quonnes qui navigant tecum.

25 Propter quod bono animo esto: vixi: credo enim Deo, quia sic eris, quemadmodum dictum est mihi.

26 In insulam autem quandam oportet nos devenire.

27 Sed posteaquam quattodecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nauae apparere sibi aliquam regionem:

28 Qui & summittentes holdem, invenerunt passus viginti: & passillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29 Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuo, optabant diem fieri.

30 Nautis vero quaerentibus fugere de navis, cum mississent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent a prora anchoras extendere.

31 Dixit Paulus centurioni, & militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non poteritis.

32 Tunc absiderunt milites funes scaphae, & passi sunt eam exidere.

33 Et cum lux inciperet fieri, rogavit Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quattodecima die hodie expectantes jejuni permantis, nihil accipientes.

34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit.

35 Et cum haec dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, cepit manducare.

36 Animae quoque facti omnes, & ipsi sumperunt cibum.

37 Eramus vero universae animae in navi ducentae septuaginta sex.

38 Et satiati cibo alleviabant navem, jactantes triticum in mare.

39 Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quandam considerabant habentem litus, in qua cogitabant, si possent, elicere navem.

40 Et cum anchoras sustulissent, committabant se mari, simul laxantes juncturas gubernaculorum: & levato artemone secundum austrum statum tendebant ad litus.

41 Et cum incidissent in locum dithalassum, impegerunt navem: & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi maris.

42 Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: nequis cum enatastet, effugeret.

43 Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: iussitque eos, qui possent natate, emittere se primos, & evadere, & ad terram exire:

44 Et ceteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quae de navierant. Et sic factum est, ut omnes animae evaderent ad terram.

11. Cor. 11. 25.

CAPUT XXVIII.

Paulus ceterique ipsius comites humane a Barbaris excipiuntur in insula Melita, in qua percussus a vipera Paulus nihil mali paritur, patremque Publii principis insula sanitati restituit, ac alios multos curat: & ab eo loco navigans tandem Romam pervenit, ubi Paulus convocatis primis Judaeorum causam exponit cur Caesarem appellaverit: dieque ab ipsis constituto praedicat de Christo, cujus verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia praedictum esse: & per biennium de fide in Christum praedicat omnibus ad ipsum accedentibus.

ET cum evasissimus, tunc cognovimus quia Melita insula vocabatur. Barbari vero praebant non modicam humanitatem nobis.

1 Accensa enim pyra, resiciebant nos omnes, propter imbrem, qui immincebat, & frigus.

2 Cum congregasset autem Paulus famulentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera a calore cum processisset, invadit manum eius.

3 Ut vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Uti que homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere.

4 Et ille quidem exauctens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

5 At illi existimabant eum in timorem convertendum, & subito casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum.

6 In locis autem illis erant praedia principis insulae, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo benigne exhibuit.

7 Contigit autem, patrem Publii febris & dysenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit: & cum orasset, & imposuisset ei manus, salvavit eum.

8 Quo facto, omnes, qui in insula habebant infirmitates accedebant, & curabantur.

9 Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus imposuerunt quae necessaria erant.

10 Post menses autem tres, navigavimus in navi Alexandrina, quae in insula hiemaverat, cui erat insigne Castorum.

11 Et cum venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo.

12 Inde circumlegentes devenimus Rhegium: & post unum diem stante Austro, secunda die venimus Puteolos;

13 Ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam.

14 Et inde cum audissent fratres, occurrunt nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas. Quos cum vidisset Paulus, Gratias agens Deo, accepit fiduciam.

15 Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibi met cum custodiente se milite.

16 Post tertium autem diem convocavit primos Judaeorum. Cumque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut morem patrum, vincetus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorum.

17 Qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me.

18 Contradicientibus autem Judaeis, coactus sum appellare Caesarem, non quasi Gentem meam habens aliquid accusare.

19 Propter hanc igitur causam rogavi vos videre, & alloqui. Propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum.

20 At illi dixerunt ad eum: Nos neque literas accepimus de te a Iudaea, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus est quid de te malum.

21 Rogamus autem a te audire quae sentis: nam de festis haec notum est nobis quia ubique ei contradicitur.

22 Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadenteque eis de Jesu ex Lege Moysi & Prophetis, a mane usque ad vesporem.

23 Et quidam credebant his quae dicebantur: quidam vero non credebant.

24 Cumque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

25 Dicens: † Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis.

26 Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audiverunt, & oculos suos compresserunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

27 Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.

28 Et cum hac dixisset, exierunt ab eo Judaei, multam habentes inter se quaestionem.

29 Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum;

30 Praedicans regnum Dei, & docens quae sunt de Domino Jesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.

† Isaia
6. 9.
Matth.
13. 14.
Marci
4. 12.
Lucas 8.
10.
Joann.
12. 40.
Rom.
11. 8.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPUT PRIMUM.

Paulus commendato suo munere Evangelico, ob magnum predicandi Evangelii zelum, optabat Romanos invadere; offendens Ethnicos qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum a se abjecerant, colendo creaturarum imagines, merito a Deo desertos: & in penam illius in abominanda, qua hic recensentur, incidisse scelera.

Paulus, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, † segregatus in Evangelium Dei,

Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis

De Filio suo, qui factus est ei ex semine

David secundum carnem.

4 Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri:

5 Per quem accepimus gratiam, & Apostolatam ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine ejus,

6 In quibus estis & vos vocati Jesu Christi:

7 Omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiat in universo mundo.

9 Testis enim mihi est Deus, cui servo in spiritu meo in Evangelio filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio.

10 Semper in orationibus meis: obsecrans, si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.

11 Desidero enim videre vos, ut aliquid impartiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos:

12 Id est, simul consolari in vobis, per eam quæ invicem est, fidem vestram atque meam.

13 Nolo autem vos ignorare fratres: quia ape propius venire ad vos, (& prohibitus sum usque adhuc) ut aliquem fructum habeam & in vobis, sicut & in cæteris Gentibus.

14 Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum:

15 Ita (quod in me) promptum est & vobis, qui Romæ estis, evangelizare.

16 Non enim erubescio Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primum, & Græco.

17 Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: † Justus autem ex fide vivit.

18 Revelatur enim ira Dei de cælo, super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent:

19 Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit.

20 Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas: ita ut sint inexcusabiles.

21 † Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obsecratum est insipiens cor eorum:

22 Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

23 Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & voluerunt, & quadrupedum, & serpentium.

24 Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: ut contumeliosis asficiant corpora sua in semetipsis:

25 Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen.

26 Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominiæ. Nam femine eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam.

27 Similiter autem & masculi, relicto naturali usu femine, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculo: turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

28 Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt,

29 Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, fures, &

30 Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes,

31 Insipientes, incompotitos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia.

32 Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

† Hab.
2. 4.
Gal. 3.
11.
Hebr.
10. 38.

† Eph.
4. 17.

CAPUT II.

Judaos redarguit qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrant, cum Deus unicuique redditurus sit juxta ipsius opera: adeo ut etiam Gentes, ea quae legis sunt naturali lumine praestantes, pro circumcisis habenda sint, eoque judicatura, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcissione gloriantur contraria legi operantes.

† Matt. 7. 21. **P**ropter quod inexcusabilis es o homo omnis, qui judicas. † In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quae judicas.

2 Scimus enim quoniam judicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.

3 Existimas autem hoc o homo, qui judicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugis judicium Dei?

4 An divitias bonitatis ejus, & patientia, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit?

5 Secundum autem duritiam tuam, & impoenitens cor, thesaurizas tibi iram in die irae, & revelationis justitiae Dei,

† Matt. 16. 27. **†** Qui reddet unicuique secundum opera ejus:

7 Iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quaerunt, vitam aeternam:

8 Iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiresunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.

9 Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judaei primum, & Graeci:

10 Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Judaeo primum, & Graeco:

† Deut. 19. 17. 2. Par. 19. 7. Job 34. 19. Sap. 6. 8. Eccl. 35. 15. Act. 10. 34. Galat. 2. 6. Col. off. 3. 25. † Matt. 7. 21. Jac. 1. 22.

11 † Non enim est acceptio personarum apud Deum,

12 Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.

13 † Non enim audiores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.

14 Cum enim Gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:

15 Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus,

16 In die, cum judicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum, per Jesum Christum.

17 Si autem tu Judaeus cognominatus, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo,

18 Et nosti voluntatem ejus, & probas meliora, instructus per legem,

19 Confidis teipsum esse ducem caecorum, lumen eorum qui in tenebris sunt,

20 Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae & veritatis in lege.

21 Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui praedicas non furandum, furaris:

22 Qui dicis non moechandum, moecharis: qui abominaris idola, sacrificium facis:

23 Qui in lege gloriaris, per praevagationem legis Deum inhonoras.

24 († Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.)

25 Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem praevicator legis sis, circumcisio tua praepitium facta est.

26 Si igitur praepitium justitiae legis custodias: nonne praepitium illius in circumcissione reputabitur?

27 Et judicabit id quod ex natura est praepitium, legem consummans, te, qui per litteram & circumcissionem praevicator legis es?

28 Non enim qui in manifesto, Judaeus est: neque quae in manifesto, in carne, est circumcisio:

29 Sed qui in abscondito, Judaeus est: & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPUT III.

Quodam modo praecellunt Judaei propter factas illis a Deo promissiones, quae complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Judaei & Gentiles peccato sunt obnoxii: a quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriantium.

Quid ergo amplius Judaeus est? aut quae utilitas circumcissionis?

2 Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei,

3 Quid enim si quidam illorum non crediderunt? † Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit.

4 † Est autem Deus verax: † omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: † Ut justificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris.

5 Si autem iniquitas nostra justitiam Dei commendat, quid dicemus? Namquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6 (Secundum hominem dico.) Absit: alioquin quomodo judicabit Deus hunc mundum?

7 Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc ego tamquam peccator iudicor?

8 Et non (sicut blasphemamur, & sicut ajunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio justa est.

9 Quid ergo? praecellimus eos? Nequaquam. † Causati enim sumus, Judaeos & Graecos omnes sub peccato esse,

10 Sicut scriptum est: † Quia non est justus quisquam:

11 Non est intelligens, non est requirens Deum.

12 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

13 † Sepulchrum patens est guttur eorum, linguas suis dolose agebant: † Venenum aspidum sub labiis eorum:

14 † Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est:

15 † Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem:

16 Conventio, & infelicitas in viis eorum:

17 Et viam pacis non cognoverunt:

18 † Non est timor Dei ante oculos eorum.

19 † Scimus autem, quoniam quaecumque lex loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo:

† I saie 32. 5. Ezech. 36. 24.

† 2. Tim. 2. 13.

† Joan. 3. 33.

† P sal. 115. 112

† P sal. 50. 6.

† Gal. 3. 23.

† P sal. 13. 3.

† P sal. 11. 11.

† P sal. 139. 4.

† P sal. 9. 7.

† I saie 59. 7.

† Prov. 1. 16.

† P sal. 35. 2.

† Gal. 2. 16.

20 Quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21 Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata a lege & Prophetis.

22 Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio:

23 Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.

24 Justificari gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu,

25 Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.

26 In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & justificans eum, qui est ex fide Iesu Christi.

27 Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei.

28 Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.

29 An Judæorum Deus tantum? nonne & Gentium? Immo & Gentium.

30 Quoniam quidem unus est Deus, qui justificat circumcissionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem ergo destruximus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAPUT IV.

Non ex legis operibus contingit justificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcissionem; quam postea accepit; futurus, non lege sed iustitia fidei; pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autem Deo se patrem fore multarum Gentium per promissum sibi semen, cum ram ipse quam uxor ejus Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1 Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?

2 Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.

3 Quid enim dicit Scriptura? † Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad iustitiam.

4 Et autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.

5 Et vero qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei.

6 Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus:

7 † Beati, quorum remisse sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

8 Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

9 Beatitudo ergo hæc in circumcissione tantum manet, an etiam in præputio? Dicimus eum quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam.

10 Quomodo ergo reputata est? in circumcissione, an in præputio? Non in circumcissione, sed in præputio.

11 † Et signum accepit circumcissionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio: ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad iustitiam:

12 Et sit pater circumcissionis, non illi tantum qui sunt ex circumcissione, sed & iis qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abrahæ.

13 Non enim per legem promissio Abrahæ, aut semini ejus, ut heres esset mundi: sed per iustitiam fidei.

14 Si enim qui ex lege, heredes sunt: eximania est fides, abolita est promissio.

15 Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio.

16 Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum,

17 (Sicut scriptum est: † Quia patrem multarum Gentium posuit e) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.

18 Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum Gentium, secundum quod dictum est ei: † Sic erit semen tuum.

19 Et non infirmatus est fide, nec confideravit corpus suum emortuum cum jam fere centum esset annorum, & emortuum vulvæ Saræ:

20 In repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo:

21 Plenissime sciens quia quæcumque promissit, potens est & facere.

22 Ideo & reputatum est illi ad iustitiam.

23 Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam:

24 Sed & propter nos, quibus reputabitur creditibus in eum, qui suscitavit Iesum Christum Dominum nostrum a mortuis;

25 Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.

CAPUT V.

Ex fide, inquit, justificati, non solum spe gloriamur, verum etiam in adversitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multo magis salvabit jam justificatos per sanguinem ipsius: & sicut per unam Adæ inobedientiam omnes peccavimus, ac mortui sumus; ita per unius Christi obedientiam, ex multis delictis justificamur ad vitam.

1 Justificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum:

2 † Per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.

3 Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus: † scientes quod tribulatio patientiam operatur:

4 Patientiam autem probationem, probatio vero spem,

5 Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

6 Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus † pro impiis mortuus est?

7 Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori?

8 Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus,

9 Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.

† Gen. 15. 6.
Gal. 3. 6.
Jac. 2. 23.

† Psal. 31. 2.

† Gen. 17. 10.
11.

† Gen. 17. 4.

† Gen. 15. 5.

† Eph. 2. 18.

† Jac. 1. 3.

† Hebr. 9. 14.
1. Petr. 3. 18.

10 Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus: multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.

11 Non solum autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

13 Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.

14 Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem pravaricationis Adæ, qui est forma futuri.

15 Sed non sicut delictum, ita & donum: si enim unius delictum multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.

16 Et non sicut per unum peccatum, ita & donum: nam iudicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in justificationem.

17 Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificatorem vitam.

19 Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obedientiam, iusti constituentur multi.

20 Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.

21 Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortui peccato deinceps in novitate vitæ ambulemus: sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam vitam, non amplius moriturus, resurrexit: non ergo jam obediemus peccato aut concupiscentiis, sed soluti a lege, liberatique per Christi gratiam a peccato, & servi facti justitiæ, tradamus membra nostra in obsequium justitiæ, ad vitam, qua prius tradideramus immunditiæ ad mortem.

1 Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

3 An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?

4 † Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, † ita & nos in novitate vitæ ambulemus.

5 Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus: simul & resurrectionis erimus.

6 Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, & ultra non serviamus peccato.

7 Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato.

8 Si autem mortui sumus cum CHRISTO: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo:

9 Scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

10 Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita & vos estimatote, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro.

12 Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.

13 Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes: & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

16 † Nescitis quoniam cui exhibetis vos: servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obediitis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?

17 Gratias autem Deo, quod fuistis servi peccati, obediistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis.

18 Liberati autem a peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.

20 Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ.

21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

22 Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.

23 Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus a lege qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, ut serviamus Christo in novitate spiritus: occasione autem legis peccatum judicantis, magis se exeruit & crevit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritualis: imo & nunc adversante carnis fomite allicimur, quantumvis repugnantes, ad ea que secundum rationem detestamur, legique sunt contraria.

1 AN ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit?

2 † Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri.

3 Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4 Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

† Joan.
8. 34.
2. Petr.
2. 19.

† 1. Cor.
7. 39.

† Gal.
5. 27.
Coloss.
2. 21.
† Eph.
4. 23.
Hebr.
12. 1.
1. Petr.
2. 21. &
4. 2.

5 Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

6 Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, & non in vetestate litterarum.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: † Non concupisces.

8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9 Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cura venisset mandatum, peccatum revixit.

10 Ego autem mortuus sum: & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11 Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

12 † Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.

13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14 Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.

15 Quod enim operor, non intelligo, non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio: sententio legi, quoniam bona est.

17 Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

18 Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle, adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

19 Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

20 Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

21 Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet:

22 Condelector enim legi Dei secundum interiorum hominem:

23 Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, & capivantem me in lege peccati, quae est in membris meis.

24 Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

25 Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei; carne autem, legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit, Christo per baptismum infusos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis: qui Dei filios ac futura gloria cum Christo coheredes efficit; ad cuius gloriae revelationem non solum universa aspirat creatura, vanitati interim subiecta; sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant; spiritus quo roborante, & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, & asserens nihil posse eos a charitate Dei separare quae est in Christo Jesu.

1 Nihil ergo nunc damnationis est illis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant.

2 Lex enim spiritus vitae in Christo Jesu liberavit me a lege peccati & mortis.

3 Nam quod impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne.

4 Ut iustificatio legis impleteretur in nobis; qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

5 Qui enim secundum carnem sunt: quae carnis sunt, sciunt, qui vero secundum spiritum sunt: quae sunt spiritus, sentiunt.

6 Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax.

7 Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta: nec enim potest.

8 Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus.

10 Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem.

11 Quod si spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum ejus in vobis.

12 Ergo fratres debitorum sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.

13 Si enim secundum carnem viveritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

14 Quicumque enim spiritus Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15 † Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum † adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.)

16 Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.

17 Si autem filii, & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & glorificemur.

18 Existimo enim, quod non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.

19 Nam expectatio creaturae, revelationem filiorum Dei expectat.

20 Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe:

21 Quia & ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriae filiorum Dei.

22 Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.

23 Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.

24 Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quae videtur, non est spes: nam quod videt quis? quid sperat?

25 Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.

26 Similiter autem & spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

27 Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis.

† Exod. 20. 17. Deut. 5. 11.

† 1. Tim. 1. 8.

† 1. Tim. 1. 7. † Gal. 4. 5.

28 Scimus autem quoniam diligentes Deum omnia cooperantur in bonum, sicut, qui secundum propositum vocati sunt sancti.

29 Nam quos præcivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sic ipse primogenitus in multis fratribus.

30 Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit: quos autem justificavit, illos & glorificavit.

31 Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Qui etiam proprio filio suo non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?

33 Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat.

34 Quis est qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, immo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis ergo nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?

36 (Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: estimati sumus sicut oves occisionis.)

37 Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.

38 Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,

39 Neque altitudo, neque profunditas: neque creatura alia poterit nos separate a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Propter Judæorum ruinam, & de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit, Israelitis factas a Deo Abraham filius: nimirum cum ille non pertineant ad omnes carnales Abraham filios, sed tantum ad eos qui ex Judæis & Gentilibus gratuita Dei electione filii Abraham per fidem constituuntur: Deus autem cuius vult miseretur, & quem vult indurat: Judæi vero quia non ex fide Christi quem rejecerant, sed ex legis operibus justitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relinqui, Gentibus per fidem Christi justificatis.

1 Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto:

2 Quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

3 Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem,

4 Qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa:

5 Quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, Amen.

6 Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ:

7 Neque qui semen sunt Abraham, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen:

8 Id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, estimantur in semine.

9 Promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam: & erit Saræ filius.

10 Non solum autem illa: sed & Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri.

11 Cum enim nondum nati fuissent, aut ali- quid boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret)

12 Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei:

13 Quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi: Esau autem odio habui.

14 Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit.

15 Moyse enim dicit: Miserebor cuius misereor: & misericordiam præstabo cuius miserebor.

16 Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam: & ut annuntietur nomen meum in universa terra.

18 Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat.

19 Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim ejus quis resistit?

20 O homo, tu quises, qui respondes Deo? Numquid dicitur figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?

21 An habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?

22 Quod si Deus volens offendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ, apta in interitum,

23 Ut ostenderet divitiis gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.

24 Quos & vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam ex Gentibus,

25 Sicut in Osæ dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.

26 Et erit: in loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.

27 Isaias autem clamat pro Israel: Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris, reliquæ salvæ fient.

28 Verbum enim consummans, & abbrevians in equitate: quia verbum brevium faciet Dominus super terram:

29 Et sicut prædixit Isaias: Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorra similes fuissetus.

30 Quid ergo dicemus? Quod Gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem, quæ ex fide est.

31 Israel vero sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit.

32 Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis.

33 Sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali, & omnis, qui credit in eum, non confundetur.

CAPUT X.

Orat Apostolus pro Judæis, quos solum Dei & legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus justitiam quærebant: de diversitate justitiæ ex operibus legis ab eo quæ ex fide est, quæ tam Judæo quam Græco in Christum credenti communis est: ubique autem verarum predicata est Christi fides; quam repellentibus Judæis, susceperunt Gentes.

1 Patres, voluntas fidei cordis mei, & obsecratio ad Deum, sit pro illis in salutem.

† Psal. 43-22.

† Actor. 9. 2. 1. Cor. 15. 9.

† Gen. 22. 12. 4. Gal. 4. 28. 1. Gen. 18. 10. 2. Gen. 25. 24.

† Gen. 25. 23. 1. Mal. 1. 2.

† Exod. 33. 19.

† Exod. 9. 16.

† Sap. 15. 7. 1. Saiz.

45. 9. Jer. 18. 6.

† Osæ 2. 24. 1. Pet. 2. 18.

† Osæ 10. 10.

† 1. Saiz. 10. 22.

† Isai. 1. 9.

† 1. Saiz. 2. 14. 1. Pet. 2. 18. 1. Pet. 2. 7.

2 Testimonium enim perhibeo illis, quod emulacionem Dei habent, sed non secundum scientiam.

3 Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quarentibus statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.

4 Finis enim legis, Christus, ad iustitiam omni credenti.

5 Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam, quam ex lego est, qui fecerit homo, vivet in ea.

6 Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: quis ascendit in caelum? id est, Christum deducere.

7 Aut quis descendit in abyssum? hoc est, Christum a mortuis revocare.

8 Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod prædicamus.

9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris.

10 Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

11 Dixit enim Scriptura: Omnis, qui credit in illum, non confundetur.

12 Non enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, cives in omnes qui invocant illum.

13 Omnis enim, qui cumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.

14 Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?

15 Quomodo vero prædicabunt nisi mittantur: sicut scriptum est: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!

16 Sed non omnes obediunt Evangelio. Isaias enim dicit: Domine quis credidit auditui nostro?

17 Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.

18 Sed dico: Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ eorum.

19 Sed dico: Numquid Israel non cognovit? Primus Moyses dicit: Ego ad emulacionem vos adducam in non Gentem: in Gentem insipientem, in iram vos mittam.

20 Isaias autem audeo, & dicit: Inventus sum a non quarentibus me: palam apparui illis, qui me non interrogabant.

21 Ad Israel autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.

pertra: quemadmodum interpellat Deum adversum Isaiam?

3 Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quaerunt animum meam.

4 Sed quid dicit illi divinum responsum? Reliqui mihi septem millia viros, qui non curvaverunt genua ante Baal.

5 Sic ergo & in hoc tempore, reliquia secundam electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

6 Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia.

7 Quid ergo? quod quaerebat Israel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri vero excarati sunt.

8 Sicut scriptum est: Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem.

9 Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, & in captivum, & in scandalum, & in retributionem illis.

10 Obscuretur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurva.

11 Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delictio, falsus est Gentibus ut illos amulenter.

12 Quod si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quanto magis plentitudo eorum?

13 Vobis enim dico Gentibus: Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo.

14 Si quomodo ad emulandum provocem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis.

15 Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quod si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami.

17 Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, inferus es in illis, & locus radicis & pinguedinis oliivæ factus es.

18 Noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inferar.

20 Bene, propter incredulitatem fracti sunt: Tu autem fide stas; noli altum sapere, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non perpercit: ne forte nec tibi parcat.

22 Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inferentur: potens est enim Deus iterum inferere illos.

24 Nam si tu ex naturali excisus es oleaster, & contra naturam inferus es in bonam oliivam: quanto magis illi, qui secundum naturam inferentur suæ oliivæ?

25 Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plentitudo Gentium intraret.

26 Et sic omnis Israel salvus fiet, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem a Jacob.

27 Et hoc illis a me testamentum: cum abstulero pecata eorum.

28 Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter patres.

† 3. Reg. 19. 10.
† 3. Reg. 19. 18.

† Isaiæ 6. 9.
† Matth. 13. 14.
† Joann. 12. 40.
† Act. 28. 26.
† Psal. 68. 23.

† Isaiæ 59. 20.

C A P U T X I .

Deus quosdam ex populo Iudæo gratuita sua electione sibi servavit, per fidem in Christum salvandos, reliquit ob incredulitatem in sua cæcitate juxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus ne adversus Iudæos glorientur: quodque Judæi ad tempus deserunt tandem ad Christum convertentur: exclamans ob divini sapientiæ incomprehensibilitatem.

Dico ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin:

2 Non repulit Deus plebem suam, quam præcivit. An nescitis in Elia quid dicit Scri-

29 Sine penitentia enim sunt dona & vocatio Dei.
 30 Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum:
 31 Ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur.
 32 Conclufit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.
 33 O altitudo divinarum sapientiae, & scientiae Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viae ejus!
 34 † Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit?
 35 Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?
 36 Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in saecula. Amen.

CAPUT XII.

Infruit Romanos ut a saeculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se esserentes, aut illorum limines transgredientes, sed in modum membrorum ejusdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

1 O Bsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, † ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.
 2 Et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: † ut probentur quae sit voluntas Dei bona, & beneplacita, & perfecta.
 3 Dico enim per gratiam quae data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: † & unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei.
 4 Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent:
 5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.
 6 Habentes autem donationes secundum gratiam, quae data est nobis, differentes; sive prophetiam secundum rationem fidei,
 7 Sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina,
 8 Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui praestit in sollicitudine, qui misereatur in hilaritate.
 9 Dilectio sine simulatione. † Odientes malum, adherentes bono:
 10 † Charitate fraternitatis invicem diligentes: Honore invicem prevalentes:
 11 Sollicitudine non pigri: Spiritu ferventes: Domino fervientes:
 12 Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Orationi instantes:
 13 Necessitatibus sanctorum communicantes:
 † Hospitalitatem sectantes.
 14 Beneficite persequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere.
 15 Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus:
 16 Ipsimum invicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos:
 17 Nulli malum pro malo reddentes: † providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.
 18 † Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes:

19 † Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum irae, scriptum est enim: † Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.
 20 † Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congesces super caput ejus.
 21 Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.

CAPUT XIII.

Hortatur ut superioribus obtemperet inferioribus, etiam propter conscientiam, quamquam civilem tantum gerant magistratum, omnibusque debita reddant: de proximi dilectione, ad quam universa lex reducitur: & de tempore gratiae, ut transactis legibus tenebris, relictiis vitiis, amplectantur Christi virtutes.

1 Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi a Deo: quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt.
 2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt:
 3 Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem: Bonum fac; & habebis laudem ex illa:
 4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Deum enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.
 5 Ideo necesse est subditi esse, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.
 6 Ideo enim & tributa praestatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum fervientes.
 7 † Redde ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vestigal, vestigal; cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.
 8 Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit.
 9 Nam: † Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: † Diliges proximum tuum sicut teipsum.
 10 Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.
 11 Et hoc scientes tempus: quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus.
 12 Nox praecessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & inquamur arma lucis:
 13 Sicut in die honeste ambulemus, † non in comestationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudiciis, non in contentione, & emulatione:
 14 † Sed in diuini Domini Jesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriiis.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi suntovere & non contemnere, & nec hi nec illi judicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quod omnes eundem habemus Dominum, cui & vivimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: & quamquam nullus cibum jam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratri offendiculo, aut contra suam conscientiam.

1 Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum.
 2 Alius enim credit se manducate omnia: qui autem infirmus est, olus manducet.

† Sap. 9. 13. Istaiz 40. 13. 1. Cor. 2. 16.

† Phil. 4. 18.

† Ephef. 5. 17. r. Theff. 4. 3.

† 1. Cor. 12. 11. Ephef. 4. 7.

† Amos 5. 25.

† Ephef. 4. 3. 1. Petri 2. 27.

† Hebr. 13. 2. 2. Petri 4. 8.

† 2. Cor. 8. 20. † Hebr. 32. 34.

† Eccli. 28. 1. Matth. 5. 39. † Dent. 32. 35. Hebr. 10. 39. † Prov. 25. 22.

Sap. 6. 4. 1. Petri 2. 15.

† Mat. 22. 21.

† Exod. 20. 14. Dent. 5. 18. † Lev. 19. 18. Matth. 22. 39. Marc. 12. 31. Galat. 5. 14. Jacobi 2. 8.

† Luc. 22. 54.

† Gal. 5. 16. 1. Petri 2. 21.

3 Is qui manducat, non manducantem non pernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet: Deus enim illum assumpfit.

4 † Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus statueri illum.

5 Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem: unusquisque in suo sensu abundat.

6 Qui sapit diem, Domino sapit. Et qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

7 Nemo enim nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9 In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: ut & mortuorum & vivorum dominetur.

10 Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? † Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.

11 Scriptum est enim: † Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi sectetur omne genus: & omnis lingua confitebitur Deo.

12 Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

13 Non ergo amplius invicem iudicemus: sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

14 Scio, & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.

15 Si enim propter cibum frater tuus contristatur: iam non secundum charitatem ambulat. † Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.

16 Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

17 Non est enim regnum Dei, esca & potus: sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.

18 Qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, & probatus est inimicis.

19 Itaque quae pacis sunt, sectemur: & quae edificationis sunt, in invicem custodiamus.

20 Noli propter escam destruere opus Dei. † Omnia quidem sunt munda: sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.

21 † Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

22 Tu fidem habes: penes te metipsum habet coram Deo: peccatis, qui non iudicat semetipsum in eo quod probat.

23 Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.

C A P U T X V .

Firmiores debent infirmorum ferre & sublevare imperfectiones non sua sed proximorum utilitati ac mutua paci studentes: Christus iuxta factas patribus promissiones predicavit Judaeis Gentibus vero ex misericordia Apostoli, non praevis promissionibus. Excusat se Paulus quod liberis Romanis scripserit, tamquam Gentium Apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus excoecus; dicens quod ad ipsos quoque sit venturus, ubi datam a Macedonibus eleazarum clarigius fuerit Hierosolymitana Ecclesia, petens ne pro se interim orent.

† Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.

2 Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad edificationem.

3 Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: † impropria impropertantum tibi considerent super me.

4 Quaecumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam, & consolationem Scripturarum, spem habeamus.

5 Deus autem patientiae & solatii, † det vobis id ipsum sapere in aeternum secundum Jesum Christum.

6 Ur unanimis, uno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propter quod suscipite invicem, sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei.

8 Dico enim Christum Jesum ministrum factum se circumfessionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones veritatum:

9 Gentes autem super misericordia honorate Deum, sicut scriptum est: † Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo cantabo.

10 Et iterum dicit: Laetamini Gentes cum plebe ejus.

11 Et iterum: † Laudate omnes Gentes Dominum: & magnificate eum omnes populi.

12 Et rursus Isaias ait: † Erit radix Jesse, & qui exurgit regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.

13 Deus autem spei replebat vos omni gaudio & pace in credendo: ut abundetis in spe & virtute Spiritus sancti.

14 Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

15 Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam, quae data est mihi a Deo.

16 Ut sim minister Christi Jesu in Gentibus: sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto.

17 Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum.

18 Non enim audeo aliquid loqui eorum, quae per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & factis:

19 In virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

20 Sic autem praedicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum aedificarem: sed sicut scriptum est:

21 † Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Propter quod & impediabar plurimum venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc.

23 Nunc vero ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens venientiae ad vos ex multis iam praecedentibus anni:

24 Cum in Hispaniam proficisci caepero, spero quod praeterea videam vos, & a vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fructus fuero.

25 Nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare sanctis.

26 Probaverunt enim Macedonia & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Jerusalem.

† Jaco.
13.
† 1. Cor.
7. 16.
† Isaia
45. 24.
† Philip.
2. 10.

† 1. Cor.
8. 11.
† Tir.
1. 15.
† 1. Cor.
8. 23.

† Psal.
68. 20.
† 1. Cor.
10. 16.
† 1. Reg.
22. 50.
† Psal.
137. 50.
† Psal.
136. 1.
† 1. Maic
12. 19.
† 1. Maic
32. 25.

† 1. Cor.
9. 11.

27 Placuit enim eis : & debitores sunt eorum. † Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles : debent & in carnalibus ministrare illis.

28 Hoc igitur cum consummavero , & assignavero eis fructum hunc : per vos proficiat in Hispaniam.

29 Scio autem quoniam veniens ad vos , in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniam.

30 Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum , & per charitatem sancti Spiritus , ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum ,

31 Ut liberer ab infidelibus qui sunt in Judaea , & obsequii mei oblatio accepta fiat in Jerusalem sanctis ,

32 Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei , & refrigerer vobiscum .

33 Deus autem pacis sit cum omnibus vobis . Amen .

CAPUT XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos , propter nonnullas eorum præcipientias nominatim salutandos ; quosdam vero vitandos hortatur , & de aliis dicit quod salutant Romanos .

1 Commendo autem vobis Phœben sororem nostram , quæ est in ministerio Ecclesiæ , quæ est in Cenchris :

2 Ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis : & assistatis ei in quocumque negotio vestri indigerit : etenim ipsa quoque assistit multis , & mihi ipsi .

3 Salutate † Priscam & Aquilam adjutores meos in Christo Jesu ;

4 (Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt : quibus non solus ego gratias ago , sed & cunctæ ecclesiæ Gentium)

5 Et domesticam Ecclesiam eorum . Salutate Epanetum dilectum mihi , qui est primitivus Asiæ in Christo .

6 Salutate Mariam , quæ multum laboravit in vobis .

7 Salutate Andronicum & Juniam , cognatos & concipivos meos : qui sunt nobiles in Apostolis , qui & ante me fuerunt in Christo .

8 Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino .

9 Salutate Urbanum adjutorem nostrum in Christo Jesu , & Stachyn dilectum meum .

10 Salutate Apellen probum in Christo .

11 Salutate eos , qui sunt ex Aristoboli domo . Salutate Herodionem cognatum meum . Salutate eos , qui sunt ex Narcissi domo , qui sunt in Domino .

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam , quæ laborant in Domino . Salutate Perissem charissimam , quæ multum laboravit in Domino .

13 Salutate Rufum electum in Domino , & matrem ejus , & meam .

14 Salutate Alyncium , Phlegontem , Hermam , Patrobam , Hermen , & qui cum eis sunt , fratres .

15 Salutate Philologum & Juliam , Neram & sororem ejus , & Olympiadem , & omnes , qui cum eis sunt , sanctos .

16 Salutate invicem in osculo sancto . Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi .

17 Rogo autem vos fratres , ut observetis eos , qui dissensiones & offendicula , præter doctrinam quam vos didicistis , faciunt ; & declinare ab illis .

18 Hujuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt , sed suo ventri : & per dulces sermones , & benedictiones , seducunt corda innocentium .

19 Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est . Gaudeo igitur in vobis . Sed volo vos sapientes esse in bono , & simplices in malo .

20 Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter . Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum .

21 † Salutat vos Timotheus adjutor meus , & Lucius , & Jason , & Sosipater , cognati mei .

22 Saluto vos ego Tertius , qui scripsi epistolam , in Domino .

23 Salutat vos Cajus hospes meus , & universa Ecclesia . Salutat vos Erastus arcarius civitatis , & Quartus , frater .

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis . Amen .

25 Ei autem , qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum , & prædicationem Jesu Christi , secundum revelationem mysterii temporibus æternis taciti ,

26 (Quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei , ad obedientiam fidei) in cunctis Gentibus cogniti ,

27 Soli Sapienti Deo , per Jesum Christum , cui honor & gloria in sæcula sæculorum . Amen .

† A. Cor.
18. 2.
16.† A. Cor.
16. 1.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterum dolet quod de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quod missus ad predicandum Evangelium paucos baptizaverit: ostendens etiam reprobaram mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cujus predicatio iudicatur mundo stultitia, credentibus vero virtus ac sapientia: ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se gloriatur.

Paulus vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

1 **E**cclésiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum & nostro.

2 **G**ratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 **G**ratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu:

4 **Q**uod in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia:

5 **S**icut testimonium Christi confirmatum est in vobis:

6 **I**ta ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi,

7 **Q**ui & confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Domini nostri Jesu Christi,

8 **F**idelis Deus: per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi Domini nostri.

9 **O**bscero autem vos fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.

10 **S**ignificatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab iis qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.

11 **H**oc autem dico, quod unusquisque vestrum dicat: Ego quidem sum Pauli: ego autem & Apollo: ego vero Cephæ: ego autem Christi.

12 **D**ivisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

13 **G**ratias ago Deo quod neminem vestrum baptizavi, nisi Crispum & Cajum:

14 **N**e quis dicat quod in nomine meo baptizati estis.

15 **B**aptizavi autem & Stephanæ domum: ceterum nescio si quem alium baptizaverim.

16 **N**on enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare: non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi.

17 **V**erbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est: iis autem qui salvi sunt, id est nobis, Dei virtus est.

18 **S**criptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobo.

19 **U**bi sapiens? ubi scriba? ubi conqueritor hujus sæculi? Nonne stultiam fecit Deus sapientiam hujus mundi?

20 **N**am quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.

21 **Q**uoniam & Judæi signa petunt, & Græci sapientiam querunt:

22 **N**os autem prædicamus Christum crucifixum: Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam;

23 **I**psis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam:

24 **Q**uia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infimum est Dei, fortius est hominibus.

25 **V**idete enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles:

26 **S**ed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:

27 **E**t ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret:

28 **U**t non gloriatur omnis caro in conspectu ejus.

29 **E**x ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio:

30 **U**t quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

CAPUT II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis; quamquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam; quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim non percipit quæ Dei sunt.

Et ego, cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi.

2 **N**on enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.

† 2. Pet.
1. 16.
Infra
2. 2. 4.
15.
† Rom.
1. 16.
† Iſaiæ
29. 14.
† Iſaiæ
33. 18.

† Jer.
23. 5.
† Jer.
9. 23.
24.
2. Cor.
10. 17.

† Supra
1. 17.

† Ador.
1. 1.
† 2. Petr.
1. 16.

3 † Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos:

4 Et sermo meus, & prædicatio mea, † non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis:

5 Ut fides vestra non sit in sapientiâ hominum, sed in virtute Dei.

6 Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam vero non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui deservuntur:

7 Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram.

8 Quam nemo principum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, numquam Dominum gloriam crucifixissent.

† Thais.
4.

9 Sed sicut scriptum est: † Quod oculus non vidit, nec ausus auditur, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus iis, qui diligunt illum:

10 Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

11 Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.

12 Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis:

† Supra
1. 17.
& 2. 1.
4.
† Petr.
1. 16.

13 † Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

14 Animalis autem homo, non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere: quia spiritualiter examinat.

15 Spiritualis autem judicat omnia: & ipse a nemine judicatur.

† Sap. 9.
13.
1 Thais.
4.
Rom.
13.
13: 34.

16 † Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

CAPUT III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus predicare recondita fidei mysteria: conturbabant enim de his qui tantum ministri erant, cum solus Deus possit gratia ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis bene aut male superedificaverit patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriantum.

1 **E**T ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulus in Christo,

2 Lac vobis potum dedi: non escam: non dum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.

3 Cum enim sit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

4 Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli; alius autem: Ego Apollo: nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus?

5 Ministri ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit.

6 Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.

7 Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus.

8 Qui autem plantat, & qui rigat, unum sunt. † Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

9 Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei edificatio estis.

10 Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superedificat. Unusquisque autem videat quomodo superedificet.

11 Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus.

12 Si quis autem superedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, strum, stipulam,

13 Uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.

14 Si cujus opus manserit quod superedificavit, mercedem accipiet.

15 Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem.

16 Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?

17 Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. † Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

18 Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens.

19 Sapientia enim hujus mundi, stulticia est apud Deum. Scriptum est enim: † Comprehdendam sapientes in astutia eorum.

20 Et iterum: † Dominus novit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt.

21 Nemo itaque gloriatur in hominibus.

22 Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive presentia, sive futura: omnia enim vestra sunt:

23 Vos autem Christi: Christus autem Dei.

CAPUT IV.

Non temere judicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthiis qui de ministris & acceperit donis gloriabantur, ac si illa a se haberent; & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se brevi venturum Corinthum, quo Pseudoapostolos redarguat.

1 **S**IC nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

2 Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.

3 Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die: sed neque me ipsum judico.

4 Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est.

5 Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique a Deo.

6 Hæc autem, fratres, transfiguravi in me & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne supra quam scriptum est, unus adversus alterum in istis pro alio.

7 Quis enim te discemit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti?

† Psal.
61. 13.
Matth.
16. 27.
Rom. 2.
8.
Gal. 6.
5.

† Infra
6. 19.
2. Cor.
6. 16.

† Job 5.
11.
† Psal.
93. 11.

2. Cor.
6. 4.

8 Jam saturati estis, jam divites facti estis: sine nobis regnatis, & utinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.

9 Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.

10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11 Uique in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cedimur, & instabiles fumus,

12 Et laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus:

13 Blasphemamur, & obsecramus: tamquam purgamenta hujus mundi facti fumus, omnium perpessima usque adhuc.

14 Non ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneam.

15 Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

17 Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Jesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18 Tamquam non venturus sum ad vos, sic inflati sunt quidam.

19 Veniam autem ad vos, cito, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem.

20 Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

CAPUT V.

Corinthios reprehendit, quod in incestu publice viventem tolerarent; quem absens tradit Satana, monens ut expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent: nec vult eos commiseri Christianis palam criminosis.

1 Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.

2 Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit.

3 Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens eum, qui sic operatus est.

4 In nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu,

5 Tradere hujusmodi satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.

6 Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

7 Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatum est Christus.

8 Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiae: sed in azymis sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis.

10 Non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis serviens: alioquin deberetis de hoc mundo exiisse.

11 Nunc autem scripsi vobis non commisceri: si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: eum ejusmodi nec cibum sumere.

12 Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?

13 Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum ex vobis ipsi.

CAPUT VI.

Corripit eos quod judicio contenderent coram iudice ethnico; enumerans quaedam peccata, quibus involuti regnum Dei non possidebunt: quaedam licere dicit quæ non expediunt: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

1 Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, & non apud sanctos?

2 An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis?

3 Nescitis quoniam angelos judicabimus? quanto magis secularia?

4 Secularia igitur judicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.

5 Ad verendum vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?

6 Sed frater cum fratre judicio contendit: & hoc apud infideles?

7 Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

8 Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.

9 An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis serviens, neque adulteri,

10 Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.

11 Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.

13 Eica veniri, & venter escis: Deus autem & hunc & has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: & Dominus corpori.

14 Deus vero & Dominum suscitavit: & nos suscitabit per virtutem suam.

15 Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis: Abiit.

16 An nescitis quoniam qui adheret meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo in carne una.

17 Qui autem adheret Domino, unus spiritus est.

18 Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

† Act. 20. 14. 1. Theff. 2. 2. 3. Theff. 3. 8.

† Matt. 5. 39. Lucæ 6. 39. Rom. 13. 17. 1. Theff. 4. 6.

Levit. 18. 7. 8. & 20. 11.

† Colof. 2. 5.

† Galat. 5. 9.

† Gen. 2. 24. Marc. 10. 5. Ephes. 5. 31.

† Supr.
3. 17.
6. Cor.
6. 16.
† Infr.
7. 23.
1. Petr.
1. 28.

19 An necitis quoniam † membra vestra templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?
20 † Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, & usque usque & indissolubili vinculo, innuptis commendans calibram: & quomodo fidelis cum conjugè infidelis se habere debeat; quodque unusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio præfert, uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

† DE quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere:

2 Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.

† 1. Pet.
3. 7.

3 † Uxori vir debitum reddat. Similiter autem & uxor viro.

4 Mulier sui corporis potestatem non habet, sed viri. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulieris.

5 Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in ipsis, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.

7 Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque propriam donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic.

8 Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est illis si sic permanent, sicut & ego.

9 Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.

10. Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, † uxorem à viro non discedere:

11 Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

12 Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habeat infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13 Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum:

14 Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidem: aliqui filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15 Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit non Deus.

16 Unde enim scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam facies?

17 Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulat, & sicut in omnibus ecclesiis doceo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.

20 † Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.

21 Servus vocatus es? non sit tibi cura: sed & si potes fieri liber, magis utere.

22 Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 † Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

25 De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis.

26 Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.

27 Alligatus es uxori? non quætere solutionem. Solutus es ab uxore? non quætere uxorem.

28 Si autem acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit, tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.

29 Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint:

30 Et qui sient, tamquam non sientes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui erunt, tamquam non possidentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo, tamquam non intantur: præterit enim ægura huius mundi.

32 Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33 Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.

34 Et mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini sunt; ut sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.

35 Porto hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis iniiciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

36 Si qui autem turpem se videt existimat super virgine sua, quod sit superadacta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37 Nam qui stant in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit.

38 Item & qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: & qui non jungit, melius facit.

39 † Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit, quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.

40 Beator autem erit si sic permanerit, secundum meum consilium: pato autem quod & ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cum idolorum nullius sit efficacia aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem effici meliorem.

† DE iis autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes sciendum habemus. Scientia inflat, charitas vero ædificat.

2 Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.

† Supr.
6. 20.
1. Petr.
1. 28.

† Rom.
7. 2.

† Marc.
5. 32.
& 19. 9.
10. 9.
Luc.
12. 18.

† Eph.
4. 1.

3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.
 4 De eis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi unus.
 5 Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in celo, sive in terra (siquidem sunt dii multi, & domini multi)
 6 Nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.
 7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cum sit infirma, pollutur.
 8 Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus.
 9 Videte autem ne forte hæc licentia vestra offensivulum fiat infirmis.
 10 Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolo recubentem: nonne conscientia ejus, cum sit infirma, edificabitur ad manducandum idolothyta?
 11 Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est?
 12 Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.
 13 Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus victum a Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offensivulum occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis prober argumentis: sed in omnem formam se vertit quo plures ad Deum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ais se domare corpus.

1 Non sum liber? Non sum Apostolus? Nonne Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino?
 2 Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.
 3 Mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est.
 4 Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi?
 5 Numquid non habemus potestatem mulierem fororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?
 6 Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?
 7 Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducatur?
 8 Numquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit?
 9 Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo?
 10 An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt: quantum debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.
 11 Si non vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?
 12 Si alii potestatis vestrae participes sunt, quare non potius nos? sed non usi sumus hac

potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offensivulum denus Evangelio Christi.
 13 Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant?
 14 Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.
 15 Ego tamen nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc ut ita fiant in me: honum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet.
 16 Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: va enim mihi est, si non evangelizavero.
 17 Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus, dispensatio mihi credita est.
 18 Quæ est ergo merces mea? Ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.
 19 Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificerem.
 20 Et factus sum Judaus tamquam Judæus, ut Judæos lucrater.
 21 Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrificerem: iis qui sine lege erant, tamquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrificerem eos, qui sine lege erant.
 22 Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.
 23 Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps ejus efficiar.
 24 Nescitis, quod mihi in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.
 25 Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam.
 26 Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans:
 27 Sed castigo corpus meum, & in servitutum redigo: ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.

CAPUT X.

Commemoratione ingratorum Judæorum frequenter ob varia peccata a Deo punitorum, hos a similibus absterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solum idololatria fugienda est, sed & mensa eorum qui idololatrias vescuntur; tam quod per hoc videantur aliquid idolis deserre, tum quod scandalo sint infirmioribus.

1 Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam partes nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes in mare transierunt;
 2 Et omnes in Moysè baptizati sunt, in nube, & in mari:
 3 Et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt;
 4 Et omnes eundem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus)
 5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: et nam prostrati sunt in deserto.
 6 Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt.

+ Rom. 14. 25.
 + Rom. 14. 21.

+ Deut. 18. 1.

+ Exod. 13. 23.
 Num. 9. 21.
 + Exod. 14. 22.
 + Exod. 16. 25.
 Num. 17. 6.
 Num. 20. 11.
 + Num. 26. 64.
 65.
 + Psal. 105. 14.

CAPUT XL

7 Neque idololatra efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: **† Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.**

8 Neque fornicemur, **† sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria milia.**

9 Neque tenemus Christum: **† sicut quidam eorum tentaverunt, & a serpentibus perierunt.**

10 **† Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.**

11 **Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculotum deveniunt.**

12 Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non apprehendat nisi humana: fidelis autem Deus est, qui non patitur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere.

14 Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolotum cultura:

15 Ut prudenter loquor, vos ipsi iudicate quod dico.

16 Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

17 Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.

18 Videre Israel secundum carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?

19 Quid ergo? dico quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum, sit aliquid?

20 Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum:

21 Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22 An amulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? **† Omnia mihi licent, sed non omnia expeditur.**

23 Omnia mihi licent, sed non omnia edificant.

24 Nemo quod suum est querat, sed quod alterius.

25 Omne, quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

26 **† Domini est terra, & plenitudo ejus.**

27 Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

28 Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam:

29 Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?

30 Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago?

31 **† Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.**

32 Sine offensione estote Judæis, & Gentilibus, & Ecclesiæ Dei:

33 Sicut & ego per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.

Vir aperte, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit quod ad celebrandam cenam Dominicam invicem non expectarent, sed inter se disiderent: referens interim Sacramenti Eucharistiæ a Christo institutionem, & scelus ac panam indigne ad illud accedentium.

1 Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

3 Volo autem vos scire, **† quod omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris, vir: caput vero Christi, Deus.**

4 Omnis vir orans aut prophetans velato capite, derurat caput suum.

5 Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, derurat caput suum: unum enim est ac si decalvetur.

6 Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tondere, aut decalvari, velet caput suum.

7 Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam **† imago & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.**

8 Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9 **† Erenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum,**

10 Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.

11 Verumtamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro, in Domino.

12 Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

13 Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum?

14 Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi:

15 Mulier vero si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.

16 Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.

17 Hoc autem præcepto: non laudans, quod non in melius, sed in deterius convanitis.

18 Primum quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo.

19 Nam oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20 Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est Dominicum cenam manducare.

21 Unusquisque enim suam cenam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est.

22 Numquid domus non habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contempnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem,

24 Et gratias agens fregit, & dixit: **† Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem.**

25 Similiter & calicem, postquam cenavit dicens: **Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.**

† Exod.

21. 6.

† Num.

35. 1.

† Num.

11. 5. 6.

† Num.

17. 1. &

14. 1.

† Eph.

5. 23.

† Gen.

1. 26.

† Gen.

30. 23.

† Supra

6. 12.

† Psal.

73. 1.

† Eccl.

17

31.

† Col.

3. 17.

† Mist.

36. 26.

† Marci

14. 22.

† Luc.

22. 17.

26 Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem biberitis : mortem Domini annuntiabitis donec veniat.

† Joann.
6. 59.

27 † Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne : reus erit corporis & sanguinis Domini.

28 Probet autem seipsum homo : & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

29 Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit ; non dijudicans corpus Domini.

30 Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

31 Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur.

32 Dum iudicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33 Itaque fratres mei, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34 Si quis esurit, domi manducet : ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem, cum venero, disponam.

CAPUT XII.

Variis dantur varia ejusdem Spiritu sancti charismata, ut in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscens, mutuo se foveant : Et ita Christus sua providit Ecclesie de variis hominum statibus.

1 DE spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

2 Scitis quoniam cum Gentēs essetis, ad similitudinem muta prout ducebamini oentes.

† Marci
9. 38.

3 Ideo notum vobis facio, † quod nervo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu. Et nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto.

4 Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus :

5 Et divisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus :

6 Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7 Unicusque autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8 Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientie : alii autem sermo scientie secundum eundem Spiritum :

9 Alteri fides in eodem Spiritu : alii gratia sanitatum in uno Spiritu :

10 Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.

11 † Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

† Rom.
11. 3. 6.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt : ita & Christus.

Ephes.
4. 7.

13 Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi : & omnes in uno Spiritu potati sumus.

14 Nam & corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dixerit pes : Quoniam non sum manus, non sum de corpore : num ideo non est de corpore ?

16 Et si dixerit auris : Quoniam non sum oculus, non sum de corpore : num ideo non est de corpore ?

17 Si totum corpus oculus : ubi auditus ? Si totum auditus : ubi odoratus ?

18 Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus ?

20 Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manū : Opera tua non indigeo ; aut iterum caput pedibus : Non estis mihi necessarii.

22 Sed multo magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt :

23 Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorē circumdamus : & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorē honorem habent.

24 Honestæ autem nostra nullius egent : sed Deus temperavit corpus, ei, cui dederat, abundantiorē tribuendo honorem.

25 Ut non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro invicem sollicita sint membra.

26 Et si quid patitur unum membrum, compatuntur omnia membra : sive gloriam unum membrum, congaudent omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

28 † Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curacionum, opulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

† Eph.
4. 11.

29 Numquid omnes Apostoli ? numquid omnes Prophetæ ? numquid omnes Doctores ?

30 Numquid omnes virtutes ? numquid omnes gratiam habent curacionum ? numquid omnes linguas loquuntur ? numquid omnes interpretantur ?

31 Anulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorē viam vobis demonstravimus.

CAPUT XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem, ac præcellentiam supra fidem & spem, reliquaque Dei dona.

1 SI linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum cinniens.

2 Et si habuero prophetiam, & noviverim mysteria omnia, & omnem scientiam : & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi sum.

3 Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

4 Caritas patiens est, benigna est : Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur.

5 Non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum.

6 Non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati :

7 Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Caritas nunquam excidit, sive prophetie evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.

11 Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus ; sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.

12. Videmus nunc per speculum in anigmate: tunc autem facies ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.

13. Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc: major autem horum est charitas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetia; imo inutile, si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinate utantur: & mulieres in Ecclesiis silere iubet.

1. **S**ECRAMINI charitatem, æmulamini spiritalia: magis autem ut propheteris.

2. Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria.

3. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4. Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat.

5. Volo autem omnes vos loqui linguis; magis autem prophettare. Nam major est, qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6. Nunc autem fratres, si venero ad vos linguis loquens; quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

7. Tamen quæ sine anima sunt vocem cantantia, sive tibia, sive cithara, nisi distinctionem sonituum dederint; quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur?

8. Et enim si incertam vocem det tuba; quis parabit se ad bellum?

9. Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis; quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in aera loquentes.

10. Tam multa, ut puta, genera linguarum sunt in hoc mundo: & nihil sine voce est.

11. Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus:

12. Sic & vos, quoniam æmulatores estis spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ querite ut abundetis.

13. Et ideo qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fractu est.

15. Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.

16. Cæterum si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescir.

17. Nam tu quidem bene gratias agis: sed alter non ædificatur.

18. Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.

19. Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam: quam decem millia verborum in lingua.

20. Fratres, nolite pueri sensibus, sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote.

21. In lege scriptum est: Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic: & nec sic exaudient me, dicit Dominus.

21. Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus.

22. Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles: nonne dicent quod insanitis?

23. Si autem omnes propheterent, intret autem quis infidelis, vel idiotæ, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

24. Occulta cordis ejus manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit.

25. Quid ergo est, fratres? cum convenitis, unusquisque vestrum psallum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant.

26. Sive lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, & per partes, & unus interpretetur.

27. Si autem non fuerit interpretes, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo.

28. Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & ceteri dijudicent.

29. Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat.

30. Potestis enim omnes per singulos propheterare: ut omnes discant, & omnes exhortentur:

31. Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.

32. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.

33. Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit.

34. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

35. An a vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?

36. Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

37. Si quis autem ignorat, ignorabitur.

38. Itaque fratres æmulamini propheterare: & loqui linguis nolite prohibere.

39. Omnia autem honeste, & secundum ordinem fiant.

CAPUT XV.

Christum dicit a mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo qui se minimum dicit Apostolorum apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum ejus, una cum diversa resuscitarum gloria, non in anima solum, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

1. **N**OVUM autem vobis facio, fratres, & Evangelium, in quo prædicavi vobis, quod & statim,

2. Per quod & salvamini: nisi ratione prædicaverim vobis, si teneris, quia frustra credidistis.

3. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris: secundum Scripturas:

4. Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas:

5. Et quia visus est Cephar, & post hoc undecim:

6. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt:

† Gen. 3. 16.

Gal. 1. 11.

† Isaie 53. 5.
† Joann. 2. 1.
† Joann. 20. 29.

† Isaie 38. 11.

7 Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus:

8 Novissime autem omnium tamquam abortivo, † visus est & mihi.

9 † Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

10 Gratia autem Dei fuit id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum:

11 Sive enim ego, sive illi; sic prædicamus, & sic credidistis.

12 Si autem Christus prædicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13 Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14 Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra:

15 Invenimus autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum; quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

16 Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17 Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18 Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

20 Nunc autem Christus resurrexit a mortuis † primitiæ dormientium:

21 Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.

22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 † Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crederunt.

24 Deinde finis; cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem.

25 Oportet autem illum regnare, † donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.

26 Novissima autem inimica destruetur mors: † Omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Cum autem dicat:

27 Omnia subiecta sunt ei; sine dubio præter eum, qui subjecit ei omnia.

28 Cum autem subiecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt: ut quid & baptizantur pro illis?

30 Ut quid & nos periclitamur omni hora?

31 Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt: † manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.

33 Nolite seduci: Corruptunt mores bonos colloquia mala.

34 Evigilate iusti, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor.

35 Sed dicit aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient?

36 Inspiciens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur.

37 Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum gramen, ut puta tritici, aut aliquid ceterorum.

38 Deus autem dat illi corpus sicut vult: & unicuique seminum proprium corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia vero pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

40 Et corpora caelestia, & corpora terrestria: sed alia quidem caelestium gloria, alia autem terrestrium:

41 Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate:

42 Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione.

43 Seminatur in ignobilitate, surgit in gloria: Seminatur in infirmitate, surgit in virtute:

44 Seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est:

45 † Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem.

46 Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale.

47 Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de caelo, caelestis.

48 Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis caelestis, tales & caelestes.

49 Igitur, sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem caelestis.

50 Hoc autem dico fratres: quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit.

51 Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.

52 In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur.

53 Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.

54 Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: † Absorpta est mors in victoria.

55 Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus?

56 Stimulus autem mortis peccatum est: virtus vero peccati lex.

57 † Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

CAPUT XVI.

Ubi de colligenda pro Christianis qui Jerusalem aegebant elemosyna horraus esset, commendat eis Timotheum ac Stephanam familiam: deinde salutationes subiungit.

1 **D**E collectis autem, quæ sunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non, cum venero, tunc collectæ fiant.

3 Cum autem præsens fuero: quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Jerusalem.

† Ador.
9. 3.
† Ephes.
3. 5.

† Col.
1. 18.
Apost.
1. 5.

† Thes.
4. 15.

† Psal.
139. 1.
Hebr. 11.
13. &
10. 14.
† Psal.
8. 8.
Hebr.
2. 9.

† Sap.
2. 6.
Hic. 22.
12. &
56. 12.

† Gen.
2. 7.

† Osee
13. 24.
Hebr.
2. 14.

† Ioan.
5. 5.

4 Quod si dignum fueris ut & ego eam, mecum ibunt.

5 Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero? nam Macedoniam pertransibo.

6 Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo: ut vos me deducatis quocumque iero.

7 Nolo enim vos modo in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9 Osium enim mihi apertum est magnum, & evidens: & adversarii multi.

10 Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut & ego.

11 Ne quis ergo illum spernat: deducite autem illum in pace, ut veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus.

12 De Apollo autem rogo vobis novum facio, quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus: & utique non fuit volutus ut nunc veniret, veniet autem, cum ei vacuum fuerit.

13 Vigilate, stete in fide, viriliter agite, & confortamini.

14 Omnia vestra in charitate fiant.

15 Obsecro autem vos fratres, nolite domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam sunt primitiæ Achajæ, & in ministerium sanctorum ordinaverunt seipos:

16 Ut & vos subditistis ejusmodi, & omni cooperanti, & laboranti.

17 Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam id, quod vobis deerat, ipsi suppleverunt:

18 Refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum. Cognoscite ergo quid hujusmodi sunt.

19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum, Aquila & Priscilla, cum domestica sua Ecclesia: apud quos & hospitor.

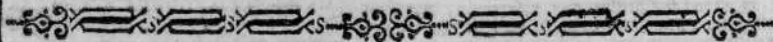
20 Salutant vos omnes fratres. Salutate vicem in osculo sancto.

21 Salutatio, mea manu Pauli.

22 Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema, Maran Atha.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christi Jesu. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS II.

CAPUT PRIMUM.

Offendit Apostolus ex quantis in Asia ortis adversariis eriperit eum Dominus, ut & ipse alios consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinae sinceritatem, ostendit quod licet iuxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum esse levitate; asserens firmam esse suam prædicationis veritatem.

Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, cum omnibus sanctis, qui sunt in universa Achajâ.

Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, &

Domino Jesu Christo.

3 † Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis,

4 Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ut possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem, quæ exhortamur & ipsi a Deo.

5 Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra.

6 Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur toleran-

tiam earundem passionum, quas & nos patimur.

7 Ut spes nostra firma sit pro vobis: scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis.

8 Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.

9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non finis fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos:

10 Qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus quoniam & adhuc eripiet.

11 Adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum personis, ejus quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

12 Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei, conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

13 Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis, & cognovistis. Spero autem quod usque in finem cognoscetis,

14 Sicut & cognovistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut & vos nostra, in die Domini nostri Jesu Christi.

15 Et hæc confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedoniam, & iterum a Macedonia venire ad vos, & a vobis deduci in Judæam.

† Eph.
1. 3.
2. Petr.
2. 2.

17 Cum ergo hoc voluiffem, numquid levitate ufus fum? Aut quæ cogito, fecundum carnem cogito, ut fit apud me EST & NON?

18 Fidelis autem Deus, quia sermo nofter, qui fuit apud vos, non est in illo EST & NON.

19 Dei enim filius Iefus Chriftus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, & Silvanum, & Timotheum, non fuit EST & NON, fed EST in illo fuit.

20 Quæquor enim promiffiones Dei funt, in illo EST: ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam noftram.

21 Qui autem confirmat nos vobifcum in Chrifto, & qui unxit nos Deus:

22 Qui & lignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noftris.

23 Ego autem reftem Deum invoco in animam meam, quod parens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei veftra, fed adjuutores fumus gaudii veftri: nam fide ftatis.

CAPUT II.

Oftendit quod ad ipfos non venerit ne majoris effet causa triftitia, exhortans ut fornicarium illum recipient in gratiam: simul indicans quod magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicaverit, licet prædicationis fua fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

1 Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in triftitia venirem ad vos.

2 Si enim ego contriftio vos: & quis est, qui me lætificet, nisi qui contriftat ex me?

3 Et hoc ipsum fcripti vobis, ut non cum venoro, triftitiam super triftitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium veftrum est.

4 Nam ex multa tribulatione & angustia cordis fcripti vobis per multas lacrymas: non ut contriftemini: fed ut cfatis, quam charitatem habeam abundantiam in vobis.

5 Si quis autem contriftavit, non me contriftavit: fed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6 Sufficit illi, qui ejusmodi est, oburgatio hæc, quæ fit a pluribus:

7 Ita ut e contrario magis donetis, & confolemini, ne forte abundantiori triftitia absorbeatur qui ejusmodi est.

8 Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

9 Ideo enim & fcripti, ut cognoscam experimentum veftrum, an in omnibus obediētes fitis.

10 Cui autem aliquid donavisti, & ego: nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Chrifti,

11 Ut non circumveniamur a satana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12 Cum veniffem autem Troadem propter Evangelium Chrifti, & ostium mihi apertum effer in Domino,

13 Non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum, fed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14 Deo autem gratias, qui femper triumphat nos in Chrifto Iefu, & odorem notitiæ fuae manifeftat per nos in omni loco:

15 Quia Chrifti bonus odor fumus Deo, in iis qui falvi fiunt, & in iis qui pereunt:

16 Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?

17 Non enim fumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, fed ex sinceritate, fed sicut ex Deo, coram Deo, in Chrifto loquamur.

CAPUT III.

Non eget Apostolos hominum commendatione, cum fructus fuae prædicationis eorum commendat: multo enim majori in honore esse debent ministri novi testamenti ac Spiritus, quam veteris testamenti ac litteræ: & quod Judæi velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarum, quod fide in Chriftum auferetur.

1 Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendationibus epistolis ad vos, aut ex vobis:

2 Epistola nofta vos estis, fcripta in cordibus noftris, quæ fectur & legitur ab omnibus hominibus:

3 Manifestati quod epistola estis Chrifti, ministrata a nobis, & fcripta non atramento, fed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, fed in tabulis cordis carnalibus.

4 Fiduciam autem talem habemus per Chriftum ad Deum.

5 Non quod fufficientes fimus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: fed fufficientia nofta ex Deo est:

6 Qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti; non littera, fed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quod si ministratio mortis, litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria; & ita ut non poffent intendere filii Israël in faciem Moyfi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuat:

8 Quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria?

9 Nam si ministratio damnationis gloria est: multo magis abundat ministerium iustitiæ in gloria.

10 Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11 Si enim quod evacuat, propter gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est.

12 Habentes igitur talem spem, multa fiducia vivimus:

13 † Et non sicut Moyfes ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israël in faciem ejus, quod evacuat,

14 Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam in Chrifto evacuat)

15 Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyfes, velamen positum est super cor eorum.

16 Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

17 † Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas.

18 Nos vero omnes revelata facie gloriæ Domini specularantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem tamquam a Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Quod sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam iis quorum mentes excæcate sunt: quod multa adversa patientur Apostoli, numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

1 Deo habentes administrationem, juxta quod misericordiam consecuti fumus, non defecimus,

† Exod. 34. 35.

† Joann. 4. 24.

2 Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3 Quod si etiam operum est evangelium nostrum; in iis, qui perierunt, est operum:

4 In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum; nos autem servos vestros per Jesum:

6 Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

7 Habemus autem thesaurum istum in vasculis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

8 In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:

9 Persecutionem patimur, sed non derelinquimur: desicimur, sed non perimus:

10 Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.

11 Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum: ut & vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali.

12 Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13 Habentes autem eundem spiritum fidei, qui scriptum est: † Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur:

14 Scientes quoniam qui suscitavit Jesum, & nos cum Jesu suscitabit, & constituet vobiscum.

15 Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16 Propter quod non desicimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.

17 Id enim, quod in presenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternam gloriæ pondus operatur in nobis,

18 Non contemptantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

CAPUT V.

Ex certa spe futura gloria desiderant Apostoli absolvi a corpore, cum aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusto iudici placere, dant suis discipulis occasionem de ipso gloriandi coram adversariis: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, & cuius morte reconciliatus est Deo mundus, jam secundum carnem noverrunt.

1 **S**Cimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod edificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.

2 Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes:

3 † Si tamen vestiti, non nudi inveniamur.

4 Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri; ut absorbeat quod mortale est, a vita.

5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

6 Audentes igitur semper, scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, & non per speciem)

8 Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præsentem esse ad Dominum.

9 Et ideo contendimus, sive absentes, sive præsentem, placere illi.

10 † Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

11 Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientiis vestris manifestos nos esse.

12 Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.

13 Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis.

14 Charitas enim Christi urget nos: æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:

15 Et pro omnibus mortuus est Christus: ut, & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

16 Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum: sed nunc jam non novimus.

17 Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt: † ecce facta sunt omnia nova.

18 Omnia autem ex Deo qui nos reconciliavit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.

19 Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reparans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.

20 Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

21 Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAPUT VI.

Exhortatur ne acceptam negligent gratiam, ostendens quantum laboraverit ut prætatum se Dei ministerium exhiberet, & admonens ut a convivio & consortio infidelium separarentur.

1 **A**Djuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

2 Alit enim: † Tempore accepto exaudivite, & in die salutis adjuvite. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

3 † Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum:

4 Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis,

5 In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

† Psal. 115. 10.

† Rom. 14. 10.

† 1 Sai. 43. 19. Apoc. 21. 5.

† 1 Sai. 49. 8.

† 1 Cor. 10. 32.

† 1 Cor. 4. 11.

† Apoc. 16. 15.

6 In castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto in charitate non ficta;

7 In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ a dextris, & a sinistris;

8 Per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam: ut seductores, & veraces; sicut qui ignoti, & cogniti;

9 Quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati;

10 Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, & omnia possidentes.

11 Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris.

13 Eandem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico, dilatamini & vos.

14 Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?

15 Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli?

16 Qui autem consensus templo Dei cum idolis? † Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: † Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 † Propter quod exiit de medio eorum, & separatim, dicit Dominus, & immundum ne tegeritis;

18 Et ego recipiam vos: † & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios persequatur, & quantum de correcta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantumque bonum peperit iustitia, quam ex sua acceperant epistola.

1 **H**As ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

2 Capite nos. Neminem læsum, neminem corruptum, neminem circumvenimus.

3 Non ad condemnationem vestram dico: prædiximus enim quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum, & ad convivendum.

4 Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

5 Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnæ, intus timores.

6 Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi.

7 Non solum autem in adventu ejus, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum scietum, vestram emulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8 Quoniam estis contristati vos in epistola, non me penitet: estis penitentes, videns quod epistola illa (estis ad horam) vos contristavit;

9 Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad penitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

10 † Quæ enim secundum Deum tristitia est: penitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.

11 Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantum in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed emulationem, sed vindictam: in omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio.

12 Igitur, estis scripti vobis, non propter eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis.

13 Coram Deo: ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia reffectus est spiritus ejus ab omnibus vobis.

14 Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est.

15 Et viscera ejus abundantius in vobis sunt: reminiscendo omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepistis illum.

16 Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII.

Hortatur eos ad cleemosynam pauperibus qui Jerusalem agitant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens ut quod jam dudum facere proposuerant, id nunc pro cuiusque facultate præsent: & ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

1 **N**Otam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ:

2 Quod in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii ipsorum fuit; & altissima paupertas eorum, abundavit in divitiis simplicitatis eorum;

3 Quia secundum virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarii fuerunt;

4 Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, & communicationem ministerii, quod sit in sanctos.

5 Et non sicut speravimus, sed semetipsum dederunt: primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei;

6 Ita ut rogavimus Titum, ut quemadmodum cepit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7 Sed sicut in omnibus abundantis fide, & sermone, & scientia, & omni sollicitudine, insuper & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundetis.

8 Non quasi impetans dico: sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestre charitatis ingenium bonum comprobans.

9 Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.

10 Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed & velle cepistis ab anno priore:

11 Nunc vero & factio perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis.

12 Si enim voluntas prompta est; secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet.

1. Cor. 3. 16.
17. &
4. 19.
† Levit. 26. 12.
† Isaia. 63. 11.
† Jerem. 32. 26.

† 1. Pet. 2. 19.

13 Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.

14 In presenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est:

† Exod.
16. 18.

15 † Qui multum, non abundavit: & qui medicum, non minoravit.

16 Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi,

17 Quoniam sollicitationem quidem suscepit: sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

18 Missimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias:

19 Non solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur a nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram:

20 Devitantes hoc, ne qui nos vituperet in hac plenitudine, qua ministratur a nobis.

† Rom.
12. 19.

21 † Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.

22 Missimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpe sollicitum esse: nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos,

23 Sive pro Tivo, qui est socius meus, & in vos adjutor, sive fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24 Offensionem ergo, quæ est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAPUT IX.

Prosequitur hortando ad elemosynam promptè & abundanter tribuendam; admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed divina fident providentia: variosque recenset illius elemosyna fructus.

1 **N**am de ministerio, quod sit in sanctos, ex abundantia est mihi scribere vobis.

2 Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaja parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.

3 Mihi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evanesceret in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis:

4 Ne cum venerint Macedones mecum, & invenerint vos impatros, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5 Necessarius ergo existimavi rogare fratres, ut præveniant ad vos, & præparent re-promissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.

6 Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

7 Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: † hilarem enim datorem diligit Deus.

† Eccl.
35. 12.

8 Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper non nem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum,

† Psal.
112. 9.

9 Sicut scriptum est: † Dispersit, dedit pauperibus; justitia ejus manet in sæculum sæculi.

10 Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & auget incrementa frugum justitiæ vestræ:

11 Ut in omnibus locupletari abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12 Quoniam ministerium hujus officii, non solum supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13 Per probationem ministerii hujus, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes,

14 Et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudoapostolos, qui ipsum deprimentes & abieciunt prædicantes, fructum prædicationis ejus impediabant.

1 **I**psæ autem ego Paulus obsecro vos, per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.

2 Rogo autem vos ne præsentem audeam, per eam confidentiam qua existimor aude, in quosdam, qui arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulemus.

3 In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus.

4 Non arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes,

5 Et omnem altitudinem extollientem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi,

6 Et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia sicut ipse Christi est, ita & nos.

8 Nam, & si amplius aliquid gloriorus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.

9 Ut autem non existimer tanquam terre-re vos per epistolas:

10 Quoniam quidem epistolæ, inquit, graves sunt & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis:

11 Hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentem in facie.

12 Non enim audeamus inferere, aut comparare nos quibusdam, qui seipso commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis.

13 Nos autem non in immensum gloriamur, † sed secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos.

† Ephes.
4. 7.

14 Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15 Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam,

16 Etiam in illa, quæ ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quæ præparata sunt gloriam.

Jerem.
p. 31.
1. Cor.
p. 31.

17 † Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur.
18 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter pseudoapostolos pervertentes Pauli predicationem metuens Corinthiis, ostendit quare nihil subsidii ab eis acceperit: deinde ut ostendat plus fidei sibi restituendum esse, quam illis, sua recenset encomia; & primum adversa qua perpessus est, predicandæ Christi fidem, & labores ac sollicitudines.

1 Utinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me: 2 Amulor enim vos Dei æmulatione. Respondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

† Gen.
p. 4.

3 Timeo autem, ne † sicut serpens Hevæ seduxit astutia sua, ita corruptantur sensus vestri, & exidant a simplicitate, quæ est in Christo.

4 Nam si is qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus; aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis; aut aliud Evangelium, quod non recepistis: recte pateremini.

5 Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis Apostolis.

6 Nam et si impetivi sermone, sed non scientia: in omnibus autem manifestavi sumus vobis.

7 Aut numquid peccatum feci, me ipsum humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9 Et cum essem apud vos, & egerem; nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt a Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis servavi, & servabo.

10 Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achajæ.

11 Quare? Quia non diligo vos? Deus scit.

12 Quod autem facio, & faciam: ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut & nos.

13 Nam ejusmodi pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Et non mirum: ipse enim satanas transfiguratur se in Angelum lucis.

15 Non est ergo magnum, si ministri ejus transiguntur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16 Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse, aliquin velut insipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier)

17 Quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriæ.

18 Quoniam multi gloriantur secundum carnem: & ego gloriabor.

19 Libenter enim sufferis insipientes: cum scis ipsi sapientes.

20 Sustinetis enim si quis vos in servitum redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cedit.

21 Secundum ignobilitatem dico, quasi vos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego:

22 Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Semen Abrahæ sunt, & ego: 23 Ministri Christi sunt, (ut minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

24 A Judæis quinque, † quadragenas, una minus, accepi.

25 † Ter virgis cæsus sum, † semel lapidatus sum, † ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui,

26 In itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in saltudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus:

27 In labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate:

28 Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.

29 Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uxor?

30 Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quod non mentior.

32 † Damasci præpositus Gentis Arææ regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet:

33 Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus ejus.

CAPUT XII.

Narrat saltas sibi ante annos 14. divinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo, ostendens quod cum compulerit ut se laudaret cum ab illis potius delinisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuens ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus aliisque vitiis adhuc involutos.

1 SI gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad visiones & revelationes Domini.

2 † Scio hominem in Christo ante annos quattuordecim, (si vive in corpore nescio, si extra corpus nescio, Deus scit) rapum hujusmodi usque ad tertium caelum.

3 Et scio hujusmodi hominem, (sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit)

4 Quoniam raptus est in Paradisum: & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5 Pro hujusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6 Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

7 Et ne magnitudo revelationum extollar me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizat.

8 Propter quod ter Dominum rogavi ut diceret a me:

9 Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10 Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: Cum enim infirmor, tunc potens sum.

† Deut.
25. 3.
† Act.
27. 23.
† Act.
14. 18.
† Act.
27. 41.

† Act.
9. 24.

† Act.
9. 1.

11 Factus sum insipiens, vos me cogistis. Ego enim a vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tamen nihil sum.

12 Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.

13 Quid est enim, quod minus habuistis præ ceteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos: Donate mihi hanc injuriam.

14 Ecce, tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero gravis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii paternibus thesaurizare, sed parentes filiis.

15 Ego autem libentissime impendam, & superimpendam ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar.

16 Sed esto: ego vos non gravavi: sed cum essem astutus, solo vos cepi.

17 Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos?

18 Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit: nonne eodem spiritu ambulavimus: nonne iidem vestigis?

19 Olim putatis quod excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.

20 Timeo enim, ne forte cum venero, non quales volo, inveniam vos: & ego inveniar a vobis, qualem non vultis: ne forte contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, insurrectiones, inflationes, seditiones sint inter vos:

21 Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos: & lugeam multos ex iis qui ante peccaverunt, & non egerunt penitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

CAPUT XIII.

Comminatur iis qui peccaverunt, quo ad penitentiam provocet, ne ad ipsos veniens co-

gatur severe eos castigare data sibi a Christo potestate, cujus virtutem merito debent in seipsis agnoscere, addique generalem exhortationem, & salutationes.

1 Ecce tertio hoc venio ad vos: † In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.

2 Prædixi, & prædico, ut præsens, & nunc absens, iis qui ante peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.

3 An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5 Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? nisi forte reprobi estis.

6 Spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

7 Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis: nos autem ut reprobi simus.

8 Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consumptionem.

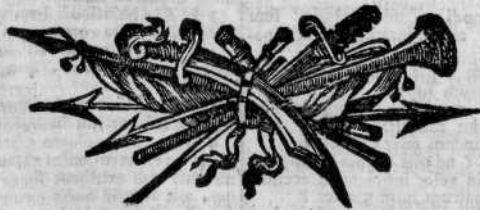
10 Ideo hæc absens scribo, ut non præsens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

11 De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.

12 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13 Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

† Deut.
19. 15.
Matth.
18. 16.
Joann.
8. 17.
Hebr.
10. 28.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD GALATAS.

CAPUT PRIMUM.

Reprehendit Galatas Apostolus quod abduci se permisissent a veritate quam ab ipso acceperant, cum sola hæc tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit, & tanta solertia postea illam docuerit, quanta ipsum antea impugnavat: addens quomodo ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis:
Et qui mecum sumi omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax a Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præfenti sæculo nequam, secundum voluntatem Dei & patris nostri,

5 Cui est gloria in sæcula sæculorum: Amen.

6 Miror quod sic tam cito transferimini, ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud, nisi sint aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

8 Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.

9 Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.

10 Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 † Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem:

12 † Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo: quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam,

14 Et proficiebam in Judaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.

15 Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuo non æquievi carni & sanguini,

17 Neque veni Jerosolimam ad antecessores meos Apostolos: sed abii in Arabiam: & iterum reversus sum Damascum:

18 Deinde post annos tres veni Jerosolimam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim:

19 Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.

20 Quæ autem scribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior.

21 Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ erant in Christo:

23 Tantum autem auditum habebant: Quoniam qui persequabatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24 Et in me clarificabant Deum.

CAPUT II.

Paulus Evangelii veritatem libere semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palam reprehendit Cepham, ostendens quod non ex legis operibus quisquam iustificetur, sed per fidem in Christum.

1 Deinde post annos quatuordecim, iterum ascendi Jerosolimam cum Barnaba, assumpto & Tito.

2 Ascendi autem secundum revelationem: & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Gentilis, compulsus est circumcidi:

4 Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutum redigerent.

5 Quibus neque ad horam cessimus subjectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:

6 Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, (quales aliquando fuerint, nihil mea interest. † Deus personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

7 Sed e contra cum vidissent quod creditum est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro circumcissionis:

8 (Qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcissionis, operatus est & mihi inter Gentes)

9 Et cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcissionem:

† 1. Cor.
15. 1.

† Ephes.
3. 3.

† Deut.
10. 17.
Job
24. 19.
Sap. 6. 8.
Eccli.
15. 15.
Actor.
2. 21.
Ephes.
6. 9.
Coloss.
3. 25.
1. Petr.
1. 17.

10 Tantum ut pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

11 Cum autem venisset Cephas Antiochiam; in faciem ei restitit, quia reprehensibilis erat.

12 Prius enim quam venirent quidam a Jacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahabat & segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant.

13 Et simulationi ejus confenserunt ceteri Judaei, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

14 Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephas coram omnibus: Si tu, cum Judaeis sis, gentiliter vivis, & non Judaice: quomodo Gentes cogis Judaizare?

15 Nos natura Judaei, & non ex Gentibus peccatores.

16 Sciens autem quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: † propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro.

17 Quod si quarentes justificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit.

18 Si enim quae destruxi, iterum haec aedifico: praevitiatorem me constituo.

19 Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confusus sum cruci.

20 Vivo autem, jam non ego: vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne: in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Non abicio gratiam Dei. Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAPUT III.

Sicut Abrahae, ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cum nemo praestet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberavit: promissiones vero factae Abrahae per fidem complentur, licet interim lex tanquam paedagogus data fuerit, qua non poterat justificare.

1 **O** Insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus praescriptus est, in vobis crucifixus?

2 Hoc solum a vobis volo discere: ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

3 Sic stulti estis, ut cum spiritu ceperitis, nunc carne consummenini?

4 Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6 Sicut scriptum est: † Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

7 Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahae.

8 Providens autem Scriptura, quia ex fide justificat Gentes Deus, praenuntiavit Abrahae: † Quia benedicentur in te omnes Gentes.

9 Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham.

10 Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt: Scriptum est enim:

† Maledictus omnis, qui non permanferit in omnibus quae scripta sunt in Libro legis, ut faciat ea.

11 Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est: † quia justus ex fide vivit.

12 Lex autem non est ex fide, sed, † Qui fecerit ea, vivit in illis.

13 Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: † Maledictus omnis qui pendet in ligno:

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahae fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15 Fratres (secundum hominem dico) † tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.

16 Abrahae dictae sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et feminibus, quasi in multis: sed quasi in uno: Et femini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, testamentum confirmatum a Deo: quae post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad evacuandas promissionem.

18 Nam si ex lege hereditas, jam non ex promissione. Abrahae autem per repromissionem donavit Deus.

19 Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20 Mediator autem unus non est: Deus autem unus est.

21 Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quae posset vivificare, vere ex lege esset justitia.

22 † Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23 Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem quae revelanda erat.

24 Itaque lex paedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur.

25 At ubi venit fides, jam non sumus sub paedogo.

26 Omnes enim filii Dei estis per fidem, quae est in Christo Jesu.

27 † Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.

28 Non est Judaeus, neque Graecus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.

29 Si autem vos Christi: ergo semen Abrahae estis, secundum promissionem heredes.

CAPUT IV.

Ante Christum natum, Judaei, in modum heredis adhuc parvuli, sub lege continebantur, tanquam sub tutore: conatur autem eos a legis servitute revocare, cum fide acciperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipsam ac predicationem ipsius antea acceperat; & simul ad hoc typum adferens de duobus Abrahae filiis, duo testamenta designantibus; per quod docet legis simulatores a Christi hereditate ejiciendos.

1 **D**ico autem: Quanto tempore heres parvulus est, nihil differat a servo, cum sit dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus & actoribus est, usque ad praesentium tempus a patre:

3 Ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.

CAPUT V.

4 At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege,

5 Ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.

7 Itaque jam non est servus, sed filius. Quod si filius, & heres per Deum.

8 Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dii, serviebatis.

9 Nunc autem cum cognoveritis Deum, immo cogniti sitis a Deo: quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denique servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & tempora, & annos.

11 Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

12 Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me lassitis.

13 Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jampridem: & tentationem vestram in carne mea.

14 Non speravistis, neque respicistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum.

15 Ubi est ergo beaticudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.

16 Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17 Emulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, ut illos emulemini.

18 Bonum autem emulamini in bono semper: & non tantum cum praesens sum apud vos.

19 Filii mei, quos iterum parvulis, donec formetur Christus in vobis.

20 Vellem autem esse apud vos modo, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legisse?

22 Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, unum de libera.

23 Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repositionem:

24 Quae sunt per allegoriam dicta: Haec enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans: quae est Agar:

25 Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei quae nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis.

26 Illa autem, quae sursum est Jerusalem, libera est: quae est mater nostra.

27 Scriptum est enim: unum de ancilla, quae non parit: erumpit, & clama, quae non paritur: quia multi filii desertae, magis quam ejus quae habet virum.

28 Nos autem fratres, secundum Isaac repositionis filii sumus.

29 Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequatur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc.

30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam, & filium ejus: non enim heres erit filius ancillae cum filio liberae.

31 Itaque, fratres, non sumus ancillae filii, sed liberae: qua libertate Christus nos liberavit.

Qui legis operibus justificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio nec praeprium, sed fides viva: hortatur ergo ut caveant a seductoribus, studeantque mutua dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui trahit ad carnis opera, qua separant a regno colorum; spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non praestemus.

1 State, & nolite iterum jugo servitutis contineri.

2 Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

3 Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universe legis faciendae.

4 Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini: a gratia excidistis.

5 Nos enim spiritu ex fide, spem justitiae expectamus.

6 Nam in Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque praeprium: sed fides, quae per charitatem operatur.

7 Currebatis bene: quis vos impedit veritati non obedire?

8 Persuasio haec non est ex eo, qui vocat vos.

9 Modicum fermentum totam massam corrumpit.

10 Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos portabit iudicium, quicumque est ille.

11 Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc praedico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis.

12 Utinam & abscindantur qui vos conturbant.

13 Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus servite invicem.

14 Omnis enim lex in uno sermone impletur: diligis proximum tuum sicut teipsum.

15 Quod si invicem mordeatis, & comeditis: videte ne ab invicem consumamini.

16 Dico autem: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

17 Caro enim concupiscit adversus spiritum: spiritus autem adversus carnem: haec enim sibi invicem adversantur: ut non quaecumque vultis, illa faciatis.

18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.

19 Manifesta sunt autem opera carnis: quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

20 Idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae.

21 Invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: quae praedico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22 Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas.

23 Mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Adversus huiusmodi non est lex.

24 Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis & concupiscentiis.

25 Si spiritu vivimus, spiritu & ambulabimus.

26 Non efficiamur inanis gloriae cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

† Gen. 16. 15.

† Gen. 21. 2.

† Gal. 5. 1.

† Rom. 9. 8.

† Gen. 24. 10.

† Act. 15. 1.

† 1. Cor. 5. 6.

† Levit. 19. 18. Math. 22. 39. Rom. 13. 8. 1. Pet. 2. 11.

CAPUT VI

Cum humilitate iuvandus est proximus, nec aliorum laudes curanda: semperque bene operandum est, ut tempore suo metamus vitam aeternam: rursus monet ut caveant a seductoibus, qui cum legem suadeant, ipsi illam non observant: Paulus autem in solo Christo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec praprium quidquam faciunt.

1 Fratres, & si praecipuus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu teneris.

2 Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

3 Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

4 Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tanquam gloriam habebit, & non in altero.

5 Unusquisque enim onus suum portabit. 6 Communicet autem, is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis.

7 Nolite errare: Deus non iridetur.

8 Quae enim seminaverit homo, haec & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de

carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam.

9 Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.

10 Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

11 Videte qualibus literis scripsi vobis mea manu.

12 Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13 Neque enim qui circumcidentur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

14 Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

15 In Christo enim Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque praprium, sed nova creatura.

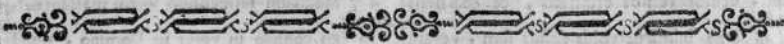
16 Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, max super illos, & misericordia, & super Israel Dei.

17 De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

11. Cor. 1. 8.

12. Theff. 3. 13.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS.

CAPUT PRIMUM.

Deum benedicit Apostolus, qui praedestinatos plurimos usque maximis per Christum filium affectu beneficiis: agitque Deo gratias ab fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos: orans ut perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi a mortuis suscitari exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

1 **I**n quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiae ejus,

2 Quae superabundavit in nobis, in omni sapientia & prudentia:

3 Ut notum faceret vobis sacramentum voluntatis suae, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo,

4 In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quae in caelis, & quae in terra sunt, in ipso:

5 In quo etiam & nos forte vocati sumus, praedestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae:

6 Ut simus in laudem gloriae ejus nos, qui ante speravimus in Christo:

7 In quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, (Evangelium salutis vestrae) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto,

8 Qui est pignus hereditatis nostrae, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius.

9 Propterea & ego audiens fidem vestram, quae est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes sanctos,

7 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiae ejus,

8 Quae superabundavit in nobis, in omni sapientia & prudentia:

9 Ut notum faceret vobis sacramentum voluntatis suae, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo,

10 In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quae in caelis, & quae in terra sunt, in ipso:

11 In quo etiam & nos forte vocati sumus, praedestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae:

12 Ut simus in laudem gloriae ejus nos, qui ante speravimus in Christo:

13 In quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, (Evangelium salutis vestrae) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto,

14 Qui est pignus hereditatis nostrae, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius.

15 Propterea & ego audiens fidem vestram, quae est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes sanctos,

16 Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis:

17 Ut Deus, Domini nostri Jesu Christi patet gloriae, det vobis spiritum sapientiae & revelationis, in agnitione ejus:

11. Cor. 1. 3. 1. Petri 1. 3.

18 Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hereditatis ejus in sanctis,

19 Et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus; secundum operationem potentie virtutis ejus,

20 Quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus,

21 Supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro.

22 Et omnia subiecit sub pedibus ejus; & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam,

23 Quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.

CAPUT II.

Peccatis antea mortui, per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes quæ prius alienæ erant a Dei promissionibus, jam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis & Prophetis.

1 ET vos, cum essetis mortui delictis & peccatis vestris,

2 in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentia,

3 In quibus & nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii iræ, sicut & cæteri:

4 Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos,

5 Et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, (cujus gratia estis salvati)

6 Et contrefecitavit, & confedere fecit in cælestibus in Christo Jesu:

7 Ut ostenderet in fœderis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu.

8 Gratiæ enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est;

9 Non ex operibus, ut nequis gloriatur.

10 Ipsi enim sumus facti, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ preparavit Deus ut in illis ambulemus.

11 Propter quod memores esote, quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini praputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne, manu facta:

12 Quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conversatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.

13 Nunc autem in Christo Jesu, vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceris solvens, inimicitias in carne sua:

15 Legem mandatorum decretis evacuan, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem,

16 Et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longe fuistis; & pacem iis, qui prope.

18 Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem.

19 Ergo jam non estis hospites, & adventæ: sed estis cives sanctorum, & domestici Dei:

20 Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu:

21 In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino:

22 In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAPUT III.

Paulus docuit hoc mysterium, per Prophetas & Apostolos revelatum, quod Gentes essent per Christum particeps promissionum Dei; quem orat ut spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

1 Hujus rei gratia, ego Paulus victus Christi Jesu, pro vobis Gentibus,

2 Si tamen auditis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:

3 Quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scriptum in brevi:

4 Prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi:

5 Quod aliis generationibus non est agnitus filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu.

6 Gentes esse coheredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium:

7 Cujus factus sum minister, secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi secundum operationem virtutis ejus.

8 Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi,

9 Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui omnia creavit:

10 Ut innotescat principatibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam, multisformis sapientia Dei,

11 Secundum prævisionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro:

12 In quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem ejus.

13 Propter quod peto ne deficiaris in tribulationibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra.

14 Hujus rei gratia secto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 Ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur,

16 Ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem,

17 Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, & fundati,

18 Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & subtilitas, & profundum:

19 Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.

20 Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus, secundum virtutem, quæ operatur in nobis.

21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Jesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

† Rom. 5. 2.

† Infra 3. 7.

† Psal. 8. 8.

Coloss. 2. 13.

† Supra 1. 19. 17. Cor. 15. 2.

CAPUT IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa diversis dedisse charismata, & ad sui corporis edificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur ut exuto veteri homine novum induant, utriusque partes explicans: rursusque monet ut in hoc corpore manentes serventur ab iis qui mente excacati sequuntur effrane carnis desideria, & novos induant mores, damnatis prioribus.

- 1 **O**besco itaque vos ego vincus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis.
- 2 Cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate,
- 3 Solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.
- 4 Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae.
- 5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma.
- 6 Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.
- 7 Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.
- 8 Propter quod dicitur: Ascendens in altum captivum duxit captivitatem: dedit dona hominibus.
- 9 Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?
- 10 Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos, ut impletet omnia.
- 11 Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores, & doctores,
- 12 Ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi:
- 13 Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virtum perfectionem, in mensuram ætatis plenitudinis Christi:
- 14 Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.
- 15 Veritatem autem facientes in charitate, crescemus in illo per omnia, qui est caput Christus:
- 16 Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subordinationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in castitate.
- 17 Hoc igitur dico, & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulat in vanitate sensus sui,
- 18 Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei, per ignorantiam que est in illis, propter excacitatem cordis ipsorum,
- 19 Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitia, in operationem immunditiae omnium, in avaritiam.
- 20 Vos autem non ita didicistis Christum,
- 21 Si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu.
- 22 Deponete vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.

- 23 Renovamini autem spiritu mentis vestrae,
- 24 Et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.
- 25 Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra.
- 26 Irascimini, & nolite peccare: sed non occidat super iracundiam vestram.
- 27 Nolite locum dare diabolo:
- 28 Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.
- 29 Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.
- 30 Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in diem redemptionis.
- 31 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia.
- 32 Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.

CAPUT V.

Hortatur ut Christum imitentur, longe separati ab omni vitio ac scelerato, & redemptis tempore assumant spiritualia, quæ tradidit, exercitia: uxores vult subditas esse viris, viros autem diligere uxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

- 1 **E**stote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi:
- 2 Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.
- 3 Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos;
- 4 Aut surripitio, aut sordiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.
- 5 Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicatio, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.
- 6 Nemo vos seducat inanis verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios indigentiae.
- 7 Nolite ergo effici participes eorum.
- 8 Eratis enim aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:
- 9 Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate:
- 10 Probantes quid sit beneplacitum Deo:
- 11 Et nolite communicare operibus iniquis: os tenebrarum, magis autem redarguite.
- 12 Quæ enim in occulto sunt ab ipsis, turpe est & dicere.
- 13 Omnia autem, quæ arguuntur, a lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.
- 14 Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus.
- 15 Videte itaque fratres, quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes,
- 16 Sed ut sapientes: sedimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

- † Rom. 12. 2.
1. Theff. 4. 5.
- 17 † Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.
- 18 Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto,
- 19 Loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino,
- 20 Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.
- 21 Subjecti invicem in timore Christi.
- 22 † Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino:
- 23 † Quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ: ipse, salvator corporis ejus.
- 24 Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.
- 25 † Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsam tradidit pro ea,
- 26 Ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ,
- 27 Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.
- 28 Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.
- 29 Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam:
- 30 Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus & de ossibus ejus.
- 31 † Propter hoc relinquit homo patrem, & matrem suam, & adhæret uxori suæ: & erunt duo in carne una.
- 32 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.
- 33 Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat vitum suum.

CAPUT VI.

Filii parentibus, serviique dominis obediant: rursusque parentes erga filios, & domini erga servos sui memores sint officii: mouet Dei armaturam, cujus partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam ut pro se orent.

- † Exod. 10. 12.
Deut. 5. 16.
Eccl. 3. 9.
Marth. 15. 4.
- 1 Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum est.
- 2 † Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:
- 3 Ut bene sit tibi, & sis longævus super terram.

- † Marc. 7. 10.
Coloss. 3. 20.
† Coloss. 3. 22.
Tit. 2. 9.
1. Pet. 3. 18.
- 4 Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.
- 5 † Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo:
- 6 Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo,
- 7 Cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus:
- 8 Scientes quoniam unusquisque, quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber.
- 9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in cælis: † & personarum acceptio non est apud eum.
- 10 De cetero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.
- 11 Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.
- 12 Quoniam non est nobis collectio adversus carnem & sanguinem; sed adversus principes, & potestates, adversus mundi retores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in cælestibus.
- 13 Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.
- 14 State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induit loriceam iustitiæ,
- 15 Et calcatei pedes in præparatione Evangelii pacis:
- 16 In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extingueri:
- 17 † Et galeam salutis assumite; & gladium spiritus, (quod est verbum Dei)
- 18 Per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso † vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis;
- 19 † Et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii:
- 20 Pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui.
- 21 Ut autem & vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister in Domino:
- 22 Quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.
- 23 Pax fratribus, & charitas cum fide, a Deo Patre, & Domino Jesu Christo.
- 24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen.

† Deut. 10. 17.
2. Par. 19. 7.
Job 34. 19.
Sap. 6. 8.
Eccl. 35. 15.
Ador. 10. 3.
Rom. 2. 11.
† Coloss. 3. 25.
1. Petri 1. 27.

† Isaia 59. 17.
1. Theff. 5. 8.
† Coloss. 4. 2.
† Coloss. 4. 3.
2. Theff. 3. 1.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPUT PRIMUM.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quod pressura sua in maiorem Evangelii fructum efferint: quam utilitatem si non speilaret, omnino dissolvi cuperet, & esse cum Christo: eosque adhortatur, ut digne ad Christi Evangelium converterentur, dicens, quod pro ipso iam afflictiones sustinerint.

1 **P**aulus & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum

2 Episcopis, & Diaconibus. Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias ago Deo in omni memoria vestri,

4 Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,

5 Super communicatione vestra in Evangelio Christi à prima die usque nunc.

6 Confidens hoc ipsum, quia qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu.

7 Sicut est mihi justum hoc sentire pro omnibus vobis: eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse.

8 Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu:

10 Ut probeis posteriora, ut sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi;

11 Repleti fructu iustitia per Jesum Christum, in gloriam & laudem Dei.

12 Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii:

13 Ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni pratorio, & in ceteris omnibus;

14 Et plures & fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui.

15 Quidam quidem & propter invidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant,

16 Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum.

17 Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem, Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudeo.

19 Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem Spiritus Jesu Christi.

20 Secundum expectationem & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem.

21 Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.

22 Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro.

23 Coarctor autem e duobus: desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multo magis melius:

24 Permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25 Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei:

26 Ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterum ad vos.

27 † Tantum digne Evangelio Christi conversamini: ut sive cum venero, & videro vos, sive absens audivam de vobis, quia statis in uno spiritu unanimis, collaborantes fidei Evangelii:

28 Et in nullo terrenamini ab adversariis: quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc a Deo:

29 Quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:

30 Idem certamen habentes, quale & videritis in me, & nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuum dilectionem & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, urque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quod inter malos sancte vivant, tum sibi quod tales habeat discipulos: Timotheum laudat a sincera Evangelii predicatione & obedientia; similiter & Epaphroditum, quem ad eos misit, postquam ab agritudine convalescit.

1 **S**I qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis;

2 Implete gaudium meum, ut idem sapientis, eandem charitatem habentes, unanimis, idipsum sentientes;

3 Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrandes,

4 Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.

† Eph.
4. 1.
Coloss.
1. 20.
1. Thess.
5. 12.

CAPUT III.

5 Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu:

6 Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo:

7 Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitus inventus ut homo.

† Hebr. 8 + 9. 8 † Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

9 Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen:

† Iliuz 45. 24. Rom. 14. 4. 10 † Ut in nomine Jesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium, & inferorum:

11 Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis) non ut in praesentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & timore vestram salutem operamini.

13 Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

† I. Petr. 4. 9. 14 † Omnia autem facite sine murmurationibus, & hesitationibus:

15 Ut sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione, in medio nationis pravae & perveras: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

16 Verbum vitae continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi.

17 Sed & si immolator supra sacrificium, & obsequium fidei vestrae, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18 Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

† A. Cor. 16. 1. 19 Spero autem in Domino Jesu, † Timotheum me cito mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis quae circa vos sunt.

20 Neminem enim habeo tam unanimum, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit.

† I. Cor. 13. 5. 21 † Omnes enim quae sua sunt querunt, non quae sunt Jesu Christi.

22 Experimentum autem ejus cognoscite, quia sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quae circa me sunt.

24 Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos cito.

25 Necessarium autem existimavi, Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum necessitatis meae, mittere ad vos:

26 Quoniam quidem omnes vos desiderabat: & morbus erat, propterea quod audiveratis illum infirmatum.

27 Nam & infirmatus est usque ad mortem: sed Deus miseratus est ejus; non solum autem ejus, verum etiam & mei, ne tristitia super tristitiam haberem.

28 Festinans ergo misi illum, ut viso eo iterum gauderis, & ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.

30 Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut impleteret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maxime conveniret: qui tamen omnia haec detrimentum arbitratus est, quo Dei justitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens ut tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur ut ipsum, & non discipulos, crucis Christi inimicos, imitentur.

1 DE cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, & gloriamur in Christo Jesu, & non in carne fiduciam habentes:

4 Quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis allus videtur consistere in carne, ego magis,

5 Circumcisus octavo die, ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebraeus ex Hebraeis, † secundum legem Phariseus,

† A. Cor. 13. 6.

6 Secundum emulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum justitiam, quae in lege est, conversatus sine querela.

7 Sed quae mihi fuerunt lucra, haec arbitratus sum propter Christum detrimenta.

8 Verumtamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrificarem.

9 Et invenit in illo, non habens meam justitiam, quae ex lege est, sed illam, quae ex fide est Christi Jesu: quae ex Deo est justitia in fide.

10 Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius: configuratus morti ejus:

11 Si quo modo occurrat ad resurrectionem, quae est ex mortuis.

12 Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quo modo comprehendam in quo & comprehensus sum a Christo Jesu.

13 Fratres, ego me non arbitror comprehensisse. Unum autem, quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quae sunt priora extendens meipsum.

14 Ad destinatum persequor, ad brevium supernae vocationis Dei in Christo Jesu.

15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapieris, & hoc vobis Deus revelabit.

16 Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus; & in eadem permaneamus regula.

17 Imitatores mei estote fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

18 † Multi enim ambulant, quos saepe dicebam vobis (nunc autem & silens dico) inimicos crucis Christi:

† Rom. 16. 17.

19 Quorum finis interitus: quorum deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

20 Nostra autem conversatio in caelis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum,

21 Qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae, secundum operationem, qua etiam possit subicere sibi omnia.

CAPUT IV.

Ad perseverantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans; utque mordicus teneant quacumque Dei sunt; laudans ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1 **I**Taque fratres mei charissimi & desideratissimi, gaudium meum, & coronamea: sic state in Domino, charissimi.

2 Evodiam rogo, & Syntychem deprecor, idipsum sapere in Domino.

3 Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & ceteris adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete.

5 Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus prope est.

6 Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestras innotescant apud Deum.

7 Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras, in Christo Jesu.

8 De cetero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplina, hæc cogitate.

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.

10 Gavissus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando resouristis pro me sentire: sicut & sentiebatis: occupati autem eratis.

11 Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse:

12 Scio & humiliari, scio & abundare; (ubique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati.

13 Omnia possum in eo, qui me confortat.

14 Verumtamen bene fecistis, communicantes tribulationi meæ.

15 Scitis autem & vos Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati & accepti, nisi vos soli;

16 Quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis.

17 Non quia quero datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.

18 Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis † hostiam acceptam, placentem Deo.

19 Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundum divitias suas, in gloria in Christo Jesu.

20 Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum: Amen.

21 Salutate omnem sanctum in Christo Jesu.

22 Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

† Rom.
12. 2.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

CAPUT PRIMUM.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quo in scientia Dei bonique operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesie, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant: sequit dicit effectum Christi ministrum, ad pradicandum mysterium a seculis absconditum, & nunc manifestatum.

1 **P**aulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater:
2 Eis, qui sunt Colossis, sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Jesu.

3 Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes:
4 Audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes,

5 Propter spem, quae reposita est vobis in caelis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii:
6 Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate,

7 Sicut didicistis ab Epaphra charissimo confervo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu,
8 Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu.

9 Ideo & nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia & intellectu spiritali:
10 Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei:

11 In omni virtute confortati secundum potentiam claritatis ejus, in omni patientia & longanimitate cum gaudio,
12 Gratias agentes Deo Patri, qui digno nos fecit in partem fortis sanctorum in lumine:
13 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suae;
14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum:
15 Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturae:

16 Quoniam in ipso condita sunt universa in caelis, & in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive prin-

cipatus, sive potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt:

17 Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.

18 Et ipse est caput corporis Ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens.

19 Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:

20 Et per eum reconciliavit omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quae in terris, sive quae in caelis sunt.

21 Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis:

22 Nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso:

23 Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles a spe Evangelii, quod audistis, quod praedicatum est in universa creatura, quae sub caelo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quae defunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia:

25 Cujus factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quae data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei:

26 Mysterium, quod absconditum fuit a saeculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriae: sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriae.

28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu.

29 In quo & laboro, certando secundum operationem ejus, quam operatur in me in virtute.

CAPUT II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut persuasionibus aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur a Christi fide: per quem a peccatis, a potestate diaboli, & ab adverso ipsis chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1 **V**olo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis qui sunt Laodicis, & quicumque non viderunt faciem meam in carne:

2 Ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris & Christi Jesu:

fr. Cor.
15. 20.
Apost. 5.

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi.

4 Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in subtilitate sermonum.

5 † Nam estis corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum ejus, quae in Christo est, fidei vestrae.

6 Sicut ergo accessistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulat.

7 Radicati, & superadificati in ipso, & confirmati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo, in gratiarum actione.

8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum:

9 Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter:

10 Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis:

11 In quo & circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi:

12 Conspulsi ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis.

13 † Et vos cum mortui essetis in delictis, & praecipuo carnis vestrae, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta:

14 Defens quos adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, assignans illud cruci:

15 Et expolians principatus, & potestates, traxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.

16 Nemo ergo vos iudicat in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniae, aut sabbatorum:

17 Quae sunt umbra futurorum: corpus autem Christi.

18 † Nemo vos seducat volens in humilitate, & religione angelorum, quae non vidit ambulans, frustra inflans sensu carnis suae,

19 Et non tenens caput, ex quo rotum corpus, per nexus & conjunctiones subministratum & constructum, ceteris in augmentum Dei.

20 Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis hujus mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis?

21 Ne timeatis, neque gustaveritis, neque contractaveritis:

22 Quae sunt omnia in interitum ipso usu, secundum praecipua & doctrinas hominum:

23 Quae sunt rationem quidem habentia sapientiae in superstitione, & humilitate, & non ad pacendum corpori, non in honore aliquo ad sacritatem carnis.

CAPUT III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, novum induant, in quo non est distinctio nationis aut conditionis; assumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant uxores & mariti, filii & patres, servi ac domini.

1 Igitur, si confurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens:

2 Quae sursum sunt sapite, non quae super terram.

3 Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.

4 Cum Christus apparuerit, vita vestra: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.

5 Mortificate ergo membra vestra, quae sunt super terram; † fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quae est simulacrorum servitus:

6 Propter quae venit ira Dei super filios incredulitatis:

7 In quibus & vos ambulastis aliquando, cum viveretis in illis.

8 † Nunc autem deponite & vos omnia; iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.

9 Nolite mendri invicem, & expolians vos veterem hominem cum actibus suis,

10 Et induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundum † imaginem ejus qui creavit illum.

11 Ubi non est Gentilis, & Judaeus, circumcisio, & praepitium, Barbarus, & Scythia, servus, & liber: sed omnia, & in omnibus Christus.

12 Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam:

13 Supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.

14 Super omnia autem haec, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis:

15 Et pax Christi exulet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in uno corpore: & grati estote.

16 Verbum Christi habetis in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, & commomentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.

17 † Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

18 † Mulieres subdite estote viris, sicut oportet, in Domino.

19 Viri diligite uxores vestras, & nolite amari esse ad illas.

20 † Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.

21 † Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.

22 † Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum.

23 Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus:

24 Scientes quod a Domino accipietis retributionem hereditatis. Domino Christo servite.

25 † Qui enim injuriam facit, recipiet id quod inique gessit: & non est personatum acceptio apud Deum.

CAPUT IV.

Pro se cupit ipsos precari, & caute ac discretè cum infidelibus conversari: mirraque qui manifestent eis quae apud ipsum agantur, & variorum salutationes adscribit, cupiens ut & haec & similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur Ecclesiam.

1 Domini, quod justum est & aequum, servis praestate: scientes quod & vos Dominum habetis in caelo.

Luc. 1.
1. Theil.
1. 17.
1. Ephes.
6. 1. 2.
1. Facit.
3. 1.
Coloss.
4. 3.
1. Ephes.
5. 25.

2 † Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione:
3 † Orantes simul & pro nobis, ut Deus periat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vincus sum)
4 Ut manifestem illud ita ut oportet me loqui.
5 † In sapientia ambulare ad eos qui foris sunt; tempus recitantes.
6 Sermo vester semper in gratia valeat conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.
7 Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister, & confervus in Domino:
8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur orda vestra.
9 Cum Onesimo charissimo, & dilecti fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis.
10 Salutat vos Anifarchus concupivus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum:

11 Et Jesus, qui dicitur Justus: qui sunt ex circumcissione: hi soli sunt a iuroribus mei in regno Dei, qui mihi fuerint solatio.
12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei.
13 Testimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis qui sunt Laodicis, & qui Hierapoli.
14 Salutat vos † Lucas medicus charissimus, & Demas.
15 Salutate fratres, qui sunt Laodicis, & Nympham, & quæ in domo ejus est, Ecclesiam.
16 Et cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut & in Laodicenium Ecclesia legatur: & eam, quæ Laodicenium est, vos legatis.
17 Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas.
18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

fr. Tim. 4. 11.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSIS PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Thessalonicenses commendat, actis Deo gratias, quod susceptam semel fidem servaverint, Pauli, imo ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palam ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicationis habuerit.

Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.
9 Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conversi estis ad Deum a simulacris, servite Deo vivo, & vero;
10 Et expectate Filium ejus de cælis (quem suscitavit ex mortuis) Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPUT II.

Ostendit quam sincerum se exhibuerit in prædicando ipsi Evangelio, gratias Deo agens quod susceptum Dei verbum sedulo servaverint, passi multa a contrariis, sicut Ecclesia Judæa a Judæis, qui una cum Christo etiam pios omnes persecuntur: declarat etiam quam ardentem gerat erga ipsos affectum.

1 **P**AULUS, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesie Thessalonicensium, in Deo Patre, & Domino Jesu Christo.
2 Gratia vobis, & pax. Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,
3 Memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Jesu Christi, ante Deum & Patrem nostrum!
4 Scientes fratres, dilecti a Deo, electionem vestram:
5 Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.
6 Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti:
7 Ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaja.
8 A vobis enim diffusam est sermo Domini, non solum in Macedonia, & in Achaja; sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad

1 **N**Am ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inaniter fuit:
2 Sed ante passi, & † contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Evangelium Dei in multa sollicitudine.
3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,
4 Sed sicut probati sumus a Deo, ut crederetur nobis Evangelium: ita loquitur, non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.
5 Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione avaritiæ: Deus testis est:
6 Nec querentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis.

† Actos 16. 19.

7 Cum possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tamquam si nutrix foveat filios suos.

8 Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

† Ador. 10. 34. 1. Cor. 4. 12. 2. Theff. 5. 8.

9 Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: ꝑ nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei.

10 Vos testes estis, & Deus, quam sancte & iuste, & sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus:

11 Sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos)

12 Deprecantes vos & consolantes, testificati sumus, ut ambularetis digne Deo, qui vocavit vos in suum regnum & gloriam.

13 Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.

14 Vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa in Christo Jesu: quia eadem passi estis & vos a tribulibus vestris, sicut & ipsi a Judæis:

15 Qui & Dominum occiderunt Jesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur;

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut salvi fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

17 Nos autem fratres desolati a vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio:

18 Quoniam volumus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel, & iterum, sed impedivit nos fatamas.

19 Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAPUT III.

Metuens ne propter suas afflictiones a fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reverso gratias Deo agit, quod in fide ac dilectione firmi permanserint: ostendens quantum cupiat illos invisere, ut suppleat quod deest fidei ipsorum.

1 Propter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solis:

2 † Et misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Evangelio Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra:

3 Ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus.

4 Nam & cum apud vos essemus, prædicabamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.

5 Propterea & ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaverit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster.

6 Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, & annunciante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos:

7 Ideo consolati sumus fratres in vobis, in omni necessitate & tribulatione nostra, per fidem vestram,

8 Quoniam nunc vivimus, si vos statis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum,

10 Noctæ ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, & compleamus ea que desunt fidei vestræ?

11 Ipse autem Deus & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus, dirigat viam nostram ad vos.

12 Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in invicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13 Ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis ejus. Amen.

CAPUT IV.

Hortatur ut tradita sibi præcepta observent, abstinere a fornicatione, ac se mutuo diligentes, manibusque operantes, quo nullius quidquam desiderare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

1 DE cetero ergo, fratres, rogamus vos & admodum accepistis a nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis.

2 Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum.

3 † Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstinere vos a fornicatione,

4 Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore;

5 Non in passione desiderii, sicut & Gentēs, quæ ignorant Deum:

6 Et ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædicimus vobis, & testificati sumus.

7 Non enim voravit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.

8 Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit spiritum suum sanctum in nobis.

9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: ꝑ ipsi enim vos a Deo didicistis ut diligatis invicem.

10 Etenim illud factis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis,

11 Et operam detis ut quieti scitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcipimus vobis: & ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis.

12 Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent.

13 Si enim credimus quod Jesus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo.

† Rom. 13. 2. E. phel. 5. 17.

† Joann. 13. 34. & 15. 12. 1. Joann. 2. 20. & 4. 12.

† 1. Cor.
15. 23.

† 2. Pet.
3. 10.
Apoc. 3. & 16.
15.

† 1. Cor.
15. 9.

14 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, † quia nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non praeveniemus eos, qui dormierunt.
15 Quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de caelo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.
16 Deinde nos, qui vivimus, qui relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.
17 Itaque consolamini invicem in verbis istis.

C A P U T V.

Diem iudicii dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cum semper ad illum se preparant, ad quod illos etiam hortatur: moneo quomodo erga invicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, utque pro seorent precatur.

1 **D**E temporibus autem, & momentis, fratres non indigetis ut scribamus vobis.
2 † Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.
3 Cum enim dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugiet.
4 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat:
5 Omnes enim vos filii lucis estis & filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.
6 Igitur non dormiamus sicut & ceteri, sed vigilemus, & sobrii simus.
7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.
8 Nos autem, qui diei sumus, sobrii sumus,

† indui loricae fidei & charitatis, & galeam spem salutis:
9 Quoniam non potuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum,
10 Qui mortuus est pro nobis: ut five vigilemus, five dormiamus, simul cum illo vivamus.
11 Propter quod consolamini invicem, & edificate alterutrum, sicut & facitis.
12 Rogamus autem vos fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & praesunt vobis in Domino, & movent vos,
13 Ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.
14 Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.
15 † Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, & in omnes.
16 Semper gaudete.
17 † Sine intermissione orate.
18 In omnibus gratias agite: haec est enim voluntas Dei in Christo Jesu, in omnibus vobis.
19 Spiritum nolite extinguere.
20 Prophetias nolite spernere.
21 Omnia autem probate: quod bonum est tenete.
22 Ab omni specie mala abstinete vos.
23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur.
24 † Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.
25 Fratres orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes in osculo sancto.
27 Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola haec omnibus sanctis fratribus.
28 Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

† Isaie
59. 17.
Ephes.
6. 19.
17.

† Prov.
17. 13.
& 20.
22.
Rom.
11. 17.
1. Petr.
2. 9.
† Eccli.
18. 21.
Lucæ
18. 1.
Coloss.
4. 2.

† 1. Cor.
15. 9.

UNED

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES II.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adversarios vero ultionem in die iudicii recepturos; orans ut digni habeantur vocatione Dei.

PAULUS, & SILVANUS, & TIMOTHEUS, Ecclesie Thessalonicensium, in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas uniuscuiusque vestrum in invicem:

4 Ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis.

5 In exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

6 Si tamen iustum est apud Deum, retribuere tribulationem iis qui vos tribulant:

7 Et vobis, qui tribulamini: requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu, de caelo cum angelis virtutis eius,

8 In flamma ignis tantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi.

9 Qui penas dabunt in interitu aeternas a facie Domini, & a gloria virtutis eius:

10 Cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt: quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.

11 In quo etiam oramus semper pro vobis: ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute,

12 Ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in illo, secundum gratiam Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

De die Domini monet ne credant seductori- bus, ostendens venturum prius filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducuntur: de electione, & fide Thessalonicensium gratias agit, monens ut servent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

Rogamus autem vos fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostrae congregationis in ipsum:

2 Ut non cito moveamini a vestro sensu neque terreamini; neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini.

3 † Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,

4 Qui adversatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus.

5 Non retinebis quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis?

6 Et nunc quid deinceps scitis, ut reveletur in suo tempore.

7 Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

8 Et tunc revelabitur ille iniquus, † quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum:

9 Cujus adventus secundum operationem satanae, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus,

10 Et in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eo quod charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,

11 Ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

12 Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti a Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis:

13 In qua & vocavit vos per Evangelium nostrum, in acquisitionem gloriae Domini nostri Jesu Christi.

14 Itaque fratres state: & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.

15 Ipse autem Dominus noster Jesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem aeternam, & spem bonam in gratia,

16 Exhortetur corda vestra, & consistet in omni opere & sermone bono.

CAPUT III.

Capit ut pro se precetur, confidens quod servaturi sint ipsius praecepta: monensque ut subtrahant se a Christianis volentibus servare qua ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: caveat tamen ne tales ut inimicos existiment, sed ut fratres corripiant.

DE cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei curet, & clarificetur, sicut & apud vos:

† Eph. 5. 6.

† 1 Thim. 11. 4.

† Eph. 6. 19. Coloss. 4. 3.

1 Et ut liberemur ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet a malo.

4 Confidemus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & faciatis.

5 Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.

6 Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis.

7 Ipsi enim scitis quemadmodum oportet imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:

8 † Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum gravaretemus.

9 Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

10 Nam & cum effemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.

11 Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes.

12 Iis autem, qui ejusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Jesu Christo, ut: cum silentio operantes, suum panem manducent.

13 † Vos autem fratres nolite desicere beneficentes.

14 Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur:

15 Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

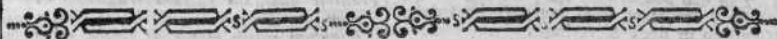
16 Ipse autem Dominus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.

17 Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola, ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

† Gal. 6. 9.

† Act. 20. 34.
1. Cor. 4. 12.
1. Thess. 2. 9.

EPISTOLA

BEATI PAULI APOSTOLI

AD TIMOTHEUM PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Præceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam a perversa doctrina & tradenda sana: lex ob injustos posita est: Deo gratias agit, quod eum ab Ecclesia persecutione ad Apostolatam vocaverit: qui misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatum informationem: Timotheum monet ut strenuum agat militem.

1 **P**aulus Apostolus Jesu Christi secundum imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Jesu ipsi nostræ:

† Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax a Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denunciare quibusdam ne aliter docerent,

4 Neque † intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis quam ædificationem Dei, quæ est in fide.

5 Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

6 A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium.

7 Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

8 † Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur:

9 Sciens hoc quia lex justo non est posita, sed injustis, & non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis,

10 Fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur,

11 Quæ est secundum Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.

12 Gratias ago ei, qui me confortavit, Christo Jesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio:

13 Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

14 Superabundavit autem gratia Domini nostri, cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Jesu.

15 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: † quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.

16 Sed ideo misericordiam consecutus sum: ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam.

17 Regi autem sæculorum immortalis, invisibilis, soli Deo, honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

18 Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam,

19 Habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

20 Ex quibus est Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut dicant non blasphemare.

† Matt. 9. 13.
Marci 2. 17.

† Act. 16. 1.

† Infra 4. 7.
2. Tim. 2. 23.
Tit. 3. 9.

† Rom. 7. 12.

CAPUT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones, unumque dicit esse Deum & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hac ornari debeat, cuius non est docere, sed in silentio discere.

1 **O**besco igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus: 2 Pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate. 3 Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo,

4 Qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim Deus, & unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus:

6 Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7 In quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate.

8 Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira & disceptatione.

9 † Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in torris crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa:

10 Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11 Mulier in silentio discat cum omni subiectione.

12 † Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum; sed esse in silentio.

13 † Adam enim primus formatus est, deinde Heva:

14 † Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit.

15 Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

CAPUT III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres: ut sciat quomodo conversari debeat in Ecclesia qua est columna veritatis: simulque commendat Dominicam incarnationis sacramentum.

1 **F**idelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.

2 † Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitem, doctorem,

3 Non vinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed

4 Suae domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate.

5 Si quis autem domui suae præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei diligentiam habebit:

6 Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.

7 Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.

8 Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum seduciantes:

9 Habentes mysterium fidei in conscientia pura.

10 Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes.

11 Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis bene præsent, & suis domibus.

13 Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirant, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire cito.

15 Si autem tardaverit, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.

16 Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAPUT IV.

Præcipit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimum de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet ut spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, qua corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

1 **S**piritus autem manifeste dicit, quia † in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum.

2 In hypocritarum loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam,

3 Prohibitum nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem.

4 Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.

6 Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Jesu, enusurus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assensus es.

7 † Ineptas autem, & aniles fabulas devita: exerce autem teipsum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.

9 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.

10 In hoc epim laboramus, & maledicemur, quia speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.

11 Præcipe hæc, & doce.

12 Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium, in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.

13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.

14 Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.

16 Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim facies, & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.

CAPUT V.

Docet quomodo seniores, anus, ac juveniles gubernare debeat, rursum seniores ac juniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probe suo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facile adversus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publice arguat: hac mandata servet, nemini cito manus imponens: modico vino utatur: & de variis hominum peccatis.

- 1 Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem; juvenes, ut fratres;
- 2 Anus, ut matres; juvenculas, ut forores, in omni castitate;
- 3 Viduas honora, quæ vere viduæ sunt.
- 4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: discat primum domum suam regere, & mutuum vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo.
- 5 Quæ autem vere vidua est, & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die.
- 6 Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.
- 7 Et hoc præcipe, ut irreprehensibiles sint.
- 8 Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.
- 9 Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor,
- 10 In operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est.
- 11 Adolescentiores autem viduas devita. Cum enim luxuriosæ fuerint in Christo, nubere volunt:
- 12 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.
- 13 Simul autem & otiosæ discunt circuire domos: non solum otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.
- 14 Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasione dare adversario maledicti gratia.
- 15 Jam enim quædam conversæ sunt retro sanam.
- 16 Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non gravetur Ecclesia: ut iis quæ vere viduæ sunt, sufficiat.
- 17 Qui bene præsentur presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina.
- 18 Dicit enim Scriptura: † Non alligabis os bovi trituranti. Et: † Dignus est operarius mercede sua.
- 19 Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.
- 20 Peccantes coram omnibus argue: ut & ceteri timorem habeant.
- 21 Testor coram Deo & Christo Jesu, & electis angelis, ut hæc custodias sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.
- 22 Manus cito nemini imponeris, neque communicaveris peccatis alienis. Te ipsum castum custodi.
- 23 Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.
- 24 Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam autem & subsequuntur.
- 25 Similiter & facta bona manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fideles sive infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat avaritia; quæ devotata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendam; servata fide quam in Baptismo confessus est; utque in finem usque servet hæc mandata: divites autem reprimat a superbia, inducens ad elemosynas.

- 1 Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitretur, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.
- 2 Qui autem fideles habent dominos, non contemnunt, quia fratres sunt: sed magis ferviant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficii participes sunt. Hæc doce, & exhortare.
- 3 Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ:
- 4 Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidia, contentiones, blasphemias, suspiciones male,
- 5 Confusionem hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæsum esse pietatem.
- 6 Est autem quæsum magnus, pietas cum sufficientia.
- 7 † Nihil enim inulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus.
- 8 † Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.
- 9 Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.
- 10 Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, erraverunt a fide, & interierunt se doloribus multis.
- 11 Tu autem o homo Dei hæc fuge: fecitate, vero justitiam, pietatem, fidem, castitatem, patientiam, mansuetudinem.
- 12 Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.
- 13 Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem:
- 14 Ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile, usque in adventum Domini nostri Jesu Christi:
- 15 Quem solis temporibus ostendet † beatus & solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium;
- 16 Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibleiter: † quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, & imperium sempiternum. Amen.
- 17 Divitiibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, † neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum)
- 18 Bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare,
- 19 Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.
- 20 O Timothee, depositum custodi, devotas profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientie,
- 21 Quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

† Deut. 25. 4.
1. Cor. 9. 9.
† Matt. 10. 40.
Lucæ 10. 7.

† Job. 21. 14.
† Prov. 27. 26.

† Matt. 27. 11.
Joann. 18. 33.
† Apoc. 17. 14.
† Joann. 1. 18.
† Lucæ 22. 29.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEUM II.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida predicatione jubet exerci: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus primum: dicit quod omnes Asiani ipsam reliquerint, laudans Onesiphori familiam quod inde multa receperit obsequia.

Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vite, quæ est in Christo Jesu:

Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax a Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratias ago Deo, cui servo a progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tuam memoriam in orationibus meis, nocte ac die.

4 Desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear,

5 Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primum in avia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quod & in te.

6 Propter quam causam admono te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

† Rom. 8. 15. 7 † Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vindicatum ejus: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei:

† Tit. 3. 5. 9 Qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, † non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora secularia.

10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam & incorruptionem per Evangelium:

† Tit. 3. 7. 11 In quo † positus sum ego predicator & Apostolus & magister gentium.

12 Ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.

13 Formam habe sanorum verborum, quæ a me audisti in fide & in dilectione in Christo Jesu.

14 Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15 Scis hoc, quod averti sunt a me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus, & Hermogenes.

16 Det misericordiam Dominus † Onesiphori domui: quia sæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit: † Infra 4. 19.

17 Sed cum Romam venisset, sollicitè me quaesivit, & invenit.

18 Det illi Dominus invenire misericordiam a Domino in illa die. Et quanta Ephesi minuitur mihi, tu melius noveris.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincere docendum & patientem pro Christo, facta mentione futuri premii ac resurrectionis Christi: utque contentiones & profana vaniloquia devitet, stultasque legis quaestiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes servos Dei sectari debeat.

1 **T**U ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu:

2 Et quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt: sed alios docere.

3 Labora sicut bonus miles Christi Jesu.

4 Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5 Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certaverit.

6 Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.

7 Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto Dominum JESUM CHRISTUM resurrexisse a mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum,

9 In quo laboro usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non astillegatum.

10 Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Jesu, cum gloria cælesti.

11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus:

12 Si sustinebimus, & conregnabimus: † si negaverimus, & ille negabit nos: † Matt. 10. 33.

13 † Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. † Marc. 8. 18.

14 Hæc commune, testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subvertionem audientium. † Rom. 3. 3.

15 Sollicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfutibilem, rectè tractantem verbum veritatis:

16 Profana autem, & vaniloquia devota: multum enim proficiunt ad impietatem:

17 Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenæus & Philetus,

18 Qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subvertentur quorundam fidem.

19 Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus; & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

21 Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Juvenilia autem desideria fuge, sectare vero justitiam, fidem, charitatem, & pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro.

23 † Scultas autem, & sine disciplina questionibus devita: sciens quia generant lites.

24 Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem.

25 Cum modestia corripiantur eos, qui resistunt veritati: nequendo Deus det illis penitentiam ad cognoscendam veritatem.

26 Et respiciant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicat homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducunt veritati resistunt: Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum utilitate.

1 Hoc autem scito, quod in † novissimis diebus instabunt tempora periculosa:

2 Erunt homines seipsos amantes, cuidi elati, superbi, blasphemæ, parentibus non obediens, ingrati, scelesti,

3 sine affectione, sine pace, criminosi, incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei:

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita:

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivos ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriiis:

7 Semper dicentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes,

8 Quemadmodum autem † Jannes & Mambres resistunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.

9 Sed ultra non proficiet: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

10 Tu autem affectus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

11 Persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13 Mali autem homines, & seductores, proficiunt in pejus; errantes, & in errorem mittentes.

14 Tu vero permansere in illis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens a quo didiceris.

15 Et quia ab infanzia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.

16 † Omnis scriptura divinè inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia:

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi coarctant, constant prædicet, tolerando quacumque instigentur adversa: prædicatque suam passionem & futurum premium, advocans Timotheum, eo quod a multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed a Domino liberatus.

1 Testificor coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos & mortuos, per adventum ipsius, & regnum ejus:

2 Prædica verum, instat oportune, impertune: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3 Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coarctabunt sibi magistros, prurientes auribus:

4 Et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5 Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

6 Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8 In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire cito.

9 Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam:

10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11 † Lucas est mecum solus, Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium,

12 Tychicum autem misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.

14 Alexander ætarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera ejus:

15 Quem & tu devita: valde enim resistit verbis nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.

17 Dominus autem mihi assistit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.

18 Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & salvum faciet in regnum suum cælesti, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & † Onesiphori domum.

20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui in itinere Mileci.

21 Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo, Gratia vobiscum. Amen.

† 1. Tim. 4. 7. Tit. 3. 9.

† 1. Tim. 4. 1. 2. Petri 3. 1. Judæ 18.

† Exod. 7. 21.

† 2. Pet. 1. 20.

† Colos. 4. 14.

† Supra 1. 16.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD TITUM.

CAPUT PRIMUM.

Facta in salutatione mentione spei vite eterne qua jam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia dure sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam falso Deum negant.

Paulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundum pietatem est

In spem vite æternæ, quam promisit qui non mentitur, Deus, ante

tempora sæcularia:

3 Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum Salvatoris nostri Dei:

4 Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia, & pax a Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro.

5 Hujus rei gratia reliqui te Cræte, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

6 † Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.

7 Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non violentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

8 Sed hospitem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,

9 Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maxime qui de circumcissione sunt:

11 Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Crætenses semper mendaces, male bestie, ventres pigri.

13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide,

14 Non invidentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum, averfantium se a veritate.

15 † Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.

16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac juvenes: præbendo se omnibus vita exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei qua apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibitæ ostendit.

TU autem loquere quæ decent sanam doctrinam:

2 Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:

3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino ferventes, bene docentes:

4 Us prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant,

5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei:

6 Juvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

9 † Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes,

10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 † Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,

12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vivamus in hoc sæculo,

13 Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari & a quibus vitiis dehortari: & quod a peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vite æternæ: monetque ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse:

† Epist.
6. 5.
Col. 3.
22.
1. Petr.
2. 18.
† Infra
3. 4.

† Rom.
14. 20.

2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.

3 Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, fervientes desiderii & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentes, odibiles, odientes invicem.

† Supra
2. 21.
†. Tim.
1. 9.

4 † Cum autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei;

5 † Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos feci, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti,

6 Quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum:

7 Ut iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitæ æternæ.

8 Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: ut curent bonis operibus præesse qui

credunt Deo. Hæc sunt bona & utilia hominibus.

9 † Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devita; sunt enim inutiles, & vanæ.

10 Hæreticum hominem, post unam & secundam correptionem devita:

11 Sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.

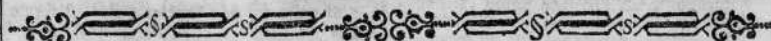
12 Cum misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim stavi hiemare.

13 Zenam legisperitum, & Apollo sollicitè præmitte, ut nihil illis desit.

14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi.

15 Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

†. Tim.
1. 4. &
4. 7.
2. Tim.
2. 23.

E P I S T O L A BEATI PAULI APOSTOLI A D P H I L E M O N E M .

CAPUT UNICUM.

Philemoni, cujus charitatem ac fidem colaudat, Onesimum servum ipsius remittit: quem illi commendat, & ejus culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, ut sibi ministret in Evangelii prædicatione.

Aulus vincus Christi Jesu, & Timotheus frater; Philemoni dilecto, & adjutori, nostro,

Et Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.

3 Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,

5 Audens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Jesu, & in omnibus sanctos:

6 Ut: communicatio fidei tuæ evidens fiat, in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Jesu.

7 Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater.

8 Propter quod multam fiduciam habens in Christo Jesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:

9 Propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, ut Paulus senex, nunc autem & vincus Jesu Christi:

10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,

11 Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi utilis,

12 Quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe:

13 Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii:

14 Sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.

15 Forsitan enim ideo discessi: ad horam a te, ut æternum illum reciperes:

16 Jam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, maxime mihi; quanto autem magis tibi: & in carne, & in Domino?

17 Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:

18 Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet; hoc mihi imputa.

19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod & teipsum mihi debes:

20 Ita frater. Ego te fruor in Domino: Refice viscera mea in Domino.

21 Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies.

22 Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.

23 Salutat te Epaphras conceptivus meus in Christo Jesu,

24 Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

CAPUT PRIMUM.

*Tantum veteri testamento per Angelos dato
nunc per Christum datum praesertur,
quantum Christus Angelis dignior est,
quos origine, dominio, potentia & honore
anteceffit.*

Mullisiam, multisque
modis olim Deus lo-
quens patribus in Pro-
phetis: novissime,

Diebus istis locutus est
nobis in filio, quem
constituit heredem uni-
versorum, per quem
fecit & secula.

† 3 Qui cum sit splendor gloriae, & figura
substantiae ejus, portansque omnia verbo vir-
tutis suae, purificationem peccatorum faciens,
seder ad dexteram maiestatis in excelsis:

† 4 Tanto melior Angelis effectus, quanto
differentius pra illis nomen hereditavit.

† 5 Cui enim dixit aliquando Angelorum:
† Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et
rursum: † Ego ero illi in patrem, & ipse erit
mihi in filium?

† 6 Et cum iterum introducit primogenitum
in orbem terrae, dicit: † Et adorent eum
omnes Angeli Dei.

† 7 Et ad Angelos quidem dicit: † Qui facit
Angelos suos spiritus, & ministros suos flam-
mam ignis.

† 8 Ad filium autem: † Thronus tuus Deus,
in saeculum saeculi: virga aequitatis, virga
regni tui.

† 9 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem:
propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo
exultationis pra participibus tuis.

† 10 Et: † Tu in principio Domine terram
fundasti: & opera manuum tuarum sunt
caeli.

† 11 Ipsi peribunt, tu autem permanebis, &
omnes ut vestimentum veterabis:

† 12 Et velut amictum mutabis eos, & mu-
tabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui
non deficient.

† 13 Ad quem autem Angelorum dixit ali-
quando: † Sede a dextris meis, quoadusque
ponam inimicos tuos scabellum pedum tuo-
rum?

† 14 Nonne omnes sunt administratorii spiri-
tus, in ministerium missi propter eos, qui
hereditatem capient salutis?

CAPUT II.

*Cum Angelicorum praepceptorum transgressio
dignam accepit ultionem, multo ma-
gis ea sequetur transgressores praepro-
porum Christi: qui per susceptam humani-
tatem & crucem minoratus est ab Ange-*

*lis, & ex eo factus auctor salutis in ip-
sum credentium.*

† 1 Propterea abundantius oportet observa-
re nos ea quae audivimus, ne forte per-
effluamus.

† 2 Si enim qui per Angelos dictus est sermo,
factus est simus, & omnis praevicatio &
inobedientia accepit justam mercedis retri-
butionem:

† 3 Quomodo nos effugiemus, si tantam ne-
glexerimus salutem? quae cum initium acce-
pisset enarrari per Dominum, ab eis, qui au-
dierunt, in nos confirmata est.

† 4 † Contestante Deo signis & portentis, &
variis virtutibus, & Spiritus sancti distribu-
tionibus secundum suam voluntatem.

† 5 Non enim Angelis subiecit Deus orbem
terrae futurum, de quo loquimur.

† 6 Testatur est autem in quodam loco quis,
dicens: † Quid est homo quod memor es ejus,
aut filius hominis quoniam visitas eum?

† 7 Misisti eum paulinim ab Angelis:
gloria & honore coronasti eum; & constitui-
sti eum super opera manuum tuarum.

† 8 † Omnia subiecit sub pedibus ejus. In
eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimi-
sit non subiectum ei. Nunc autem necdum
videremus omnia subiecta ei.

† 9 † Eum autem, qui modico quam Angeli
minoratus est, videmus Jesum, propter pas-
sionem mortis, gloria & honore coronatum:
ut gratia Dei, pro omnibus gustaret mor-
tem.

† 10 Decebat enim eum, propter quem
omnia, & per quem omnia, qui multos filios
in gloriam adduxerat, auctorem salutis
eorum per passionem consummare.

† 11 Qui enim sanctificat, & qui sanctifi-
catur, ex uno omnem. Propter quam cau-
sam non confunditur fratres eos vocare,
dicens:

† 12 Nuntiabo nomen tuum fratribus meis:
in medio Ecclesiae laudabo te.

† 13 Et iterum: † Ego ero fidens in eum. Et
iterum: † Ecce ego, & pueri mei, quos dedi
mihi Deus.

† 14 Quia ergo pueri communicaverunt car-
ni & sanguini, & ipse similiter participavit
eisdem: † ut per mortem destrueret eum,
qui habebat mortis imperium, id est, dia-
bolum:

† 15 Et liberaret eos, qui timore mortis per
totam vitam obnoxii erant servituti.

† 16 Nuscquam enim Angelos apprehendit,
sed semen Abrahae apprehendit.

† 17 Unde debuit per omnia fratribus simila-
ri, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad
Deum, ut repropitiaret delicta populi.

† 18 In eo enim, in quo passus est ipse &
tentatus, potens est & eis, qui tentantur, au-
xiliari.

† Sap.
7. 26.

† Mal.
2. 7.
† Reg.
7. 14.
† Psal.
96. 7.

† Psal.
103. 4.

† Psal.
44. 7.

† Psal.
101. 26.

† Psal.
140. 1.
1. Cor.
15. 25.

† Marc.
16. 26.

† Psal.
6. 5.

† Math.
28. 18.

1. Cor.
15. 26.

† Phil.
2. 8.

† Psal.
22. 22.

† Psal.
27. 3.

† Psal.
18.

† Ofec.
13. 14.

1. Cor.
15. 54.

C A P U T I I I.

Longe excellentior est Christus, utpote filius, quam Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Judaeorum ab ejus requie repellamur.

1 Unde fratres sancti, vocationis caelestis participes, considerate Apostolum & pontificem confessionis nostrae Jesum:

† Num. 13. 7.

2 Qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & † Moyses in omni domo ejus.

3 Amplioris enim gloriae iste praeter Moyse dignus est habitus, quanto ampliore honorem habet domus, qui fabricavit illum.

4 Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus est.

5 Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum quae dicenda erant:

6 Christus vero tamquam filius in domo sua: quae domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus.

† Psal. 94. 8. Infra 4. 7.

7 Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: † Hodie si vocem ejus audieritis.

8 Nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundum diem tentationis in deserto.

9 Ubi tentaverunt me paries vestri; probaverunt, & viderunt opera mea.

10 Quadraginta annis: Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas.

11 Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

12 Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discendendi a Deo vivo:

13 Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

14 Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiae ejus usque ad finem firmum retineamus.

15 Dum dicitur: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.

16 Quidam enim audientes exacerbaverunt, sed non universi qui profecti sunt ex Aegypto per Moysen.

† Num. 14. 37.

17 Quibus autem infensus est quadraginta annis: Nonne illis, qui peccaverunt, † quorum cadavera prostrata sunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt?

19 Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

C A P U T I V.

Quandoquidem Judaei ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est ut alii ingrediantur, curandum est ne ea frustremur, sed credentes, in ipsam admittamur: de vivo & efficaci Dei verbo quod omnia conspiciat, deque ejus infirmitate, ut nostris compateretur infirmitatibus.

1 Timeamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem ejus, extimetur aliquis ex vobis deesse.

2 Etenim & nobis nuntiatio est, quemadmodum & illis: sed non proluit illis sermo auditus, non admittit fidei ex iis quae audierunt.

3 Ingrederemur enim in requiem, qui credimus: quemadmodum dixit: † Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

† Psal. 94. 11.

4 Dixit enim in quodam loco de die septima sic: † Et requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis.

† Gen. 2. 2.

5 Et in isto rursus: Si introibunt in requiem meam.

6 Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ii, quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem:

7 Iterum terminat diem quemdam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est: † Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.

† Supra 3. 7.

8 Nam si eis Jesus requiem praestisset, numquam de alia loqueretur, posthac, die.

9 Itaque relinquunt sabbatismus populo Dei.

10 Qui enim ingressus est in requiem ejus: etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut a suis Deus.

11 Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12 Vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti: & pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.

† Psal. 33. 16. Eccli. 15. 20.

13 † Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo.

14 Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit caelo, Jesum filium Dei: teneamus confessionem.

15 Non enim habemus pontificem, qui non possit compari infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

16 Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae: ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

C A P U T V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, praesque Patri offerens, exauditus est: & discens ex iis quae passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis aeternae: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ii ad quos hic scribebat Apostolus.

1 Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis:

2 Qui condolare possit iis, qui ignorant, & errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate:

3 Et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis.

4 † Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron.

† Exod. 28. 1. 1. Par. 16. 18. † Psal. 3. 7.

5 Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: † Filius meus es tu, ego hodie genui te.

† Pſal.
109. 4.

6 Quomodo & in alio loco dicit :
† Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

7 Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationeque ad eum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.

8 Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam :

9 Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ, 10 Appellatus a Deo pontifex juxta ordinem Melchisedech.

11 De quo nobis grandis sermo, & interpretabilis ad dicendum : quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

12 Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus : rursus indigetis ut vos doceamini quæ sint elementa exordii sermonum Dei : & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.

13 Omnis enim, qui lactis est particeps, expertus est sermonis justitiæ : parvulus enim est.

14 Perfectiorum autem est solidus cibus ; eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismum rursus in peccata relabuntur, imo timenda illis est æterna maledictio : consolando autem Hebræos hortatur ut Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se particeps eorum qua iurejurando promissis illi Deus.

1 Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursus facientes fundamentum penitentia ab operibus mortuis, & fidei ad Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & iudicii æterni.

3 Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.

4 † Impossibile est enim, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cælestis, & participes facti sunt Spiritus sancti,

5 Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi,

6 Et prolapsi sunt ; rursus renovari ad penitentiam, rursus crucifigentes sibi ipsos Filium Dei, & ostentui habentes.

7 Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, a quibus colitur ; accipit benedictionem a Deo.

8 Proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledictio proxima : cuius consummatio in combustionem.

9 Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora ; & viciniore salutis : tamen ista loquimur.

10 Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministrastis.

11 Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei utque in finem :

12 Ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide & patientia hereditabunt promissiones.

† Matr.
23. 45.
Infra
10. 16.
10. Peetr.
20. 20.

13 Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum,

14 Dicens : † Nisi benediceres benedicam te, & multiplicans multiplico te.

15 Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.

16 Homines enim per majorem sui jurant : & omnis controversis eorum finis, ad confirmationem, est juramentum.

17 In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hereditibus immobilitatem consilii sui, interposuit iusjurandum :

18 Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem :

19 Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incidentem utque ad interiora velaminis :

20 Ubi præcursor pro nobis introivit Jesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

† Gen.
22. 16.

CAPUT VII

Cum Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leviticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundum ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac juramento firmatum præcellit Leviticum, & ipsum una cum lege evacuat.

1 Hic enim Melchisedech, rex Salem, factus est sacerdos Dei summi, qui obviavit Abrahæ regresso a cade regum, & benedixit ei ;

2 Cui & decimas omnium divisit Abraham : primum quidem qui interpretatur rex justitiæ : deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis :

3 Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4 Intuemini autem quantum sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.

5 Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, † mandatum habent decimas fumere a populo secundum legem, id est, a fratribus suis : quamquam & ipsi exierint de lumbis Abrahæ.

6 Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit.

7 Sine ulla autem contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur.

8 Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt : ibi autem contestatur, quia vivit.

9 Et (ut ita dictum sit) per Abraham, & Levi, qui decimas accipit, decimatus est :

10 Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.

11 Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accipit) quid adhuc necessarium fuit, secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaton dici ?

12 Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat.

13 In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit.

14 Manifestum est enim quod ex Juda ortus sit Dominus noster : in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyles locutus est.

Genes.
14. 18.

† Deut.
18. 3.
Jos. 14.
4.

15 Et amplius adhuc manifestum est; si secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,

16 Qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vite insolubilis.

† Psa. 109. 4. 17 Contestatur enim: † Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

18 Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem:

19 Nihil enim ad perfectum adduxit lex, introductio vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

20 Et quantum est non sine jurejurando (alii quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt;

† Psa. 109. 4. 21 Hic autem cum jurejurando, per eum, qui dixit ad illum: † Juravit Dominus, & non penitebit eum: tu es sacerdos in æternum:)

22 In tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus.

23 Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere:

24 Hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.

25 Unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis.

26 Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excellentior cælis factus:

† Lev. 16. 6. 27 Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, † prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo.

28 Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem jurisjurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

C A P U T V I I I.

Excellentius est Christi sacerdotium Levitico, cum ipse in dextera Patris sedeat in caelis, & majorum sacramentorum minister fuerit quam sacerdotes veteris legis: offendit etiam novi testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Jeremiam.

1 Capitulum autem super ea quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui confedit in dextera sedis magnitudinis in caelis,

2 Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: unde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat:

4 Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera,

5 Qui exemplari & umbræ deserviunt caelestium. Sicut responsum est Moyse, cum consummaret tabernaculum: † Vide (inquit) omnia factio secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte.

† Exod. 25. 40. Ador. 7. 44.

6 Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus re-promissionibus sanctum est.

7 Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur.

8 Vituperans enim eos dicit: † Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Juda, testamentum novum;

† Jer. 31. 31.

9 Non secundum testamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de terra Egypti: quantum ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus:

10 Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum:

11 Et non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me a minore usque ad majorem eorum:

12 Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor.

13 Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur & senescit, prope iteritum est.

C A P U T I X.

Ex his quæ in veteri erant testamento & imperfectione illarum hostiarum, ostendit novi perfectionem, in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam a peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1 Abiit quidem & prius justificationes culturae, & Sanctum sæculare.

2 † Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta.

† Exod. 26. 1. & 36. 8.

3 Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur sancta sanctorum:

4 Aureum habens † thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ frondeverat, † & tabule testamenti,

† Lev. Num. 16.

5 Superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorum: de quibus non est modo dicendum per singula.

† Lev. 16. 2. Par. 5. 12.

6 His vero ita compositis; in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes:

7 In secundo autem † semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua & populi ignorantia;

† Exod. 30. 10. Levit. 16. 2.

8 Hoc significante Spiritu sancto, nondum prolatam esse sanctorum viam, adhuc prore tabernaculo habente statum.

9 Quæ parabola est temporis instantis: juxta quæ munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere fervientem, solummodo in cibis, & in potibus,

10 Et variis baptismatibus, & iustitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

11 Christus autem assistens pontifex futuro bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non hujus creationis:

12 Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introit semel in Sancta, æterna redemptione inventa.

13 † Si enim sanguis hircorum & taurosum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis:

† Lev. 16. 15.

14 † Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventem?

† 1. Pet. 1. 19. 1. Joann. 1. 7. Apoc. 1. 5.

† Gal.
3. 15.

15 Et ideo novi testamenti mediator est: † ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori testamento, repositionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis.

16 Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris.

17 Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est.

18 Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

19 Lecto enim omni mandato legis a Moyse universo populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua, & lana cocci-nea, & hyssopo; ipsum quoque librum, & omnem populum asperxit,

† Ex od.
14. 8.

20 Dicens: † Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus.

21 Etiam tabernaculum & omnia vasa ministerii sanguine similiter asperxit.

22 Et omnia pene in sanguine secundum legem mandantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio.

23 Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium his mundari: ipsa autem cælestia melioribus hostiis quam istis.

24 Non enim in manufacta Sancta Jesus introivit, exemplaria verorum: sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis:

25 Neque ut sæpe offerat semetipsum, quem admodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:

26 Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destinationem peccati, per hostiam suam apparuit.

27 Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium:

† Rom.
5. 9.
1. Petr.
3. 18.

28 † Sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata; secundo sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

CAPUT X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit novum induci, cujus unica hostia auferrentur universa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhaerimus, acerbis puniemur quam veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebraeos quod & multa passi sint, & patientibus asserunt.

1 **U**bram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indefinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere:

2 Alioquin cessarent offerri: ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati, cultores semel mandati:

3 Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit.

4 Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.

† Psal.
59. 7.

5 Ideo ingrediens mundum dicit: † Hostiam & oblationem noluisti: corpus autem: apstisti mihi:

6 Holocaustomata pro peccato non tibi placuerunt.

† Psal.
59. 8.

7 Tunc dixi: Ecce venio: † in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Superius dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocaustomata pro peccato nolui-

sti, nec placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur,

9 Tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: auferit primum, ut sequens statuat.

10 In qua voluntate sanctificari sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel.

11 Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata:

12 Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,

13 De cetero expectans † donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus.

14 Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.

15 Contestatur autem nos & Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:

16 † Hoc autem testamentum, quod testator ad illos post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superferibam eas:

17 Et peccatorum, & iniquitatum eorum jam non recordabor amplius.

18 Ubi autem horum remissio: jam non est oblatio pro peccato.

19 Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi,

20 Quam iniciavit nobis viam novam, & viventem per velamen, id est, carnem suam,

21 Et sacerdotem magnum super domum Dei:

22 Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, asperiti corda a conscientia mala, & abuti corpus aqua munda,

23 Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repro- misit)

24 Et consideremus invicem in provocationem charitatis, & bonorum operum:

25 Non deserentes collectionem nostram, sicut consueverunt eis quibusdam, sed consolantes, & tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.

26 † Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia,

27 Terribilis autem quædam expectatio iudicii, & ignis æmulatione, quæ consumptura est adversarios.

28 Irritam quis faciens legem Moysei, sine ulla miseratione † duobus vel tribus testibus moritur:

29 Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei concucaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?

30 Scimus enim qui dixit: † Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei viventis.

32 Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinistis passionum,

33 Et in altero quidem, opprobriis & tribulationibus spectaculum facti: in altero autem, locii taliter conversantium effecti.

34 Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio susceperitis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.

35 Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.

† Psal.
109. 2.
1. Cor.
13. 25.† Jer.
31. 33.
Super 2.
8.† Supra
6. 4.† Deut.
17. 6.
Matth.
18. 16.
Joann.
8. 17.
2. Cor.
13. 1.
† Deut.
32. 35.
Rom.
12. 19.

36 Patientia enim vobis necessaria est : ut voluntatem Dei facientes , reportetis promissionem.

37 Adhuc enim modicum aliquantulum , qui venturus est , veniet , & non tardabit .

38 Justus autem meus ex fide vivit : quod si subtraxerit esse , non placebit animæ meæ .

39 Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem , sed fidei in acquisitionem animæ .

C A P U T X I .

Fidem magnifice commendat ex actis patrum , a mundi exordio usque ad David ac Prophetas : & in universam quantam patrarint ac passi sint per fidem : nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem .

Et autem fides sperandarum substantia rerum , argumentum non apparentium .

2 In hac enim testimonium consecuti sunt senes .

3 Fide intelligimus aprata esse sæcula verbo Dei , ut ex invisibilibus visibilia fierent .

4 Fide plurimam hostiam Abel , quam Cain , obtulit Deo , per quam testimonium consecutus est esse justus , testimonium perhibente muneribus eius Deo ; & per illam defunctus adhuc loquitur .

5 Fide Henoch translatus est ne videret mortem , & non inveniebatur , quia transtulit illum Deus : ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo .

6 Sine fide autem impossibile est placere Deo . Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est , & inquirentibus se remunerari sit .

7 Fide Noe , responso accepto de iis quæ adhuc non videbantur , metuens aptavit arcam in salutem domus suæ , per quam damnavit mundum : & iustitiam , quæ per fidem est , heres est institutus .

8 Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire , quem accepturus erat in hæreditatem : & exiit , nesciens quo iret .

9 Fide demoratus est in Terra repromissionis , tanquam in aliena , in casibus habitando , cum Isaac & Jacob coheredibus repromissionis ejusdem .

10 Expectabat enim fundamenta habentem civitatem : cujus artifex & conditor Deus .

11 Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem feminis accepit , etiam præter tempus ætatis : quoniam fidelem credidit esse eam , qui repromiserat .

12 Propter quod & ab uno orti sunt (& hoc emortuo) tanquam sidera cæli in multitudinem , & sicut arena , quæ est ad oram maris , innumerabilis .

13 Juxta fidem defuncti sunt omnes isti , non acceptis repromissionibus , sed a longe eas aspicientes , & salutantes , & consistentes quia peregrini & hospites sunt super terram .

14 Qui enim hæc dicunt , significant se patriam inquirere .

15 Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt , habebant tunc tempus revertendi :

16 Nunc autem meliorem appetunt , id est , cælestem . Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum : paravit enim illis civitatem .

17 Fide obtulit Abraham Isaac , cum tentare tur , & unigenitum offerebat , qui susceperat repromissionem ;

18 Ad quem dictum est : Quia in Isaac vocabitur tibi semen :

19 Arbitrans quia & a mortuis suscitare potens est Deus : unde eum & in parabolam accepit .

20 Fide & de futuris benedixit Isaac Jacob , & Esau .

21 Fide Jacob , moriens , singulos filiorum Joseph benedixit : & adoravit fastigium virgæ ejus .

22 Fide Joseph , moriens , de professione filiorum Israel memoratus est , & de ossibus suis mandavit .

23 Fide Moyses , natus , occultatus est mensibus tribus a parentibus suis , eo quod vidissent elegantem infantem , & non timuerunt regis edictum .

24 Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiz Pharaonis ,

25 Magis eligens affligi cum populo Dei , quam temporalis peccati habere jucunditatem ,

26 Majores divitiis aestimans thesaurum Ægyptiorum , improprium Christi : aspicebat enim in remunerationem .

27 Fide reliquit Ægyptum , non veritus animositatem regis : invisibilem enim tantquam videns sustinuit .

28 Fide celebravit Pascha , & sanguinis effusionem : ne qui vastabat primitiva , tangeret eos .

29 Fide transierunt Mare rubrum tantquam per aridam terram : quod experti Ægyptii , devorati sunt .

30 Fide muri Jericho corruerunt , circuitu dierum septem .

31 Fide Rahab meretrix non perit cum incredulis : excipiens exploratores cum pace .

32 Et quid adhuc dicam ? Deficit enim me tempus enarrantem de Gedeon , Barac , Samson , Jephthe , David , Samuel , & Prophetis :

33 Qui per fidem vicerunt regna , operati sunt iustitiam , adepti sunt repromissionibus , obtulerunt ora leonum ,

34 Extinxerunt impetum ignis , effugerunt aciem gladii , convulnerunt de infirmitate , fortes facti sunt in bello , castra venterunt exterorum :

35 Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos . Alii autem dissentii sunt , non suscipientes redemptionem , ut meliorem invenirent resurrectionem .

36 Alii vero ludibria & verbera experti , insuper & vincula & carceres :

37 Lapidati sunt , secti sunt , tentati sunt , in occisione gladii mortui sunt : circumierunt in melioris , in pellibus caprinis , egentes , angustiati , afflicti :

38 Quibus dignus non erat mundus : in solitudinibus errantes , in montibus , & speluncis , & in cavernis terræ .

39 Et hi omnes testimonio fidei probati , non acceperunt repromissionem ,

40 Deo pro nobis melius aliquid providente , ut non sine nobis consummarentur .

C A P U T X I I .

Priscorum imo Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones , revocans a peccatis : & ex novi testamenti super verus excellentia deterret ab inobedientia , ne majora quam Judæi pati cogamur supplicia .

In Deoque & nos tantam habentes impostam nubem testium , & peccantes omnes possidens , & circumfusiis nos peccatum , per patientiam cutramus ad propositum nobis certamen :

† Hab. 2. 4.
† Rom. 1. 17.
† Galat. 3. 11.

† Gen. 1. 3.
† Gen. 4. 4.
† Matt. 23. 35.

† Gen. 5. 24.
† Eccl. 44. 16.

† Gen. 14. 14.
† Eccl. 44. 17.

† Gen. 12. 1.

† Gen. 17. 19.

† Gen. 11. 2.
† Eccl. 44. 11.

† Gen. 27. 12.
† Rom. 9. 74.

† Gen. 27. 17.

† Gen. 48. 15.

† Gen. 47. 31.

† Gen. 50. 25.

† Exod. 2. 2.
† Exod. 1. 17.

† Exod. 2. 11.

† Exod. 12. 23.

† Exod. 14. 22.

† Jos. 6. 20.

† Jos. 2. 3.

† Rom. 6. 4.
† Ephes. 4. 22.
† Colos. 3. 8.
† Petr. 2. 1. & 4. 2.

2 Ascipientes in Auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei seder.

3 Recogitate enim eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversum semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4 Nondum enim usque ad sanguinem resististis, adversus peccatum repugnantes:

† Prov. 3. 11. Apoc. 3. 19. 5 Et oblii estis consolationis, quæ vobis tamquam filius loquitur, dicens: † Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.

7 In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

8 Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filii estis.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus?

10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus.

11 Omnis autem disciplina, in præsentem quidem videtur non esse gaudii, sed meritoris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiam.

12 Propter quod, remissas manus, & soluta genua, erigite,

13 Et gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

† Rom. 12. 8. 14 † Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum:

15 Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediatur, & per illam inquinentur multi.

† Genes. 25. 23. 16 Ne quis fornicator, aut profanus † ut Isau: qui propter unam escam vendidit primitivi sui:

† Genes. 27. 36. 17 Scitote enim quoniam † & postea cupiens hereditate benedictionem, reprobatus est: non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.

† Exod. 19. 12. & 20. 123 18 † Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accensibilem ignem, & turbidum, & caliginem, & procellam,

19 Et tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierant, excussaverunt se, ne eis fieret verbum.

† Exod. 19. 13. 20 Non enim portabant quod dicebatur: † Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.

21 Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterius sum, & tremebundus.

22 Sed accessistis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Jerusalem celestem, & mitorum millium Angelorum frequentiam,

23 Et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in caelis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum,

24 Et testamenti novi mediatorum Jesum, & sanguinis asperisionem melius loquentem quam Abel,

25 Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur: multo magis nos, qui de caelis loquentem nobis avertimus.

† Agg. 2. 7. 26 Cuius vox movit terram tunc: nunc autem reproponit, dicens: † Adhuc semel; & ego movebo non solum terram, sed & caelum.

27 Quod autem, Adhuc semel, dicit: declarat mobilem translationem, tamquam facturum, ut maneat ea quæ sunt immobilia.

28 Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam serviamus placentes Deo, cum metu & reverentia.

29 † Et enim Deus noster ignis consumens est.

† Deut. 4. 24.

CAPUT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, jubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam referre altaris & hostiarum veteris novique testamenti, & subinde monens ut præpositis obtemperet: orat ut pro se precetur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

1 Caritas fraternitatis maneat in vobis.

2 † Et hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim † latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis.

3 Mementote vincitorum, tamquam simul victi; & laborantium, tamquam & ipsi in corpore morantes.

4 Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros judicabit Deus.

5 Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus: ipse enim dixit: † Non te deseram, neque derelinquam.

6 Ita ut confidenter dicamus: † Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

7 Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum inuentes exitum conversationis, imitamini fidem.

8 Jesus Christus heri, & hodie: ipse & in sacula.

9 Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis: quæ non profuerunt ambulanti-bus in eis.

10 Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserunt.

11 † Quorum enim animalium inferunt sanguis pro peccato in sancta pro pontificem, horum corpora cremantur extra castra.

12 Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra, improprium ejus portantes.

14 † Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.

15 Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum laborum consentitum nomini ejus.

16 Beneficentiæ autem, & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

17 Obedite præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis.

18 Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conversari.

19 Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis.

20 Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium, in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Jesum Christum,

† Rom. 12. 13. 1. Petr. 4. 9. † Gen. 18. 3. & 19. 2.

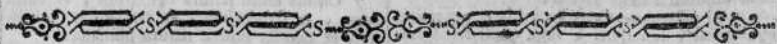
† Jos. 1. 5. † Psal. 117. 6.

† Lev. 24. 27.

† Mich. 2. 10.

21 Apert vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum: cui est gloria in secula seculorum. Amen.
22 Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solati. Etenim perpaucis scripti vobis.

23 Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos.
24 Salute omnes prepositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.
25 Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA B. JACOBI APOSTOLI.

CAPUT PRIMUM.

Docet tentationum utilitatem, & sapientiam a Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est, aut auctor peccati; sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur ut ad audiendum veloces, ad loquendum vero & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subdit etiam quam sit vera & immaculata religio.

1 **J**acobus Dei & Domini nostri Jesu Christi servus, duodecim tribus, quae sunt in dispersione, salutem.
2 Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis:

3 † Scientes quod probatio fidei vestrae patientiam operatur.
4 Patientia autem opus perfectum habet: ut sine perfecti & integri, in nullo deficientes.
5 Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.
6 † Postulet autem in fide nihil haesitans: qui enim haesitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur & circumferretur.
7 Non ergo astringat homo ille quod accipiat aliquid a Domino.
8 Vir duplex animo, inconsilans est in omnibus viis suis.
9 Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua;
10 Dives autem in humilitate sua, † quoniam sicut flos feni transibit:
11 Exortus est enim fol cum ardore, & arefecit senem, & flos ejus decidit, & decore vultus ejus deperit: ita & dives in itineribus suis marcescet.
12 † Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae, quam repromisit Deus diligentibus se.
13 Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.
14 Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illeceus.
15 Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.
16 Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.
17 Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens a Patre

luminari, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.
18 Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquid creaturae ejus.
19 Scitis fratres mei dilectissimi. † Sic autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.
20 Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.
21 Propter quod abicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiae, in mansuetudine suscipite institum verbum, quod potest salvare animas vestras.
22 † Estote autem factores verbi: & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.
23 Quia si quis auditor est verbi, & non factus: hic comparabitur viro consideranti vultum navitatis suae in speculo:
24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanferit in ea, non auditor oblivisus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat se religiosus esse, non refransans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.
27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, haec est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

18 Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquid creaturae ejus.
19 Scitis fratres mei dilectissimi. † Sic autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.
20 Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.
21 Propter quod abicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiae, in mansuetudine suscipite institum verbum, quod potest salvare animas vestras.
22 † Estote autem factores verbi: & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.
23 Quia si quis auditor est verbi, & non factus: hic comparabitur viro consideranti vultum navitatis suae in speculo:
24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanferit in ea, non auditor oblivisus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat se religiosus esse, non refransans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.
27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, haec est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

21 Propter quod abicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiae, in mansuetudine suscipite institum verbum, quod potest salvare animas vestras.
22 † Estote autem factores verbi: & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.
23 Quia si quis auditor est verbi, & non factus: hic comparabitur viro consideranti vultum navitatis suae in speculo:
24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanferit in ea, non auditor oblivisus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat se religiosus esse, non refransans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.
27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, haec est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

22 † Estote autem factores verbi: & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.
23 Quia si quis auditor est verbi, & non factus: hic comparabitur viro consideranti vultum navitatis suae in speculo:
24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanferit in ea, non auditor oblivisus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat se religiosus esse, non refransans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.
27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, haec est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

23 Quia si quis auditor est verbi, & non factus: hic comparabitur viro consideranti vultum navitatis suae in speculo:
24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanferit in ea, non auditor oblivisus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat se religiosus esse, non refransans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.
27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, haec est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanferit in ea, non auditor oblivisus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat se religiosus esse, non refransans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.
27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, haec est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

CAPUT II.

Monet ne personarum respectu moveantur: qui enim unicuique legis praeceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur ut operibus misericordia incumbant, ostendens quod homo per opera justificatur: nam si des sine operibus mortuus est.

1 **F**ratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriae.

2 Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum anulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,
3 Et intendatis in eum qui indutus est veste praecara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum:
4 Nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?
5 Audite fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

3 Et intendatis in eum qui indutus est veste praecara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum:
4 Nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?
5 Audite fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

4 Nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?
5 Audite fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

† Rom. 5. 3.

† Math. 7. 7-8.
22. 22.
Marci 11. 24.
Lucae 11. 9.
Jo. 14. 13-16.
23. 24.
† Eccl. 14. 18.
Haie 40. 6.
1. Perr. 2. 24.

† Job 5. 17.

† Prov. 17. 27.

† Martii 7. 22.
14.
Rom. 2. 15.

Levit. 19. 15.
Dent. 1. 17.
Eccl. 29.
Prov. 23.
Ecc. 42. 10.

6 Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad judicia?

7 Nonne ipsi blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos?

8 Si tamen legem perfcistis regalem secundum scripturas: † Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facistis:

9 † Si autem personas accipitis: peccatum operamini, redargui a lege quasi transgressores.

10 † Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.

11 Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

12 Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari.

13 Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicium.

14 Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?

15 † Si autem frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano,

16 Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?

17 Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

18 Sed dicit quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

19 Tu credis quoniam unus est Deus: Bene facis: & demones credunt, & contremiscunt.

20 Vis autem scire o homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?

21 † Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?

22 Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est?

23 Et suppleta est Scriptura, dicens: † Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est.

24 Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum?

25 Similiter †, & Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuntios, & alia via eiciens?

26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Ergo mala recenset, quam difficillimum est recte gubernare; subdique differentiam inter sapientiam terrenam & celestem.

1 Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam majus iudicium sumitis.

2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir: potest etiam frango circumducere totum corpus.

3 Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.

4 Ecce & naves, cum magnæ sint, & a ventis validis mimentur, circumferuntur a modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.

5 Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit!

6 Et lingua ignis est, universas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam navitatis nostræ, inflammata a gehenna.

7 Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantium, & domita sunt a natura humana:

8 Lingua autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.

9 In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.

10 Ex ipso ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?

12 Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque falsa dulcem potest facere aquam.

13 Quis sapiens, & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientie.

14 Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem.

15 Non est enim ista sapientia desursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica.

16 Ubi enim zelus & contentio: ibi inconstantia & omne opus pravum.

17 Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suavis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.

18 Fructus autem iustitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAPUT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, mutuoque dilectioni studendum; rebus incertis divina providentia commissis.

1 Unde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis.

3 Petit, & non accipitis: eo quod male petatis: ut in concupiscentiis vestris infumatis.

4 Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?

6 Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: † Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

7 Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet a vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

9 Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

† Prov.
3. 34.
1. Petrus.
5. 5.

† 1. Pet.
5. 6.

10 † Humilliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.

11 Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, sed iudex.

12 Unus est legislator, & iudex, qui potest perdere, & liberare.

† Rom.
14. 7.

13 † Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus:

14 Qui ignoratis quid erit in crastino.

15 Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicitis: Si Dominus voluerit; & si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

16 Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est.

17 Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAPUT V.

Divitibus pauperum oppressoribus gravem comminatur ultionem, pauperes vero ad longanimitatem hortatur: juramentum fugiendum, & infirmi a presbyteris oleo ungenti, ac peccata invicem confitenda: quam effeax sit iusti oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.

1 **A**gite nunc divites, plorate ulsantes in miseris vestris, quæ adveniet vobis.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra a tineis comesta sunt.

3 Aurum & argentum vestrum æruginavit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.

4 Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini sabaoth introivit.

5 Epulari estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra, in die occisionis.

6 Addixistis, & occidistis iustum, & non restitit vobis.

7 Patientes igitur estote fratres, usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & serotinum.

8 Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam adventus Domini appropinquavit.

9 Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non iudicemini. Ecce iudex ante januam assistit.

10 Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator.

12 Ante omnia autem fratres mei † nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: ut non sub iudicio decidatis.

13 Tristatur aliquis vestrum? oret: Æquo animo est? psallat.

14 Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:

15 Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

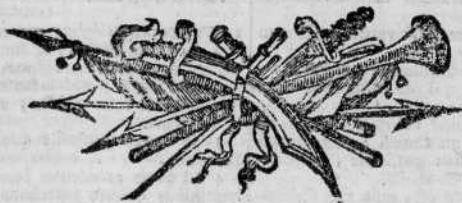
16 Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem ut salvemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.

17 Elias homo erat similis nobis passibilis: † & oratione oravit ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex.

18 Et rursum oravit: & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum.

19 Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, & converterit quis eum:

20 Scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, & operiet multitudinem peccatorum.

† Matt.
5. 34.† 3. Reg.
17. 1.
Luc. 4.
25.

E P I S T O L A BEATI PETRI APOSTOLI P R I M A.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, qua tamen per multas tribulationes acquiritur, & de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitam munditiam, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

Etrus Apostolus Jesu Christi, electis advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ,

Secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & asperionem

sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis, & pax multiplicetur.

3 † Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,

4 In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarecibilem, conservatam in cælis in vobis,

5 Qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo.

6 In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus:

7 Ut probatio vestræ fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inveniat in laudem, & gloriam, & honorem, in revelatione Jesu Christi:

8 Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificati:

9 Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11 Scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians eas que in Christo sunt passionem, & posteriores glorias:

12 Quibus revelatum est, quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos qui evangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere.

13 Propriet quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Jesu Christi:

14 Quasi filii obedientiam, non confingati prioribus ignorantia vestræ desideris:

15 Sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum: & ipsi in omni conversatione sancti sitis:

16 Quoniam scriptum est: † Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.

17 Et si patrem invocatis eum, qui † sine acceptione personarum judicat secundum uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini.

18 Scientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis:

19 † Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati:

20 Præcongniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos,

21 Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum a mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides vestra, & spes esset in Deo:

22 Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius:

23 Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, & permanentis in æternum.

24 † Quia omnis caro ut fœnum: & omnis gloria ejus tanquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos ejus decidit.

25 Verbum autem Domini manet in æternum: hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.

CAPUT II.

Exclusa omni fitione, regenerati ad Christum lapidem vivum accedant credentes qui sunt genus electum, cum prius essent populus abjectus: hortatur ut tanquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperant, afflictionisque ad Christi imitationem ferant.

1 † Dæmones igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones,

2 Sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite: ut in eo crescatis in salutem:

3 Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.

4 Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum, & honorificatum:

5 Et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spiritualis hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum:

6 Propter quod continet Scriptura: † Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur.

7 Vobis igitur honor creditibus: non creditibus autem, † lapis quem reproboverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli,

† Lev. 11. 44.
& 19. 2.
& 29. 7.
† Deut. 10. 17.
Rom. 2. 11.
Galat. 2. 6.
† 1. Cor. 6. 20.
& 7. 23.
Hebr. 9. 14.
1. Joan. 1. 7.
Apost. 1. 5.

† Ecl. 14. 2.
1. 14.
40. 6.
Jacobi 1. 10.

Rom. 6. 4.
Ephes. 4. 22.
Coloss. 3. 8.
Hebr. 12. 1.

† 1. 14.
28. 16.
Rom. 9. 33.

† Psal. 117. 23.
1. 14.
Math. 21. 42.

Ador. 4. 11.

8 Et lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.

10 Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

11 Charissimi, obsecro vos tamquam advenas & peregrinos abstinere vos a carnalibus desideris, quae militant adversus animam,

12 Conversationem vestram inter Gentes habentes bonam: ut in eo, quod detrahant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

13 Subjecti igitur estote omni humanae creaturae propter Deum: sive regi, quasi praecellenti;

14 Sive ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum:

15 Quia sic est voluntas Dei, ut beneficientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam:

16 Quasi liberi, & non quasi velament habentes malitiae libertatem, sed sicut servi Dei.

17 Omnes honorate: fratrem autem diligite Deum timere: Regem honorificate.

18 Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

19 Haec est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitiam, patiens injuste.

20 Quae enim est gloria, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustineris; haec est gratia apud Deum.

21 In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.

22 Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus:

23 Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se injuste:

24 Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, iustitiam vivamus: cuius livore sanati estis.

25 Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

CAPUT III.

De mutua inter conjuges conversatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, usque Christi exemplo ferant adversa: & quod per baptismum salvamur in similitudinem eorum qui in arca Noe salvabantur.

1 Similiter & mulieres subdite sint viris suis: ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrescant,

2 Considerantes in timore castam conversationem vestram.

3 Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumentorum cultus:

4 Sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

5 Sic enim aliquando & sanctae mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectae propriis viris.

6 Sicut Sara obediebat Abrahae, dominum eum vocans: cuius estis filiae beneficientes, & non pertinetes ullam perturbationem.

7 Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tamquam & coherentibus gratiae vitae: ut non impediatur orationem vestrae.

8 In fine autem, omnes unanimes, compatiens, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles:

9 Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed contrario benedictum: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coercet linguam suam a malo, & labia ejus ne loquantur dolum.

11 Declinet a malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam:

12 Quia oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala.

13 Et quis est qui vobis noceat, si boni amulatores fueritis?

14 Sed & si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timeatis, & non conturbemini.

15 Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe.

16 Sed cum modestia, & timore, conscientiam habentes bonam: ut in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem.

17 Melius est enim beneficientes (si voluntas Dei velit) pati, quam malefacientes.

18 Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu.

19 In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens praedicavit:

20 Qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animae salvae factae sunt per aquam.

21 Quod & vos nunc similis formae salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi.

22 Qui est in dextera Dei, deglutiens mortem ut vitae aeternae heredes efficeretur: productus in caelum, subjecti sibi angelis, & potentatibus.

CAPUT IV.

Christi morte redemptos hortatur ut pergant praeiterita devitare peccata: incumbentes orationibus ac mutua dilectioni, semper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes si propter Christum pati oporteat.

1 Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desit a peccatis:

2 Ut jam non desideris hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis.

† Osee 2. 24. Rom. 9. 25. † Rom. 13. 14. Gal. 5. 16.

† Rom. 13. 1.

† Rom. 12. 10. † Ephes. 6. 5. Coloss. 3. 22. Tit. 2. 9.

† Isaia 53. 9.

† Isaia 53. 23. † Joan. 3. 5.

† Ephes. 5. 23. Coloss. 3. 18. † 1. Tim. 2. 9.

† Gen. 18. 13.

† 1. Cor. 7. 3.

† Prov. 17. 13. Rom. 12. 17. 1. Thess. 5. 15. † Phil. 33. 23. † Isaia 2. 16.

† Matt. 5. 10.

† Supra 2. 12. Rom. 5. 6. Hebr. 9. 28.

† Gen. 6. 24. & 7. 7. Math. 24. 37. Luc. 17. 26.

† Ephes. 4. 23.

CAPUT V.

3 Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam, his qui ambulaverunt in luxuriis, desideris, violentiis, comestationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus.

4 In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes.

5 Qui reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos & mortuos.

6 Propter hoc enim & mortuis evangelizatum est: ut judicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in Spiritu.

7 Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

8 Ante omnia autem, mutuam in vobismet ipsis charitatem continuam habentes: quia \dagger charitas operis multitudinem peccatorum.

9 \dagger Hospitales invicem \dagger sine murmuratione:

10 \dagger Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrans, sicut boni \dagger dispensatores multiformis gratiæ Dei.

11 Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum: cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

12 Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat:

13 Sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudetis exultantes.

14 Si exprobramini in nomine Christi: beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.

15 Nemo autem vestrum patiatutur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.

16 Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.

17 Quoniam tempus est ut incipiat judicium a Domo Dei. Si autem primum a nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?

18 \dagger Et si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?

19 Itaque & hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in beneficiis.

Seniores orat ut verbo & exemplo pascant gregem Dei, juniores autem illis subditi sint: hortatur omnes ut sese demittant, divina cura & totos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

1 Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, confenior & testis Christi passionum: qui & ejus, quæ in futuro revelanda est, gloriæ communicator:

2 Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontaneæ secundum Deum: neque turpis luci gratia, sed voluntarie:

3 Neque ut dominantes in cleris, sed sermone facti gregis ex animo.

4 Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

5 Similiter adolescentes subditi estote senioribus. \dagger Omnes autem invicem humilitatem insinuate, \dagger quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

6 \dagger Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis:

7 \dagger Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, & vigilate: quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circumit, quærens quem devoret:

9 Cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.

10 Deus autem omnis gratia, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Jesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

11 Ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

12 Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi: obsecrans & contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13 Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta, & Marcus filius meus.

14 Salutate invicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Amen.

\dagger Prov.
10. 13.
 \dagger Rom.
12. 13.
Hebr.
13. 2.
 \dagger Phil.
2. 14.
 \dagger Rom.
12. 6.
 \dagger 1. Cor.
4. 2.

\dagger Rom.
12. 10.
 \dagger Jac. 4.
6.
 \dagger Jac.
4. 20.

\dagger Psal.
54. 23.
Matth.
6. 25.
Lucæ
12. 22.

\dagger Prov.
11. 31.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

Hortatur ut memores maximorum que a Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministretur: diciturque se brevi moriturum, & sua doctrina certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendaverunt.

Simon Petrus, servus & Apostolus Jesu Christi, iis qui coequalem nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri, & Salvatoris Jesu Christi.
Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Jesu Domini nostri:

3 Quomodo omnia nobis divinæ virtutis suæ, que ad vitam & pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria & virtute,

4 Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donavit: ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ: fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

5 Vos autem curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam,

6 In scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7 In pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8 Hæc enim si vobiscum adint, & superent; non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione.

9 Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, obliviona accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

10 Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

12 Propter quod incipiam vos semper commoneo de his: & quidem scientes & confirmatos vos in præsentii veritate.

13 Iustum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo, succitare vos in commonitione:

14 Certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Jesus Christus ꝑ significavit mihi.

15 Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

16 Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi vir-

tutem & præsentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis.

17 Accipiens enim a Deo Patre honorem & gloriam, voce desapsa ad eum hujuscemodi a magnifica gloria: ꝑ Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.

18 Et hanc vocem nos audivimus de celo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto.

19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui beneficiis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucefcac, & lucifer oriatur in cordibus vestris:

20 Hoc primum intelligentes, ꝑ quod omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.

21 Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Pseudopropheta multos seducunt, verum acciter punientur, sicut de malis actum est tempore diluvii, & de Sodomitis: profequitur autem pravos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

Fuerunt vero & pseudoprophete in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducunt sectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem.

2 Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur:

3 Et in avitates fidis verbis de vobis negotiabuntur: quibus iudicium jam olim non cessat, & perditio eorum non somitat.

4 ꝑ Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari.

5 Et originali mundo non pepercit, ꝑ sed octavam Noe iustitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiotum inducens.

6 ꝑ Et civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, eversione damnavit: exemplum eorum, qui impie acturi sunt, ponens:

7 Et iustum Lot oppressum a nefandorum injuria ac luxuriosa conversatione eripuit:

8 Aspectu enim, & auditu iustus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam iustum iniquis operibus cruciabant.

9 Novit Dominus pius de tentatione eripere: iniquos vero in diem iudicii reservare cruciandos:

10 Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulat, dominationemque contemnunt, audent, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes:

† Matt. 17. 5.

† 2. Tim. 3. 16.

† Job 4. 18. Judæ 6.

† Gen. 7. 11.

† Gen. 19. 25.

† Joan. 21. 19.

† 1. Cor. 1. 17.

11 Ubi angeli fortitudine & virtute cum sint majores, non possunt adversum se execrabile iudicium.

12 Hi vero velut irrationabilia pecora, naturaliter in captione & in perniciem in his que ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt,

13 Percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes diei deliciæ: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum,

14 Oculos habentes plenos adulteriis, & incessabilis delici. Pellicentes animas instabilis, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii:

15 Derelinquentes rectam viam erraverunt, secuti viam Balsam & Esor, qui mercedem iniquitatis amavit:

16 Correctionem vero habuit suæ vesaniæ: subjugale mutum animal † hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam.

17 † Hi sunt fontes sine aqua, & nebule turbidibus exagitata, quibus caligo tenebrarum reservatur.

18 Superba enim vanitatis loquentes, pellunt in desideris carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur:

19 Libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis: † a quo enim quis superatus est, hujus & servus est.

20 Si enim refuges coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi † his rursus implicati superantur: facta sunt eis † posteriora deteriora prioribus.

21 Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.

22 Contigit enim eis illud veri proverbii: † Canis reversus ad suum vomitum; & Sus lota in volutabro luti.

C A P U T I I I.

Propter quosdam illusores secundum Domini adventum negantes, astruit futuram mundi renovationem, cum brevi & insperato Dominus advenerit; ad cuius adventum monet ut se præparent, laudans Pauli scriptura qua indocti depravant.

1 Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commotione sinceram mentem:

2 Ut memores sitis eorum, quæ prædixi,

verborum a sanctis Prophetis & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Salvatoris.

3 Hoc primum scientes, quod veniet † in novissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes,

4 Dicentes: † Ubi est promissio, aut adventus ejus: ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturae.

5 Latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius, & terra de aqua & per aquam consistens Dei verbo:

6 Per quæ ille tunc mundus aqua inundatus perit.

7 Cæli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum.

8 Unum vero hoc non lateat vos charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus.

9 Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti.

10 † Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo cæli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur.

11 Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus,

12 Expectantes, & properantes in adventum diei Domini, per quem cæli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent?

13 † Novos vero cælos, & novam terram secundum promissa ipsius, expectamus, in quibus justitia habitat.

14 Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati & inviolati ei inveniri in pace.

15 Et † Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis,

16 Sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17 Vos igitur fratres præscientes custodite: ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate.

18 Crescite vero in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

† 1. Tim.
4. 1.
2. Tim.
3. 1.
Judæ.
18.
† Ezech.
12. 27.

† 1. Thef.
5. 2.
Apoc. 3.
3. & 16.
15.

† Isaie
65. 17.
& 66.
22.
Apoc.
21. 1.

† Rom.
12. 4.

E P I S T O L A
B. JOANNIS APOSTOLI
P R I M A.

CAPUT PRIMUM.

Joannes quod de Christo vidit & audivit aliis annuntiat, ut una cum ipso societatur Deo & Christo ejus filio, cujus sanguine hominum peccata mundantur: porro qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

1 **Q**uod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perpeximus, & manus nostras contrectaverunt de verbo vite:

2 Et vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis:

3 Quod vidimus & audivimus, annuntiamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.

5 Et hæc est annuntiatio, quam audivimus ab eo, & annuntiamus vobis: † Quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.

6 Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus.

7 Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, † & sanguis Jesu Christi Filii ejus, emundat nos ab omni peccato.

8 † Si dixerimus quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.

9 Si confitemur peccata nostra; fidelis est, & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus quoniam non peccavimus; mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis.

CAPUT II.

Jesus Christus advocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi; observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit verus ac novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris; variis scribitur ataribus, revocans a mundi dilectione & ab hæreticis, ac monens ut semel acceptæ fidei abstercant, sequentes ductum Spiritus sancti.

1 **F**ilii mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis, Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum:

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

3 Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus.

4 Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.

5 Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus quoniam in ipso sumus.

6 Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

7 Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: Mandatum vetus, est verbum quod audistis.

8 † Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10 † Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est.

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat: quia tenebræ obæcaverunt oculos ejus.

12 Scribo vobis, filiioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.

14 Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo:

16 Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vite: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Filiioli, novissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est.

19 Ex nobis proderunt, sed non erant ex nobis, nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.

20 Sed vos unctionem habetis a Sancto, & nostis omnia.

21 Non scripti vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

† Joan.
23. 34.
& 15.
12.

† Infra
3. 44.

† Joan.

8. 12.

† Heb.

9. 24.

1. Petri

1. 19.

Apoc.

1. 5.

† Reg.

8. 46.

2. Par.

6. 34.

Prov.

20. 9.

Eccles.

7. 21.

22. Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.

23. Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.

24. Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis permanerit quod audistis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis.

25. Et hæc est reprobatio, quam ipse pollicitus est vobis, vitam æternam.

26. Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27. Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos: maneat in eo.

28. Et nunc filii manere in eo: ut cum apparuerit, habeamus fiduciam; & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29. Si scitis quoniam justus est, scitote quoniam & omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Christum quidpiam a Deo petit, imperat.

1. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2. Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4. Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

5. Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret: & peccatum in eo non est.

6. Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

7. Filii, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est: sicut & ille justus est.

8. Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolveret opera diaboli.

9. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum:

11. Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, & ut diligatis alterutrum.

12. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant; fratris autem ejus, iusta.

13. Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

14. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. & qui non diligit, manet in morte:

15. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

16. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17. Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clausit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?

18. Filii mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.

19. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda nostra.

20. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: major est Deus corde nostro, & novit omnia.

21. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

22. Et quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus.

23. Et hoc est mandatum ejus: Ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

24. Et qui servat mandata ejus, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAPUT IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cum Deus sua non dilectione praverit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

1. Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetae extierunt in mundum.

2. In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est:

3. Et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est.

4. Vos ex Deo estis filii, & vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quam qui in mundo.

5. Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

6. Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7. Charissimi, diligamus nos invicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.

8. Qui non diligit, non novit Deum: quoniam Deus charitas est.

9. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam & Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10. In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11. Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.

12. Ut Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta est.

13. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

† Isaie
51. 9.
1. Petr.
2. 22.

† Joan.
8. 44.

† Joan.
13. 34.
& 15.
72.

† Gen.
4. 8.

† Lev.
19. 17.
Supra
3. 10.

† Joan.
15. 13.

† Lucæ
3. 11.
Jac. 2.
15.

† Matt.
21. 22.

† Joan.
6. 29.
& 17. 3.
† Joan.
13. 34.
& 15.
12.

† Joan.
8. 47.

† Joan.
1. 16.

† Joan.
4. 18.
1. Tim.
6. 16.

14 Et nos vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.

15 Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus Caritas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

18 Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor poenam habet: qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19 Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos,

20 Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21 Et hoc mandatum habemus a Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

C A P U T V.

De natis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: res in terra testantur Christum verum hominem, & tres in celo verum Dei Filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

1 Omnis qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo.

2 In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata eius faciamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut mandata eius custodiamus: & mandata eius gravia non sunt.

4 Quoniam omne quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.

5 Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei?

6 Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

7 Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio eius est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

13 Hæc scribo vobis: ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.

14 Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos.

15 Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ad eo.

16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

17 Omnis iniquitas, peccatum est: & est peccatum ad mortem.

18 Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.

19 Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est.

20 Et scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna.

21 Filiioli, custodite vos a simulariis. Amen.

† Joan. 13. 34. & 15. 12. Eph. 9. 2.

† Joan. 3. 36.

† Lucæ 24. 47.

† 1. Cor. 15. 57.

EPISTOLA
B. JOANNIS APOSTOLI
SECUNDA.

Electam hanc ejusque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis seducantur; idque paucis; cetera servans donec ad eos veniat.

1 Enior Electæ dominæ, & natis ejus, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognoverunt veritatem,
2 Propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum.
3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax a Deo Patre, & a Christo Jesu Filio Patris, in veritate & charitate.
4 Gavissus sum valde, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus a Patre.
5 Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, † ut diligamus alterutrum.

† Jo. 13. 34. & 15. 12.

6 Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum mandata ejus. Hoc est enim mandatum, ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis;

7 Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non consentunt Jesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & antichristus.

8 Videte vosmetipsos, ne perdati quæ operati estis: sed ut mercedem plenam accipiatis.

9 Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non afferit, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.

11 Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus ejus malignis.

12 Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: ut gaudium vestrum plenum sit.

13 Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

EPISTOLA
B. JOANNIS APOSTOLI
TERTIA.

Gajum collaudat quod in veritate ambulet, & peregrinos humane excipiat; subdens de Diotrophis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subjungens se illum brevi invisurum.

1 Enior Gajo charissimo, quem ego diligo in veritate.
2 Charissime, de omnibus orationem facio prospere te ingredi, & valere, sicut prospere agit anima tua.
3 Gavissus sum valde venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas.
4 Majorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.
5 Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos.
6 Qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, benefaciens, deduces digne Deo.

7 Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil accipientes a Gentibus.

8 Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

9 Scripsistem forsitan Ecclesiæ: sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrophes, non recipit nos.

10 Propter hoc si venero, commonebo ejus opera, quæ facit: verbis malignis garruens in nos: & quasi non ei ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres; & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.

11 Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum.

12 Demetrio testimonium reddidit ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nos quoniam testimonium nostrum verum est.

13 Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum & calamus scribere tibi.

14 Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI JUDÆ APOSTOLI.

Monet ut firmi sint in tradita semel fide adversus insurgentes impios ac lascivos, subdendens de horum supplicio in modum Judæorum ac Sodomorum: nam & hi nullum vereri, effrane feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat & istos ad Enuch ac Apostolorum de illis vaticinia revocat.

Udas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Jesu conservatis, & vocatis.

Miserecordia vobis, & pax, & caritas adimpleatur.

Charissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercetera: semel tradita sanctis fidei.

4 Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc judicium) impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem & Dominum nostrum Jesum Christum negantes.

5 Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus populum de terra Ægypti salvans, ꝑ secundo eos, qui non crederunt, perdidit:

6 Angelos vero, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit.

7 Sicut ꝑ Sodoma & Gomorra, & finitimæ civitates simili modo exfortnicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes.

8 Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant.

9 ꝑ Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moyfi corpore, non est ausus judicium inferre blasphemix: sed dixit: Imperet tibi Dominus.

10 Hi autem, quæcumque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corruptuntur.

11 Væ illis, quia in ꝑ via Cain abierunt, & ꝑ errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione ꝑ Core perierunt:

12 Hi sunt in epulis suis maculæ, conviventes sine timore, semetipsos pascentes, ꝑ nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, & eradicatæ;

13 Fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in æternum.

14 Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch, dicens: ꝑ Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis

15 Facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, ꝑ & os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa.

17 Vos autem charissimi, memores estote verborum, ꝑ quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi,

18 Qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus.

19 Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem charissimi, superadificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu sancto orantes,

21 Vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et hos quidem arguite judicatos:

23 Illos vero salvate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore: odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.

24 Ei autem, qui potens est vos conservare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in adventu Domini nostri Jesu Christi;

25 Soli Deo Salvatori nostro, per Jesum Christum Dominum nostrum, gloria & magnificentia, imperium & potestas, ante omne sæculum, & nunc, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

† Gen. 4. 8.
† Num. 22. 23.
† Num. 16. 32.
† Petr. 2. 17.

† Apoc. 1. 7.

† Psal. 16. 19.

† 1. Tim. 4. 1.
2. Tim. 3. 1.
2. Petri 3. 3.

† Num. 34. 37.

† Gen. 19. 24.

† Zach. 3. 2.

APOCALYPSIS B. JOANNIS APOSTOLI.

CAPUT PRIMUM.

Joannes in Patmos insula relegatus jubetur scribere quæ viderit septem Ecclesiis, per septem candelabra designatis, quæ vidit in circuitu Filii hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

Pocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus palmam facere servis suis, quæ oportet fieri cito: & significavit, mittens per Angelum suum servo suo Joanni.

Qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Jesu Christi, quæcumque vidit.

Beatus, qui legit & audit verba prophetiæ hujus: & servat ea, quæ in ea scripta sunt: tempus enim prope est.

4 Joannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab eo, † qui est, & qui erat, & qui venturus est; & a septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt;

5 Et a Jesu Christo, qui est testis fidelis, † primogenitus mortuorum, & princeps regni terræ: qui dilexit nos, & lavit nos a peccatis nostris † in sanguine suo, 6 Et fecit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

7 † Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt: Et plangent se super eum omnes terræ: Etiam: Amen.

8 † Ego sum a & a, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.

9 Ego Joannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Jesu, sui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium Jesu:

10 Fui in spiritu in Dominica die, & audiivi post me vocem magnam tanquam tubæ,

11 Dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrna, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphia, & Laodice:

12 Et conversus sum, ut viderem vocem quæ loquebatur mecum: Et conversus vidi septem candelabra aurea:

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestium podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea:

14 Caput autem ejus & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi ejus tanquam flamma ignis,

15 Et pedes ejus similes aurichalco, sicut in camino ardenti, & vox illius tanquam vox aquarum multarum:

16 Et habebat in dextera sua stellas septem: & de ore ejus gladius utraque parte acutus exhibat: & facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.

17 Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: † ego sum primus, & novissimus;

18 Et vivus, & fui mortuus; & ecce sum vivens in sæcula sæculorum, & habeo claves mortis, & inferni.

19 Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc.

20 Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiarum sunt.

CAPUT II.

Jubetur Joannes varia scribere Ecclesiis Epheso, Smyrna, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minis ad penitentiam revocans: repudium quoque desistant, & vincenti præmium pollicens.

1 Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum:

2 Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt: & invenisti eos mendaces:

† Exod. 3. 24.

† 1. Cor. 15. 20.

Coloss. 1. 18.

† Hebr. 9. 24.

† 1. Petri 1. 19.

† 1. Joan. 1. 7.

† Isaie 51. 13.

† Math. 24. 30.

Jude 14.

† Isaie 41. 4.

& 44. 6.

& 48.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

† Isaie 41. 4.

& 44. 6.

& 48.

11.

Infra 22. 13.

3 Et patientiam habes, & sustinisti propter nomen meum, & non defecisti.

4 Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti.

5 Memor esto itaque unde excideris, & age poenitentiam, & prima opera fac: si autem venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.

6 Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quae & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitae, quod est in Paradiso Dei mei.

8 Et Angelo Smyrnae Ecclesiae scribe: Haec dicit primus, & novissimus; qui fuit mortuus, & vivit:

9 Scio tribulationem tuam, & pauperitatem tuam, sed dives es: & blasphemaris ab his; qui se dicunt Judaeos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanae.

10 Nihil horum timeas quae passurus es: Ecce missurus est diabolum aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitae.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non laedetur a morte secunda.

12 Et Angelo Pergami Ecclesiae scribe: Haec dicit qui habet rhomphaeam utraque parte acutam:

13 Scio ubi habitas, ubi sedes est satanae: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitabat.

14 Sed habeo adversus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere, & fornicari:

15 Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16 Similiter poenitentiam age: si quo minus veniam tibi cito, & pugnabo cum illis in gladio oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

18 Et Angelo Thyatirae Ecclesiae scribe: Haec dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & pedes ejus similes aurichalco:

19 Novi opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & ministerium, & patientiam tuam, & opera tua novissima plura prioribus.

20 Sed habeo adversus te pauca: quia permittis mulierem Jezabel, quae se dicit prophetis, docere, & seducere servos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

21 Et dedi illi tempus ut poenitentiam ageret: & non vult poenitere a fornicatione sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mactantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi poenitentiam ab operibus suis egerint.

23 Et filios ejus interficiam in morte, & scient omnes Ecclesiae, quia ego sum scrutans renes & corda: & dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico,

24 Et ceteris qui Thyatirae estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines satanae, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus:

25 Tamen id, quod habetis, tenere donec veniam.

26 Et qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes.

27 Et reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur.

28 Sicut & ego accepti a Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

C A P U T I I I.

Subetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphiae & Laodiciae; errantes ad poenitentiam minus revocans, sed alios collaudans, & vincenti primum pollicens: Deum dicens ad osium pulsare; ut ingrediatur ad illum qui aperuerit.

1 Et Angelo Ecclesiae Sardis scribe: Haec dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es.

2 Esto vigilans, & confirma cetera, quae mortura erant: Non enim invento opera tua plena coram Deo meo.

3 In mente ego habeo qualiter acceperis, & audieris, & servas, & poenitentiam age. Si ergo non vigilveris, Veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.

4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de Libro vitae, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Et Angelo Philadelphiae Ecclesiae scribe: Haec dicit Sanctus & Verus, qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.

8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te osium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicum habes virtutem, & servasti verbum meum, & non negasti nomen meum.

9 Ecce dabo de synagoga satanae, qui dicunt se Judaeos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & scient quia ego dilexi te.

10 Quoniam servasti verbum patientiae meae, & ego servabo te ab hora tentationis, quae ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11 Ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novae Jerusalem: quae descendit de caelo a Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Et Angelo Laodiciae Ecclesiae scribe: Haec dicit: Amen, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturae Dei:

15 Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16 Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te vomere ex ore meo.

† Num. 24. 3. & 25. 21.

† 1. REG. 26. 7. Psal. 7. 10. Jer. 23. 17. 10. & 30. 25.

† 1. Thess. 5. 2. 2. Petri 3. 10. infra 16. 25.

† 1. Isaia 22. 22. † Job 12. 14.

† Joann. 14. 6.

17 Quia dicit: Quod dives sum, & locupletatus, & nullius ego: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

18 Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos, ut videas.

† Prov. 3. 21. Hebr. 12. 6. 19 † Ego quos amo, arguo, & castigo. Amulata ergo, & penitentiam age.

20 Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audiverit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & comabo cum illo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet autem, audiat quid Spiritus dicat: Ecclesiis.

C A P U T I V.

Aperto in calo ostio videt sedentem in throno, & in hujus circuitu viginiquattuor seniores sedentes; & quæ hic describit, quattuor animalia, quæ sedentem in throno assidue una cum viginiquattuor senioribus glorificabant.

1 Post hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo, & vox prima, quam audivi, tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende hæc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc.

2 Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens.

3 Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinae.

4 Et in circuitu sedis sedibus viginiquattuor: & super thronos viginiquattuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitis eorum coronæ aureæ.

5 Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

6 Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis, quattuor animalia plena oculis ante & retro.

7 Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quattuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicens: † Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

† Isaiæ 6. 3. 9 Et cum darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum,

10 Procidebant viginiquattuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viventem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicientes:

11 Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

C A P U T V.

Flente Joanna quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, Agnus primum

occisus illum aperuit; quo facto, quattuor animalia & viginiquattuor seniores, cum innumera Angelorum multitudo omnique creatura illum maxime glorificaverunt.

1 ET vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & solvere signacula ejus?

3 Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra, neque subus terram, aperire librum, neque respicere illum.

4 Et ego stebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.

5 Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fletis: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & solvere septem signacula ejus.

6 Et vidi: & ecce in medio throni & quattuor animalium, & in medio seniorum, Agnum stantem tamquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7 Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8 Et cum aperisset librum, quattuor animalia & viginiquattuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas, & psalteria aurea plena odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum:

9 Et cantabant canticum novum, dicens: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotem: & regnabimus super terram.

11 Et vidi, & audivi vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum † millia millium,

† Dan. 7. 10.

12 Dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

13 Et omnem creaturam, quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audivi dicens: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.

14 Et quattuor animalia dicebant: Amen. Et viginiquattuor seniores ceciderunt in facies suas: & adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

C A P U T V I.

Aperitis quattuor sigillis, varii adversus terram sequuntur effectus: quinto vero aperto, anima martyrum perunt accelerari iudicium: ad sextum autem apertionem ostenduntur signa futuri iudicii.

1 ET vidi quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis, & audivi unum de quattuor animalibus, dicens, tamquam vocem tonitruum: Veni, & vide.

2 Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei coronæ, & exivit vincens ut vinceret.

3 Et cum aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal, dicens: Veni, & vide.

4 Et exivit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei ut fumeret pacem de terra, & ut invicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

5 Et cum aperuisset sigillum tertium, audiivi tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6 Et audiivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vitium & oleum ne laeseris.

7 Et cum aperuisset sigillum quartum, audiivi vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

8 Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terrae, interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terrae.

9 Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi subitus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant,

10 Et clamabant voce magna, dicentes: Usquequo Domine, (sanctus, & verus) non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra?

11 Et datae sunt illis singulae stolae albae: & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.

12 Et vidi cum aperuisset sigillum sextum: & ecce terrae motus magnus factus est, & sol factus est niger tamquam saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis:

13 Et stellae de caelo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum a vento magno movetur.

14 Et caelum recessit sicut liber involutus: & omnis mons, & insulae de locis suis motae sunt:

15 Et reges terrae, & principes, & tribuni, & divites, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncis, & in petris montium:

16 Et dicunt montibus, & petris: Cadite super nos, & abscondite nos a facie sedentis super thronum, & ab ira Agni:

17 Quoniam venit dies magnus irae ipsorum: & quis poterit stare?

CAPUT VII.

Dum puniendi est terra, jubentur absque documento servari signum in fronte serventes: qui describuntur tam ex Iudaeis quam ex Gentibus, benedicentes Deum: & de his qui amicti erant stolis albis.

1 **P**ost hæc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terrae, tenentes quatuor ventos terrae, ne flarent super terram, neque super mare, neque in ullam arborum.

2 Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: & clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terrae, & mari,

3 Dicens: Nolite nocere terrae, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.

4 Et audiivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel.

5 Ex tribu Juda duodecim millia signati: Ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati:

6 Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nephthali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati:

7 Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Levi duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodecim millia signati:

8 Ex tribu Zabulon duodecim millia signati: Ex tribu Joseph duodecim millia signati: Ex tribu Benjamin duodecim millia signati.

9 Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus Gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmae in manibus eorum:

10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.

11 Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adoraverunt Deum,

12 Dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, in saecula saeculorum: Amen:

13 Et respondit unus de senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & unde venerunt?

14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni.

15 Ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet in throno habitabit super illos.

16 † Non esuriant, neque sitiant amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus aestus:

17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est, reges illos, & deducet eos ad vitae fontes aquarum, † & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur, effusioque in terram igne altaris ab alio Angelo sunt varia tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur varia plaga adversus homines.

1 **E**t cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in caelo, quasi media hora.

2 Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: & datae sunt illis septem tubae.

3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.

4 Et ascendit fumus incensarum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5 Et accepit Angelus thuribulum, & implevit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terrae motus magnus.

6 Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, praeparaverunt se ut tuba canerent.

7 Et primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis, missa in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terrae combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne fanum viride combustum est.

† Isaia
1. 29.
Osee 10.
8.
Lucæ
23. 30.

† Isaia
49. 26.

† Isaia
15. 8.
infra
22. 4.

8 Et secundus Angelus tuba cecinit : & tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare , & facta est tertia pars maris sanguis .

9 Et mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari , & tertia pars navium interit .

10 Et tertius Angelus tuba cecinit : & cecidit de caelo stella magna , ardens tamquam facula , & cecidit in tertiam partem fluminum , & in fontes aquarum :

11 Et nomen stellæ dicitur Absinthium : & facta est tertia pars aquarum in absinthium : & multi hominum mortui sunt de aquis , quia amaræ factæ sunt .

12 Et quartus Angelus tuba cecinit : & percussa est tertia pars solis , & tertia pars lunæ , & tertia pars stellarum , ita ut obscuraretur tertia pars eorum , & dies non luceret pars tertia , & noctis similiter .

13 Et vidi , & audivi vocem unius aquilæ volantis per medium cæli , dicentis voce magna : Væ , væ , væ habitantibus in terra , de ceteris vocibus trium Angelorum , qui erant tuba canituri .

C A P U T I X .

Quinto Angelo tuba canente stella cadit , & locusta a fumo putei egressa describuntur , quæ homines cruciunt : sexto vero Angelo canente solvantur quattuor Angeli , qui ingenti equestris exercitu tertiam hominum partem occidunt .

1 **E**T quintus Angelus tuba cecinit : & vidi stellam de caelo cecidisse in terram , & data est ei clavis putei abyssi .

2 Et aperuit puteum abyssi : & ascendit fumus putei , sicut fumus fornacis magnæ : & obscuratus est sol & aer de fumo putei :

3 Et de fumo putei exierunt locustæ in terram , & data est illis potestas , sicut habent potestatem scorpionum terræ :

4 Et præceptum est illis ne laderent fornem terræ , neque omne viride , neque omnem arborem : nisi tantum homines , qui non habent signum Dei in frontibus suis :

5 Et datum est illis ne occiderent eos : sed ut cruciarentur mensibus quinque : & cruciatus eorum , ut cruciatus scorpionum cum percussit hominem .

6 † Et in diebus illis quærent homines mortem , & non invenient eam : & desiderabunt mori , & fugiet mors ab eis .

7 † Et similitudines locustarum , similes equis paratis in prælium : & super capita earum tamquam coronæ similes auto : & facies earum tamquam facies hominum .

8 Et habebant capillos sicut capillos mulierum ; & dentes earum , sicut dentes leonum erant :

9 Et habebant loricas sicut loricas ferreas , & vox alarum earum sicut vox currum equorum multorum currentium in bellum :

10 Et habebant caudas similes scorpionum , & aculei erant in caudis earum : & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque : & habebant super se

11 Regem angelum abyssi , cui nomen Hebraice Abaddon , Græce autem Apollyon , Latine habens nomen Exterminans .

12 Væ unum abiit , & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc .

13 Et sextus Angelus tuba cecinit : & audivi vocem unam ex quattuor cornibus altaris aurei , quod est ante oculos Dei ,

14 Dicentem sexto Angelo , qui habebat tubam : Solve quattuor Angelos , qui alligati sunt in flumine magno Euphrate .

15 Et soluti sunt quattuor Angeli , qui parati erant in horam , & diem , & mensium , & annum , ut occiderent tertiam partem hominum .

16 Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia . Et audivi numerum eorum .

17 Et ita vidi equos in visione : & qui sedebant super eos , habebant loricas igneas , & hyacinthinas , & sulphureas , & capita equorum erant tamquam capita leonum : & de ore eorum procedit ignis , & fumus , & sulphur .

18 Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum , de igne , & de fumo , & sulphure , quæ procedebat de ore ipsorum .

19 Potestas enim equorum in ore eorum est , & in caudis eorum : nam caudæ eorum similes serpentibus , habentes capita : & in his nocent .

20 Et ceteri homines , qui non sunt occisi in his plagis , neque penitentiam egerunt de operibus suorum suorum , ut non adorarent dæmonia , & simulacra aurea , & argentea , & area , & lapidea , & lignea , quæ neque videre possunt , neque audire , neque ambulare :

21 Et non egerunt penitentiam ab homicidiis suis , neque a veneficiis suis , neque a fornicatione sua , neque a furdis suis .

C A P U T X .

Clamante alio forti Angelo loquantur septem tonitrua : porro Angelus jurat non amplius fore tempus , sed consummandum ad vocem septimi Angelus mysterium : datque librum Joanni devorandum .

1 **E**T vidi alium Angelum fortem descendentem de caelo amictum nube , & iris in capite ejus , & facies ejus erat ut sol , & pedes ejus tamquam columnæ ignis :

2 Et habebat in manu sua libellum apertum : & posuit pedem suum dextrum super mare , sinistrum autem super terram :

3 Et clamavit voce magna , quemadmodum cum leo rugit . Et cum clamasset , locuta sunt septem tonitrua voces suas .

4 Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas , ego scripturus eram : & audivi vocem de caelo dicentem mihi : Signa quæ locuta sunt septem tonitrua , & non ea scribere .

5 † Et Angelus , quem vidi stantem super mare , & super terram , levavit manum suam ad caelum :

6 Et juravit per viventem in sacula sæculorum , qui creavit caelum , & ea quæ in eo sunt ; & terram , & ea quæ in ea sunt ; & mare , & ea quæ in eo sunt : Quia tempus non erit amplius :

7 Sed in diebus vocis septimi Angelus , cum aperit tuba canere , consummabitur mysterium Dei , sicut evangelizavit per servos suos Prophetas .

8 Et audivi vocem de caelo iterum loquentem mecum , & dicentem : Vade , & accipe librum apertum de manu Angelus stantis super mare , & super terram .

9 Et abiit ad Angelum , dicens ei , ut daret mihi librum . Et dixit mihi : † Accipe librum , & devora illum : & faciet amaricari ventrem tuum , sed in ore tuo erit dulce tamquam mel .

† Isaia.
27. 19.
Osee
10. 8.
Lucæ
23. 30.
† Sap.
16. 9.

† Dan.
12. 7.

† Ezech.
3. 1.

10 Et accipi librum de manu Angelii, & devoravi illum: & erat in ore meo tanquam mel dulce: & cum devorarem eum, amaricatus est venter meus:

11 Et dixit mihi: Oportet te iterum prophettare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

CAPUT XI.

Joannes templum metiens audit predicaturos duos testes, quos bestia a mari ascendens occidet: ac illi resurgentes in calum ascendent, ac terramotum occiduntur 7000. hominum, & ad cantum septimi Angeli viginti quattuor seniores Deo gratias agunt.

1 **E**T datus est mihi calamus similis vitæ, & dictum est mihi: Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo.

2 Atrium autem, quod est foris templum, effice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, & civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta diebus:

3 Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti facie.

4 Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra, in conspectu Domini terræ stantes.

5 Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi.

6 Hi habent potestatem claudendi calum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint.

7 Et cum fuerint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyssu, faciet adversum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

8 Et corpora eorum jacubunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodomia: & Aegyptus, tibi & Dominus eorum crucifixus est.

9 Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus, corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sistent poni in monumentis.

10 Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo prophete cruciaverunt eos, qui habitabant super terram.

11 Et post dies tres & dimidium spiritus vitæ a Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos.

12 Et audierunt vocem magnam de celo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in calum in nube: & viderunt illos iniuncti eorum.

13 Et in illa hora factus est terramotus magnus, & decima pars civitatis cecidit: & occisa sunt in terramotu nomina hominum septem millia: & reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cæli.

14 *Væ secundum abiit: & ecce væ tertium venit cito.*

15 Et septimus Angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magna: in celo dicentes: Factum est regnum hujus mundi, Domini nostri & Christi ejus, & regnabit in sæcula sæculorum: Amen.

16 Et viginti quattuor seniores, qui in con-

spectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adoraverunt Deum, dicentes:

17 Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es: & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti.

18 Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & tempus mortuorum judicari, & reddere mercedem servis tuis Prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum puillis & magnis, & exterminandi eos qui corruerunt terram.

19 Et apertum est templum Dei in celo: & visa est arca testamenti ejus in templo ejus, & facta sunt fulgura, & voces, & terramotus, & grando magna.

CAPUT XII.

Cum mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius ejus ad Deum: tunc factu in calo pratio, lapsus draco cepit mulieris semen persequi.

1 **E**T signum magnum apparuit in celo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim:

2 Et in utero habens, clamabat parturiens, & cruciabat ut pariat.

3 Et visum est aliud signum in celo: & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus ejus diademata septem:

4 Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem, quæ erat partura: ut cum peperisset, filium ejus devoraret.

5 Et peperit filium masculum, qui reclusus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus est filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus:

6 Et mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factum est prælium magnum in celo: Michael, & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnavit, & angeli ejus:

8 Et non valuerunt, neque locus inveniuntur est eorum amplius in celo.

9 Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui seducit universum orbem: & projectus est in terram, & angeli ejus cum illo missi sunt.

10 Et audivi vocem magnam in celo dicentem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia projectus est accinator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

11 Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem.

12 Propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis: Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.

13 Et postquam vidit draco quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum:

14 Et datus sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis, a facie serpentis.

15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine.

16 Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbit flumen, quod misit draco de ore suo.

17 Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere praelium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.

18 Et stetit supra arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & decem cornuum decemque diadematam, cujus plaga curatur, Deum blasphemat, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maxime favet, cogens fieri & adorari ejus imaginem, habetque characterem nominis ejus.

1 ET vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiarum.

2 Et bestia, quam vidi, similis erat pardos, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam.

4 Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiae: & adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiae? & quis poterit pugnare cum ea?

5 Et datum est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

6 Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in caelo habitant.

7 Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem.

8 Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitae Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Qui in captivitate duxerit, in captivitate vadet: † qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, & fides Sanctorum.

11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12 Et potestatem prioris bestiae omnem faciebat in conspectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.

13 Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de caelo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seduxit habitantes in terra, propter signa, quae data sunt illi facere in conspectu bestiae, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiae, quae habet plagam gladii, & vixit.

15 Et datum est illi ut daret spiritum imaginem bestiae, & ut loquatur imago bestiae: & faciat ut quicumque non adoraverit imaginem bestiae, occidatur.

16 Et faciet omnes pusillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

17 Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiae, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiae. Numerus enim hominis est: & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Virgines cum Agno cantantes ambulantes, Angelo uno Evangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio vero cruciatuum eorum qui bestiam adorantur predicante: porro duo habentes falces jubentur, ille messem, hic autem vineam terra demetere.

1 ET vidi: & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quattuor millia, habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2 Et audivi vocem de caelo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitruum magni: & vocem, quam audivi, sicut citharedorum citharizantium in citharis suis.

3 Et cantabant quasi canticum novum, ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadragintaquattuor millia, qui empti sunt de terra.

4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt: Hi sequuntur Agnum quocumque ierit: Hi empti sunt ex hominibus primitiis Deo, & Agno.

5 Et in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

6 Et vidi alterum Angelum volentem per medium caeli, habentem Evangelium aeternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum:

7 Dicens magna voce: Timeo Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicii ejus: & adorare eum, † qui fecit caelum, & terram, mare, & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus secutus est dicens: † Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quae a vino irae fornicationis suae potavit omnes Gentes.

9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua:

10 Et hic bibet de vino irae Dei, quod misitum est meto in calice irae ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni:

11 Et fumus tormentorum eorum ascendet in facula saeculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Jesu.

13 Et audivi vocem de caelo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

14 Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutum.

† Gen.
9. 6.
Matth.
26. 52.

† Psal.
145. 6.
Actor.
14. 14.
† Isaie
22. 9.
Jerem.
52. 8.

15 Et alius Angelus exiit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: **† Mitte falcem tuam, & metere, quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ.**

16 Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Et alius Angelus exiit de templo, quod est in cælo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus exiit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens: **Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ sunt uvæ ejus.**

19 Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum:

20 Et calcatus est lacus extra civitatem, & exiit fangus de lacu usque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Qui bestiam vicerant & ejus imaginem ac numerum nominis ejus, Deum glorificant; & septem Angelis habentibus septem plagas novissimas dantur septem phiala ira Dei plena.

1 **ET** vidi aliud signum in cælo magnum & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: **Quoniam in illis consummata est ira Dei.**

2 Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei:

3 Et cantantes canticum Moysi servi Dei, & canticum Agni, dicentes: **Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: juste & veræ sunt viae tuæ, Rex sæculorum.**

4 **†** Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum: quia solus pius es: quoniam omnes Gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam judicia tua manifesta sunt.

5 Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo:

6 Et exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum de quattuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum.

8 Et impletum est templum fumo a majestate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem Angelorum.

CAPUT XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestia sedem, Euphratem & aerem, multa in terra plaga oriuntur.

1 **ET** audivi vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: **ite, & effundite septem phialas iræ Dei in terram.**

2 Et abiit primus, & effudit phialam suam in terram: & factum est vulnus sævum & pessimum in homines, qui habebant charaderem bestie, & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.

3 Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tamquam mortui: & omnis anima vivens mortua est in mari.

4 Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum, & factus est sanguis.

5 Et audivi Angelum aquarum dicentem: **Justus es Domine, qui es, & qui eras Sanctus, qui hæc judicasti:**

6 **Quia sanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.**

7 Et audivi alterum ab altari dicentem: **Eciam Domine Deus omnipotens, vera & justa judicia tua.**

8 Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines, & igni:

9 Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt penitentiam ut darent illi gloriam.

10 Et quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestie, & factum est regnum ejus tenebrosum, & commandaverunt linguas suas præ dolore:

11 Et blasphemaverunt Deum cæli, præ doloribus & vulneribus suis, & non egerunt penitentiam ex operibus suis.

12 Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphratem: & sicavit aquam ejus, ut prepararetur via regibus ab ortu solis.

13 Et vidi de ore draconis, & de ore bestie, & de ore pseudoprophete spiritus tres immundos in modum ranarum.

14 Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.

15 **†** Ecce venio sicut fur. **Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.**

16 Et congregabo illos in locum, qui vocatur Hebraice **Armagedon.**

17 Et septimus Angelus effudit phialam suam in aerem, & exiit vox magna de templo a throno, dicens: **Factum est.**

18 Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terræmotus, sic magnus.

19 Et facta est civitas magna in tres partes: & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ ejus.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grandio magna sicut talentum descendit de cælo in homines: & blasphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

CAPUT XVII.

Mulier fornicaria sive Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum & decem cornuum: qua omnia hic declarat Angelus.

1 **ET** venit unus de septem Angelis, qui habebat septem phialas, & locutus est mecum, dicens: **Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas,**

† Joel 3. 13. Matth. 13. 30.

† Jer. 10. 7.

† Matt. 24. 43. Lucæ 12. 39. supra 3. 3.

2 Cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus.

3 Et abfuit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemie, habentem capita septem, & cornua decem.

4 Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & imunditia fornicationis ejus:

5 Et in fronte ejus nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Jesu. Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna.

7 Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestia quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.

8 Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abyſſo, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ a constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est.

9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10 Quique ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breve tempus manere.

11 Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octava est: & de septem est, & in interitum vadit.

12 Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges una hora accipient post bestiam.

13 Hi unum consilium habent, & virtutem & potestatem suam bestia tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: † quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles.

15 Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolaram facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum tuum bestia: donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

3 Quia de vino iræ fornicationis ejus bibebunt omnes Gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt.

4 Et audivi aliam vocem de caelo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes suis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.

5 Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad caelum, & recordatus est Dominus iniquitatum ejus.

6 Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera ejus: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.

7 Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: † Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non video.

8 Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus, qui judicabit illam.

9 Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus:

10 Longe stantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: Væ, væ civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit judicium tuum.

11 Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius:

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ferici, & coccii, (& omne lignum thynium, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore,

13 Et cinnamomum) & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & similit, & tritici, & jumentorum, & ovium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.

14 Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt a te, & omnia pinguis & præclara perierunt a te, & amplius illa jam non invenient.

15 Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum ejus, stantes ac lugentes,

16 Et dicentes: Væ, væ civitas illa magna, quæ amica erat byſſo, & purpura, & coccio, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis:

17 Quoniam una hora desiturae sunt tantæ divitiæ. Et omnis gubernator, & omnis qui in lacum navigat, & nauta, & qui in mari operantur, longe steterunt.

18 Et clamaverunt videntes locum insensibilis ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magna?

19 Et miserunt pulverem super capita sua, & clamaverunt sientes & lugentes, dicentes: Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus: quoniam una hora desolata est.

20 Exulta super eam caelum, & sancti Apostoli, & Prophetae: quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa.

21 Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra jam non invenientur.

22 Et vox citharedorum, & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non invenientur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius:

† Isaia
47. 8.

C A P U T X V I I I .

Babylonis lapsus, judicium, plaga, & ultiones: propter quas reges ac negotiatores terra olim ipsi adherentes amare iugebunt: caelum vero, Apostoli ac Propheta exultabunt.

1 **E**T post hæc vidi alium Angelum descendentem de caelo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est a gloria ejus.

2 Et exclamavit in fortitudine dicens: † Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio demoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis:

† Tim.
6. 15.
Infra
19. 16.

† Isaia
21. 9.
Jerem.
51. 8.
Supra
14. 8.

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius : & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te : quia mercatores tui erant principes terræ , quia in veneficiis tuis erraverunt omnes Gentes .

24 Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inventus est ; & omnium qui interfessi sunt in terra .

CAPUT XIX.

Sanctis de judicio meretricis Deum glorificantibus , parantur nuptiæ Agni , & Angelus a Joanne adorari recusat : apparet autem quidam equo insidens cum exercitu , qui est Verbum Dei & Rex regum ac Dominus dominantium , pugnat adversus bestias & reges terræ ac eorum exercitus , vocatis interim avibus calis ad edendas eorum carnes .

1 **P**ost hæc audiivi quasi vocem tubarum multarum in celo dicentium : Alleluja : Salus , & gloria , & virtus Deo nostro est :

2 Quia vera & iusta judicia sunt ejus , qui judicavit de meretrice magna , quæ corripuit terram in prostitutione sua , & vindicavit sanguinem fervorum suorum de manibus ejus .

3 Et iterum dixerunt : Alleluja . Et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum .

4 Et ceciderunt seniores viginti quatuor , & quatuor animalia , & adoraverunt Deum sedentem super thronum , dicentes : Amen : Alleluja .

5 Et vox de throno exivit , dicens : Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus : & qui timetis eum , pusilli & magni .

6 Et audiivi quasi vocem turbe magnæ , & sicut vocem aquarum multarum , & sicut vocem tonitruorum magnorum , dicentium : Alleluja : quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens .

7 Gaudeamus , & exultemus , & edemus gloriam ei : quia venerunt nuptiæ Agni , & uxor ejus præparavit se .

8 Et datum est illi , ut cooperaret se byssino splendente & candido : Byssinum enim , justificationes sunt Sanctorum .

9 Et dixit mihi : Scribe : † Beati , qui ad cenam nuptiarum Agni vocati sunt : & dicit mihi : hæc verba Dei vera sunt .

10 Et cecidi ante pedes ejus , ut adorarem eum . Et dicit mihi : Vide ne feceris : conservus tuus sum , & fratrum tuorum habentium testimonium Jesu . Deum adora . Testimonium enim Jesu est spiritus prophetiæ .

11 Et vidi caelum apertum , & ecce equus albus , & qui sedebat super eum , vocabatur Fidelis , & Verax , & cum iustitia iudicat & pugnat .

12 Oculi autem ejus sicut flamma ignis , & in capite ejus diademata multa , habens nomen scriptum , quod nemo novit nisi ipse .

13 † Et vestitus erat veste aspersa sanguine : & vocatur nomen ejus , Verbum Dei .

14 Et exercitus qui sunt in celo , sequentur eum in equis albis , vestiti byssino albo & mundo .

15 Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus : ut in ipso percussat Gentes . † Et ipse reget eas in virga ferrea : & ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis .

16 Et habet in vestimento & in femore suo scriptum : † Rex regum , & Dominus dominantium .

17 Et vidi unum Angelum stantem in sole , & clamavit voce magna , dicens omnibus avibus , quæ volabant per medium cæli : Venite , & congregamini ad cenam magnam Dei :

18 Ut manducetis carnes regum , & carnes tribunorum , & carnes fortium , & carnes equorum , & sedentium in ipsis , & carnes omnium libetorum , & fervorum , & pusillorum , & magnorum .

19 Et vidi bestiam , & reges terræ , & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo , qui sedebat in equo , & cum exercitu ejus .

20 Et apprehensa est bestia , & cum ea pseudopropheta : qui fecit signa coram ipso , quibus seduxit eos , qui acceperunt charactera bestię , & qui adoraverunt imaginem ejus . Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure :

21 Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum , qui procedit de ore ipsius : & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum .

CAPUT XX.

Ligatum draconem sive diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos , quibus anima martyrum in resurrectione prima regnabit cum Christo : post quos solvetur Satanæ excitabit Gog & Magog innumera exercitum adversus civitatem dilectam , sed igni callosi devorabuntur : deinde aperti libri , a sedente super thronum judicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum .

1 **E**t vidi Angelum descendentem de caelo , habentem clavem abyssi , & catenam magnam in manu sua .

2 Et apprehendit draconem , serpentem antiquum , qui est diabolus & satanas , & ligavit eum per annos mille :

3 Et misit eum in abyssum , & clausit , & signavit super illum , ut non seducat amplius Gentes donec consummentur mille anni : & post hæc oportet illum solvi modico tempore .

4 Et vidi sedes , & sederunt super eas , & iudicium datum est illis : & animas decolatorum propter testimonium Jesu , & propter verbum Dei , & qui non adoraverunt bestiam , neque imaginem ejus , nec acceperunt characterem ejus in frontibus aut in manibus suis , & vixerunt , & regnaverunt cum Christo mille annis .

5 Ceteri mortuorum non vixerunt , donec consummentur mille anni . Hæc est resurrectio prima .

6 Beatus , & sanctus , qui habet partem in resurrectione prima : in his secunda mors non habet potestatem : sed erunt sacerdotes Dei & Christi , & regnabunt cum illo mille annis .

7 † Et cum consummati fuerint mille anni , solvetur satanas de carcere suo , & exiit , & seducet Gentes , quæ sunt super quatuor angulos terræ , Gog & Magog , & congregabit eos in prælium , quorum numerus est sicut arena maris .

8 Et ascenderunt super latitudinem terræ , & circumierunt castra sanctorum , & civitatem dilectam .

9 Et descendit ignis a Deo de caelo , & devoravit eos : & Diabolus , qui seducebat eos , missus est in stagnum ignis & sulphuris , ubi & bestia

† Matt. 22. 2. Luca 14. 16.

† Thaim 63. 1.

† P. Gal. 2. 9.

† Tim. 6. 15. Supra 17. 14.

† Ezec. 39. 2.

10 Et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.

11 Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, a cuius conspectu fugit terra & cælum, & locus non est inventus eis.

12 Et vidi mortuos, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.

13 Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

14 Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.

15 Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

C A P U T XXI.

Cælo ac terra renovatis, nova civitas Jerusalem in Agni sponfam a Deo parata ostenditur, iustus glorificatis, impiisque in stagnum ignis detruhis; cuius civitatis murus & portæ ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ universa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritæ.

1 ET vidi cælum novum, & terram novam. Primum enim cælum & prima terra abiit, & mare jam non est.

2 Et ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cælo a Deo, paratam sicut sponfam ornata viro suo.

3 Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus:

4 † Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abiierunt.

5 Et dixit qui sedebat in throno: † Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera.

6 Et dixit mihi: Factum est: ego sum &, & †: initium, & finis. Ego trientati dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.

8 Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fomicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mors secunda.

9 Et venit unus de septem Angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponfam, uxorem Agni.

10 Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cælo a Deo,

11 Habentem claritatem Dei: & lumen ejus simile lapidi pretioso tamquam lapidi jaspide, sicut crystallum.

12 Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13 Ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab Austro portæ tres, & ab Occasu portæ tres.

14 Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.

15 Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundinem auream, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum.

16 Et civitas in quadro posita est, & longitudo ejus tanta est quanta & latitudo: & mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & latitudo ejus, æqualia sunt.

17 Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est Angeli.

18 Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide: ipsa vero civitas, aurum mundum simile vitro mundo.

19 Et fundamenta muri civitatis, omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, jaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcædonius: quartum, smaragdus:

20 Quintum, sardonius: sextum, beryllus: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21 Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum.

22 Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus.

23 † Et civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et ambulabunt Gentes in lumine ejus: & reges terræ afferent gloriam suam & honorem in illam.

25 † Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illis.

26 Et afferent gloriam & honorem Gentium in illam.

27 Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

C A P U T XXII.

Lignum vitæ fluvio aquæ vivæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum: nec maledictum nec ulla nox est in civitate: Angelus autem qui hæc cito ventura Joanni ostendebat, non vult ab eo adorari, dicique iustos in civitatem intraturos, impios autem foras ejiendos: contestatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

1 ET ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendendum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni.

2 In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.

3 Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei & Agni in illa erunt, & servi ejus servient illi.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus eorum.

5 † Et nox ultra non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum.

Ifa. 65.
17. &
66. 22.
2. Petr.
3. 13.

† Ifaie
17. 8.
Supra
7. 17.

† Ifaie
42. 19.
1. Cor.
5. 17.

† Ifaie
60. 19.

† Ifaie
60. 21.

† Ifaie
60. 20.

6 Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et Dominus Deus spiritu prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quæ oportet fieri cito.

7 Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiæ libri hujus.

8 Et ego Joannes, qui audiivi, & vidi hæc. Et postquam audivissem, & vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat:

9 Et dixit mihi: Vide ne feceris: confervus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui servant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.

10 Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus: tempus enim prope est.

11 Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordeat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.

13 † Ego sum α , & ω , primus, & novissimus, principium, & finis.

14 Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni: ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem.

15 Fotis canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis qui amat & facit mendacium.

16 Ego Jesus misi Angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix & genus David, stella splendida & matutina.

17 Et spiritus & sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: † & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis.

18 Confessor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis apposuerit ad hæc, apponat Deus super illum plagas scriptas in libro isto.

19 Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto:

20 Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio cito: Amen. Veni Domine Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

† Isaiæ
41. 4. &
44. 6.
& 48. 17.
Supr. 1.
8. 17. &
21. 6.

† Isaiæ
55. 1.

FINIS.

Oratio Manassæ, necnon Libri duo, qui sub Libri Tertii & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonice Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decrevit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui a nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quam impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS JUDA, CUM CAPTUS TENERETUR IN BABYLONE.

Domine omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Jacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pavent, & tremunt a vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa vero & investigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu, Domine, secundum multitudinem bonitatis tuæ, promissisti pœnitentiam & remissionem iis, qui peccaverunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decrevististi pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur, Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Jacob, iis qui tibi non peccaverunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccavi super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ. Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicerè altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitavi iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodivi: statui abominaciones, & multiplicavi offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatem. Peccavi, Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum, iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Magnificum Pasche, quod Josias immolavit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Juda Jechonias, Joachim, Joachin, & Sedecias: eorumque ac populi captivitas propter sua scelera, ubiisque subversio describuntur.

ET fecit Josias Pascha in Jerosolymis Domino, & immolavit Pasche quatuordecima luna primi mensis:

Statuens sacerdotes per vicus dierum stolis amictos in templo Domini. Et dixit Levitis sacris servis Israel, ut sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quam edificavit Salomon filius David rex.

4 Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deservite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israel ex parte secundum pagos & tribus vestras.

5 Secundum scripturam David regis Israel, & secundum magnificentiam Salomonis filii ejus, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternam vestram, eorum qui stant in conspectu fratrum filiorum Israel.

6 Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundum præceptum Domini quod datum est Moyfi.

7 Et donavit Josias in plebem quæ inventa est, ovium, agnorum, & hædorum, & captarum triginta millia, vitulos tria millia.

8 Hæc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oves numero duo millia, ac vituli centum.

9 Et Jechonias, & Semejas, & Nathanael fratres, & Hafabias, & Oziel, & Coraba, in Pasche, oves quinque millia, vitulos quingentos.

10 Et hæc cum fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Levitæ habentes azyrna per tribus.

11 Et secundum partes principatus patrum, in conspectu populi offerebant Domino, secundum ea quæ in libro Moyfi scripta sunt.

12 Et assaverunt Pasche igni prout oportebat: & hostias coxerunt in emolis, & in ollis cum benevolentia:

13 Et atulerunt omnibus qui erant ex plebe; & post hæc paraverunt sibi & sacerdotibus:

14 Sacerdotes enim offerebant adipem, usque dum finita esset hora: & Levitæ paraverunt sibi, & fratribus suis filiis Aaron.

15 Et facti cantores filii Asaph erant per ordinem secundum præceptum David, & Asaph, & Zacharias, & Jeddimus, qui erat a rege.

16 Et ostiarum per singulas januas, ita ut non prævaricaretur unusquisque suam: fratres enim illorum paraverunt illis.

17 Et consummata sunt quæ pertinebant ad sacrificium Domini.

18 In illa die egerunt Pasche, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secundum præceptum regis Josiæ.

19 Et egerunt filii Israel, qui inventi sunt in tempore illo, Pasche: & diem festum azymorum per dies septem:

20 Et non est celebratum Pasche tale in Israel, a temporibus Samuelis prophete:

21 Et omnes reges Israel non celebraverunt tale Pascha quale egit Josias, & Sacerdotes, & Levitæ, & Judæi, & omnis Israel, qui inventi sunt in commoratione Jerosolymis.

22 Octavo decimo anno, regnante Josia celebratum est Pasche.

23 Et directæ sunt opera Josiæ in conspectu Domini sui in corde pleno metuentis:

24 Et quæ circa illum quidem conscripta sunt, in pristinis temporibus, de eis qui peccaverunt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui non quaesierunt verba Domini super Israel.

25 Et post omnem actum hunc Josiæ, ascendit Pharao rex Aegypti, veniens in Carchanis ab itinere super Euphratem, & exiit obviam illi Josias.

26 Et misit rex Aegypti ad Josiam, dicens: Quid mihi & tibi est rex Judæ?

27 Non sum missus a Domino ut pugnem contra te: super Euphratem enim bellum meum est, festinans descende.

28 Et non est reversus Josias super curram: sed expugnare eum conabatur, non attendens verbum prophete ex ore Domini:

29 Sed constituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et descenderunt principes ad regem Josiam.

30 Et dixit rex pueris suis, Amovete me a prælio, infirmatus sum enim valde. Et statim amoverunt eum pueri ipsius de acie.

31 Et ascendit super curram secundarium suum: & perveniens Jerosolymam, vita sanctus est, & sepultus est in paterno sepulchro.

32 Et in tota Judæa lugebant Josiam: & qui prælidebant, cum uxoribus lamentabant eum, usque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in omne genus Israel.

33 Hæc autem præscripta sunt in libro historiarum regum Judæ: & singula gesta actus Josiæ, & ejus gloria & intellectus ejus in lege Domini: quæque gesta sunt ab eo, & quæ non scripta sunt in libro regum Israel & Judæ.

34 Et assumptus, qui erant ex gente, Jechoniam filium Josiæ, constituerunt regem pro Josia patre suo, cum esset annorum trigintatrium.

35 Et regnavit super Israel mensibus tribus. Et amovit eum rex Aegypti, ne regnaret in Jerosolymis:

36 Et multavit gentem a genti talenta centum, & auri talentum unum.

37 Et constituit rex Aegypti Joacim fratrem ipsius, regem Judæ & Jersalem:

38 Et alligavit magistratus Joacim, & Zaccabem fratrem suum, & apprehendens re-duxit in Aegyptum.

39 Annorum erat Joacim viginquique, cum regnare cœpisset in terra Juda & Jerusa-lem: & fecit malum in conspectu Domini.

40 Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babilonis, & alligans eum in aere vinculo, perduxit in Babiloniam:

41 Et facta vasa Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit & consecravit in templo suo in Babilonia.

42 Nam de immunditia illius & irreligiositate scriptum est in libro temporum regum.

43 Et regnavit Joacim filius ejus pro eo. Cum autem constituit esset rex, erat annorum decem & octo.

44 Regnavit autem menses tres & dies decem in Jerusalem, & fecit malum in conspectu Domini:

45 Et post annum mittens Nabuchodonosor, transfiravit eum in Babiloniam simul cum sacris vasis Domini.

46 Et constituit Sedeciam regem Juda & Jerusalem, cum esset annorum viginti unius: regnavit autem annis undecim.

47 Et fecit malum in conspectu Domini, & non est verius a verbis quæ dicta sunt ab Jeremia propheta ex ore Domini:

48 Et adjuratus a rege Nabuchodonosor, perjurus discessit: & indurata cervice sua & corde suo, transfregit: est legitima Domini Dei Israel.

49 Et duces populi Domini multa iniquè gesserunt, & impii egerunt super omnes immunditias Gentium: & polluerunt templum Domini quod sanctum erat in Jerusalem.

50 Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum revocare eos, propter quod peccaret illis, & tabernaculo suo.

51 Ipsi vero subsannabant in angelis suis: & qua die locutus est Dominus, erant illudentes prophetis ejus.

52 Qui usque ad iracundiam concitatus est super gentem suam, propter irreligiositatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldeorum.

53 Hi occiderunt juvenes eorum in gladio, in circuitu sancti templi eorum, & non pepercerunt juveni, & seni, & virgini, & adulescenti:

54 Sed omnes traditi sunt in manus ipsorum: & omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas refumentes, tulerunt in Babiloniam,

55 Et incenderunt domum Domini, & demolierunt muros Jerusalem: & turres ejus incenderunt igne.

56 Et consummaverunt omnia honorifica ejus, & ad nihilum redegerunt: & reliquos a gladio duxerunt in Babilonem.

57 Et erant servi illius usque dum regnarent Persæ, in repletionem verbi Domini in ore Jeremiæ:

58 Quousque benigne ageret terra sabbata sua, omni tempore desertionis suæ sabbatizavit, in applicatione annorum septuaginta.

CAPUT II.

Cyrus rex Persarum Judæos in regno suo captivos remisit in terram suam: qui cum restaurarent Jerusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorundam delationem.

Regnante Cyro rege Persarum, in consummatione verbi Domini in ore Jeremiæ,

2 Suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicavit in toto regno suo simul per scripturam,

3 Dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Me constituit regem orbis terrarum Dominus Israel, Dominus excelsus,

4 Et significavit mihi ædificare domum sibi in Jerusalem, quæ est in Judæa.

5 Si quis est ex genere vestro, Dominus ipsius ascendat cum eo in Jerusalem.

6 Quotquot ergo circa loca habitant, adjuvent eos qui sunt in loco ipso, in auro & argento,

7 In dationibus, cum equis & jumentis, cumque aliis quæ secundum vota apponuntur in ædem Domini, quæ est in Jerusalem.

8 Et stantes principes tribuum, pægorum, & Judææ, ex tribu Benjamin, & sacerdotes & Levitæ, quos excitavit Dominus ascendere & ædificare domum Domini quæ est in Jerusalem, & qui erant in circuitu eorum,

9 Adjuverunt in omni auro & argento ejus, & jumentis, & votis compluribus multi, quorum sensus excitatus est.

10 Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babilonis ex Jerusalem, & consecravit ea idolo suo.

11 Et proferens ea Cyrus rex Persarum, tradidit: Mithridato, qui erat super thesauros ipsius.

12 Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro præfidi Judææ.

13 Horum autem hic numerus. Libatoria argentea duo millia quadringenta: athicæ argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia quadringentæ: & alia vasa mille.

14 Omnia autem vasa aurea & argentea, quinque millia octingenta sexaginta.

15 Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captivitate Babiloniæ venerant in Jerusalem.

16 In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus, scripserunt ei de his qui habitabant in Judæa & Jerusalem, Balsanus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & ceteris locis, subjectam epistolam regi Artaxerxi.

17 DOMINE, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius scriba, & reliqui curiæ tuæ judices in Cælesyria & Phœnice.

18 Et nunc notum sit Domino regi, quoniam Judæi qui ascenderunt a vobis ad nos, venientes in Jerusalem civitatem refugam & pessimam, ædificant furnos ejus, & statunt muros, & templum suscitant.

19 Quod si civitas ista & muri consummati fuerint, non tantum tributa non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistunt.

20 Et quia id agitur circa templum, recte habere arbitrati sumus non despiciere hoc ipsum:

21 Sed notum facere domino regi, ut si videbitur, rex, quærat in libris patrum tuorum,

22 Et invenies in admonitionibus scripta de his, & scies quoniam civitas ista fuit refuga, & reges & civitates concitans,

23 Et Judæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam causam civitas ista deserta est.

24 Nunc ergo notum facimus, domine rex, quoniam si civitas hæc ædificata fuerit, & hujus muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in Cælesyriam & Phœnicem.

25 Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribse, & ceteris constituis, & habitantibus in Syria & Phœnicie, ea quæ subjecta sunt.

26 LEGI epistolam quam misistis mihi. Præcepi ergo inquiri, & inventum est, quoniam civitas illa est ab ævo regibus resistens.

27 Et homines refugæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortissimi erant in Jerusalem dominantes, & tributa exigentes a Cœlesyria & Phœnicie.

28 Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare civitatem, & prohibere ne quid ultra hæc fiat:

29 Sed nec procedant in plurimum ea quæ sunt malitiæ, ita ut regibus molestia impo-
teretur.

30 Tunc recitatis his quæ a rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus & Sabellius scriba, & qui cum his constituerant, jungentes festinanter venerunt in Jerusalem cum equitatu, & turba, & agmine:

31 Ceperuntque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædificatione templi in Jerusalem, usque secundo anno regni Darii regis Persarum.

CAPUT III.

Dario, post splendidam cœnam omnibus suis præfectis factam, dormiente, tres corporis ejus custodes problema moverunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas præsent: & primum de vino probatur.

1 **R**EX Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus magistratibus Medie & Persidis,

2 Et omnibus purpuratis, & prætoribus, & consulis, & præfectis sub illo, ab India usque Æthiopiã, centum vigintiseptem provinciis.

3 Et cum manducassent, & bibissent, & satiati reverterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dormivit, & expurgatus est.

4 Tunc illi tres juvenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri:

5 Dicamus unusquisque nostrum sermonem qui præcellat: & cuiuscumque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darii dona magna,

6 Purpura cooperiri, & in auro bibete, & super auro dormire, & currum aureo fræno, & cydarium byssinam, & torquem circa collum:

7 Et secundo loco sedebit a Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darii vocabitur.

8 Tunc scribentes singuli suum verbum signaverunt, & posuerunt subus cervical Darii regis,

9 Et dixerunt: Cum surrexerit rex, dabitur illi scripta nostra: & quodcumque judicaverit rex e tribus, & magistratus Persidis, quoniam verbum ejus sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est.

10 Unus scripsit, Forte est vinum.

11 Alius scripsit, Fortior est rex.

12 Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem vincit veritas.

13 Et cum surrexisset rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legis.

14 Et mitrens vocavit omnes magistratus Persarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos:

15 Et sederunt in concilio: & lecta sunt scripta coram ipsis.

16 Et dixit, Vocate adolescentes, & ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt.

17 Et dixit illis: Indicate nobis de his quæ scripta sunt. Et cepit prior, qui dixerat de fortitudine vini,

18 Et dixit: Viri, quam prævalet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! seducit mentem.

19 Itemque regis & orphani facit mentem vanam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis,

20 Et omnem mentem convertit in securitatem & jucunditatem, & non meminit omnem tristitiam & debitum,

21 Et omnia præcordia facit honesta, & non meminit regem nec magistratum, & omnia per talenta loqui facit.

22 Et non meminerunt, cum biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non multum post sumunt gladios.

23 Et cum a vino mererint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt.

24 O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPUT IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis, sed data veritati palma. Darius ad petitionem Zorobabel reddidit sacra vasa, scribens ut Judæis detur libertas, & impensa ad extruccionem Jerusalem.

1 **E**T inchoavit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis.

2 O viri, num præcellunt homines, qui terram & mare obdunt, & omnia quæ in eis sunt?

3 Rex autem super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcumque dixerit illis, faciunt.

4 Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur montes, & muros, & turres.

5 Jugulantur & jugulant, & regis verba non prætereunt: nam si vicerint, afferunt regi omnia quæcumque prædati fuerint.

6 Similiter & alii omnes, & quoquoque non militant, nec pugnant, sed colunt terram: rursus cum fuerint metentes, afferunt tributa regi:

7 Et ipse unus solus si dixerit occidite, occidunt: dixerit remittite, remittunt:

8 Dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant:

9 Dixerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plantant:

10 Et omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt, & super hoc ipse recumbit, & bibit, & dormit.

11 Hi autem custodiunt in circuito eum, & non possunt ire singuli, & facere opera sua, sed in dicto obaudientes sunt ei.

12 Viri, quomodo non præcellit rex qui sic diffamatur? Et tacuit.

13 Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate, hic est Zorobabel, cepit loqui.

14 Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo qui dominatur eorum?

15 Nonne mulieres genuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur mari & terræ?

16 Et ex illis nati sunt, & ipsæ educaverunt eos qui plantaverunt vineas, ex quibus vinum fit?

17 Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ faciunt gloriam hominibus, & non possunt homines separari a mulieribus.

18 Si congregaverint aurum & argentum, & omnem rem speciosam, & viderint mulierem unam bono habitu & bona specie,

19 Omnia hæc relinquunt in eam intendunt, & aperto ore conspiciunt, & eam allcunt magis quam aurum & argentum, & omnem rem preciosam.

20 Homo patrem suum relinquit qui enutrit illum, & suam regionem, & ad mulierem se conjungit.

21 Et cum muliere remittit animam: & neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem.

22 Et hinc oportet vos scire: quoniam mulieres dominantur vestri. Nonne doleris?

23 Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare navigare & flumina,

24 Et leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cum furtum fecerit, & fraudes, & rapinas, amabili sua affert.

25 Et iterum, diligit homo uxorem suam magis quam patrem aut matrem.

26 Et multi dementes facti sunt propter uxores suas: & servi facti sunt propter illas:

27 Et multi perierunt & jugulati sunt, & peccaverunt propter mulieres.

28 Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones veniunt tangere eum.

29 Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, ministræ concubinam regis, sedentem juxta regem ad dexteram,

30 Et auferentem diademam de capite ejus, & imponentem sibi, & palmis cædebat regem de sinistra manu.

31 Et super hæc aperto ore intuebatur eam: & si arripit ei, ridet: nam si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam.

32 O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum: quis ista agit?

33 Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoavit loqui de veritate.

34 O viri, nonne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum: & velox cursus solis convertit in gyro cælum in locum suum in una die.

35 Nonne magnificus est qui hæc facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus?

36 Omnis terra veritatem invocac, cælum etiam ipsam benedicit, & omnia opera moventur, & tremunt eam, & non est cum ea quidquam iniquum.

37 Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt:

38 Et veritas manet: & invalefcit in æternum, & vivit & obtinet in sæcula sæculorum.

39 Nec est apud eam accipere personas, neque differentias: sed quæ justa sunt facit omnibus, injustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus ejus.

40 Et non est in judicio ejus iniquum, sed fortitudo, & regnum, & potestas, & majestas omnium ævorum. Benedictus Deus veritatis.

41 Et desit loquendo. Et omnes populi clamaverunt, & dixerunt, Magna est veritas, & prævalet.

42 Tunc rex ait illi: Pete, si quid vis amplius, quam quæ scripta sunt, & dabo tibi, secundum quod inventus es sapientior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus meus vocaberis.

43 Tunc ait regi, Memor esto voti tui, quod vovisti, ædificare Jerusalem, in die qua regnum accepisti:

44 Et omnia vasa quæ accepta sunt ex Jerusalem, remittere, quæ separavit Cyrus, quando mactavit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi.

45 Et tu vovisti ædificare templum quod hincenderunt Idumæi, quando exterminata est Judæa a Chaldæis.

46 Et nunc hoc est quod postulo Domine, & quod peto, hoc est majestas quod a te postulo, ut facias votum quod vovisti Regi calii ex ore tuo.

47 Tunc surgens Darius rex, osculatus est illum: & scripsit epistolas ad omnes dispensatores, & præfectos, & purpuratos, ut deducerent eum, & eos qui cum illo erant, omnes ascendentes ædificare Jerusalem.

48 Et omnibus præfectis, qui erant in Syria, & Phœnice, & Libano, scripsit epistolas, ut traherent ligna cedrina a Libano in Jerusalem, ut ædificarent eum eius civitatem.

49 Et scripsit omnibus Judæis qui ascendeabant a regno in Judæam pro libertate, omnem potentem, & magistratum, & præfectum non supervenire ad januas ipsorum:

50 Et omnem regionem quam obtinuerant immunem esse eis, & Idumæi relinquant castella quæ obtinent Judæorum,

51 Et in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti, usque dum perædificaretur:

52 Et super sacrarium holocaustorum ut usulare quotidie, sicut habent præceptum: alia talenta decem offerre per singulos annos.

53 Et omnibus qui procedunt a Babylonia condere civitatem: ut esset libertas tam ipsis quam filiis eorum, & omnibus sacerdotibus, qui procedunt:

54 Scripsit autem & quanticatem, & sacram stolum jussit dari, in qua deservirent;

55 Et Levitis scripsit dare præcepta, usque in diem qua consummabitur domus, & Jerusalem extrueret:

56 Et omnibus custodiens civitatem scripsit dari ei fortes & stipendia.

57 Et dimisit omnia vasa quæcumque separaverat Cyrus a Babylonia, & omnia quæcumque dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti Jerusalem.

58 Et cum processisset ille adolescens, elevans faciem in Jerusalem, benedixit regem cæli,

59 Et dixit: Abs te est victoria, & abs te est sapientia & claritas. Et ergo servus tuus sum.

60 Benedictus es qui dedisti mihi sapientiam, & tibi confitebor Domine Deus patrum nostrorum.

61 Et accepit epistolas, & profectus est in Babyloniam. Et venit, & nuntiavit fratribus suis omnibus qui fuerunt in Babylonia:

62 Et benedixerunt Deum patrum suorum, quoniam dedit illis remissionem & refrigerium,

63 Ut ascenderent & ædificarent Jerusalem, & templum, ubi nominatum est nomen ejus in ipso, & exultaverunt cum musicis & lætitia diebus septem.

CAPUT V.

Redeuntes a Babilonica captivitate in Jerusalem & Judæam reconferunt, & restitunt Dei cultum, sed tandem a cæpto opere ad tempus impediuntur.

Post hæc autem electi sunt, ut ascenderent principes pagorum per domos & tribus suas, & uxores illorum, & filii & filiarum eorum, & servi & ancilla ipsorum, & pecora eorum.

2 Et Darius rex misit una cum eis equites mille, donec deducerent eos in Jerusalem cum pace, & cum musicis & cum tympanis & tibis.

3 Et omnes fratres erant ludentes, & fecit eos ascendere simul cum eis.

4 Et hæc sunt nomina virorum, qui ascenderunt per pagos suos in tribus, & in partem principatus ipsorum.

5 Sacerdotes: Filii Phinees, filii Aaron, Jesus filius Josedece, Joacim filius Zorobabel filii Salathiel de domo David, ex progenie Phares, de tribu Juda,

6 Qui locutus est sub Dario rege Perfarum sermones mirificos in secundo anno regni ipsius mense Nisan primo.

7 Sunt autem hi, qui ascenderunt ex Judæa de captivitate transmigrationis, quos transmigrationis Nabuchodonosor rex Babiloniæ in Babylonem, & reversus est in Jerusalem.

8 Et requisivit partem Judææ unusquisque in civitate suam, qui venerunt cum Zorobabel & Jesu, Nehemias, Azeores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beelsuro, Mechphatechor, Oloro, Emonia unus de principibus eorum.

9 Et numerus a gentilibus eorum, ex præpositis eorum: filii Phares, duo millia centum septuagintadu:

10 Filii Ates, tria millia centum quinquaginta septem:

11 Filii Phemo, centum quadragintadu: in filiis Jesu & Joabes, mille trecenti duo:

12 Filii Demu, duo millia quadringenti septuaginta: filii Choraba, ducenti quinque: filii Banica, centum sexaginta octo:

13 Filii Bebech, quadringentis: filii Archad, quadringenti viginti septem:

14 Filii Cham, triginta septem: filii Zoroor, duo millia sexaginta septem: filii Adin, quadringenti sexaginta novus:

15 Filii Aderestis, centum octo: filii Ciaso & Zelas, centum septem: filii Azoroc, quadringenti trigintanovem:

16 Filii Jedarbone, centum trigintadu: filii Anania, centum triginta: filii Afoni, nonaginta:

17 Filii Marsar, quadringenti vigintidu: filii Zabarus, nonaginta quinque: filii Sepolemon, centum vigintis:

18 Filii Nepopas, quinquaginta quinque: filii Nechanatus, centum quinquaginta octo: filii Ceberhanus, centum trigintadu:

19 Filii Crearpatros, qui Enocadies, & Modia, quadringenti vigintis: qui ex Gramas & Gabea, centum viginti novus:

20 Qui ex Besselon & Ceage, sexaginta quinque: qui ex Battaro, centum vigintidu:

21 Qui ex Bechenobes, quinquaginta quinque: filii Lipris, centum quinquaginta quinque: filii Labonni, trecenti quinquaginta septem:

22 Filii Sicheh, trecenti septuaginta: filii Suadon & Clomus, trecenti septuaginta octo:

23 Filii Ericus, duo millia centum quadraginta quinque: filii Anaas, trecenti septuaginta: Sacerdotes:

24 Filii Jeddus, filii Euther, filii Eliasib, trecenti septuagintadu: filii Emerus, ducenti quinquagintadu:

25 Filii Phasarii trecenti quinquaginta septem: filii Catee, ducenti viginti septem:

26 Levitæ: Filii Jesu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, septuaginta quattuor: omnis numerus a duodecimo anno, triginta millia quadringenti sexagintadu:

27 Filii, & filiar, & uxores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti quadragintadu:

28 Filii sacerdotum qui psallebant in templo: filii Afaph, centum vigintidu:

29 Oltiarit vero: filii Esimenni, filii Afer, filii Amon, filii Accuba, Topa filii Tobii, omnes centum trigintanovem:

30 Sacerdotes servientes in templo: filii Sei, filii Gafpha, filii Tobloch, filii Cariaz, filii Su, filii Hellu, filii Labana, filii Armacha, filii Accub, filii Ucha, filii Cerha, filii Aggab, filii Obai, filii Anani, filii Canna, filii Geddu,

31 Filii An, filii Radin, filii Desanon, filii Nachoba, filii Casaba, filii Gaze, filii Ozui, filii Sinone, filii Attre, filii Hasten, filii Asiana, filii Manei, filii Nasissum, filii Accusu, filii Agista, filii Azui, filii Favon, filii Phafalon,

32 Filii Meedda, filii Phufa, filii Caree, filii Barcus, filii Saree, filii Coesi, filii Nafic, filii Agisti, filii Pedon,

33 Salomon filii ejus, filii Afophot, filii Phafida, filii Celi, filii Dedon, filii Gaddahel, filii Sephegi,

34 Filii Aggia, filii Sachareth, filii Sabathen, filii Caroneth, filii Mallich, filii Amæ, filii Satus, filii Addus, filii Suba, filii Eura, filii Rahotis, filii Phaphac, filii Malmom.

35 Omnes sacro servientes, & pueri Salomonis, quadringenti octogintadu:

36 Hi sunt filii qui ascenderunt a Thelme-la, Telharfa: principes eorum, Carmellam, & Careth:

37 Et non poterant edicere civitates suas, & progenies suas, quemadmodum sint ex Israel. Filii Dalari, filii Tubal, filii Necho-dalci,

38 Ex Sacerdotibus, qui fungebantur sacerdotio: & non sunt inventi filii Obia, filii Achifos, filii Addin, qui accepit uxorem ex filiabus Phargeleu:

39 Et vocati sunt nomine ejus, & horum quæstia est generis scriptura in prædatura, & non est inventa, & prohibiti sunt sacerdotio fungi.

40 Et dixit illis Nehemias & Astharas, Ne participantur sancta, donec exurgat Pontifex doctus in ostensionem & veritatem.

41 Omnis autem Israel erat, exceptis servis & ancillis, quadragintadu millia trecenti quadraginta.

42 Servi horum & ancillæ, septem millia trecenti triginta septem. Cantores & cantatrices, ducenti sexaginta quinque.

43 Cameli, quadringenti triginta quinque. Equi septem millia triginta sex. Muli, ducenta millia quadraginta quinque. Subjugalia, quinque millia viginti quinque.

44 Et de præpositis ipsis per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat in Jerusalem, voverunt fuscitare templum in loco suo, secundum suam virtutem:

45 Et dare in templum thesaurum operum sacrum auri minas duodecim millia, & minas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales centum.

46 Et habitaverunt Sacerdotes & Levitæ, & qui exierant de plebe, in Jerusalem & in regione, & facti cantores, & ostiarii, & omnis Israel in regionibus suis.

47 Instante autem septimo mense, cumque essent filii Israel unusquisque in suis rebus, convenerunt unanimes in atrium, quod erat ante januam Orientalem.

48 Et stantes Jesus filius Josedec & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel & huius fratres, paraverunt altare,

49 Ut offerrent super illud holocaustomata, secundum quæ in libro Moyfi hominis Dei scripta sunt.

50 Et convenerunt ibi ex aliis nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes Gentes terræ, & offerrebant hostias, & holocaustomata Domino matutina.

51 Et egetunt scenopeglam, & diem solemnem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat:

52 Et post hæc oblationes institutas, & hostias sabbatorum, & neomeniarum, & dierum solemnitum omnium sanctificationum.

53 Et quo:quot volebant Domino a neomenia septimi mensis, cœperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum.

54 Et dederunt pecuniam lapidarum & fabricis, & potum & cibalia, cum gaudio.

55 Et dederunt carrâ Sionis & Tyrus, ut transirent illis de Libano trabes cedrinæ, & facerent rates in Joppe portu, secundum decretum quod scriptum erat eis a Cyro rege Persarum.

56 Et in secundo anno venientes in templum Dei in Jerusalem, mense secundo, inchoavit Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & fratres ipsorum, & sacerdotes & Levitæ, & omnes qui venerant de captivitate in Jerusalem:

57 Et fundaverunt templum Dei, novissimo secundi mensis secundi anni cum venissent in Judæam & Jerusalem.

58 Et stauerunt Levitæ a viginti annis, super opera Domini: & stetit Jesus & filius ejus, & fratres omnes Levitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini.

59 Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Levitæ filii Agaph, habentes cymbala,

60 Collaudantes Dominum, & benedicentes secundum David regem Israel.

61 Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo ejus, & honor in sæcula super omnem Israel.

62 Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamaverunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini.

63 Et venerunt ex sacerdotibus & Levitæ, & præsentibus secundum pagos senioribus, qui viderant pristinam domum;

64 Et ad hujus ædificationem cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno:

65 In cantum ut populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnifice, ita ut longe audiretur.

66 Et audierunt inimici tribus Judæ, & Benjamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum,

67 Et cognoverunt quoniam qui erant ex captivitate, ædificant templum Domino Deo Israel.

68 Et accedentes ad Zorobabel & Jesum, præpositos pagorum, dixerunt eis: *Ædificabimus una vobiscum:*

69 Similiter enim audivimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus a diebus Abazareth regis Assyriorum, qui transmigravit nos huc.

70 Et dixit illis Zorobabel & Jesus, & principes pagorum Israel:

71 Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri: nos enim soli ædificabimus Domino Israel, secundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

72 Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Judæa, & levantes opus ædificationis & insidias, & populos adducentes prohibebant eos ædificare,

73 Et aggressuras exercentes impediunt, ne consummaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis, & proroxerunt structuram per biennium usque ad Darii regnum.

CAPUT VI.

Judæi, annuente Dario, templum Dei extruunt in Jerusalem.

1 **I**N secundo autem anno regni Darii propheta vir Aggeus & Zacharias filius Addi prophete apud Judæam & Jerusalem in nomine Dei Israel super eos.

2 Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedec, inchoaverunt ædificare domum Domini, quæ est in Jerusalem:

3 Cum adessent eis prophete Domini, & adjuvarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sifenes subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Sarabuzanes, & sodales ejus,

4 Et dixerunt eis: Quo præcipiente vobis domum hæc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? & qui sunt structores qui hæc ædificant?

5 Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captivitate a Domino, seniores Judæorum.

6 Et non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur.

7 Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario. SISENNES subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Sarabuzanes, & sodales ejus in Syria & Phœnicie præfides, regi Dario salutem.

8 Omnia nota sunt Domino regi, quod cum venissemus in regionem Judææ, & introissemus in Jerusalem, invenimus ædificantes domum Dei magnam:

9 Et templum ex lapidibus politis, & magnis, & pretiosis materiis in parietibus;

10 Et opera illa instanter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria, quam diligentissime perfici.

11 Tunc interrogavimus seniores, dicentes: Quo permissente vobis ædificatis domum istam, & opera hæc fundatis?

12 Ideo autem interrogavimus eos, ut notum faceremus tibi homines & præpositos, & nomen scripturam præpositorum postulavimus illos.

13 At illi responderunt nobis, dicentes: Nos sumus servi Domini, qui fecit caelum & terram,

14 Et ædificabatur hæc domus ante annos istos multos a rege Israel magno & fortissimo, & consummata est.

15 Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccaverunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonie, regis Chaldaeorum,

16 Et domum istam demolientes incendunt, & populum captivum duxerunt in Babylonem.

17 In primo anno regnante Cyro rege Babylonie, scripsit Cyrus rex domum hanc ædificare,

18 Et illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo quæ est in Jerusalem, & consecraverat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel & Salmanaſar subregulo;

19 Et præceptum est eis ut offerrent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Jerusalem, & ipsum templum Dei ædificare in loco suo.

20 Turc Salmanaſar ſubjecit fundamenta domus Domini, quæ est in Jerusalem: & exinde usque nunc ædificatur, & non accepit consummationem.

21 Nunc ergo si iudicatur a te o rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia.

22 Et si inventum fuerit consilio Cyri regis captam esse structuram domus Domini, quæ est in Jerusalem, & iudicatur a Domino rege nostro, scribat de his nobis.

23 Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bibliothecis: & inventus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione locus unus, in quo scripta erant ista:

24 ANNO primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini quæ est in Jerusalem ædificare, ubi incendebant igni assiduo,

25 Cuius altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regionis, & meniano uno nava, & impendia dari de domo Cyri regis:

26 Et sacra vasa domus Domini tam aurea quam argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ est in Jerusalem, ubi erant posita, ut ponantur illic.

27 Et præcepit curam agere Sisennem subregulum Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanem, & sodales ejus, & qui ordinati erant in Syriæ & Phœnicie præsidēs, ut abſtinerent se ab eodem loco.

28 Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi, ut adjuvent eos qui sunt ex captivitate Judæorum, donec consummaretur templum ædis Domini:

29 Et a vexatione tributorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos.

30 Similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Jerusalem, distaverunt consumi quotidie, sine ulla dilatione,

31 Ut offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris ejus, & orent pro ipsorum vita:

32 Et denuntiatur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreverint, accipiat lignum de suis propriis, & suspendantur, & bona ipsorum regi ascribantur.

33 Propterea & Dominus, cujus nomen invocatum est ibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extendit prohibere, aut male tractare domum Domini illam quæ est in Jerusalem.

34 Ego Darius rex decevi quam diligentissime secundum hæc fieri.

CAPUT VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eaque festum Azymorum celebratur.

1 **T**unc Sisennem subregulus Cœlesyriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales, obsecuti his quæ a Dario rege erant decreta,

2 Insidiebant sacrosanctis operibus diligentissime, cooperantes cum senioribus Judæorum principibus Syriæ.

3 Et prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus Aggeæ & Zacharia prophetis.

4 Et consummaverunt omnia per præceptum Domini Dei Israel, & ex consilio Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Persarum.

5 Et consummata est domus nostra usque ad tertiam & vigesimam diem mensis Adar, sexto anno Darii regis.

6 Et fecerunt filii Israel & sacerdotes & Levitæ, & ceteri qui erant ex captivitate, qui appositi sunt secundum ea quæ scripta sunt in libro Moyſi,

7 Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8 Et hædos pro peccatis universi Israel, duodecim, secundum numerum tribuum Israel.

9 Et steterunt sacerdotes & Levitæ amici stolis per tribus, super omnia opera Domini Dei Israel, secundum librum Moyſi, & ostiarii per singulas Januas.

10 Et egerunt filii Israel cum his qui erant ex captivitate, illud Phasæ quattodecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Levitæ.

11 Omnes filii captivitatis non sunt simul sanctificati, quia Levitæ omnes simul sanctificati sunt.

12 Et immolaverunt Phasæ universi filii captivitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibimetipsis.

13 Et manducaverunt filii Israel, qui erant ex captivitate, omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum,

14 Et celebraverunt diem festum azymorum, septem diebus epulantes in conspectu Domini,

15 Quoniam convertit consilium regis Assyriorum in eos, confortate manus eorum ad opera Domini Dei Israel.

CAPUT VIII.

Ascendenti Esdræ a Babylonia Ierosolymam traduntur Artaxerxis litteræ, quæ beneficia Judæis præstita continent: recensentur qui simul ascenderunt, & auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras, facta oratione, commonet populum ad penitentiam, quod ab alienigenis se non separassent.

1 **E**T post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius Azariæ, filii Helciæ, filii Solomæ,

2 Filii Sadoc, filii Achitob, filii Ameri, filii Azahel, filii Bocci, filii Abitue, filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron primi sacerdotis:

3 Hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege Moyſi, & facta est a Domino Deo Israel docere & quære-

4 Et dedit ei rex gloriam, quod invenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in conspectu ejus.

5 Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israel, & sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus templi, & ossariis, & servis templi in Jerusalem.

6 Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia novilunio quinti mensis,

7 Venenint Jerusalem juxta præceptum illius, secundum prosperitatem itineris a Domino ipsorum datam eis.

8 In his enim Efdrae magnam disciplinam obtinebat, ne præmitteret quiddam eorum, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo universum Israel omnem justitiam & judicium.

9 Accedentes autem, qui scribebant scripta Artaxerxis regis, tradiderunt scriptum quod venerat ab Artaxerxe rege ad Efdram Sacerdotem, & lectorem legis Domini, cujus exemplum subiectum est.

10 REX Artaxerxes Efdrae sacerdoti, & lectori legis Domini salutem.

11 Humanior ego iudicans in beneficiis, præcepi eis qui desiderant ex Gente Judæorum, sua sponte, & ex sacerdotibus & Levitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Jerusalem.

12 Si qui ego cupiunt ire tecum, conveniant, & proficiantur, sicut placuit mihi & septem amicis meis consiliariis,

13 Ut visitent ea quæ aguntur secundum Judæam & Jerusalem, observantes sicut habes in lege Domini,

14 Et ferant munera Domino Deo Israel, quæ vovi ego & amici Jerusalem, & omne aurum & argentum, quod inventum fuerit in regione Babiloniæ Domino in Jerusalem cum illo,

15 Quod est donatum pro ipsa Gente in templum Domini, eorum quod est in Jerusalem, ut colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hædos, & quæ his sunt congruentia,

16 Ut offerant hostias Domino super altare Domini ipsorum quod est in Jerusalem.

17 Et omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua, secundum præceptum Domini Dei tui:

18 Et sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Jerusalem:

19 Et cetera quæcumque tibi subvenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio:

20 Cum volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice secundum voluntatem Domini.

21 Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phœnicis, ut quæcumque scriperit Efdrae sacerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum, similiter & auri:

22 Et usque ad frumenti modios centum, & vini amphoras centum, & alia quæcumque abundant sine taxatione.

23 Omnia secundum legem Dei fiant Deo altissimo, ne forte exurgat ira in regno regis, & filii, & filiorum ejus.

24 Vobis autem dicitur, ut omnibus sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus, & servis templi, & scribis templi huius,

25 Nullum tributum, neque ulla alia in-

dictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obficere eis quidquam.

26 Tu autem Efdra, secundum sapientiam Dei, constituë judices & arbitros in tota Syria & Phœnicie: & omnes qui legem Dei tui non noverunt, doce:

27 Ut quoquoque transgressi fuerint legem, diligenter plectantur, sive morte, sive cruciatu, sive etiam pecuniæ multatione sine abductione.

28 Et dixit Efdra scriba: Benedixit Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam quæ est in Jerusalem,

29 Et me honorificavit in conspectu regis, & consiliariorum, & amicorum, & purpuratorum ejus.

30 Et ego constans animo factus sum secundum opulationem Domini Dei mei, & congregavi ex Israel viros, ut simul ascenderent mecum.

31 Et hi sunt præpositi secundum suas patrias, & principatus portionales, eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis.

32 Et ex filiis Phares, Gersomus: ex filiis Simearith, Amenus: filiorum David, Achus filius Secelias:

33 Ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta:

34 Ex filiis duGoris Moabillonis Zarai, & cum ipso viri ducenti quinquaginta:

35 Ex filiis Zachues, Ieconias Zecholei, & cum ipso viri ducenti quinquaginta.

36 Ex filiis Sala, Maasias Gotholias, & cum ipso viri septuaginta:

37 Ex filiis Saphathæ, Zarias Micheli, & cum ipso viri octoginta:

38 Ex filiis Job, Abdias Jeheli, & cum ipso viri ducenti duodecim:

39 Ex filiis Banias, Salimoth, filius Josaphias, & cum ipso viri centum sexaginta:

40 Ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducenti octo:

41 Ex filiis Ezead, Joannes Ecetan, & cum ipso viri centum decem:

42 Ex filiis Adoniam ipsi postremis, & hæc sunt nomina eorum, Eliphalam filius Gebel, & Semejas, & cum ipso viri septuaginta.

43 Et congregavi eos ad fluvium qui dicitur Thia, & merati fuimus illic triduo, & recognovi eos.

44 Et ex filiis sacerdotum & Levitarum non inventi illic.

45 Et mihi ad Eleazarum, & Eccelon, & Masian, & Maloban, & Enaathan, & Samea, & Joribum, Nathan, Enuagam, Zachariam, & Mesolamum, ipsos duces & peritos:

46 Et dixi eis ut venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacii.

47 Et mandavi eis ut dicerent Loddeo, & fratribus ejus, & illis qui erant in gazophylacio, ut mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Domini Dei nostri:

48 Et adduxerunt nobis secundum manum validam Domini Dei nostri viros peritos: ex filiis Moholi, filii Levi, filii Israel, Sebebian, & filios & fratres, qui erant decem & octo:

49 Asliam, & Amin ex filiis filiorum Chananei, & filii eorum viri viginti.

50 Et ex his qui templo serviebant, quos dedit David, & ipsi principes ad operationem Levitis templo servientium, ducenti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis.

51 Et vovi illic jejunium juvenibus in conspectu Dei, ut quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filius, & pectoribus, propter infidias.

52 Erubui enim petere a rege pedes & equites in comitatu, tutelæ gratia, contra adversarios nostros.

53 Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu.

54 Et iterum deprecari sumus Dominum Deum nostrum secundum hæc: quem & propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo nostro.

55 Et separavi ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi, viros duodecim, & Sedebiam, & Afannam, & cum eis ex fratribus eorum viros decem.

56 Et appendi eis aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donaverat rex, & consilarii ejus, & principes, & omnis Israel.

57 Et cum appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum,

58 Et vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendens duodecim, auri speciem reddentia.

59 Et dixi eis: Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Domino Deo patrum nostrorum.

60 Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis & sacerdotibus & Levitis, & principibus civitatum Israel, in Jerusalem, in pastophorio domus Dei nostri.

61 Et hi qui susceperunt sacerdotes & Levitæ aurum & argentum & vasa, intulerunt in Jerusalem in templum Domini.

62 Et promovimus a fluvio Thia, die duodecima mensis primi, usquequo introivimus in Jerusalem.

63 Et cum factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderavimus aurum, & argentum traditum est in domo Domini Dei nostri, Marimoth filio Jori sacerdoti:

64 Et cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Josadus filius Jesu, & Medias, & Banni filius Levitæ: ad numerum, & ad pondus universa.

65 Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.

66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex,

67 Agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini.

68 Et elegerunt præcepta regis regibus dispensatoribus, & subregulis Cælesyriæ & Phœnicis: & honorificaverunt Gentem, & templum Domini.

69 Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi, dicentes: Non segregaverunt genus Israel, & principes, & sacerdotes, & Levitæ.

70 Et alienigenæ Gentis & nationes terræ, immunditias suas a Chananæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Jebuzæis, & Moabitis, & Egyptiis, & Idumæis.

71 Coniuncti enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filii eorum, & mistum est semen sanctorum alienigenis Gentibus terræ: & participes erant præpositi & magistratus iniquitatis ejus ab initio ipsius regni.

72 Et mox ut audivi ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, sedi dolens & mestus.

73 Et convenerunt quotquot tunc movebantur in verbo Domini Dei Israel, ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum.

74 Et confurgens a jejunio, confissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculus, & extendens manus ad Dominum,

75 Dicebam: Domine confusus sum, & reus veritus sum ante faciem tuam.

76 Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt usque ad cælum.

77 Quoniam a temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato usque ad diem hunc.

78 Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum, sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium & captivitatem & depraedationem, cum confusione usque in hodiernum diem.

79 Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem & nomen in locum sanctificationis tuæ.

80 Detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore servitutis nostræ.

81 Et cum servierimus, non fuimus derelicti a Domino Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum,

82 Et clarificare templum Domini Dei nostri, & edificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Judæa & Jerusalem.

83 Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum,

84 Dicens: Quoniam terra, in quam introitis possidere hereditatem ejus, terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum repleverunt eam totam immunditia sua.

85 Et nunc filias vestras non conjugetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis filiis vestris,

86 Et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, ut invalecentes manducetis optima terræ, & hereditatem distribuatis filiis vestris usque in ævum.

87 Et quæ contingunt nobis, omnia sunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra.

88 Et dedisti nobis talem radicem, & rursum reversi sumus transgredi legem tuam, uti commisererunt immunditiæ alienigenarum Gentium terræ hujus.

89 Nonne irasceris nobis perdere nos, quoadusque non relinquatur radix & nomen nostrum?

90 Domine Deus Israel verax es. Derelicta est enim radix usque in hodiernum diem.

91 Ecce, nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante te in his.

92 Et cum adorando confiteretur Esdra, stans, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Jerusalem turba magna viri, & mulieres, & juvenes, & juveniles. Plerus enim erat magnus in ipsa multitudine.

93 Et cum clamasset Jechonias Jeheli ex filiis Israel, dixit Esdra: Nos in Dominum peccavimus, quod collocavimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex Gentibus terræ.

94 Et nunc es super omnem Israel. In his ergo sic jurandum a Domino, expellere omnes uxores nostras, quæ ex alienigenis sunt cum filiis earum.

95 Sicut tibi decrevum est a majoribus secundum legem Domini exurgens explicata.

96 Ad te enim spectat negotium & nos tecum sumus : viriliter fac.

97 Et exurgens Efdras adjuravit principes sacerdotum & Levitas, & omnem Israel, facere secundum hæc; & juraverunt.

CAPUT IX.

Jubentur abjicere uxores alienigenas cum filiis, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Levitis juncti illis erant. Efdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, jubentur ut ad propria discessi, laetum diem agant.

ET exurgens Efdras ab ante atrium templi, abiit in pastophorium Jonathæ filii Nafabi,

2 Et hospitatus illic non gustavit panem, nec aquam bibit super iniquitatem multitudinis.

3 Et facta est prædicatione in omni Judæa, & in Jerusalem omnibus qui erant ex captivitate in Jerusalem congregati,

4 Ut quicumque non occurreret biduo vel triduo diei, secundum judicium assistentium seniorum, tollerent facultates suas, & ipse alienus judicaretur a multitudine captivitatis.

5 Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Juda & Benjamin in tribus diebus in Jerusalem, hic mensis est novus, dies mensis vigesimus.

6 Et sedit omnis multitudo in area templi, trementes, propter hyemem præsentem.

7 Et exurgens Efdras, dixit illis: Vos iniquè fecistis collocantes vobis in matrimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israel.

8 Et nunc date confessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum.

9 Et perscrite voluntatem ipsius, & discedite a gentibus terræ, & ab uxoribus alienigenis.

10 Et clamavit omnis multitudo, & dixerunt voce magna: Sicut dixisti, faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, & non possumus insubdiari stare: & hoc opus non est nobis unius diei, neque bidui: multum enim in his peccavimus:

12 Stent præpositi multitudinis, & omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent uxores apud se alienigenas,

13 Et assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudices, usquequo solvant iram Domini negotii hujus.

14 Jonathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam susceperunt secundum hæc: & Bosoramus, & Levis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis.

15 Et steterunt secundum hæc omnia universi qui erant ex captivitate.

16 Et elegit sibi viros Efdras Sacerdos, principes magnos de patribus eorum secundum nomina: & confederunt novilunio mensis decimi examinare negotium istud.

17 Et determinatum est de viris qui habebant uxores alienigenas, usque ad neomeniam primi mensis.

18 Et inventi sunt ex sacerdotibus permixti qui habebant alienigenas uxores.

19 Ex filiis Jesu filii Josedec, & fratribus ejus: Mafeas, & Eliozerus, & Joribus, & Joadeus,

20 Et iniecerunt manus ut expellerent uxores suas: & ad litandum in exortationem, arietem, pro ignorantia sua.

21 Et ex filiis Semmeri: Mafeas & Effes & Jeelech, Azarias.

22 Et ex filiis Fosere: Limosias, Hifmaenis, & Nathaneu, Jusio, Reddus, & Thalsas.

23 Et ex Levitis: Jorabhus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, & Elionas.

24 Et ex sacris cantoribus, Eliasib, Zaccarus.

25 Et ex osiariis: Salumus, & Tolbanes.

26 Et ex Israel: ex filiis Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Jammebias, & Bannas.

27 Et ex filiis Jolaman: Chamas, & Zacharias, & Jerrelus, & Joddius, & Erimoth, & Helias.

28 Et ex filiis Zarhoim: Eliadas, & Liafumus, Zochias, & Larimoth, & Zabdias, & Thebedias.

29 Et ex filiis Zebes: Joannes, & Amanias, & Zabdias, & Emeus.

30 Et ex filiis Banni: Olamus, & Maluchus, & Jeddeus, & Jafub, & Azabus, & Jerimoth.

31 Et ex filiis Addin: Naachus, & Moosias, & Caleus, & Raenas, Maafeas, Mathathias & Beseel, & Bounus, & Manafes.

32 Et ex filiis Nuae: Noneas, & Afeas, & Melchias, & Sameas, & Simon, Benjamin, & Malchus, & Marras.

33 Et ex filiis Afom: Carianeus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach, & Manafes, & Semei.

34 Et ex filiis Banni: Jeremias, & Moadias, & Abramus, & Johel, & Baneas, & Peltias, & Jonas, & Marimoth, & Eliasib, & Mathaneus, & Eliasias, & Orizas, & Dielus, & Semedius, & Zambris, & Josephus.

35 Et ex filiis Nobei: Idelus & Mathathias, & Sabadus, & Zecheda, Sedmi, & Jesei, & Baneas.

36 Omnes isti conjunxerunt sibi uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis.

37 Et inhabitaverunt sacerdotes & Levites, & qui erant ex Israel, in Jerusalem, & in tota una regione, novilunio mensis septimi. Et erant filii Israel in commorationibus suis.

38 Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab Oriente portæ sacre:

39 Et dixerunt Efdras pontifici & lectori, ut afferret legem Moysi, quæ tradita est a Domino Deo Israel.

40 Et attulis Efdras Pontifex legem omni multitudini eorum, a viro usque ad mulierem, & omnibus sacerdotibus, audire legem novilunio mensis septimi.

41 Et legebat in area, quæ est ante sacram portam templi, a prima luce usque ad vesperam, coram viris & mulieribus. Et dederunt omnes sententiam ad legem.

42 Et stetit Efdras sacerdos, & lector legis, super ligneum tribunal quod fabricatum erat.

43 Et steterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Urias, Ezechias, & Balsamus ad dexteram:

44 Et ad sinistram Faldeus, Mifael, Malathias, Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias.

45 Et assumpsit Efdras librum coram omni multitudine: præsidebat enim in gloria in conspectu omnium.

46 Et cum absolvisset legem, omnes erecti steterunt: & benedixit Efdras Dominum Deum altissimum, Deum Sabaoth omnipotentem.

47 Et respondit omnis populus, Amen. Et elevatis sursum manibus procedentes in terram, adoraverunt Dominum.

48 Jethus, & Banethus, & Sarebthas, & Jaddimus, & Accubus, & Sabbathathus, & Calithes, & Azarias, & Joradus, & Ananias, & Philius Levitæ.

49 Qui docebant legem Domini, & in multitudine legebant legem Domini, & præferabant singuli eos, qui intelligebant lectionem.

50 Et dixit Atharathes Esdrae pontifici & lectori, & Levitis qui docebant multitudinem,

51 Dicens: Dies hic sanctus est Domino. Et omnes flebant, cum audissent legem.

52 Et dixit Esdra, Digressi ergo manducate pinguisima quæque, & bibite dulcissima

quæque, & mittite munera his qui non habent.

53 Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mæsti esse. Dominus enim clarificabit vos.

54 Et Levitæ denuntiabant in publico omnibus, dicentes: Dies hic sanctus est, nolite mæsti esse.

55 Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebant, ut epularentur. Magnifice enim sunt exaltati verbis, quibus edocti sunt.

56 Et congregati sunt universi in Jerusalem celebrare lætitiã, secundum testamentum Domini Dei Israel.

LIBER ESDRÆ QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

Mittitur Esdra a Domino multa ingratis
Judais exhibitã beneficia exprobraturus.

1 Iher Esdrae prophetae secundus, filii Sarei, filii Azarei, filii Helciae, filii Sadaniae, filii Sadoch, filii Achitob, filii Achie, filii Phinees, filii Heli, filii Ameriae, filii Asiel, filii Marimoth, filii Arna, filii Ozia, filii Borib, filii Abisei, filii Phinees, filii Eleazar.

3 Filii Aaron ex tribu Levi, qui fuit captivus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarum.

4 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

5 Vade, & nuncia populo meo facinora ipsorum, & filios eorum iniquitates, quas in me admiserunt, ut nuncient filiis filiorum:

6 Quia peccata parentum ipsorum in illis creverunt. Obliti enim mei sacrificaverunt diis alienis.

7 Nonne ego eduxi eos de Terra Aegypti de domo servitutis? Ipsi autem irritaverunt me, & consilia mea spreverunt.

8 Tu autem excute comam capitis tui, & projice omnia mala super illos: quoniam non obedierunt legi meae. Populus autem est indisciplinatus.

9 Usquequo eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli?

10 Reges multos propter eos subverti. Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum ejus percussi.

11 Omnes Gentes a facie eorum petidi, & in Oriente provinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipavi, & omnes adversarios eorum interfeci.

12 Tu vero loquere ad eos, dicens: Hæc dicit Dominus:

13 Nempe ego vos per mare transmeavi, & plateas vobis initio munias exhibui: ducem vobis dedi Moysen & Aaron sacerdotem:

14 Lucem vobis per columnam ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus.

15 Hæc dicit Dominus omnipotens: Curruis vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illie murmurastis:

16 Et non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc usque murmurastis.

17 Ubi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nonne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me,

18 Dicentes: Ut quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat servire Aegyptiis, quam mori in deserto hoc.

19 Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem Angelorum manducastis.

20 Nonne cum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitate: propter æstus foliis arborum vox texti.

21 Divili vobis terras pingues: Chananaeos, & Pherezæos, & Philisthaeos a facie vestra projecti: quid faciam vobis adhuc: dicit Dominus?

22 Hæc dicit Dominus omnipotens: In deserto cum essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum,

23 Non ignem vobis pro blasphemis dedi, sed mittens lignum in aquam, dulce feci flumen.

24 Quid tibi faciam Jacob? Noluisse obedire Jucã. Transferam me ad alias Gentes, & dabo eis nomen meum, ut custodiant legitima mea.

25 Quoniam me dereliquistis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis a me misericordiam, non miserebor.

26 Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia.

27 Non quasi me dereliquistis, sed vos ipsos, dicit Dominus.

28 Hæc dicit Dominus omnipotens: Nonne ego vos rogavi, ut pater filios, & ut mater filias, & ut nutrix parvulos suos,

29 Ut essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem?

30 Ita vos collegi, ut gallina pullos suos sub alas suas. Modo autem quid faciam vobis? Projiciam vos a facie mea.

31 Oblationem cum mihi attuleritis, aver-
tam faciem meam a vobis. Dies enim festos
vestros, & neomenias, & circumcisiones re-
pudiavi.

32 Ego misi pueros meos prophetas ad vos,
quos acceptos interfecistis, & laniastis corpo-
ra eorum, quorum sanguinem exquiram, di-
cit Dominus.

33 Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus
vestra deserta est: Projiciam vos sicut ventus
stipulam.

34 Et filii procreationem non facient: quo-
niam mandatarum meum neglexerunt, & quod
malum est coram me fecerunt.

35 Tradam domos vestras populo venienti,
qui me non audientes credunt: quibus signa
non ostendi, facient quæ præcepi.

36 Prophetas non viderunt, & memoraban-
tur iniquitatum eorum.

37 Testor populi venientis gratiam, cuius
parvuli exultant cum lætitia, me non viden-
tes oculis carnalibus, sed spiritu credentes
quæ dixi.

38 Et nunc frater aspice, quæ gloria: & vi-
de populum venientem ab Oriente,

39 Quibus dabo ducatum Abraham, Isaac,
& Jacob, & Osæe, & Amos, & Michæ, &
Joel, & Abdix, & Jonæ,

40 Et Nahum, & Habacuc, Sophoniæ, Ag-
gæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & Angelus
Domini vocatus est.

CAPUT II.

*Synagoga sub figura matris vocatur a ma-
tris suis ad vitam restorem.*

HÆC dicit Dominus: Ego eduxi popu-
lum istum de servitute, quibus man-
data dedi per pueros meos prophetas, quos
audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea con-
silia.

2 Mater quæ eos generavit, dicit illis, Ite
filii, quia ego vidua sum & derelicta.

3 Educavi vos cum lætitia, & amisi vos
cum luctu & tristitia, quoniam peccastis cor-
am Domino Deo vestro, & quod malum est
coram eo fecistis.

4 Modo autem quid faciam vobis? ego vi-
dua sum & derelicta: ite filii, & petite a Do-
mino misericordiam.

5 Ego autem te patrem testem invoco super
matrem filiorum, qui noluerunt testamentum
meum servare,

6 Ut des eis confusionem, & matrem eor-
um in direptionem, ne generatio eorum
fiat.

7 Dispergantur in Gentes nomina eorum,
deleantur a terra: quoniam spreverunt sacra-
mentum meum.

8 Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos pen-
tes te. Gens mala, memotare quid fecerim
Sodomæ & Gomorrhæ.

9 Quorum terra jacet in picis glebis &
ageribus cinerum: sic dabo eos, qui me
non audierunt, dicit Dominus omnipo-
tens.

10 Hæc dicit Dominus ad Esdram, Nuntia
populo meo, quoniam dabo eis regnum Jeru-
salem, quod daturus eram Israel.

11 Et sumam mihi gloriam illorum, & da-
bo eis tabernacula æterna, quæ præparave-
ram illis.

12 Lignum vitæ erit illis in odore unguen-
tis, & non laborabunt, neque fatigabuntur.

13 Ite, & accipietis. Rogate vobis dies pau-
cos, ut immerentur. Jam paratum est vobis
regnum: vigilate.

14 Testare caelum & terram. Contrivi enim
malum, & creavi bonum, quia vivo ego, di-
cit Dominus.

15 Mater amplectere filios tuos, educa illos
cum lætitia. Sicut columba confirma pedes
eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.

16 Et resuscitabo mortuos de locis suis, &
de monumentis educam illos, quoniam cogno-
vi nomen meum in Israel.

17 Noli timere mater filiorum: quoniam te
elegi, dicit Dominus.

18 Mittam tibi adiutorium pueros meos
Isaiam & Jeremiam, ad quorum consilium san-
ctificavi & paravi tibi arbores duodecim gra-
vatas variis fructibus,

19 Et totidem fontes fluentes lac & mel,
& montes immensos septem, habentes rosam
& lilium, in quibus gaudio implebo filios
tuos.

20 Viduam justifica, pupillo judica, egenti
da, orphanum tuere, nudum vesti,

21 Contractum & debilem cura, claudum ir-
ridere noli, tutare mancum, & cæcum ad vi-
sionem claritatis meæ admittite:

22 Senem & juvenem intra muros tuos ser-
va:

23 Mortuos ubi inveneris, signans commen-
da sepulchro, & dabo tibi primam sessionem
in resurrectione mea.

24 Pauca & quiesce populus meus, quia ven-
iet requies tua.

25 Nutrix bona nutri filios tuos, confirma
pedes eorum.

26 Servos quos tibi dedi, nemo ex eis inter-
ficiet: eos ego enim requiram de numero tuo.

27 Noli fatigari. Cum enim venerit dies
pressuræ & angustiarum, alii plorabunt, & tri-
stes erunt: tu autem hilaris & copiosa eris.

28 Zelabunt Gentes, & nil adversus te pote-
runt, dicit Dominus.

29 Manus meæ regent te, ne filii tui gehennam
videant.

30 Jucundare mater cum filiis tuis, quia ego
te eripiam, dicit Dominus.

31 Filios tuos dormientes memorare, quo-
niam ego eos educam de lateribus terræ,
& misericordiam cum illis faciam: quoniam
misericors sum, dicit Dominus omni-
potens.

32 Amplectere natos tuos usque dum ven-
io, & præstem illis misericordiam: quoniam
exuberant fontes mei, & gratia mea non de-
ficiet.

33 Ego Esdras præceptum accepi a Domino
in monte Oreb, ut irem ad Israel: ad quos
cum venirem, reproba verunt me, & respue-
runt mandatum Domini.

34 Ideoque vobis dico Gentes, quæ auditis,
& intelligitis: Expedate pastorem vestrum,
regem æternitatis dabit vobis: quoniam
in proximo est ille, qui in fine sæculi adven-
iet.

35 Parati estote ad præmia regni, quia lux
perpetua lucebit vobis per æternitatem tem-
poris.

36 Fugite umbram sæculi hujus: accipite
jucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palam
salvatorem meum.

37 Commendatum donum accipite & jucun-
damini, gratias agentes ei qui vos ad cæle-
stia regna vocavit.

38 Surgite & stete & videte numerum signa-
torum in convivio Domini.

39 Qui se de umbra sæculi transfulerunt,
splendidas tunicas a Domino acceperunt.

40 Recipe Sion numerum tuum, & conclu-
de candidatos tuos qui legem Domini comple-
verunt.

41 Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini, ut sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio.

42 Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui, & omnes cantibus collaudabant Dominum.

43 Et in medio eorum erat juvenis statura celsus, eminentior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar.

44 Tunc interrogavi Angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domine?

45 Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalē sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei: Modo coronantur, & accipiunt palmas.

46 Et dixi Angelo: Ille juvenis, quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit?

47 Et respondens dixit mihi: Ipse est Filius Dei, quem in saeculo confessi sunt: ego autem magnificare eos ceppi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.

48 Tunc dixit mihi Angelus: Vade, annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAPUT III.

In omnibus Aëa posteris, & maxime in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 Anno trigesimo ruinæ civitatis eram in Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendebant super cor meum:

2 Quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone.

3 Et ventilatus est spiritus meus valde, & ceppi loqui ad Altissimum verba timorata,

4 Et dixi: O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti terram, & hoc solus, & imperasti populo,

5 Et dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum signentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est vivens coram te:

6 Et induxisti eum in paradiso, quem plantaverat dextera tua, antequam terra adventaret.

7 Et huic mandasti diligere viam tuam, & præterivit eam, & statim instituiti in eo mortem, & in nationibus ejus, & natæ sunt Gentes, & tribus, & populi, & cognationes, quarum non est numerus.

8 Et ambulavit unaquæque Gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.

9 Iterum autem in tempore induxisti diluvium super inhabitantes sæculum, & perdidisti eos.

10 Et factum est in unoquoque eorum, sicut Aëa mori, sic his diluvium.

11 Dereliquisti autem unum ex his Noe cum domo sua, & ex eo justi omnes.

12 Et factum est cum cepissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicaverunt filios & populos & Gentes multas: & ceperunt iterato impietatem facere plus quam priores.

13 Et factum est cum iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat Abraham.

14 Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli voluntatem tuam:

15 Et disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei ut non unquam derelinqueres se-

men ejus. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Jacob & Esau.

16 Et segregasti tibi Jacob, Esau autem separasti. Et factus est Jacob in multitudine magna.

17 Et factum est cum educeres semen ejus ex Ægypto, adduxisti super montem Sina:

18 Et inclinasti caelos, & stansisti terram, & commovisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum,

19 Et transtulit gloria tua portas quatuor, ignis, & terræmotus, & spiritus, & gelu, ut dares femini Jacob legem, & generationi Israel diligentiam.

20 Et non abstulisti ab eis cor malignum, ut faceret lex tua in eis fructum.

21 Cor enim malignum bajulans primus Adam, transgressus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt.

22 Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit quod bonum est, & mansit malignum.

23 Et transferunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi servum nomine David,

24 Et dixisti ei edificare civitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.

25 Et factum est hoc annis multis, & deliquerunt qui habitabant civitatem,

26 In omnibus facientes sicut fecit Adam & omnes generationes ejus: utebantur enim & ipsi corde maligno.

27 Et tradidisti civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.

28 Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylone? Et propter hoc dominabitur Sion?

29 Factum est cum venissem huc, & vidissem impietates, quarum non est numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc trigesimo anno, & excessit cor meum:

30 Quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impie agentibus, & perdidisti populum tuum, & conservasti inimicos tuos, & non significasti.

31 Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc. Numquid meliora facit Babylone quam Sion?

32 Aut alia Gens cognovit te præter Israel? aut quæ eribus crediderunt testamentis tuis, sicut Jacob?

33 Quarum merces non comparuit, neque labor fructificavit. Pertransiens enim pertransivi in Gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in sæculo: & non invenietur nomen tuum, nisi in Israel.

35 Aut quando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ Gens sic observavit mandata tua?

36 Hos quidem per nomina invenies servasse mandata tua, Gentes autem non invenies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

1 ET respondit ad me Angelus, qui missus est ad me, cui nomen Uriel.

2 Et dixit mihi, Excedens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi.

3 Et dixi: Ita Domine meus. Et responde mihi, & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te.

4 De quibus mihi si renuntiaveris unam ex his, & ego tibi demonstrabo viam, quam desideras videre, & docebo te, unde sit cor malignum.

5 Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade, pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi statum venti, aut revoca mihi diem que praterit.

6 Et respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut me interroges de his?

7 Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi?

8 Diceres mihi fortassis, in abyssum non descendi, neque in infernum a huc, neque in cælum unquam ascendi.

9 Nunc autem non interrogavi te, nisi de igne, & vento, & die, per quem transisti, & a quibus separari non potes: & non respondi mihi de eis.

10 Et dixit mihi: Tu quæ tuæ sunt tecum coadulescentia, non potes cognoscere:

11 Et quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam, & jam exterius corrupto sæculo intelligere corruptionem evidentem in facie mea?

12 Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quam adhuc viventes vivere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re.

13 Et respondit ad me, & dixit: Proficiens profectus sum ad silvam lignorum campi, & cogitaverunt cogitationem,

14 Et dixerunt: Venite & eamus, & faciamus ad mare bestium, ut recedat coram nobis, & faciamus nobis alias silvas.

15 Et similiter fluctus maris & ipsi cogitaverunt cogitationem, & dixerunt: Venite ascendentes, debellemus silvas campi, ut & ibi consummemus nobismetipsis aliam regionem.

16 Et factus est cogitatus silvæ in vanum: venit enim ignis, & consumpsit eam.

17 Similiter & cogitatus fluctuum maris: sicut enim arena, & prohibuit eos.

18 Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare, aut quem condemnare?

19 Et respondi, & dixi: Utique vanam cogitationem cogitaverunt: terra enim data est silvæ, & mari locus portare fluctus suos.

20 Et respondit ad me, & dixit: Bene tu iudicasti, & quare non iudicasti tibi metipsum?

21 Quemadmodum enim terra silvæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodo possunt: & qui super cælos, quæ super altitudinem cælorum.

22 Et respondi, & dixi: Deprecor te Domine, ut mihi detur sensus intelligendi.

23 Non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie: propter quod datus Israel datus in opprobrium Gentibus: quem dilexisti populum datus est tribus impiis, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispositiones scripturæ nusquam sunt:

24 Et pertransevimus de sæculo, ut locustæ, & vita nostra stupor & pavor, & nec digni sumus misericordiam consequi.

25 Sed quid faciet nomini suo quod invocatum est super nos? & de his interrogavi.

26 Et respondit ad me, & dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam sæculanus festinat sæculum pertrantere,

27 Et non capit portare quæ in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam ple-

num injustitia est sæculum hoc, & infirmitatibus.

28 De quibus autem interrogas, dicam: Seminatum enim est malum, & necdum venit destructio ipsius.

29 Si ergo non inversum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus ubi seminatum est malum, non veniet ubi seminatum est bonum.

30 Quoniam gramen feminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generavit usque nunc, & generat usque cum veniat aera?

31 Estima autem apud te gramen mali feminis, quantum fructum impietatis generavit:

32 Quando secata fuerint spæx, quarum non est numerus, quam magnam aream incipient facere?

33 Et respondi, & dixi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici & mali anni nostri?

34 Et respondit ad me, & dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum: nam excessus tuus multus.

35 Nonne de his interrogaverunt animæ iustorum in promptuariis suis, dicentes, Usquequo spero sic? & quando veniet fructus areæ mercedis nostræ?

36 Et respondit ad ea Jeremiel Archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit numerus feminum in vobis, quoniam in stateta ponderavit sæculum,

37 Et mensura mensuravit tempora, & numero numeravit tempora, & non commovit nec excitavit usquedum impleatur prædicta mensura.

38 Et respondi, & dixi: O dominator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impietate.

39 Et ne forte propter nos non impleantur iustorum areæ, propter peccata inhabitantium super terram.

40 Et respondit ad me, & dixit: Vade, & interroga prægnantem, si quando impleverit novem menses suos, adhuc poterit matrix ejus retinere partum in semetipsa?

41 Et dixi, Non potest Domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrici assimilata sunt.

42 Quemadmodum enim illa festinat quæ parit effugere necessitatem partus: sic & hæc festinat reddere ea quæ commendata sunt.

43 Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre.

44 Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum,

45 Demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habet venire, aut plura pertranseunt supra quam futurum est.

46 Quid pertranxit, scio: quid autem futurum sit, ignoro.

47 Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, & demonstrabo tibi interpretationem similitudinis.

48 Et steti, & vidi: & ecce fornax ardens transiit coram me, & factum est, cum transiret flamma, vidi: & ecce superavit fumus.

49 Post hæc transiit coram me nubes plena aque, & immisit pluviam impetu multam: & cum transisset impetus pluvie, superaverunt in ea guttæ.

50 Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut crevit pluvia amplius quam guttæ, & ignis quam fumus: sic superabundavit quæ transiit mensura. Superaverunt autem guttæ, & fumus:

51 Et oravi, & dixi: Putas vivo usque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis?
52 Respondit ad me, & dixit: De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed fecerit.

CAPUT V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captivorum spe ac consolatione.

1 **D**E signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo: & absconderit veritatis via: & sterilis erit a fide regio:

2 Et multiplicabitur injustitia super hanc quam ipse tu vides, & super quam audisti olim:

3 Et erit impositio vestigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eam desertam.

4 Si autem tibi dederit Altissimus vivere, videbis post tertiam tubam & relucebit tubito sol noctu, & luna ter in die,

5 Et de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi commovebuntur:

6 Et regnabit, quem non sperant qui inhabitant super terram, & volatilia commigrationem facient:

7 Et mare Sodomiticum pisces rejiciet, & dabit vocem noctu, quam non noverant multi: omnes autem audient vocem ejus,

8 Et chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remitteat, & bestiae agrestes transigrabunt, & mulieres menstruate patient monstra,

9 Et in dulcibus aquis salis invenientur, & amici omnes semetipso expugnabunt: & absconderit tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum:

10 Et quaeretur a multis, & non invenietur: & multiplicabitur injustitia, & incontinentia super terram.

11 Et interrogabit regio proximam suam, & dicet, Numquid per te petranavit iustitia justum faciens: Et hoc negabit.

12 Et erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impetrabunt: laborabunt, & non dirigentur viæ eorum.

13 Hæc signa dicere tibi permissum est mihi: & si oraveris iterum, & ploraveris, sicut & nunc, & jejunaveris septem diebus, audies iterato horum majora.

14 Et evigilavi, & corpus meum horruit valde: & anima mea laboravit, ut deficeret:

15 Et tenuit me qui venit Angelus, qui loquebatur in me, & confortavit me, & statuit me super pedes.

16 Et factum est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Ubi eras? & quare vultus tuus tristis?

17 An nescis, quoniam tibi creditus est Israel in regione transmigrationis eorum?

18 Exurge ergo, & gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporum malignorum.

19 Et dixi ei, Vade a me, & non appropies ad me. Et audivit, ut dixi: & recessit a me.

20 Et ego jejunavi diebus septem ululans & plorans, sicut mihi mandavit Urteel Angelus.

21 Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cordis mei molesta: erant mihi valde,

22 Et resumpsit anima mea spiritum intellectus: & iterum coepi loqui coram Altissimo sermones,

23 Et dixi, Dominator Domine, ex omni silva terræ, & omnibus arboribus ejus, elegisti vineam unicam:

24 Et ex omni terra orbis, elegisti tibi foveam unam: & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium unum:

25 Et ex omnibus abyssis maris, replesti tibi rivum unum: & ex omnibus edificatis civitatibus, sanctificasti tibi metropolim Sion:

26 Et ex omnibus creatis volatilibus, nominasti tibi columbam unam: & ex omnibus placatis pecoribus, providisti tibi ovem unam:

27 Et ex omnibus multiplicatis populis, acquisivisti tibi populum unum: & ab omnibus probatam legem, donasti huic quem desiderasti populo.

28 Et nunc Domine, ut quid tradidisti unum pluribus? Et preparasti super unam radicem alias, & disperdidisti unicum tuum in multis:

29 Et concubaverunt eum, qui contradicebant sponsonibus tuis, quique tuis testamentis non credebant.

30 Et si odians odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.

31 Et factum est, cum locus essem firmone, & missus est Angelus ad me, qui ante venerat ad me præterita nocte,

32 Et dixit mihi, Audi me, & instrua me te: & intende mihi, & adjiciam coram te.

33 Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessum mentis factus es pro Israel: an plus dilexisti eum, quam qui eum fecit?

34 Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quaerentem apprehendere semitam Altissimi, & investigare partem iudicii ejus.

35 Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine? ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, ut non viderem laborem Jacob, & defatigationem generis Israel?

36 Et dixit ad me, Numeri mihi quæ necdum venerant, & collige mihi disperfas guttas, & revirida mihi andos flores,

37 Et aperi mihi clausa promptuariorum, & produc mihi inclusos in eis status; demonstra mihi vocis imaginem: & tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.

38 Et dixi, Dominator Domine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet?

39 Ego autem inopiens: & quomodo poterit dicere de his quibus me interrogasti?

40 Et dixit ad me, Quomodo non potes facere unum de his quæ dicta sunt: sic non poteris invenire iudicium meum, aut in sine charitatem, quam populo promisi.

41 Et dixi, Sed ecce Domine tu prope es his qui in sinem sunt: & quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos?

42 Et dixit ad me, Corone assimilabo iudicium meum. Sicut non novissimum tarditas, sic nec priorum velocitas.

43 Et respondi, & dixi, Nec poteris facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in unum, ut celerius iudicium tuum ostendas?

44 Et respondit ad me, & dixit: Non potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere fœculum eos qui in eo creandi sunt in unum.

45 Et dixi, Quomodo dixisti servo tuo, quoniam vivificans vivificasti a te creatam creaturam in unum, & sustinebat creatura, poterit & nunc portare presentes in unum.

46 Et dixit ad me, Interroga matricem mulieris, & dices ad eam, Et il paris, quare per tempus? Roga ergo eam, ut det decem in unum.

47 Et dixi, Non unquam poterit: sed secundum tempus.

48 Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terræ his qui seminati sunt super eam per tempus.

49 Quomodo enim infans non parit ea, quæ senum sunt: sic ego dispositi a me creaturum faculam.

50 Et interrogavi, & dixi, Cum jam dederis mihi viam, loquar coram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc juvenis est: jam senectuti appropinquat.

51 Et respondit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, & dicit tibi.

52 Dices enim ei, Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura?

53 Et dicit tibi & ipsa, Alii sunt qui in juventute virtutis nati sunt: & alii qui sub tempore senectutis deficiente matrice sunt nati.

54 Considera ergo & tu quoniam minori statura es: præ his qui ante vos:

55 Et qui post vos, minori quam vos, quasi jam senescentes creaturæ, & fortitudinem juventutis prætereuntes. Et dixi, Rogo Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, demonstra servo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem, omniumque fines considerat.

1 Et dixit ad me, Initio terreni orbis, & antequam starent exitus sæculi, & antequam spirarent conventiones ventorum,

2 Et antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splenderent nitores consuscationum, & antequam confirmarentur fundamenta paradisi,

3 Et antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur mota virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiae Angelorum,

4 Et antequam extollerentur altitudines aeris, & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum, & antequam æstarent camini in Sion,

5 Et antequam investigarentur præsentis anni, & antequam abalienarentur eorum, qui nunc peccant ad inventiones, & consignati essent qui fidem thesaurizaverunt:

6 Tunc cogitavi, & facta sunt per me solum, & non per alium: & finis per me, & non per alium.

7 Et respondi, & dixi, Quæ erit separatio temporum? aut quando prioris finis, & sequentis initium?

8 Et dixit ad me, Ab Abraham usque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Jacob & Esau, manus Jacob tenebat ab initio calcaneum Esau,

9 Finis enim hujus sæculi Esau, & principium sequentis Jacob.

10 Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli querere Esdra.

11 Et respondi, & dixi, O dominator Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos,

12 Oro ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte præcedenti.

13 Et respondit, & dixit ad me, Surge super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus.

14 Et erit sicut commotio, nec commovebitur locus, in quo stes super eum.

15 Ideo cum loquitur, tu non expavesce, quoniam de sine verbum & fundamentum terræ intelligitur,

16 Quoniam de ipsis sermo tremisic & commoveatur, scit enim quoniam finem eorum oportet commutari.

17 Et factum est, cum audissem, surrexi super pedes meos, & audivi: & ecce vox loquens, & sonus ejus sicut sonus aquarum multarum,

18 Et dixit, Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, ut visitem habitantes in terra.

19 Et quando inquirere incipiam ab eis qui injuste nocuerunt injustitia sua, & quando suppleta fuerit humilitas Sion.

20 Et cum supersignabitur faculam quod incipient pertransire, hæc signa faciam: Libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt simul,

21 Et anniculi infantes loquentur vocibus suis, & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor mensium, & vivent, & suscitabuntur.

22 Et subito apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuarum subito inventur vacua:

23 Et tuba canet cum sono; quam cum omnes auverint, subito expavescent.

24 Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos ut inimici, & expavescet terra cum his: & venæ fontium stabunt, & non decurrunt in horis tribus:

25 Et erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis quibus prædixi tibi, ipse salvabitur, & videbit salutare meum, & finem sæculi vestri.

26 Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortem non gustaverunt a nacivitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & convertetur in sensum alium.

27 Delebitur enim malum, & extinguetur dolus.

28 Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis.

29 Et factum est cum loqueretur mihi, & ecce paulatim intuebar super eum ante quem stabam,

30 Et dixit ad me hæc, Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis.

31 Si ergo iterum rogaveris, & iterum jejunaveris septem diebus; iterum tibi reannuntiabo horum majora per diem quam audivi.

32 Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim Fontis directionem tuam, & providit pudicitiam, quam a juventute tua habuisti:

33 Et propter hoc misit me demonstrare tibi hæc omnia; & dicere tibi, Confide, & noli timere,

34 Et noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana, & non properes a novissimis temporibus.

35 Et factum est post hæc, & sevi iterum; & similiter jejunavi septem diebus, ut suppleam tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi.

36 Et factum est in octava nocte, & cor meum turbabatur iterato in me, & capri loqui coram Altissimo.

37 Inflammabatur enim spiritus meus valde, & anima mea anxietabatur.

38 Et dixi, O Domine, loquens locutus es ab initio creature, in primo die dicentis, Fiat cælum & terra: & tuum verbum opus perfectum.

39 Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium, sonus vocis hominis nomen erat abs te.

40 Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum.

41 Et die secundo creasti spiritum firmamentum, & imperasti ei ut divideret: & divisionem faceret inter aquas, ut pars quadam sursum recederet, pars vero deorsum maneret.

42 Et tertia die imperasti aquis congregari in septima parte terræ: fex vero partes siccavit & conservasti, ut ex his sint coram te ministrantia seminata a Deo, & culta.

43 Verbum enim tuum processit, & opus statim fiebat.

44 Processit enim subito fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti investigabiles: & die tertia hæc facta sunt.

45 Quarta autem die imperasti fieri solis splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositionem:

46 Et imperasti eis, ut deservirent futuro platinato homini.

47 Quinto autem die dixisti septimæ parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat.

48 Aqua muta, & sine anima, quæ Deivertu jubebantur, animalia faciebat, ut ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.

49 Et tunc conservasti duas animas: nomen uni vocasti Henoch, & nomen secundæ vocasti Leviathan,

50 Et separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima pars, ubi erat aqua congregata, capere ea.

51 Et dedisti Henoch unam partem, quæ siccata est tertio die, ut habitet in ea ubi sunt montes mille.

52 Leviathan autem dedisti septimam partem humidam, & servasti eam, ut fiat in deorationem quibus vis, & quando vis.

53 Sexto autem die imperasti terræ, ut crearet coram te iumenta, & bestias, & reptilia:

54 Et super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti, & ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti populuni.

55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti sæculum.

56 Residuas autem Gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse, & quoniam salivæ assimilatae sunt, & quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum.

57 Et nunc Domine, ecce istæ Gentes quæ in nihilum deputatæ sunt, cœperunt dominari nostri, & devotare:

58 Nos autem populus tuus, quem vocasti primogenitum unigenitum amulatorem tuum, tradidi sumus in manibus eorum.

59 Et si propter nos creatum est sæculum, quare non hereditatem possidemus cum sæculo? Utsquequo hæc?

CAPUT VII.

Absque tribulationibus non pervenitur ad immortalitatem vitam: & nunc quidem profunt orationes iustorum, post extremum autem iudicium nihil immutabitur. Variis virtutibus subsistunt se homines, sed Dominus est misericors.

ET factum est, cum finissem loqui verba hæc, missus est ad me Angelus qui missus fuerat ad me primis notibus,

2 Et dixit ad me: Surge Efdra, & audi sermones quos veni loqui ad te.

3 Et dixi: Loquere Deus meus. Et dixit ad me: Mare positum est in spatio loco, ut esset altum & immensum:

4 Erit autem ei introitus in angusto loco positus, ut esset similis fluminibus.

5 Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari ejus: si non transierit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit?

6 Item aliud, Civitas est edificata, & posita in loco campestris: est autem plena omnium bonorum.

7 Introitus ejus angustus & in præcipiti positus, ut esset a dextris quidem ignis, a sinistris aqua alta:

8 Semita autem est una sola inter eos posita, hoc est, inter ignem & aquam, ut non capiat semitas, nisi solummodo vestigium hominis.

9 Si autem dabitur civitas homini in hereditatem, si nunquam antepositum periculum pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suam?

10 Et dixi: Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israel pars.

11 Propter eos enim feci sæculum, & quando transgressus est Adam constitutiones meas, judicatum est quod factum est.

12 Et facti sunt introitus hujus sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem & mali, & periculorum pleni: & labore magno opere fulti.

13 Nam majoris sæculi introitus spatiosi & securi, & facientes immortalitatis fructum.

14 Si ergo ingredientibus non fuerunt ingressi qui vivunt, angusta & vana hæc: non poterunt recipere quæ sunt reposita.

15 Nunc ergo quare tu conturbaris, cum sis corruptibilis? & quid moveris tu, cum sis mortalis?

16 Et quare non accepisti in corde tuo quod est futurum, sed quod in præsentem?

17 Respondi & dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quoniam iusti hereditabunt hæc, impii autem peribunt.

18 Iusti autem ferent angustia, sperantes spatiosa: qui enim impie gesserunt, & angusta passi sunt, & spatiosa non videbunt.

19 Et dixit ad me, Non est iudex super Deum, neque intelligens super Altissimum.

20 Perant enim multi presentes, quia negligitur quæ anteposita est Dei lex.

21 Mandans enim mandavit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viverent, & quid observantes non punirentur.

22 Hi autem non sunt persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis,

23 Et proposuerunt sibi circumventiones delictorum, & superdixerunt Altissimo non esse, & vias ejus non cognoverunt.

24 Et legem ejus sperverunt, & sponsones ejus abnegaverunt, & in legitimis ejus fidem non habuerunt, & opera ejus non perfecerunt.

25 Propter hoc Efdra vacua vacuis, & plena plenis.

26 Ecce tempus veniet, & erit quando venient signa quæ prædixi tibi, & apparebit sponso, & apparebunt ostendetur quæ nunc subducitur terra:

27 Et omnis qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea.

28 Revelabitur enim Filius meus JESUS cum his qui cum eo sunt, & jucundabuntur qui relictæ sunt in annis quadringentis.

29 Et erit post annos hos, & morietur Filius meus CHRISTUS, & omnes qui spiramentum habent homines.

30 Et convertetur sæculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus iudiciis, ita ut nemo derelinquat.

31 Et erit post dies septem, & excitabitur quod nondum vigilat sæculum, & morietur corruptum.

32 Et terra reddet quæ in ea dormiunt, & pulvis qui in eo silentio habitant, & promptuarie reddent quæ eis commendatæ sunt animæ.

33 Et revelabitur Altissimus super sedem iudicii, & pertranfibunt miseriam, & longanimitas congregabitur.

34 Iudicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides convalescet.

35 Et opus subsequetur, & merces ostendetur, & iustitia vigilabunt, & iniustitia non dominantur.

36 Et dixi, Primus Abraham propter Sodomitas oravit, & Moyses pro patribus qui in deserto peccaverant,

37 Et qui post eum pro Israel in diebus Achiz & Samuelis,

38 David pro contritione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem.

39 Et Elias pro his qui pluviam acceperunt, & pro mortuo ut viveret,

40 Et Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis.

41 Si ergo modo quando corruptibile increvit, & iniustitia multiplicata est, & oraverunt iusti pro impiis: quare & nunc sic non erit?

42 Et respondit ad me, & dixit: Præsens sæculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc oraverunt pro invalidis.

43 Dies enim iudicii erit finis temporis huius, & initium temporis futuræ immortalitatis, in quo transivit corpora.

44 Soluta est intemperantia, abscissa est incredulitas: crevit autem iustitia, orta est veritas.

45 Tunc enim nemo poterit salvare eum qui perit, neque demergere qui vicit. Et respondi.

46 Et dixi, Hic est sermo meus primus & novissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cum iam dedisset, coercere eum ut non peccaret.

47 Quid enim prodest hominibus, in præseni vivere in tristitia, & mortuos sperare punitionem?

48 O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non est factus solus tuus casus, sed & nos ter qui ex te advenimus.

49 Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus; nos autem mortalia opera egimus?

50 Et quoniam prædicta est nobis perennis spes, nos vero pessimi vani facti sumus.

51 Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis; nos vero male conversati sumus.

52 Et quoniam reposita est gloria Altissimi, protegere eos qui tarde conversati sunt: nos autem pessimi viis ambulavimus.

53 Et quoniam ostendetur paradysus, cujus fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas & medela.

54 Nos vero non ingrediemur: in ingratis enim locis conversati sumus.

55 Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum qui abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies super tenebras nigrae.

56 Non enim cogitavimus viventes quando iniquitatem faciebamus, quod incipimus post mortem pati.

57 Et respondi, & dixi: Hoc est cogitamentum certaminis, quod certabit qui super terram natus est homo,

58 Ut si victus fuerit, patiarur quod dixisti: si autem vicerit, recipiet quod dico.

59 Quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cum viveret, ad populum dicens, Elige tibi vitam, ut vivas.

60 Non crederetur autem ei, sed nec post eum prophætis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos.

61 Quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est gaudium super eos, quibus persuasa est salus.

62 Et respondi, & dixi: Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quod misereatur his qui nondum in sæculo advenerunt.

63 Et quod miseretur illis qui conversionem faciunt in lege ejus:

64 Et longanimitas est, quoniam longanimitatem præstat his qui peccaverunt quasi suis operibus:

65 Et munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentibus:

66 Et multa misericors est, quoniam multiplicat magis misericordias his qui præsentis sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt.

67 Si enim non multiplicaverit misericordias suas, non vivificabit sæculum cum his qui inhaeritabant in eo.

68 Et bonus: quoniam si non donaverit de bonitate sua, ut allevetur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millefima pars vivificari hominum.

69 Et iudex si non ignoverit his qui curati sunt verbo ejus, & deleverit multitudinem contentionum: non fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

C A P U T VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscebat propter peccatores, plurimi tamen damnantur: ac iusti premia sunt reposita.

1 ET respondi ad me, & dixi: Hoc sæculum facit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.

2 Dicam autem eorum te similitudinem Esdra, Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis unde fiat fictile, parvum autem pulverem unde aurum fit: sic & actus præsentis sæculi.

3 Multi quidem creati sunt, pauci autem salvabuntur.

4 Et respondi, & dixi: Absorbe ergo anima sensum, & devota quod sapit.

5 Convenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodo vivere.

6 O Domine, si non permittes sermo tuo, ut oremus coram te, & des nobis feno cordi, & sensui culturam, unde fructus fiat, unde vivere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis?

7 Solus enim es, & una plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es:

8 Et quomodo nunc in matrice plasmatum est corpus, & præstas membra: conservatur in igne & aqua tua creatio: & novem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est:

9 Ipsam autem quod servat, & quod servatur, utraque servabuntur: servataque quandoque iterum redditur matrix, quæ in ea creverunt.

10 Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarum,
11 Ut nutriat id quod plasmatum est usque in tempus aliquod, & postea disponas eum tuæ misericordiæ.

12 Enutristi eum tua justitia, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intellectu:

13 Et mortificabis eum, ut tuam creaturam: & vivificabis eum, ut opus tuum.

14 Si ergo perdidideris eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordinari, ut & id quod fiebat servaretur.

15 Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo:

16 Et de hereditate tua, propter quam lugeo: & propter Israël, propter quem tristis sum: & de Jacob, propter quem doleo.

17 Ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitamus terram.

18 Sed audivi celeritatem iudicis qui futurus est.

19 Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum, & loquar coram te.

20 Initium verborum Esdrae priusquam assumeretur: & dixi, Domine, qui inhabitas sacculum, cuius oculi elevati in superna & æreæ:

21 Et cuius thronus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorum cum tremore.

22 Quorum servatio in vento & igni convertitur: cuius verbum verum & dicta perseverantia:

23 Cuius iussu fortis, & dispositio terribilis: cuius aspectus arefacit abyssos, & indignatio abscindere facit montes, & veritas testificatur:

24 Exaudi orationem servi tui, & auribus percipe precationem signamenti tui.

25 Dum enim vivo, loquar: & dum sapio, respondebo:

26 Nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate serviunt.

27 Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt.

28 Nec cogites qui in conspectu tuo false conversati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognoverunt.

29 Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuam splendide docuerunt.

30 Nec indigneris eis qui bestiis peiores iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua justitia consistunt, & gloria.

31 Quoniam nos & patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis.

32 Si enim desideraveris ut nostri miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem non habentibus opera iustitiæ.

33 Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita, ex propriis operibus recipient mercedem.

34 Quid est enim homo, ut ei indigneris: aut genus corruptibile, ut ita amarus sis de ipso?

35 In veritate enim, nemo de genitris est, qui non impie fecit: & de consentibus, qui non deliquit.

36 In hoc enim annuntiabitur iustitia tua, & bonitas tua Domine, cum misertus fueris

eis qui non habent substantiam bonorum operum.

37 Et respondit ad me, & dixit: Recte locutus es aliqua: & juxta sermones tuos, sic & fiet.

38 Quoniam non vere cogitabo super plasma eorum qui peccaverunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem:

39 Sed jucundabor super iustorum signentum, & memorabor peregrinationis quoque, & salvationis, & mercedis receptionis.

40 Quomodo ergo locutus sum, sic & est.

41 Sicut enim agricola semit super terram semina multa, & plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia que feminata sunt, salvantur, sed nec omnia que plantata sunt, radicantur: sic & qui in seculo seminati sunt, non omnes salvabuntur.

42 Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam, loquar.

43 Quomodo semen agricolæ si non ascenderit aut non acceperit pluviam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluviarum,

44 Sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus: quoniam similatus es ei, propter quem omnia plasmata, & simillasti femini agricolæ.

45 Non irascaris super nos, sed parce populo tuo, & misere hereditati tue. Tu autem creaturæ tuæ misereris.

46 Et respondit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia presentibus, & quæ futura futuris?

47 Multum enim tibi restat, ut possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter & ipsi proximavi, injustis autem nunquam.

48 Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo,

49 Quoniam humiliasti te sicut decet te: & non iudicasti te, ut inter justos plurimum glorificeris.

50 Propter quod miseriæ multæ & miserabiles efficiuntur eis qui habitant sæculum in novissimis: quia in multa superbia ambulaverunt.

51 Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam.

52 Vobis enim apertus est paradysus, plantata est arbor vitæ, preparatum est futurum tempus, præparata est abundantia, edificata est civitas, probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapientia.

53 Radix mali signata est a vobis: infirmitas, & tinea a vobis absconsa est: & in infernum fugit corruptio in oblivione.

54 Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis.

55 Noli ergo adhibere inquirenda de multitudine eorum qui pereunt.

56 Nam & ipsi accipientes libertatem, speraverunt Altissimum & legem ejus contempserunt, & vias ejus dereliquerunt.

57 Adhuc autem justos ejus conculcaverunt,

58 Et dixerunt in corde suo non esse Deum: & quidem scelerentes quoniam moriuntur.

59 Sicut enim vos suscipietis quæ prædicta sunt: sic eos sitis, & cruciatus, quæ præparata sunt: non enim voluit hominem disperdi.

60 Sed & ipsi qui creati sunt coinquinaverunt nomen ejus qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui preparavit eis vitam.

61 Quapropter iudicium meum modo appropinquat.

62 Quæ non omnibus demonstravi, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi:

63. Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudinem signorum, quæ incipies facere in novissimis: sed non demonstrasti mihi quo tempore.

CAPUT IX.

Judicia Dei, sicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliqua signa.

1. **E**T respondit ad me, & dixit: Metiens metire tempus in semetipso: & erit cum videris, quando transierit pars quedam signorum quæ prædicta sunt.

2. Tunc intelliges, quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus visitare sæculum quod ab eo factum est.

3. Et quando videbitur in sæculo morio locorum, & populorum turbatio.

4. Tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus a diebus qui fuerunt ante te ab initio.

5. Sicut enim omne quod factum est in sæculo, initium habet, pariter & consummationem, & consummatio est manifesta:

6. Sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis & virtutibus, & consummationes in actu & in signis.

7. Et erit, omnis qui salvus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua, & per fidem in qua credidistis.

8. Relinquetur de prædictis periculis, & videbitur salutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificavi me a sæculo.

9. Et tunc miserabuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in contemptu.

10. Qui enim non cognoverunt me, viventes beneficia consecuti:

11. Et qui fastidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem,

12. Et cum adhuc esset eis apertus penitentia locus, non intellexerunt, sed sperverunt: hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere.

13. Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impii cruciabantur: sed inquire quomodo justii salvabuntur, & quorum sæculum, & propter quos sæculum, & quando.

14. Et respondi, & dixi:

15. Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quam qui salvabuntur:

16. Sicut multiplicatur fustus super guttam. Et respondit ad me, & dixit:

17. Qualis ager, talis & semina: & quales flores, tales & tincturae: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniam tempus erat fœculi.

18. Et nunc cum essem parans eis, his qui nunc sunt, antequam fieret sæculum in quo habitarent: & nemo mihi contradixit.

19. Tunc enim quisque, & nunc creator in mundo hoc parato, & messe indiescens, & lege investigabili corrupti sunt mores eorum.

20. Et consideravi sæculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quæ in eo advennerunt.

21. Et vidi, & peperci ei valde: & servavi mihi acinum de borro, & plantationem de tribu multa.

22. Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata est, & fervetur acinus meus, & plantatio mea: quia cum multo labore perfecti.

23. Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non jejunabis in eis:

24. Ibis in campum florum, ubi domus non est ædificata: & manducabis solummodo de floribus campi, & carnem non gustabis, & vinum non bibes, sed solummodo flores:

25. Deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam, & loquar tecum.

26. Et profectus sum, sicut dixit mihi, in campum, qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducavi, & facta est esca earum mihi in futuritatem.

27. Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra scenum, & cor meum iterum turbabatur sicut ante.

28. Et apertum est os meum, & inchoavi dicere coram Altissimo, & dixi:

29. O Domine, te nobis ostendens, ostensus es patribus nostris in deserto, quod non calcatur, & infructuosus, quando erant exeuntes de Ægypto: & dicens dixisti,

30. Tu Israel audi me, & semen Jacob intende sermonibus meis.

31. Ecce enim ego semino in vobis legem meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabimini in eo per sæculum.

32. Nam patres nostri accipientes legem, non servaverunt, & legitima mea non custodierunt, & factus est fructus legis non parens: nec enim poterat, quoniam tuus erat.

33. Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatum fuerat.

34. Et ecce, confectus est, ut, cum accepit terra semen, vel navem mare, vel vas aliquod escam vel potum: cum fuerit exterminatum id, in quo seminatum est, vel in quod missum est:

35. Simul id quod seminatum, vel missum est, vel quæ suscepta sunt, exterminantur, & suscepta jam non manent apud nos: sed nobis sic non factum est.

36. Nos quidem qui legem accepimus peccantes perivimus, & cor nostrum quod suscepit eam:

37. Nam lex non perit, sed permansit in suo labore.

38. Et cum loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera parte, & ecce hæc lugebat & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta ejus discissa: & cinis super caput ejus.

39. Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, & conversus sum ad eam, & dixi ei:

40. Ut quid flet? & quid doles animo? Et dixit ad me,

41. Dimitte me Domine meus ut dessem me, & adjiciam dolorem: quoniam valde amaro sum animo, & humiliata sum valde.

42. Et dixi ei, Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad me,

43. Scetilis fui ego famula tua, & non peperi, habens maritum annis triginta.

44. Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die.

45. Et factum est, post triginta annos exaudivit me Deus ancillam tuam, & vidit humilitatem meam, & attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium: & jucundata sum super eum valde ego, & vir meus, & omnes cives mei, & honorificabamus valde Fortem.

46. Et nutriti eum cura labore multo.

47. Et factum est cum crevisset, & venisset accipere uxorem, feci diem epulæ.

CAPUT X.

Per mulierem stentem, rursusque resurgentem, ascenditur figurari Jerusalem.

ET factum est; cum introisset filius meus in thalamo suo, cecidit, & mortuus est: & everimus omnes lumina, & surrexerunt omnes cives mei ad consolandum me, & quievi usque in alium diem usque nocte.
 3 Et factum est, cum omnes quietissent ut me consolarentur ut quiescerem: & surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc campo:

4 Et cogito jam non reverti in civitatem, sed hic consistere: & neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere; & jejunare usque dum moriar.

5 Et dereliqui sermones in quibus eram, & respondi cum iracundia ad eam, & dixi,

6 Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum, & quæ nobis contingunt?

7 Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est; & luget validissime.

8 Et nunc quoniam omnes lugemus, & tristes sumus: quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in uno filio?

9 Interroga enim terram, & dicit tibi: quoniam hæc est quæ debeat lugere casum tantorum super eam germinantium.

10 Et ex ipsa ab initio omnes nati & alii venient: & ecce, & pæne omnes in perditionem ambulat; & exterminium sit multitudi eorum.

11 Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quam tu, quæ pro uno doles? Si autem dicis mihi,

12 Quoniam non est placentia meus similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidit, quem cum meritoribus peperit, & cum doloribus genui:

13 Terra autem secundum viam terræ, abique in ea multitudine præstans, quo modo evenit: & ego tibi dico,

14 Sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dicit fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam.

15 Nunc ergo retine apud te metipsam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt casus.

16 Si enim justificaveris terminum Dei, & consilium suum recipies in tempore, & in talibus collaudaberis:

17 Ingredere ergo in civitatem ad virum tuum. Et dixit ad me,

18 Non faciam, neque ingrediar civitatem, sed hic moriar.

19 Et apposuit adhuc loqui ad eam, & dixi:

20 Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadeat. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Jerusalem.

21 Vides enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum est,

22 Et palæstrum nostrum humiliatum est, & hymnus contuitus, & exultatio nostra discoluta est, & lumen candelabri nostri extinctum est, & arca testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomen quod invocatum est super nos, pæne profanatum est: & liberi nostri contumeliam passi sunt, & sacerdotum nostri successi sunt, & Levita nostri in captivitate abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres

nostræ vim passæ sunt, & justi nostri rapti sunt, & parvuli nostri perditii sunt, & juvenes nostri servierunt, & fortes nostri invalidi facti sunt:

23 Et quod omnium majus, signaculum Sion; quoniam resignata est de gloria sua: nam & tradita est in manibus eorum qui nos oderunt.

24 Tu ergo excute tuam justitiam multam, & depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi reproprietur Fortis, & requiem faciat tibi Altissimus, & requiemem laborum.

25 Et factum est, cum loquebar ad eam, facies ejus fulgebat subito & species, coruscus fiebat visus ejus, ut essem pavens valde ad eam, & cogitarem quid esset hoc.

26 Et ecce, subito emisit sonum vocis magnum timore plenum, ut commoveretur terra a mulieris sono: & vidi:

27 Et ecce, amplius mulier non comparabat mihi, sed civitas edificabatur, & locus demonstrabatur de fundamentis magnis: & timui, & clamavi voce magna, & dixi,

28 Ubi est Uriel angelus, qui a principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis hujus, & factus est finis meus in corruptionem, & oratio mea in improperium.

29 Et cum essem loquens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit me.

30 Et ecce eram positus ut mortuus, & intellectus meus alienatus erat, & tenuit dextram meam, & confortavit me, & itavit me super pedes meos, & dixit mihi,

31 Quid tibi est? & quare conturbatus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi,

32 Quoniam dereliquisti me, & ego quidem feci secundum sermones tuos, & exivi in campum: & ecce vidi, & video quod non possum enarrare. Et dixit ad me,

33 Sta ut vir, & commonebo te. Et dixi,

34 Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, ut non frustra moriar:

35 Quoniam vidi quæ non sciebam, & audio quæ non scio.

36 Aut numquid sensus meus fallitur, & anima mea somniat?

37 Nunc ergo deprecor te, ut demonstres servo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me, & dixit,

38 Audi me & doceam te, & dicam tibi de quibus times: quoniam Altissimus revelabit tibi mysteria multa.

39 Vidit rectam viam tuam, quoniam sine intermissione contristabar pro populo tuo, & valde lugebas propter Sion.

40 Hic ergo intellectus visionis quæ tibi apparuit ante pambulum.

41 Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam.

42 Nunc autem jam speciem mulieris non vides, sed apparuit tibi civitas edificari:

43 Et quoniam enarrabat tibi de casu filii sui, hæc absolutio est.

44 Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion; & quoniam dixit tibi, quam & nunc conspicias, ut civitatem edificatam.

45 Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erant anni scilicet triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata.

46 Et factum est post annos triginta, edificavit Salomon civitatem, & obtulit oblationes: tunc fuit quando peperit sterilis filium.

47 Et quod tibi dixit, quoniam nutritum eum cum labore, hoc erat, habitatio in Ierusalem.

48 Et quoniam dixit tibi, quod filius meus veniens in suo thalamo mortuus esset, & contigisset ei casus, hoc erat, quæ facta est ruina Ierusalem.

49 Et ecce, vidisti similitudinem ejus: & quoniam filium lugeret, inchoasti consolari eam: & de his quæ contigerunt, hæc erant tibi aperienda.

50 Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, & quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem gloriæ ejus, & pulchritudinem decoris ejus.

51 Propterea enim dixi tibi, ut maneres in campo ubi domus non est ædificata.

52 Sciebam enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi ostendere hæc:

53 Propterea dixi tibi ut venires in agrum ubi non est fundamentum ædificii.

54 Nec enim poterat opus ædificii hominis sustineri in loco, ubi incipiebatur Altissimi civitas ostendi.

55 Tu ergo noli timere, neque expavescat cor tuum: sed ingredere, & vide splendorem & magnitudinem ædificii, quantum capax est tibi visus oculorum videre:

56 Et post hæc audies quantum capit auditus aurium tuarum audire.

57 Tu enim beatus es præ multis, & vocatus es apud Altissimum sicut & pauci.

58 Nocte autem quæ in crastinum futura est, manebis hic:

59 Et ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quæ faciet Altissimus his qui habitant super terram a novissimis diebus.

60 Et dormivi illam noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAPUT XI.

Apparet Esdra in visione aquila principatum universi usurpans.

1 **ET** vidi somnium, & ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum & capita tria.

2 Et vidi, & ecce expandebat alas suas in omnem terram, & omnes venti cæli insufflabant in eam, & colligebantur.

3 Et vidi, & de pennis ejus nascebantur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in pennaculis minutis & modicis.

4 Nam capita ejus erant quiescentia, & dimidium caput erat majus aliorum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis.

5 Et vidi, & ecce aquila volavit in pennis suis, & regnavit super terram, & super eos qui habitant in ea.

6 Et vidi, quoniam subiecta erant ei omnia sub cælo, & nemo illi contradicebat, neque unus de creatura quæ est super terram.

7 Et vidi, & ecce surrexit aquila super ungues suos, & misit vocem pennis suis, dicens:

8 Nolite omnes simul vigilare, dormite unusquisque in loco suo, & per tempus vigilate.

9 Capita autem in novissimo serventur.

10 Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus ejus, sed de medietate corporis ejus.

11 Et enumeravi contrarias pennas ejus, & ecce ipsæ erant octo.

12 Et vidi, & ecce a dextera parte surrexit una penna, & regnavit super omnem terram.

13 Et factum est cum regnaret, venit ei finis & non apparuit locus ejus: & sequens

exurrexi, & regnabat: ipsa multum tenuit tempus.

14 Et factum est cum regnaret, & veniebat finis ejus, ut non appareret sicut prior.

15 Et ecce, vox emissa est illi, dicens:

16 Audi tu quæ tanto tempore tenuisti terram: hæc annuntio tibi antequam incipias non apparere.

17 Nemo post te tenebit tempus tuum, sed nec dimidium ejus.

18 Et levavit te tertia, & tenuit principatum sicut & priores: & non apparuit & ipsa.

19 Et sic contingebat omnibus aliis singularim principatum gerere, & iterum nusquam comparere.

20 Et vidi, & ecce in tempore sequentes pennæ erigebantur a dextera parte, ut tenerent & ipsæ principatum: & ex his erant quæ tenebant, sed tamen statim non comparabant.

21 Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed non tenebant principatum.

22 Et vidi post hæc, & ecce non comparuerunt duodecim pennæ, & duo pennacula:

23 Et nihil supererat in corpore aquilæ, nisi duo capita quiescentia & sex pennacula.

24 Et vidi, & ecce sex pennaculis divisæ sunt duæ, & manserunt sub capite quod est ad dexteram partem. Nam quattuor manserunt in loco suo.

25 Et vidi, & ecce subalares cogitabant se erigere, & tenere principatum.

26 Et vidi, & ecce una erecta est, sed statim non comparuit.

27 Et secundæ velocius quam priores, non comparuerunt.

28 Et vidi, & ecce duæ quæ superaverunt, apud semetipsas, cogitabant & ipsæ regnare.

29 Et in eo cum cogitarent, ecce unum quiescentium capicum quod erat medium, evigilabat; hoc enim erat duorum capicum majus.

30 Et vidi quoniam completa sunt duo capita secum:

31 Et ecce conversum est caput cum his qui cum eo erant, & comedit duas subalares quæ cogitabant regnare.

32 Hoc autem caput perconterruit omnem terram, & dominabatur in ea his qui habitant terram cum labore multo, & potentatum tenuit orbis terrarum super omnes alas quæ fuerunt.

33 Et vidi post hæc, & ecce medium caput subito non comparuit, & hoc fuerat alæ.

34 Superaverunt autem duo capita, quæ & ipsa similiter regnaverunt super terram, & super eos qui habitant in ea.

35 Et vidi, & ecce devoravit caput a dextera parte illud quod a lava.

36 Et audiivi vocem dicentem mihi, Conspecte contra te, & considera quod vides.

37 Et vidi, & ecce sicut leo concitatus de silva rugiens: & vidi quoniam emittebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit, dicens,

38 Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altissimus tibi:

39 Nonne tu es qui superasti de quattuor animalibus, quæ fecerant regnare in sæculo meo, & ut per eos veniret finis temporum eorum?

40 Et quartus veniens devicit omnia animalia quæ transferunt, & potentatum tenuit sæculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore pessimo, & inhabitavit tot temporibus orbem terrarum cum dolo.

41 Et judicasti terram non cum veritate.

42 Tribulasti enim mansuetos, & læstisti quiescentes, & dilexisti mendaces, & destruxisti habitationes eorum qui fructificabant, & humiliasti muros eorum qui te non nocuerunt.

43 Et ascendit contumelia tua usque ad Altissimum, & superbia tua ad Fortem.

44 Et respexit Altissimus superba tempora, & ecce finita sunt, & scelera ejus completa sunt.

45 Propterea non appareas tu aquila, & ala tue horribiles, & pennacula tua pessima, & capita tua maligna, & unguis tui pessimi, & omne corpus tuum vanum;

46 Uti refrigeraret omnis terra, & revertatur liberata de tua vi, & speret iudicium & misericordiam ejus qui fecit eam.

CAPUT XII.

Ad Esdræ orationem hujus visionis datur explicatio cum membris ipsius.

1 **E**T factum est, dum loqueretur leo verba hæc ad aquilam: & vidi, 2 Et ecce quod superaverat caput, & non comparuerunt quatuor ala illæ quæ ad eum transierunt, & erecta sunt ut regnarent: & erat regnum eorum exile, & tumultu plenum.

3 Et vidi, & ecce ipsa non apparebant, & omne corpus aquilæ incendebatur, & expavescebat terra valde, & ego a tumultu & excessu mentis, & a magno timore vigilavi, & dixi spiritui meo:

4 Ecce tu prestitisti mihi hoc in eo, quod feceratis vias Altissimi.

5 Ecce adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo invalidus sum valde, & nec modica est in me virtus a multo timore, quam expavi nocte hæc.

6 Nunc ergo orabo Altissimum, ut me confortet usque in finem.

7 Et dixi: Dominator Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, & si iustificatus sum apud te præ multis, & si certe ascendit deprecatio mea ante faciem tuam,

8 Conforta me, & offende servo tuo mihi interpretationem, & distinctionem visus horribilis hujus, ut plenissime consoleris animam meam;

9 Dignum enim me habuisti ostendere mihi temporum novissima. Et dixit ad me,

10 Hæc est interpretatio visionis hujus.

11 Aquilam quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod visum est in visione Daniæi fratri tuo.

12 Sed non est illi interpretatum, quoniam ego nunc tibi interpretor.

13 Ecce dies veniunt, & exurget regnum super terram, & erit timor acrior omnium regnorum quæ fuerunt ante eum.

14 Regnabunt autem in ea reges duodecim, unus post unum.

15 Nam secundus incipiet regnare, & ipso tenebit amplius tempus præ duodecim.

16 Hæc est interpretatio duodecim alarum quas vidisti.

17 Et quam audisti vocem quæ locuta est, non de capitibus ejus exeuntem, sed de medio corporis ejus,

18 Hæc est interpretatio, quoniam post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, & periclitabitur ut cadat: & non cadet tunc, sed iterum constituetur in suum initium.

19 Et quoniam vidisti subalares octo coherentes alis ejus,

20 Hæc est interpretatio: exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora levia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis perient.

21 Appropinquante autem tempore medio, quatuor servabuntur in tempore, cum incipiet appropinquare tempus ejus ut finiatur: duo vero in finem servabuntur.

22 Et quoniam vidisti tria capita quiescentia,

23 Hæc est interpretatio: in novissimis ejus suscitabit Altissimus tria regna, & revocabit in ea multa: & dominabuntur terram,

24 Et qui habitant in ea, cum labore multo super omnes qui fuerunt ante hos: propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ.

25 Isti enim erunt qui recapitulabunt impietates ejus, & qui perficient novissima ejus.

26 Et quoniam vidisti caput majus non apparem, hæc est interpretatio ejus: quoniam unus ex eis super legum suum morietur, & tamen cum tormentis.

27 Nam duo qui perseveraverint, gladius eos comedet.

28 Unius enim gladius comedet qui cum eo: sed tamen hic gladio in novissimis cadet.

29 Et quoniam vidisti duas subalares trajicientes super caput quod est in dextera parte,

30 Hæc est interpretatio: hi sunt quos conservavit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile & turbationis plenum.

31 Sicut vidisti & leonem, quem vidisti de silva evigilantem, & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & injustitias ipsius, per omnes sermones ejus sicut audisti:

32 Hic est ventus quem servavit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, & incutiet coram ipsis discernones eorum.

33 Statuet enim eos in iudicio vivos: & erit, cum arguerit eos, tunc corripiet eos.

34 Nam residuum populum meum liberabit cum miseria, qui salvati sunt super fines meos, & jucundabit eos quoadusque veniet finis, dies iudicii, de quo locutus sum tibi ab initio.

35 Hoc somnium quod vidisti, & hæc interpretationes.

36 Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc.

37 Scribe ergo omnia ista in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito:

38 Et docebis ea sapientes de populo tuo, quoniam corda scis posse capere, & servare secreta hæc.

39 Tu autem adhuc sustine hic alios dies septem, ut tibi ostendatur quidquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi.

40 Et profectus est a me. Et factum est, cum audisset omnis populus quoniam pertransierunt septem dies, & ego non fuissim reversus in civitatem, & congregavit se omnis a minimo usque ad maximum: & venit ad me, & dixerunt mihi dicentes:

41 Quid peccavimus tibi, & quid injuste egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti in loco hoc?

42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & navis salvata a tempestate.

43 Aut non sufficient nobis mala quæ contingunt?

44 Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius si essemus succenti & nos cum incendio Sion?

45 Nec enim nos sumus meliores eorum qui tibi mortui sunt. Et ploraverunt voce magna. Et respondi ad eos, & dixi:

46 Confide Israel, & noli tritari tu domus Jacob.

47 Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in tentatione.

48 Ego enim non dereliqui vos, neque excessi a vobis: sed veni in hunc locum ut deprecarer pro desolatione Sion, & quererem misericordiam pro humilitate sanctificationis vestrae.

49 Et nunc ite unusquisque vestrum in domum suam, & ego veniam ad vos post dies istos.

50 Et profectus est populus, sicut dixi ei, in civitatem:

51 Ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandavit: & manducabam de floribus solummodo agrum, & de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

Altera visio Esdra ostenditur cum ipsus interpretatur.

1 ET factum est post dies septem, & somniavi somnium nocte.

2 Et ecce de mari ventus exurgebat, ut conturbaret omnes fluctus ejus.

3 Et vidi, & ecce convalescebat ille homo cum millibus caeli: & ubi vultum suum vertebat ut consideraret, tremebant omnia quae sub eo videbantur:

4 Et ubicumque exibat vox de ore ejus, ardescabant omnes qui audiebant voces ejus, sicut quiescit terra quando senserit ignem.

5 Et vidi post haec, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus, de quattuor ventis caeli, ut debellarent hominem qui ascenderat de mari.

6 Et vidi, & ecce sibi metipsum sculpsit montem magnum, & volavit super eum.

7 Ego autem quasi videre regionem vel locum unde sculpsus esset mons, & non potui.

8 Et post haec vidi, & ecce omnes qui congregati sunt ad eum, ut expugnarent eum, timebant valde, tamen audebant puenare.

9 Et ecce, ut vidit impetum multitudinis venientis, non levavit manum suam, neque frameam tenebat, neque aliquid vas bellicosum, nisi solummodo ut vidi.

10 Quoniam emisit de ore suo sicut statum ignis, & de liliis ejus spiritus flammæ, & de lingua ejus emitebat scintillas & tempestates, & commissa sunt omnia simul, hic factus ignis, & spiritus flammæ, & multitudo tempestatis:

11 Et concidit super multitudinem in impetu, quæ preparata erat pugnare, & succendit omnes, ut subito nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodo pulvis, & sumi odor: & vidi, & exiitui.

12 Et post haec vidi ipsum hominem descendentem de monte, & vocantem ad se multitudinem aliam pacificam,

13 Et accedebat ad eum vultus hominum mulcorum, quorundam gaudentium, quorundam tristantium: aliqui vero alligati, aliqui adductentes ex eis qui offerebantur: & aegroravi a multitudine pavoris, & expergestactus sum, & dixi,

14 Tu ab initio demonstrasti servo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti ut susciperes deprecationem meam:

15 Et nunc demonstra mihi adhuc interpretationem somnii hujus.

16 Sicut enim existimo in sensu meo, & va qui derelicti fuerunt in diebus illis: & multo plus vae his qui non sunt derelicti.

17 Qui enim non sunt derelicti, tristes erant, 18 Intellego nunc quæ sunt reposita in novissimis diebus, & occurrent eis, sed & his qui derelicti sunt.

19 Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, sicut ostendunt somnia hæc.

20 Attamen facilius est periclitantem venire in hunc, quam pertransire, sicut nubem a saculo, & nunc videre quæ contingunt in novissimo. Et respondit ad me, & dixit:

21 Et visionis interpretationem dicam tibi, & de quibus locutus es adaperiam tibi.

22 Quoniam de his dixisti qui derelicti sunt: hæc est interpretatio.

23 Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodivit: qui in periculo incidunt, hi sunt qui habent opera & fidem ad Fortissimum.

24 Scito ergo quoniam magis beatificari sunt qui derelicti, super eos qui mortui sunt.

25 Hæc interpretationes visionis, quia vidisti virum ascendentem de corde maris,

26 Ipse est quem conservat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse disponet, qui derelicti sunt.

27 Et quoniam vidisti de ore ejus exire, ut spiritum, & ignem, & tempestatem:

28 Et quoniam non tenebat frameam, neque vas bellicosum: corripit enim impetus ejus multitudinem, quæ venerat expugnare eum: hæc est interpretatio.

29 Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui super terram sunt:

30 Et veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terram,

31 Et alii alios cogitabunt debellare: civitas civitatem, & locus locum, & gens adversus gentem, & regnum adversus regnum.

32 Et erit, cum sient hæc, & contingent signa quæ ante ostendi tibi: & tunc revelabitur filius meus, quem vidisti, ut virum ascendentem,

33 Et erit quando audierint omnes gentes vocem ejus: & derelinquet unusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum:

34 Et colligetur in unum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire & expugnare eum.

35 Ipse autem stabit super cacumen montis Sion.

36 Sion autem veniet, & ostendetur omnibus parata & edificata, sicut vidisti montem sculpi sine manibus.

37 Ipse autem filius meus arguet quæ adinvenerunt Gentes, impietates eorum hæc quæ tempestati appropinquaverunt propter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta quibus incipient cruciari:

38 Quæ assimilata sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni assimilata est.

39 Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam,

40 Hæc sunt decem tribus, quæ captivæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captivum duxit Salmanasar rex Assyriorum: & transtulit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam.

41 Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, ut derelinquerent multitudinem gentium, & proficerentur in ulteriorem regionem, ubi nunquam inhabitavit genus humanum:

42 Vel ibi observare legitima sua, quæ non fuerant servantes in regione sua.

43 Per introitus autem angustos fluminis, Euphratem introierunt.

44 Fecit enim eis tunc Altissimus signa, & statuit venas fluminis usquequo transirent.

45 Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni unius & dimidii: nam regio illa vocatur Arsareth.

46 Tunc inhabitaverunt ibi usque in novissimo tempore: & nunc iterum cum cœperint venire,

47 Iterum Altissimus statuit venas fluminis, ut possint transire: propter hæc vidisti multitudinem cum pace.

48 Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inveniuntur intra terminum meum.

49 Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos qui superaverunt populum:

50 Et tunc ostendet eis multa plurima portenta.

51 Et dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virum ascendentem de corde maris. Et dixit mihi,

52 Sicut non potes hæc vel feruari, vel scire quæ sunt in profundo maris: sic non poterit quisque super terram videre filium meum, vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei.

53 Hæc est interpretatio somnii quod vidisti, & propter quod illuminatus es hic solus.

54 Dereliquisti enim tuam, & circa meam vacasti legem, & quaesisti.

55 Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum vocasti matrem:

56 Et propter hoc ostendi tibi merces apud Altissimum: erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, & exponam tibi gravia & mirabilia.

57 Et profectus sum, & transii incampum, multum glorificans & laudans Altissimum, de mirabilibus quæ per tempus faciebat:

58 Et quoniam gubernari ipsum, & quæ sunt in temporibus illata: & sedi ibi tribus diebus.

CAPUT XIV.

Apparet Dominus Esdræ in rubo, & futura quadam arcana revelat.

1 **E**T factum est tertio die, & ego sedebam sub quercu.

2 Et ecce, vox exivit contra me de rubo, & dixit: Esdra, Esdra. Et dixi: Ecce ego Domine. Et surrexi super pedes meos. Et dixit ad me:

3 Revelans revelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi quando populus meus fervebat in Ægypto,

4 Et misi eum, & eduxi populum meum de Ægypto, & adduxi eum super montem Sina, & desinebam eum apud me diebus multis.

5 Et enarravi ei mirabilia multa, & ostendi ei tempora secreta & finem, & præcepi ei, dicens:

6 Hæc in palam facies verba, & hæc abscondes.

7 Et nunc tibi dico:

8 Signa quæ demonstravi, & somnia quæ vidisti, & interpretationes quas tu vidisti, in corde tuo repone ea:

9 Tu enim recipieris ab omnibus; converteris residuus cum consilio meo & cum similibus tuis, usquequo finiatur tempora.

10 Quoniam sæculum perdidit juventutem suam, & tempora appropinquant senescere.

11 Duodecim enim partibus divisum est sæculum, & transierunt ejus decima & dimidium decimæ partis.

12 Superfluum autem ejus post medium decimæ partis.

13 Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe populum tuum, & consolare humiles eorum, & renuntia jam corruptelæ,

14 Et dimitte abs te mortales cogitationes, & proice abs te pondera humana, & exue te jam infirmam naturam, & repone in unam partem molestissima tibi cogitamenta, & festina transigrare a temporibus his:

15 Quæ enim vidisti nunc contigisse mala, iterum horum deteriora facient:

16 Quantum enim invalidum fiet sæculum a senectute, tantum multiplicabuntur super inhabitantes mala.

17 Prolongavit enim se magis veritas, & appropinquavit mendacium. Jam enim festinat venire, quam vidisti visionem.

18 Et respondi, & dixi coram te Domine:

19 Ecce enim ego abibo, sicut præcepsi mihi, & corripiam præsentem populum. Qui autem iterum nati fuerint, quis commonebit?

20 Positum est ergo sæculum in tenebris, & qui inhabitant in eo sine lumine.

21 Quoniam lex tua incensa est, propter quod nemo scit quæ a te facta sunt, vel quæ incipient opera.

22 Si enim inveni in te gratiam, immitte in me Spiritum sanctum, & scribam omne quod factum est in sæculo ab initio, quæ erant in lege tua scripta, ut possint homines invenire sentiam, & qui voluerint vivere in novissimis, vivant.

23 Et respondit ad me, & dixit: Vadens congrega populum, & dices ad eos, ut non quærant te diebus quadraginta.

24 Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabrianum, Salemiam, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendum velociter.

25 Et venias huc, & ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur quoadusque finiatur quæ incipies scribere.

26 Et tunc perfectis quædam palam facies, quædam sapientibus absconse trades: in crastinum enim hac hora incipies scribere.

27 Et profectus sum, sicut mihi præcepit, & congregavi omnem populum, & dixi:

28 Audi Israel verba hæc:

29 Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Ægypto, & liberati sunt inde:

30 Et acceperunt legem vitæ, quam non custodierunt, quam & vos post eos transgressi estis:

31 Et data est vobis terra in sortem, & terra Sion, & patres vestri, & non iniquitatem fecistis, & non servastis vias quas præcepit vobis Altissimus:

32 Et iustus Judex cum sit, abstulit a vobis in tempore quod donaverat.

33 Et nunc vos hic estis, & fratres vestri introrsum vestrum sunt.

34 Si ergo impetraveritis sensui vestro, & erudieris cor vestrum, vivi conservati eritis, & post mortem misericordiam consequemini.

35 Judicium enim post mortem veniet, quando iterum revivificemus: & tunc iustorum nomina parebunt, & impiorum facta ostendentur.

36 Ad me igitur nemo accedat nunc, neque requirat me usque dies quadraginta.

37 Et accipi quinque viros, sicut mandavit mihi, & profecti sumus in campum, & mansimus ibi.

38 Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocavit me dicens: Efdra aperi os tuum, & bibe quo te poravero.

39 Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: color autem ejus ut ignis similis.

40 Et accipi, & bibi: & in eo cum bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum crescebat sapientia. Nam spiritus meus conservabat memoria.

41 Et apertum est os meum, & non est clausum amplius.

42 Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scriperunt quæ dicebantur excessiones noctis, quas non sciebant.

43 Nocte autem manducabant panem, ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam.

44 Scripti sunt autem per quadraginta dies libri ducenti quattuor.

45 Et factum est cum complevisset quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens: Priora quæ scripsisti, in palam pone, & legant digni & indigni:

46 Novissimos autem septuaginta conservabis, ut tradas eos sapientibus de populo tuo.

47 In his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Et feci sic.

CAPUT XV.

Prædicuntur multa calamitates: saculo superventura.

1 **E**cce loquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immisero in os tuum, dicit Dominus:

2 Et fac ut in charta scribantur, quoniam fideles & veri sunt.

3 Ne timeas a cogitationibus adversum te, nec turbent te incredulitates dicentium.

4 Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur.

5 Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbem terrarum mala, gladium, & famem, & mortem, & interitum:

6 Propter quod superpolluit iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera nociva illorum.

7 Propterea dicit Dominus:

8 Jam non filebo de impietatibus eorum quæ irreligiose agunt, nec sustinebo in his quæ inique exercent: ecce sanguis innoxius & justus clamat ad me, & animæ iustorum clamant perseveranter.

9 Vindicam vindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinem innoxium ex illis ad me.

10 Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, jam non patiar illum habitare in terra Ægypti:

11 Sed educam eum in manu potenti & brachio excelso, & percutiam plaga sicut prius, & corrumpam omnem terram ejus.

12 Lugebit Ægyptus, & fundamenta ejus plaga verberata, & castigatione quas inducet ei Deus.

13 Lugebunt cultores operantes terram, quoniam deficient femina eorum ab ureidine, & grandine, & a sidere terribili.

14 Væ saculo, & qui habitant in eo:

15 Quia appropinquavit gladius & contritio eorum, & exurget gens contra gentem ad pugnam, & rhomphæa in manibus eorum.

16 Erunt enim inconstabiliter hominibus, & alii aliis inualescentes non curabunt regem suum, & principes viæ gestorum suorum in potentia sua.

17 Concupiscet enim homo in civitatem ire, & non poterit.

18 Propter superbiam enim eorum civitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent.

19 Non miserebitur homo proximum suum, ad irritum faciendum domos eorum in gladium, ad dissipandas substantias eorum, propter famem panis & tribulationem multam.

20 Ecce, ego convoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me verendum, qui sunt ab Oriente, & ab Austro, & ab Euro, & a Libano, ad convertendos in se, & reddere quæ dederunt illis:

21 Sicut faciunt usque hodie electis meis, sic faciam & reddam in sinu eorum. Hæc dicit Dominus Deus:

22 Non parcat dextera mea super peccatores, nec cessabit rhomphæa super effundentes sanguinem innoxium super terram.

23 Exiit ignis ab ira ejus & devoravit fundamenta terræ, & peccatores quasi stramen incensum.

24 Væ eis qui peccant, & non observant mandata mea, dicit Dominus.

25 Non parcam illis. Discedite filii a potestate. Nolite contaminare sanctificationem meam.

26 Quoniam novit Dominus omnes qui delinquant illum; propterea tradidit eos in mortem, & in occisionem.

27 Jam enim venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis: non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eum.

28 Ecce visio horribilis, & facies illius ab Oriente.

29 Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis, & sicut stacus, eorum numerus feretur super terram, ut jam timeant & trepidant omnes qui illos audiunt.

30 Carmonii insipientes in ira, & exient ut apri de silva, & advenient in virtute magna, & contabunt in pugnam eum illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.

31 Et post hæc supervalescent dracones nativitatis suæ memores, & convertent se conspirantes in virtute magna ad persequendos eos.

32 Isti turbabuntur & silebunt in virtute illorum, & convertent pedes suos in fugam,

33 Et a territorio Assyriorum subsessor obsidebit eos, & consumet unum ex illis, & erit timor & tremor in exercitu illorum, & contentio in reges ipsorum.

34 Ecce nubes ab oriente & septentrione usque ad meridianum, & facies earum horrida valde, plena iræ & procellæ,

35 Et collident se invicem, & collident sidus copiosum super terram & sidus illorum, & erit sanguis a gladio usque ad ventrem,

36 Et simus hominis usque ad substramen cameli, & erit timor & tremor multus super terram,

37 Et horrebunt qui videbunt iram illam, & tremor apprehendet illos: & post hæc movebunt nimbi copiosi.

38 A meridiano & septentrione, & portio alla ab occidente:

39 Et supervalescent venti ab oriente, & recludent eam, & nubem quam suscitavi in ira, & sidus ad faciendam exterritationem ad orientalem ventum & occidentem violabitur:

40 Et exaltabuntur nubes magna & validæ ple-næ iræ, & sidus, ut exterreant omnem terram, & inhabitantes eam, & infundent super omnem locum altum & eminentem sidus terribile,

41 Ignem & grandinem, & rhomphæas volantes, & aquas multas, ut etiam impleantur omnes campi, & omnes rivi plenitudine aquarum multarum.

42 Et demolentur civitates, & muros, & montes, & colles, & ligna silvarum, & fœnum pratorum, & fumenta eorum.

43 Et transibunt constantes usque ad Babylonem, & exterreant eam:

44 Convenient ad ipsam, & circumbunt eam, & effundent sidus, & omnem iram super eam, & subibit pulvis & fumus usque in cœlum, & omnes in circuitu ligebunt eam:

45 Et qui sub ea remanserint, servient his qui exterreverunt.

46 Et tu Asia concors: in spem Babylonis, & gloria personæ ejus,

47 Væ tibi misera propter quod assimilasti ei, & ornasti filias tuas in fornicatione, ad placendum & gloriam in amatoribus tuis, qui tecum cupierunt semper fornicari.

48 Odibilem inuitata es in omnibus operibus ejus, & in adinventionibus ejus: propterea dicit Deus,

49 Immitam tibi mala, & viduitatem, pauperatam, & famem, & gladium, & pestem, ad devastandas domos tuas a violatione, & morte, & gloria virtutis tuæ.

50 Sicut flos siccatbitur, cum exurget ardor qui missus est super te,

51 Infirmaberis ut pauperula plagata & castigata a mulieribus, ut non possint te suscipere potentes & amatores.

52 Numquid ego sic zelabor te, dicit Dominus,

53 Nisi occidisses electos meos in omni tempore, exaltans percussione manuum, & dicens super mortem eorum, cum inebriata esses,

54 Exorna speciem vultus tui?

55 Merces fornicationis tuæ in sinu tuo, propter hoc redditionem accipies.

56 Sicut facies electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus, & trader te in malum.

57 Et nati tui fame interient: & tu thomphæa cades, & civitates tuæ conterentur, & omnes tui in campo gladio cadent.

58 Et qui sunt in montibus, fame peribunt, & manducabunt carnes suas, & sanguinem bibent, a fame panis & siti aque.

59 Infelix per maria venies, & rursum accipies mala.

60 Et in transitu allident civitatem occisam, & exterent aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursus revertentes ad Babylonem subversam.

61 Et demolita eris illis pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis:

62 Et devorabunt te, & civitates tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes silvas tuas, & lignum fructiferum igni comburent.

63 Filios tuos captivos ducent, & censum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAPUT XVI.

Horrenda universo orbi desolatio in sine futura.

1 Væ tibi Babylon & Asia, væ tibi Ægypte & Syria.

2 Præcingite vos saccis & ciliciis, & plangite filios vestros, & dolete: quoniam appropinquavit contritio vestra.

3 Immissus est in vobis gladius, & quis est qui avertat illum?

4 Immissus est in vobis ignis, & quis est qui extinguat illum?

5 Immissa sunt vobis mala, & quis est qui repellat ea?

6 Numquid repellat aliquis leonem esurientem in silva, aut extinguet ignem in stipula, mox quando ceperit ardere?

7 Numquid repellat aliquis sagittam a sagittario forti missam?

8 Dominus fortis immitte mala, & quis est qui repellat ea?

9 Exiit ignis ex iracundia ejus, & quis est qui extinguat eum?

10 Coruscabit, & quis non timebit? Tonabit, & quis non pavebit?

11 Dominus comminabitur, & quis non funditus conteretur a facie ipsius?

12 Terra tremuit & fundamenta ejus, mare fluctuat de profundo, & fluctus ejus disturbabuntur, & pisces ejus a facie Domini, & a gloria virtutis ejus:

13 Quoniam fortis dextera ejus quæ arcum tendit: sagittæ ejus acutæ quæ ab ipso mittuntur, non deficient, cum ceperint mitri in fines terræ.

14 Ecce mitentur mala, & non revertentur, donec veniant super terram.

15 Ignis succenditur, & non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ.

16 Quemadmodum non redit sagitta missa a valido sagittario, sic non revertentur mala quæ missa fuerint in terram.

17 Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit in illis diebus?

18 Initium dolorum & multi gemitus, initium famis & multi interitus, initium bellorum & formidabunt potestates, initium malorum & trepidabunt omnes.

19 In his quid faciam, cum venerint mala?

20 Ecce famæ & plaga, & tribulatio, & angustia, missa sunt flagella in emendatione,

21 Et in his omnibus se non convertent ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt semper.

22 Ecce, erit annoæ vilitas super terram, sic ut putent sibi esse directam pacem, & tunc germinabunt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio.

23 A fame enim plurimi qui inhabitant terram interient, & gladius perdet ceteros qui superaverint a fame.

24 Et mortui sicut stercora prolitentur, & non erit qui consoletur eos: Derelinquentur enim terra deserta, & civitates ejus dejectionentur.

25 Non derelinquetur qui colat terram, & qui seminet eam.

26 Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa?

27 Uva matura fiet, & quis calcabit illam? erit enim locus magna desertio.

28 Cupiet enim homo hominem videre, vel vocem ejus audire.

29 Relinquentur enim de civitate decem, & duo de agro, qui absconderint se in densis memoribus, & scissuris petrarum:

30 Quemadmodum derelinquantur in oliveto & singulis arboribus tres aut quattuor olive,

31 Aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquantur ab his qui diligenter vineam scrutantur:

32 Sic relinquentur in diebus illis tres aut quattuor ab scrutantibus domos eorum in thomphæa.

33 Et relinqueret terra deserta, & agri ejus inveterabunt, & via ejus & omnes fertilitas ejus germinabunt spinas, eo quod non transierint homines per eam.

34 Lugebunt virgines non habentes sponfos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiae earum non habentes adiutorium:

35 Sponsi earum in bello confumentur, & viri earum in fame exstentur.

36 Audite vero ista, & cognoscite ea servi Domini.

37 Ecce verbum Domini, excipite illud; ne illis credatis de quibus dicit Dominus.

38 Ecce appropinquant mala, & non tardant.

39 Quemadmodum pragnans cum parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus ejus, ante horas duas vel tres, dolores circumteunt ventrem ejus, & prodeunt infans de ventre, non tardant uno puncto:

40 Sic non morabuntur mala ad prodeundum super terram, & seculum gemet, & dolores circumtenebunt illud.

41 Audite verbum, plebs mea: parate vos in pugnam, & in malis sic estote, quasi advenit terra.

42 Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditurus.

43 Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: & qui edificat, quasi non habiturus.

44 Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus.

45 Qui nubit, sic quasi filios non facturi: & qui non nubunt, sic quasi vidui.

46 Propter quod qui laborant, sine causa laborant:

47 Fructus enim illorum alienigenae metent, & substantiam illorum rapient, & domos evertent, & filios eorum captivabunt, quia in captivitate & fame generant natos suos.

48 Et qui negotiantur in rapina, quantum diu exornant civitates & domos suas, & possessiones & personas suas,

49 Tanto magis adzlabor eos super peccata sua, dicit Dominus.

50 Quomodo zelatur fornicaria mulierem idoneam & bonam valde,

51 Sic zelabitur justitia iniquitatem cum exornat se, & accusat eam in facie, cum venerit qui defendat exquirentem omne peccatum super terram.

52 Propterea nolite simulari ei, nec operibus ejus:

53 Quoniam adhuc pusillum, & tolletur iniquitas a terra, & justitia regnabit in vos.

54 Non dicat peccator se non peccasse: quoniam carbonem ignis comburet super caput ejus, qui dicit: Non peccavi coram Domino Deo & gloria ipsius.

55 Ecce Dominus cognoscet omnia opera hominum, & adventiones illorum, & cogitationes illorum, & corda illorum.

56 Dixit enim: Fiat terra, & facta est: fiat caelum, & factum est.

57 Et in verbo illius stella fundata sunt, & novit numerum stellarum.

58 Qui scrutatur abyssum, & thesauros illarum: qui mensus est mare, & conceptum ejus.

59 Qui conclusit mare in medio aquarum, & suspendit terram super aquas verbo suo.

60 Qui extendit caelum quasi cameram, super aquas fundavit eum.

61 Qui posuit in deserto fontes aquarum, & super verticem montium lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, ut potaret terram.

62 Qui finxit hominem, & posuit cor suum in medio corporis, & misit ei spiritum, vitam & intellectum,

63 Et spiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scrutinavit omnia absconsa in absconsis terrae.

64 Hic novit adventionem vestram, & quae cogitatis in cordibus vestris, peccantes & volentes occultare peccata vestra.

65 Propterea quod Dominus scrutinando scrutinavit omnia opera vestra, & traducet vos omnes,

66 Et vos confusi eritis cum processerint peccata vestra coram hominibus, & iniquitates erunt, quae accusatores stabunt in die illa.

67 Quid facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo & angelis ejus?

68 Ecce index Deus, timeat eum. Desinite a peccatis vestris, & obliviscimini iniquitates vestras iam agere eas in sempiterno, & Deus educet vos, & liberabit de omni tribulatione.

69 Ecce enim incenditur ardor super vos turbae copiosae, & rapient quosdam ex vobis, & cibabunt idolis occisos:

70 Et qui consenserint eis, erunt illis in derisum, & in improperium, & in conculcationem.

71 Erit enim locus locus, & in vicinas civitates exurrectio multa super timentes Dominum.

72 Erunt quasi insani nemini parentes, ad diripiendum & devastandum adhuc timentes Dominum.

73 Quia devastabunt & diripient substantias, & de domibus suis eos eicient.

74 Tunc parebit probatio electorum meorum, ut aurum quod probatur ab igne.

75 Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adsunt dies tribulationis, & de his liberabo vos.

76 Ne timeatis, nec haesitetis, quoniam Deus dux vester est.

77 Et qui servat mandata & praecpta mea, dicit Dominus Deus, ne praeponderent vos peccata vestra, ne superelevant se iniquitates vestrae.

78 Vae qui constinguntur a peccatis suis, & obreguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodum ager constingitur a silva, & spinis tegitur semita ejus per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad devoracionem ignis.

F I N I S .

INDEX TESTIMONIORUM A CHRISTO ET APOSTOLIS IN NOVO TESTAMENTO

Citatorum ex veteri,

Qua huc in id congesta sunt, ut pii Lectores naturam quorundam intelligentiam, qua ab ipso Christo vero interprete, & spiritu ejus per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciantque in quem usum ea Apostoli & Evangelistae adduxerint.

GENESIS.

- 1 **M**Asculum & feminam fecit eos. Matth. 19. Marc. 10.
 2 Requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis. Hebr. 4.
 2 Factus est primus homo Adam in animam viventem. 1. Cor. 15.
 2 Dimittet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori. Matth. 19. Marc. 10. Ephes. 5. 1. Cor. 6.
 2 Erunt duo in carne una. Matth. 19. Marc. 10. 1. Cor. 6. Gal. 3.
 12 Exi de terra tua & de cognatione tua. Act. 7.
 12 Et in semine tuo benedicentur omnes gentes. Act. 3. Ephes. 5.
 15 Sic erit semen tuum. Rom. 4.
 15 Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam. Rom. 4. Jac. 2. Gal. 3.
 15 Erit semen tuum peregrinum in terra non sua. Act. 7.
 17 Quia patrem multarum gentium constitui te. Rom. 4.
 18 Secundum hoc tempus veniam, & erit Sarrae filius. Rom. 9.
 21 Ejice ancillam & filium ejus. Gal. 4.
 21 In Isaac vocabitur tibi semen. Rom. 9.
 21 Nisi benedicens benedicam te, & multipli. Hebr. 6.
 22 Quia benedicentur in te omnes gentes. Gal. 3. Act. 3.
 25 Quia major serviet minori. Rom. 9.

EXODUS.

- 3 Ego sum Deus Abraham, &c. Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.
 9 In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam. Rom. 9.
 12 Os non comminuetis ex eo. Joann. 19.
 13 Omne masculinum adaperiens vulvam. Luc. 22.
 16 Qui multum, non abundavit, &c. 2. Cor. 8.
 20 Non moechaberis. Matth. 5.
 20 Non adulterabis, Non occides, Non furum facies, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, Non concupisces. Rom. 13.
 20 Non concupisces. Rom. 7.
 20 Non occides. Matth. 5. Luc. 18.
 20 Honora patrem tuum & matrem tuam. Matth. 15. Marc. 7. Ephes. 6.

- 21 Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. Matth. 15. Marc. 7.
 21 Oculum pro oculo, dentem pro dente. Matth. 5.
 22 Principi populi tui non maledices. Act. 23.
 24 Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus. Hebr. 9.
 25 Vide, omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est, &c. Hebr. 8. Act. 7.
 32 Fac nobis deos qui praecedant nos. Act. 7.
 33 Miserebor cui voluero, &c. Rom. 9.
 34 Non sicut Moyses ponebat velamen super faciem, 2. Cor. 3.

LEVIT.

- 12 Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, 1. Petr. 1.
 18 Qui fecerit homo, vivet in ea. Rom. 10. Galat. 3.
 19 Non perjurabis. Matth. 5.
 19 Diliges proximum tuum sicut teipsum. Rom. 13. Galat. 5. Jac. 2. Matth. 22. Marc. 12.
 19 Diliges proximum tuum. Matth. 5.
 20 Qui maledixerit patri, & matri, &c. Matth. 15.
 24 Oculum pro oculo. Matth. 5.
 26 Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, &c. 2. Cor. 6.

NUMERI.

- 9 Os non comminuetis ex eo. Joann. 19.

DEUTER.

- 4 Etenim Deus noster ignis consumens est. Hebr. 12.
 5 Non concupisces. Rom. 7. 13.
 5 Non occides. Matth. 5. Luc. 18.
 5 Non moechaberis. Matth. 5. Luc. 18.
 5 Non furum facies. Luc. 18. Rom. 13.
 5 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Luc. 18. Rom. 13.
 5 Honora patrem & matrem. Matth. 15. Marc. 7. Ephes. 6.
 6 Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est. Marc. 12.
 6 Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Matth. 22. Marc. 12. Luc. 10.
 6. 10 Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Matth. 4. Luc. 4.

- 6 Non tentabis Dominum Deum tuum .
Matth. 4. Luc. 4.
8 Non in solo pane vivit homo . Matth. 4.
Luc. 4.
10 Deus personam hominis non accipit .
Galar. 2.
18 Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus .
Act. 3. 7.
19 In ore duorum vel trium testium stabit
omne verbum . Matth. 18. Joann. 8.
2. Cor. 13.
19 Oculum pro oculo , dentem pro dente .
Matth. 5.
21 Maledictus omnis qui pender in ligno .
Galar. 3.
25 Non alligabis os bovi trituranti . 1. Cor. 9.
1. Tim. 5.
25 Si quis mortuus fuerit non habens filium .
Matth. 21. Marc. 12. Luc. 20.
27 Maledictus omnis qui non permanserit in
omnibus , &c. Gal. 3.
30 Quis ascendet in caelum ? Rom. 10.
30 Prope est verbum in ore tuo , & in corde
tuo . Rom. 10.
32 Ego ad emulationem vos adducam in non
sentem , &c. Rom. 10.
32 Mihi vindictam , ego retribuam . Rom. 12.

J O S U E .

- 1 Non te deseram , neque derelinquam .
Hebr. 13.

R E G. II.

- 7 Ego ero illi in patrem , & ipse erit mihi
in filium . Hebr. 1.

R E G. III.

- 19 Domine , prophetas tuos occiderunt , &c.
Rom. 11.
19 Reliqui mihi septem millia virorum .
Rom. 11.

J O B .

- 5 Comprendam sapientes in astutia eo-
rum . 1. Cor. 3.

LIBER PSALM.

- 2 Quare fremuerunt gentes . Act. 4.
2 Filius meus es tu , ego hodie genui te .
Act. 13. Hebr. 1. 5.
2 Reges eos in virga ferrea . Apoc. 2. 19.
4 Irascimini , & nolite peccare . Ephes. 4.
5 Sepulchrum patens est guttur eorum .
Rom. 3.
6 Discedite a me , omnes qui operamini ini-
quitatem . Matth. 7. 25. Luc. 13.
8 Ex ore infantium , & lactentium , &c.
Matth. 21.
8 Quid est homo quod memor es ejus ? Heb. 2.
8 Omnia subiecit sub pedibus ejus . 1. Cor. 15.
9 Quorum os maledictione & amaritudine
plenum est . Rom. 3.
13 Non est justus quisquam , non est intelli-
gens . Rom. 3.
13 Veloces pedes eorum ad effundendum san-
guinem . Rom. 3.
15 Providebam Dominum in conspectu , &c.
Act. 2.
15 Non dabis sanctum tuum videre corruptio-
nem . Act. 2. 13.
17 Ego ero fidens in eum . Hebr. 2.
17 Propterea confitebor tibi in Gentibus Do-
mine . Rom. 15.

- 18 Et quidem in omnem terram exivit sonus
eorum . Rom. 10.
21 Eli , eli , lamma sabacthani , Matth. 27.
Marc. 15.
21 Diviserunt sibi vestimenta mea . Matth. 27.
Joann. 19.
21 Nuntiabo nomen tuum fratribus meis .
Hebr. 2.
23 Domini est terra & plenitudo ejus .
1. Cor. 10.
24 Odio habuerunt me gratis . Joann. 15.
30 In manus tuas commendo spiritum meum .
Luc. 23.
31 Beati quorum remissa sunt iniquitates .
Rom. 4.
33 Qui enim vult vitam diligere , & dies vi-
dere bonos . 1. Petr. 3.
39 Hostiam & oblationem noluisti . Hebr. 10.
40 Qui manducat mecum panem . Joann. 13.
43 Propter te mortificamur tota die .
Rom. 8.
44 Thronus tuus Deus in saeculum saeculi .
Hebr. 1.
50 Ut justificeris in sermonibus tuis . Rom. 3.
54 Jacta super Dominum curam tuam .
1. Petr. 5.
61 Unusquisque autem propriam mercedem
accipiet . 1. Cor. 3.
67 Ascendens in altum , captivam duxit ca-
ptivitatem . Ephes. 4.
68 Zelus domus tuae comedit me . Joann. 2.
68 Impropria impropertantum tibi cecide-
runt super me . Rom. 15.
68 Fiat mensa eorum coram ipsis in la-
queum . Rom. 11.
68 Fiat commemoratio eorum deserta . Act. 1.
68 In siti mea potaverunt me aceto .
Joann. 19.
77 Aperiam in parabolis os meum . Matth. 13.
77 Panem caeli dedit eis . Joann. 6.
81 Ego dixi , dii estis . Joann. 10.
88 Inveni David servum meum . Act. 13.
90 Angelis suis mandavit de te . Matth. 4.
Luc. 4.
93 Dominus novit cogitationes sapientum ,
quoniam vanae sunt . 1. Cor. 3.
94 Hodie si vocem ejus audieritis . Hebr. 3.
94 Sicut juravi in ira mea . Hebr. 4.
96 Et adorent eum omnes Angeli ejus .
Hebr. 1.
101 Tu in principio Domine terram fundasti .
Hebr. 1.
103 Qui facit Angelos suos spiritus . Hebr. 1.
103 Et episcopatum ejus accipiat alter . Act. 1.
109 Dixit Dominus Domino meo . Matth. 22.
Luc. 20. Act. 2.
109 Sede a dextris meis . Hebr. 1.
109 Donec ponam inimicos tuos scabellum ,
&c. Hebr. 1. 1. Cor. 15.
109 Tu es sacerdos in aeternum . Hebr. 5. 7.
109 Juravit Dominus & non poenitebit eum .
Hebr. 7.
111 Dispersit , dedit pauperibus . 2. Cor. 9.
115 Credidi , propter quod locutus sum .
2. Cor. 4.
115 Omnis homo mendax . Rom. 3.
116 Laudate Dominum omnes gentes . Rom.
15.
117 Dominus mihi adjutor : non timebo quid
faciat mihi homo . Hebr. 13.
117 Lapidem quem reprobaverunt aedifica-
ntes . Matth. 21. Marci 12. Act. 4.
1. Petr. 2.
117 Hosanna filio David . Matth. 21.
131 De fructu ventris tui ponam super sedem
tuam . Act. 2.
139 Venenum aspidum sub labiis eorum .
Rom. 3.

PROVERB.

- 3 Nolite esse prudentes apud vosmetipsos . Rom. 12.
- 3 Filii mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. Hebr. 12.
- 3 Quem diligit Dominus corripit, &c. Hebr. 12. Apoc. 3.
- 10 Charitas operit multitudinem peccatorum . 1. Petr. 4.
- 17 Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat. 1. Thess. 5. 1. Petr. 3.
- 20 Qui maledixerit patri vel matri. Matr. 15. Marc. 7.
- 25 Si esurierit inimicus tuus, ciba illum . Rom. 12.
- 26 Canis reversus ad vomitum. 2. Petr. 2.

I S A I A S.

- 1 Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis femina . Rom. 9.
- 5 Homo plantavit vineam. Matth. 21. Luc. 20. Marc. 12.
- 6 Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth. Apoc. 4.
- 6 Auditus audieris, & non intelligetis . Matth. 13. Marc. 4. Lucæ 8. Actor. 28. Joann. 12. Rom. 11.
- 7 Ecce virgo in utero habebit. Matth. 1.
- 8 Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus . Hebr. 2.
- 9 Terra Zabulon & Terra Nephthali. Matth. 4.
- 10 Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris. Rom. 9.
- 11 Revelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet spiritu oris sui. 2. Thess. 2.
- 41 Eric radix Jesse. Rom. 15. Act. 13.
- 21 Cecidit, cecidit Babylon illa magna . Apoc. 14.
- 22 Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. 1. Cor. 15.
- 22 Hæc dicit sanctus & verus qui habet clavem David. Apoc. 3.
- 25 Absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apoc. 7. 21.
- 28 Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic. 1. Cor. 14.
- 28 Ecce pono in Sion lapidem offensionis . Rom. 9. 1. Petr. 2. Actor. 4.
- 29 Populus hic labiis me honorat. Matth. 15. Marc. 7.
- 29 Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam, &c. 1. Cor. 1.
- 33 Ubi sapiens? ubi scriba? ubi inquisitor hujus sæculi? 1. Cor. 1.
- 40 Vox clamantis in deserto. Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Joann. 1.
- 40 Omnis caro fœnum. 1. Petr. 1. Jac. 1.
- 40 Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis intravit eum? 1. Cor. 2.
- 40 Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Rom. 11.
- 41 Ego sum primus & novissimus. Apoc. 1. & 22.
- 42 Ecce puer meus quem elegi. Matth. 12.
- 43 Ecce nova facio omnia . Apoc. 21. 2. Cor. 5.
- 43 Numquid dicit signum ei qui se, &c. Rom. 9.
- 45 Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu. Rom. 14.
- 49 Posui te in lucem Gentium. Actor. 13.
- 49 Tempore accepto exaudivi te, &c. 2. Cor. 6. 8.
- 49 Non esurierit neque sitient amplius . Apoc. 7.
- 50 Tunc experient in faciem ejus. Matth. 26.

- 52 Quam speciosi pedes evangelizantium pacem. Rom. 10.
- 52 Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c. 2. Cor. 6.
- 52 Nomen Dei per vos blasphematur . Rom. 2.
- 52 Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt. Rom. 15.
- 53 Domine, quis credidit auditui nostro? Rom. 10. Joann. 12.
- 53 Ipse infirmitates nostras accepit. Matth. 8.
- 53 Tamquam ovis ad occisionem. Act. 8.
- 53 Et cum iniquis reputatus est. Marc. 15. Luc. 22.
- 53 Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus. 1. Petr. 2. 1. Joann. 3.
- 53 Qui peccata nostra peritit in corpore . 1. Petr. 2.
- 54 Lactare sterilis quæ non parit. Gal. 4.
- 54 Et erunt omnes docibiles Dei. Joann. 6.
- 55 Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Apoc. 22.
- 55 Dabo vobis sancta David fidelia. Actor. 13.
- 56 Domus mea domus orationis vocabitur . Matth. 21. Marc. 12. Luc. 19.
- 59 Contritio & infelicitas in viis eorum . Rom. 3.
- 59 Galeam salutis assumite. Ephes. 6. 1. Thess. 5.
- 59 Veniet ex Sion qui eripiat & avertat impietatem a Jacob. Rom. 11.
- 60 Et portæ ejus non claudentur per diem . Apoc. 21.
- 60 Et civitas non eget sole neque luna . Apoc. 21.
- 60 Nox ultra non erit. Apoc. 22.
- 61 Spiritus Domini super me. Lucæ 4.
- 62 Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit . Matth. 21.
- 64 Quod oculus non vidit, nec auris audivit, &c. 1. Cor. 2.
- 65 Inventus sum a non quærentibus me . Rom. 10.
- 65 Tora die expandi manus meas ad populum non credentem. Rom. 10.
- 65 Novos vero caelos, & novam terram . 2. Petr. 3. Apoc. 21.
- 66 Cælum mihi sedes est. Actor. 7.
- 66 Ubi vernis eorum non moritur. Marc. 9.

J E R E M.

- 7 Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19.
- 9 Qui gloriatur, in Domino gloriatur . 1. Cor. 1. 2. Cor. 10.
- 10 Quis non timebit te Domine? Apoc. 15.
- 11 Ego sum scrutans renes & corda. Apoc. 2.
- 31 Vox in Rama audita est. Matth. 2.
- 31 Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios. 2. Cor. 6.
- 31 Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Juda testamentum novum . Hebr. 8.
- 31 Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. dabo leges meas in cordibus eorum. Hebr. 10.
- 51 Cecidit cecidit Babylon magna. Apoc. 18.

E Z E C H.

- 3 Accipe librum, & devora illum. Apoc. 10.
- 20 Qui fecerit homo viver in ea. Rom. 10.
- 32 Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum. Matth. 24.
- 36 Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes. Rom. 2.

DANIEL.

- 9 Cum videritis abominationem desolationis quæ dicta est a Daniele propheta. Matth. 24. Marc. 13. Lucæ 21.

O S E E.

- 1 Et erit in loco ubi dictum est eis, Non plebs mea vos, &c. Rom. 9.
 2 Vocabo non plebem meam, plebem meam. Rom. 9. 1. Petr. 2.
 6 Misericordiam volo & non sacrificium. Matth. 9. 12.
 10 Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos. Luc. 23.
 11 Ex Ægypto vocavi filium meum. Matth. 2.
 23 Absorpta est mors in victoria. 1. Cor. 15.

J O E L.

- 2 Et erit in novissimis diebus; dicit Dominus, effundam de Spiritu meo. Actor. 2.
 2 Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. Rom. 10.

A M O S.

- 5 Numquid victimas & hostias obtulistis mihi. Actor. 7.
 6 Væ vobis divitibus. Luc. 6.
 9 Post hæc revertar, & reedificabo tabernaculum David. Actor. 15.

J O N A S.

- 1 Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. Matth. 12. Luc. 11.
 3 Pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Matth. 12. Lucæ 11.

M I C H A Æ A S.

- 5 Et tu Bethlehem terra Juda. Matth. 2.
 7 Veni separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem. Matth. 10. Luc. 12.

A G G A Æ U S.

- 2 Adhuc semel, & ego movebo non solum terram, sed & cælum. Hebr. 12.

H A B A C U C.

- 1 Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus opero ego in diebus vestris. Actor. 13.
 2 Justus autem ex fide vivit. Rom. 1. Gal. 3.

N A H U M.

- 1 Quam speciosi pedes evangelizantium pacem. Rom. 10.

Z A C H A R I A S.

- 8 Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo. Ephes. 4.
 9 Ecce rex tuus venit. Matth. 21. Joann. 12.
 11 Et acceperunt triginta argenteos. Matth. 27.
 12 Videbunt in quem compunxerunt. Joann. 19.
 13 Percutiam pastorem. Matth. 26. Marc. 14.

M A L A C H I A S.

- 1 Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Rom. 9.
 3 Ecce ego mitto angelum meum. Matth. 11. Marc. 1. Luc. 7. Joann. 1.
 4 Ipse est Elias qui venturus erat. Matth. 17.
 4 Quid est quod scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire. Matth. 17. Marc. 9.
 4 Ut convertat corda patrum in filios. Luc. 16.

F I N I S.

HEBRAICORUM, CHALDÆORUM, GRÆCORUMQUE NOMINUM INTERPRETATIO.

<p>A Aron, Mons, five montanus. Abba, Pater, Syrum est verbum. Abarim, Transitus plur. n. five transeuntes. Abdemelech, Servus regis. Abdenago, Servus claritatis. Abdias, servus Domini. Abdon, Servus. Abel, per aleph, Luſus, Civitas. Abel, per he in principio, Vanities, filius Adam. Abesalom, Pater pacis. Abia, Pater Domini. Abjathar, Pater excellens. Abigail, Pater exultationis. Abimelech, Pater rex. Abimadab, Pater spontaneus. Abigail, Patris ignorantia. Abner, Patris lucerna. Abra, Ancilla, Græcum verbum. Abram, Pater excelsus. Abraham, Pater multitudinis. Abſalom, Pater pacis. Acan, Tribunalis. Accaron, Sterilitas. Achaſ, Frater patris. Achaja, Dolor, vel triftitia. Achaz, Apprehendens, five pofidens. Achemelech, Frater meus rex. Achimob, Frater bonitatis. Adam, Homo, five terrenus, aut Rufus. Adon, Dominus, aut baſis. Adonai, Domini mei, numero multitudinis; unum eſt ex nominibus Dei, quod interpreſ aliquando poſuit pro nomine Dei tetragrammaton. Adonias, Dominator Dominus. Aegyptus, Anguſtiæ, five tribulationes, Hebraice, Miſraim. Aeneas, laudatus. Aethiopia, Græce ardorem ſignificat, Hebraice Cus dicitur, id eſt, nigredo, vel nigra. Agabus, Locuſta. Agar, Teſtum. Agar, Peregrina. Aggeus, Feſtivirus. Ahod, Laudans. Alexander, Auſiliator virilis. Alexandria, Hebraice dicitur Noquod interpretatur erudum, five ſtrictio. Alleluſa, Laudate Dominum. Amalech, Populus lamens. Aman, Mater Timor eorum. Aman, Conſurbans. Amana, Fides five veritas. Amasai, per aleph, Fortis vel robuſtus. Amasai, per ain, Populi munus. Amalech, Rex. Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum fit.</p>	<p>Aminadab, Populus ſpontaneus. Ammon, Populus eſus. Amnon, Fidelis, aut verax. Amorrhæi, Amari, Rebelles. Amos, per aleph, Fortis, pate. Iſaie. Amos, per ain, Oneratus, unus ex duodecim Prophetis. Amri, per aleph, Amarus, vel loquens. Ami, per ain, Manipulus vel dominium, Princeps militiae Iſraelitice. Anania, Nubes Domini. Anathoth, Reſponſiones, five cantica. Andreas, Fortiſſimus. Anna, Gratioſa, five miſericors. Antiochia, pro vehiculo. Africa Hebraice Pul dicitur, id eſt, caſus vel ruina, Iſaie 66. 14. Africa; Nahum 3. 9. Put. Craſſa, five pinguis. Apoſtolus, Miſſus, legatus. Arabes, Veſperinus. 2. Par. 16. 2. Arabes, Pſal. 71. 15. Hebraice Saſa, id eſt, converſio. Arani, Ceſtudo, ſublimitas. Ararat, Maledictio tremoris. Arbee, Quattuor. Architriclinus, Princeps triclinii. Arcopagita, De Colle Martis. Arcopagus, Collis Martis. Archeus, Arca, vel canticum. Argob, Gleba, vel Glarea. Armenia, Hebraice dicitur Ararat, Maledictio tremoris. Arnon, Exultans. Arphaxad, Sanans. Artaxerxes, Lumen, five maledictio. Aſaph, Congregans. Aſer, per ſamech, Vinus, filius Caath. Aſer, per ſin, Beſtudo, five felicitas, filius Jacob. Aſnerus, Princeps & caput. Aſtur, Inſidians, five beatus. Aſtaroth, Greces, five divitias. Athalia, Tempus Domine. Athens, Sine cumulo. Atralia, Augens, vel nutrens. ava, Iniquitas. Axa, Adornata. Axa, Auxilium Domini. Azor, Adjutor. Azorus, Hebraice Aſſod, Deprecatio.</p>	<p>Bala, Deglutens, Deſtruens, Urbs, per ain in fine. Balaam, Veruſus populi. Balac, Deſtruens. Banajas, Filius Domini. Barac, Fulgur. Barachias, Benedicens Dominum. Barjona, Filius columbx. Barabas, Filius conſolationis. Barſabas, Filius converſionis. Barthimeus, Filius cæcus. Bartholomeus, filius ſuſpendentis aquas. Barach, Benedictus. Bathuel, Filiatio Dei. Batus, Meſura liquidorum. Boel-phegor, idolum hiatus. Boel-zebub, Idolum muſæ. Boera, Puteus. Bemothus, Jumenta, Quadrupedia. Bel, Venuſtus. Bela, Deglutens, Deſtruens. Belial, Perverſus, Abſque ſogo. Ben eomom, Filius divitiarum ſuarum. Benjamin, Filius dexteræ. Ben-oni, Filius doloris mei. Bera, Puteus. Bereſih, In principio. Sic vocatur primus liber legis. Berſabee, Puteus Jaramenti. Beth-abara, Domus tranſitus. Beth-ania, Domus obedientie vel aſſiſtionis. Beth-aven, Domus vanitatis. Beth-dagon, Domus frumenti. Beth-el, Domus Dei. Bether, Diviſio. Beth-lehem, Domus panis. Beth-phage, Domus oris vallium. Beth-phogor, Domus hiatus. Beth-phace, Domus Jaramenti, Civitas. Bethſaida, Domus frugum. Beth-fameh, Domus ſolis. Bethul, Virgo. Brezec, Fulgur. Boanerges, vel juxta S. Hieronymum, Banerem; Filii tonitru. Roos, In fortitudie. Borith, Herba in qua eſt acrimonia ſaporis. Boſor, Munus. Boſra, idem.</p>
B		
<p>Baal, Idolum, aut dominans. Baal, Oſe 10. 24. Arbel legendum, id eſt, pugnavit Deus. Baſim, Idola, Dominantes. Babel, Conſuſio, Commiſſio. Bala, Inverecata, Turbata, ancilla Rachel, per he in fine.</p>	<p>Bala, Deglutens, Deſtruens, Urbs, per ain in fine. Balaam, Veruſus populi. Balac, Deſtruens. Banajas, Filius Domini. Barac, Fulgur. Barachias, Benedicens Dominum. Barjona, Filius columbx. Barabas, Filius conſolationis. Barſabas, Filius converſionis. Barthimeus, Filius cæcus. Bartholomeus, filius ſuſpendentis aquas. Barach, Benedictus. Bathuel, Filiatio Dei. Batus, Meſura liquidorum. Boel-phegor, idolum hiatus. Boel-zebub, Idolum muſæ. Boera, Puteus. Bemothus, Jumenta, Quadrupedia. Bel, Venuſtus. Bela, Deglutens, Deſtruens. Belial, Perverſus, Abſque ſogo. Ben eomom, Filius divitiarum ſuarum. Benjamin, Filius dexteræ. Ben-oni, Filius doloris mei. Bera, Puteus. Bereſih, In principio. Sic vocatur primus liber legis. Berſabee, Puteus Jaramenti. Beth-abara, Domus tranſitus. Beth-ania, Domus obedientie vel aſſiſtionis. Beth-aven, Domus vanitatis. Beth-dagon, Domus frumenti. Beth-el, Domus Dei. Bether, Diviſio. Beth-lehem, Domus panis. Beth-phage, Domus oris vallium. Beth-phogor, Domus hiatus. Beth-phace, Domus Jaramenti, Civitas. Bethſaida, Domus frugum. Beth-fameh, Domus ſolis. Bethul, Virgo. Brezec, Fulgur. Boanerges, vel juxta S. Hieronymum, Banerem; Filii tonitru. Roos, In fortitudie. Borith, Herba in qua eſt acrimonia ſaporis. Boſor, Munus. Boſra, idem.</p>	<p>C Caath, Congregatio, Obſiſio. Cades, Sanctitas. Cain, Poſſeſſio, Poſſeſſus. Caleb, quali Cor. Cana, Zelus, AEmulatio. Canaanus, id eſt, ex Cana vivo Galilee. Capharnaum, Ager poſtenticie. Cappadoces, Hebraice, Caphthorim, id eſt; Iphargulæ. Cariath-jarim, Civitas ſilvarum.</p>
Cariath-		

Cariath-sepher, Civitas litterarum.	Enania, Renovatio, Dedicatio.	Ichabod, Ubi gloria, Væ gloria.
Carmel, Cognitio circumfionis, vel agnus circumfionis.	Ennon, Ecce illi.	Idumæa, Rufa, Terrena.
Carthagenenses, Hebraice Tharfis, id est, Contemplatio gaudii.	Enos, Homo, vel Vir.	Iebus, Conculatio.
Cedar, Nigredo, Tristitia.	Ephraim, Frugifer, Crescens.	Iechonia, Preparatio Domini.
Cedes, Sanctitas.	Ephraim, Hebraice Ephra, id est, Pulverulenta, sive Plumbea. 2. Reg. 23. 7.	Iehu, Ipse, Existens.
Cedron, Denigratus, Tristis.	Ephrata, Ubertas, sive Frugifera.	Iehus, Tinea corrosus, per fin.
Cephias, Petrus à petra, Syrum.	Ephron, Pulvis.	Iehus, t. Par. 8. 10. Confilians, per fade.
Cetura, Aromatizans.	Efan, Faciens, Operans.	Jemini, Dextera, vel Dexter.
Chereas, Lutus.	Efdras, Adjutor, Atrium.	Jephaie, Aperiens.
Chaldaea, Hebraice Chaldim, id est, Quasi dzemones.	Efher, Oculata, Abscondita.	Jerameel, Misericordia Domini.
Cham, Calidus, Calor.	Etam, Avis eorum.	Jerameel, Confidit Domini.
Chanana, Mercator, Negotiator.	Epham, Fortitudo eorum.	Jericho, Luna, Mensis.
Charmel, idem quod Carmel.	Ephubus, Prudens.	Jerobaal, Impugnans idololum.
Chernb, Quasi magister.	Erechias, Fortitudo Domini.	Jeroboam, Impugnans populum.
Chothod, Jaspis.	Ezechiel, Fortitudo Dei.	Jerofolyma, Vifio pacis, Vifio perieda.
Chorrai, Furores.	Ezriel, Auxilium Dei.	Jerusalem, idem.
Chirius, Uinctus.	G	Jesse, Ens, Exiftens.
Cin, Aethiops.	Gabas, Collis.	Jesboe, Est vacuus.
Cin, Poffeffio, Emptio.	Gabriel, Vir Deus, aut Dei.	Iefus, Hebraice Iehofua, Dominus salvator.
Cinooth, Lamentationes.	Gad, Felix, Accinctus.	Jethro, Excellens.
Cis, Durus, Stipula.	Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.	Jezonias, Aufcultatio Domini.
Cleophas, Gloria omnis.	Galaad, Abiecio.	Jezrahel, Semen Dei.
Colalyria, Curra Syria.	Galaad, Acervus testimonii.	Jodus, id est, De India, Hebraice dicitur, Hoddu, id est, Laudatio.
Coloffenes, Supplicio affecti.	Galare, Lacrimas.	India, Job 28. 16. Hebraice Ophir, id est, Cinis.
Corban, Corbona, Donum, Oblatio.	Galgal, Rota, Revolutio.	Joab, Paternitas, Habens patrem.
Core, Calvus, Calvitium, per heth in fine.	Gallia, Voluhilis.	Joachaz, Domini apprehensio.
Core, per aleph in fine, Vocans, Legens. 1. Par. 9. 19.	Gazer, Praefectio.	Joachaz. 2. Par. 34. 8. Apprehendit.
Corozaim, Hic est mysterium.	Gazophylacium, Ubi thefauri templi servabantur.	Joachim, Domini preparatio.
Cosbi, Mandax.	Gebal, Terminus.	Joachim, Domini reftitutio.
Cyprus, Pulchra.	Geddon, Conterens.	Joas, Diffidens, Desperans.
Cyrus, Quasi miser.	Gehenna, Vallis tristitia.	Joas, Dominus ignis. 4. Reg. 11. 11. Hebr. Jehoz.
D	Gehennom, Vallis contriftans.	Joas, t. Paral. 7. 8. & 17. 28. Tinea corrosus, per fin.
Dagon, Frumentum.	Gelboe, Revolutio investigationis.	Job, Dolens, Genens.
Dalila, Paupertas.	Gerfon, Advena ibi.	Joel, Volens, incipiens.
Damalcus, Sanguinis succus.	Gerfon, Exilium ejus.	Johanan, Gratiolus, Pius, Misericors.
Damalcus, 1. Reg. 16. Similitudo incendii, Heb. Dumefce.	Gibli, Termini.	Johannes, idem.
Dan, Judicans, sive Judicium.	Gihon, Pectus, Exitus.	Jonas, Columba.
Daniel, Judicium Dei.	Gog, Tezum.	Jonadab, Spontaneus.
Darius, Requiritus.	Golgotha, Calvaria, ubi capita murtuorum reponuntur.	Jonathan, Domini donum, filius Saul.
Darmafcus, Generationis procuratio.	Goliath, Transmigratio.	Joram, Excelfus.
Dathan, Rims, Lex.	Gomorha, Genus menfurae.	Jordan, Fluvius Judicii.
David, Dilectus.	Grazi, Hebraice, Jevanim, id est, Deceptores.	Jofaphat, Dominus iudex.
Dehora, Apes, Verbum.	H	Joseph, Augmentum.
Decapolis, Decem civitatum, subregio.	Habacuc, Luftator.	Joseph, Pfil. 80. 2. Domini augmentum, Heb. Jchoseph.
Diabolus, Criminator, Calumniator.	Haaanias, Gratia Domini.	Jofias, Ignis Domini.
Diabolus, Habacuc 2. 4. Hebr. Reseph, id est, Volucris, Flamma.	Haram, Destructus.	Jofue, Dominus Salvator.
Dibre hafamin, Verba dierum.	Havoth-jair, Oppida illuminationis.	Isaac, Rufus.
Didymus, Gemellus.	Hebal, Acervus vetustatis.	Isai, Munus, aut Ens.
Dina, Judicium, vel Indicans.	Heber, Socius, Particeps, per heth in principio.	Isai, 1. Par. 2. 13. Vir meus.
Dionyfius, Divinitus hillatus.	Heber, per ain, Transitus.	Isais, Domini falus.
Dithalaffum, Duo maria.	Hebraeus, Transiens.	Isaiah, Vir confufionis.
Doeg, Solicitus, Anxius.	Hebron, Societas.	Israhel, Exauditor Dei.
Dor, Generatio.	Heli, Oblatio.	Israhel, Praevalens Deo.
Dura, Generatio, vel Habitatio.	Heliopolis, Hebraice dicitur On, id est, Dolor.	Israhel, ER merces, Praemium.
E	Henoeh, Dedicatas.	Itamar, Infula palmæ.
Ebal, Acervus vetustatis.	Hermion, Destructio.	Jubilens, Buccina.
Ecliffantes, Concionator.	Hefron, Sagitta exultationis.	Judas, Laudario.
Eden, Voluptas, Deliciae.	Heva, Viva, Vivens.	Julius, Laugitofus.
Edom, Rufus.	Hierapolis, Sacra civitas.	Laban, Albus, candidus.
Eglon, Vitulus.	Hieronymus, Sacrum nomen.	Lamech, Pauper, Humiliatus.
Elegna, Deus zelotes.	Holofernes, Fornis dux.	Lapidoth, Fulgura.
Elezazar, Dei adjutorium.	Hor, Mons.	Lazarus, Dei adjutorium.
Elchanan, Dei gratia sive misericordia.	Horob, Defertum.	Lechi, Maxilla.
Eliacim, Dei reftitutio.	Horima, Destructio.	Leci, Lex.
Elias, Deus Dominus.	Hus, Libertas.	Levi, Copulatur.
Elizer, Dei adjutorium.	Hus, Confilium.	Leviathan, Copulatio, Societas sua.
Eliemelech, Deus meus rex.	Hymenezus, Carmen nuptiale.	Lia, Laboriosa, Fatigata.
Elifber, Deus juramentis.	I	Libanus, Candidus.
Eliffas, Dei falus, Deus falvans.	Iabel, Diftuens.	Libus, Hebraice Lubim, Cor matris.
Elle haddebarion, Hæc sunt verba: sic incipit quintus liber Legis.	Iabes, siccitas, per fin in fine.	Lithothrobs, Lapidibus stratus.
Elmathan, Deus dedit.	Iabes, Tristitia, per fade in fine.	Lot, Involutus, Colligatus.
Emmanuel, Noftricum Deus.	Iacob, Supplannator.	M
Emmaus, Timens confilium.	Iahel, Ascendens, Damula.	Maacha, Atria.
Enac, Gigas, Torques.	Iahiel, Vivit Deus.	Mafiar, Opus Domini.
	Iairitis, Illuminatus.	Maeda, Incendium.
	Iamin, Dextera, vel Dexter.	
	Iapheth, Dilatazus.	
	Iafon, Sanans.	
	Javan, Decipiens.	

Madjan, Judicium, Litigans.
 Magdalena, Magnifica.
 Magi, Sapientes, vel Philosophi.
 Malachias, Nuntius meus.
 Malael, Laudans Deum.
 Malchus, Rex.
 Mammona, Pecunia, Divitiæ.
 Mamzer, De lecto natus.
 Manahem, Consolator.
 Manasses, Oblitus, Oblivio.
 Manne, Requies.
 Mara, Amara.
 Mardochai, Amara contritio.
 Maria, Exaltata, Amariudinis mare.
 Martha, Provocans.
 Masti, Onus.
 Mathpha, Specula.
 Mathusael, Mortem suam postulans.
 Mathzus, Donatus.
 Melchias, Rex Dominus.
 Melchi-fedech, Rex Iustitiæ.
 Melchisua, Rex salvator.
 Mesollam, Pacificus.
 Mesopotamia, Regio sic dicta, quod duobus fluvii, Euphrate & Tigre, ambiatur.
 Micha, Pauper.
 Michael, Quis sicut Deus?
 Michzas, idem.
 Michol, Quis omnia?
 Miphiboseth, De ore ignominia.
 Mifael, Quis postulatus?
 Mitle, Proverbia, nomen libri.
 Mifphar, Judicium.
 Mna, Libra, Talentum.
 Moab, De patre.
 Moria, Amariudo.
 Mofa, Azymum, per fade.
 Mofa, 1. Petr. 8. 9. Onus.
 Moyfes, Atractus (sub. de aquis).
 Myia, Scelesta.

N

Naaman, Pulcher.
 Nabal, Stultus.
 Nabo, Loquela, Prophecia.
 Naboth, Idem.
 Nabuchodonosor, Planctus Judicii.
 Nachor, Rucus, Aridus.
 Nadab, Spontaneus.
 Nahallon, Coluber, Serpens.
 Nahum, Consolator.
 Naim, Pulcher.
 Nathan, Donatus.
 Nathanael, Donum Dei.
 Nazari, Separati, Sanctificati.
 Nazareth, Sanctificata, Separata? Si autem per fade scribatur, Cithodia, vel Florida interpretatur.
 Neapolis, Nova civitas.
 Nehemias, Consolatio.
 Nehutan, AENEUM.
 Nemrod, Rebellis.
 Nephthali, AEquiparatio.
 Ninive, Pulchra.
 Noe, Cessatio, Requies.
 Noema, Decora.

O

Obadias, Servus Domini.
 Obed, Servus.
 Obed-edom, Servus hominis.
 Ochozias, Apprehensio.
 Odollam, Testimonium illis.
 Og, Subincineratus panis.
 Olla, Elevatio, Holocaustum.
 Onam, Dolor.
 Onana, Dolor, Iniquitas.
 Onefimus, Utilis.
 Oolla, Tabernaculum.
 Ophai, Pugnus, Pugillus.
 Oreb, Corvus.
 Ofce, Salvator.
 Oza, Fortitudo.

Oziat, Fortitudo Domini.
 Oziel, Fortitudo Dei.
 Palchana, Conpersa (sub. cinere).
 Paracletus, Consolator, Advocatus.
 Parafceve, Preparatio.
 Pascha, Transitus.
 Pentateuchus, Quinque volumina.
 Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies).
 Petrus, Saxum, Petra.
 Phacee, Aperiens.
 Phaniel, Videns Deum.
 Pharo, Diffpans.
 Phares, Divitio, filius Judæ.
 Phares per sin, 1. Par. 7. 16. Eques.
 Phazisei, Diviti.
 Phafe, Transitus.
 Phafsa, Collis.
 Philisthaa, Conpersa cinere.
 Phinees, Facies confidentia.
 Phogor, Hiatus.
 Phil, Africa.
 Pigmzi, Hebraice dicuntur Gama-dim.
 Probatica, Ovina, locus ubi pecora sacrificanda tenebantur.
 Profelytus, Advena, Peregrinus.

R

Raab, Psal. 86. 4. Superba, Fortis.
 Rabba, Multa, Grandis.
 Rachel, Ovis.
 Ragucl, Pastor Dei.
 Rahab, Lata, Dilatata.
 Ram, Excelsus.
 Ramesses, Tonitruum Timez.
 Raphael, Medicina Dei.
 Raphaim, Gigantes, Medici.
 Rebecca, Saginata.
 Rebia, Reblatha, Rixa.
 Rechab, Quadriga.
 Remmon, Malum granatum.
 Respha, Extensio.
 Roboam, Dilatans populum.
 Roma, Excelsa, Sublimis.
 Ruben, Videns filium.
 Runa, Excelsa.
 Ruth, Saturata.

S

Sazaph, Cogitans.
 Saba, per sin, Conversio, Captivitas.
 Saba, per samech, Circuitio.
 Sabaoth, Exercitus, in plurali.
 Sabatha, Circuitus.
 Sabbatismus, Requies, Cessatio.
 Sabbarum, Idem.
 Sadducei, Iusti.
 Sadoc, Iustus.
 Sale, Milio.
 Salem, vel Sallem, Pax.
 Salimanafar, Pax ligata.
 Salomon, Pacificus.
 Salomith, Idem, f. g.
 Salomon, Pacificus.
 Salphaad, Umbra formidinis.
 Samaria, Custodia, Adamas.
 Samfon, Solejus, Nominis iteratio.
 Samuel, Positus a Deo.
 Saphan, Hereticus, Caniculus.
 Saphat, Judicans.
 Sara, per he in fine, Domina, uxor Abrahæ.
 Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
 Sarai, Domina mea.
 Sarephtha, Angustia bucellæ.
 Saron, five Sarona, Planities.
 Saton, Adversarius.
 Saul, Postularus, Commodatus.
 Saul, 1. Reg. 9. 2. Hebraice Sual, Vulpes.
 Scenopogia, Festum tabernaculorum.

Schibboleth, Spica.
 Sedecias, Iustus Domini.
 Segoa, Parva.
 Sehon, Eradicatio.
 Sula, Dissolvens, filius Judæ.
 Seliium, Pacificus.
 Sellum, Manens.
 Sem, Nomen, Fama, Positus.
 Semei, Obediens.
 Semei, 1. Par. 1. 28. Nomen meum.
 Semonacherib, Rubus destructionis.
 Seoa, Sotius.
 Sepharvaim, Libri, vel Scriba.
 Sephora, Pulchra, aut Tuba.
 Exod. 1. 25. per sin.
 Sephora, Exod. 2. 21. Avis, Paf-fer, uxor Moyfis.
 Seth, Positus.
 Sezim, Expansiones.
 Siba, Exercitus, Militia.
 Sibboleth, Onus.
 Sicea, Erietatis.
 Sicheem, Humerus.
 Sihar, Niger, Turbidus, Nilus.
 Siloe, Millus, Mirrens.
 Simeon, Audiens, Exaudisio.
 Simon, Obediens.
 Sin, Ruben, Exod. 16. 1. per samech.
 Sin, per fade, Arma, Scutum.
 Sion, Arcervus. 1. Reg. 5. 7-7.
 Sion, Deut. 4. 48. Sreptus.
 Sidara, Hirundinem videns.
 Sodomæ, Secretum eorum.
 Somer, Custos.
 Sopherim, Judices.
 Sorec, Vinea.
 Stephanus, Coronatus.
 Sulamitis, Pacifica, Perfeda.
 Sunamitis, Dormiens.
 Susanna, Liliun, Rosa.

T

Tarfus, Alata, Pennata.
 Thabor, Electio, Puritas.
 Thaddæus, Laudans.
 Thamar, Palma, Daçylus.
 Thare, Odorans, Spirans.
 Tharfi, Contemplatio gaudii.
 Thau, Signum.
 Thecua, Spes, Funiculus.
 Teraphim, Simulacra.
 Thomas, Abyssus, Geminus.
 Thopeth, Tympanum, Sedutio.
 Timæus, Cæcus, Cæcitas.
 Timotheus, Honor Dei.
 Titus, Honorabilis.
 Tobias, Bonus dominus.
 Tubalcain, Mundana possessio.
 Tyrii, Hebraice Sorim, id est, tribulantes.

V

Vaiera, Et vocavit. Liber Levitici.
 Vafjedabber, Et locutus est. Liber Numerorum.
 Vafthi, Posans, Bibens.
 Veelle semoth, Et hæc sunt nomina. Secundus liber Legis, qui Exodus Græce vocatur.
 Ur, Ignis.
 Urias, Ignis Domini.
 Zabab, Dos, Dotatus.
 Zabdî, Idem.
 Zabolon, Habitatulum.
 Zaccæus, Purus.
 Zacharias, Memoria Domini.
 Zambri, Cantans.
 Zara, Oriens.
 Zebedæus, Dos, Dotatus.
 Zebee, Victimæ.
 Zelotes, AEmulator.
 Zelpha, Diffillatio oris.
 Zorobabel, Alienus a consensione.

F I N I S.

INDEX BIBLICUS,

QUI RES EAS, DE QUIBUS IN SACRIS BIBLIIS agitur, ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, revocatas, summa brevitate complectitur.

In hoc Bibliorum Indice, CANDIDE LECTOR, primus numerus, libri caput denotat; proxime deinde sequentes usque ad hoc signum †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam usque sequentis libri citationem, sunt versusum in eodem capite signatorum nota. Exempli gratia in voce AARON, Exod. 4. 14. 16. 30. † 5. 1. † 6. 13. † 7. 1. 2. legendum est: Exod. cap. 4. vers. 14. v. 16. & vers. 30. Item cap. 5. vers. 1. cap. 6. vers. 13. cap. 7. v. 1. & 2. Cum autem asteriscus seu stella in hunc modum (Lev. 8. *) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porro si quod quæris in versu hic notato contingat non adeo perspicue inveniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem & certiorum distinctionem id observatum est, ut Eccle. Ecclesiasten, Eccli. vero Ecclesiasticum nover.

AARON adjungitur fratri suo Moyfi socius. Exod. 4. 14. 16. 30. † 5. 1. † 6. 13. † 7. 1. 2. Mich. 6. 4. fuit prope Levi. Exod. 6. 16. 18. 20. peculiari ritu consecratur cum suis filiis ad ministerium sacerdotii. Lev. 8. * Num. 3. 10. Deut. 18. 5. Hebr. 5. 4. sicut Dominus præcipiasset. Exod. 29. * † 40. 12. Aaronis & filiorum sacerdotalis ornatus. Exod. 28. * Aaronis sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere, insuaviter genere mortis intereunt. Num. 16. 3. 11. 30. 32. Aaron insigni miraculo ostenditur præ ceteris a Deo in Sacerdotem summum electus. Num. 17. 5. 8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo. Lev. 9. 22. jure perpetuo accipit pro officio Sacerdotali oblationes & primitias a populo. Num. 18. 9. 11. 12. * & a Levitis decimas decimarum. Num. 18. 26. 28. moritur. Num. 20. 29. † 33. 38. Deut. 10. 6. † 32. 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar. Num. 20. 28. Deut. 10. 6. Aaronis laus. Eccli. 45. 7. 8. 9. *

ABARIM, mons unde moriturus jam Moyses terram Chanaan prospexit. Num. 21. 12. † 27. 12. † 33. 44. * Deut. 32. 49.

ABFA pater. Marc. 14. 36. Rom. 8. 15. Galat. 4. 6.

ABDEMELECH propinqua for, & patronus Jeremias. Jer. 38. 7. liberatur a gladio Chaldeorum. Jerem. 39. 26. 17.

AB DENAGO appellatur Azarias. Dan. 1. 7. mittitur in fornacem ardentem. Daniel. 3. 22.

AB DIAS abscondit & alio propheta Domini. 3. Reg. 18. 3. 13.

ABDON Judex in Israel. Jud. 12. 13.

ABEL occiditur a fratre Cain. Gen. 4. 8. 1. Joann. 8. 12. de eodem lege. Matth. 23. 35. Luc. 11. 51. Hebr. 11. 4. † 12. 24.

ABIA, ABIAM, vel ABIAS filius Roboam rex Juda. 3. Reg. 14. 31. † 15. 2. 2. Par. 13. 2. 4. 15. 17. * reliquit Asa regni successorem. 3. Reg. 15. 8. Matth. 2. 7.

ABIATHAR sacerdos effugit manus Saulis. 1. Reg. 22. 20. confugit ad David in Ceilam. 23. 6. cum Adonia se conjungit. 3. Reg. 1. 7. amovetur sacerdotio. 2. 27. juxta illud. 1. Reg. 2. 30. 32.

ABIDAN dux Benjamin. Num. 1. 11.

ABIGAIL, uxor impij Nabal. 1. Reg. 25. 3. nubit David regi, post mortem Nabal. 25. 42.

ABIMELECH rex Geraris auferre Abraham Saram. Genes. 10. 2. inquit pactum cum Abraham. Gen. 21. 23. 32. inquit pactum cum Isaac. Gen. 26. 31.

Ahimelech filius Gedeonis. Jud. 8. 32. occidit 70. suos fratres, & idu lapidis molaris interfecit. Jud. 9. 5. 53. * 2. Reg. 11. 21.

ABIRON esset se contra Moysen, unde & terra desiccans, cum absorberet. Num. 16. * † 26. 10. Deut. 11. 6. Psalm. 105. 17. Eccli. 45. 23.

ABISAC Sunamitis ducitur ad regem David. 3. Reg. 1. 3. petitur ab Adonia in uxorem. 2. 17.

ABISAI filius Sarviz. 2. Reg. 2. 18. † 16. 9. † 19. 31. † 20. 6. † 23. 18.

ABIU & Nadab filii Aaron igne absumuntur. Levit. 10. 2. † 16. 1. Num. 3. 4. † 26. 61.

ABIU D Nilius Zorobabel. Matth. 1. 13. appellatur Anania. 1. Par. 1. 19.

ABNEGATIO sui ipsius. Genes. 12. 4. † 22. 1. 9. Deut. 32. 9. 3. Reg. 19. 19. 2. Mach. 6. 19. 23. Matth. 4. 10. † 5. 29. † 10. 39. † 16. 24. † 19. 21. Marc. 10. 21. Luc. 9. 23. † 14. 16. † 17. 33. Joann. 12. 25.

Abnegatio omnium rerum. Genes. 12. 1. Deut. 32. 8. Ruth 2. 11. 2. Par. 25. 9. Matth. 4. 19. † 19. 21. 27. Marc. 1. 17. † 10. 28. Luc. 5. 11. † 14. 16. † 18. 22. 1. Cor. 7. 29. Joann. 12. 25. Phil. 3. 7.

ABNER præfexus militum Saulis, creatus Isobeth regem Hrael. 2. Reg. 2. 8. paciscitur cum David. 3. 12. occiditur a Joab. 2. Reg. 3. 27.

ABRA ancilla Judith. Judith 8. 32. † 10. 2. liberata donatur. Judith. 16. 28.

ABRAM filius Thare habet Sarai uxorem. Gen. 11. 29. egreditur ex patria in terra Chanaan præcipiente Domino. 12. 4. proficitur in Aegyptum. 12. 10. redit inde in Chanaan. 13. 1. Liberat Loth fratrem suum ex manibus hostium. 14. 14. accipit promissionem feminis. 15. 4. † 17. 16. † 18. 10. concumbit cum Agar. 16. 4. accipit promissionem feminis & signum fœderis, appellaturque Abraham. 17. 5. orat pro Sodomitis. 18. 23. 28. 32. Isaac ei nascitur. 21. 2. paratus est offerre Isaac. 22. 9. mittit servum qui quærat uxorem filio suo Isaac. 24. 4. moritur. 25. 8. commendatur. Eccli. 44. 20. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium. Gen. 17. 5. Hail. 51. 2. Matth. 3. 9. Luc. 11. 9. Joann. 8. 39. Rom. 4. 11. 17. 18. † 9. 7. Galat. 3. 8. de ipso & ejus semine vide Josue 24. 3. Hail. 41. 8. † 51. 2. Eccli. 33. 24. 2. Ehd. 9. 7.

Matth. 8. 11. Act. 7. 2. 16. Hebr. 11. 37.
ABRAHAE filii qui dicantur. Joann. 8. 33. Rom. 9. 7. Gal. 3. 7.
ABSALOM filius David. 2. Reg. 3. 3. occidit suum fratrem et fugit ad Tholomai regem Gessur. 1. 3. 7. revocatur. 14. 21. 23. Conatur patris occupare regnum. 15. 6. concumbit cum patris concubinis. 16. 21. iuxta prophetiam. 12. 11. tribus hastis transigitur a Joab. 18. 24.
ABSTINENTIA a quibusdam cibis. Genes. 1. 29. 30. 7. 17. 1. 3. 11. 1. 2. 4. Exod. 12. 9. 1. 13. 6. 2. 21. 28. 1. 22. 31. 1. 29. 24. Levit. 6. 24. 1. 17. 18. 1. 11. 4. 1. 17. 27. 4. 1. 19. 7. 1. 22. 8. 1. 23. 14. Num. 6. 4. 1. 18. 10. Deut. 12. 16. 1. 14. 3. 4. Tob. 1. 12. Judith 12. 2. Dan. 1. 8. 2. 3. Mach. 7. 1. Matth. 12. 4. Marc. 2. 23. Luc. 6. 1. Ador. 15. 29.
 Abstinencia a vino. Levit. 10. 8. 1. 12. 34. Num. 6. 3. Judic. 3. 4. 14. Jerem. 35. 6. Ezech. 44. 21. Luc. 1. 15.
 Abstinendum a cibo & potu etiam licito propter scandalum alienis. 2. Mach. 6. 24. Roman. 14. 20. 21. 1. Cor. 8. 13.
 Abstinenciae praeceptum violare nolentes. Jer. 35. 6. 2. Mach. 6. 19. 1. 7. 2. 2.
ABUSUS vestium. Isai. 3. 18. Ezech. 7. 20. Ezech. 14. 16. Matth. 11. 8. Marc. 12. 38. Luc. 7. 35. 1. 16. 19. 1. 20. 45. 1. Tim. 2. 9. 1. Peetr. 3. 3.
ACCEPTIO personarum, vide Personae.
ACCEPTIO munerum. Exod. 23. 8. Num. 35. 31. Deut. 10. 17. 1. 16. 29. 1. 27. 25. 2. Par. 19. 7. Job. 15. 34. 1. 34. 18. Prov. 14. 20. 1. 15. 27. 1. 17. 23. 1. 19. 6. 1. 32. 9. 1. 28. 21. Ezech. 4. 36. 1. 7. 6. 1. 20. 31. Isai. 1. 23. 1. 3. 33. 1. 33. 25. Judic. 16.
ACEDIA 1. 3. Reg. 11. 1. Prov. 6. 6. 1. 10. 4. 26. 1. 12. 11. 1. 13. 4. 1. 18. 8. 1. 19. 15. 24. 1. 20. 4. 13. 1. 21. 35. 1. 24. 30. 1. 26. 13. 1. 28. 7. Ezech. 16. 49. Ezech. 33. 26. Rom. 12. 11.
ACHAB impius rex Israel. 3. Reg. 16. 29. 30. 1. 18. 1. vincit Syrios. 20. 20. 29. inie fecus cum Benhadad rege Syriae. 20. 34. cecit tyrannidem in Naboth. 3. Reg. 21. 2. transigitur telo 5. sanguinem ejus canes lambunt. 22. 38. secundum verba Eliae. 21. 29. filii ejus percuti. 4. Reg. 10. 7. 12. secundum illud. 3. Reg. 21. 18. 4. Reg. 9. 7.
ACHAJA. Act. 18. 12. 27. 1. 19. 21. Rom. 15. 26. 1. ad Corinth. 16. 15. 2. 1. ad Corinth. 11. 1. 1. 2. 1. 10. 1. 1. ad Theff. 1. 7.
ACHAN lapidatur. Job. 7. 25. 1. Par. 2. 7. in valle Achor. Jos. 7. 24. 1. 25. 7. Hai. 65. 10. Ofec 3. 15.
ACHAZ filius Joatham, impius rex Juda. 4. Reg. 16. 6. 2. Paral. 28. 1. Hai. 7. 1. appellatur Eliezer. Luc. 3. 29. Ezechias filius regnum patri succedit. 1. Par. 28. 27. Matth. 1. 20.
ACHIAS filius David, sacerdos Domini. 1. Reg. 14. 3. 18. appellatur Achimelech. 21. 1.
ACHOR dux Ammonitarum. Judith 5. 5. traditur in manus filiorum Israel. 6. 7. sic Judaizatus. 24. 6.
ACHIS rex Geth donat Davidi civitatem Sicleg. 1. Reg. 27. 6.

ACHITOPHEL Davidi a consiliis, adhaere Abfaloni. 2. Reg. 15. 21. dat impium consilium. 16. 21. suspendit se. 17. 23.
ADAM creatur. Gen. 1. 27. collocatur in paradiso, & ligni scientiae usque interdicitur. 2. 15. persuasione Eve praeceptum violat, & paradiso pellitur. 3. 6. 23. Ofec 6. 7. moritur. Gen. 5. 5. Rom. 5. 14. 2. Cor. 15. 22.
ADHORTARI ad bonum. Gen. 13. 8. 1. 45. 24. Jos. 22. 5. 2. Par. 30. 6. 1. 31. 7. 2. Efd. 5. 6. 9. Act. 13. 23. 1. 14. 21. 1. 20. 17. 1. Theff. 5. 21. Tit. 2. 1. 3. 12. Hebr. 3. 12.
ADONIAS affectat regnum patris Abisag, & occiditur. 2. 17. 25. 24.
ADONIBEZEC capitur. Judic. 1. 6.
ADORATIO angelis & hominibus tributa. Genes. 18. 2. 1. 19. 1. 2. 1. 27. 29. 1. 33. 30. 1. 42. 6. 1. 43. 26. Exod. 18. 7. Num. 22. 31. 1. Reg. 20. 41. 1. 25. 23. 1. 28. 24. 2. Reg. 9. 6. 1. 14. 3. 1. 3. Reg. 1. 16. 23. Judith 10. 30. Ezech. 3. 2. Dan. 2. 46. Ador. 10. 25.
ADAMELECH idolum. 4. Reg. 17. 31.
 Adamelech usus subditio frateris sui Sarafar occidit patrem Sennacherib. 4. Reg. 19. 37. Isai. 37. 38.
ADVENTUS Domini expectandus. Matth. 24. 42. 1. 25. 13. 1. 26. 40. Marc. 13. 33. Luc. 12. 40. 1. 21. 34. Rom. 13. 12. Ephes. 6. 18. Coloss. 4. 1. 1. Theff. 5. 6. 1. Peetr. 4. 7. 1. 5. 8. Apoc. 5. 3. 1. 16. 25.
ADULTERIUM, luxuria, & fornicatio. Genes. 6. 2. 1. 19. 5. 33. 1. 38. 15. Exod. 23. 16. Levit. 18. 1. 1. 20. 29. 20. 10. 13. 1. 21. 9. Num. 25. 1. 6. Deut. 22. 13. 21. 23. 1. 23. 17. Jud. 19. 4. 25. 1. Reg. 2. 23. Tob. 4. 15. Prov. 2. 27. 1. 5. 1. 7. 10. 1. 22. 14. 1. 23. 26. 1. 29. 3. Ezech. 7. 27. Ezech. 33. 15. 1. 25. 4. Ezech. 22. 10. Ad. 15. 20. Rom. 13. 26. 1. Cor. 5. 2. 6. 9. 15. 1. 16. 8. Ephes. 5. 5. Col. 3. 5. 1. Theff. 4. 3. 1. Timot. 1. 16. Hebr. 13. 4.
 Adulterium carnae & spirituale prohibetur, committitur, & puniuntur. Gen. 30. 2. 1. 26. 7. Exod. 20. 17. Lev. 18. 8. 1. 20. 10. Num. 5. 13. Deut. 5. 28. 1. 22. 22. 30. Jud. 19. 21. 2. Reg. 12. 2. 4. 1. 21. 2. 9. Job 24. 15. 1. 31. 1. 9. Pfal. 73. 27. Prov. 5. 8. 20. 1. 6. 24. 32. 1. 7. 1. Isai. 47. 2. Jer. 3. 36. 1. 3. 1. 5. 7. 1. 26. Ofec 2. 4. 1. 4. 2. Sap. 3. 16. Math. 5. 27. 1. 24. 3. 1. 29. 9. Joann. 8. 3. 1. Cor. 6. 10. 1. Theff. 4. 3. Hebr. 13. 4. Jac. 4. 4.
ADURA M super tributa seu quaestor maris Davidis. 2. Reg. 20. 24. postea a tributis ipsi Roboam lapidatur. 3. Reg. 12. 18.
AEgyptiaca captivitas praedicatur. Gen. 15. 25. incipit. Exod. 1. 8. 13. Ador. 7. 18.
 De Aegyptio exitus, & liberatio Israelis propheticatur. Gen. 15. 6. 1. 48. 21. 4. 50. 14. Exod. 3. 17. 1. 6. 6. adimplatur, & exiit vultu 600060. Exod. 12. 35. 51. 1. 13. 1. 24. 1. Num. 13. 1. Deut. 17. 1. Ofec 13. 4. Mich. 6. 4.
 In Aegyptum redire improbe flagitatur Israeliticis populis. Exod. 14. 21. 1. 26. 30. 1. 17. 3. Num. 15. 5. 1. 24. 4. 1. 20. 30.
 Contra Aegyptum propheticatur. Isai. 19. 1. 18. 18. 1. 20. 3. Jer. 43.

20. 1. 44. 30. 1. 46. * Ezech. 29. * 1. 30. * 1. 31. * 1. 32. *
Aegyptiaca redemptionem frequenter in memoriam revocatur tanquam summum beneficium. Exod. 20. 2. Lev. 25. 39. 1. 26. 13. Deut. 4. 37. 1. 5. 6. 1. 7. 8. 1. 8. 14. 1. 16. 6. Jud. 2. 1. G. 8. 1. Reg. 10. 18. 4. Reg. 17. 7. Mich. 6. 4.
Aegyptus affligitur plagis variis. Exod. 7. * 8. * 9. * 10. * 11. * ut praedixit Dominus. Exod. 3. 19.
Aegyptus expugnatur a rege Babyloniz. 4. Reg. 24. 7. Jer. 46. 2.
Aegyptii prodeunt in pugnam contra Judam. 2. Par. 13. 2.
Aegyptio positur Antiochus. 1. Mach. 2. 17. in Aegyptum fugit Christus Herodem. Matth. 2. 13.
AEGROTATIO & morbus poena peccati. Exod. 15. 26. Lev. 26. 16. Num. 12. * Deut. 7. 15. 1. 28. 27. 60. 2. Reg. 24. 15. 4. Reg. 5. 27. 2. Par. 21. 18. Joann. 5. 14.
Aegyptii visitandi sunt & consolandi. Genes. 48. 2. 4. Reg. 8. 29. 1. 23. 14. Job 2. 21. Pfal. 40. 4. Ezech. 7. 3. Ezech. 7. 38. Math. 25. 37. 40. Joann. 11. 3. 1. 12. 2. 2. Cor. 8. 4.
 Quomodo se vivi fandi in morbo & cecessu ab hac vita habuerunt. Gen. 49. * 1. 50. 14. Deut. 31. 1. 6. Jos. 13. * 23. * 24 * 1. Reg. 12. * 3. Reg. 2. 1. 7. 2. Paral. 32. 24. Tob. 4. * Isai. 38. 1. 1. Mach. 2. 49. 61.
AENEAS sanatur. Act. 9. 33.
AGABUS imminentem famem praedicat. Act. 21. 10. & Paulomanus iniiciens. 24. 11.
A GAG rex Amaleitarum capitur a rege Saule. 1. Reg. 15. 8. jubete Samuele occiditur. 15. 33. iuxta prophetiam. Num. 24. 20.
AGAR ancilla Sarae parit Ishmaelem. Gen. 26. 15. expellitur cum illo suo. 21. 14. Gal. 4. 50. Agareni e sua terra per Rubenitas peraguntur. 1. Par. 5. 19.
AGAEUS prophetae Judaei. Aggai 1. 5. 2. Efd. 5. * 6. 14.
AGRIPPA audit Paulum. Act. 26. 3.
AHIAS propheta in Silo fecit pallium in 12. partec. 3. Reg. 11. 30. mala praedixit uxori Jeroboam. 14. 6. 10. scripsit prophetias. 2. Par. 9. 29.
ACHIMELECH sacerdos Davidi panes propositionis. 1. Par. 5. 21. 6. & gladium Goliath. 21. 9. transigitur. 22. 18. appellatur Ahiass. 24. 3. vocatur Abiathar. Marc. 2. 26.
AHIRA dux Nephthali. Num. 1. 15.
ALCIMUS periturus Judaeus adeptus est sacerdotium. 1. Mach. 7. 5. 9. 2. Mach. 14. 25. 1. 25. 56.
ALEXANDER rex Graecorum occidit Dario, regnum suum filius dividit. 1. Mach. 2. 7. vide Dan. 7. 6. 1. 8. 1. 11. 4.
ALPHA & OMEGA, principium & finis, primus & novissimus est Dominus. Isai. 44. 4. 1. 44. 6. 1. 48. 12. Apoc. 1. 8. 1. 2. 8. 1. 21. 6. 1. 22. 13.
ALPHEASUS pater Jacoba Auef. Matth. 10. 3. Marc. 3. 18. Luc. 6. 15. Ador. 1. 8.
ALTARE holocausti. Exod. 17. 1. 1. 38. 1. Num. 7. * 2. Reg. 24. 25. 1. Reg. 14. 23. 4. Reg. 16. 25. 2. Par. 5. 5. 7. 8. 6. 13. 8. 1. Efd. 3. 2. Ezech. 43. 15. 1. Mach. 4. 47. 53.

Altare incens. Exod. 30. 12. 10. + 37. 25. + 40. 10.
A MALECH filius Esau nascitur. Gen. 36. 12. 16. pugnans contra Israel. Exod. 17. 8. Num. 14. 43. Judic. 6. 3. cadietur + 7. 1. Reg. 14. 48. funditus deletur. 2. Reg. 15. 2. 8. iuxta verba. Exod. 17. 14. Num. 34. 20. Deut. 25. 19.
AMAN postquam ad honores fuit evedus, fit lethalis hostis Judæorum. Ethh. 3. * suspensitur. 7. 10. eodem supplicio afficiuntur + decem filii ejus. 9. 13.
A MASA filius Abigail sororis Davidis. 1. Par. 2. 17. fit dux militie apud Abalonem. 2. Reg. 17. 25. post militie Davidis præficitur. 19. 13. tandem a Joab per fraudem occiditur. 20. 16. causa cadis ponitur. 22. Reg. 19.
A MASTIA filius Joas recesserit populum. 2. Par. 25. 5. ulciscitur eadem partem nisi. 4. Reg. 12. 24. + 14. 5. bello devicit Edomites. 24. 7. captivus, & occiditur. 14. 13. relinquunt successorem filium Azariam regem. 15. 1. appellatur Levi. Luc. 3. 39.
A MICI veri & fidei. Deut. 17. 6. + 33. 9. 2. Reg. 3. 27. + 13. 14. + 25. 19. + 20. 8. Psal. 40. 10. + 54. 14. Prov. 14. 20. + 18. 24. + 27. 10. 19. Eccli. 6. 7. + 7. 26. + 9. 12. + 12. 14. + 22. 25. + 37. 10. Jer. 9. 4. + 12. 6. + 41. 1. Dan. 11. 26. Mich. 7. 5. Matth. 10. 35. Luc. 12. 53. Joann. 12. 18. 1. Thess. 2. 14.
A MINADAB filius Aram. Matth. 2. 4. hunc Naaslon filium eius in regno secutus est. Num. 1. 7. + 7. 12. + 10. 14.
AMNON filius Loth & filie ejus. Gen. 19. 38. Ammonitæ prohibentur ab ingressu templi. Deut. 35. 2. 2. Eldr. 13. 1. caduntur ab Israel. Jud. 11. 32. 1. Reg. 11. 21. 2. Reg. 8. 12. + 10. * + 12. 26. adversus Ammon prophetatur. Psal. 82. 8. Jer. 49. 1. Ezech. 25. 2. + 25. 2. Amos 1. 7. Sophon. 2. 8.
AMNON filius David oppressit sororem suam Thamar. 2. Reg. 13. 14. unde & ab Abalone fratre suo confoditur. 23. 20.
AMON filius Manasse rex Juda, occiditur. 4. Reg. 21. 19. 23. ei in regno succedit filius Josias. 4. Reg. 22. 15.
AMORI filius Chanaan. Gen. 10. 16. Amorrhæi non patiuntur Israelæm per suos terminos proficisci. Num. 21. 23. Jud. 11. 15.
AMRI impius rex Israel. 3. Reg. 16. 16. 17. 22. 23. contra Amri + Mich. 6. 16.
ANAMELECH idolum Sapharvaim. 4. Reg. 17. 31.
ANANIAS propheta contra Jeremiam. Jer. 28. 1.
 Ananias cum uxore Saphira subito moritur. Act. 5. 5. 10.
ANATHOTH civitas Benjamin. Jer. 32. 7. ubi & Jeremias est natus. Jer. 1. 12. + 29. 27. + sacerdos Abiathar. 3. Reg. 2. 26.
 Anathothites nolunt Jeremiam audire. Jer. 11. 23.
ANDREAS a Christo vocatur. Matth. 4. 18. Marc. 1. 16. Joann. 1. 40.
ANDRONICUS vicarius Antiochi occiditur. 2. Mach. 4. 18.
ANGELI hominque ministerium & natura. Gen. 16. 7. * 18. * 19. * 21. 17. + 32. 11. + 34. 7. + 28. 12. + 31. 11. 65. + 32. 23. + 48. 16. Exod. 3. 22. + 13. 21. + 14. 19. + 23. 20. + 32. 34. + 33. 2

Num. 20. 16. + 23. 22. Jos. 5. 13. Jud. 2. 1. + 5. 23. + 6. 11. 14. 30. + 13. 7. 6. 9. 1. Reg. 29. 9. 2. Reg. 14. 17. + 19. 27. + 24. 16. 3. Reg. 23. 18. + 19. 5. 4. Reg. 1. 3. 15. + 19. 35. 1. Par. 21. 15. 2. Par. 32. 22. Psal. 33. 8. + 90. 11. + 102. 20. + 103. 4. + 148. 3. Isai. 6. 6. + 37. 36. Dan. 3. 49. + 6. 27. + 8. 16. + 9. 21. + 10. 5. 10. 16. + 12. 1. Zach. 2. 3. + 3. 1. 6. + 4. 1. + 5. 5. 10. + 6. 4. Mal. 2. 7. + 3. 1. Jud. 13. 30. Tob. 4. 12. 7. + 6. * 9. * 12. * Tob. 7. 5. + 8. 5. + 20. 12. + 21. 2. Bar. 6. 6. 2. Mach. 11. 8. Matth. 1. 20. + 2. 13. 19. + 4. 11. 10. + 11. 10. + 13. 39. 49. + 16. 27. + 18. 10. + 22. 30. + 24. 31. + 26. 53. + 28. 2. Marc. 13. 12. Luc. 1. 23. 19. 28. + 2. 9. 15. + 13. 8. + 16. 22. + 22. 43. Joann. 1. 51. + 5. 4. + 20. 12. Ador. 1. 10. + 5. 19. + 6. 15. + 7. 39. + 8. 26. + 10. 3. + 11. 13. + 12. 7. 11. 23. + 23. 9. + 27. 23. Rom. 8. 38. Gal. 1. 8. + 3. 19. + 4. 14. Col. 2. 18. 2. Thess. 1. 7. 1. Tit. 3. 16. + 5. 21. Hebr. 1. * + 2. 2. + 12. 22. + 13. 2. 1. Petr. 1. 12. + 3. 22. 2. Petr. 2. 11. Judæ 9. Apoc. *
 Angelorum ruina. Job. 4. 18. + 11. 15. Isai. 14. 9. Ezech. 28. 2. 14. 19. Joann. 8. 44. 2. Petr. 24. 2. Jud. 6. Angelorum nomina appellantur doctores & prædicatores. Isai. 33. 7. Mal. 2. 7. + 3. 1. Matth. 21. 10. Marc. 1. 2. Luc. 7. 27. Gal. 4. 14. Apoc. 1. * 3. *
ANIMAE quorundam piorum statim post mortem sunt cum Christo. 2. Cor. 5. 8. Phil. 1. 24. Apoc. 12. 10. contra illos qui purant illas usque in diem Judicii quiescere.
ANNA parit prophetam Samuël. 1. Reg. 1. 20.
 Anna prophetissa laudat Dominum Deum. Luc. 2. 36.
ANNAS fecer Caiphæ. Luc. 3. 2. Joann. 18. 13. Ador. 4. 6.
ANTICHRISTUS & ejus regnum. Isai. 11. 4. Ezech. 38. * 39. * Dan. 7. 7. 19. 24. + 8. 9. 23. + 9. 27. + 12. 11. Zach. 12. 15. Matt. 24. 24. Marc. 13. 6. Joann. 5. 43. Ad. 20. 29. 2. Thess. 2. 3. 1. Tim. 4. 1. 2. Tim. 3. 2. Petr. 2. * 1. Joann. 2. 18. 22. + 4. 3. 2. Joann. 1. 7. Judæ 20. Apoc. 12. 7. + 12. 8. + 13. * + 14. 9. + 17. * + 19. 20. + 20. 2. 8.
ANTIOCHIA suscipit Apostolorum de Christo prædicationem. Ador. 11. 19. 26. + 13. 15.
ANTIOCHUS Illustris proficiscitur in Aegyptum. 2. Mach. 1. 18. destruit templum, & subvertit civitatem Jerusalem. 2. Mach. 1. 23. 33. 2. Mach. 5. 7. erigit idolum super altare Domini. 1. Mach. 4. 57. moritur. 6. 16. 2. Mach. 9. *
 Antiochus Eupator, filius prædicit Antiochi fit rex. 2. Mach. 6. 17. cum exercitu tendit in Judæam. 6. 31. non servat Israelitæ fidem. 6. 62. cadietur. 7. 49.
ANTIQUAE viae inquirendæ & observandæ, & a novis declinandæ. Jer. 6. 16. Prov. 22. 28. Eccli. 8. 13. + 30. 1. Rom. 16. 17. Gal. 1. 6. 7. 8. 1. Tim. 6. 20. 2. Tim. 4. 3. 2. Petr. 3. 17. 1. Joann. 2. 24. 2. Joann. 1. 7. Judæ 18. 19. 20. *
APOLLO vir factuendus, & Scripturarum peritus. Ador. 18. 24. 5. Cor. 12. 12. + 14. 4. + 16. 12.
APOLLONIUS dux in Syria. 1. Mach. 3. 12. + 10. 69.
APOSTOLUS magnus est Christus. Hebr. 3. 1.
 Apostoli eliguntur ex discipulis. Luc. 6. 13. mittuntur ad annuntian-

dum regnum Dei in Judæa. Matth. 10. * Luc. 9. 24. 46. reverteruntur. 9. 10. mittuntur in universum mundum ad evangelizandum. Matth. 28. 19. Marc. 16. 15. Luc. 24. 46. Joann. 15. 16. 27. + 20. 21. Ador. 1. 8. + 10. 42.
 Apostoli usi sunt membranis, & seculis libris. 2. Tim. 4. 13. Hortantur ad Audium legendi. 1. Tim. 4. 13. 15. Opifices autem qui noctes & dies illis occupantur, jubentur non immisceri se ecclesiasticis rebus. Eccli. 38. 26. 37.
APOKALI & Prophetæ habuerunt spiritum Dei. Exod. 4. 12. 2. Reg. 23. 2. Dan. 9. 10. Zach. 7. 7. Matth. 10. 20. Marc. 13. 11. Joann. 14. 17. Ador. 1. 9. 5. + 2. 4. + 4. 31. + 5. 17. + 10. 11. 1. Cor. 3. 12. + 13. 3. 2. Corin. 13. 3. 1. Thess. 4. 8. 2. Timoth. 3. 16. 1. Petr. 1. 12. 2. Petr. 1. 21.
APPARITIONES Dei, Angelorum, & hominum. Genef. 32. 24. Exod. 3. * Numer. 21. 21. Joann. 5. 13. 1. Reg. 28. 11. Matth. 17. 3. + 28. 2. 9. Marc. 9. 3. + 16. 5. 9. 2. Luc. 9. 30. + 24. 4. 15. 36. Joann. 32. 12. 14. 19. 26. + 21. 15. Ador. 1. 10. + 16. 9. + 18. 9.
AQUA nihil nocentis vel impedimenti adfert elementis Dei. Exod. 14. 22. Psal. 65. 6. Isai. 43. 2. Joann. 2. 5.
 Aqua nominatur perfectio. Psal. 68. 16. + 143. 7. Prov. 17. 14. Matth. 7. 25. Luc. 6. 48. Apoc. 12. 17. *
 Aqua affumilatur cognitio Dei & dona Spiritus sancti. Hebr. 11. 9. + 12. 3. + 35. 6. + 43. 20. + 44. 3. Ezech. 47. * Zach. 14. 8. Joann. 4. 10. + 7. 38.
 Aqua benedicta. Vide Benedicção.
ARAD rex Chananitarum pugnant contra Israel. Num. 21. 1.
ARAM, qui & Ram nominatur, filius Efron, genuit Aminadab. Ruth 4. 19. 1. Par. 2. 20. Matth. 3. 14. Luc. 3. 33.
ARAN frater Abraham & pater Loth. Gen. 11. 27.
ARCA Noe. Gen. 6. 14. + 7. * 24. * Sap. 10. 4. + 14. 6. Matth. 24. 38. Luc. 17. 27. Hebr. 11. 7. 1. Petr. 3. 20.
 Arca fuderis Domini paratur. Exod. 25. 10. 21. affumitur in castra contra Philisthæos. 3. Reg. 4. 5. captivus. 4. 11.
 Arca quid continebat. Exod. 16. 34. Deut. 10. 2. + 31. 26. 3. Reg. 8. 9. 2. Par. 5. 10. Hebr. 9. 4.
ARCHELAUS regnat loco patris sui Herodis. Matth. 2. 22.
ARIOI & arupices. Dan. 3. 27. + 4. 6. + 5. 7. 11. Ador. 19. 13. Vide Incautores.
ARISTARCHUS socius S. Pauli & in itinere, & in vinculis. Act. 19. 29. + 20. 4. + 27. 2. Coloss. 4. 20.
ARPHAXAD rex Medorum, & Nabuchodonosor victus. Judith 1. 25. 6.
ARSACES rex Persarum & Medorum superat Demetrium. 2. Mach. 14. 3.
ARTAXERXES rex Persarum recepit litteras plenas querelis adversus Judæos. 3. Eldr. 4. 7. 17. responderet, jubet dedicationem templi impediri. 4. 21. permittit Israelitæ edificare templum. 1. Eldr. 7. *
 ASA filius Abiam rex Juda tollit idola. 3. Reg. 15. 8. 12. subdolum querit a Syriis, & moritur. 15. 19. 24. Josaphat filius ejus rex post eum. 1. Par. 3. 10.

ASAPH cantor Davidis. 1. Paral. 6. 39. † 16. 5.
 ASARHADDON, postquam pater ejus Sennachrisb confossus est, succedit in regnum. 4. Reg. 19. 37. Iai. 37. 38.
 ASENETH parit ipsi Joseph Ephraim & Manasse. Gen. 41. 50. † 46. 20.
 ASIA subiecit Romanorum imperio. 2. Mach. 8. 6.
 ASSUERUS rex Persiarum instruit splendens eonam. Esther 1. 3. accipit Esther uxorem. 2. 9. 17. reliquit Darium filium suum successorem. Dan. 9. 1.
 ASSUR filius Sem filii Noe constituit regnum Assyriorum. Gen. 10. 22. 1. Par. 1. 17.
 Assur virga furoris Domini. Iai. 10. 5. contra Assyrii prophetatur. Num. 24. 24. Iai. 10. 5. † 14. 21. † 17. 3. † 30. 18. 3. † 31. 8.
 Rex Assur expugnat Israelitas & transfert in Assyriam. 4. Reg. 15. 29. * 16. * 17. * expugnat civitates Juda. 4. Reg. 18. * 2. Par. 33. * Ezech. 36. *
 ASSYRIORUM exercitus ab angelo caditur. 4. Reg. 19. 37. 2. Par. 32. 21. Iai. 37. 36. Ezech. 4. 8. 24. 1. Mach. 7. 41. 2. Mach. 8. 19. Tob. 1. 21. Jon. 2. 5.
 ASTAROTH. † Judic. 2. 13. † 10. 6. 1. Reg. 7. 3. † 12. 18.
 ATHALIA filia Amos regis Israel. 4. Reg. 8. 26. perditotam ferre regiam hierem. 1. 1. regnat sex annos in Judaa. 2. Par. 22. 12. interimitur. 4. Reg. 11. 16. 20.
 ATHENOBIUS mittitur ad Simonem. 1. Mach. 15. 28.
 AVARITIA. Iof. 7. 20. 1. Reg. 8. 3. † 25. 3. 10. 3. Reg. 21. 2. 4. Reg. 5. 20. 22. Psal. 56. 16. 21. Prov. 1. 29. † 11. 28. † 12. 27. † 15. 6. 16. 27. † 28. 16. 22. † 30. 15. Ezech. 2. 26. † 4. 8. † 5. 9. † 6. 1. Iai. 5. 8. † 5. 12. Jer. 6. 13. † 8. 10. Ezech. 22. 15. Amos 8. 4. Mich. 6. 10. Abac. 2. 9. Ezech. 14. 5. † 31. 3. † 41. 4. 2. Mach. 4. 50. † 10. 20. Matth. 6. 19. † 26. 14. 46. † 27. 3. Mach. 8. 36. Luc. 12. 15. Joann. 12. 4. Actor. 5. 12. 8. 12. † 24. 26. 1. Cor. 6. 9. Eph. 5. 3. Philipp. 4. 11. Coloss. 3. 5. 1. Tim. 6. 9. ad Titum 1. 7. 11. Hebr. 13. 5.
 AUDIENDUM verbum Dei. Vide Verbum Dei.
 Axa filia Caleb traditur Othonie li in uxorem. Iof. 15. 17. Jud. 1. 13.
 AZARIAS filius Amaliae rex Juda fit leprosus. 4. Reg. 15. 5. 2. Par. 26. 19. reliquit filium Joatham regem. 4. Reg. 15. 32. 1. Par. 3. 12. appellatur Ozias. 2. Par. 26. 19. Matth. 1. 9. Mathar. Luc. 3. 28.
 Azarias propheta mittitur ad regem Afa. 2. Par. 15. 2.

B

BAAL idolum Samaritanorum. 3. Reg. 16. 31. altare Baal destruitur. Jud. 6. 25. 30. Sacerdotes Baal occiduntur. 3. Reg. 18. 40. 4. Reg. 10. 25. † 23. 5.
 BAANA & Rechab suspenduntur. 2. Reg. 4. 22.
 BAASA impius Rex Israel, pugnat contra Afa regem jud. 3. Reg. 15. 16. * cum omni progenie sua exspirat. 16. 4. 1. secundum verbum Jehu. 16. 2. 2. 3.
 BABYLONICA captivitas 70. annorum predictur. Ezech. 26. 31. Deut. 4. 26. † 28. 36. 40. 4. Reg. 20. 17. Iai. 5. 13. 19. Jerem. 13.

19. 29. † 26. 9. † 30. 4. 6. † 25. 8. Ezech. 7. * 13. * 32. 5. Mich. 3. 12. † 4. 10. Abac. 1. 6. Bar. 6. 1.
 BABYLONICA captivitas initium. 4. Reg. 24. * 25. * 2. Par. 36. * 3. Eldr. 1. 40. 52. Finis captivitas promittitur & prophatur. Levit. 26. 41. Deut. 4. 29. † 30. 2. 3. Reg. 8. 33. 2. Par. 6. 24. 37. Iai. 14. 1. † 45. 1. † 48. 20. Jer. 12. 15. † 16. 15. † 24. 5. † 25. 12. † 29. 10. † 30. * † 31. 9. † 32. 37. † 16. 27. Ezech. 12. 17. Dan. 9. 2. 25. Baruc. 6. 2. Liberatio fit. 1. Eld. 1. * 2. * 3. Eldr. 2. 1.
 BABYLONICA captivitas causa. 4. Reg. 17. 7. 13. 18. contra Babylonem. Psal. 136. 8. Iai. 13. * 14. 2. 4. † 21. 2. 9. † 47. * Jer. 25. 12. † 50. * 51. * Bar. 4. 27. Apoc. 14. 8. † 16. 19. † 17. * 18. *
 BACCHIDES dux Demetrii. 1. Mach. 7. 8. occidit Judaei ex precepto Demetrii. 9. 18.
 BALAA M conductor ad maledicendum Israel. Num. 22. * 23. docetur a Domino quid illi loquendum sit. 23. 5. 26. Balaam doctrina. 2. Petr. 2. 15. Apoc. 2. 14.
 BALAC rex Moabitum mittit nuntios ad Balaam. Num. 22. 5. Iof. 24. 9. Vide Judic. 11. 25. Mich. 6. 5. Apoc. 2. 14.
 BALTASSAR videt manum scribentem. Dan. 5. 5. occiditur, & regnum ejus delabitur ad manus Darii. 5. 30. † 6. 1.
 BANAJAS dux Cereuli & Phelthi. 2. Reg. 10. 23. Davidi & consiliis. 23. 23. 1. Par. 11. 25. postea praefectus milicum Salomonis. 3. Reg. 2. 35.
 BAPTISMUS a Christo praecipitur. Matth. 28. 19. Marc. 16. 16. Joann. 3. 5.
 Baptismus docentur Apostoli, & administrantur. Actor. 2. 38. 41. † 8. 12. 36. † 9. 18. † 10. 47. † 16. 15. 33. † 19. 4. † 21. 16. Rom. 6. 3. 2. Cor. 1. 24. Gal. 3. 17. Ephes. 4. 3. * Hebr. 6. 2.
 Baptismus salvat. 1. Petr. 3. 21. baptismus est lavacrum regenerationis. Tit. 3. 5.
 Baptismus tollit omnia peccata. Gen. 17. 14. Iai. 44. 3. Ezech. 36. 25. Zachar. 13. 1. Matth. 18. 24. † 28. 19. Marc. 1. 4. † 16. 16. Joann. 1. 33. † 3. 5. Actor. 2. 38. † 8. 12. 38. † 16. 33. † 18. 8. Rom. 6. 3. 4. 5. 6. 1. Cor. 6. 11. Ephes. 5. 26. Col. 2. 11. * Tit. 3. 5. * Hebr. 10. 22. 1. Petr. 3. 21.
 Baptismus non est iterandum. Ephes. 4. 5. Hebr. 6. 6. † 10. 26. Idem declarat ipsius figura. Gen. 17. 14. 1. Cor. 10. 2.
 Baptismus Joannis. Matth. 3. 6. † 21. 25. Marc. 1. 4. † 11. 36. Luc. 3. 16. † 7. 29. † 20. 4. Joann. 1. 25. 33. † 3. 23. Actor. 13. 5. † 21. 26. † 23. 24. † 19. 3.
 Baptismus poenitentiae praedicatur. Marc. 1. 4. Luc. 3. 3. Act. 2. 38. † 13. 24. † 19. 3. Rom. 6. 3. Col. 2. 12.
 Baptismus nomine significatur passio. Matth. 20. 21. Marc. 10. 38. Luc. 12. 50.
 Baptismus in Spiritu sancto & igne. Matth. 3. 21. Marc. 1. 8. Luc. 3. 16. Joann. 1. 33. Act. 1. 5. † 24. † 17. 15.
 BAPTIZANDI sunt parvuli. Gen. 17. 14. Exod. 4. 2. 4. 25. 26. Matth. 18. 28. † 18. 14. † 19. 13. Marc. 20. 14. Luc. 18. 15. Joann. 3. 5. Act. 2. 38. 41. † 16. 15. 33. † 18. 2. 1. Cor. 1. 16. † 20. 2. † 15. 22. 1. Tim. 2. 4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum Illuminari. Hebr. 6. 4. aliquando per Renovari. Hebr. 6. 6.
 Baptizatus Christus. Matth. 3. 15. Marc. 1. 9. Luc. 3. 21. in baptizatum delabitur Spiritus sanctus. Matth. 3. 16. Marc. 1. 8. Luc. 3. 21. Joann. 1. 33.
 Baptizatus Christus per discipulos. Joann. 3. 22. † 4. 2.
 Baptizata integra comans. 1. Corinth. 1. 14. Actor. 16. 15. 33. † 18. 8. † 26. 33.
 Baptizati accipiunt Spiritum sanctum. Act. 2. 38. † 19. 5. Induntur Christum. Gal. 3. 27. in morte ipsius baptizantur. Rom. 6. 3. in unum corpus baptizantur. 1. Cor. 12. 13. 27.
 Baptizatus Simon Magus. Actor. 8. 13.
 Baptizatus Eunuchus. Act. 8. 38.
 Baptizatus Cornelius gentilis. Act. 10. 47.
 BARABBAS latro dimittitur. Matth. 27. 26. Marc. 15. 15. Luc. 23. 25. Joann. 18. 40. Actor. 3. 14.
 BARIESTU a Deo per Paulum usu oculorum privatur. Act. 13. 11.
 BARNABAS ponit pretium agri ante pedes Apostolorum. Actor. 4. 37. ducit Paulum ad Apostolos. 9. 27. mittitur Antiochiam. 11. 23. redit in Jerusalem. 11. 30. iterum recipit fe Antiochiam cum Paulo. 12. 15.
 BARTIMAEUS Suisi donatur. Marc. 10. 46. 52.
 BARUCH filius Neriae. Jer. 32. 12. dicitur Jeremia scribit librum, qui comburitur. 36. * comburitur alium, qui populo praelatur. 45. 1. Baruch 1. 3.
 BARZELAI providet regi David de cibis. 1. Reg. 17. 27. dedit eum usque ad Jordanem. 20. 31. * Baruch praecipit ut filius Barzellai daretur. 3. Reg. 2. 2.
 Barzellai quoniam iure generalis scripturae demonstrant non poterat. 9. reicitur. 1. Sacerdotio. 1. Eldr. 2. 62. 2. Eldr. 6. 64.
 BASSATHA filia Salomonis, uxor Achisur. 3. Reg. 4. 15.
 BATHUEL filius Nachor pater Rebecca. Gen. 22. 23.
 BEATITUDO, seu beatorum gaudium, & vita externa. Sap. 3. 7. † 5. 1. 16. Iai. 25. 9. † 50. 29. † 49. 10. † 60. * 64. 2. Jer. 31. 8. 13. Dan. 12. 13. Matth. 13. 43. † 19. 28. † 25. * Marc. 12. 25. Luc. 9. 39. † 16. 22. † 22. 29. Joann. 16. 20. † 17. 3. 24. Rom. 5. 0. 1. Cor. 2. 9. † 15. 41. 1. Cor. 12. 3. 2. Tim. 4. 8. 1. Petr. 2. 4. 8. † 5. 4. Hebr. 10. 35. † 21. 23. Jac. 1. 12. Apoc. 2. 3. * 7. 9. 25. † 14. 1. 21. * 22. *
 beatitudo quomodo comparatur. Iai. 25. 9. Matth. 2. 0. 23. † 25. 34. Marc. 10. 40. Joann. 3. 25. 16. 36. † 7. 24. † 20. 29. Actor. 2. 22. † 15. 11. † 16. 31. Rom. 1. 16. † 10. 4. Ephes. 1. 12. † 2. 6. 2. Thess. 3. 9. 2. Thess. 2. 12. 1. Tim. 1. 9. Tit. 1. 2. † 3. 5. 1. Petr. 2. 9. Hebr. 5. 12. 1. Reg. 15. & Draconis historia. Dan. 14.
 BELLUM est poena peccati. Lev. 26. 24. Deut. 28. 36. 49. Judic. 2. 13. † 3. 2. 8. † 4. 1. † 6. 1. † 10. 6. † 13. 1. Iai. 5. 25. Jer. 5. 15. in Belli necessitate quomodo loqui habere debeat. Exod. 17. 8. 12. 1. Reg. 17. 20. * 3. Paral. 12. 2. 6. † 14. 9. 12. † 18. * 20. 1. † 32. 1. 6.

2. Reg. 7. 13. Pſal. 2. * 21. * 109.
 2. Hinc 7. 15. † 8. 3. † 9. 6. †
 21. 1. 10. † 20. 16. † 4. 9. † 4. 2.
 2. † 45. 1. † 46. 15. † 49. 1. 6. 10.
 † 50. 5. † 50. 10. † 50. 20. † 53.
 † 60. 1. † 62. 11. Jer. 25. 5. †
 30. 9. † 33. 15. Ezech. 17. 22. †
 34. 11. 15. 25. † 37. 24. Dan. 7. 13.
 2. 20. Mich. 5. 1. Agg. 2. 8. Zach.
 2. 10. † 3. 8. † 9. 9. Malach. 3. 1.
 Christus secundum promissionem Dei
 patris primum in tempore propter
 nos verus homo factus & nobis
 cum conversatus. Joann. 1. 14.
 Deus in carne manifestatus est.
 1. Tim. 3. 16. 1. Joann. 4. 2. Deus
 natus filium suum in similitudinem
 carnis peccati. Rom. 8. 3.
 Christus est verus Dei Filius.
 Matth. 3. 17. † 14. 33. † 17. 5.
 Marc. 1. 11. † 5. 7. † 9. 7. † 15.
 39. Luc. 1. 31. † 3. 22. † 9. 3. 5. †
 Joann. 1. 34. 49. 6. 69. † 9. 36. †
 11. 27. † 19. 7. Rom. 1. 4. † 8. 3.
 Hebr. 1. 2. † 5. 8. † 6. 6. † 7. 3.
 † 10. 20. 1. Petr. 1. 17. 1. Joann.
 3. 8. † 4. 9. † 5. 20.
 Christus conceptus de Spiritu san-
 cto. Matth. 1. 20. Luc. 1. 35.
 Christus natus ex Maria virgine.
 Matth. 1. 25. Luc. 1. 31. † 2. 6. 11.
 Galat. 4. 4. Hinc 7. 14. natus in Beth-
 lehem. Matth. 2. 1. Luc. 2. 6. 11.
 Joann. 7. 42. Mich. 5. 1.
 Christus sine peccato. Hinc 53.
 12. Joann. 8. 46. 2. Cor. 5. 22.
 1. Petr. 2. 22. 1. Joann. 3. 5. Hebr.
 4. 15. † 7. 26. circumciditur. Luc.
 2. 21. baptizatur in Jordane. Matth.
 3. 16. Marc. 1. 9. Luc. 3. 21.
 Christus manifestatur & demon-
 stratur certis testimoniis. Matth. 1.
 16. 32. † 3. 11. † 8. 29. † 11.
 5. † 16. 16. † 17. 5. † 23. 44. † 26.
 64. † 27. 53. Marc. 9. 7. † 15. 30.
 Luc. 1. 41. 31. † 2. 10. 16. * † 9.
 29. † 23. 68. Joann. 1. 14. 29. 32.
 49. † 2. 11. † 3. 2. 12. 16. 35. † 5.
 39. † 6. 69. † 7. 40. † 9. 15. † 10.
 7. 24. 36. † 11. 27. 41. † 12. 17. †
 14. * † 15. 25. † 17. 1. † 20. 38.
 Rom. 1. 2. † 8. 3. † 9. 5. 2. Cor. 5.
 19. Gal. 4. 4. Phil. 2. 6. Col. 2. 9.
 1. Tim. 3. 13. Tit. 2. 11. Hebr. 1. *
 † 5. * 1. Joann. 5. 20.
 Christus est agnus Dei. Hinc 53.
 7. Joann. 1. 29. Act. 8. 31. 1. Cor.
 5. 7. Apoc. 5. 6. 12. † 7. 9. 17. †
 14. 7. † 13. 8. † 17. 14.
 Christus est Dominus dominan-
 tium, & Rex regum. Ezech. 37. 24.
 Pſalm. 2. 6. † 24. 7. Colof. 2. 10.
 1. Tim. 6. 15. Apoc. 1. 5. † 17. 14.
 † 19. 16. Christus est imago Dei.
 Sap. 7. 26. 2. Cor. 4. 4. Hebr. 1. 3.
 Christus est lux gentium & to-
 rium mundi. Hinc 2. 5. † 9. 2. † 42.
 6. † 49. 6. † 60. 1. 19. Matth. 4.
 16. Luc. 2. 32. Joann. 1. 4. † 3. 19.
 † 8. 12. † 9. 5. † 12. 35. 46. Act.
 13. 47. 1. Joann. 1. 5. † 2. 8. Apoc.
 21. 23.
 Christus verus pastor. Hinc 40.
 11. Ezech. 34. * † 37. 24. Mich.
 5. 3. Zach. 13. 7. Matth. 26. 30.
 Marc. 14. 27. Joann. 10. 11. Hebr.
 13. 20. 1. Petr. 2. 25. † 5. 4.
 Christus docuit & praecepit.
 Matth. 4. 17. † 5. 6. * 7. * Marc. 1.
 14. Luc. 4. 15. † 6. 20. * curavit
 omnem infirmatum. Matth. 4. 23.
 † 8. * † 9. 2. 20. 28. Marc. 8. 23.
 Luc. 17. 12.
 Christus est transfiguratus. Matth.
 17. 2. Marc. 9. 2. Luc. 9. 29.
 Christus per proditorem tradi-
 tur. Quere Judas.
 Christus passus est. Pſal. 21. *
 Hinc 53. * Dan. 9. 26. Matth. 16. 21.

† 17. 12. 23. † 20. 18. 22. † 26. 37.
 † 27. * Marc. 8. 31. † 9. 31.
 Luc. 17. 25. † 18. 31. † 23. * Jo-
 ann. 18. 28. † 19. * Act. 3. 18. † 8.
 32. † 17. 3. Rom. 8. 32. 1. Petr. 2.
 22. † 4. 1. Hebr. 2. 18. † 13. 12.
 Christus est crucifixus. Matth. 27.
 35. Marc. 15. 24. Luc. 23. 32. Jo-
 ann. 19. 18. Act. 2. 23. † 4. 10.
 1. Cor. 2. 2. 2. Cor. 13. 4.
 Christi passio praedicta & prae-
 figurata est. Gen. 22. 2. Num. 21. 8.
 Pſal. 21. * Hinc 53. * Dan. 9. 26.
 Matth. 20. 22. Joann. 3. 14. 6. † 8.
 28. † 12. 32.
 Christus mortuus est & sepultus
 propter peccata nostra. Matth. 27.
 49. 58. Marc. 15. 37. 42. Luc. 23.
 45. 49. Joann. 19. 30. 40. Act. 23.
 29. Rom. 5. 6. † 6. 10. † 8. 34. †
 14. 9. 1. Cor. 15. 3. 2. Cor. 5. 15.
 1. Theſſ. 5. 10. ut praedixerat futu-
 rum. Matth. 16. 21. † 20. 23.
 Christus tertio die resurrexit a
 mortuis. Pſal. 15. 10. Matth. 28. 6.
 Marc. 16. 6. Luc. 24. 5. Joann. 20. 9.
 Act. 2. 24. 31. † 10. 40. † 13. 30. †
 17. 31. Rom. 4. 25. † 8. 34. † 14.
 9. 1. Cor. 15. 4. 12. 2. Timot. 2. 8.
 idque praedictum & praefiguratum
 est. Pſal. 15. 10. Joann. 3. 1. Matth.
 12. 40. † 16. 21. † 17. 32. † 20. 22.
 Marc. 8. 31. † 9. 31. † 10. 34. Luc.
 11. 30. † 18. 33. Joann. 2. 19.
 Christus ascendit in caelum. Marc.
 16. 19. Luc. 24. 51. Joann. 3. 13.
 † 6. 62. Act. 1. 9. Ephes. 1. 20. †
 4. 8. 1. Petr. 3. 22. Hebr. 4. 14.
 Pſal. 67. 19.
 Christus est Deus & Dei filius a
 principio & ab aeterno. Joann. 1. 1.
 † 8. 58. † 17. 5. 24. Mich. 5. 2.
 Prov. 8. 22. Col. 1. 16. Hebr. 1. 2.
 Christus mediator, reconciliator
 & advocatus. Joann. 6. 44. Rom. 5.
 10. 7. † 14. 6. Act. 4. 12. 65. 3.
 25. † 5. 2. † 8. 34. Galat. 3. 20.
 Ephes. 3. 14. 17. Col. 1. 19. 1. Tim.
 2. 5. Hebr. 7. 24. † 8. 6. † 9. 15. †
 12. 24. 1. Joann. 2. 1. † 4. 10.
 Christus seder ad dexteram Dei
 Patris. Pſal. 109. 1. Matth. 22. 24.
 Marc. 16. 19. Luc. 22. 69. Act. 7.
 56. Rom. 8. 34. Ephes. 1. 20. Col.
 3. 1. 1. Petr. 3. 22. Hebr. 1. 13. †
 10. 12. † 12. 2.
 Christus venturus est judicare vi-
 vos & mortuos. Pſalm. 95. 13.
 Matth. 16. 27. † 24. 30. † 25. 21.
 Luc. 17. 24. 30. † 21. 25. Joann. 5.
 20. Act. 1. 11. † 10. 42. † 17. 31.
 Rom. 2. 16. 2. Cor. 5. 10. 1. Theſſ.
 4. 16. 2. Theſſ. 1. 7. 2. Tim. 4. 1.
 1. Petr. 4. 5. Hebr. 9. 26. Judae 14.
 Apoc. 1. 7. † 20. 11.
 Christo omnia tradita sunt a Pa-
 tre, & subiecta. Matth. 11. 27. †
 28. 18. Luc. 10. 22. Joann. 3. 35.
 † 17. 2. Ephes. 1. 22.
 Per Christum cuncta sunt creata.
 Pſalm. 32. 6. Joann. 1. 3. Ephes. 3.
 9. Colof. 1. 15. Hebr. 1. 2.
 Christus manet in aeternum. Pſal.
 109. 4. Hinc 9. 7. Dan. 7. 14. Mich.
 5. 1. Joann. 12. 34.
 Christus est leo. Apoc. 5. 5.
 Christus est stella matutina.
 2. Petr. 1. 19. Apoc. 22. 16.
 Christus novit omnia. Joann. 16.
 30. † 21. 17. Apoc. 2. 23.
 Christus est unum cum Patre.
 Joann. 10. 30. † 14. 10. 20. †
 17. 21.
 Christus sibi reputat fieri quod
 Christianis fit. Zach. 2. 8. Prov.
 14. 31. † 17. 5. Matth. 10. 42. †
 18. 5. † 25. 35. Marc. 9. 43. Luc.
 106. 16. Act. 9. 4. 1. Theſſal.
 4. 8.

CHRISTIANI appellantur fi-
 deles. Act. 11. 26. † 26. 28. 2. Cor.
 10. 7.
 Christiani dicuntur sancti, quia
 sanctitatem proferunt. Act. 9. 41.
 Rom. 1. 7. † 12. 13. † 15. 26. †
 26. 25. 1. Cor. 2. 2. † 6. 2. † 14.
 33. 2. Cor. 1. 1. † 9. 12. † 12.
 13. Ephes. 1. 1. 15. † 3. 8. 18. † 4.
 22. † 6. 18. Phil. 1. 1. † 4. 22.
 Col. 2. * 2. Theſſ. 1. 5. 13. 2. Tim. 5.
 20. Hebr. 6. 10. 5. 27. 24.
 Christiani vivendum sicut Chris-
 tus vixit. Gal. 2. 19. 1. Joann. 1.
 7. † 2. 6. † 3. 5.
 Christiani erunt cum Christo.
 Joann. 12. 26. † 14. 3. † 17.
 24.
 CHUS filius Cham. Gen. 10. 6.
 1. Par. 2. 8.
 CHUSAI amicus Davidis
 nuntiavit Davidi quod in eum me-
 ditaretur abfalon. 2. Reg. 15. 31. † 17.
 15. 26.
 CHUSAM Ratachaim rex Syriae
 regnavit super Israel octo annis.
 Jud. 3. 8.
 CYBUS quis Judaei vetitus.
 Exod. 21. 28. † 22. 31. Lev. 30. 17.
 † 7. 35. † 21. 4. † 17. 10. 13. †
 19. 26. Deut. 12. 16. 23. † 14. 7.
 10. 1. Reg. 14. 32.
 Ciborum & potus in conviviis lux-
 usus. Hinc 5. 12. Ezech. 16. 49.
 Luc. 21. 34. † 26. 19. Rom. 13. 23.
 Gal. 5. 21. 1. Petr. 4. 3. 1. Petr. 2. 13.
 vide Ebrietates.
 Cibare ebullientes seu fame labo-
 rantes. Deut. 25. 4. Jud. 8. 5.
 1. Reg. 17. 3. † 35. 8. 23. 2. Regi.
 16. 1. Hinc 58. 7. Matth. 25. 35.
 Cibus sumendus cum gratiarum
 actione. Vide Gratia.
 CIBI delectus habendus. Vide
 Abstinencia.
 CIRCUMCISIO carnalis &
 spiritalis. Gen. 17. 10. † 21. 4. †
 34. 24. Exod. 4. 25. † 12. 44. Lev.
 22. 3. Deut. 10. 16. † 30. 6. Jos. 5.
 2. 7. Judith 14. 6. Jer. 4. 4. † 6.
 10. † 9. 25. 1. Mach. 1. 65. 52. 65.
 2. Mach. 6. 10. Luc. 1. 59. † 2. 21.
 Joann. 7. 22. Adom. 7. 8. † 15. 1.
 24. † 16. 3. Rom. 2. 25. 29. † 3. 1.
 † 4. 10. 1. Cor. 7. 19. Gal. 2. 3.
 † 5. 2. † 6. 13. Eph. 2. 11. Phil. 3. 2.
 Col. 2. 11. † 3. 11.
 CLAUDIUS Caesar Romanus
 praecipit omnes Judaeos exire Ro-
 ma. Act. 18. 2. hujus tempore
 magna erit in orbe annorum caritas.
 Act. 11. 28.
 CLAUDIUS Lyfias mittit Pau-
 lum ad Felicem praefectum Caeſa-
 reae. Act. 23. 23. 30.
 CLEOPATRA filia Ptolemaei
 traditor Alexandro. 1. Mach. 10.
 58. huic admittitur & traditur De-
 metrio. 11. 12.
 CLEOPHAS ibat cum altero
 discipulo in Emmaus. Luc. 24. 13.
 cognovit Christum in fractione pan-
 nis. 24. 30.
 COGITATIONES pravae
 quas odit Dominus. Zach. 8. 17.
 Prov. 6. 14. Matth. 15. 19. Marc.
 7. 21.
 Cogitationes cordis Deus novit.
 3. Reg. 8. 39. 2. Par. 6. 30. Joann.
 3. 25. & nulla laetetur cum. Job 42.
 2. Eccli. 43. 19. Hinc 29. 13.
 Matth. 9. 4. Hebr. 4. 12. noventur
 eas & alii quibus Deus voluerit re-
 velare. 4. Reg. 5. 26. † 6. 12. Dan.
 2. 29. *
 COGNOSCERE licet subin-
 de homine ex verbis & factis. Ec-
 cli. 19. 27. † 27. 9. Matth. 7. 16.
 † 22. 33. Luc. 6. 44.

Cognosci Deus humana sapientia non potest, nisi ipse revelet parvulis & humilibus. Matth. 11. 25. 16. 17. Luc. 10. 21. Joann. 7. 28. 8. 19. 27. 7. 10. 14. 14. 7. 25. 25. 17. 6. Ador. 17. 23. 2. Cor. 12. 18. 2. 6. 10. 7. 3. Coloss. 1. 26.

CONCIATORUM, & Prophetarum officium. 1. Reg. 12. 23. Isai. 58. 1. 7. 67. 11. Jerem. 5. 1. Ezech. 2. 1. 9. 23. 7. 23. 2. 7. Ador. 5. 18. 24. Vide Episcoporum officio & officium.

CONCORDIA fratrum commendatur. Psal. 133. 1. Eccli. 25. 2. Rom. 20. 26. idem sapere, idemque sentire jubetur. Rom. 12. 16. 7. 15. 6. 1. Cor. 1. 10. Ephes. 4. 3. Phil. 2. 2. 3. 17. 7. 4. 2. 1. Petr. 3. 8.

CONCUPISCENTIA prohibetur, & puniatur. Exod. 20. 17. Num. 11. 33. 7. 21. 5. 6. Job. 7. 10. 24. Eccli. 19. 2. 4. 21. Job. 31. 1. Prov. 6. 25. Matth. 5. 28. Marc. 4. 19. Rom. 6. 12. 7. 8. 13. 14. Gal. 5. 26. Coloss. 3. 5. 7. Theff. 4. 3. 1. Tim. 6. 10. 2. Tim. 2. 22. 1. Cor. 10. 6. 1. Petr. 2. 11. 2. 21. 2. Petr. 1. 4. 1. Joann. 2. 16. Jac. 1. 14. 7. 4. 1. Jud. 23.

Concupiscentia carnis crucifigetur, refrenetur & mortificetur jubetur. Eccli. 18. 30. Rom. 6. 13. 8. 12. 2. 13. 14. Galat. 5. 24. Ephes. 4. 22. 7. 5. 3. Col. 3. 5. Tit. 2. 12. 1. Petr. 2. 11. 4. 3. Hebr. 2. 14.

CONDONANDUM fratri in non peccanti. Eccli. 28. 8. Matth. 5. 23. 7. 6. 14. 7. 18. 23. 35. Luc. 17. 3. Ephes. 4. 32. Col. 3. 13.

CONFESSIO peccatorum in scripturis varia, & multiplex. Gen. 4. 9. Lev. 16. 21. 39. 7. 26. 4. 0. Num. 5. 6. Job. 7. 19. 2. Reg. 24. 1. 1. Efd. 9. 6. 2. Efd. 9. 23. 2. Plal. 74. 7. 52. 5. 7. 37. 19. 7. 73. 19. 7. 24. 2. Eccli. 4. 25. 31. 7. 29. 7. 27. 27. Isai. 38. 15. Dan. 9. 5. Matth. 3. 6. 7. 16. 19. Luc. 11. 4. 7. 18. 13. Joann. 20. 23. Jacob. 5. 16. 1. Joann. 1. 8. 9.

CONFIRMATIONIS sacramentum. Ador. 8. 17. Hebr. 6. 2.

CONFITERI Christum & ejus Adorandum. Matth. 10. 32. Luc. 21. 8. Rom. 10. 9. 1. Petr. 13. 15. Vide Erubescere Evangelium.

CONJURATIO & seditio, estque punio. Num. 16. * 7. 20. 2. Judic. 9. 23. 31. 34. 7. 1. 4. 2. Reg. 20. * 3. Reg. 1. 5. Efd. 7. 21. Ador. 5. 36. 7. 19. 23. 7. 23. 13. 20.

CONUBIUM. Vide Matrimonium.

Conubium spiritale inter Deum & animam. Cantic. * Isai. 50. 2. 7. 44. 5. 7. 62. 4. Jer. 31. 22. Ezech. 16. 7. 8. Ofce 2. 20. Matrh. 9. 15. 7. 2. 2. 2. 5. 5. Marc. 2. 19. 2. Cor. 11. 2. Apoc. 19. 7. 21. 3.

CONSCIENTIÆ bene tranquillitas. Prov. 15. 15. Eccli. 13. 30. 1. Joann. 3. 21. 2. Cor. 1. 23. conscientia male perturbatio. Sap. 17. 10. 31.

CONSECRATIO sacerdotum, dierum, altarium, vestium, ceterarum rerum, quarum est usus in factis. Exod. 28. 41. 7. 29. 1. 7. 29. 29. 35. 7. 32. 29. 7. 40. 11. Levit. 7. 30. 37. 7. 8. 9. 22. 31. 33. 7. 28. 24. 7. 24. 7. 104. 7. 32. 30. 7. 31. 23. 1. 7. 27. 10. 16. 21. 28. Num. 3. 3. 7. 6. 5. 9. 23. 7. 1. * 7. 8. 23.

18. 10. Job. 6. 24. Judic. 16. 17. 17. 30. 3. Reg. 15. 13. 1. Par. 10. 10. 7. 18. 11. 7. 22. 19. 3. Par. 2. 40. 7. 17. 16. 7. 23. 9. 7. 26. 18. 1. Efd. 3. 5. 7. 8. 25. Eccli. 49. 9.

CONSILIA mala dissimulanda. Deu. 11. 7. 7. 37. 18. 7. 50. 19. Num. 32. * 2. Reg. 15. * 7. 27. 14. 2. Efd. 4. 8. 15. Efd. 7. 51. 7. 51. 23. Plal. 2. 4. 7. 30. 12. 7. 32. 10. Isai. 7. 8. 7. 19. 3. Matth. 17. 62. Ador. 5. 19. 7. 24. 7. 23. 12. 19. 7. 27. 43.

CONSOLATIO pauperum. Vide Eleemosyna.

CONSORTIUM bonorum & malorum. Vide Societas.

CONSTANTIA fidelium. 2. Reg. 13. 13. 7. 37. 20. * 3. Reg. 18. 4. 13. 4. Reg. 3. 13. Sap. 5. 1. Judith 13. 5. 10. 1. Mach. 1. 65. 7. 2. 16. 24. 7. 34. 42. 2. Mach. 6. 10. 19. 7. 4. 7. Dan. 13. * Matth. 14. 3. Ador. 4. 8. 11. 1. Theff. 1. 6.

CONSTITUTIONES superiorum potestatem constituendi habentium, servandæ sunt ut ipsius Dei. Exod. 16. 8. Luc. 10. 16. Ador. 16. 4. 2. Theff. 4. 2. 8. Rom. 13. 1. Tit. 3. 1.

CONSULENDUS Deus dubis in rebus, & ejus vicarii. Gen. 25. 22. Exod. 18. 19. Levit. 4. 11. Num. 9. 7. 26. 7. 15. 34. 7. 27. 5. Deut. 1. 7. 7. 17. 8. Job. 9. 24. Judic. 1. 1. 18. 5. 7. 20. 18. 23. 2. 1. Reg. 20. 32. 7. 23. 20. 10. 13. 7. 30. 8. 2. Reg. 3. 23. 7. 5. 19. 22. 7. 23. 2. 3. Reg. 14. 2. 7. 23. 5. 6. 15. 4. Reg. 3. 11. 16. 7. 8. 8. 7. 22. 13. 2. Par. 18. 4. 14. 7. 33. 18. Plal. 118. 24. Isai. 8. 12. 7. 30. 7. 45. 11. Jer. 37. 3. 5. 7. 23. 2. Ezech. 1. 2. 1. Zach. 7. 3. Tob. 4. 19. Eccli. 37. 19. Luc. 16. 29.

Consultendi non sunt divini, vel Magi, vel incantatores, & arioli. Lev. 19. 31. 7. 20. 6. Reg. 18. 11. 1. Reg. 18. 7. 9. 3. Deut. 18. 6. 4. Reg. 11. 2. 6. 7. 3. 13. 2. Par. 18. 5. Dan. 2. 2. 7. 4. 5. 7. 5. 6.

CONTRISTARE Spiritum sanctum. Ephes. 4. 30.

Contritari ad poenitentiam commendatur. 2. Cor. 7. 9.

CONTRITIO vera prædicatur. Jer. 7. 3. Matth. 3. 2. 7. 4. 17. Luc. 3. 3. 8. 7. 13. 3. 7. 24. 7. Ador. 2. 38. 7. 3. 19. 7. 8. 22. 7. 17. 10. 7. 20. 21. 7. 26. 20.

Contritionis veræ promittitur remissio seu venia. Deut. 4. 29. 7. 10. 2. 1. Reg. 7. 3. 2. Par. 7. 14. 7. 10. 6. 7. 34. 26. Job 22. 23. Prov. 28. 13. Plal. 31. 5. Isai. 7. 16. 7. 30. 18. 7. 45. 22. 7. 55. 7. 7. 59. 20. Jer. 3. 10. 17. 7. 18. 8. 7. 39. 13. 7. 31. 18. 20. Ezech. 18. 21. 27. 7. 33. 14. Ofce 14. 2. Joel 2. 22. Jonæ 3. 8. Zachar. 7. 3. Malach. 2. 7. Eccli. 17. 23. Luc. 15. 18. Ador. 3. 19. 7. 26. 28. 20.

Contritio quærenda & amplectenda dum fani sumus. Eccli. 17. 24. 7. 18. 25.

Contritionis veræ exempla. Jud. 10. 15. 2. Reg. 12. 13. 7. 24. 10. 27. 2. Par. 12. 6. 7. 33. 13. Jonæ 3. * Judith 4. 2. Matth. 26. 74. Luc. 7. 37. 44. 7. 15. 18. 7. 18. 13. 7. 19. 8. 7. 22. 62. 7. 33. 41. Ador. 2. 37.

Contritionis falsæ exempla. Gen. 4. 13. 7. 27. 38. Exod. 8. 8. 7. 9. 27. 7. 10. 16. Job. 7. 20. Jud. 1. 7. 1. Reg. 15. 24. 30. 7. 24. 17. 3. Reg. 13. 6. 7. 21. 27. Sap. 5. 5. 1. Mach. 6. 12. 2. Mach. 9. 22. Matth. 27. 4. Ad. 8. 33. 23. Hebr. 12. 17.

COOPERARI gratiæ Dei. Vide Liberum arbitrium.

COR sine voluntas hominis a Deo pro factis acceptatur. Gen. 4. 4. 7. 21. 11. Exod. 25. 2. 7. 35. 9. Deut. 19. 5. Matth. 15. 8. Marc. 12. 41. Luc. 21. 7. 2. Cor. 8. 12. Quare voluntas pro factis.

COR mundatur & sanctificatur per Christum. Psal. 50. 4. Joann. 13. 10. 7. 15. 3. 7. 17. 19. Ador. 15. 9. 1. Cor. 6. 11. Ephes. 5. 26. 1. Petr. 1. 22. 2. Joann. 1. 7. 7. 3. 3. Hebr. 10. 2. 9. 14. 7. 10. 4. 7. 13. 12. 1.

CORNELIUS Centurio convertitur. Ador. 10. 3. 44.

CORONA vitæ. 4. Efd. 2. 43. Sap. 5. 17. 2. Tim. 4. 8. 1. Petr. 5. 4. Jac. 1. 12. Apoc. 2. 10.

CORREPTIO fratrum. Gen. 37. 21. Lev. 19. 18. Plal. 140. 5. Prov. 12. 20. 7. 29. 7. 10. 17. 7. 13. 2. 1. 23. 11. 7. 15. 21. 7. 17. 10. 7. 24. 25. 7. 25. 12. 7. 27. 5. 7. 28. 23. 7. 29. 1. Eccli. 7. 6. Eccli. 19. 15. 7. 20. 1. 7. 21. 7. 32. 13. Ofce 4. 4. Matth. 18. 15. Luc. 17. 3. Galat. 2. 17. 7. 6. 3. 1. Tim. 5. 20. 2. Tim. 2. 25. Hebr. 3. 13. Jac. 5. 19.

Corruptio impiorum est pils in timorem & cautionem. Vide Impiorum.

Corruptis alterum qualis esse debet. Matth. 7. 3. Luc. 6. 41. Joann. 8. 3. 1. Tim. 5. 2. Tit. 1. 6.

CREATIO omnium rerum Deus. Gen. 1. 1. Exod. 20. 11. 1. Par. 29. 10. Plal. 88. 12. 7. 25. 5. * 113. 15. 7. 120. 2. 7. 123. 8. 7. 145. 6. Isai. 37. 16. 7. 40. 28. 7. 42. 5. 7. 44. 24. 7. 45. 12. 7. 48. 13. 7. 51. 13. Jer. 10. 12. 7. 12. 17. 7. 51. 15. Zach. 12. 1. Jonæ 1. 9. Eccli. 1. 8. Baruch. 3. 32. Matth. 11. 25. Joann. 1. 3. Ador. 4. 14. 7. 14. 14. 7. 17. 24. 1. Cor. 8. 6. Ephes. 3. 9. Coloss. 1. 16. Hebr. 1. 2. 10. 7. 3. 4. 7. 11. 30. Apoc. 4. 11. 7. 10. 6. 7. 14. 7.

CRESCERE in scientia. Ephes. 4. 15. Col. 1. 10. 1. Petr. 2. 2.

CRIX & tribulatio omnibus pie viventibus. Gen. 4. 8. 7. 27. 41. 7. 37. 18. 2. Reg. 16. 5. 13. Eccli. 2. 2. Plal. 33. 20. Prov. 24. 16. Matrh. 10. 16. * 7. 12. 14. 7. 16. 24. 7. 24. 9. Marc. 13. 9. Luc. 14. 26. 7. 21. 11. Joann. 15. 20. 7. 16. 1. Ador. 5. 2. Gal. 4. 29. 7. 12. 3. 2. Tim. 3. 12. 1. Petr. 4. 11. 7. 12. 7. 10.

Crix a Deo imponitur ad nostram utilitatem. 2. Reg. 7. 14. Job 5. 17. 7. 33. 16. Prov. 3. 11. Jer. 46. 28. 7. 32. 16. 2. Tob. 2. 8. 7. 12. 13. Judith 8. 22. 1. Cor. 11. 31. 1. Petr. 4. 27. Hebr. 12. 5. Apoc. 3. 19. Per Crucem & res adversas pertingimus ad cognitionem Dei & ad æternam gloriam. Ofce. 12. 2. Paral. 33. 11. Jud. 8. 25. 21. Prov. 6. 23. Matth. 7. 24. Luc. 24. 26. Rom. 10. 4. Joann. 12. 35. Ador. 14. 21. Ad. 8. 17. 2. Corinth. 4. 8. 17. 7. 5. 1. Philipp. 2. 8. 2. Theff. 1. * Hebr. 2. 9. 7. 13. 2.

Crux patienter est & læto animo ferenda. Matth. 5. 10. 7. 10. 38. Joann. 15. 20. 7. 16. 33. Ador. 5. 41. 7. 16. 25. 2. Cor. 8. 2. Coloss. 1. 24. Hebr. 10. 34. Jacob. 1. 2. 12. 1. Petr. 4. 12. 16.

In Cruce & afflictione consolatio. Job 5. 17. * Prov. 18. 12. Isai. 26. 12. 19. Thren. 3. 28. Matth. 5. 20. Joann. 15. 20. 7. 16. 20. 33. Rom. 8. 18. 1. Cor. 10. 13. 2. Cor. 1. 4. 8.

Per crucem experitur nos Dominus. Judith. 8. 21. Eccli. 2. 1. 7. 27. 8. Prov. 17. 3. Sap. 3. 5. 6. 3. Theff. 1. 4. 1. Petr. 1. 7.

CULTUS Dei verus requirit præter opus externum etiam affectionem hominis internam. Deut. 5. 29.

† 6. 5. † 10. 12. † 11. 13. † 16. 16. † 18. 47. † 20. 2. Job. 22. 5. † 1. Reg. 12. 20. Ecclel. 7. 31. Hlai. 29. 13. 64. 11. Matth. 15. 8. † 22. 36. Joann. 4. 23.

Calvus externus Deo gratus. Vide Cæremoniz.

CYRUS rex Persarum permittit captivos Israelitas in Judæam redire. 2. Paral. 36. 22. 1. Efd. 1. 2. 3. Hdr. 2. 1. restituit eis vasa quondam a Nabuchodonosor ablata. 1. Efd. 1. 7. † 5. 14. Dan. 1. 2.

D

DAEMONES expelluntur. Matth. 8. 16. 31. † 9. 32. † 12. 22. † 17. 18. Luc. 4. 35. † 8. 2. 38. † 9. 42. † 10. 17. † 13. 10. Actor. 5. 16. † 8. 7. † 16. 18. citari per malos. Matth. 7. 21. Mat. 9. 38. Luc. 9. 49. Actor. 19. 13.

Dæmones agnoscunt & credunt Deum. Matth. 8. 29. Marc. 1. 24. † 3. 12. † 5. 7. Luc. 4. 34. 41. † 8. 28. Actor. 19. 15. Jacob. 2. 19. Dæmonibus immolare nefas. Levit. 17. 7. Deut. 32. 17. 2. Par. 11. 15. Pfal. 105. 37. Bar. 3. 4. 1. Cor. 11. 20.

DAGON idolum Philistinorum. Jud. 16. 23. 1. Regum 5. 2. 1. Mach. 10. 83. † 11. 4. **D**AMASCUS metropolis Syria vastata a Theglath Phalaris. 4. Reg. 16. 9. contra Damascum propheta. Hlai. 17. 2. † 8. 4. Jer. 49. 23. Amos 1. 3.

DAMNATIO æterna quæ parata est diabolo & omnibus impiis. Sap. 5. † Job 30. 22. † 36. 12. Hlai. 24. 21. † 30. 33. † 66. 24. Dan. 7. 11. Matth. 3. 12. † 3. 29. † 8. 12. 29. † 13. 50. † 18. 8. † 22. 13. † 23. 33. † 25. 30. 42. Marc. 9. 47. Luc. 3. 17. † 16. 23. 25. Hebr. 10. 27. 2. Theff. 1. 8. 2. Petr. 2. 4. Jud. 6. Apoc. 19. 20. † 20. 10. † 21. 8.

DAN filius Jacob. Gen. 30. 6. tribus Dan quarit sibi possessionem. Jud. 18. 2. pugnat contra Lelem & expugnat. Jos. 19. 47.

DANIEL appellatur Baltassar. Dan. 1. 7. interpretatur somnia. 2. 31. † 4. 7. 11. 18. 25. constituitur gubernator totius regni Babel. Dan. 6. 3. proficitur in lacum-leonum. 6. 16. liberat Susannam. 13. 51. 60.

DARE melius quam accipere. Ecclel. 4. 24. Actor. 20. 33.

Dandum sine actione personarum, maxime autem domesticis fidei. Ecclel. 7. 35. † 22. 8. Matth. 5. 42. Luc. 6. 30. Rom. 12. 13. Galat. 6. 10. Vide Eleemosyna.

DARIUS filius Aflucri. Dan. 9. 1. occupat regnum Babel. 16. 1. impium legem statuit. 6. 8. præparat regium convivium. 3. Efd. 3. 1.

Darius renovat mandatum Cyri. 1. Efd. 6. 2.

Darius caditur ab Alexandro rege Macedonia. 1. Mach. 1.

DAVID filius Hlai (qui Jesse appellatur. Matth. 2. 6.) a Samuele ungitur. 1. Reg. 16. 13. interficit leonem, usum & Goliath giganteum. 17. 34. 49. pacificatur cum Jonathã. 18. 3. † 20. 8. 26. 23. † 23. 28. manducat panes propositionum. 21. 3. simulat amenciam coram Achis rege. 21. 13. fugit cum patre & matre in Naphsa. 22. 3. præcidit oram chlamydis Saul. 24. 5. mittit ad Nabal centum juvenes. 25. 5. tollit hæcãm Saulis. 26. 12. fugit ad Achis regem Geth.

27. 2. ungitur in Hebron in regem Juda. 2. Reg. 2. 4. poscitur cum regem univerfus Israel. 2. Reg. 5. 2. 1. Paral. 11. 5. † 12. 58. juxta verbum Jonathã. 1. Reg. 23. 17. & Saulis. 24. 21. committit adulterium & homicidium. 2. Reg. 11. 3. pœnitent eum peccari. 12. 13. fugit a facie filii sui Absalom. 15. 14. libavit aquam Domino. 23. 16. recenset populum. 24. 2. emittit ab Areuna aream. 24. 24. consilium capit de Domo Dei ædificanda. 1. Par. 17. 1. constituit operarios & architedos. 23. * 24. * 25. * 26. * 27. * relinquunt sibi successorem Salomonem filium. 3. Reg. 1. 30. moritur & sepelitur. 2. 20. Actor. 2. 30. † 13. 36. commendatur. Ecclel. 47. 2.

David spiritualis (qui est Christus) promittitur. Jer. 30. 9. Ezech. 34. 24. † 37. 23.

Davidis filius appellatur Christus. Matth. 1. * † 15. 22. † 22. 45. Marc. 12. 35. Luc. 20. 41. Actor. 2. 29. † 13. 22. 2. Timoth. 2. 8. Apocal. 5. 5.

DECIMARUM usus & decimæ. Mæc. 14. 20. † 28. 23. Levit. 27. 30. Num. 18. 21. 28. Deut. 12. 6. † 14. 28. † 26. 12. 1. Reg. 8. 15. 2. Paral. 31. 5. 2. Efd. 10. 37. Hebr. 7. 2.

Decimæ debentur Sacerdotibus. Deut. 18. 3. 2. Par. 31. 4. Vide Sacerdotes.

DEDICATIO templi, vel altarium. Numer. 7. 10. 11. 84. 88. 3. Reg. 8. 26. 65. 65. 2. Paral. 7. 5. 9. † 15. 8. 1. Efd. 12. 27. 3. Efd. 7. 7. Pfal. 29. 1. 2. Machab. 4. 56. 57. 59. 2. Machab. 2. 9. 12. 20.

DEMETRIUS filius Seleuci exercet tyrannidem. 1. Mach. 7. 1. fœdus inire cupit cum Jonathã. 10. 3. fœdus istum violat. 12. 53. Demetrius auriferus, negotium facisse Paulo. Act. 19. 25.

DETRACTIO. Pfal. 14. 3. † 100. 5. Ecclel. 10. 20. Prov. 10. 18. † 11. 13. † 16. 28. † 20. 19. † 26. 20. Rom. 2. 30. 2. Corinth. 12. 20. 1. Pet. 2. 12. Jacob. 4. 11.

DEUS est omnipotens, & nihil apud eum est impossibile. Genef. 17. 1. † 18. 14. † 35. 11. † 43. 24. † 48. 3. Num. 11. 23. 1. Reg. 14. 6. 2. Paral. 19. 11. Sap. 11. 22. Job 42. 2. Hlai. 40. 10. * † 46. 9. † 50. 2. † 59. 2. Jerem. 32. 17. 27. Zachar. 6. Matth. 19. 26. Marc. 9. 23. † 10. 27. † 14. 36. Lucæ 1. 37. † 18. 27. Ephel. 3. 20. Apoc. 16. 7. 14. † 19. 6.

Deus omnia regit & gubernat pro pro sua voluntate. Gen. 45. 5. † 50. 19. Deut. 8. 18. 2. Reg. 9. * Sap. 12. 13. Tob. 7. 12. Job 9. 5. † 12. 13. Pfal. 102. 19. † 113. 3. † 126. 1. Prov. 10. 22. † 16. 49. † 19. 21. † 20. 24. † 21. 1. 30. Ecclel. 3. 15. Hlai. 26. 15. † 45. 7. Jerem. 20. 23. † 27. 5. Dan. 2. 21. † 5. 18. Matth. 6. 33. † 11. 26. † 20. 14. Luc. 12. 31. Joann. 5. 17. Rom. 9. 15. 2. Cor. 3. 5. Phil. 2. 13. Hebr. 13. 21. Apoc. 4. 11.

Deus est pater omnium fidelium ipsi obtemperantur. Deut. 32. 6. Pfal. 102. 13. Proverb. 1. 7. Jer. 3. 4. 14. 19. Malac. 1. 6. Matth. 6. 9. † 18. 14. † 23. 8. Luc. 11. 3. Joann. 20. 17. Rom. 8. 15. 1. Cor. 8. 6. 2. Cor. 1. 3. † 6. 18. Ephel. 3. 14. 4. 6. 1. Theff. 1. 3. 2. Theff. 2. 1. 2. 16.

Deus est verax & fidelis. Exod. 34. 6. Num. 23. 19. Deut. 7. 9. † 32. 4. 1. Reg. 15. 29. Hlai. 49. 7. Joann. 3.

33. † 8. 26. Rom. 3. 4. 1. Cor. 1. 8. † 10. 13. 1. Theff. 5. 24. 2. Theff. 3. 3. 2. Tim. 2. 17. Tit. 2. 2. Joann. 15. 9. † 5. 20. Hebr. 20. 25. Apoc. 3. 7. 14.

Deus est in essentia unus, præter quem non est alius. Exod. 3. 24. Deut. 4. 35. † 6. 4. † 7. 9. † 10. 7. † 32. 39. 2. Reg. 7. 23. 3. Reg. 8. 60. † 18. 36. 1. Paral. 19. 20. Sap. 12. 13. Hlai. 37. 16. † 43. 10. † 44. 6. 24. † 45. * † 46. 9. Olee 13. 4. Tob. 8. 21. † 13. 4. Ecclel. 26. 5. Marc. 12. 29. Joann. 17. 3. 1. Cor. 8. 6. † 12. 6. Gal. 3. 20. Eph. 4. 6. 1. Tim. 2. 5.

Deus est trinus in personis, & unus in essentia. Vide Trinitas.

Deus æternus est, nec principium habet, nec finem, sed est ipse principium & finis. Gen. 21. 33. Exod. 15. 15. Job 36. 26. Hlai. 47. 4. † 43. 10. † 44. 6. † 48. 12. † 57. 15. Dan. 7. 22. Rom. 16. 26. Heb. 1. 8. Apoc. 2. 8. 17. † 21. 6. † 22. 13.

Deum novit, audit, & videt omnia. Exod. 3. 19. Num. 12. 2. Deut. 31. 21. 1. Reg. 2. 3. † 46. 7. 2. Par. 16. 9. Job 34. 6. † 23. 11. † 28. 24. † 31. 4. † 43. 2. Pfal. 7. 10. † 20. 13. † 27. 10. † 89. 8. † 130. 8. Prov. 5. 21. † 15. 3. 21. † 24. 12. Hlai. 29. 15. † 40. 27. † 48. 4. Jer. 2. 5. † 7. 12. † 17. 10. † 23. 24. † 32. 20. Ezech. 11. 5. Ecclel. 16. 15. † 17. 13. † 23. 27. † 39. 24. 27. † 40. 9. Sap. 1. 10. 2. Machab. 4. 5. 12. 2. Mach. 6. 4. † 21. 2. Marc. 2. 1. 14. 13. Luc. 22. 10. Joann. 1. 47. 3. 22. † 16. 30. † 22. 17. Act. 15. 8. Rom. 8. 27. 2. Theff. 2. 11. Joann. 3. 20. Heb. 4. 13. Apoc. 3. 23.

Deum nemo videre potest. Exod. 33. 20. Deuteronom. 4. 12. Joann. 1. 18. † 6. 45. 1. Tim. 6. 16. 2. Joann. 4. 12.

Deus & divina omnia non possunt humana industria aut ingenio comprehendere. Exod. 33. 20. 3. Reg. 3. 5. Job 32. 8. Pfal. 93. 10. † 112. * † 142. 8. Hlai. 22. 23. † 44. 13. Matth. 11. 25. † 13. 11. † 16. 17. Rom. 10. 1. † 10. 21. † 24. 4. Joann. 1. 10. † 3. 31. † 6. 44. 65. † 14. 8. 17. † 17. 6. Actor. 16. 14. Rom. 2. 19. † 11. 33. 1. Cor. 2. * Gal. 1. 21. 1. Tit. 6. 16. Apoc. 3. 7.

Deus est immensus & incircumscriptus. 3. Reg. 8. 27. 3. Par. 2. 6. 1. 18. Job 11. 8. Pfal. 138. 7. 10. Hlai. 6. 3. † 66. 1. Jer. 23. 24. Amos 9. 2. Sap. 1. 7. 2. Mach. 6. 55. Act. 7. 48. † 17. 24.

Deus restatur le Deum, s id est saluatorum, & consolatorum Israelitis & omniumque eorum qui rite ipsum colunt & invocant. Gen. 17. 1. Exod. 6. 2. † 20. 2. 29. 45. Levit. 26. 11. Pfal. 171. 3. † 49. 6. Hlai. 30. 19. Jerem. 31. 33. † 32. 18. Ezech. 37. 32. Joann. 10. 17.

Deus est Dominus ac creator cæli & terræ. Vide Creator.

Deus nihil eorum quæ fecit, odit. Sap. 11. 25.

Deus est iudex totius mundi, reddens unicuique mercedem pro merito. Gen. 18. 25. Deut. 10. 17. Job 34. 11. Pfal. 7. 9. † 61. 13. † 93. 2. † 95. 13. Hlai. 11. 3. Ecclel. 15. 22. 27. Jer. 26. 10. † 29. 14. Matth. 16. 27. † 25. 31. Actor. 17. 31. Rom. 2. 6. 2. Tim. 4. 8. Hebr. 12. 23.

Dei misericordia, & patientia, charitas, sapientia, verbum, Quæ re suo quæque locis.

Deus filii attributa, subinde in scripturis & aliis per communicationem tribuntur, ut vocabulum, **D**eus, soli Deo tribuntur. **D**e-

ter. 6. 4. † 32. 39. 1. Reg. 1. 2. Pfal. 82. 10. 2. Mach. 7. 38. Marc. 12. 29. aliis tributur. Exod. 7. 2. † 22. 8. 2. Reg. 28. 15. Pfal. 46. 10. † 81. 6.

Deus solus bonus. Matth. 19. 7. Luc. 18. 19. aliis tributur bonitas. Gen. 2. 32. † 3. 6. † 49. 25. Num. 14. 7. 2. Reg. 29. 9. 2. Reg. 28. 27. 1. Paral. 28. 8. Tob. 12. 8. 7. Jud. 12. 13. 14. Pfal. 110. 10. † 146. 1. 1. Prov. 18. 23. † 22. 1. Eccles. 7. 2. Sap. 8. 19. Eccles. 14. 5. Jer. 7. 3. Matth. 7. 17. Marc. 9. 50. Luc. 6. 45.

Deus solus sanctus. 1. Reg. 2. 2. aliis sanctitas tributur. Exod. 3. 5. † 12. 16. † 22. 31. † 28. 2. † 29. 29. 31. † 30. 29. † 35. 2. Levit. 11. 44. Num. 16. 5. Deut. 6. 7. Josue 5. 15. 2. Reg. 22. 26. 4. Reg. 4. 9. Judah 8. 29. Pfal. 5. 8. Matth. 7. 6. Rom. 7. 12.

Deus solus fortis. 1. Reg. 2. 2. aliis fortitudo attributa. Gen. 32. 28. † 49. 14. Pfal. 53. 5. Cant. 7. 7. Ifai. 19. 14. Jerem. 9. 13. Matth. 12. 29. Marc. 3. 27. Luc. 11. 21. Hebr. 11. 34. 1. Petr. 5. 9.

Deus solus iustus. 2. Mach. 12. 25. 23. quoque iusti. Gen. 7. 2. † 18. 33. Pfalm. 33. 16. † 36. 29. 1. Prov. 8. 8. Sapient. 5. 16. Matth. 1. 19. † 10. 41. † 25. 46. Luc. 1. 6. Rom. 1. 17.

Deus solus pius. Apoc. 15. 4. aliis etiam pii. 1. Petr. 2. 9.

Deus solus beatus. 1. Tim. 6. 15. aliis beati. Gen. 30. 13. Pfal. 2. 1. † 32. 1. 2. † 40. 1. † 118. 2. † 146. 1. Matth. 5. * † 16. 17. † 23. 46. Luc. 1. 45. † 14. 14. Jac. 1. 7.

Deus solus potens. 1. Tim. 6. 15. aliis potentes. Exod. 18. 21. Pfalm. 121. 2. Luc. 1. 52. Act. 8. 27. † 28. 42.

Deus solus immortalis. 2. Tim. 6. 16. aliis tributur immortalitas. Sap. 2. 15. † 4. 2. † 8. 17.

Deus facit mirabilia solus. Pfal. 71. 18. † 135. 4. Eccles. 12. 4. aliis quoque faciunt mirabilia. Deut. 34. 12. Eccles. 31. 9. † 48. 4. 15.

Deus solus novit arcana animi cogitationes. 3. Regum 8. 39. 2. Paralip. 6. 20. aliis quoque novverunt. 1. Reg. 9. 19. 4. Regum 5. 26.

Deus solus peccata remittit. Luc. 5. 21. dimitunt & alii. Matth. 18. 18. Joann. 20. 23.

Deo soli honor & gloria. Pfal. 113. 1. Ifai. 42. 8. 1. Tim. 1. 17. aliis quoque tribuuntur. 4. Reg. 14. 20. 2. Paral. 17. 5. Pfalm. 149. 9. Eccles. 31. 20. Luc. 14. 10. Joann. 5. 44.

Deus solus adorandus. Exod. 30. 5. Levit. 26. 1. Deuteron. 5. 9. Matth. 4. 10. aliis adoratio tributur. Gen. 18. 2. Vide Adoratio.

Deo soli servandum. Deut. 6. 13. † 10. 20. 1. Reg. 7. 3. Matth. 4. 10. Luc. 4. 8. aliis etiam post Deum servandum. Genesi 25. 23. † 29. 20. † 47. 25. 1. Timot. 6. 2.

Deus cuius mali fit causa, & cuius non fit. Vide Malum.

DIABOLUS studeo semper perditioni hominum. Genes. 3. 1. 1. Paral. 21. 2. Job 1. * 2. * Zach. 3. 1. Matth. 4. 3. 9. † 8. 28. † 13. 19. Luc. 8. 12. † 13. 9. 14. † 23. 31. Act. 5. 3. † 13. 8. 2. Corin. 4. 4. † 11. 14. Ephes. 6. 11. 1. Thess. 2. 18. 1. Petr. 5. 8. Apoc. 2. 10. † 12. 9. † 20. 7. Diabolus non plura potest quam ei Deus permittit. 3. Reg. 22. 22. 2. Paral. 18. 20. Job 1. 12. † 2. 6. Matth. 8. 31. Marc. 5. 12. 13. Ephes. 2. 2. 2. Tim. 2. 26. Apoc. 20. 7. Diabolus pater & princeps mundi de omnium impiorum. Matth. 4. 9. Luc. 4. 6. Job. 41. 25. Joann. 8. 44. † 12. 31. † 14. 30. † 16. 11. 2. Cor. 4. 4. Ephes. 2. 2. † 6. 12. Coloss. 2. 15.

Diaboli imperium per Christum sublatum. Gen. 3. 25. 1. Reg. 17. * Job 26. 13. Ifai. 9. 4. † 14. 8. 12. † 27. 1. † 52. 3. Zach. 3. 2. Matth. 12. 29. Luc. 10. 18. † 11. 23. Joann. 12. 31. Col. 1. 13. † 2. 15. 2. Tim. 1. 19. 1. Joann. 3. 8. Hebr. 2. 14. Apoc. 12. 9. † 20. 2. Diaboli filii. Joann. 8. 44. Act. 13. 10. Joann. 3. 10.

DIACONI. Act. 6. 3. † 23. 8. Phil. 1. 1. 1. Tim. 3. 8.

DIANA colitur Ephesi, & in universa Asia. Act. 19. 37.

DIES novissimi & iudicium extremum. 1. Reg. 2. 10. Pfalm. 95. 13. Ifai. 2. 10. 18. † 13. 4. 6. 13. † 26. 21. † 27. 1. † 30. 30. † 66. 15. 24. Jer. 30. 23. Dan. 7. 9. Sophon. 2. 14. Malach. 4. 1. 4. Efd. 2. 27. † 13. 32. Matth. 12. 36. † 13. 41. 49. † 16. 27. † 24. * † 25. 31. 42. Marc. 13. * Luc. 17. 34. 30. Act. 1. 11. † 3. 20. † 17. 31. Rom. 2. 15. 16. † 14. 10. 1. Cor. 15. * 2. Corin. 5. 10. 1. Thess. 4. 16. † 5. 2. 2. Thess. 1. 7. † 2. 1. Tit. 2. 13. 2. Petr. 3. 13. Hebr. 9. 28. Judae 14. Apoc. 1. 7. † 29. 11.

Dies Domini. Ifai. 12. 6. Jerem. 50. 7. Amos 5. 18. Joel 2. 1. 31. Sophon. 1. 14. Malach. 4. 1. 4. Efd. 2. 27. Phil. 1. 6. † 2. 10. 1. Thess. 5. 2. 3. Tim. 4. 8.

Dies Domini & hora nulli cognita. Matth. 24. 36. 50. Marc. 13. 32. Luc. 17. 34. 30. Act. 1. 7. 1. Thess. 5. 2. 2. Petr. 3. 10. Apoc. 3. 3. † 16. 15.

Dies pro annis. Num. 14. 34. 34. Ezech. 4. 6.

DILECTIO Dei erga suos. Exod. 20. 5. † 34. 14. Deut. 4. 24. † 6. 15. † 7. 8. Job. 24. 29. Prov. 8. 17. Eccles. 4. 18. Jer. 31. 3. Joann. 3. 16. † 20. 11. † 13. 1. 18. † 15. 9. † 16. 27. Rom. 5. 8. Galat. 2. 21. Ephes. 3. 19. † 5. 2.

Diligendus est Deus super omnia. Gen. 21. 2. 9. Exod. 20. 6. Deut. 5. 10. † 6. 5. † 10. 12. † 11. 1. 13. 22. † 30. 6. Job. 22. 5. Eccles. 7. 32. † 34. 19. † 47. 12. Matth. 10. 37. † 22. 36. Marc. 12. 30. Luc. 7. 47. † 10. 27. Joann. 21. 5. Rom. 5. 5. † 8. 8. 28. 35. 1. Cor. 10. 21. 1. Joann. 4. 17.

Dilectio. Vide Charitas.

DINA filia Jacob. Gen. 30. 21. violatur a Sichem, cap. 34. 2.

DIONYSIUS Aereopagita convertitur. Act. 17. 34.

DISCORDIA vitanda. Prov. 6. 19. † 10. 12. † 15. 18. † 16. 28. † 17. 11. † 18. 6. † 30. 33. Matth. 12. 24. * Luc. 11. 17. 1. Cor. 14. 33. Gal. 5. 15. 2. Tim. 2. 23.

DIVINI. Vide Incantatores.

DIVITES quomodo se erga pauperes habere debent. Lev. 25. 35. Deut. 15. 7. 10. Job 31. 16. 31. Paral. 21. 1. Prov. 14. 31. † 17. 5. † 19. 17. † 21. 13. † 22. 9. † 28. 27. † 30. 7. Eccles. 11. 1. Eccles. 4. 7. 35. † 11. 10. † 29. 12. †

31. 8. Ifai. 23. 18. Matth. 6. 19. † 19. 21. Luc. 14. 13. † 16. * † 18. 22. Act. 2. 45. † 4. 14. 1. Tim. 6. 18. Vide Elemosyna.

Divitiarum vanitas & contentio, & quemadmodum in divitiis non sit sperandum. Pfal. 38. 7. † 48. * † 51. 9. Prov. 11. 2. † 11. 4. † 18. 16. † 28. 11. † 23. 16. † 23. 45. † 26. 11. † 30. 7. Eccles. 5. 9. 12. † 6. 2. Hain 2. 7. Jerem. 17. 3. 11. † 22. 21. Ezech. 7. 10. Sophon. 1. 18. Eccles. 5. 1. 10. † 10. 10. † 11. 7. † 14. 1. † 31. 3. Matth. 3. 22. † 19. 22. Luc. 8. 14. † 12. 15. 1. Tim. 6. 9. Jac. 5. 13. Contra Divites impios. 1. Reg. 25. 2. Job 20. 19. † 27. * Prov. 23. 4. † 28. 8. 20. 27. Eccles. 6. 1. Ifai. 5. 8. † 32. 9. Jer. 15. 13. Amos 6. 1. † 6. 4. Hab. 2. 5. Luc. 6. 24. † 16. 19. 24. Jac. 5. 1. Vide Avartitia.

DOCTRINA Apostolica scripta non scripta firmiter tenenda. Rom. 16. 17. Galat. 1. 8. 12. 2. Thess. 2. 15. 1. Cor. 11. 3. 34. Doctrina Apostolorum est Christi doctrina. Luc. 10. 16. 1. Cor. 14. 37. 2. Cor. 2. 14. 17. † 7. 20. 1. Thess. 2. 2. 13. Galat. 1. 23. DOEG servus Saulis prodit sacerdotem Abimelech. 1. Reg. 22. 9. 18. cecidit sacerdos Domini, 2. 18.

DOLUS. Jer. 9. 6. Pfalm. 34. 10. † 9. 28. Prov. 12. 17. Marc. 7. 22. Act. 5. 1. Rom. 1. 29. DOMUS edificata super petram, firma manebit. Pfalm. 45. 2. Matth. 7. 24. † 16. 18. Luc. 6. 48. Rom. 8. 35. Domus corporis nostri. 2. Cor. 5. 1. 2. Petr. 1. 14. DOMINI & Domine erga servos & ancillas totaque familiae officium, & potestas. Exod. 21. 2. 20. 26. Levit. 19. 13. † 25. 38. Deut. 5. 14. 21. † 15. 12. 16. † 14. 15. Job 31. 13. Prov. 29. 19. Jer. 9. 14. Eccles. 7. 23. † 35. 31. † 42. 16. Ephes. 6. Col. 4. 1. DONARIA recipere, sit ne prohibetur. Genes. 14. 22. Exod. 18. 21. † 35. 8. Num. 22. 18. Deut. 10. 17. † 27. 25. 1. Reg. 8. 3. † 12. 3. 3. Reg. 13. 7. 4. Reg. 5. 16. 2. Paral. 19. 7. Job 15. 34. Pfalm. 14. 5. 25. 10. Prov. 15. 27. † 27. 33. Ifai. 1. 23. † 5. 23. † 33. 15. † 45. 13. Ezech. 12. 19. † 22. 12. Daniel. 5. 17. Mich. 3. 12. Eccles. 8. 3. † 20. 31. Act. 20. 35. DRUSILLA uxor Felicis praefecti, audit doctrinam Evangelicam a Paulo. Act. 24. 24.

E

EBRIETAS, & Gula, Genes. 9. 21. † 10. 32. 35. † 25. 29. Lev. 10. 9. 1. Reg. 25. 36. 2. Reg. 11. 23. † 13. 28. 3. Reg. 20. 12. 16. Prov. 20. 1. † 21. 17. † 23. 2. 2. 3. 29. 20. † 31. 4. Eccles. 19. 12. † 23. 6. † 31. 13. 17. * 31. 35. † 37. 2. * Ifai. 5. 11. 22. † 22. 13. † 32. 7. † 56. 12. Ezech. 16. 49. Daniel. 5. 2. Osee 4. 11. Joel 1. 5. Mich. 2. 11. Abac. 2. 5. 16. Judith 13. 4. Sap. 2. 7. 1. Mach. 1. 16. 16. Luc. 12. 45. † 22. 34. Rom. 13. 13. 1. Cor. 5. 10. † 6. 10. † 15. 32. Gal. 5. 21. Ephes. 5. 18. 1. Thess. 5. 7. 1. Tim. 3. 3. Tit. 1. 7. 1. Petr. 4. 3. Hebr. 12. 16. Vide Jejunium. Ebrietas iram Dei provocat. Ifai. 5. 11. 22. † 28. 1. Daniel. 5. 1. Joel 1. 4. 5. 1. Cor. 6. 10. men-

tem alienat. Prov. 23. 31. Eccli. 10. 2. *Itai*. 28. 1. 7. *Ose*. 4. 11. ad libidinem incendit. Prov. 20. 1. *Ephes*. 5. 18. facultates dissipat. Prov. 25. 20. Eccli. 29. 1. fecerunt detegit. Prov. 21. 4. *Abac*. 2. 15. ad furorem & rixas excitat. Prov. 20. 2. † 23. 29. Eccli. 31. 38. 40. *Osee*. 7. 5.

E A R O N. Vide *Hebron*.
ECCLIESIA accipitur pro templo materiali. Deut. 23. 1. *Judic*. 20. 2. *Jud*. 6. 23. *Palm*. 67. 27. *Thren*. 1. 10. *Joel*. 2. 16. 1. *Cor*. 21. 18. † 14. 34.

Eccliesia accipitur pro cœtu fidelium. Num. 19. 26. † 20. 4. 1. *Reg*. 17. 47. 3. *Reg*. 8. 24. 55. 1. *Paral*. 29. 1. * 2. *Paral*. 2. 5. *Pfal*. 21. 26. † 1. 2. 5. 12. † 14. 18. † 106. 32. † 149. 2. 1. *Mach*. 4. 37. † 5. 16. † 14. 19. *Mach*. 16. 18. *Act*. 5. 21. † 8. 7. † 16. 4. *Rom*. 16. 16. 23. 2. *Cor*. 5. 5. † 11. 16. † 12. 28. † 14. 5. 2. *Cor*. 8. 18. 23. 24. † 71. 8. † 12. 13. *Ephes*. 5. 23. *Phil*. 4. 25. *Col*. 1. 15. 1. *Tim*. 3. 5. 15. *Jacob*. 5. 14. *Apoc*. 1. 12. † 22. 16.

Eccliesia pro cœtu unius provincie. 3. *Reg*. 8. 14. *Act*. 9. 31. † 12. 2. 32. † 13. 1. † 15. 21. † 19. 32. † 20. 17. *Rom*. 16. 20. 1. *Cor*. 1. 26. † 16. 1. 2. *Cor*. 8. 7. *Galat*. 1. 20. 2. *Thess*. 1. 10. 1. 1. *Petr*. 5. 13. *Apoc*. 2. 1. * † 3. 12.

Eccliesia pro prelatis & propofitis. 3. *Reg*. 8. 14. *Matth*. 28. 17. 2.

Eccliesia est una & visibilis praefigurata per unam & visibilem arcam Noe. Gen. 6. 14. 1. *Petr*. 3. 20. per civitatem sanctam Jerusalem. *Apoc*. 21. 2. per hortum conclavum & fontem signatum. *Cant*. 4. 12. per unam columbam. 6. 8. per vineam. *Pfal*. 79. 9. *Cant*. 2. 15. *Itai*. 5. 20. * *Jer*. 2. 21. † 12. 10. *Matth*. 20. 1. * *Marc*. 12. 1. *Luc*. 20. 9. *Apoc*. 14. 15. per naveum. *Luc*. 5. 3. per agnem comprehendentem bonos & malos piceles. *Matth*. 13. 47. per agrum. *Matth*. 23. 24. per regnum caelorum. *Matth*. 13. * † 25. *

Eccliesia firmiteramentum veritatis errare non potest. *Itai*. 59. 21. *Matth*. 26. 18. † 28. 20. *Luc*. 22. 32. *Joann*. 14. 26. † 16. 13. † 17. 11. 20. 1. *Tim*. 3. 15. * 1. *Joann*. 20. 27.

Eccliesia est corpus Christi. *Cant*. 4. 7. 9. 11. 12. *Ephes*. 1. 22. † 4. 4. † 5. 23. 10. *Cor*. 12. 27.

Eccliesia fidelium nascitur & propagatur per sanam doctrinam. *Joann*. 1. 12. † 3. 3. *Rom*. 8. 13. † 9. 8. *Gal*. 3. 26. † 4. 19. *Ephes*. 1. 5. *Tit*. 1. 1. 2. *Cor*. 4. 15. *Philem*. 10. 1. *Petr*. 2. 23. 1. *Joann*. 3. 9. † 5. 1. 18. *Jacob*. 1. 28.

Eccliesia fœdium cœtus et tenetur sacerdotibus pastoribusque suis quæ ad vitam suam tuendam necessaria suppeditare. *Deut*. 12. 19. † 24. 27. † 16. 11. † 25. 4. 3. *Eldr*. 7. 23. *Matth*. 10. 10. *Luc*. 10. 7. *Rom*. 15. 27. 1. *Cor*. 9. 7. 11. *Gal*. 6. 8. *Phil*. 2. 29. † 4. 14. 16. 12. *Thess*. 5. 12. *Hebr*. 13. 7. Tenetur etiam pro suis prædicis orare. *Act*. 4. 29. † 12. 5. *Rom*. 15. 30. *Ephes*. 6. 18. *Phil*. 1. 19. *Col*. 4. 2. 2. *Thess*. 3. 1. *Hebr*. 13. 18.

Eccliesia est sponsa Christi. *Pfal*. 44. 11. *Ezech*. 16. 9. 2. *Cor*. 11. 2. *Ephes*. 5. 26. *Apoc*. 19. 8. † 21. 10.

Eccliesia caput est Christus. *Osee*. 2. 2. 1. *Cor*. 12. 27. *Ephes*. 1. 22. † 4. 15. † 5. 23. *Col*. 1. 18. † 2. 10.

Eccliesia quasi membra quædam sunt veri fœdus, eidem capiti Christi esuque vicario subiecti, cujuscunque nationis fuerint, five Judæi & five Gentiles. *Itai*. 43. 9. *Joann*. 10. 16. 1. *Cor*. 12. 12. *Ephes*. 3. 6.

Eccliesia claves promittuntur, & potestas. *Matth*. 16. 19. *traduntur*. *Joann*. 20. 23. *excercetur*. *Matth*. 18. 17. Vide *Excommunicatio* & *Confessio*.

Eccliesiam sibi Christus comparavit & emit sanguine suo. *Ad*. 20. 28. 2. *Cor*. 6. 20. † 7. 23. *Ephes*. 2. 13. *Col*. 1. 14. 1. *Petr*. 2. 18. *Hebr*. 9. 12. 1. *Joann*. 1. 7. *Apoc*. 1. 5. † 5. 9. † 14. 4.

Eccliesiam suam Deus protegit & custodit. *Exod*. 23. 21. † 29. 45. *Lev*. 26. 12. *Deut*. 7. 20. † 23. 14. † 31. 3. *Reg*. 6. 13. *Pfal*. 90. 1. 17. † 131. 13. *Itai*. 43. 2. *Jer*. 46. 20. *Matth*. 18. 20. † 28. 20. *Joann*. 14. 23. 2. *Cor*. 6. 16.

E D O M frater *Jacob* filius *Itai*, appellatur *Esau*. Gen. 25. 25.

Edomæi negant *Israëlis* transitum per suam regionem. Num. 20. 14. ceduntur, & sunt servi domui *Israël*. 2. *Reg*. 8. 14. deficient ab *Israël*, & creati filii regem. 4. *Reg*. 8. 20. superantur a *Juda*. 14. 7. 2. *Pat*. 25. 12.

Contra **Edomæos** prophetia. Num. 24. 18. *Pfal*. 136. 7. *Itai*. 21. 21. † 34. 5. *Jerem*. 49. 7. *Thren*. 4. 22. *Ezech*. 25. 13. 14. † 32. 29. † 35. † 36. 5. *Amos*. 1. 11. *Abdæ*. 1. 10. * Vide *Esau*.

E L E A Z A R filius *Aaron*. *Exod*. 6. 23. † 28. 4. partitur cum *Josue* terram *Chanaan*, *Josue* 14. 1. iuxta præceptum *Dei*. Num. 34. 17. consecratur *Sacerdos*. *Lev*. 8. 24. * fit post *Morse*m patris summus *Sacerdos*. Num. 20. 26. *Deut*. 10. 6. moritur & sepelitur. *Jos*. 24. 33. filium habet cui *Phinees* nomen erat. *Exod*. 6. 25. quem in demortui patris locum succiunt, Num. 25. 7. 12.

E L E A Z A R filius *Saura* occidit elephantem, quo in vulnere percumbente, ipse oppressus suffocatur. 1. *Mach*. 6. 43.

E L E A Z A R I senis Martyrium. 2. *Mach*. 6. 18. 24.

E L E M O S Y N A pauperibus eroganda. *Exod*. 22. 25. † 23. 11. *Lev*. 19. 10. † 23. 22. † 25. 34. *Deut*. 15. 7. 10. † 24. 19. 3. *Reg*. 17. 10. 2. *Eldr*. 8. 11. *Ester*. 9. 22. *Pfal*. 40. 1. † 81. 4. † 111. 9. *Prov*. 3. 9. 28. † 11. 18. 25. † 14. 21. 31. † 19. 17. † 21. 43. 21. † 22. 9. † 28. 27. † 31. 20. *Eccl*. 12. 1. *Itai*. 58. 7. *Ezech*. 16. 49. † 18. 7. *Dan*. 4. 24. *Eccl*. 4. 2. † 7. 35. † 13. 3. † 14. 11. † 29. 12. † 35. 4. *Tob*. 1. 4. † 4. 7. 17. † 12. 9. † 14. 22. *Matth*. 6. 3. † 10. 42. † 19. 21. † 25. 35. 42. *Luc*. 3. 11. † 6. 35. † 11. 41. † 12. 33. † 14. 13. † 16. 9. 21. † 19. 8. † 21. 1. *Act*. 24. 22. † 6. 3. † 9. 39. † 10. 2. † 11. 29. † 20. 3. 5. *Rom*. 12. 8. † 15. 26. 1. *Cor*. 16. 1. * 2. *Cor*. 8. 4. 15. † 9. * *Eph*. 4. 28. *Hebr*. 13. 16. 1. *Joann*. 3. 17. *Jacob*. 2. 15. *Quære Misericordia*.

E L I sacerdos in *Silo*. 1. *Reg*. 1. 3. filii ejus reprehenduntur. 2. 12. 22. & folio lapsus fractis cervicibus moritur. 4. 18.

E L I A S. Vide *Helias*.

E L I S E U S unguitur propheta. 3. *Reg*. 19. 19. iuxta præceptum *Domini*. 19. 16. transit *Jordanem*.

4. *Reg*. 2. 14. sanat aquam. 2. 20. revocat puerum ad vitam. 4. 32. munda Naaman a lepra. 5. 14. percutit *Syrios* cæcitate. 6. 28. prædicat rerum abundantiam. 7. 1. ægrotat, & moritur. 13. 14. 30. mortuum ejus corpus excitat mortuum. 12. 21. commendatur. *Eccl*. 48. 13.

E L Y M A S magnus fit cæcus. *Act*. 13. 8.

EMERE & vendere quomodo oporteat. *Gen*. 23. 9. 14. † 25. 31. † 35. 29. † 41. 57. † 43. * *Levit*. 29. 13. 35. † 25. 14. 46. *Deut*. 15. 2. † 25. 13. 2. *Reg*. 24. 21. *Eccl*. 27. 3. † 42. 29. *Prov*. 11. 2. 16. † 26. 11. † 30. 10. 23. *Itai*. 23. 18. *Jerem*. 32. 6. *Ezech*. 45. 10. *Mich*. 6. 10. *Matth*. 7. 2. *Luc*. 14. 18. 1. *Cor*. 7. 20. 1. *Thess*. 4. 6.

E P H R O N, quia negabat *Judæ* transtratum, funditus perditæ est. 1. *Machab*. 5. 46. 2. *Mach*. 12. 27.

E P I S C O P I, eorum electio & officium. *Matth*. 20. 23. 26. *Luc*. 4. 16. † 22. 26. *Joann*. 10. 4. 14. † 21. 15. *Act*. 1. 24. † 6. 3. † 13. 2. † 14. 20. † 20. 28. *Rom*. 15. 16. 25. 1. *Cor*. 3. 5. † 4. 1. † 13. 1. 2. *Cor*. 3. 6. † 4. 5. † 10. 8. † 6. 4. *Ephes*. 1. 15. † 3. 2. *Col*. 1. 23. 1. *Tim*. 3. 1. † 4. 6. 2. *Tim*. 2. 1. 15. 24. *Tit*. 1. 5. 1. *Petr*. 5. 2. Vide *Conciliator*.

ERUBESCERE nullus debet Evangelium. *Pfal*. 39. 1. *Luc*. 9. 26. *Act*. 9. 27. *Marc*. 8. 38. *1. Cor*. 9. 26. *Rom*. 1. 16. 2. *Tim*. 1. 8.

Eruberescunt propter peccata, *Ezech*. 16. 53. *Eccl*. 4. 21. 11.

Esaïas. Vide *Isaias*.

E S A U filius *Itai* nascitur. *Gen*. 25. 24. vendit sua primogenitura. 25. 31. *Hebr*. 12. 16. supplantatur a fratre suo *Jacob*. *Gen*. 27. * dicit *Isaias* *Ismaëlem*. 28. 9. † 36. 3. procedit contra *Jacob* cum 400. viris. 22. 6. osculatur suum fratrem *Jacob*. 33. 4. in *Esaü* pugnature prohibetur *Israël*. *Deut*. 24. 4. Vide *Edom*.

E S D R A S Scriba proficiscitur ex *Babylone*. 1. *Eldr*. 7. 6. separat mulieres *Gentiles* ex *Israël*. 9. * † 10. * legit coram multitudinē *Hebrum* Legis. 2. *Eldr*. 8. 2. 3. *Esdr*. 3. 39. appellatur *Josedec*. 1. *Paral*. 6. 15.

E S U R I R E justitiam. *Itai*. 55. 1. *Psal*. 106. 9. *Matth*. 5. 6. *Luc*. 1. 53. † 6. 21. *Apoc*. 21. 6. † 22. 17.

EVA formatur ex coxa *Adæ*. *Gen*. 2. 21. comedit fructum veritum. 3. 4.

EVANGELIUM Christi ejusque prædicatio. *Gen*. 3. 85. *Itai*. 53. 1. † 55. 5. † 67. 12. *Matth*. 1. 21. † 21. 28. † 29. 19. *Marc*. 16. 7. *Luc*. 3. 10. † 24. 46. *Joann*. 3. 16. † 6. 35. † 8. 12. † 10. 9. † 22. 46. *Rom*. 1. 16. † 3. 21. 24. † 8. 3. 1. *Cor*. 1. 15. 29. † 4. 15. † 15. 1. 2. *Cor*. 5. 18. *Gal*. 1. 6. 11. *Ephes*. 1. 13. 2. *Tim*. 1. 15. 2. *Tim*. 1. 8. † 2. 8. 1. *Petr*. 4. 17.

Evangelium adfert fiduciam, simul & timorem, consolationem, & terrorem. *Matth*. 3. 7. † 5. 20. 23. † 7. 13. 15. 23. † 8. 12. † 9. 15. † 10. 35. † 11. 12. † 12. 37. 41. † 13. 29. 40. 50. † 15. 15. † 16. 27. † 18. 6. 7. † 20. 16. † 22. 13. 24. † 24. 21. 24. * † 25. 12. 53. 30. 41. * *Marc*. 10. 25. 31. † 13. * *Luc*. 3. 17. † 6. 24. 35. † 9. 63. † 12. 30. 40. 48. † 13. 5. 26. 30. † 16. 22. † 17. 30. 34. † 19. 22. *

+ 20. 47. + 22. * Joann. 5. 28.
 + 15. 16. Ador. 5. 5. 6. * Rom. 1.
 18. + 2. 5. 6. * + 6. 23. + 9. 18. * + 11.
 20. 22. + 13. 2. 3. 4. 14. 12. 1. Cor.
 5. 13. 17. + 5. 5. + 10. 17. + 11. 39. *
 + 15. 5. Gal. 5. 21. 24. Eph. 5. 8.
 10. + 13. 5. Gal. 5. 21. 24. Eph. 5. 8.
 Phil. 2. 12. 1. Tim. 5. 24. Hebr. 9. 27.
 + 100. 26. 27. * Jacob. 4. 9. + 5. 1.
 Petr. 4. 18. + 5. 1. Jud. 1. 10.
 + 4. 4. + 3. 10. * Jud. 1. 10.

Evangelizandi debetur necessaria
 vitæ sustentatio. Matth. 10. 9. Marc.
 6. 8. Luc. 9. 4. + 10. 7. Rom. 15.
 26. 1. Cor. 9. 7. 11. 13. Gal. 6. 6.
 1. Tim. 5. 17. 2. Tim. 3. 6.

EUCCHARISTIA. Matth. 3. 36.
 16. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19. 30. 26.
 11. 24. * + 10. 16. frequenter sumenda.
 Ador. 2. 42. + 20. 7. præfiguratur. Exod. 16. 15. *

Eucharistia sub altera tantum,
 nimirum panis specie. Joann. 6.
 58. data a Christo. Luc. 24. 30.
 31. ab Apostolis. Ador. 2. 42.
 + 20. 7.

In Eucharistia non remanet substantia
 panis post consecrationem, sed
 est verum Christi corpus & sanguis.
 Matth. 26. 26. Marc. 14. 22.
 Luc. 22. 19. Joann. 6. 51.

Eucharistia in publicis supplicationibus
 circumferendam esse præfiguratur
 Josue 6. 6. 7. 11. *

Eucharistia adoranda. Plalm. 21.
 38. 39. + 28. 5. Joann. 9. 38.
 EXACTIO. census & tributum
 debetur principibus. Matth. 17. 24. +
 22. 17. Marc. 12. 16. Luc. 10. 22.
 Rom. 13. 7.

EXCOMMUNICATIO a Christo instituta & præcepta. Matth.
 5. 19. + 16. 19. + 18. 8. 18. Marc. 9.
 43. Joann. 20. 23.

Excommunicatio in usu fuit Aposto-
 licis. 1. Cor. 5. 3. 10. 2. Theff. 3.
 6. 14. 1. Tim. 1. 20. Tit. 3. 10.

Excommunicatio exercenda ad
 edificationem & emundationem Eccle-
 siæ, & ad correctionem ejus qui
 excommunicatur. 2. Cor. 5. 4.
 1. Tim. 1. 20. 2. Theff. 3. 14.
 ut spiritus ejus salvus fiat. 1.
 Cor. 5. *

Excommunicatio Pharisæorum.
 Joann. 9. 22. 34. + 12. 42. +
 16. 2.

Excommunicandi qui in moribus
 aut doctrina graviter errantes ad-
 moniti nolunt resipiscere. Proverb.
 22. 10. Matth. 18. 17. Roman. 16.
 16. 2. Corinth. 5. * 2. Corinth. 2. 8.
 2. Theff. 3. * 2. Timoth. 2. 20.
 + 6. 5. 2. Timoth. 2. 17. 21. + 3.
 5. Titum 3. 10. Joann. epist. 2.
 10.

Excommunicati virandi. Matth.
 18. 17. 1. Cor. 5. * Tit. 3. 10.

EXEQUIAE celebrantur. Gene-
 nef. 23. 2. 3. + 50. 10. Deuter. 34.
 8. 2. Regum 3. 31. *

EZECHIAS filius impii Achaz
 cum esset rex; tamen pius fuit.
 4. Regum 16. 20. frangit serpentem
 æneum. 18. 4. deficit ab As-
 syriis. 18. 7. mittit nuntium ad
 Isaiam prophetam. 19. 2. Isai.
 37. 2. decumbit ex gravi morbo.
 4. Regum 20. 2. Isai. 38. 1.
 offendit Babylonios sumum thesaurum
 & reprehenditur. 4. Regum
 20. 12. 14. Isai. 39. 1. 5. commendatur.
 Eclij. 48. 19.

EZECHIEL cum aliis capti-
 vus vehitur in Babylonem. Eze-
 chiel. 1. 1. vocatur; & mittitur
 ad 3. commendatur. Eclij.
 49. 20.

F

FACERE pro Sacrificare in
 Scripturis. Levit. 15. 15. 30.
 Num. 6. 11. 16. + 8. 12. + 29. 2.
 4. 10. 14. Levit. 13. 25. Luc. 22. 19.

FAMA bona præstantior diviti-
 bus. Prov. 23. 1. Eccles. 7. 2.
 Eclij. 4. 15. 16.

FAMES & annonæ caritas.
 Genef. 12. 10. + 26. 1. + 41. * 42.
 * 43. * 44. * 45. * 47. * Exod.
 16. 3. Deuter. 28. 53. + 32. 24.
 Ruth. 1. 2. Reg. 21. 1. + 24. 13.
 3. Reg. 8. 37. + 18. 2. 4. Regum 4.
 38. + 6. 25. + 8. 1. + 25. 3. 2. Par. 4.
 28. + 20. 9. 2. Eldr. 5. * Psalm 106.

40. Isai. 5. 13. Jerem. 14. 1. 12. 15.
 + 15. 2. + 29. 17. + 34. 17. Ezech. 5.
 12. 16. + 6. 11. Joel 1. * Amos 4. 6.
 Agg. 1. 6. 10. + 2. 17. Matth. 24. 7.
 Luc. 4. 25. + 15. 14. Ador. 7. 11.
 + 11. 28. Rom. 8. 5. + 10. 2.
 8. 14. + 11. 27. Apocal. 6. 8. +
 18. 8.

FAMES verbi Dei. 1. Reg. 3. 1.
 2. Paral. 15. 3. Olee 3. 4. + 4. 1.
 Amos 8. 11.

FAMULORUM famularum-
 que officium. Genef. 16. 4. 6. + 24. 7.
 + 30. 25. + 37. 4. + 39. 1. 6. Exod.
 21. 2. 20. 4. Regum 5. 20. 25. Prov.
 14. 35. + 17. 2. + 19. 10. + 29. 19.
 Eccles. 2. 7. Eclij. 7. 22. + 10. 28.
 Jerem. 34. 8. Joel. 3. 29. Luc. 12. 57.
 45. Ador. 12. 13. 1. Corinth. 7. 21.
 Epist. 6. 5. Coloff. 3. 22. 1. Tim.
 6. 1. Tit. 2. 9. 1. Petr. 3. 18.

FELIX præfectus Judææ. Ador.
 23. 24. + 24. 7.
 FERMENTUM, mala doctrina.
 Levit. 2. 11. + 6. 16. Deuter. 16.
 3. Matth. 16. 6. Marc. 8. 15. Luc.
 12. 2. 1. Corinth. 5. 6. Galat. 5. 9.

FESTA Judæorum, & in pri-
 mo festum Paschæ. Vide Pascha.
 Festum Pentecostes. Exod. 22.
 16. + 34. 22. Num. 28. 26. Deut.
 16. 9. Joann. 5. 1. Ador. 2. 1.
 + 20. 16.

Festum tubarum. Levit. 23. 24.
 Num. 29. 1. 2. Paral. 5. 3.
 Festum expiationum. Levit. 16.
 30. + 23. 27. Num. 29. 7. 8.

Festum tabernaculorum. Exod.
 23. 16. Lev. 23. 34. Numer. 22. 12.
 Deuter. 16. 13. + 31. 10. 1. Eldr. 3. 4.
 3. Eldr. 8. 15. 17. 2. Mach. 1. 5. + 10.
 6. Joann. 7. 2.

Festum Sabbati. Vide Sabbatum.
 Festum neomeniæ. Num. 28. 11.
 1. Reg. 20. 5. Ezech. 45. 18.

Festorum violatio quam gravi-
 ter puniatur. Num. 15. 32.
 FESTUS præfectus Judææ.
 Ador. 24. 27.

FIDES in Scripturis varie acci-
 pitur, videlicet pro fidelitate &
 veritate Dei in servandis promissis.
 Psalm. 32. 4. Isai. 11. 5. Thren.
 3. 23. Olee 2. 20. + 5. 9. Rom. 3. 30.
 pro veritate & constantia verborum
 inter homines. Gen. 39. 16. + 44.
 32. Levit. 6. 2. Eclij. 22. 28. Jerem.
 45. 5. 1. Mach. 10. 27. 1. Timoth.
 2. 7. pro virtute Theologica. Sap. 1.
 2. + 3. 14. Habac. 2. 4. Matth. 8. 13.
 + 9. 23. + 37. 20. Marc. 5. 34. Luc. 5.
 20. Rom. 3. 21. + 4. 3. + 5. 1. pro fi-
 de viva & formata per charitatem.
 Hab. 2. 4. Matth. 9. 22. + 15. 28.
 Marc. 5. 34. + 10. 52. Luc. 7. 50.
 Rom. 3. 22. Galat. 5. 6. Heb. 11. *

pro fide mortua absque charitate.
 Matth. 7. 23. 22. 1. Corinth. 13. 2.
 + 15. 2. Jacob. 2. 26. pro spon-
 sione voti. 1. Tim. 5. 23. pro fiducia.
 Jacob. 1. 6.

Fides charitate inferior. Vide
 charitas.

Fides viva que per charitatem
 operatur, magnæ virtutis est. Matth.
 9. 22. 29. + 21. 32. Marc. 16. 16. Luc.
 18. 43. Joann. 1. 12. + 3. 15. 16. 16.
 + 6. 35. + 7. 38. + 11. 25. + 14. 22.
 + 20. 39. Ad. 3. 16. + 10. 45. + 15. 9.
 + 16. 31. Rom. 1. 16. 5. 22. Galat. 3.
 8. Eph. 2. 7. Hebr. 11. 6. *

Fides non facit nos certos aut se-
 curos de accepto peccatorum remissio-
 ne, aut consequenda vita æternæ.
 Vide Certi.

Fides sine operibus non justificat.
 1. Cor. 13. 2. Gal. 5. 6. Jacob. 2. 24.

Fides ipsa etiam appellatur opus
 bonum. Phil. 1. 6.

Fides est una. Epist. 4. 5.
 Fidei vivæ & operati tribuitur jus-
 titia & salus. Gen. 15. 6. Marc. 16.
 16. Luc. 24. 5. + 8. 48. + 23. 41. Joann.
 5. 24. + 7. 5. Ador. 13. 38. + 16. 31.
 Rom. 3. 22. + 4. 21. 22. 7. * + 10. 2.
 10. Philipp. 3. 9. 1. Petr. 2. 6. Hebr. 4. 3.
 1. Fidei prædicatio ad eorum qui
 præsent in Ecclesia, judicium respicit
 debet esse. Galat. 2. 2.

Fidem Gentilium etiam respicit
 Deus. Jerem. 39. 18. Matth. 8. 5.
 23. + 15. 28. Luc. 7. 20. 33. + 17.
 26. Joann. 4. 47. Ador. 10. 3. + 26. 26.

Fidei Deus liberat a communi per-
 ditione, & interfectione impiorum.
 Genef. 6. 7. * 8. * 19. * Exod. 8. 22.
 + 9. 4. 6. 26. + 10. 23. + 11. 7. Num.
 26. 20. 26. 31. Reg. 19. 18. Dan. 6. 22.
 7. Petr. 3. 7. Inhelitas sui increduli-
 tatis puniunt. Reg. 19. 11. 17. 26.
 Deuter. 11. 21. + 24. 2. 21. + 20. 12.
 Deuter. 9. 20. 4. Reg. 7. 2. 37. 40.
 Eldr. 15. 4. Psalm. 77. 32. Eclij. 30.
 25. Matth. 23. 28. + 14. 30. + 17. 17.
 Marc. 16. 16. Luc. 1. 26. + 24. 24.
 Joann. 3. 18. 36. + 6. 7. + 8. 24. + 12.
 48. + 20. 27. Rom. 11. 20. Hebr. 3.
 18. + 4. 2. + 11. 6. Apoc. 21. 8.

FILIORUM officium erga pa-
 tentes. Genef. 9. 23. + 22. 3. 7. + 27.
 1. + 28. 7. + 37. 14. * Exod. 20. 12.
 + 21. 17. Levit. 19. 3. 32. + 20. 9.
 + 21. 9. Deuter. 5. 16. + 21. 15. 18.
 + 27. 16. Jud. 14. 2. 1. Reg. 2. 21.
 18. 23. + 31. 1. 7. 8. 1. + 18. 5. 3. Reg.
 2. 29. 4. Reg. 2. 23. + 12. 3. + 22. 1.
 2. Paralip. 34. 3. Eclij. 3. 1. 8.
 + 6. 18. + 7. 29. + 8. 7. 12. + 21.
 3. + 23. 18. + 25. 10. + 31. 24.
 Tob. 4. 1. + 14. 5. Job 1. 4. + 2.
 4. + 31. 4. 6. Prov. 1. 8. 6. + 4. 1.
 + 6. 20. + 10. 2. + 13. 1. + 15.
 20. + 19. 26. + 20. 11. 20. + 21.
 15. + 23. 19. 25. + 28. 24. + 30.
 17. Jerem. 35. 16. Ezech. 22. 7.
 Matth. 4. 20. + 10. 35. + 15. 4.
 + 19. 19. Marc. 10. 19. Luc. 2. 48.
 + 18. 20. Ador. 7. 14. + 21. 3.
 Epist. 6. 1. Coloff. 3. 20. 1. Tim.
 5. 1. 1. Petr. 5. 5.

FOENUM & herba cito transi-
 ens omnis homo. Psalm. 89. 6.
 + 128. 6. Isai. 40. 6. Eclij. 1. 4.
 15. 1. Petr. 1. 24. Jacob. 1. 10.

FOENUS. Vide Ustia.

FORNICATIO iram Dei
 provocat. Deut. 22. 21. Prov. 23.
 27. Eclij. 19. 3. Jerem. 5. 7. Olee
 9. 14. 1. Cor. 6. 9. 13. 15. Co-
 loss. 3. 5. Hebr. 13. 4. corpus
 enervat & facultates absumit. Job
 31. 27. Proverb. 23. 27. + 29. 3.
 + 31. 3. Eclij. 9. 6. infamiam ad-
 dert. Eclij. 9. 10. + 4. 21. Fornicatio-
 nis occasiones vitandæ. 1. Corin-
 th. 9. 4. 12. + 12. 22. fornicatio non
 solum in opere externo, sed & in
 affectu prohibetur. Exod. 20. 17.
 Matth. 5. 28.

Fornicatio spiritalis, quæ est

baerifis, & idololatria. Deuter. 31. 16. Jud. 2. 17. 27. 33. Ifai. 1. 21. 27. 37. Jerem. 3. 1. Ezech. 6. 9. 16. * Ofce 1. 2. 2. 4. 4. 15. Apoc. 16. 3.

FRATRES & forores Christi qui funt. Matth. 12. 49. 128. 10. Marc. 9. 4. Luc. 8. 21. Joann. 20. 17. Hebr. 2. 13. Pfalm. 21. 23.

FRATRES. Quere Dolum.

FRUCTUS boni operis. Quere Opus.

FUNDAMENTUM est Chriftus. 1. Corinth. 3. 11. Ephes. 2. 20. 1. Petr. 2. 6. fundamentum etiam Apofoli. Ephes. 2. 20. Apoc. 21. 14. & peculiariter Petrus. Matth. 16. 18. * Joann. 21. 15. 17. cuius fides numquam deficiet. Luc. 22. 32.

FURTIUM prohibetur, committitur, & punitur. Exod. 20. 15. 21. 17. 22. 1. Lev. 19. 11. Deuter. 5. 19. 24. 7. Jof. 7. 1. 29. Tob. 3. 21. Prov. 6. 30. Ofce 4. 2. 2. Mach. 12. 40. Matth. 23. 18. Joann. 12. 6. 1. Corinth. 6. 10. Apoc. 9. 21.

Fures dicuntur, verbum Dei & doctrinam veram adulterantes. Jer. 23. 30. Joann. 10. 10.

G

GAAI, opponit fe Abimelech. 1. Jud. 9. 26. 35. 39.

GABONITAE redimunt vitam afu quodam. Jof. 6. * obfidetur, & obfidione liberantur. 10. 6. * Propter ipfos injufte a Saule occifus fufpenduntur filii Sannis. 2. Reg. 21. 2. 6. 9.

GABRIEL venit cum Raphael ad nuptias Tobit. Tob. 9. 7.

GABRIEL apparuit prophete Danieli. Dan. 8. 16. 19. 21. Zachariae facerdoti. Luc. 2. 21. Virgini Mariae. 1. 26.

GAD filius Jacob ex Lia. Genef. 30. 11. 25. 26.

Gaditae recipiunt fuam hereditatem. Num. 32. * Deuter. 3. 12. Jofue 13. 24.

Gad propheta admonet David, ut non maneat in terra Moabitica. 2. Reg. 22. 5. nunciat Davidi iram Dei. 2. Reg. 24. 11. 18.

GAJUS. 1. Cor. 1. 14. capitur. Act. 19. 29. deditur Paulum in Afiam. 20. 4. hofpicio eum fufcipit. Rom. 16. 23.

GALGALA, five Galgala, civitas Ifrael. Jof. 4. 19. in Galgal circumciditur populus, & celebratur Pafcha. 5. 2. 7. 10. egreditur inde ad liberandos Gaboonitas. 10. 7. revertitur. 19. 43.

GALLAEA recipit Chriftum. Joann. 4. 45. in Galilaea incipit Chriftus predicare. Matth. 4. 12. Aftor. 10. 37.

GAMALIEL vir peritus Legis. Aftor. 5. 34. 7. 22. 35.

Gamaliel, dux Manaffitarum. Num. 1. 10.

GAUDERE & Ixtari honefte licet. 1. Paral. 29. 9. * 2. Efd. 12. 42. Pfalm. 67. 4. Luc. 1. 14. 2. Theff. 1. 6. 7. 5. 16.

Gaudendum non eft negotium. Ecclef. 2. 2. 7. 3. Ofce 9. 1. Amos 6. 8. Prov. 2. 14. Jacob. 4. 9. Gaudium in persecutione. Matth. 5. 12. Aftor. 5. 41. 1. 20. 24. Romani 5. 3. 5. Coloff. 1. 24. Hebr. 10. 34. 1. Tim. 3. 13.

Gaudium fpiritus. Luc. 10. 21. Rom. 12. 19. 1. 14. 17. Gal. 5. 22. Phil. 4. 4. 1. Theff. 5. 16.

Gaudium falutis aeternae. Ifai. 25. 18. 26. 1. 2. 33. 26. 7. 65. 12. Sapiens. 7. 7. Vide Beatiudo.

GEDEON dux & iudex in Ifrael. Jud. 6. * 7. * 8. *

GERIUS quis probandus & quis improbandus. Exod. 2. 24. Reg. 9. 4. Tob. 3. 1. 2. Mach. 6. 30. Rom. 8. 22. Jacob. 5. 9.

GIENTIUM vocatio. Genef. 49. 10. Num. 24. 17. Deuter. 32. 42. 2. Reg. 23. 44. 50. 3. Reg. 8. 41. Pfalm. 2. 9. 21. 28. 7. 67. 32. 7. 8. 17. 8. 2. 86. 4. Ifai. 22. 2. 21. 10. 7. 19. 18. 1. 25. 7. 27. 13. 29. 17. 35. 41. 42. 25. 51. 43. 5. 35. 14. 49. * 51. 5. 34. 1. 55. 1. 56. 3. 5. 66. 3. 9. 1. 65. 1. 7. 66. 19. 20. Jer. 9. 24. 12. 16. 2. 16. 19. Ofce 2. 1. 24. Joel 2. 28. Mich. 4. 2. Sophon. 3. 9. Zachar. 2. 11. 7. 8. 20. 9. 10. Matth. 2. 7. 7. 8. 11. 21. 31. 43. 23. 9. Joann. 10. 16. Act. 8. 26. 3. 2. 7. 10. * 1. Cor. 12. 13. Ephes. 2. 10.

Gentilium mores non funt nobis imitandi. Levit. 18. 3. 7. 20. 23. Jerem. 10. 2.

GENU omne feftendum Domino. Pfalm. 21. 30. Ifai. 45. 23. Rom. 14. 27. Phil. 7. 10.

GERSON filius Levi. Num. 3. 29. Gefonitarum ministerium. 3. 25. 4. 22.

GIESI minister Elifei. 4. Reg. 4. 25. fit profufus. 5. 26.

GLADIUS non cuius permittendus. Matth. 26. 51. Marc. 14. 47. Luc. 22. 49. Joann. 18. 10.

Glaudius Spiritus eft verbum Dei. 4. Efd. 13. 9. 27. Ifai. 11. 4. 2. 27. 1. 31. 8. 2. 49. 2. 66. 26. Ephes. 6. 17. Hebr. 4. 12. Apocal. 1. 16. 2. 16. 7. 19. 15. 2. Theff. 2. 8.

GLORIA Dei in omnibus querenda. Jof. 7. 19. Pfalm. 115. 1. Matth. 6. 9. Joann. 9. 24. 17. 40. Aftor. 3. 22. 7. 22. 3. 1. Cor. 6. 20. 7. 10. 31. Philip. 2. 20. Coloff. 3. 17. Tit. 2. 10. Quare Honor.

Gloria bestorum. Vide Beatiudo.

GODOLIA filius Ahicam gladio interimitur. 4. Reg. 25. 25. Jerem. 41. 2.

GRATIA in Scripturis accipitur pro beneficio. Ruth. 3. 20. 2. Reg. 2. 6. 7. 15. 20. Prov. 4. 9. Ecclef. 7. 37. 7. 29. 20. pro favore. Gen. 6. 8. 18. 3. 19. 19. 2. 39. 21. Exod. 22. 36. Tob. 3. 17. Ethier 2. 17. Prov. 13. 15. Ecclef. 4. 25. Dan. 1. 9. Aftor. 2. 47. 24. 27. 7. 25. 9. pro premio quod a Deo expectatur. Prov. 1. 9. 7. 12. 2. Mach. 12. 45. Luc. 6. 33. 1. Petr. 2. 19. pro dono aliquo gratia dato. Ethier 15. 17. Pfalm. 44. 3. Proverbi. 3. 22. 7. 16. 33. 7. 22. 11. 2. Corinth. 12. * Ephes. 4. 7. 1. Petr. 4. 10. pro dono fupernaturali Deo gratum faciente. Pfalm. 83. 12. Luc. 11. 28. 7. 30. 40. Joann. 1. 15. Rom. 1. 7. 1. Corinth. 16. 23. 2. Corinth. 2. 12. Gal. 5. 5. Hebr. 13. 29. Jacob. 4. 6. pro fe grata, pulchra, & accepta, & amabilia. Prov. 31. 30. Ecclef. 10. 11. Ecclef. 7. 21. 7. 11. 19. 2. 26. 16. 19. 7. 40. 22. Luc. 4. 22. Ephes. 4. 29.

Gratia donum quam fit occultum, & reconditum, quodque nemo facile illud fibi arrogare debeat. Job 9. 20. 31. Pfalm. 2. 11.

128. 15. 7. 143. 2. Proverb. 14. 12. 7. 20. 9. Ecclef. 9. 1. 2. 12. Ecclef. 9. 5. Jerem. 17. 9. 1. Cor. 4. 4. 2. Cor. 10. 14. 7. 13. 5. Galat. 6. 3. Philip. 2. 12. 1. Petr. 4. 18. 2. Petr. 1. 10. 1. Joann. 4. 15.

Gratia qua quis hominibus gratus eft, etiam illa a Deo eft. Exod. 3. 21. 7. 11. 3. 7. 12. 16. 4. Regum 5. 27. 2. Efd. 2. 5. Pfalm. 105. 45. Jer. 40. 2. 3. 4. Dan. 1. 9. Tob. 1. 13. Aftor. 24. 23. 7. 37. 3. 7. 8. 16.

Gratus animus erga Deum & homines commendatur. Genef. 4. 3. 7. 8. 10. 7. 14. 21. 7. 23. 24. 48. 7. 26. 25. Ecclef. 15. 1. Lev. 2. 6. Num. 15. 17. 7. 31. 48. Deur. 4. 9. 6. 5. Jud. 5. 1. 1. Reg. 2. 1. 14. 35. 7. 31. 21. 2. Reg. 10. 2. 1. 19. 33. 1. Reg. 2. 7. 1. Par. 29. 10. 20. 2. Paral. 15. 22. 7. 20. 26. Ethier 6. 7. Tob. 9. 12. 12. 1. 7. Ecclef. 7. 25. 7. 28. 28. 7. 35. 43. 2. Machab. 4. 24. 7. 5. 54. 2. Mach. 3. 33. Math. 11. 25. Marc. 5. 19. Luc. 18. 43. Joann. 11. 41. Aftor. 4. 21. 7. 29. 35. Rom. 6. 17. 2. Corinth. 7. 1. Ephes. 5. 19. Phil. 4. 6. Coloff. 7. 7. 3. 15. 2. Theff. 5. 18. 7. 13. 2. Tim. 4. 21.

Gratia agendis ante & post cibum fumptum. Deuter. 8. 10. 1. Reg. 9. 13. Ifai. 62. 9. Matth. 14. 19. 7. 25. 26. 7. 26. 35. Marc. 6. 41. 7. 8. 6. 7. 14. 22. Luc. 9. 16. Joann. 6. 11. 23. Aftor. 27. 35. Rom. 14. 6. 1. Corinth. 10. 30. 1. Tim. 4. 3.

GULA. Vide Ebrietas, & Ciborum Luxus.

H

HAERETICOS & infideles relinquere Deus ad iuftorum probationem. Jud. 3. 1. 1. Cor. 11. 19.

Haereticus iam inde temporibus Apoftolorum exiftere. 1. Tim. 2. 20. 2. Timoth. 2. 18. 1. Joann. 2. 13. 2. Joann. 7. Apoc. 2. 15.

Haereticos futuros etiam noftros temporibus praedicit eft. Matth. 24. 5. 24. Joann. 5. 43. 1. Tim. 4. 2. 2. Tim. 3. 1. 2. Petr. 2. 1. 7. 3. Judae 18.

Haereticorum vitiores & doctina, ibidem.

Haereticus imitandi. Deuter. 13. 1. Math. 7. 15. Rom. 16. 17. 2. Timoth. 2. 17. 7. 3. 5. Tit. 3. 10. 2. Theff. 3. 14. Joann. 2. 10.

Haereticus male toleratur a praefectis. Apocal. 2. 14.

Haereticus tollendi c medio. Deur. 13. 5. 7. 18. 20. 3. Reg. 18. 40. * 4. Reg. 10. 25. *

Haereticus, fornicatio fpiritualis. Vide Fornicatio.

HAAZEL famulus Benhadad regis Syriae. 4. Regum 8. 11. 15. iuxta mandatum Domini. 3. Regum 19. 15. percuffus Urael in univerfos finibus fuis. 4. Regum 20. 32. 7. 12. 17. 7. 13. 3. quemadmodum prophetaur eft. 4. Reg. 8. 11. 13. moritur. 13. 24.

HELIAS vir pilofus, & zona pellicea cinctus renibus. 4. Reg. 1. 8.

Helix orationis efficacia. 3. Regum 17. 4. Jacob. 5. 17. 16. aliter ministerio corvi. 3. Regum 17. 2. excitat puerum mortuum. 17. 19. occidit prophetas Baal. 18. 40. fugit Ifezabel. 19. 3. mittitur in Damafcum, ut ungeret Hazael regem Syriae. 19. 15. mittitur ad Achab. 21. 17. ad Heliam mille principes quinquagenarii cum fuis, igne caelitus demiffo confumuntur. 4. Regum 1. 10. affumitur per tunicam in caelum. 2. 13. appa-

ret in transfiguratione Domini. Matth. 17. 3. Luc. 9. 30.

HELIODORUS a cubilibus Seleuco, contat thesaurum templi auferre. 2. Mach. 5. 7. 13. puniatur a Deo. 3. 24.

HELISEUS. Vide Elifens.

HERODES Acalonia dicitur innocentes pueros. Matth. 2. 16. & moritur. 2. 19.

Herodes Antipas filius Herodis, tetrarcha Galilee. Luc. 3. 1. occidit Joannem Baptistam. Matth. 14. 9. Herodes & Pilatus mox Christi inter se reconciliatur. Luc. 23. 12. Ador. 4. 27.

HERUS & Hera. Vide Dominus & Domina.

HERON filius Phares. Gen. 46. 12. Matth. 1. 3. relinquit post se Aram & appellatur Jephonne. 1. Paral. 4. 15.

HESTER filix uxor Astheri. Esther 2. * precibus suis apud Asuerum latam de Judæis uno die occidendis sententiam revocat. Esther 8. 3. 8.

HIEREMIAS. Vide Jeremias.

HIERUSALEM. Vide Jerusalem.

HOLOFERNES dux Nabuchodonosor mittitur contra Israel. Judic. 2. 4. blasphebat Deum. 6. 1. obsidet Bethuliam. 7. 1. proprio gladio cervix ei præcidiur. 13. 8. caput ejus conspicuendum ponitur in muris civitatis. 24. 1. totus Assyrius exercitus se in fugam dedit. 15. 1.

HOMO creatus est ad imaginem Dei. Gen. 1. 26. † 2. 7. † 5. 1. † 9. 6. Sap. 2. 25. Eccli. 17. 1. Job 10. 8. Pfal. 171. 73. Jac. 3. 9.

Homo maledictus. Gen. 3. 17. benedictus in Christo. Gen. 12. 3. † 22. 18. Galat. 3. 8.

Hominis regeneratio. Matth. 18. 3. Joann. 1. 13. † 3. 3. 6. † 4. 14. † 7. 38. 1. Cor. 4. 15. Galat. 4. 19. Ephes. 4. 22. Coloss. 2. † Tit. 3. 5. 1. Petr. 1. 23. † 2. Jac. 1. 18.

Homo pulvis & lutum. Gen. 2. 7. † 3. 19. † 18. 27. Eccli. 12. 7. Eccli. 17. 2. † 28. 8. † 22. 13. Job. 4. 19. † 10. 8. † 34. 15. Pfal. 77. 39. † 102. 14. † 132. 4. Hlai. 40. 6.

HOMICIDIUM, latrocinium, & sanguinis effusio. Gen. 4. † 9. 6. † 37. 18. Exod. 2. 12. † 30. 13. † 22. 4. Lev. 24. 21. Num. 25. 7. Deut. 5. 17. † 19. 4. 12. † 21. 14. † 27. 24. Job. 20. 3. Jud. 9. 5. 1. Reg. 18. 27. 2. Reg. 3. 27. † 4. 7. 12. 5. Reg. 2. 5. 25. 34. 46. 4. Reg. 14. 51. † 21. 16. Prov. 6. 17. † 30. 17. Eccli. 34. 45. 27. Thren. 4. 13. Eccli. 12. 6. † 22. 20. † 24. 16. Osee 4. 2. Matth. 5. 21. † 19. 18. † 23. 34. † 26. 51. Joann. 8. 44. Rom. 13. 9. Galat. 5. 20. 1. Joann. 3. 12. Apoc. 13. 10.

HONOR qui ab hominibus profertur, non magni faciendus. Num. 26. 10. Jud. 9. 2. 1. Reg. 10. 27. 2. Reg. 15. 1. 3. Reg. 1. 5. Esther 3. 2. * 6. Eccli. 9. 16. † 10. 20. 30. Jerem. 9. 23. Matth. 6. 1. † 8. 44. † 9. 30. † 17. 9. † 20. 22. 21. Marc. 1. 44. † 5. 43. † 7. 36. † 8. 26. † 9. 8. † 10. 35. 43. Luc. 23. 24. Joann. 6. 15. † 8. 50. † Gal. 6. 25. Phil. 2. 3. 1. Thess. 2. 6. 1. Petr. 5. 3. Joann. 19. Apoc. 19. 10. † 22. 9.

Honor Dei. Quære Gloria.

Honorandi parentes. Vide Parentes.

HOSPITALITAS commendatur. Hlai. 58. 7. Matth. 25. 36. Luc. 14. 13. Rom. 12. 13. 1. Tim. 3. 2. Tit. 1. 8. 1. Petr. 4. 9. 3. Joann. 5. 9. Hebr. 13. 2. Jac. 1. 27.

Hospitalitatis exempla. Genef. 18. 3. † 19. 2. † 24. 31. Job. 2. * 7. Jud. 12. 15. † 19. 4. 9. 3. Reg. 17. 10. 17. 4. Reg. 4. 8. Job. 1. 4. † 31. 17. Tob. 2. 1. Luc. 10. 38. † 19. 6. Ador. 2. 6. 15. † 28. 2. 7.

Inhospitalitas. Jud. 8. 5. † 10. 18. 1. Reg. 25. 9. 14. Sapient. 15. 13.

HUMILITAS Deo gratâ est. Genef. 18. 27. † 29. 31. † 41. 40. Jud. 6. 15. 1. Reg. 1. * † 2. 1. 8. † 7. 9. 10. 2. Reg. 6. 16. 21. 2. Paral. 12. 6. 8. † 32. 26. † 33. 12. † 34. 26. Pfal. 35. 19. Prov. 11. 2. † 16. 19. † 18. 12. † 21. 22. † 25. 7. † 29. 23. Hlai. 37. 1. † 57. 15. † 66. 2. Jerem. 1. 6. Jonæ 3. 5. Eccli. 3. 18. † 7. 19. Judith 4. 7. 21. † 9. 16. Matth. 3. 21. † 5. 3. † 8. 8. † 11. 29. † 15. 27. † 18. 4. † 20. 26. † 21. 5. † 23. 7. 11. Marc. 9. 34. † 10. 43. Luc. 10. 42. † 9. 47. † 14. 7. 11. † 25. 19. † 18. 13. † 23. 26. Joann. 13. 4. Actor. 10. 26. Rom. 11. 20. † 12. 16. 1. Cor. 4. 12. † 15. 8. Philip. 2. 3. Col. 3. 12. Hebr. 21. 24. 1. Petr. 5. 5. Jacob. 1. 2. † 4. 10. Apoc. 4. 10. † 19. 10.

HYMENÆUS pseudoapostolus. 2. ad Tim. 2. 17.

HYPOCRISIS. 1. Reg. 15. 11. * † 18. * 2. Regum 15. 2. 4. Reg. 1. 6. 9. Job. 8. 13. † 13. 16. † 15. 34. † 20. * † 27. 8. † 36. 13. Prov. 30. 13. Eccli. 1. 36. † 19. 24. Hlai. 29. 13. † 38. 2. Jerem. 9. 8. Eccli. 33. 20. Mal. 3. 13. 2. Mach. 6. 23. Matth. 2. 7. 16. † 6. 2. 16. † 7. 5. † 15. 7. † 16. 3. † 21. 18. † 23. * † 24. 5. Marc. 7. 6. Luc. 11. 44. † 12. 5. 6. † 18. 11. Ador. 5. 1. † 8. 18. † 13. 8. Rom. 2. * Galat. 2. 12. 1. Tim. 4. 2. 2. Tim. 3. 5. 8. Thess. 5. 22. 1. Petr. 2. 12.

I

JABES in Galaad opprimitur ab Israel. Jud. 21. 10. obsidetur. 1. Reg. 21. 1. viri Jabes Galaad exhibent misericordiam Sauli, & filio ejus. 31. 12.

JACOB filius Isaac nascitur. Gen. 25. 23. emittit a fratre Esau primogenitum. Gen. 25. 31. præcipit Esau benedictionem. 27. 5. * proficiscitur ad Laban. 28. 10. videt scalam, & vovet votum. 28. 12. 20. servit Laban pro duabus filiabus. 29. 15. revertitur in patriam. 31. 27. luctatur cum Angelo. 32. 24. 3. Reg. 18. 31. mittit filios in Aegyptum. Gen. 42. 1. migrat cum tota sua familia in Aegyptum. 46. * Deut. 10. 22. filios Joseph adoptat in suos. Gen. 48. 5. 8. benedicit duodecim filiis & moritur. 49. 33. sepelitur cum patribus suis in terra Chanaan. 50. 4. 17. secundum promissionem. 49. 29. & secundum mandatum. 49. 29. commendatur. Eccli. 44. 24. Vide Israel.

Jacobus Zebedæi filius vocatur. Matth. 4. 20. occiditur. Actor. 12. 2.

JEBUS appellatur Jerusalem. Job. 17. 8. Jud. 19. 10. 1. Paral. 11. 4.

Jebusæus expugnare non poterat Israel. Jud. 1. 21. superantur tamen a David. 2. Reg. 5. 8.

JERU filius Hanani prophete arguit regem Iosaphat. 2. Paral. 19. 2. mittitur ad Baasa regem Israel. 3. Reg. 16. 1. 7.

Jehu filius Iosaphat filii Namdi ungitur us rex Israel, & defendendum domum Achab. 4. Reg. 9. 1. 6. juxta præscriptum. 3. Reg. 19. 26. occidit Izabellam. 4. Reg. 9. 27. 33. occidit septuaginta filios Achab. 10. 1. jubet comprehendere & jugulari fratres Ochozias regis Juda. 2. 14. perdit servos Baal. 4. Reg. 10. 17. 25. moritur. 18. 35.

JERUNIUM, & Jejunandum esse. Joel. 2. 12. Tob. 12. 8. Matth. 6. 16. * Marc. 3. 20. Luc. 24. 36. † 5. 35. Rom. 13. 13. 1. Cor. 7. 5. 2. Cor. 6. 5. † 11. 27. Ador. 13. 2. 3. 14. 22. Ephes. 5. 18. 1. Thess. 5. 6. Tit. 2. 2. 1. Petr. 1. 3. † 5. 8. Vide Quadragesima.

Jeruni meritum. Jerem. 35. 14. 19. Jon. 3. 7. 9. 10. Judith 4. 8. 8. 6. Matth. 17. 21. † 6. 17. Luc. 24. 37.

Jejunatur pro mortuis. 1. Reg. 31. 13. 2. Reg. 1. 20. † 3. 36. 1. Paral. 10. 12.

Jejunii exempla. Exod. 24. 18. † 34. 28. Deut. 9. 9. 18. Jud. 20. 26. 1. Reg. 7. 6. † 31. 13. 2. Reg. 3. 35. † 12. 16. 2. Paral. 20. 5. 1. Efd. 8. 21. 2. Efd. 1. 4. Esther 4. 3. Pfal. 34. 13. Jerem. 36. 9. Dan. 10. 3. Jonæ 2. 3. Jud. 4. 7. 8. 14. Luc. 2. 37. † 5. 33. Act. 10. 30. † 13. 3. † 14. 23.

Jejunium indicium a rege Saule. 1. Reg. 14. 24. a Iosaphat. 2. Paral. 20. 3. a Niniivitis & eorum regibus. 2. 3. 5. 7. ab Efd. 1. 1. Efd. 8. 21. ab Esther & Mardocheo. Esther 4. 16. Vide Abstinencia.

JEREMIAS propheta ex Anathoth mittitur. 1. 4.

Jeremias persecutionem patitur. Jer. 19. 19. † 20. 14. † 26. 7. † 33. 1. † 37. 12. † 38. 4. 7.

Jeremias invenit gratiam apud Nabuchodonosor. Jer. 39. 11.

Jeremias vinculis solvitur a Nabuzardan. Jer. 40. 7.

Jeremias iuger Josiam. 2. Paral. 35. 25.

JERICHO expugnatur & exuriatur. Jos. 6. 20. 24. reedificatur ab Hiob. 3. Reg. 16. 34. appellatur civitas Palmatum. Deut. 34. 3. 2. Paral. 28. 15.

JEROBOAM filius Nabat, servus Salomonis, fit inimicus Israelis. 2. Reg. 11. 26. 2. Paral. 23. 6. sic iuxta decem tribuum. 3. Reg. 12. 6. iuxta verbum Abraham. 17. 20. annus ejus exarefecit. 3. Reg. 13. 4. curatur. 13. 6. moritur. 14. 20. tota ejus domus perditur. 15. 29. juxta quod prædictum fuerat. 24. 20. contra Jeroboam. Amos 7. 10.

Jeroboam filius Joas fit rex Israel. 4. Reg. 13. 13. † 14. 16. moritur. 14. 29.

JERUSALEM expugnatur a filijs Judæ. 1. 8. eligitur a Deo in habitaculum. 3. Reg. 8. * 2. Paral. 6. 2. † 7. 16.

Jerusalem appellatur Jofue. Josue 15. 8. Jud. 19. 1. 1. Paral. 1. 4.

Jerusalem appellatur Salem. Pfal. 75. 3.

Jerofolymam quæ tribus Jacob inhabitaverunt. 1. Par. 9. 3. 2. Efd. 1. 1. 1.

Jerufalem obfidetur a rege Syriz & Ifraelis. 4. Reg. 16. 5. a rege Nabuchodonofor. 4. Reg. 24. 10. † 25. 1.

Jerufalem exurit & everteitur. 4. Reg. 25. 9. iterum excolitur & reparatur. 2. Efd. 3. * † 6. 15. contra Jerufalem de ejus civis. 4. Reg. 21. 12. † 23. 27. Haze. 2. 6. † 3. 1. † 22. 1. 8. † 29. 1. 7. † 25. 2. Jer. 43. 2. 9. † 7. * † 13. * † 17. 19. † 19. 21. † 21. 3. † 23. 39. † 25. 8. † 27. 3. 26. † 38. 1. 1. 38. 5. † 39. 8. Ezech. 3. 6. † 4. † 5. * † 10. 2. † 15. * † 21. 6. † 22. * † 23. * Soph. 3. 1.

Jerufalem deftruenda per Romanos. Dan. 9. 26. Zachar. 14. 1. Math. 24. 1. 15. Luc. 13. 35. † 19. 41. † 20. 16. † 21. 6. Joann. 11. 48.

Jerufalem fpiritalis a Ecclefia fanda. Pfal. 131. 3. Hae. 3. 24. 20. † 54. 11. † 60. * † 62. 5. † 65. 16. 18. Hoz. 17. 19. Baruch. 5. 1. 7. Gal. 4. 26. Hebr. 11. 10. † 12. 22. A. oc. 3. 23. † 41. 2. 10.

JEZABEL impia, impij Achab conjux. 2. Reg. 16. 31. † 21. 5. occidit prophetas Domini. 18. 4. 12. minatur Eliaz propheta mortem. 19. 2. a canibus dilaceratur. 4. Reg. 23. 33. verba jurtum Eliaz propheta. 2. Reg. 21. 25.

JLLUMINATI dicuntur Baptizati. Hebr. 6. 4.

IMAGINES iuffit Deus ferri. Exod. 25. 18. * Num. 21. 8. *

Imagines fecit Salomon. 3. Reg. 5. 35. † 7. 25. 29. 36. † 10. 19. 2. Par. 3. 10. 14. † 4. 3.

Imaginum ufus. Num. 21. 8. Sap. 16. 6. Job. 2. 26. * de altari in reftimonium & memoriam extrudo.

IMMISERICORDIA. & ejus punizio. 1. Reg. 14. 22. Deut. 32. 35. Jud. 8. 6. 15. 1. Exod. 25. 10. 18. 30. 20. 29. Prov. 21. 10. Ezech. 12. 13. Amos 2. 6. Matth. 18. 30. 34. † 25. 42. Luc. 16. 21. 23. Jud. 2. 12.

IMPATIENTIA, & ejus punizio. Exod. 14. 21. † 15. 24. † 16. 2. 7. † 17. 2. Num. 11. 2. 10. † 14. 4. 25. † 15. 3. 2. Prov. 12. 16. Ezech. 2. 17.

IMPIORUM dicitur, facta & cogitata contra pios. Sap. 2. * Pfal. 9. * 10. * 17. * 32. * Prov. 4. 14.

Impiorum profperitas a Job. 10. † 3. 21. 7. 30. Pfal. 73. 2. 8. † 27. 8. 4. Efd. 3. 25. 21. Jer. 12. 1. Habac. 1. 13. 2. Mach. 6. *

Impiorum profperitas bonis admirationem parit. Job. 21. 7. 23. Pfal. 73. 2. Ezech. 7. 16. Jer. 12. 1. Habac. 1. 13. Malac. 3. 15.

Impii incidunt in mala quæ pijs parantur. 1. Reg. 17. 42. † 31. 4. Efd. 7. 10. Pfal. 72. 16. † 75. 16. † 74. 8. † 36. 14. Prov. 26. 27. Ezech. 10. 8. Hae. 3. 2. Jer. 45. * Dan. 3. 22. † 6. 24. † 23. 62. Ezech. 27. 28. * Judith 23. 4. Apoc. 18. 6.

Impii incidunt frequenter in malum quod videntur Gen. 6. 16. Prov. 2. 26. † 10. 24. Hae. 66. 4.

Impiorum fubita & improvifa punizio, difperfo & everfo. Gen. 7. 21. † 14. 15. † 19. 24. † 34. 25. Exod. 14. 24. Lev. 10. 2. Num. 11. 33. † 16. 31. Job. 10. 2. † 11. 7. 4. 20. † 7. 22. 23. 24. † 8. 11. † 16. 28. 1. Reg. 30. 16. 2. Reg. 13. 20. 3. Reg. 16. 3. † 18. 40. † 20. 13. 19. Job. 4. 8. † 5. 3. † 8. 13. † 15. 20. † 18. * † 20. † 27. 14.

† 36. 12. Pfal. 1. 5. † 36. * Prov. 1. 27. † 6. 15. † 10. 25. † 12. 7. Hae. 3. 24. † 47. 9. Jer. 15. 8. Dan. 5. 30. 1. Mach. 2. 62. † 4. 3. Matth. 24. 38. Luc. 12. 20. 46. † 16. 23. 25. † 17. 27. 30. 1. Theff. 5. 3.

Impiorum punizio bonis ead timorem & cautionem. Efd. 23. 21. † 17. 18. † 29. 23. † 21. 21. Prov. 10. 25. † 21. 24. Ezech. 33. 7. A. cor. 5. 11. 1. Tim. 5. 20.

Impios deridebit Deus. Pfal. 2. 4. † 36. 13. † 58. 9. Prov. 1. 26. Sap. 2. 15.

IMPOSITIO manuum varia in veteri teftamento. Gen. 48. 14. Exod. 29. 10. Lev. 1. 4. † 3. 2. Num. 27. 23. Dan. 13. 54. Marc. 10. 16.

Impositio manuum in Sacramento Ordinis & Confirmationis. A. cor. 4. 6. † 5. 17. † 13. 3. † 19. * 1. Tim. 4. 14. 5. 22. 2. Tim. 1. 6.

IMPUDICITIA contra naturam. Reg. 19. 5. † 38. 7. Lev. 18. 22. † 20. 13. Jud. 19. 22. 31. Rom. 1. 27. 1. Cor. 6. 10. Eph. 5. 12. 1. Tim. 1. 10. 2. Petr. 2. 7. 8.

INCANTATIONES & maleficia. Exod. 7. 11. † 8. 18. † 22. 18. Lev. 19. 31. † 20. 6. 27. Num. 23. 23. Deut. 18. 10. 1. Reg. 28. * 4. 4. 25. † 47. 13. Jerem. 10. 2. Dan. 2. 2. 10. Mich. 5. 11. A. cor. 8. 8. † 13. 6. † 16. 16. † 19. 19. Gal. 5. 20. Apoc. 18. 23. † 21. 8.

INCESTUS grave peccatum. Lev. 18. 6. 7. † 20. 11. 14. Deut. 22. 30. 1. Cor. 5. 1. 2.

INDULGENTIAE. 1. Cor. 2. 10.

INFERNUS & damnatio parata diabolo & angelis ejus. Vide Damnatio.

Inferni poena varia & horribilis. Deut. 32. 22. Job. 24. 19. Pfal. 10. 6. † 20. 10. † 48. 15. † 111. 10. Sap. 11. 27. Ezech. 12. 10. Hae. 3. 35. † 35. 11. 13. 14. † 34. 9. Jer. 20. 17. Malac. 4. 1. Matth. 8. 12. Luc. 13. 27. † 16. 23. Apoc. 14. 9. † 18. 7. † 20. 14. nunquam terminanda. Hae. 66. 24. Matth. 25. 41. 46. Marc. 9. 47. 2. Theff. 1. 9.

INFIDELITAS. Vide Fides.

INFIRMITAS corporalis, vide AEGROTATIO.

INGRATITUDO, & ejus punizio. Gen. 31. 1. † 30. 23. Exod. 11. 8. Deut. 23. 3. † 1. Reg. 1. 17. † 6. 8. † 8. 33. † 22. 1. 1. Reg. 10. 18. † 12. 8. † 25. 3. 10. 3. Reg. 14. 33. 2. Paral. 24. 21. Prov. 17. 13. Hae. 1. 6. † 7. 4. Jerem. 2. 5. 6. Ezech. 16. * Ofce 10. 1. † 13. 2. 6. Mich. 6. 5. Sap. 16. 29. 1. Mach. 16. 16. 19. Matth. 11. 20. Luc. 17. 18. Joann. 12. 46. Rom. 1. 31. 2. Tim. 3. 2.

INIMICUS non paffim commendendus efl. 1. Reg. 14. 14. † 17. 43. 2. Reg. 21. 20. 3. Reg. 20. * 4. Reg. 14. 8.

Inimico reconciliato non temere credendum efl. 1. Reg. 24. 17. † 26. 21. 2. Reg. 3. 26. 1. Mach. 12. 24. 1. I N I Q U I T A S abundavit. 4. Eldr. 5. 2. † 14. 16. Matth. 23. 12. 3. Joann. 5. 29. Vide Impii & Mali.

INNOCENTIA fua cuique vendenda, & malæ fufpicionis amovenda. Jofue 22. 22. 1. Reg. 1. 14. 3. Reg. 18. 17. Jer. 37. 15. A. cor. 2. 14. † 6. 14. † 7. 2. † 28. 17.

INOBEDIENTIA & ejusque punizio. Gen. 3. 14. 17. † 19. 17. 26. Levit. 10. 1. † 26. 14. * Num.

24. 28. 21. † 26. 31. † 20. 24. Deut. 17. 16. 28. † 17. 12. † 28. 19. 29. † 27. 16. * † 28. 15. * 1. Reg. 12. 25. 12. † 13. 24. † 28. 16. 2. Reg. 6. 6. 3. Reg. 17. 9. † 15. 19. 21. † 14. 17. † 20. 35. * 2. Par. 7. 15. † 26. 16. 19. Hae. 24. 3. Jeremi. 11. 3. 8. † 13. 8. † 17. 27. † 26. 4. † 35. * Jon. 3. 3. Matth. 17. 17. Ador. 7. 30. Rom. 2. 8. Gal. 3. 10. † Theff. 1. 8.

INVIDIA & odium. Gen. 4. 5. † 26. 14. † 27. 41. † 31. 1. † 37. 4. 11. Exod. 1. 8. † 20. 13. Lev. 19. 17. Num. 12. 10. † 15. 20. 23. Deut. 19. 11. 1. Reg. 18. 7. 11. Sap. 24. 24. Prov. 16. 12. 1. Ezech. 35. 2. Daniel. 6. 3. Luc. 15. 28. Joann. 12. 4. Rom. 1. 29. † 13. 13. Gal. 5. 15. 20. Jacob. 3. 14. † 4. 3. 1. Petr. 2. 1. Joann. 3. 13. 15. † 4. 20.

IOAB filius Sarvix. 2. Reg. 20. 13. confodit Abner. 3. 27. reconciliat Abalonem per Thecumm. 14. * confodit Amasa. 20. 9. confoditur ipfe. 3. Reg. 2. 28. 34. juxta mandatum David. 2. 5. 7.

IOACHIM filius Jofue rex Ifrael. 4. Reg. 1. 35. † 13. 1.

Joachaz filius Jofue exiit regno, & vehitur in Aegyptum, ubi & moritur. 4. Reg. 23. 34. captivitas ejus predictur. Ezech. 19. 4. appellatur Johanan. 1. Par. 3. 15. poft ipfum creatur rex frazer ejus Eliachim. 4. Reg. 23. 34.

IOACHIN filius Joachaz fit rex Juda. 4. Reg. 24. 8. dicitur captivus a Nabuchodonofor in Babiloniam. 24. 12. 15. dimittitur ex carcere, & ad honores vehitur. 15. 24. appellatur Jerchonia. 3. 27. 7. appellatur Neri. Luc. 2. 27. ei fuccedit patruus Marthianus. 4. Reg. 24. 17.

IOACIM, antea didus Eliachim, filius Jofue, fit rex Juda. 4. Reg. 23. 34. 3. Efd. 1. 37. combuffit libros fermonum. 3. 24. 21. appellatur Melchi. Luc. 3. 24. moritur. 4. Reg. 24. 1. 5. poftquam confituitur rex filius Joachaz. 4. Reg. 24. 6.

JOANNA uxor Chufe fequitur Chriftum. Luc. 8. 2.

JOANNES Baptifta filius Zacharie. Luc. 1. 55. 59. 67. Evangelium regni denuntiat, & baptizat. Matth. 3. 14. Marc. 1. 4. 5. Joann. 1. 28. † 3. 23. 26. veftitus efl ex pilis camelorum, & viftus locuftæ, & mel flevetur. Marc. 1. 6. noluit haberi major quam erat. Joann. 1. 19. 20. 26. † 3. 18. mittit difcipulos ad Chriftum. Matth. 11. 2. capite truncatur. Matth. 14. 8. dicitur Elias. Malac. 4. 5. Matth. 11. 14. † 17. 10. Luc. 1. 17.

Joannes filius Zebedi vocatur. Matth. 4. 22. unice a Chrifto diligitur. Joann. 13. 23. † 19. 26. † 20. 2. † 21. 7. 20. fcribit que vidit & Joann. 19. 35. † 21. 24. 1. Joann. 7. 1.

JOAS filius Ochozix folus evadit, dum fenatus regius occiditur. 4. Reg. 11. 2. coronatur rex in Judda. 11. 12. occidit Zachariam filium Jojadæ. 2. Par. 24. 21. Matth. 23. 35. occiditur a fuis moiftris. 2. Par. 24. 25. 4. Reg. 12. 20. poft ipfum filius ejus Amafia rex confituitur efl. 1. Par. 3. 12. 2. Par. 24. 37.

Joas filius Joachaz rex Ifrael. 4. Reg. 13. 9. pugnat contra Amahan, fubvertit moenia Jerufalem, deftruit templum & moritur. 4. Reg. 14. 13. 16.

J O J A D A Sacerdos iussit occidi Athaliam reginam. 4. Reg. 11. 15. 2. Par. 14. 14. moritur. 24. 15.

J O N A S prophetas. 4. Reg. 14. 25. precipitavit in mare. Jonæ. 1. 15. deglutit cum pisce a Domino præparatus. 2. 1. in cojus ventre erat tribus diebus & tribus noctibus. Ibid. Matth. 12. 40.

J O N A T H A S, filius Saulis profertur Philistinæ. 1. Reg. 13. 3. † 14. 1. 7. liberator pro populum a patre ob mel deglutatum occidentibus. 14. 45. ferit sœdus cum Davide. 17. 3. † 20. 8. † 23. 18. caditur. 21. 7.

Jonathan filius Mathathie, præfatus militaris iudorum. 1. Mach. 9. 21. fœdus init cum Demetrio. 10. 3. fœdus capitur. 12. 48. occiditur cum suis filiis. 13. 33.

J O R A M filius Iosaphat rex Judæ. 3. Reg. 22. 51. occidit fr. fratres suos. 2. Par. 21. 4. moritur. 4. Reg. 8. 24. 2. Par. 21. 29.

Joram rex Israel. 4. Reg. 1. 17. † 3. 1. procedit contra Hazaël regem Syriæ. 8. 28. accepto vulnere curatur in Jezrahel. 9. 15. moritur. 9. 24.

J O S A P H A T filius Aza rex Judæ. 3. Reg. 22. 41. mittit qui verum Dei cultum doceant in civitatibus Judæ. 2. Par. 17. 7. fœdere jungitur cum impio Achab. 18. 3. ideoque arguitur a Propheta. 19. 21. fugit fe Ochozias. 2. Par. 20. 39. moritur. 21. 1. habuit succensorem filium Joram. 1. Par. 3. 11.

J O S E P H filius Jacob. Genes. 29. 23. videt omnium. 17. 5. 9. venditur a fratribus israeliticis. 37. 26. Psalm. 104. 17. falso accusatur. Genes. 39. 17. mittitur in carcerem. 39. 20. † 41. 14. constituitur dominus universæ Aegypti. 45. 40. datur ei filia Putipharis uxor. 45. 45. decetque fe fratribus suis. 45. 1. moritur. 50. 24. ossa ejus transferuntur ex Aegypto. Exod. 13. 19. sepelitur in Sichem. Josue. 24. 32. Joseph conjux B. Virginis Mariæ. Matth. 1. 16. fuit in Aegypto. 2. 14.

J O S I A S filius Amos rex Judæ. 4. Reg. 21. 24. † 22. * ejus nativitas prædicta est. 3. Reg. 13. 2. legit librum Legis. 4. Reg. 23. 2. celebrat Pascha. 23. 21. vulneratur a sagittariis. & moritur. 2. Par. 35. 23. 24. 4. Reg. 23. 29. lugetur. 2. Par. 35. 24. ei succedit Joachaz. 4. Reg. 23. 30. 34.

J O S U E pugnat contra Amalech. Exod. 17. 9. 13. mittitur exploraturus terram Chanaan. Num. 13. 1. cap. populo commendat. 14. 6. constituitur loco Moysis dux populi. 17. 18. Deut. 3. 21. † 31. 3. 7. 14. Jos. 1. 16. mittit exploratores. 2. 1. transiit Jordanem. 3. 16. erigit duodecim lapides in Galgal. 4. 1. 8. Angelus Domini apparet ei. Jos. 5. 17. benedicit populo. 8. 33. ascendit Josue ad liberandos Gabaonitas. 10. 7. Sol & Luna steterunt ad imperium Josue. 10. 12. revertitur Josue in Galgal post liberatos Gabaonitas. 10. 43. percussit 31. reges. 12. * accipit suam portionem in divisione terre. 19. 49. moritur. 24. 29. Judic. 2. 8. commendatur. Eccli. 48. 1.

I R A C U N D I A quantum mali pariat. Genes. 4. 5. Job. 5. 1. Prov. 13. 16. † 14. 3. † 15. 18. † 17. 19. † 19. 29. † 27. 3. † 29. 22. Eccli. 7. 10. Eccli. 25. 22. † 28. 6. 14. † 30. 26. Matth. 5. 22. Lucæ. 4. 28. Galat. 5.

20. Ephes. 4. 26. Coloss. 3. 8. Tit. 1. 7. Jacob. 1. 19.

I R A E alterius cedendum potius quam repugnandum. Genes. 27. 41. Prov. 22. 24. † 29. 22. Eccli. 8. 19. Matth. 2. 13.

I S A I A S filius Amos. Isa. 1. 1. vocatur. & mittitur. 6. 8. † 40. 1. **I S M A E L** filius Abrahamæ & Agar nascitur. Genes. 16. 15. moritur. 25. 17.

Israhel filius Nathaniz, occidit Godoliam, alioque Judæos. Jerem. 41. 2. 6.

I S R A E L appellatur, qui ante Jacob dicebatur. Quære Jacob. Israel populus & heredes Domini. Exod. 3. 7. † 5. 2. † 6. 7. † 19. 5. Levit. 30. 26. Deut. 4. 20. † 7. 6. † 9. 29. † 10. 15. † 14. 3. † 26. 18. † 32. 9. 1. Reg. 10. 1. † 12. 32. 2. Reg. 7. 23. 3. Reg. 8. 53. Isa. 29. 25. † 43. 1. Jer. 13. 11. decem tribus Israel separant se a demo David. 3. Reg. 12. 3. 9. 16. secundum verba Ahie prophete. 11. 29. transferuntur in Assyriam. 4. Reg. 15. 29. † 17. 6. secundum prophetiam. Deut. 4. 26. multi ex Israel sequuntur Levitas in Jerusalem. 2. Par. 11. 13. Contra decem tribus. Vide Samaria.

J U D A E O R U M cæremionie erant umbra futurorum. Exod. 13. 9. 14. Num. 15. 38. Deut. 16. 1. Eccli. 20. 10. 1. Corinth. 10. 1. 2. Corinth. 3. 13. Hebr. 7. 17. † 8. 5. 9. 1. 10. 1. 33. † 10. 4.

J U D A S filius Jacob nascitur. 4. Reg. 29. 25. nefcius concumbit cum filii uxore Thamar. 38. 15. spondet pro fratre suo Benjamin. 43. 9. prædicatur scriptum non auferendum de Juda, donec veniat Messias. 49. 10. Deut. 33. 7. Jud. 1. 2. 2. Reg. 7. 12. 2. Par. 6. 6. contra Judam & Jerusalem. Vide Jerusalem.

Judas Machabæus eligitur dux fratrum suorum. 1. Mach. 2. 66. pugnat strenue. 3. † 4. † 5. † 7. † 7. 25. 2. Mach. 8. 4. † 10. 16. † 11. 6. † 12. * † 13. * † 14. * † 15. * caditur. 1. Mach. 9. 17.

Judas Iscariotes eligitur in Apostolum. Matth. 10. 4. init pactum cum Phariseis. Luc. 22. 4. prodit Christum. Matth. 26. 20. 46. Marc. 14. 43. Joann. 18. 5. secundum prophetiam. Ps. 40. 10. † 54. 14. † 108. 8. Joann. 6. 70. † 12. 4. † 13. 21. † 13. 28. 1. Mach. 27. 4. Ador. 1. 18.

Judas Galilæus dispersus cum suis. Ador. 5. 37.

Judas & Silas cum Paulo & Barnaba Antiochiam mittuntur. Ador. 15. 22. 17.

J U D I C A B U N T sancti de hoc mundo. Sap. 3. 8. † 5. 1. Matth. 129. 28. 1. Cor. 6. 2. Judæ. 14.

Judicium perverfum. Eccli. 11. 9. Matth. 7. 1. † 12. 7. Lucæ 6. 37. † 7. 33. Joann. 7. 24. † 9. 16. Ador. 28. 4. Rom. 2. 1. † 14. 4. 13. 1. Cor. 4. 5. 1. Tim. 5. 21. Jacob 4. 11.

Judicium Dei extremum, & quemadmodum Christus in fine mundi judicaturus sit. 1. Reg. 2. 10. &c. Vide Dies novissimi.

Judicium debet precedere deliberatio & cognitio causæ. Genes. 3. 11. † 11. 5. † 18. 21. Exod. 3. 8. † 23. 2. Deut. 16. 6. † 17. 9. † 19. 18. Jos. 7. 19. † 22. 23. Jud. 20. 3. 12. Prov. 18. 13. Eccli. 11. 7. Dan. 13. 5. 1. Mach. 7. 7.

Judicium hominum. Vide Opinatio.

Judicium officium, & auctoritas. Exod. 18. 13. 28. † 21. * † 22. * † 23. * Lev. 19. 15. † 24. 11. 23. Deut. 1. 13. 16. † 17. * † 18. 15. † 19. 1. † 27. 198. Jos. 7. 19. 1. Reg. 8. 1. † 12. 5. 3. Paral. 19. 6. Eccli. 4. 50. † 10. 1. † 42. 12. Pal. 81. * Prov. 18. 5. 19. † 24. 23. † 28. 15. Isa. 5. 16. † 19. 1. Jerem. 5. 26. Lucæ 18. 2. † 23. 1. 13. 23. Joann. 7. 24. † 8. 15. Jacob. 2. 4. Judices Israel reixerunt circa 350 annos. Ador. 13. 20.

Index universi mundi est Deus. Vide Deus.

JUDITH vidua Bethuliz dives & honesta. Judith 8. 1. * prædicat Holoferni caput. 13. 10. moritur. 16. 18.

J U R A R E quatenus liceat vel non liceat, & quam variis modis contingat. Genes. 14. 22. 1. 21. 24. † 22. 16. † 24. 3. † 25. 33. † 26. 3. 31. † 31. 53. † 49. 15. † 47. 31. 2. 5. Exod. 13. 19. † 20. 7. † 20. 14. † 23. 13. Levit. 5. 4. † 19. 12. Num. 14. 21. † 30. * Deut. 6. 13. † 7. 8. † 10. 20. Jos. 2. 12. † 6. 23. † 20. 15. † 23. 7. Judic. 21. 7. 18. 1. Reg. 14. 24. † 19. 6. † 24. 23. † 25. 34. † 28. 10. † 30. 15. 2. Reg. 3. 35. † 19. 7. † 21. 2. 17. 3. Reg. 1. 13. 29. † 2. 8. 31. † 19. 21. 7. Par. 6. 22. † 15. 4. † 36. 15. 1. Eldf. 10. 5. 2. Eldf. 10. 29. Job 7. 5. Psalm. 14. 21. † 23. 4. † 63. 12. † 88. 4. † 94. 11. † 101. 2. † 109. 4. Isa. 14. 24. † 19. 18. † 45. 9. † 49. 18. † 54. 9. † 65. 15. Jerem. 4. 20. † 5. 2. 7. † 12. 16. † 22. 5. † 44. 26. † 51. 24. Olee. 4. 15. Amos 6. 8. † 8. 7. Soph. 1. 5. Zach. 8. 17. Jud. 2. 12. Eccli. 33. 9. 17. Math. 5. 33. † 23. 16. 18. 20. 21. 22. Hebr. 6. 13. 16. Apoc. 10. 6.

Jurandum non est temere, nec per cælum, nec per terram, nec per aliquod quod in illis est. Matth. 5. 34. Jacob. 5. 12.

J U S T I vere in hac vita. Luc. 1. 6. † 15. 7. Joann. 8. 36. † 17. 19. 1. Cor. 6. 11. Hebr. 12. 23. * 2. Petr. 2. 7. 1. Joann. 3. 1. 7. 2. Apoc. 3. 4. † 14. 5. Vide Peccatum.

J U S T I T I A E summa perfectio non habetur in hac vita, in qua sine peccato non vivimus. Genes. 6. 5. † 8. 21. Exod. 34. 7. Num. 14. 18. 3. Reg. 8. 46. 2. Par. 6. 36. Job 4. 17. † 1. 2. 15. 20. † 25. 4. Psalm. 135. 1. † 50. 7. † 52. 12. † 129. 3. † 142. 2. Prov. 20. 9. Eccli. 7. 21. Isa. 63. 4. Jerem. 19. 20. † 30. 11. Mich. 7. 2. Nah. 1. 3. Sap. 12. 10. Matth. 6. 13. Luc. 17. 3. 10. Rom. 3. 9. 33. † 7. * Galat. 3. 32. Ephes. 2. 3. 2. Joann. 1. 8. Vide Peccatum.

Justitia nostra est per Christum, & primam justificationem, & peccatorumque remissionem nulla procedente merita. Genes. 15. 6. Isa. 45. 25. † 53. 8. 13. Jerem. 23. 6. † 33. 16. Dan. 6. 22. Abac. 2. 4. Zach. 3. 11. Ad. 10. 43. † 13. 39. Rom. 3. 17. † 1. 2. 24. † 5. 1. 18. † 10. 4. 10. 1. Cor. 1. 30. Gal. 2. 16. † 3. 12. † 5. 5. Philip. 3. 9. Tit. 3. 7. 1. Petr. 3. 18.

J U S T I F I C A T I O qua quis est iustus sit iustus, ascribitur bonis operibus. Eccli. 28. 22. Num. 2. 13. Jac. 2. 23. 24. Apoc. 22. 11.

Justificatio impii non solum fit deus ascribitur, sed etiam illis virtutibus ut Spei. Rom. 8. 23. Charitatis. Exod. 20. 6. Proverb. 10. 12. Luc. 7. 47. 2. Cor. 15. 4. Gal. 5. 6.

1. Petr. 4. 8. 1. Joann. 4. 7. 8. 9.
Timori. Eccli. 1. 27. 28. Pœnitentia
operibus. Sap. 11. 24. Ezech.
18. 21. 22. Matth. 3. 2. 8. Luc. 7.
ubi ponitur exemplum Magdalene.
15. exemplum filii prodigi. 18.
exemplum Publicani.

L

LABAN hospitio excipit famu-
lum Abraham. Genes. 24. 32.
mercede conductus Jacob. 29. 14.
20. persequitur Jacob. 1. 322.

LABOR & dolor communis
omnibus hominibus. Genes. 3. 17.
Erod. 20. 9. † 24. 21. D. ut. 5. 13.
Tob. 2. 19. Pfalm. 127. 2. Prov.
6. 6. † 20. 4. † 24. 4. † 20. 4. Ec-
cles. 5. 11. Eccli. 29. 10. Joann. 22.
5. Actor. 18. 3. † 30. 34. 1. Cor.
4. 12. Ephes. 4. 28. 1. Theff. 2. 9.
† 4. 1. 2. Theff. 3. 8. 12.

Labor non ditat sine Deo bene-
dictione. Genes. 7. 17. † 26. 3. 22.
† 30. 27. Deut. 8. 18. Job 41. 2.
Prov. 10. 22. Eccli. 11. 6.

Laboranti merces debetur. Lev.
19. 13. Deut. 24. 15. † 25. 4. Tob.
4. 15. Eccli. 7. 22. † 34. 25. 26.
Jer. 22. 13. Malach. 3. 5. Matth.
10. 10. Luc. 10. 7. 1. Cor. 9. 9. 14.
1. Tim. 3. 18. Jac. 5. 4.

Laboris manuum & agriculturæ
laus & utilitas. Prov. 12. 11. †
13. 4. † 14. 23. † 24. 27. † 28. 15.

LACHRIS traditur in manus fil-
raelis. Josue 10. 31. extruitur.
2. Par. 11. 9.

LAIICI ne se facris præter offi-
cium miscant. Levit. 10. 1. *
Num. 1. 52. † 3. 10. nec vasa sac-
rata temere contingant. Num. 1.
51. † 4. 15. 19. 20. † 18. 7. 2. Reg.
6. 6. 2. Par. 26. 18.

LAIIS oppugnatur a Danis &
expugnatur. Genes. 14. 15. & appella-
tur Dan. Judith. 18. 27. appella-
tur Isten. Josue 19. 47.

LAUDANDUM US Deus ante &
post summum cibum. Deut. 8. 10.
Vide Gratia.

Laudare Deum pro merito pon-
tissimum. Pfalm. 95. 4. † 105. 2.
† 118. 164. † 144. 3. Eccli. 43.
2. 32.

Laudes Deo canendæ. Pfal. 46.
1. † 146. 7. † 149. 1. Isai. 14. 4.
Ephes. 5. 19. Col. 3. 16. Hebr. 13.
15. Jac. 5. 13.

LAZARUS jacet ante ostium
divitis epulonis. Luc. 16. 20.

Lazarus suscitatur a morte.
Joann. 11. 43. persecutionem susti-
neret a Judæis. 12. 10.

LEBBAEUS cognomine Thad-
deus discipulus Christi. Matth. 10.
5. appellatur Judas filius Jacobi.
Luc. 6. 16.

LEPRA quomodo cognoscatur.
Lev. 13. * 14.

Leprem mittit Deus propter pec-
catum. Exod. 44. 4. Num. 12. 8.
4. Reg. 5. 1. 27. † 25. 5. 2. Par.
26. 18. 19. 21.

Lepra mundatur. Exod. 4. 7.
Num. 12. 15. 4. Reg. 5. 14. Matth.
8. 2. Luc. 17. 14.

Leprosorum segregatio. Lev. 13.
49. Num. 5. 2. 4. Reg. 15. 5.

LEVI nascitur. Gen. 29. 34. oc-
cidit cum fratre suo Simeone Si-
chemitas. 34. 25. punitio iustus fa-
cti. 49. 5.

Levitarum habitatio, jus, & de-
bita vitæ sustentatio. Lev. 10. 12.
† 25. 32. Num. 18. 21. 24. † 25. 3.
7. Deut. 10. 8. † 12. 12. 19. † 14.
27. † 18. 1. † 26. 11. Jos. 13. 14.

13. † 18. 7. † 21. * 2. Efd. 10.
13. 37. † 13. 10. Ezech. 48. 13.
Eccli. 7. 32.

Levitarum ministerium & offi-
cium. Num. 1. 49. † 3. * † 4. 1.
† 8. * † 18. 2. 23. Deut. 10. 8.
Jos. 3. 6. 1. Paral. 6. 21. * † 9.
14. * 2. Paral. 19. 8. Ezech. 44. 21.

Levitas assumit sibi in ministe-
rium Deus pro primogenitis Israe-
lis. Numer. 3. 12. 40. * † 8. 16.

Levitas puniunt peccatum eredi-
vinit. Exod. 32. 26.

Levitas expelluntur ex Israel.
2. Paral. 11. 14.

LEX prima, & præceptum da-
tur. Gen. 2. 16. violatur. 3. 4. 6.
Lex decem mandatorum datur
Moysi. Exod. 20. * Deut. 5. *

Legis tabule dantur. Exod. 31.
18. Deut. 5. 22. franguntur. Exod.
32. 19. Deut. 9. 17. dantur alie
tabule. Exod. 34. 27. Deut. 10. 11.

Legis natura, officium & opera-
tio. Rom. 3. 20. † 4. 15. † 5. 20.
† 7. 1. 7. Gal. 3. 49. 1. Tim. 2. 8.

Legem Dei sine spiritu eius non
possunt implere. Deut. 5. 29. Pfal.
118. 24. Luc. 18. 23. Actor. 15. 10.

Legis 8. 2. Punio non merces eor-
um, qui Legem Dei prævarican-
tur, qui observant. Vide Obedien-
tia, & Inobedientia.

Legis ceremonie abrogantur per
Christum. Matth. 11. 13. Marc. 25.
18. Actor. 13. 38. † 15. 11. Rom.
6. 14. † 7. 4. † 8. 3. Galat. 3. 13
† 4. 5. Ephes. 2. 13. Col. 2. 14.
1. Petr. 1. 11. 18.

Lex legitur. Deut. 1. 5. † 31. 9.
12. Jos. 8. 33. 4. Reg. 23. 2. 2. Efd.
8. 8. † 9. 3. Efd. 9. 39. 2. Mach.
8. 19. 23.

Lex nova Christianorum consistit
potissimum in Charitate. Mat. h. 5.
44. † 7. 12. † 22. 36. Joann. 13.
34. Rom. 13. 10. Galat. 5. 14. † 6.
2. 1. Tim. 1. 5.

LIA nubit Jacob patriarchæ.
Gen. 29. 21. signum ei multos libe-
ros. 29. 31.

LIBER vitæ. Exod. 32. 32.
Pfalm. 68. 29. Phil. 4. 3. Apoc. 3.
5. † 20. 12. † 21. 27.

LIBERUM arbitrium etiam
post lapsum in homine manet.
Gen. 4. 7. Deut. 30. 19. Josue 24. 15.
Pfalm. 26. 9. Sap. 9. 10. Eccli. 15.
18. † 31. 10. 1. Cor. 3. 9. † 7. 37.

Liberum arbitrium cooperatur
gratiæ Dei. 1. Reg. 7. 3. 2. Paral.
12. 14. Psal. 9. 17. † 72. 13. Prov.
16. 1. 5. 9. Eccli. 2. 29. Isai. 1. 16.
17. 18. † 40. 3. † 46. 8. † 55. 6. 7.
Jer. 3. 1. 23. 22. † 43. 4. 14. † 7. 13.
† 18. 8. 11. † 25. 5. † 26. 13. †
32. 15. Ezech. 18. 21. 22. 27. 28.
30. 32. † 33. 14. 15. 16. 19. Zach.
1. 3. Malach. 3. 7. Matth. 3. 2. 3.
† 11. 33. † 12. 28. Marc. 1. 3. Luc.
3. 4. Joann. 1. 23. † 7. 37. Actor.
13. 19. † 8. 22. † 9. 6. Rom. 10.
13. 3. 1. Cor. 3. 9. † 15. 10. 2. Cor.
7. 1. Ephes. 5. 14. Phil. 2. 12. 13.

Liberitas Evangelicæ. Joann. 8.
32. Rom. 6. 18. † 8. 2. 21. Galat.
5. 13. 1. Petr. 2. 18. † 2. 16. *
2. Petr. 2. 19.

Liberitas prava, & improbanda.
Job 11. 12. Jer. 34. 14. Osee 7. 16.
2. Petr. 2. 18.

A LINGUA mala cavendum.
Levit. 19. 16. Job 5. 21. Pfalm. 51.
4. † 139. 4. 12. † 140. 3. Prov. 4.

24. † 19. 18. † 21. 9. † 23. 23. 19.
† 25. 2. † 16. 27. 28. † 17. 20. 21.
† 18. * † 20. 19. † 21. 23. † 26. 20.
† 30. 11. Eccli. 5. 2. Sap. 1. 11. Ec-
cli. 5. 16. † 25. 12. † 28. * 2. Cor.
15. 33. 1. Petr. 2. 1. Jacob. 2. 19.
† 3. 5. 8. † 4. 11. Vide Detra-
ctio.

Lingua discreta moderanda. Prov.
10. 29. † 12. 14. † 13. 2. 3. † 17.
27. † 18. 21. † 21. 23. Eccli. 14. 1.
† 20. 5. † 22. 33. † 23. 17. Matth.
12. 36. Luc. 6. 45. Jacob. 2. 19. †
3. 2. 1. Petr. 3. 10. Vide Lu-
quenda.

LOBNA occupatur. Jos. 20. 29.
deficit a Juda. 4. Reg. 8. 22. oppug-
natur ab Adyriss. 19. 8.

LONGANIMITAS. Vide Pa-
tientia.

LOQUENDA sunt vera, hon-
esta, & quæ audiens profecte
queant. Erod. 32. 18. Pfalm. 14. *
Prov. 13. 2. † 24. 26. † 25. 11. †
29. 20. Eccli. 5. 2. Eccli. 7. 37.
Matth. 5. 37. † 12. 36. Eph. 4. 29.
† 5. 3. Col. 3. 8. 1. Petr. 3. 10.

Loquendi tempus & opportuni-
tas. Prov. 15. 23. † 25. 11. Eccli.
8. 5. Eccli. 11. 8. † 20. 6. † 32. 9.
† 33. 4. quomodo loquendum. Job
6. 29. Prov. 15. 4. † 16. 20. 22. †
19. 11. Eccli. 4. 34. † 5. 16. † 6. 5.
Coloff. 4. 6.

LOTI liberatur ab incendio So-
domorum. Gen. 19. 15. 17. 2. Petr.
2. 7. uxor ejus muratur in statum
salis. Gen. 19. 26. Sap. 10. 7. Du-
bit 17. 32. concumbit cum Galubus
siliabus suis. Genes. 19. 31. 35.

LOTIO pedum. Genes. 18. 4. †
19. 2. † 24. 32. † 43. 24. Joann.
13. 4. 14. 1. Tim. 5. 10.

LUCAS medicus. Col. 4. 14. ma-
net cum Paulo. 2. ad Timoth. 4.
11.

LUCIFER cecidit e celo.
Isai. 14. 12.

LUX est Christus. Isai. 9. 2. †
42. 6. † 60. 1. 29. † 49. 6. Joann.
1. 5. † 8. 12. † 9. 5. † 12. 35. 46.
1. Joann. 1. 5. † 2. 8.

Lux sunt Christiani. Prov. 4. 18.
Isai. 62. 1. Matth. 5. 15. Rom. 2. 12.
Phil. 2. 15.

LYDIA purpuraria credit in
Christum. Actor. 16. 14.

LYSIAS dux exercitus Antio-
chi. 1. Mach. 3. 32. pactum init
cum Judæis. 6. 58. capitur & jussu
Demetrii occiditur. 7. 2.

M

MAACHA filia Tholmai re-
gis in Gessur, mater Absalom.
2. Reg. 3. 5.

MAACHA filia Abessalom, ma-
ter Abiam regis Juda. 3. Reg. 15.
2. appellatur Michajia. 2. Paral.
13. 2.

MACEDONIA mittit elemo-
synas pauperibus Jerosolymitanis.
Rom. 15. 26. 2. Cor. 8. 4. Paulus
vocatur in Macedonia. Actor.
16. 9.

MADIAN filius Abraham.
Genes. 25. 2. Deus præcipit ut ce-
datur Madianitis. Num. 25. 16.

Madianitis ceduntur cum suo re-
ge. 31. 7. opprimunt Israelem.
Judic. 6. 4. irruit in eos Gideon.
7. *

MAGDALENA. Vide Maria.
MAGI Pharaonis virgas suas
verunt in colubos. Exod. 7. 12.
Magi primitivæ Gentium Christum
adorant. Matth. 2. 11.

Magia. Vide Incantationes.

- MALALEL** nascitur. Genes. 5. 12.
- MALCHO** praedicit Petrus auricularum. Joann. 18. 10.
- MALEDICTIO** & benedictio. Gen. 3. 14. 17. 8. 21. 4. 9. 25. 7. 24. 41. 29. 28. 4. 8. 15. 20. 4. 9. 7. Num. 5. 21. Deut. 11. 26. 27. 17. Josue 8. 34. Judic. 5. 20. 1. Reg. 13. 43. 2. Reg. 3. 5. 16. 7. 4. Reg. 2. 24. 2. Efd. 5. 13. Prov. 26. 2. Jerem. 29. 23. 2. 49. 13. Zach. 8. 13. Maledicta. Vice Incanationes.
- MALUM** dicens bonum, punietur. Hui. 5. 2. Malach. 2. 17. Prov. 24. 24.
- Malum declinandum, & bonum faciendum. Prov. 3. 7. Hui. 1. 16. Ezech. 18. 21.
- Malorum consortium vitandum. Pfal. 1. 4. 15. 4. Prov. 1. 10. 17. 1. 24. 21. 27. 24. Eclli. 8. 18. 13. 2. 2. Cor. 6. 14. 2. Joann. 13. Apoc. 18. 4.
- Malum non est reddendum pro malo. Prov. 20. 22. 24. 29. Rom. 12. 14. 17. 1. Cor. 4. 12. 2. Thess. 5. 15. 1. Petr. 3. 9.
- Malum poenae est Deo. Deut. 32. 23. 3. Reg. 9. 9. 21. 29. Hui. 45. 7. Jerem. 11. 11. 12. 32. 42. Baruch 2. 2. Amos 3. 6. Jon. 3. 20. Mich. 1. 21. 2. 3.
- Malum culpe summe avertatur Deus, tantum avertit eum auctoriter habeat. Exod. 23. 7. 2. Par. 29. 7. Judith 5. 23. Job 34. 10. Pfal. 5. 7. 7. 44. 8. Prov. 15. 8. 9. Sap. 4. 9. Eclli. 15. 21. Ofec 13. 9. Rom. 9. 14. 2. Cor. 6. 15. Jac. 1. 15.
- Malos retores & praepositos permittit Deus ob peccata populi. 3. Reg. 12. 24. Job 34. 30. Hui. 39. 10. Ezech. 14. 9. Ofec 13. 11. 2. Thess. 3. 21. Juberque obedientiam illis praestare. Matth. 21. 3.
- Malorum etiam ministrorum opera vitentur Deus. Matth. 7. 22. Marc. 9. 38. Luc. 9. 49.
- MANAHEM** rex Israel. 4. Reg. 15. 14.
- MAMASSES** primogenitus Joseph nascitur. Genes. 41. 51. 48. 14.
- Manasses impius, filius pii Ezechiae rex Juda. 4. Reg. 21. 2. 6. 2. Paral. 32. 33. 33. 1. Jerem. 15. 4. ducitur vinculis in Babylonem, & per poenitentiam convertitur ad Dominum, & exauditur recuperat regnum. 2. Par. 33. 11. 13. relinquunt post se Amou. 4. Reg. 21. 18. Matth. 1. 20. appellatur Her. Luc. 3. 28.
- MANENDUM** est nobis in Christo. Joann. 15. 4. Rom. 8. 1. 1. Cor. 4. 15. 12. 13. Coloss. 2. 6. 1. Joann. 2. 6. 28. 3. 3. 24. 4. 13.
- MANNA**. Exod. 16. * Numer. 11. 7. Deut. 8. 3. Jos. 5. 21. Pfalm. 77. 24. Sap. 16. 20. Joann. 6. 31.
- MANSETUDO**. Job. 7. 7. 19. 2. Reg. 25. * 2. Reg. 16. 20. Prov. 15. 1. Eclli. 1. 29. Matth. 5. 4. 11. 29. Galat. 5. 23. * 6. 1. Ephes. 4. 3. Col. 3. 12. 2. Tim. 2. 25. Tit. 3. 2.
- MARDOCHAEUS** defensor & tutor Esther, captivus abductus in Babylonem. Esther 2. 5. 7. a rege summo honore affectus, 6. 10. reveretur de captivitate in Jerusalem. 1. Efd. 2. 2. 2. Efd. 7. 7.
- MARE** creatur. Genes. 1. 9. concluditur suis terminis. 1. 9. Job 26. 10. 28. 26. Prov. 8. 29. Jer. 5. 21. cedit filius Israel. Exod. 14. 21. sedatur verbis Christi. Matth. 8. 26.
- MARIA** soror Aaron laudat Dominum. Exod. 15. 21. fit propheta. Num. 12. * Deut. 34. 9. moritur. Num. 20. 1.
- Maria virgo praesuntiarum. Genes. 3. 15. Num. 24. 17. Pfal. 18. 6. 44. 10. 45. 5. 84. 2. 86. 3. 231. 8. Prov. 31. 10. 29. 9. 1. Cantic. 1. * 2. 3. 4. 5. 6. * Eclli. 24. * Hui. 7. 14. 11. 7. 19. 1. 45. 8. Jer. 31. 22.
- Maria vocatur, & est mater Domini. Luc. 1. 43. mater Jesu. Matth. 2. 13. Joann. 19. 25.
- Maria perpetua virginitas significatur. Exod. 3. 2. Judic. 6. 37. 38. 39. 40. Pfalm. 138. 6. Cant. 2. 2. 4. 7. 6. 9. Hui. 7. 14. 11. 1. 2. 25. 1. 2. 66. 7. Ezech. 44. 2. Dan. 2. 34. Marth. 1. 20. Luc. 15. 35.
- Maria virgo multis dotata virtutibus, fide dives. Prov. 31. 18. Luc. 1. 38. 45. Joann. 2. 5. (spe plena. Eclli. 24. 24. Joann. 2. 5. caritate perita. Eclli. 24. 24. Luc. 1. 56. 2. 3. 7. Joann. 2. 5. 19. 35. casta. Vide supra.
- Maria perpetua virginitas, castitatem fovit perpetuam. Luc. 1. 35. humilis. Luc. 1. 38. 48. misericors. Joann. 2. 3. prudens. Luc. 2. 19. modesta. Luc. 2. 48. pia. Luc. 1. 46. 47. benigna. Luc. 1. 40. fortis. Prov. 31. 10. * Joann. 19. 25. sapiens. Proverb. 31. 26. Joann. 2. 5. pauper. Matth. 2. 11. Luc. 2. 7. 24. parvens. Matth. 2. 13. Luc. 2. 35. virtute praecellit omnes. Prov. 31. 29. Eclli. 24. 25. Luc. 1. 28. 48.
- Maria salutaris ab Angelo. Luc. 2. 18. visitat Elisabeth, & laudat Deum. Luc. 1. 39. 46. proficitur cum Joseph in Bethlehem. Luc. 2. 4. in Aegyptum. Matth. 2. 14. revertitur inde in terram Israel. Matth. 2. 14. invenit Christum in templo. Luc. 2. 46. assistit cruci, & Apостоfo Joanni commendatur. Joann. 19. 25. manet cum Apostofo. Act. 2. 14.
- Maria Magdalena desit sua peccata. Luc. 7. 78. obinet peccatorum remissionem. Luc. 7. 48. liberata a septem demoniis adheret & ministrat Christo. Luc. 8. 2. 3. unguit Dominum. Matth. 26. 6. Marc. 14. 3. Joann. 11. 2. 12. 3. adest Christo in cruce morienti. Joann. 19. 25. stat ad monumentum plorans. Joann. 20. 11. Christus ei apparet post resurrectionem. Marc. 16. 9. Joann. 20. 14. nuntiat resurrectionem discipulis. Joann. 20. 18.
- MARITI** officium & auctoritas in uxorem. Genes. 3. 16. Numer. 5. 12. 18. 1. 30. 7. 13. Deut. 22. 5. 33. 24. 1. Prov. 5. 18. 18. 12. 31. 10. Eccles. 9. 9. Eclli. 7. 28. 9. 2. 25. 2. 27. 2. 26. 1. Malac. 2. 14. 16. 1. Cor. 7. * 11. 2. 10. Ephes. 5. 22. Coloss. 3. 18. Tit. 2. 4. 1. Tim. 2. 11. 1. Petr. 3. 11.
- MARTHA** hospitio excipit Dominum. Luc. 10. 38. ostendit suam fidem. Joann. 12. 27.
- MATHAN** sacerdos Baal occiditur. 4. Reg. 11. 18. 2. Petr. 23. 17.
- MATHIAS** eligitur in Apostofo. Act. 1. 26.
- MATHUSALEM** filius Henoch nascitur. Genes. 5. 21. vivit 969. annis, & moritur. Gen. 5. 37.
- MATRIMONIUM**. Genes. 1. 27. 28. 2. 2. 21. 23. 24. 4. 3. 6. 12. 17. 4. 1. 17. 7. 1. 19. 26. 1. 24. 3. 29. 21. Exod. 2. 1. 20.
17. Lev. 18. * 20. 10. Deut. 5. 1. 7. 3. 22. 23. 24. 1. Jol. 23. 12. Judic. 3. 6. 7. 14. 2. 7. 15. 1. Efd. 9. 2. 2. Efd. 13. 23. Esther 2. 17. Tob. 4. 13. 6. 17. 7. 15. 16. 7. 8. 9. Prov. 18. 25. 27. 19. 14. Eclli. 25. 3. Jerem. 3. 1. Math. 5. 32. 2. 19. 3. 5. 21. 24. 30. Marc. 6. 18. 7. 10. 2. 6. 7. 8. 9. 12. 20. 20. Luc. 2. 5. 7. 3. 19. 1. 16. 18. 1. 34. Joann. 2. 1. 2. Rom. 7. 2. 3. 1. Cor. 7. 10. Ephes. 5. 31. 32. 2. Tim. 3. 2. 5. 9. Hebr. 13. 4. 1. Petr. 3. 2.
- Matrimonium indissolubile. Genes. 2. 24. Math. 5. 32. 19. 7. Marc. 10. 11. Luc. 16. 18. 1. Cor. 7. 10.
- Matrimonium spiritale. Quare Connubium.
- Matrimonium cuius rei sacramentum. Ephes. 5. 32. confert gratiam & sanctificationem. 1. Thess. 4. 4.
- MATTHAEUS** publicanus vocatur. Math. 9. 9. 10. 3. appellatur Levi filius Alphaei. Marc. 2. 14. Luc. 5. 27.
- MATTHANIA** patruus Joachim constituitur rex Juda. 4. Reg. 24. 17. appellatur Zedechias. 1. Par. 3. 15.
- MATTHIAS** Sacerdos ostendit studium pro ruenda religione. 1. Mach. 2. 24. pugnat frenice. 2. 41. monet filios suos ad observationem legis Dei. 2. 49. 64.
- MEDI** occupant regnum Babylonis. Dan. 5. 31.
- MELCHISEDECH** Sacerdos, & rex Salem. Gen. 14. 18. Pfalm. 109. 4. Hebr. 7. 1.
- MENDACIUM**. Gen. 3. 4. 2. 37. 19. 1. 39. 17. Lev. 19. 11. 2. Reg. 1. 2. 7. 4. Reg. 5. 25. Prov. 6. 19. 7. 23. 26. Sap. 1. 11. Eclli. 7. 13. 20. 26. 28. 2. 35. 4. Ofec 4. 2. Joann. 8. 44. Act. 5. 4. 8. Ephes. 4. 25. Coloss. 3. 9. Vide Testimonium.
- MENELAEUS** proditor patris usurpat sibi summum Sacerdotium. 2. Mach. 4. 24. extremo supplicio afficitur. 2. Mach. 13. 4. 5. 6.
- MENSURA** qua mensi fuerimus remittetur nobis. Exod. 21. 25. Judic. 1. 7. 1. Reg. 15. 33. 2. Reg. 23. 25. Pfalm. 17. 21. Prov. 22. 23. Hui. 33. 1. 2. 65. 6. 66. 4. Jerem. 50. 15. 20. 51. 49. Ezech. 26. 59. Joel 1. 27. Matth. 7. 2. Marc. 4. 24. Luc. 6. 35.
- Mensura & pondera debent esse iusta. Levitic. 18. 35. Deut. 25. 13. Ezech. 45. 10. Mich. 6. 11. Amos 8. 5. Prov. 16. 11. 20. 10.
- MERARI** filius Levi. Num. 3. 17.
- Meritarium officium. 3. 35. 4. 41.
- MERCES** debetur operibus. Gen. 4. 7. 15. 1. Pfalm. 118. 112. Prov. 13. 18. Sap. 5. 16. 10. 10. 17. Eclli. 3. 8. 11. 24. 18. 23. 3. 36. 18. 4. 5. 30. 18. Hui. 3. 10. Jerem. 31. 16. Matth. 5. 12. 6. 2. 10. 42. 32. 7. 20. 10. 8. Marc. 9. 41. Luc. 6. 35. 1. Cor. 7. Joann. 4. 38. Rom. 4. 2. 1. Cor. 3. 8. 1. Tim. 5. 18. Apoc. 32. 12.
- MERITA** operum. Eclli. 18. 31. 16. 15. 7. 38. 18. Vide Opera.
- MEROB** filia Saulis. 1. Reg. 14. 49. promittitur Davidi in uxorem. 1. Reg. 17.
- MESSIAS**, id est, Christus, & verus undatus est Dominus noster Jesus. Joann. 1. 4. 4. 25. 7. 4. 41. 7. 11. 27. Matth. 26. 64. Marc. 14. 62. Luc. 22. 67. Act. 17. 3.

† 18. 28. † 19. 4. 1. Joannes 5. 1.
MICHA parat ephod idolo matris focu. Jud. 17. 5. conducit Levitum. 17. 7. 10. idolum & ephod auferuntur, similiter & Sacerdos abducitur. 18. 13. 18. 30.
 Micha, filius Miphiboth. 1. Reg. 9. 12.
MICHAEL propheta contrarium pseudoprophetae. 3. Reg. 22. 13. 17. 23. 2. Par. 18. 24.
MICHAEL pugnat cum diabolo. Daniel. 10. 13. Jud. 9. Apoc. 12. 7.
MICHO sive Michal filia Saulis, datur Davidi in uxorem. 1. Reg. 18. 27. iuxta promissionem regis. 17. 25. conservas Davidi vitam, demittens cum per fenestram. 19. 12. subducitur ei & datur Phaltiel, sive Phaltiel. 35. 44. redditur ei. 3. Reg. 3. 14. 15. deridet ipsum saltantem coram Domino. 6. 16.
MILITARE. Vide Bellum.
MINISTRORUM etiam magistrorum opera dignatur uti Dei bonitas. Matth. 7. 22. Marc. 9. 38. Luc. 9. 49. quos & jubet audiri. Matth. 23. 3.
MIPHIOSETH filius Jonathan. 2. Reg. 4. 4. invenit gratiam coram Davide. 9. 7. * parci ei David. 21. 7. appellatur Meribael. 1. Par. 9. 40.
 Miphioseth filius Saulis suspenditur. 2. Regum 21. 8.
MIRACULA operatur Deus per Sandos & eorum reliquias. Vide Sancti & Reliquiae.
MISERICORDIA. Vide Bonitas Dei, item Charitas.
 Misericordiae opera proximo exhibenda. 1. Reg. 15. 6. 2. Par. 2. 8. 9. 15. Psalm. 111. 5. 9. Prov. 24. 21. 31. † 19. 7. 15. 21. Ecl. 4. 2. 29. † 35. 18. Isa. 58. 7. Osee 6. 11. Mich. 6. 8. Zach. 7. 8. Matth. 5. 7. † 9. 13. † 10. 42. † 18. 33. † 25. 41. Marc. 9. 40. Luc. 6. 35. † 11. 33. Rom. 12. 13. Gal. 6. 12. Col. 3. 2. 1. Tim. 5. 10. Quæres Elctemofyna.
MISSAE sacrificium olim præditum & prænotatum. Lev. 26. 9. 10. 11. 12. Psalm. 22. 5. † 109. 4. Isaïz 1. 2. 3. † 19. 19. 20. † 56. 4. † 61. 6. † 66. 19. 20. 21. Jerem. 7. 31. † 33. 16. 17. 18. Dan. 2. 11. Amos 9. 11. Malach. 1. 10. 11.
 Missæ sacrificium per varias figuras veteris Testamenti significatum. Genes. 14. 18. † 16. 6. † 22. 23. Exod. 12. 5. 24. † 25. 30. † 29. 2. 15. Lev. 2. 13. † 3. 11. † 4. 23. † 5. 7. 11. † 6. 15. † 6. 8. † 7. 24. 4. † 16. 3. † 19. 31. Num. 15. 24. † 18. 17. 1. Reg. 21. 4. 3. Reg. 19. 6. 4. Reg. 4. 41. Dan. 8. 13. appellatur jusse sacrificium. Dan. 2. 31. † 12. 13. nec interit offensas sacrificium. Jerem. 33. 18. 21.
 Missæ sacrificium a Christo institutum. Luc. 22. 19. & ab ejus discipulis vitatum. Act. 13. 2. *λεγεισθε οὐκ ἐστιν δεσπορευειν δε σπορευειν*.
 Missæ sacrificii mentionem facit Paulus. 1. Cor. 10. 26. † 12. 23. *
MOAB filius Lot & filia ejus natu majoris. Gen. 19. 37. contra Moabitæ pugnare, Israëli a Deo prohibetur. Deut. 2. 8. factus est Moab servus Davidi sub tributum. 3. Reg. 8. 2. desinitur Moabitæ ab Israëli. 4. Reg. 1. 1. † 3. 5. irruunt Jazurculi de Moab in terram Israëli. 23. 30. non admittentur in Ecclesiam. Deut. 23. 3. Esdr. 13.

1. contra Moab prophetaur. Num. 21. 29. † 34. 17. Psalm. 59. 10. † 107. 10. Isa. 16. * † 25. 14. Jer. 48. 1. Ezech. 25. 8. Amos 2. 1. Soph. 2. 8.
MOLOCH idolum. Levit. 18. 21. † 30. 2. appellatur Melchom. 1. Paral. 20. 2. Jerem. 49. 1. Amos 1. 15. Soph. 1. 5. de Moloch vice item 3. Reg. 11. 5. 7. 4. Regum 23. 10.
MORBUS. Vide Aegrotatio.
MORS est pœna peccati. Gen. 2. 17. † 3. 19. Rom. 5. 12. 17. † 6. 23. 1. Cor. 15. 21. Ephes. 2. 3. Col. 2. 13. 1. Tim. 5. 6. Jacob. 1. 15.
 Mors & certus dies mortis omni homini constitutus est. Deut. 31. 14. Jos. 23. 14. 1. Reg. 26. 10. Job 24. 5. Psalm. 88. 49. Eccles. 3. 3. † 8. 8. † 9. 5. Eccl. 17. 3. † 41. 1. Joann. 7. 30. † 8. 20. Rom. 5. 12. † 6. 23. Heb. 9. 27.
 Mortis hora incertissima. Eccles. 9. 10. Matth. 24. 43. Luc. 12. 40. 1. Thess. 5. 2. 2. Thess. 1. 2. Jacobi 4. 13.
 Mors corporis, iustus est quasi somnus quidam & dormitio. Deut. 31. 15. 2. Reg. 7. 12. 3. Regum 2. 10. † 11. 21. 43. † 14. 20. Sap. 3. 3. Matth. 9. 24. Joann. 11. 11. Act. 7. 63. † 13. 36. 1. Corinth. 11. 29. 1. Thess. 4. 13.
 Mortem nostram sua morte devicit Christus. Isa. 53. 6. Osee 13. 14. Rom. 6. 9. 1. Cor. 15. 54. 2. Timothe. 1. 10. Heb. 2. 14. Apoc. 21. 4.
 Mortem qui sibi intulerunt. Jud. 9. 54. † 16. 29. 1. Reg. 31. 4. 2. Reg. 17. 23. 3. Reg. 16. 18. 2. Machab. 10. 13. † 14. 41. Matth. 27. 5. Act. 1. 18.
 Mortuus lugere quatenus permittitur, aut prohibetur. Luc. 9. 38. Deut. 14. 1. † 34. 8. 2. Regum 10. 11. † 35. 31. 1. 10. 2. † 12. 16. † 14. 2. † 19. 1. † 21. 10. 13. Eccles. 22. 10. † 38. 16. 1. Mach. 9. 30. † 12. 53. † 13. 10. 2. Mach. 9. 3. Luc. 7. 13. Joann. 11. 33. Act. 8. 3. † 9. 39. 1. Thess. 4. 13.
 Mortui ad vitam revocantur. 3. Reg. 17. 20. 4. Reg. 4. 33. † 13. 21. 1. Mach. 9. 25. 2. Mach. 9. 41. 2. Mach. 9. 25. 2. Mach. 9. 41. 2. Mach. 9. 25. 2. Mach. 9. 41. 2. Mach. 9. 25. 2. Mach. 9. 41.
MOYSES natus est Levi. Ex. 2. 1. † 6. 20. Act. 7. 20. percussit Aegyptum, & fugit in Madian. Exod. 3. 12. 15. accipit Sephoram Madianitem uxorem. Exod. 3. 21. mittitur ad Pharaonem in Aegyptum. 3. 10. * † 5. 1. † 6. 12. 7. * † 8. * † 9. * † 10. * revertitur cum uxore & liberis in Aegyptum. 4. 30. orat pro Pharaone. 8. 12. 37. † 9. 28. 33. † 17. 4. 11. † 32. 11. 13. 31. Num. 11. 2. † 14. 23. 17. † 13. 17. Deut. 9. 18. 26. accipit pro tabularum. Exod. 31. 18. has constringit videns populi idololatram. Exod. 31. 19. accipit iterum novar. 34. 28. in faciem ejus ingerit non poterat populus Israëli. 34. 10. 2. Cor. 3. 7. mittit exploratores in terram Chanaan. Num. 13. 2. probat se a Deo esse missum. Num. 16. 18. 31. videt terram promissionis, & moritur. 20. 22. † 27. 23. Deut. 34. 1. 5. apparuit in transfiguratione Christi. Matth. 17. 3. Luc. 9. 30. commen-

datur. Eccl. 45. 2. diabolus altercatur cum Angelo Michael de Moyse corpore. Jud. 9.
MUNDI corde. Psalm. 23. 4. † 50. 23. † 72. 1. Math. 5. 8. 1. Pet. 5. 23.
 Mundities interior & exterior commendatur. Matth. 23. 25. Luc. 11. 39. 1. Cor. 7. 1.
MURMURATORES quos imitentur, & quæ illis pœna metuenda. Exod. 14. 27. † 15. 24. † 16. 2. 7. 8. † 17. 2. Num. 12. 1. * † 12. 1. 9. 10. † 14. 2. 27. * † 16. 3. † 17. 13. † 20. 2. † 21. 5. * Deuter. 11. 27. Josue. 18. Judith 8. 10. Sap. 1. 21. Matth. 20. 12. Luc. 15. 2. † 19. 7. Joann. 6. 41. * Act. 6. 1. 1. Cor. 10. 10. Jud. 16.

N

NAAMAN militum præfectus apud regem Syriæ mundatur a lepra. 4. Reg. 5. 14. Luc. 4. 27.
NAAS rex Ammonitarum pugnat contra Jabez. 1. Reg. 11. 10. moritur. 2. Reg. 10. 12.
NAAS pater Abigail. 2. Reg. 17. 25.
NABAL vir iniquus. 1. Reg. 25. 25. 26.
NABOTH, quia regi Achab vincam negabat, lapidatur. 3. Reg. 21. 23.
NABUCHODONOSOR potentissimus rex Babylonis. Jerem. 27. 6. invadit Aegyptum. 4. Reg. 19. 7. Jerem. 46. 3. ascendit in Jerusalem. 4. Reg. 24. 1. 20. † 25. 1. Jerem. 39. 12. iuxta prophetiam. Jerem. 25. 8. † 33. 28. erigit auream statuam. Dan. 5. 1. habitat septem annos inter feras. 4. 28. 30. ingens superbia erat, & amplius dominii, & crudelitas explicatur, Isaïz 47. 2. 8.
NABUZARDAN dux militie regis Babylonis destruit domum Dei, muros Jerusalem, & populum, qui remaneret, & transfert, cum omnibus vasibus templi, in Babylonem. 4. Reg. 25. 8. Jerem. 39. 9. 11. † 52. 13.
NACHOR avus Abraham. Gen. 11. 23. 15.
NADAB & Abigie igne absumuntur. Lev. 10. 2. † 16. 1. Num. 3. 40. † 26. 61.
 Nadab rex Israëli. 3. Reg. 14. 30. creditur. 15. 28.
NARASSON filius Aminadab princeps & dux tribus Juda. Num. 1. 7. † 3. 1. † 7. 12.
NAHUM prædicator in Ninive. Nahum 1. * † 2. * † 3. *
NATHAN filius Davidis. 2. Reg. 5. 14. appellatur Machabias. Luc. 3. 11.
 Nathan propheta mittitur ad Regem David. 2. Reg. 7. 4. † 13. 16.
NATHANAEL dux tribus Issachar. Num. 1. 3.
 Nathanael videtur a Christo. Joann. 1. 47.
 Christus manifestat se ipsi Nathanaeli. 3. 8.
NECHAO rex Aegypti. 4. Reg. 17. 39. 2. Paral. 35. 20. † 36. 3.
NEGOTIATIO. Vide Emergenda & Vendere.
NEHEMIAS pincernæ Artaxerxes. 1. Ecl. 1. 21. mittitur in iudicium ad edificandum, quæ erant destructa. 1. 9. appellatur Aithers. 8. 50.
NEMROD potenterat & robustus venator. Gen. 10. 25.

NICANOR dux Lyſia. 2. Mach. 5. 38. & etiam dux exercitus Demetrii . 7. 26. minatur ſe ſuccenſum templum . 7. 34. cæditur . 7. 41. 2. Mach. 15. 28.
NICODEMUS oculus diſcipulus Chriſti. Joann. 3. 1. † 7. 50. † 19. 39.

NINIVE ædificatur ab Aſſur . Gen. 10. 12. penitentiam agit de peccatis ſuis . Jonæ 3. 5. * deſolatio & deſtructio Ninive . Nahum 1. * † 2. * † 3. * Sophon. 2. 13. Tob. 14. 5. Habit in judicio , & condemnabit obcecos Judæos . Matth. 12. 41.

NOE filius Lamech . Gen. 5. 30. præco divinæ juſtitiz . 2. Pet. 2. 5. ædificat arcam . Gen. 6. * ingreditur arcam . 7. 1. 7. egreditur 8. 15. accipit ſignum fœderis . 9. 8. 14. commendatur . Eccli. 44. 17.

NOEMI uxor Elimelech . Ruth. 1. 2.
NOVUM Teſtamentum . Jerem. 31. 31. Matth. 26. 28. Marc. 24. 14. Luc. 22. 20. 1. Cor. 11. 24. Heb. 2. 8. † 2. 15. † 10. 16. † 13. 20.

Novum cælum & nova terra poſt mundi innovationem . Ifa. 65. 17. † 66. 22. 2. Pet. 3. 13. Apoc. 21. 1.
NUDI veſtigio . Ifaiz 68. 7. Ezech. 18. 7. Tob. 2. 17. Matth. 25. 26. 32. Vide Miſericordia.

O

OBED filius Booz ex Ruth . Ruth. 4. 17. Mſth. 1. 5.

OBEDIENDUM Deo cuſque præceptis , & quæ obediuntur ſibi continentia merces . Gen. 12. 4. † 17. 9. 33. † 22. * † 26. 5. Exod. 1. 17. † 15. 26. † 19. 5. † 30. 6. † 23. 24. 25. Levit. 20. 22. † 26. 2. 12. Deut. 4. 40. † 7. * † 11. * † 12. 4. † 17. 15. † 18. 15. † 24. 8. † 27. 10. † 38. 1. 13. Joſue 22. 1. 1. Regum 22. 14. † 15. 22. 4. Reg. 10. 30. 2. Par. 7. 17. Prov. 1. 8. 33. † 15. 31. Ifaiz. 1. 10. † 48. 18. * 55. 2. Jer. 7. 32. † 1. 14. † 17. 24. † 35. * Dan. 3. 16. Eccli. 35. 7. 2. Machab. 7. 30. Matth. 4. 10. † 7. 24. † 8. 21. † 15. 3. † 17. 5. † 25. 3. Luc. 5. 4. 10. 16. Joann. 2. 7. Ad. 4. 19. † 5. 32. Rom. 16. 19. Phil. 2. 8. 12. 2. Theſſ. 4. 5. 12. 1. 1. Pet. 1. 22. Jacobi 1. 22.

Obediencia inferiorum erga ſuperiores . Vide Subditorum officium.

ORATIO omnis debet eſſe fine vitio aut macula . Levit. 2. 1. † 3. 12. † 20. 19. Num. 28. 3. 31. Deut. 15. 23. Eccli. 35. 14. Ezech. 42. 23. Mal. 2. 8. 14.

Oblationes Deo gratæ cælitus accenduntur . Gen. 4. 4. 8. 20. † 15. 17. Lev. 9. 24. Jud. 6. 21. † 13. 19. 3. Reg. 18. 38. 1. Par. 21. 26. 2. Par. 7. 1. 24. Machab. 10. 22. † 20. 10.

Oblationes quotidianæ . Exod. 29. 38. Num. 28. 3. 1. Efd. 3. 2.

Oblationes propriorum ſiliorum . Levit. 18. 21. † 20. 2. Deut. 12. 31. † 18. 10. Jud. 11. 39. 4. Reg. 3. 27. † 16. 30. † 17. 17. † 21. 6. 2. Par. 28. 3. Pfalm. 105. 37. Ifaiz 57. 5. Jerem. 7. 21. † 19. 5. Ezech. 16. 20. 36. † 20. 31. † 23. 37.

Oblationum convivia cum gaudio celebrantur . 4. Gen. 31. 46. Exod. 18. 12. † 32. 6. Num. 25. 3. Deut. 12. * † 27. 1. 1. Reg. 10. 4. † 9. 22. * † 16. 5. 2. Reg. 15.

32. 3. Reg. 10. 9. † 3. 15. 1. Par. 29. 21.
 Oblationes impiorum . Genef. 4. 3. 21. Reg. 15. 21. Pfalm. 39. 7. † 49. 7. † 50. 18. Prov. 15. 8. † 21. 27. Eccli. 35. 15. Ifaiz. 1. 10. † 43. 33. † 61. 8. † 66. 3. Jer. 6. 20. † 7. 30. † 14. 12. Olee 5. 6. † 8. 13. † 9. 4. Amos 5. 22. Mich. 6. 7. Mal. 1. 7. 13. Matth. 9. 13. † 22. 7. Marc. 12. 33. Heb. 10. 5.

OCCIDERE . Vide Homicidium.

OCHOSIAS filius Joram rex Judææ . 4. Reg. 8. 24. fugit in Magedon a facie Jchu , & cæditur . 9. 27. habet ſibi ſucceſſorem Joas regem . 1. Par. 2. 11.

OCULUS ſimplex & rectus . Eccli. 35. 12. Matth. 6. 22. Luc. 11. 34.

Oculus nequam . Gen. 6. 2. Prov. 6. 13. Eccli. 4. 8. Eccli. 14. 8. † 31. 14. Matth. 6. 22. Marc. 7. 22. Lucæ 11. 34. 1. Joann. 2. 16.

Oculorum custodia quantopere fit neceſſaria ad vitandum peccata . Gen. 3. 6. † 6. 2. † 34. 2. † 38. 15. † 39. 7. 2. Reg. 11. 2. * † 13. 1. Prov. 23. 26. 33. Eccli. 9. 7. 9. 11. * † 25. 28. * † 41. 15. † 42. 12. Judith 10. 17. 18. * † 12. 26. Dan. 13. 8. * Matth. 5. 28. 2. Pet. 2. 12.

Oculus mentis vel intellectus . Num. 24. 3. Deut. 29. 4. 16. 6. 9. Luc. 24. 29. Ad. 26. 18. Ephel. 2. 18.

ODIUM . Vide Invidia.

Odi habenda malitia . Pfalm. 96. 10. † 138. 21. Amos 5. 15. † 6. 8. Rom. 12. 9.

OFFERRE pro defuncto . 2. Mach. 12. 13.

OFFICIUM ſubditorum . Vide infra, Subditorum .

OG rex Baſan cæditur . Num. 31. 8. Deut. 3. 2. † 29. 7. † 31. 4. Pfalm. 135. 20.

ONESIPHORO oprat Paulus miſericordiam . 2. Tim. 1. 16.

ONIAS ſummus ſacerdos offert pro Heliodoro . 2. Mach. 3. 32. cæditur . 4. 34.

OPERUM merita , & reſtitutio ſeu merces . Pfalm. 118. 112. Prov. 11. 18. Eccli. 36. 18. Ifaiz. 3. 10. Matth. 5. 12. † 10. 41. † 16. 27. † 25. 34. Rom. 2. 6. 1. Cor. 15. 28. 2. Cor. 5. 10. 2. Tim. 4. 8. Heb. 6. 10. † 10. 35. † 11. 26. Jac. 2. 24. Apoc. 20. 7. 8. † 22. 12.

Opera mala Deo diſplicent , & poenam merentur . Gen. 3. 11. † 4. 7. † 6. 3. 5. 6. 7. † 7. 4. † 9. 6. † 11. 4. * † 17. 14. † 18. 20. † 19. 13. 24. 26. † 20. 3. † 42. 21. † 44. 16. Exod. 3. 9. † 7. * 8. * 9. † 10. * 11. * 13. * 14. * 20. * 21. * 22. * † 31. 13. † 32. 9. 27. 28. 33. Lev. 10. 21. & deinceps pro omnes ſacra Scripturæ libros.

Opera bona Deo gratæ ſunt , & præmium merentur . Genef. 4. 4. 7. 25. 24. † 6. 8. 9. † 8. 20. † 21. 20. 7. † 22. 16. * † 26. 4. 5. † 29. 32. Exod. 1. 10. 20. * † 23. 25. Levit. 12. 43. 44. 45. & ſic deinceps per totam Scripturam.

Operari bene propter mercedem & retributionem licitum eſt . Pfalm. 118. 112. Matth. 5. 12. 2. Tim. 4. 8. Heb. 11. 26. non in quolibet Opere homo peccat . 2. Pet. 1. 20. 1. Joann. 3. 6. 9. † 5. 18. Operum bonorum commemoratio . 4. Reg. 20. 3. Job 6. 2. 3. Pfalm. 17. 21. 22. 25. † 132. 1. 16. 38. 3.

Opera bona quæ ſunt . Vide Bona opera.

Opera a nobis proximo exhibitæ tamquam ſibi facta reputat Deus , ſive bona ſint , ſive mala . 1. 2. 37. 37. 1. 19. Zach. 2. 8. Matth. 23. 40. Ad. 9. 5. 1. Cor. 8. 12.

OPINIONES & cogitationes hominum frequenter ſunt erroneæ . Lev. 10. 2. Num. 15. 39. Deuter. 12. 8. † 29. 19. 1. Reg. 15. 9. 2. Reg. 6. 6. Prov. 12. 15. † 14. 12. † 21. 2. Ifa. 5. 22. † 7. 12. † 14. 2. † 55. 8. Matth. 3. 14. † 16. 22. Marc. 8. 32. Joann. 12. 4. † 15. 8.

ORARE in nomine Jeſu . Joann. 14. 13. † 15. 16. † 16. 23. 26. 1. Joann. 5. 14.

Orare quemadmodum oportet , frequenter ingoramus . Matth. 20. 20. Marc. 10. 35. Rom. 8. 26. Jac. 4. 3.

Orare nodos & dies . Pfalm. 118. 67. Luc. 18. 1. 1. Theſſ. 5. 10. 1. Timoth. 5. 2. Timoth. 1. 2.

Orare ſine intermiſſione . Matth. 7. 7. Luc. 11. 9. † 18. 1. Actor. 10. 2. Ephel. 6. 18. Coloff. 4. 2. 1. Theſſ. 5. 17.

Orare ut ſibi prædicatio ſuccesſus habeat felices . Ephel. 6. 19. Col. 4. 3. 2. Theſſ. 3. 1.

Orare pro alio . Jerem. 22. 20. Baruch 1. 13. 2. Mach. 1. 6. Ephel. 6. 18. Col. 4. 2. 1. Theſſ. 5. 25. 2. Theſſ. 3. 1. 1. Tim. 2. 1. Jac. 5. 16.

Orare pro inimicis . Num. 16. 22. 4. 2. Machab. 3. 33. Matth. 5. 44. Luc. 6. 28. † 13. 34. Ad. 7. 60.

Orare Santos cum Chriſto regnantes . Vide Sanctos .

Orare pro defunctis . Vide Purgatorium .

Oratio quomodò , quando , cui & ubi fieri debet , & quid petendum . Num. 11. 16. 24. Deut. 4. 7. Jud. 10. 10. 15. 1. Reg. 1. 11. 2. Reg. 22. 2. 7. 3. Reg. 3. 7. Ifaiz. 65. 24. Amos 7. 2. Eccli. 35. 26. Tob. 3. 11. * † 18. 4. 11. Matth. 6. 5. 9. † 7. 7. † 7. 9. † 10. 20. 20. † 21. 32. † 26. 38. Marc. 2. 24. † 13. 33. Luc. 11. 2. 9. † 14. 23. † 15. 7. † 16. 23. Ad. 10. 14. † 2. 43. † 4. 24. † 31. 2. 1. 2. 1. 13. Rom. 8. 26. † 12. 12. 1. Cor. 14. 17. Ephel. 6. 18. Col. 4. 2. 2. Theſſ. 5. 17. 1. Tim. 2. 1. Heb. 12. 18. 1. Pet. 3. 12. 1. Joann. 5. 4. Jac. 1. 6. † 4. 3. † 5. 13. Apoc. 19. 4. † 22. 9. † 22. 9.

Orationes quæ ſunt quemadmodum oportet , exaudit Deus . 16. 11. 15. † 21. 17. Exod. 2. 24. † 3. 7. † 6. 5. † 22. 37. Deut. 4. 6. † 15. 9. 1. Reg. 7. 9. 10. † 17. 12. 18. 2. Reg. 22. 4. 7. 3. Reg. 13. 6. † 17. 2. 4. Reg. 12. 36. 4. Reg. 15. 5. 20. 6. 2. Paral. 12. 23. † 33. 13. 4. Eldr. 15. 7. Jud. 4. 8. 12. Tob. 3. 24. Pfalm. 3. 5. † 4. 4. † 9. 13. † 17. 7. † 21. 25. † 33. 7. † 49. 15. † 54. 17. † 117. 5. † 119. 17. † 141. 19. Prov. 15. 20. Eccli. 4. 9. † 24. 2. † 36. 24. 26. † 48. 22. Ifaiz 39. 19. † 37. 15. 21. † 55. 7. Jerem. 29. 13. Thren. 3. 26. Dan. 12. 4. 3. Joann. 2. 3. Zach. 13. 6. 2. Mach. 3. 22. Joann. 9. 31. Act. 10. 4.

Orationes quorundam quare non exaudit Deus . Deut. 1. 45. † 31. 18. Jud. 10. 1. 1. Reg. 8. 18. Pfalm. 17. 42. Prov. 1. 28. † 15. 29. † 21.

† 3. 28. 9. Eccli. 34. 2. 9. 31. Ifai. 1. 15. Jerem. 7. 16. † 11. 11. 14. † 14. 12. † 15. 1. Eccli. 8. 18. † 14. 16. 30. Michæz 3. 4. Zach. 7. 13. 4. Efd. 1. 26. 2. Machab. 9. 23. Joann. 9. 31. Heb. 12. 17. Jac. 4. 3.

Orationum Sanctorum exempla Gen. 32. 9. Exod. 33. 11. 23. Num. 14. 19. Deut. 9. 26. 3. Regum 8. 15. * 4. Reg. 30. 3. 2. Para. 6. 26. 2. † 14. 21. † 26. 6. 12. 1. Eccli. 29. 6. * 2. Efd. 1. * Sap. 9. * Eccli. 23. 2. † 36. 3. 11. * 51. * Bar. 1. 17. 21. † 2. 6. * † 3. 1. 9. Tob. 3. 7. 12. † 8. 7. † 23. 1. Judith 9. 2. † 16. 2. Efd. 14. 3. Ifai. 33. 2. † 37. 16. † 44. * Jer. 10. 24. † 17. 13. 14. † 18. 19. † 32. 16. Thren. 5. * Dan. 9. 16. † 13. 42. Jonæ 2. * Abac. 3. * 3. Efd. 8. 7. 4. Efd. 3. * 6. 3. 2. 1. Mach. 7. 37. 2. Mach. 6. 30. Ad. 4. 24.

ORDINIS sacramentum Joann. 20. 22. 1. Tim. 4. 15. † 5. 22. 2. Tim. 1. 6. Tit. 2. 11.

OREB & Zeb interficiuntur Jud. 7. 27.

OSCULUM pudicum & pacis & charitatis symbolum Gen. 29. 13. † 45. 14. † 48. 10. Exod. 4. 27. Luc. 1. 20. Ador. 20. 37. Roman. 16. 25. 1. Cor. 16. 20. 2. Cor. 13. 12. 1. Thess. 26. 1. Petr. 5. 14.

OVIUM Vide Aecia.

OZIAS sacerdos recipit Achior in domum suam. Judith 6. 19. Præferibis Domini miserationis tempus quinque dierum. 7. 23.

Orias Vide Uña.

P

PACTUM cum quibus non fit inendum. Exod. 23. 32. † 34. 15. Deut. 7. 3. † 20. 13. 3. Regum 20. 36. 4. 2.

Pactum contra Dei voluntatem cum infidelibus inquit puniter. Judic. 3. 24. 27. † 3. 5. 3. Reg. 20. 34. 42. 2. Par. 19. 2.

Pactum inquit Deus cum populo. Gen. 17. 3. 7. Exod. 19. 5. Deut. 5. 2. Jer. 31. 31. 33.

Pactum inquit populus cum Deo. Jof. 24. 15. 4. Reg. 23. 3. 2. Paral. 35. 11. † 23. 16. 2. Efd. 10. 10.

PARENTUM officium. Gen. 48. 19. † 21. 19. † 24. 2. † 25. 6. † 34. 4. 20. † 49. * Exod. 10. 2. † 23. 26. † 15. 13. 14. † 11. 10. Lev. 20. 20. Num. 30. 6. Deut. 4. 9. † 6. 7. 20. † 11. 19. † 21. 19. † 23. 15. 19. † 32. 46. Jof. 4. 21. 1. Reg. 2. 23. † 3. 13. 3. Reg. 2. 1. Job 1. 5. Ifai. 77. 3. Prov. 1. 8. † 4. 1. † 7. 1. 11. 29. † 13. 24. † 19. 18. † 20. 7. † 23. 6. 15. † 23. 13. † 29. 17. Eccli. 4. 31. † 7. 35. † 8. 12. † 17. 1. † 23. 10. † 26. 13. † 30. 2. 11. † 33. 3. † 42. 5. Tob. 2. 20. † 4. † 10. 13. † 14. 5. 11. 1. Mach. 2. 49. 64. 2. Mach. 6. 34. 28. † 7. 20. 21. 27. Daniel. 13. 3. Math. 20. 37. Ephel. 6. 4. Col. 3. 27. 2. Tim. 3. 25. Tit. 2. 4.

PASCHAE festi initiatio & celebratio. Exod. 12. * † 13. 6. † 23. 15. † 34. 18. Lev. 23. 5. Num. 9. 2. 21. † 28. 17. Deut. 16. 1. 3. Jof. 5. 16. 4. Reg. 23. 21. 2. Par. 30. 2. 25. † 25. 2. 1. Efd. 6. 19. 3. Efd. 1. 10. † 7. 20. Eccli. 45. 21. Mach. 25. 19. 1. Mach. 2. 12. Luc. 22. 7. †

PASTORES præceptores. & alii præfedi qua debeant esse sollicitudine & cura in eos suos fidei commissos habent. Prov. 27. 23. 24. Sap. 6. 23. 26. Eccli. 34. 4.

* Math. 18. 13. † 24. 45. Luc. 15. 4. Joann. 10. 11. * † 13. 1. * † 17. 9. 11. * † 18. 2. Ador. 20. 23. 28. 31. Rom. 9. 24. 31. 13. 7. 8. 14. Cor. 4. 14. 2. Cor. 11. 28. 19. Gal. 2. 19. **PATIENS & longanimis** est Deus. Gen. 6. 3. Exod. 34. 6. Num. 14. 18. Pfalms. 89. 15. † 102. 8. † 149. 8. Eccles. 8. 12. Ifai. 30. 28. Joel 2. 13. Joaz. 4. 2. Nahum 1. 3. Sap. 11. 24. † 25. 1. Matth. 18. 27. Rom. 3. 4. 1. Timot. 1. 16. 2. Petra 4. 9.

Patientia & longanimitas fidelium in omni genere afflictionum. Gen. 12. 4. 6. 2. Reg. 16. 10. Job. 20. 2. 9. † 7. 2. Prov. 3. 11. † 14. 29. † 15. 10. † 16. 32. † 25. 15. Eccli. 2. 29. † 2. 4. 4. Efd. 10. 25. Tob. 2. 8. 2. Mach. 6. 20. † 7. * Matth. 5. 29. Rom. 5. 3. † 12. 12. † 15. 4. 2. Cor. 6. 4. Galat. 5. 22. Ephel. 4. 3. 1. Thess. 5. 14. 2. Thess. 1. 4. 7. 1. Tim. 6. 11. 2. Tim. 3. 3. 12. 1. Petr. 1. 6. † 2. 19. † 3. 14. 17. † 4. 1. 2. Petr. 1. 6. Hebr. 10. 36. † 11. 25. † 12. 2. Jac. 5. 7.

Impatientia & ejus punitio Exod. 12. 11. † 15. 24. † 16. 2. 2. † 17. 2. Num. 16. 1. 10. † 14. 1. 2. † 21. 6. Job 5. 14. Eccli. 2. 16.

PAUPERES Vide Elemofyna.

PAULUS Judæus ex tribu Benjamin. Rom. 11. 1. Phil. 3. 5. natus & educatus Tarzi. Ador. 32. 3. persequitur Christianos. 9. 5. Gal. 1. 13. 1. Tim. 1. 13. conversio ejus singularis. Ador. 9. *

Paulus doctor Gentium. Roman. 11. 13. † 15. 16. Gal. 2. 8. 1. Tim. 2. 7. 2. Tim. 1. 11. prædicat Antiochia. Ador. 13. 16. * Iconiz. 14. 1. Lyftri. 14. 6. 13. Thess. 7. 2. Corozæ. 17. 10. Athenis. 17. 32. 25. Cor. 18. 1. vocatur in Macedonia. Ador. 16. 9. cepit. 23. 17. delictur Cæzaream. 23. 32. 20. vehitur Roman. 27. * 28. * Hæitar. Neroni. 2. Tim. 4. 21.

Paulus nemini voluit esse oneri. Ador. 20. 33. 2. Cor. 11. 9. 11. † 12. 13. 10. Thess. 2. 9. 2. Thess. 3. 8. vocatur olim Saulus. Ador. 7. 59. † 1. 1. † 15. 10.

PAULUS quædam temporalis, quædam æterna. Genes. 13. 6. 9. † 26. 32. † 45. 24. Lev. 26. 6. Num. 6. 27. Jerem. 29. 7. Eccli. 35. 2. † 28. 15. 19. Mach. 5. 9. Marc. 9. 59. Luc. 12. 32. Ador. 31. 1. Rom. 12. 18. 1. Corint. 14. 31. Ephel. 4. 3. 2. Timotheo 2. 22. 1. Petr. 3. 11. Hebr. 12. 24. Jacob. 3. 18. Apoc. 6. 4.

Pax interna qualis est inter Deum & ejus amicos. Ifai. 2. 4. † 9. 6. † 11. 6. 7. † 66. 21. Olee 2. 14. 20. Mich. 4. 3. Zach. 9. 10. Luc. 2. 14. † 24. 36. Joann. 14. 17. † 16. 33. † 20. 19. Ad. 20. 36. Rom. 5. 1. Ephel. 2. 14. Philipp. 4. 7.

Pacem & misericordiam promittunt mendaces prophete. Jerem. 6. 14. † 8. 8. 13. † 14. 13. † 23. 16. Ecceciel. 13. 7. 16. Mich. 3. 5. 1. Thess. 5. 3.

PECCATI origo. Gen. 2. 27. † 3. 6. Rom. 5. 12. 1. Cor. 15. 21. Peccatum originale. Job 24. 4. † 5. 12. * effectus ejus. Gen. 8. 13. Eccli. 17. 30. Rom. 5. 12. 17. 6. 13. † 7. 8. 11. 13. 27. * Gal. 5. 17. Ephel. 2. 3. Collic. 18. 13. 19. 19. 1. 3. 23. 24. † 5. 9. 17. 18. 19. 4. 5. 23. † 7. 24. † 8. 2. 2. Gale 3. 22. Ephel. 3. 5.

Peccatum solus Deus propria auctoritate remittere potest. Exod. 34. 7. Pfal. 18. 13. † 31. 5. † 102. 12. Ifai. 43. 25. † 44. 22. † 53. * Jerem. 31. 34. † 33. 8. Mich. 7. 18. Mach. 9. 2. Marc. 2. 5. Luc. 5. 20. † 7. 48.

Peccatum Sacerdos remittit auctoritate divina. Matth. 18. 18. Joann. 20. 23.

Peccatum remittitur per Christum. Ifai. 53. * Dan. 9. 24. Matth. 1. 21. † 9. 20. † 11. 28. † 20. 28. † 26. 1. 29. Ador. 2. 5. Luc. 24. 46. Joann. 1. 29. Ador. 2. 38. † 4. 12. † 10. 35. 43. † 13. 38. Rom. 4. 25. † 5. 9. 1. Cor. 6. 11. † 15. 3. 2. Cor. 5. 21. Gal. 1. 4. Col. 1. 14. Ephel. 1. 7. † 5. 25. 1. Tim. 1. 15. Tit. 2. 14. 1. Petr. 1. 18. † 2. 14. † 3. 18. † 4. 1. Hebr. 10. 1. 9. 12. 14. 1. Joann. 1. 7. † 2. 12. † 3. 5. Apoc. 1. 5.

Peccatum in Spiritum sanctum Math. 12. 31. Marc. 3. 28. Luc. 11. 15. † 12. 10. Hebr. 6. 6. † 10. 26. 1. Joann. 5. 26.

Peccatum vindictam clamans. Gen. 4. 10. † 28. 10. Exod. 23. 13. 27. Eccli. 35. 18. Jerem. 5. 4.

Peccatum in nos fratrum condonandum. Vide Remittendum.

Peccatum unius sat paucorum puniuntur multi. Gen. 3. * Num. 16. 20. * Jof. 7. * Judic. 19. 25. 2. Reg. 14. *

Peccatum contra naturam. Gen. 19. * Judic. 19. 22. * Lev. 10. 13. Rom. 1. 27. 1. Cor. 6. 19. 1. Tim. 4. 10.

Peccatum ex ignorantia. Lev. 4. 2. † 5. 15. Num. 15. 27. Luc. 24. 34. Joann. 9. 41. † 15. 24. Ador. 3. 17. 1. Tim. 1. 13.

Peccatum ex malitia & data operum. Num. 15. 30. Eccli. 10. 16. Mach. 2. 28. 1. Joann. 14. 39. Ad. 4. 18. Hebr. 6. 5. † 10. 16.

Peccatum confessio. Vide supra Confessio.

Peccatum non solum non impunitur, sed etiam vere remittitur, & anima abluatur ac mandatur. Pfal. 50. 12. Ador. 2. 38. 1. Cor. 6. 11. 2. Petr. 1. 9. 1. Joann. 1. 9.

PECCULUM Dei ejus populus. Exod. 19. 5. Deut. 7. 6. † 14. 2. Joann. 1. 11. Ephel. 1. 14. 2. Petr. 2. 9.

PEDUM lotio. Vide supra Lotio.

PEREGRINUS beneficentiam est. Gen. 18. 1. Exod. 23. 21. † 23. 9. Lev. 19. 33. † 13. 23. Num. 15. 14. Deut. 10. 18. † 14. 21. † 14. 14. 17. † 26. 11. Eccli. 31. 29. † 47. 28. Zach. 7. 10.

Peregrini sumus & adventum in hæc vita Genes. 15. 13. † 22. 4. † 49. 1. 1. Par. 29. 15. Pfalms. 38. 13. † 118. 19. 2. Cor. 5. 8. Philipp. 3. 20. Hebr. 11. 13. 1. Petr. 2. 11.

Peregrinationis pietatis gratia successe sunt utiliter. 3. Reg. 8. 41. 4. Reg. 5. 10.

PERJURII & falsi crimen. Exod. 8. 18. 15. 28. Levit. 5. 4. 1. Reg. 19. 6. * 3. Regum 8. 34. Jerem. 7. 9. Zach. 5. 3. Malach. 2. 13. Mach. 6. 6. 7. 2. 16. 18. † 11. 52. † 13. 16. 19. 20. Mach. 4. 34. † 12. 3. Mach. 2. 67. 2. 1. Tim. 2. 12.

PERSAE invadunt Babylonem. Dan. 5. 28. juxta prophetiam Ifaiæ. 21. 9. Jer. 51. 8. 11. 41. 55.

PERSEVERANTIA Gen. 22. 17. 16. Job 2. 3. Prov. 3. 3. † 13. 17. Eccli. 18. 24. † 33. 32. Eccli. 24. 1. † 11. 21. † 35. 5. Mach. 10. 22. † 13. 22. † 14. 13. Luc. 9. 5.

Joan. 6. 62. Ador. 2. 42. † 11. 23. † 13. 47. † 14. 21. Heb. 3. † 2. Per. 2. 20. 4. Joan. 2. 14. Apoc. 2. 16.
PERSECUTIO. Vide Crux.
PERSONARUM acceptio officia, nec Deum personam respicit.
 Levit. 19. 15. Dent. 1. 17. † 16. 17. † 17. 2. 1. Reg. 16. 7. 2. Par. 19. 7. Sapient. 6. 8. Job 34. 19. Prov. 18. 5. † 24. 23. † 28. 5. Eccl. 3. 15. 16. 16. 16. 12. 3. Malach. 2. 9. Matth. 2. 16. Mar. 12. 12. 14. Luc. 20. 27. Ador. 10. 24. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Eph. 6. 9. Col. 3. 25. 1. Pet. 1. 17. 17. Jac. 2. 9.
PETRE. Vide Orare.
PETRUS a Christo vocatur. Matth. 4. 18. conficitur Christum. 16. 26. appellatur Simon. 4. 18. † 10. 2. Joan. 10. 2. appellatur Cephas. Joan. 1. 42. 1. Cor. 1. 12. † 3. 22. † 9. 5. Galat. 2. 9. appellatur Simon Bar-Jonae, & Simon Petrus. M. th. 26. 69. 60. 72. 75. p. dicar & loquitur. Ador. 1. 16. † 2. † 3. 12. † 4. 1. † 10. 34. 1. nat. Claudum. 5. 4. conficitur in carcerem. 12. 3.
 Petrus primus Apostolorum. Matth. 10. 2. † 16. 18. † 16. 24. † Luc. 22. 31. † Joan. 1. 42. 17.
PHACEE filius Romelch, postquam occidit Phaceam, fit rex Hæta. 4. Reg. 19. 25. 27. pugnat contra Jerusalem. Hæta 27. occidit de Juda centum viginti millia viro- rum uno die. 2. Par. 28. 6.
PHACEA filius Manahem fit rex Israel. 4. Reg. 25. 23. 23.
PHANUEL furis inboviturus a Gedeone, occisus habitatoribus civitatis. Job. 8. 2. 13. 17.
PHARAO asphigitur propter Sa- ram uxorem Abraham. Gen. 12. 17. Pharaon omnia videt. Gen. 41. 2. quæ ei a Joseph explicantur. 42. 25.
 Pharaon opprimis Israelem servi- tute. Exod. 1. 8. † submergitur cum omni suo exercitu. 14. 24. 28.
 Pharaonis filiam accipit Salomon in uxorem. 3. Reg. 3. 7.
 Pharaon Mecho caput regem Joa- chaz. 4. Reg. 23. 34.
PHARISÆUS invitat Chris- tum. Luc. 7. 16.
 Phariseus & Publicanus orant si- mul in templo. Luc. 18. 10.
 Pharisei graviter increpantur. Matth. 3. 7. † 7. 1. † 16. 4. † 23. 2. Joan. 8. 44. Ador. 7. 52. † 23. 3. Phil. 3. 2.
PHASSUR percussit Jeremiam propheta. Jerem. 10. 2.
PHEGEL dux tribus Aser. Num. 1. 12.
PHIGELLUS & Hermogenes avertuntur a Paulo. 2. ad Tim. 1. 15.
PHILIPPUS vocatur a Chris- to. Joan. 1. 43. recensetur inter Apostolos. Matth. 10. 3. cupit vi- dere Patrem. Joan. 4. 8.
 Philippus diaconus eligitur. Act. 6. 5. predicat in Samaria. Act. 8. 5. baptizat Aethiopen eunuchum. Ador. 8. 37. suscipit Paulum & socios eius hospitio. Ador. 21. 2.
PHILISTÆI persequuntur Is- raelem. Jud. 3. 1. † 10. 7. † 15. 5. 2. Reg. 4. † 5. † 13. 5. † 17. † 23. 7. † 28. 2. † 29. 1. † 34. 1. 2. Reg. 5. 17. 22. † 21. 15. 18.
 Philistini ceduntur. Jud. 3. 31. 1. Reg. 7. 12. † 13. 3. † 14. † 17. 5. 2. † 18. 7. † 19. 4. 23. 5. 2. Reg. 5. 20. † 7. 14. 4. Reg. 18. 2. contra Philistinos. Vide Isa. 14. 29. Jerem. 47. 2. 4. Eccl. 7. 15. 15. Amos 1. 6. Sophon. 2. 5. Zach. 9. 6.

PHINEES filius Eleazari. Exod. 6. 25. Jud. 20. 18. placat Deum zelo suo. Num. 25. 7. 12. Pfalm. 105. 39. mittitur in terram Galaad. Job. 21. 15.
 Phinees filius Heli. 1. Reg. 10. 3. perit propter suam peccata. 4. 10.
PHUL rex Assyriorum copias adducit contra Jerusalem. 4. Reg. 15. 19.
PIETAS. Vide bona opera.
PIGNUS salutis nostræ est Spi- ritus sanctus. Rom. 8. 16. 2. Cor. 1. 22. † 5. 5. Ephes. 1. 13. † 4. 30.
PIGRITIA. Vide Acedia.
PILATUS & Herodes sunt amici. Luc. 23. 12.
 Pilatus Christum innocentem mor- ti addicit. Mach. 27. 26. Joan. 19. 16.
PLAGA Dei, seu vindicta. Exod. 7. 8. † 9. † 14. † 4. Reg. 8. 22. 2. Paral. 6. 28. Pfalm. 77. 44. † 104. 27. Jerem. 15. 2.
POENA peccati non statim uni- versa remittitur remissa culpa. Numer. 14. 20. 22. 23. 2. Regum 21. 13. 14. † 24. † 1. Paralip. 21. 9.
POENITENTIA & satisfactio pro peccatis. Psalm. 6. 7. Matth. 3. 8. Luc. 3. 8. Ador. 2. 38. † 8. 22. 2. Cor. 7. 10.
 Poenitentia prædicatur. Jer. 7. 3. Mach. 2. 2. † 4. 17. Luc. 3. 3. † 13. 3. † 24. 4. Ador. 2. 38. † 3. 10. † 8. 21. † 17. 30. † 26. 22. † 26. 20.
 Poenitentia veræ & non fideæ, promissa est venia. Deut. 4. 29. † 30. 2. 1. Reg. 7. 3. 2. Par. 7. 14. † 20. 6. † 34. 26. Job 22. 23. Prov. 28. 13. Pfalm. 31. 5. Eccl. 17. 3. Isa. 1. 16. † 20. 18. † 45. 22. † 55. 7. † 59. 20. Jer. 3. 10. 17. † 18. 8. † 29. 12. † 31. 18. 20. Ezech. 18. 21. 27. † 31. 14. Ofec. 14. 2. Joel. 2. 12. Joan. 3. 8. Zach. 7. 1. 4. Malach. 3. 7. Luc. 15. 18. Ador. 3. 19. † 26. 18. 20. 20.
 Poenitentia agenda est dum sani sumus. Eccl. 17. 24. † 18. 35.
 Poenitentia veræ exempla a Jud. 10. 15. 2. Regum 12. 13. † 24. 10. 17. 2. Par. 12. 6. † 33. 12. Joann. 3. 8. Judith 4. 8. Mach. 26. 75. Luc. 7. 37. 44. † 15. 18. 13. † 19. 8. † 21. 62. † 23. 41. Ador. 2. 37.
 Poenitentia falsæ exempla. Gen. 4. 13. † 27. 38. Exod. 8. 3. † 9. 27. † 10. 16. Job. 7. 20. Jud. 1. 7. 1. Reg. 15. 24. 30. † 24. 19. 3. Reg. 13. 6. † 21. 27. Sapient. 5. 3. 2. Mach. 6. 12. 2. Mach. 9. 12. Matth. 27. 4. Ador. 8. 13. 23. Hebr. 12. 17.
PRAEDICATORES. Vide Concionatores.
PRAEFECTI. Vide Superiores, & Pastores.
PRECARI. Vide Orare.
PRIMITIÆ fructuum debentur Deo ejulque Sacerdotibus. Exod. 23. 19. † 34. 26. Lev. 23. 10. Num. 18. 13. Deut. 18. 4. † 26. 2. 10. 2. Par. 31. 5. 2. Eld. 10. 35. 37. Prov. 3. 9. Tob. 1. 7.
PRIMOGENITA omnia Aegy- ptiorum moriuntur. Exod. 12. 29. Pfalm. 77. 31. † 134. 8. † 135. 10.
 Primogenitum omne Deo conse- cratur. Exod. 13. 2. † 22. 29. † 34. 20. Lev. 27. 16. Num. 3. 13. † 8. 17. Deut. 15. 19. 2. Reg. 1. 24. Luc. 2. 23.
 Primogenitorum jura, privile- gia, & prærogative. Gen. 25.

31. † 49. 3. Deut. 21. 15. 2. Par. 24. 11.
 Promissioni aliquando a Deo re- jectuntur. Gen. 48. 17. † 49. 4. Rom. 9. 13.
PROBITIO. & ejus puni- tio. Genes. 37. 23. Jud. 1. 14. 1. Reg. 22. 16. Hæta 22. 15. 2. Mach. 3. 4. † 4. 2. † 10. 20. † 13. 21. Matth. 26. 14. 17.
PROMISSIO. Vide Vo- tum.
 Promissiones Dei cum condicione fiunt. Deut. 15. 8. † 28. † 32. 4. Lev. 26. † 1. Reg. 21. 30. Eccl. 18. 2. † 33. 15. 19. Marc. 16. 26. Joann. 3. 16. 36. † 6. 47. † 14. 24. † 15. 17. † 17. 14. Rom. 8. 17. 2. Colof. 1. 2. Hebr. 3. 14. 2. Pet. 1. 4. Apoc. 2. 2. † 3. † 12. 7.
PROPHETAE. Vide Concionatores.
PROVIDENTIA. Vide Dei gubernatio & Providentia.
PSEUDOPROPHETAE, & eorum puni- tio, & quod non sint audiendi. Deut. 18. 2. † 18. 20. 3. Reg. 13. 11. † 18. 40. † 22. 6. 10. 4. Reg. 10. 19. Prov. 28. 10. Hæta 3. 11. † 28. 7. † 56. 10. Jerem. 14. 13. 15. † 23. † 27. 2. † 28. † 2. † 29. 8. 21. 25. Eccl. 15. 7. † 14. 9. † 21. 25. † 54. 2. 8. 1. Tim. 4. 2. 2. Tim. 3. 7. 3. 2. Pet. 2. 1. 2. Joann. 4. 1. Jud. 4. 8. 7.
 Pseudoprophetae habentur qui currunt antequam per ordinarij potestatem mittantur. Jerem. 14. 14. † 23. 31. † 27. 25. Eccl. 13. 6.
PTOLEMÆUS oppugnatur ab Antiocho. 2. Mach. 12. 19. iniit amicitium cum Alexandro hio Antiocho & 20. 51. pugnat cum Alexandro, & moritur. 21. 2. 18.
 Ptolemæus Mæcer veneno vitam suam finivit. 2. Mach. 10. 12. 13.
PUBLIUS suscipit hospitio Paulum. Ador. 28. 8.
PURGATORIUM, id est, locum ubi sunt animæ, quæ vivorum precibus & purgantur, esse confirmatur. 2. Mach. 12. 45. 46. † Matth. 5. 25. † 12. 32. 1. Cor. 5. 16. Philip. 2. 10. 2. Tim. 2. 18. 4. Joann. 5. 16. Apoc. 5. 3. 13.

Q

QUADRAGESIMALIS Je- junii exempla, Moyses. Exod. 24. 18. † 34. 28. Deut. 9. 9. 18. Elias. 3. Reg. 19. 8. Christus. Matth. 4. 2. Vide Jejunium.
QUÆSTIONES invites quæ sunt vitandæ. Gen. 3. 1. 6. Prov. 25. 27. Eccl. 7. 11. Eccl. 3. 21. Matth. 24. 3. Joann. 6. 52. † 23. 21. Ador. 1. 6. 2. Tim. 1. 4. 2. 6. 3. 2. Tim. 2. 16. Tit. 3. 9.
QUIESCENDUM a peccatis. Rom. 6. 6. † Galat. 2. 12.
 Quies contingit populo Dei. Hebr. 4. 9.
 Quietum & pacem certam conse- crantur iusti. Sapient. 3. 30. † 9. 1. Hæta 57. 2. Luc. 16. 22. Apoc. 14. 13.
 Quietum invenire animæ lux. Je- rem. 6. 16. Matth. 11. 20.

Chananos facit sibi tributarios. 1. Paral. 8. 7. ungitur secundo in regem. 2. Paral. 29. 22. moritur. 3. Reg. 11. 43. succedit ei filius Roboam. 14. 21.

SALUS. Vide **Beatitudo.**

SAMARIA, quae postea metropolis fuit decem tribuum Israel, extruitur. 3. Reg. 16. 7. obfidetur a Syriis. 4. Reg. 6. 24. obfidetur ab Assyrijs usque ad tertium annum: capitur: & abducitur populus. 4. Reg. 17. 5. contra Simariam propheteratur. Isa. 7. 30. † 9. 7. Ezechiel 23. * Osee 8. * † 13. * Amos 3. 12. Mich. 1. 5.

Samaria nolebat recipere verbum Dei. Luc. 9. 57. recipit verbum Dei. Act. 8. 5.

Samaritanus miseretur vulnerati. Luc. 10. 33.

Samaritanus loquitur cum Christo apud purem. Joann. 4. 7.

SAMSON nascitur. Jud. 13. 24. iuxta promissionem Angeli. 13. 3. uxorem accipit in Thamnata, & dilacerat leonem. 14. 1. 5. 10. nocet Philistinis, etique vim inferit. 15. 4. 8. moritur. 16. 29. 30.

SAMUEL. 1. Reg. 1. 30. adducitur ad domum Domini in Silo. 1. 24. vocatur a Domino. 3. 4. 10. congregat universum Israel in Bersabee, & clamat ad Dominum pro Israel. 7. 5. 9. posuit filios suos iudices Israel. 8. 1. probat se innocentem. 12. 3. interficit Agag. 15. 33.

David regem ungit. 16. 13. moritur. 25. 1. prophetae Sauli post mortem. 28. 15. 16. Eccli. 46. 23. laudatur. Eccli. 46. 16.

SANABALLAT praefectus Samariae conatur impedire templi aedificationem. 2. Efd. 2. 10.

SANCTUS est Deus. 1. Esd. 6. 3. 3. Apoc. 4. 8.

Sancti & mundi esse debemus. Levit. 11. 44. † 19. 2. † 20. 7. 26. † 21. 6. Deut. 26. 19. Ephes. 5. 26. 1. Theff. 4. 3. 2. Pet. 1. 16. qui sanctus, sanctificetur adhuc. Apocal. 2. 21.

Santum Domini. Exod. 35. 2. Levitic. 16. * Pfalm. 113. 2. Math. 7. 6. Luc. 1. 32.

Sancti pro nobis orant. Jerem. 15. 1. 2. Mach. 15. 14. Apoc. 5. 8. 2. 9. 3. propter eorum preces & merita multa nobis largitur Deus, quamvis illi vita sancti sint. Genes. 25. 5. 24. Exod. 32. 13. 24. 3. Reg. 11. 42. 13. 32. 34. † 15. 4. 5. 4. Reg. 19. 34. † 20. 6. Isa. 37. 35. Eccli. 44. 24.

Santos oramus sine injuria Mediatoris, ut pro nobis orent, sicut & petimus ab aliis hominibus preces, ut Paulus Rom. 15. 30. Coloss. 4. 3. Ephes. 6. 19. 1. Theffal. 5. 25. 2. Theff. 3. 1. Heb. 13. 18. Nec mirum Santos nostras preces cognoscere: quia sunt sicut Angeli Dei. Matth. 21. 30. Luc. 15. 26. & offerunt Deo nostras preces. Tob. 12. 21. Apoc. 5. 8. † 8. 3. Nec haec contrarium est, quod Deus solus est inspektor cordis, quia & homines cognoverunt secreta cordium Deo revelante. Dan. 2. 25. 4. Regum 5. 16. † 6. 12.

Santum ministerio aliquando tribuitur quod soli Deo praecipue convenit. Math. 18. 16. 18. Joann. 20. 23. Rom. 12. 14. 1. Cor. 9. 20. 21. 1. Timothe. 4. 16. Jacob. 5. 19. Vide titulum, Deo soli attributa, &c.

in Sanctorum memoriam Deum

orate, docent nos majorum exempla. Genes. 31. 9. † 48. 16. Exod. 32. 23. Deuter. 9. 27. 3. Reg. 18. 36. 1. Paral. 29. 18. 2. Paral. 5. 4. Tob. 7. 15. Eather 13. 25. † 14. 18. Isa. 63. 17. Dan. 2. 35.

Sancti sunt cum Christo in caelis regnantes. Joann. 12. 26. † 17. 24. 2. Cor. 5. 8. Philipp. 1. 23. Apoc. 3. 21. † 7. 7. † 14. 13.

Sancti etiam vita defuncti recte a nobis laudantur. Eccli. 44. * Joann. 12. 26.

in Sanctis suis Deus laudatur. Psalm. 150. 1.

Sancti Judicabunt. Quare Judicabunt.

Sancti faciunt miracula, ut Moyses & Aaron. Exod. 7. † 8. † 9. † 10. † 11. Elias excitat puerum mortuum. 3. Reg. 17. 22. laudat eum ne pluit. 17. 1. 14. Job. 5. 17. aperit claustrum. 3. Regum 18. 41. 45. Jacobi 5. 18. Eliae pallium dividit aquas. 4. Regum 2. 8. 14. Eliseus excitat puerum viduam mortuum. 4. Regum 4. 35. sanat aquas misso in mare sale. 2. 21. 22. oleum multiplicat. 4. 6. mittit farinam in ollam. 4. 41. Naaman Syrum sanat. 5. 14. facit natare ferrum. 6. 6. Eliseus mortuus pro contagio officium suorum operatur. 13. 21.

Apostoli cunctis daemonia. Marc. 6. 13. † 16. 17. Luc. 10. 17. Joannes & Petrus sanant claudum. Ador. 3. 6.

Petrus excitat Tabitham. 9. 41. etiam sola sua umbra sanat. 5. 15. Petrus restituit claudum. 12. 9. etiam pro sudaria curat infirmos. 19. 13. reddit vitam puerum ex lapsu mortuum. 20. 10.

Sancti plura quoque alia fecere miracula, quae longum esset enumerare. Heb. 11. 31. 7.

SANGUI N I S. conspersio. Exod. 24. 6. † 29. 20. Levit. 15. 11. † 3. 2. 8. 13. † 4. 6. 16. † 7. 2. † 8. 19. 30. † 9. 18. † 16. 24. 28. † 17. 6. 2. Paral. 39. 16. Ezech. 43. 20. Heb. 9. 13. 24. 19. 21. 22.

Sanguinis Christi conspersio. Heb. 9. 14. † 10. 19. † 12. 24. 1. Pet. 1. 22.

Sanguinis esus prohibitus. Genes. 9. 4. Levit. 3. 17. † 7. 26. † 17. 10. 24. † 19. 26. Deuter. 12. 16. 23. † 15. 23. 1. Regum 14. 32. Act. 15. 20. † 21. 25.

Sanguinis fluxus sistitur. Math. 9. 20.

Sanguinis innocentis effusio clamat vindictam coram Deo. Genes. 4. 10. 4. Efd. 15. 8. Apocal. 6. 20. Sanguine Christi empti sumus. 1. Cor. 6. 20. † 7. 25. Act. 20. 28. 1. Pet. 1. 18. Apoc. 5. 9.

SAPIENTIAE divinae origo, proprietates, laus, & utilitas. Deur. 4. 6. † 29. 9. Job 28. 20. † 32. 7. Eccli. 7. 12. † 9. 13. Sap. 6. 23. 16. 4. 7. * 8. * 9. * 10. * Eccli. 1. * † 3. 1. 31. † 4. 12. 28. 29. † 21. 12. † 24. * † 39. 14. Luc. 21. 15. Rom. 11. 33. 1. Corinth. 1.

17. † 26. 6. 10. † 3. 19. Col. 2. 3. Jacobi 1. 5. † 3. 15.

SAPHIRA mentitur Spiritui sancto, & cadit in terram mortua. Act. 5. 1. 8.

SARA filia Raguelis Tobiae in uxorem traditur. Tob. 7. 30. 15.

SARVIA. Vide **Zarvia.**

SATISFACTIO. Vide **Poenitentia.**

SAUL de tribu Benjamin quartus affinis. 2. Reg. 9. 3. ungitur in regem a Samuele. 7. 0. 1. † 11. 24. Ador. 13. 21. Iuxta mandatum. 1. Reg. 9. 15. percussit Ammon. 22. 11. obtulit holocaustum. 13. 9. a regno rejicitur. 13. 13. † 15. 22. 26. 38. † 16. * exagitat eum spiritus nequam. 16. 24. † 18. 10. † 19. 9. nigrum David configit. 18. 10. † 19. 50. persequitur eum. 23. * cruditas faceretis Domini. 22. 18. mulierem habentem pythonum consiliis. 28. 7. scipsum interfectis. 31. 4. sepellitur. 31. 13. filii ejus in cruce tolluntur. 2. Reg. 31. 9.

SCANDALUM vis offensivum proximo, nec in vita, nec in doctrina ponendum. Levit. 4. 3. Numer. 32. 16. 2. Reg. 11. 24. 1. Efd. 8. 22. Prov. 27. 10. 6. Marc. 9. 42. Matth. 17. 27. † 18. 6. Marc. 9. 42. Luc. 17. 1. Rom. 14. 3. 15. 1. Cor. 8. 7. † 10. 32. 2. Cor. 6. 3. 11. Theff. 5. 22. quicumque nobis scandalo esse possent, vitabimus. Exod. 34. 21. Deut. 7. 2. 16. † 13. * Math. 5. 29. † 16. 3. Marc. 9. 42. Rom. 16. 17. 3. SCIENTIA Dei. Vide **Dei.**

SCRIPTURA a sacra unde fit, & quis ejus usus. Exod. 17. 14. † 34. 27. Deut. 4. 2. † 17. 18. † 31. 9. Job. 23. 8. 16. 8. 9. † 30. 8. † 34. 1. 6. Reg. 10. 3. † 35. 2. 10. † 45. 14. Baruch 1. 5. 14. † 4. 2. 2. Efd. 8. 2. 3. Efd. 9. 29. 1. Efd. 15. 1. Dan. 10. 21. Math. 4. 4. † 23. 20. Luc. 4. 4. † 16. 29. Joann. 5. 39. † 10. 42. † 20. 30. Act. 17. 21. 17. 12. Rom. 1. 2. † 4. 13. † 15. 4. 1. Cor. 9. 9. † 10. 11. † 15. 2. 1. Tim. 3. 15. 2. Pet. 1. 20. † 3. 12. Apoc. 1. 19.

Scriptura difficilis intellectu. 2. Pet. 3. 16. nec omnia scriptis Apostoli mandantur. Joann. 30. 30. † 21. 25. 1. Cor. 12. 34. 2. Theff. 15. 14. Joann. epist. 2. 12. † epist. 3. 18. Scriptura nec Lex est iudex, sed Sacerdos. Deut. 17. 28. Eccli. 44. 14. * Mal. 2. 7. Quare Sacerdotum officium.

SEB & Creb interficiuntur. Jud. 7. 25.

SEBAE, quia regnum affectat, caput praeciditur. 2. Reg. 20. 22.

SECURITAS perfecta de peccatorum remissione ante salutem consequenda non habetur in hac vita. Eccli. 9. 1. 2. Vide **Certi.**

SEDECIAS pseudopropheta. 2. Reg. 22. 11. 2. Paral. 18. 10. comburitur. Jerem. 39. 22.

SEDECIAS. Vide **Zedecias.**

SEDITIONES puniuntur. Num. 16. 2. * Vide **Murmuratores.**

SILEUCUS Affix rex. 2. Machab. 5. 9.

SEMAJA mittitur ad Roboam. 2. Reg. 12. 22. 2. Paral. 11. 2. † 12. 5. 7.

SEMEI maledicte David. 2. Reg. 16. 5. 21. veniam impetrat a David. 2. Reg. 19. 23. occiditur ex praeepto David. 3. Reg. 2. 9. 42. 46.

SENNACHERIB oppugnat universas civitates Juda munitas. 4. Reg. 18. 17. 2. Paral. 32. 2. blasphematur. Isa. 36. 6. interimitur a filio. 4. Reg. 19. 37. Isa. 37. 37. secundum verba Isaie. 10. 33. † 37. 1. 8. † 33. 1.

† 15. 35. † 16. 5. 18. † 18. 12. † 25. 6. † 29. 23. Eccles. 10. 9. 11. 16. † 25. 4. Hail. 3. 15. 17. † 28. 2. † 10. 8. † 14. 9. † 36. * † 37. 10. 34. † 39. 2. 7. † 47. 8. Jerom. 48. 21. † 49. 16. Ezech. 16. 40. † 28. 3. † 31. 10. Dan. 9. 19. 27. † 3. 23. Abdij. 12. 3. Malach. 2. 22. 3. Mach. 9. 4. 6. Luc. 1. 47. † 10. 15. † 14. 7. 11. † 18. 12. † 24. 10. Ador. 13. 21. Rom. 1. 30. † 11. 20. 2. Tim. 2. 2. 1. Pet. 1. 5. 3. Petr. 2. 18. Jud. 1. 2. 4. Act. 10. *

SUSANNAE historia. Dan. cap. 13. *

SYRI imperat. Israel. Jud. 3. 8. opprimuntur ab Othoniel. 3. 10. caduntur a Davide, & eique sunt tributarii. 2. Reg. 8. 5. juvant filios Ammon contra Davida. 2. 6. fugientes a facie Israel, occiduntur a Davide. 10. 13. 18. Samaritiam obfidentes, caduntur. 3. Reg. 16. 30. pugnant contra Israel. 4. Reg. 6. 8. mentis fupore immiffo, quali cœci ducuntur in Samaritiam. 6. 18. 19. obfident Samaritiam. 6. 24. terenti a Deo folvunt obfidentem. 7. 6. 7. vafantur a rege Affyriorum, & transferuntur in Cyrenam. 4. Reg. 16. 9. defolatio Cyrenae prœnuntiatur. Ifai. 17. 1. Jer. 49. 33. Amos 1. 3.

T

TARITHA fufcitatur a mortuis. Ad. 9. 36. 40.

TEMPERANTIA in cibo, potu, & concubitu. Tob. 6. 15. Eccles. 3. 6. Eccli. 31. 18. † 32. 7. Dan. 1. 8. 11. Rom. 13. 13. † 14. 17. 1. Cor. 7. 5. Gal. 5. 23. 1. Tim. 3. 2. 2. Tim. 1. 7. Tit. 2. 8. † 2. 6. 12. 1. Petr. 1. 13. † 5. 8. 2. Petr. 1. 6.

TEMPLUM Salomonis quando, quanto tempore, & qua forma fit extrudum. 3. Reg. 6. * † 7. 2. 3. Par. 3. * 4. * promiffio ejus. 2. Reg. 7. 13. extruitur ope Gentilium. 3. Reg. 5. * confecratur. 8. * 2. Par. 7. 7. profanatur per Achaz. 2. Par. 28. 21. iterum confecratur per Ezechiam. 2. Par. 30. * profanatur & denuo confecratur per Manaffe. 2. Paral. 33. 7. 15. extruitur. 4. Reg. 25. 9. prout prœdictum erat. 2. Par. 7. 20. iterum extruitur. 1. Efd. 2. * 3. * 4. * 5. * † 6. 3. 7. fpoliatur & accenditur. 1. Mach. 2. 23. 33. profanatur. 1. 49. 57. mundatur, & confecratur. 4. 36. 2. Machab. 12. 1. 2. ejus devaftatio. Dan. 9. 26. Matth. 24. 2. Marc. 13. 2. Luc. 19. 42. contra Templum prophetaur. Levit. 26. 31. 3. Reg. 9. 7. 4. Reg. 21. 22. 2. Par. 7. 20. Pfalm. 75. 6. Ifaix 66. 2. Jerem. 7. 3. 17. † 26. 6. 12. Amos 9. 1. Mich. 3. 12. Zach. 11. 2.

Templum fpirituale & domus Dei. 2. Reg. 7. 23. Prov. 9. 1. Aggzi 2. 8. Matth. 7. 24. † 16. 18. Joann. 3. 19. 1. Cor. 3. 16. † 6. 19. 2. Cor. 6. 16. Ephet. 2. 20. 1. Tim. 1. 15. Heb. 3. 6. 2. Petr. 2. 5. Vide Ecclefia.

Templa idolorum. 1. Reg. 5. 2. † 31. 9. 3. Reg. 11. 7. 4. Reg. 16. 21. † 17. 32. † 19. 37. 2. Par. 11. 20. Baruch 6. 16. 30. 54. Ifai. 37. 38. Jerem. 43. 12. Dan. 14. * 2. Mach. 1. 50. † 6. 2. † 10. 83. 2. Machab. 6. 2. Ador. 19. 27.

Templum domus Dei, & domus orationis vocatur. Ifai. 5. 6. 7. Matth. 23. 21. Chriftus ipfe & omnes fideles frequenter in templo verfabantur. Matth. 24. 1. Marc. 11. 11.

† 12. 35. Luc. 3. 30. † 19. 45. Ad. 2. 46. † 3. 1. † 5. 20. 21. † 21. 16. † 22. 17. in Templo oratur Deus, & exaudit. 3. Reg. 9. 3. † 8. 29. 2. Par. 6. 19. Matth. 21. 13. 2. Tempia manufacta non inhabitat Deus, quali iis concludi poffit, vel illis indigere ut homo xditus. 3. Reg. 8. 27. 3. Par. 6. 18. Ifai. 66. 1. Jerem. 23. 24. Ador. 7. 48. † 17. 3. alioqui Deus in Templis materialibus habitare dicitur. 3. Reg. 6. 23. † 8. 11. 1. Par. 31. 25. Pfalm. 77. 60. † 131. 13. Jerem. 7. 3. 7. Matth. 23. 21. Ador. 7. 46.

Templum dicitur locus faufus. Gen. 28. 17. Exod. 3. 5.

Templum magnis meritis dotatum. 2. Par. 11. * 2. * 3. * 4. * 5. * 3. Mach. 2. 2.

Templi profanatores a Deo puniuntur. Ifaix 56. 5. * 2. 2. Machab. 3. 25. 26. * Matth. 24. 12. Joann. 2. 15.

TEMPORIS opportunitas in omnibus rebus observanda. Eccles. 3. 1. † 8. 5. Eccli. 20. 6. † 32. 10. Rom. 12. 11.

TENEREAE trium dierum in Aegypto. Exod. 10. 32. Pfalm. 101. 28. Sap. 17. 24. † 19. 16. in Tebebris verfacit mundus, & amat eas. 4. Efd. 14. 20. Ifaix 9. 1. † 59. 9. † 60. 5. Joann. 5. 5. † 3. 19. † 8. 13. † 12. 35. Ador. 26. 17. 1. Theffal. 5. 7. 4. Joann. 2. 11.

TENTARE Deum non licet. Exod. 14. 21. † 17. 2. Deut. 6. 16. Judith 8. 11. Matth. 4. 7. 1. Cor. 10. 9.

Tentat feu verius probat Deus fuos variis modis. Gen. 22. 1. * Exod. 15. 25. † 16. 4. † 10. 20. Deut. 8. 2. † 13. 32. Jud. 2. 23. † 3. 1. 2. Par. 33. 21. Tob. 2. 8. Job 1. 21. * Sapient. 3. 9. Eccles. 1. 4. † 27. 18. Zachar. 13. 9. Rom. 5. 4. 2. Petr. 2. 9. Jacob. 1. 3.

Tentari non patitur Deus fuos (fupra id quod poffunt. 1. Cor. 10. 13. 2. Petr. 3. 9. Apoc. 2. 10.

TERTULLIUS Orator accufat Paulum. Ador. 24. 3.

TESTAMENTUM. Gal. 4. 24. Heb. 9. 2. † 13. 20. Vide Novum Testamentum.

TESTIMONIUM tum verum, tum falium. Exod. 20. 16. † 23. 1. Num. 35. 30. Deut. 5. 20. † 17. 21. † 19. 15. 18. 3. Reg. 21. 20. Pfalm. 26. 42. † 34. 11. Prov. 6. 19. † 14. 5. † 19. 5. 9. † 21. 28. † 24. 28. † 25. 18. Dan. 12. 34. * Matth. 18. 16. † 19. 18. † 26. 59. † 28. 13. Marc. 10. 15. Joann. 8. 17. Ador. 6. 11. Rom. 6. 13. 9. 2. Cor. 13. 1. 1. Tim. 5. 19. Heb. 10. 28. Vide Mendacium.

THADDAEUS. Vide Lebbanus.

THAMAR concumbit cum Judaea fuo focer. Gen. 38. 15. gignit geminos Phares & Zara. 38. 27. † 46. 12.

Thamar violatur ab Amnon fratru fuo. 2. Reg. 13. 14.

Thamar filia Abifalonis. 2. Reg. 14. 27.

THARE pater Abraham. Gen. 11. 26.

THEBES obfidetur. Jud. 9. 50.

THEBNI rex Israel. 3. Reg. 16. 21.

THECUTIS mittitur ad regem David, ut impetret reductionem Abfalon. 2. Reg. 14. 2. *

THEGLATH Phalafar devaftam magnam partem Ifraelitarum tranfivit in Affyrios. 4. Regum 15. 29. *

THEODAS occifus est. Ador. 5. 37.

THESAUROS minus diligendus magis diligitur. Ofce 9. 1. Matth. 6. 19. † 19. 23. Marc. 10. 23. Luc. 12. 21. 33. † 18. 23. Joann. 6. 26. 2. Corin. 4. 18.

THOLA dux in Israel. Jud. 10. 1.

THOLOMAI rex Gellur. 2. Reg. 23. 37.

THOMAS Didymus paratum fe offert cum Chrifto ire in mortem. Joann. 11. 16. erat incredulus. 20. 25. 27.

TIMENDUS est Deus, & ante oculos habendus. Gen. 22. 12. † 32. 40. Exod. 2. 17. † 20. 20. Deut. 4. 9. † 6. 2. 13. 34. † 20. 12. 20. † 13. 4. Jofue 24. 14. Jud. 6. 10. 4. Reg. 17. 36. 2. Par. 28. 15. Job 1. 8. † 28. 8. Pfalm. 26. 5. † 32. 8. † 33. 8. 10. † 110. 5. † 112. 1. * † 137. 2. Prov. 1. 7. † 3. 7. † 9. 1. † 14. 2. 27. † 15. 16. † 16. 6. † 24. 4. † 24. 23. Eccles. 12. 12. Eccli. 1. 11. * † 2. 7. 12. 19. † 7. 31. † 20. 25. † 15. 2. † 25. 16. † 33. 3. † 34. 16. † 41. 16. Ifaix 8. 5. † 41. 10. † 43. 11. † 51. 12. Jer. 10. 7. † 52. 30. Baruch. 3. 6. 4. Efd. 16. 68. Matth. 10. 28. Luc. 12. 5. 1. Petr. 2. 17. † 3. 15. Apocalyp. 14. 7.

Timoris Dei fructus, utilitas, & laus. Gen. 20. 9. Pfalm. 102. 17. † 124. 1. † 117. * Prov. 10. 27. † 14. 27. † 19. 23. † 22. 4. ejus defectus, caufa peccandi. Gen. 20. 11.

Timore punis Deus, & terrore. Genef. 35. 5. Exod. 23. 27. Levit. 26. 36. Deut. 2. 24. † 11. 35. † 28. 10. 65. Jof. 2. 9. † 10. 10. Job. 4. 5. † 7. 21. 1. Reg. 7. 10. 4. Reg. 7. 6. 1. Par. 15. 17. 2. Par. 14. 14. † 17. 10. † 20. 39. Pfalm. 9. 20. Jerem. 49. 37. Jud. 14. 14. † 15. 1. 2. Mach. 3. 24.

Timoris Dei exempla. Exod. 1. 17. † 14. 3. 3. Regum 18. 3. 2. Par. 19. 7. Tob. 1. 4. † 2. 9. 13. † 3. 18. † 9. 12. Jud. 8. 8. Job 31. 23. Jof. 2. 16. Proverb. 31. 30. 2. Mach. 6. 30. Luc. 1. 15. Ad. 8. 2. † 9. 31. † 10. 25.

Timor & follicitudo non repugnat fidei, aut fpei. Pfalm. 2. 11. Eccles. 9. 2. Eccli. 5. 5. Rom. 11. 30. * 1. Corin. 9. 27. † 10. 13. Philip. 2. 12. * † 3. 11. 13. Heb. 3. 14. † 4. 1. * 2. Petr. 3. 17.

Timent & reverenter bonos etiam mali. Gen. 10. 8. Exod. 14. 25. 1. Reg. 18. 12. 4. Reg. 1. 12. 2. Efd. 6. 16. 1. Mach. 3. 25. † 12. 28. Marc. 6. 20. Ador. 5. 13. † 16. 29.

TIMOTHEUS circumciditur, & proficifcitur cum Paulo. Ador. 16. 3. mittitur cum Paulo in Macedoniam. 19. 23. accipit gratiam per impositionem manuum. 1. Tim. 4. 14. 1. Tim. 2. 6.

TITUM Gentilem voluit Paulus circumcidere. Gal. 2. 3. Titus a Paulo conftitutus epifcopus Cretenfis. Tit. 1. 5.

TOBIAS vir pius, & in pietate confans. Tob. 1. 1. * fit cæcus. 2. 11. vifum recipit. 11. 14.

TRADITIONES etiam fine fcripto ab Apoftolis acceptæ, fervandæ nobis funt. 2. Theff. 2. 15. Tradiderunt Apoftoli quidam vi-

1. Theff. 4. 3. 1. Tim. 2. 4. 1. Joan. 2. 17.
Voluntas Dei non est ut aliquis pereat. Ezech. 18. 23. Joann. 6. 39. 1. Tim. 2. 4. 2. Petr. 3. 9.
Voluntatem pro opere acceptas Deus. Gen. 20. 3. 6. † 22. 9. 2. Reg. 11. 14. † 12. 9. 3. Reg. 21. 19. Vide Cor.
VOLUPTAS carnis. Vide Concupiscentia.
VOTUM. Gen. 28. 10. Lev. 27. 1. Num. 6. * † 21. 2. † 30. * Deut. 23. 21. Judic. 11. 30. 1. Reg. 1. 11. 2. Reg. 15. 8. Pfal. 75. 12. Eccl. 5. 3. Baruch 6. 34. Matth. 14. 7. Ag. 18. 18. † 23. 13. † 23. 12.
Votum castitatis servandæ, seu non cognoscendi virum. Luc. 2. 34. non sine damnatione violatur. 1. Tim. 5. 12.
URIAS desert litteras Davidis ad Joab. 2. Reg. 11. 14.
Urias propheta contra Jerusalem, ideoque adductus de Aegypto, occiditur a Joacim, Jer. 26. 20. 23.
Urias Sacerdos iuxta præceptum regis Achaz extruit altare. 4. Reg. 16. 17.
URIEL Angelus Dei. 4. Esd. 4. 3. † 5. 20.
USIA rex Juda pugnat adversus Philisthæos; sumit sibi officium Sacerdotum; adolere volens incensum, lepra puniuit; moritur; 2. Paral. 26. 17. 28. 23. appellatur.
Atarias. 4. Reg. 15. 21. appellatur Ozias. Matth. 1. 9.
USURA. Exod. 22. 25. Levit. 25. 35. Deut. 23. 19. 2. Esdr. 5. 7. Psal. 14. 5. Prov. 22. 16. † 28. 8. Jerem. 25. 16. Ezech. 18. 8. 13. † 21. 12. Luc. 6. 35. † 19. 8.
UXORIS officium. Genes. 2. 22. † 3. 16. Num. 30. 7. 23. Deut. 22. 5. Esther 1. 10. * Tob. 10. 12. Prov. 11. 16. † 13. 4. Isai. 3. 15. 17. 1. Cor. 7. * † 22. 5. 9. † 14. 34. Ephes. 5. 22. Col. 3. 18. 1. Tim. 2. 11. † 3. 21. † 5. 2. 10. Tit. 2. 4. 2. Petr. 3. 1. vide Mariti officium.

Z

ZACCHAEUS excipit Christum suis ædibus. Luc. 19. 6.
ZACHARIAS filius Jojadæ sive Barachizæ sacerdotis lapidatur. 2. Par. 24. 20. Matth. 23. 35.
Zacharias propheta tempore David, Zach. 1. 2.
Zacharias pater Joannis Baptistæ. Luc. 1. 5.
ZADDOCH filius Abiathar summus Sacerdos. 2. Reg. 2. 35.
ZALPHAAD filiz postulant hereditatem. Num. 27. 1. 7. † 36. 2. Josue 17. 3.
ZARVIA filia Isai soror Davidis genuit Abisai, Joab, & Asael. 2. Reg. 2. 18. 1. Par. 2. 16.
ZEBEDEUS pater Jacobi & Joannis. Matth. 4. 21. uxor ejus Salome intercedit pro filiis apud Christum. Matth. 20. 28.
ZEBEE & Salmata reges Medianorum capiuntur. Jud. 8. *
ZEDECIA, qui & Mathania, paterius Joachin substituitur pro eo in regno Juda. 4. Reg. 24. 18. Jerem. 37. 2. obfessa a Nabuchodonosor Jerusalem Zedecias effossis oculis ac vinculis, necatisque coram se filiis, in Babylonem ducitur. 4. Reg. 25. 1. 6. 7. Jerem. 39. 4. 7. † 52. 3. quemadmodum ei prædictum erat. Jerem. 27. 12. † 37. 16. Ezech. 12. 3. † 17. 16. † 21.
ZELUS & Zelotypia. Genes. 34. 2. 25. 27. Exod. 32. 19. 27. Num. 25. 7. Jud. 20. 11. 8. 1. Reg. 22. 6. † 15. 11. 32. 3. Reg. 18. 40. † 19. 10. 14. 4. Reg. 10. * 1. Mach. 2. 24. Matth. 21. 12. Joann. 2. 17. Actos. 2. 1. Phil. 3. 2.
ZIRA servus Saulis constituitur procurator Miphiboseth. 2. Reg. 9. 9. donatur ipsi omnia bona Miphiboseth. 16. 2. procedit obviam regi David. 15. 17.
ZICELEG donatur regi David. 1. Reg. 27. 5. exurit ab Amalechitis. 20. 1.
ZIPHORA uxor Moysi. Exod. 2. 21. circumcidit filium suum. 4. 25.
ZOROBABEL. Vide Sorobabel.

FINIS.

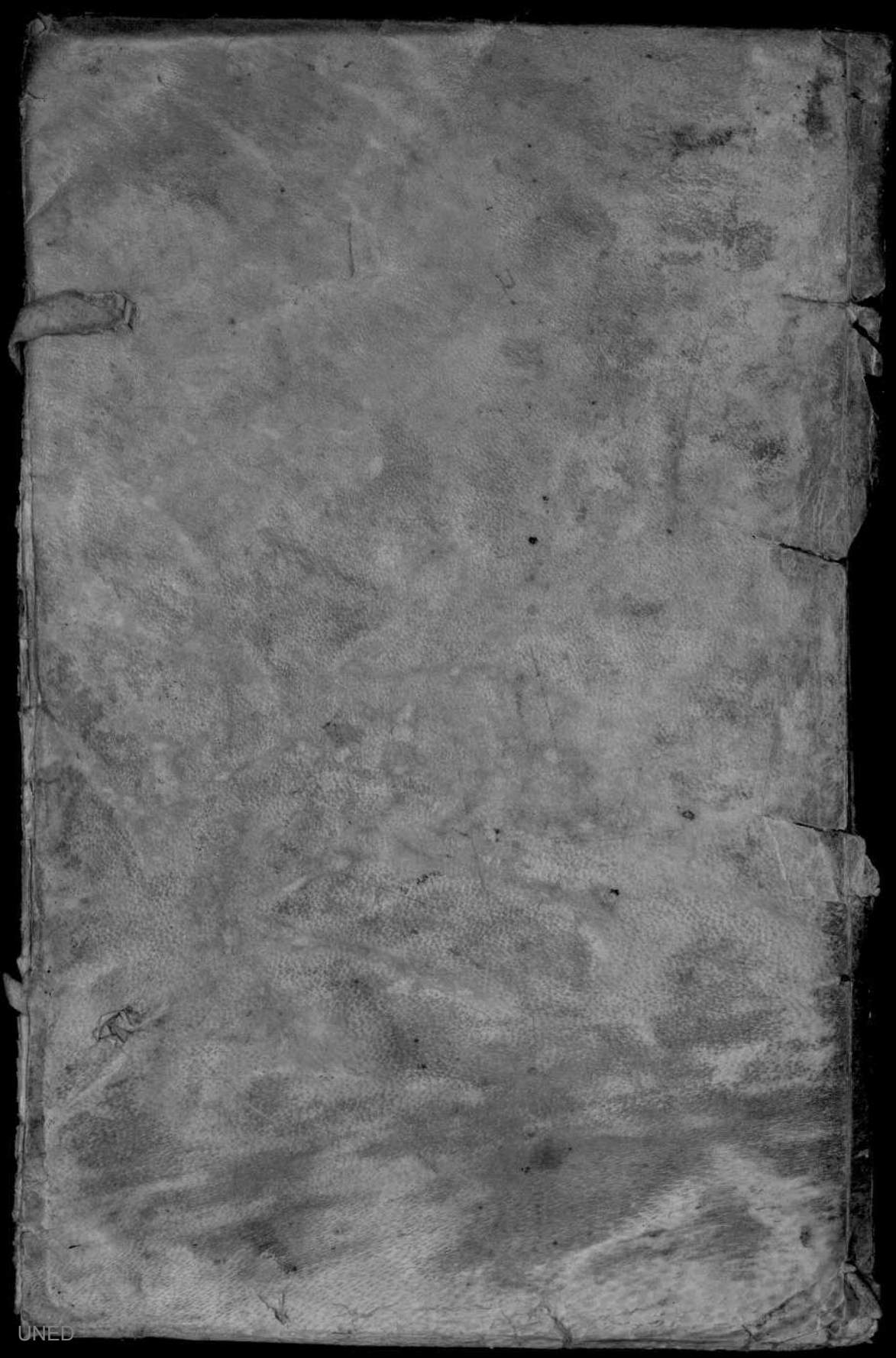
Tabula novi Testamenti
Evangelia

S. Matthæi	661.	Ad Timotheum 1 ^a	807.
S. Marci	684.	Ad Timotheum 2 ^a	810.
S. Lucæ	698.	Ad Titum	812.
S. Ioannes	722.	Ad Philemonem	813.
Actus Apost ^m	741.	Ad Hebræos	814.
<u>Epistole Pauli</u>		Epistola S. Iacobi	821.
Ad Romanos	765.	Epistola S. Petri 1 ^a	824.
Ad Corinthios 1 ^a	775.	Epistola S. Petri 2 ^a	827.
Ad Corinthios 2 ^a	784.	Epist ^a S. Ioannis 1 ^a	829.
Ad Galatas	791.	Epist ^a S. Ioannis 2 ^a	832.
Ad Ephesios	794.	Epist ^a S. Ioannis 3 ^a	832.
Ad Philippenses	798.	Epist ^a S. Iudæ	833.
Ad Colosenses	801.	Apocalipsis	834.
Ad Thesalonice 1 ^a	803.	Oratio Manasse	846.
Ad Thesalonice 2 ^a	806.	Codæc liber 3 ^{us}	847.
		Codæc liber 4 ^{us}	857.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, including the word "Compendio".

Main body of handwritten text, appearing to be a list or index of entries with associated numbers, such as "807", "810", "813", "814", "821", "822", "823", "824", "825", "826", "827", "828", "829", "830", "831", "832", "833", "834", "835", "836", "837", "838", "839", "840".

BIBLIA

SACRA

BAP FA
009